SUPPLEMENTUM ARISTOTELICUM

EDITUM CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMINIS II

PARS II ALEXANDRI SCRIPTA MINORA RELIQUA

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MDCCCLXXXXII

ALEXANDRI APHRODISIENSIS
PRAETER COMMENTARIA
SCRIPTA MINORA

QUAESTIONES · DE FATO · DE MIXTIONE

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

IVO BRUNS

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI

MDCCCLXXXXII

I

DE QUAESTIONIBUS

Duo diversa Problematum corpora contineri Quaestionum quae feruntur quattuor libris codex Venetus (de quo cf. p. XV) docet. quorum prius physici argumenti, quod tribus libris constat, integrum videtur esse, alterius, quo moralia continentur, primus tantum liber servatus est. inscriptione differunt, nam illius σχολικαὶ ἀπορίαι καὶ λύσεις nomen est, huius προβλήματα. moralis autem argumenti conspectui si praescriptum est in Veneto σχολικῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων κεφάλαια, hoc fortasse post coniunctionem demum physicorum cum moralibus factum est.

Sed nolumus de nominibus certare idem significantibus, si de re constat. hoc autem quaeritur, num iure sive problemata sive ἀπορίαι his collectionibus inscribatur. patet enim vel obiter inspicienti neutram unius generis argumento compleri et inesse in quatuor his libris praeter problemata multa alia. quare Freudenthal libri „Die durch Averroes erhaltenen Fragmente Alexanders zur Metaphysik des Aristoteles“ paginae 13 haec adnotavit: „Dieser Titel (Quaestiones), wie die Bezeichnung der Schrift als einer Sammlung von ἀπορίαι καὶ λύσεις ist ganz unzutreffend, da wir vielmehr hier, wie im sogenannten zweiten Buch der Psychologie eine nicht von Alexander ausgegangene Zusammenstellung von Entwürfen, Summarien, Auszügen aus exegetischen Collegien, Dialogen und wenigen von Alexander für die Veröffentlichung bestimmten Abhandlungen anzuerkennen haben.“

Cuius iudicii parti adstipulor. qua de re dissentiam a viro doctissimo, patebit, si singulas Quaestionum partes accuratius examinavero. Exordiar autem ab eis physicorum librorum capitibus, quae vera problemata sunt. horum si, qua forma composita sint, quaerimus, duo

sunt genera. prioris ea sunt, quae ad normam interrogationis redegit auctor, alterius ea, in quibus dubitatio iusta argumentatione explicatur. omnibus autem hoc proprium est, quod dubitationi additae sunt causae dubitationis. quod inter prioris generis exempla interdum ita institutum est, ut condicionali enuntiato illud exponatur, quocum luctari videtur sententia, de qua quaeritur. huius generis est I, 20 (33,24): εἰ ὁ ὕπνος διὰ τὴν τοῦ συμφύτου ἡμῖν θερμοῦ εἰς τὸ ἐντὸς ἀντιπερίστασιν, τοῦ δὲ θέρους ἀντιπεριέστηκε μᾶλλον τὸ θερμὸν εἰς τὸ ἐκτός, διὰ τί τοῦ θέρους ἐσμὲν ὑπνωτικώτεροι; ⟨ἢ⟩ εἴ γε ὁ ὕπνος γίνεται τῷ κτλ. praeterea II, 6. 7. 8. 9. Saepius interrogationem ipsam sequitur brevis expositio pendens plerumque a particula γάρ (δέ 61,7 καί 63,33 εἴ γε 87,6), qua sententiae proponuntur ex quarum discrimine haereat dubitatio. haec habes I, 5 (13, 9: εἰ αὔξεται τὸ ὑποκείμενον τῷ αὔξεσθαι λεγομένῳ (ὑπομένει δὲ καὶ ἡ ὕλη, οὐ μόνον τὸ εἶδος· οὐ γὰρ δὴ πᾶσα ἀλλάσσεται), διὰ τί κατὰ τὸ εἶδος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν ὕλην ἡ αὔξησις; οὐ γὰρ πᾶσα ἡ ὕλη ἡ ἐν τοῖς αὐξομένοις ἀλλάσσεται, ἀλλὰ μένοντός τινος ἐξ αὐτῆς ἄλλη προσγίνεται· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐσώζετο τὴν ἀρχήν, οὐδ' ἂν τὸ εἶδος ἔμενεν τῆς προϋπαρχούσης ὕλης. οὐ γὰρ ἐν τῷ τοσῇδέ τινι εἶναι τῇ ὕλῃ τὸ εἶναι ὕλῃ, ὥσπερ οὐδὲ τῇ σαρκί. ἢ δύο ὄντων περὶ τὸ αὐξόμενον ποιοῦ τε καὶ ποσοῦ κτλ. eiusdem generis sunt I,6. 9. 12. II,11. 16. 20. III,4.

Alterius classis aporiarum initium est, ut dixi, brevis, sed perfecta absolutaque argumentatio, cuius summa id placitum est, de quo dubitatur. Exemplum sit I, 7 (15,26—31): εἰ τοῖς κινουμένοις πᾶσιν ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον ἡ μεταβολή, τὰ δ' αὐξόμενα καὶ μειούμενα κινεῖται, εἴη ἂν καὶ τούτοις ἐξ ἐναντίων εἰς ἐναντία ἡ μεταβολή. γίγνεται δ' αὐτοῖς ἡ μεταβολὴ εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα· τῷ μὲν γὰρ αὐξομένῳ εἰς μέγεθος ἡ ἐπίδοσις, τῷ δὲ μειουμένῳ εἰς μικρότητα ἡ συστολή. ἐναντίον ⟨ἄρα⟩ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀλλ' οὐ δοκεῖ, ὡς διὰ πλειόνων Ἀριστοτέλης ἐν κατηγορίαις ἔδειξεν. ἢ οὐχ ἁπλῶς εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα ⟨ἡ⟩ μεταβολὴ τοῖς αὐξομένοις τε καὶ μειουμένοις. Praeterea ex hoc genere sunt I, 8. 10. 15. 22. 23. 26. (cf. p. VII, adn.) II, 4. 5. 19. III, 5.

Dubitanter his adiungo II, 28, etsi externa specie commendatur. desideratur autem ante ἢ εἴη (78,6) ipsa dubitationis expositio. an exciderunt post explicatam inter speciem et materiam similitudinem pauca verba, quibus de differentia earum dubitabatur? talis enim quaestionis responsum inde a 78,7 legitur. denique II, 14 huc pertinet, etsi nunc solutio, non dubitationis constitutio caput incipit (59,4). fortasse enim ea verba, quae nunc capitis rubrum esse videntur, olim eius initium forma-

bant, a quibus penderet solutio. cui coniecturae succurrit capitum index libro praefixus, in quo diversa a 59,1—3 inscriptio legitur.

Atque haec de quaestionum constitutione. solutionem quae inducat sollemnis est particula ἤ, quae interdum excidit in Veneto, ut 14,16 20,26 24,29 33,28 51,4 87,8, sed plerumque iam pridem restituta est. Debebam in textum eam recipere 33,28, nondum adscripsi 61,8. rarius denique praeter ἤ usurpatur ἆρα 47,31 55,24 et μήποτε 42,25.

Videmus igitur eum, qui haec problemata confecit, severiores in formandis singulis leges sibi non imposuisse. ita praeter varietates iam observatas modo una modo pluribus solutionibus enodavit τὸ ζήτημα (plures invenimus I, 7. 8. 10. 20 II, 3). interdum etiam interrogationi alias adnectit (ἐπιζητεῖ) I, 6 III, 5 vel difficultates in quibus aporia posita est, auget, cf. I, 26 [1]). solet aporiam quam brevissime exponere neque, ubicunque haec ad interrogationem redacta est, longius exspatiatur. tantum inter ea capita, ubi solutionem plena argumentatio praecedit, inveniuntur, quae solitum 6—8 versuum spatium excedant: I, 26 (41,21—42,25) III, 5 (87,24—88,19). denique scriptor modo ipse ex rerum contemplatione ad dubitationem pervenisse videtur modo scrupulum ex Aristotelicis scriptis expiscatur: I, 7. 15. II, 6. 8. III, 5.

Haec omnia autem licet varia veste velata, tamen auctor sciens ad unam cogitandi normam exegit et aliena sunt ab hypomnematico genere. nam etsi cultiore stilo non perpolita sunt, certum tamen cognoscitur artis dialecticae artificium certumque studium diversa colligendi uni tractandi rationi apta, quale non is adhibet, qui ut memoriae succurrat chartam implet. Scribuntur talia ut edantur.

Iam vero singuli tres physici libri continent 26+28+15 capita, quorum tertia pars occupatur problematis. Problemata enim sunt in libro primo 12 in altero 13, in tertio 2. quare nunc minus confidenter adstipulaberis Freudenthalio ἀποριῶν titulum opinato ineptissimum esse nec posse ab Alexandro inventum esse, si videris tertiae certe parti

---

[1]) Nondum in editione mea aporiae I, 26 textum ita proposui, ut, cuius generis sit, appareat. colliguntur enim usque ad 42,25 difficultates, quae oriuntur, „εἴ τις λέγοι ἐν τῇ ὕλῃ γίνεσθαι τὸ εἶδος καθ' αὑτό. primum συμφθείροιτ' ἂν ἡ ὕλη τῷ εἴδει φθειρομένῳ, nam materia non potest esse sine sua specie.“ patet hanc causam artissime ad priora sese adplicare nec tolerari inter φθειρομένῳ (24) et οὐ γὰρ (25) alienam sententiam. tamen, ut nunc est, separantur verbis ἢ καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐστὶ τῆς ὕλης τὸ εἶδος, quibus olim in margine lector totius capitis argumentum comprehendit. — praeterea autem primae huius difficultatis finis deest, quam apparet nondum ad exitum perductam esse, ubi (42,3) ad novam transitur particula ἔτι. ante hanc igitur ponas lacunae signa.

huius collectionis ne excogitari quidem posse inscriptionem magis idoneam.

Verum est: tertiae tantum parti apta est. et manet haec difficultas, etiamsi reliqua perscrutantibus augetur numerus problematum. potest enim auctor, quem vidimus rem, non formae aequabilitatem curasse, problematis destinavisse etiam II, 23, ubi vanae Empedoclis Democriti Diogenis de magnete opiniones et quod de vera quaerendi ratione (ἀναγκαῖον ἐζητηκέναι 74,5) ipse praefatur respondent fere aporiae constitutioni, sequitur solutio difficultatis: Alexandri explicatio. deinde ut II, 5 iusto problemate pugnat contra Stoicorum de libera voluntate opinionem, potest etiam ut insereretur problematis I, 4 scripsisse, quo illorum de eo quod fieri potest doctrinam refellit. pendet enim certe haec disputatio a tacita quaestione εἰ πάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην σώζεται τὸ δυνατὸν καὶ ἐνδεχόμενον. cuius quattuor responsa ut variae unius aporiae solutiones proponuntur. affine denique huic quaerendi generi patet esse I, 21, de quo, quia solutio post εἶναι (35,8) mihi videtur mutila esse, nil certi affirmaverim.

Nunc vero ad diversum genus venimus. nam ex alia palaestra in has aporias irrepsisse ea capita, quae ἐξηγήσεων titulo designantur, nemo negabit. sed ne haec quidem accuratius inquirenti ex uno fonte derivanda esse videbuntur. nam inter quattuordecim ἐξηγήσεις quinque tantummodo hoc nomine ita dignae sunt, ut olim integri commentarii partes fuisse possint: II, 2. 24. 26 III, 7. 9. contra ne I, 11 ex commentario ad Aristotelis psychologiam desumptum esse putemus, aut II, 22 ex interpretatione librorum De corruptione et generatione, diserte monemur. in illo enim capite (21,18) legimus ὅτι μὲν οὖν..., εἴρηταί μοι ἐν τῷ εἰς ἐκεῖνο (τὸ πρῶτον Περὶ ψυχῆς) ὑπομνήματι, huius ex inscriptione comperimus aliam interpretationem in Alexandri commentario propositam esse (ἐξήγησις ἄλλως ἔχουσα παρὰ τὴν ἐν τῷ εἰς αὐτὸ (τὸ δεύτερον Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς) ὑπομνήματι). habemus igitur commentariorum quasi epimetra quaedam, in quibus difficiliores Aristotelici loci, de quorum significatione a Peripateticis dubitabatur, separatim tractantur. quod ut clarius pateat, conducet haec exscribere 21,14: ἐζητεῖτο πῶς εἴρηται ... 28,8: ἠπόρησε τί πότ' ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ ταύτης τῆς λέξεως ib. 16: τό τε λέγειν ... ἀπορήσαι τις ἄν (ad ἠπόρησε, si Alexander hoc caput scripsit, supplendus est „interpres cuius nomen tacetur“, cf. 122,34 123,4) 81,17: ἐζητήθη καθόλου ὑπὸ τῆς ἐξηγήσεως 90,3: δοκεῖ μοι ὁ νοῦς τοῦ λεγομένου ... τοιοῦτος εἶναι. sentis haec cognata esse cum aporiis neque

differt a dubitationis constitutione 81,8—29, sequitur λύσις cum particula μήποτ᾽. 76,16 incipit quaestio: πρὸς τί —, sequitur expositio aporematis: ἀλλ᾽ εἰ —. solutionem introducit solita particula ἤ. similis indolis est etiam I, 24 (cf. 38,14 δύναταί τις . . .).

Accedunt igitur problematis novae copiae: et I, 4. 21 II, 23 et I,11. 16. 24 II, 22. 25 III, 2. 6, quae si priori computo adnumeraveris, existet haud exigua collectio 37 quaestionum i. e. physicorum librorum dimidiata pars.

Nondum egi de ἐξηγήσεων II, 27 et III, 3, quae, cum neque dubitetur neque verba Aristotelis illustrentur, adtribui possunt neque interpretationibus neque problematis. accessimus hic ad tertium scriptionis genus, quo partes librorum Aristotelicorum non explicantur, sed ad primarias sententias, quas contineant, quasi reducuntur. talem argumenti comprehensionem libri De anima II capitibus 1 et 2 adhibitam continet II, 27, eiusdem libri summarium capitis quinti III, 3. eo tantum differunt, quod III, 3 et uberiorem et breviorem analysin praebet. interpretationes autem haec inepte vocari et per se patet et docent eiusdem generis reliquiae III, 10 et 14, quorum alterum genuinam inscriptionem servavit: Ἐπιδρομή. sed difficile est originem horum capitum explicare. talia enim et discipuli possunt exercitationis causa scripsisse et magister discipulis dictasse, quibus in lectione uterentur. certum hoc tantum est Alexandrum haec neque edidisse neque ad edendum scripsisse. collecta autem esse talia intrepretationis subsidia post mortem eius nescio an testimonio sit vetustum scholium adscriptum ad I, 2 ἄμεινον τέτακται τοῦτο τὸ πρόβλημα ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Λέξεών τινων ἐκ τοῦ Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητοῦ ἐξήγησις καὶ ἐπιδρομή.

Ferebantur igitur praeter commentaria reliquiae interpretationis Alexandri editae ex scholae memoria. quae si extabant ad librum Aristotelis De sensu, probabile est fuisse alias, quae ad Physicam auscultationem, De anima, De corruptione et generatione alia pertinerent.

Iam vero λέξεων ἐξήγησις quid sit, non est dubium; nimirum interpretationum collectio singulorum locorum. ἐπιδρομῆς autem notionem et licebit et oportebit ex Quaestionibus constituere, ex quibus patet duas diversas hoc nomine comprehendi significationes. atque de priore dixi, qua notantur singulorum capitum Aristotelicorum summaria sive analyses. haec autem non cadit in eam commentationem (I, 2), quam pertinere illud scholion dixit ad λέξεων ἐξήγησιν καὶ ἐπιδρομήν. atqui ne interpretatio quidem continetur hoc capite, quo breviter Peripateticae cuiusdam

doctrinae particula adumbratur. concludemus igitur non solum librorum, sed etiam praeceptorum Aristotelicorum summaria ἐπιδρομὰς vocari. quod quam recte conclusum sit, probatur capite XXV moralium problematum, ubi brevis virtutum secundum Aristotelem descriptio hoc nomine traditur. latius igitur patere hanc inscriptionem λέξεων ἐξήγησις καὶ ἐπιδρομή, quam ex accurata verborum interpretatione videtur, sciebat illius scholii auctor. videlicet magistri est discipulis non solum singula verba philosophi interpretari vel explicare dispositionem operum Aristotelicorum, sed ipsa placita lucide exponere.

Igitur ex tali collectione non solum verisimile est provenire II, 2. 24. 26. III, 7. 9; II, 27. III, 3. 10. 14, sed potest etiam illud et brevitate et perspicuitate excellens I, 2 discipulis dictitasse Alexander. similia autem sunt I, 1. 3. 18. 19. II, 1. 10. 15. 17. 18. III, 8. 11, quibus omnibus, si singulis titulum excogitare deberemus, non liceret meliore formula uti, quam illa, quae in primo capite adhibita est: διὰ τίνων ἄν τις κατὰ Ἀριστοτέλη συστῆσαι κτλ. accedunt I, 13. II, 12. 13, quae eadem brevitate utuntur contra adversarios.

Noli vero credere haec omnia ex ore dictantis excepisse auditores. ex multis unam viam indicavi, qua fortasse nonnulla huius generis capita explicanda sint. alia possunt fragmenta esse continuae scriptionis, quam Alexander paravit. unum denique (III, 12) ex eius generis esse videtur commentationibus, quales in mantissa libri de anima collectae sunt, olim fortasse separatim a scriptore emissae. deinde hoc reputandum est: ut illarum collectionum auctoribus praeter chirographa discipulorum patuisse probabile est scrinia philosophi, ita ipsas Alexandri schedas inesse in Quaestionibus certum est.

Hoc patet ex quarto scriptorum genere, ex quo Quaestiones compositae sunt, fragmenta dico. huius enim unum certum extat et maxime notabile exemplum II, 21. initium hoc est dialogi de providentia, quem publico usui certe destinavit auctor, sed non perfecit. qui ubi in eo est, ut contra Platonicos, quid Aristoteles de providentia censuerit, explicet, desinit fragmentum, in quo — ut nunc est — examinatur, utrum iure an iniuria quaeratur, εἰ ἡ πρόνοια προηγουμένως ἢ κατὰ συμβεβηκός. verba igitur, quae huic capiti praescripta sunt, fragmento praemisit editor, non inscriptio sunt dialogi, quem Alexander scripturus erat. praeterea moneo ex hoc fragmento originem duxisse ineptias, quibus aliquis primi libri caput 14 implevit. conferas enim I, 14 cum 70,2—7.

Deinde fragmenta esse alterum de prima essentia (39,9—40,9), al-

terum de providentia (40,10—41,19), quae sub editoris manu male coaluere, docui Mus. Rhen. 45,223 sq. neque aliter iudicabit de I, 17 et II, 26 is, qui quomodo auctor aut integra disputatione aut problemate ad finem perducto hoc argumentum tractaverit, ex De anima II 119,21 sq. et Quaest. I, 26 cognoverit.

Vides quam dispares sint partes, ex quibus physici Quaestionum libri constent, quas non possit ipse auctor ita composuisse. immo debetur hoc tam imperito homini, ut ne discipulum quidem fuisse eum Alexandri liceat suspicari. nullam enim in disponendis his variis secutus legem problemata interpretationes fragmenta omnia turbavit et cohaerentia separavit, ut I, 19 et II, 15 vel I, 17. 26. II, 26. ubi autem fontes, quibus usus est, idem bis praebuerunt, hoc non vidit, sed utrumque recepit. I, 11[a] enim et I, 11[b] ad verbum concinunt, eo tantum differunt, quod iterato capiti 11[b] paragraphus accessit, quae 11[a] deest. inepte igitur inscriptum est alteri capiti ἄλλως ἐπιμελέστερον τεταγμένον. item casu, non ratione ductus in commentationum numerum recepit memoriae definitionem III, 1. fragmentum esse II, 21 non perspexisse eum patet ex inscriptione, quam ei finxit. vidimus enim saepe falsos capitum indices redactori deberi. dixi de I, 11[b]. II. 27. III, 3. item, postquam diversa coniunxit I, 25, obscuravit hoc rubro εἰς τὰ περὶ προνοίας τινὰ συντελοῦντα. eandem manum mihi videor agnoscere I, 2 περὶ χρώματός τινα et III, 13 περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τινα. porro suspecti mihi sunt I, 8. 22. II, 7. sed alia genuina sunt, ut I, 1. 13. II, 22.

Quo tempore compositi sint libri physici, certo constitui nequit. sed videtur mihi satis longo post Alexandri mortem tempore hoc factum esse ab homine, cui diversae ex Alexandri schola reliquiae fortasse ne tum quidem integrae praesto erant. nihil autem praeter has recepit. nam ex vasta illa problematum congerie, quam illustris interpretis nomine falso ornabant posteriora saecula — ea dico, quae et Davionus primum edidit et post Bussemakerum Usenerus[1]), ne vestigium quidem invenitur in his libris.

Nunc priusquam ad moralem librum me vertam, operae pretium erit quaerere, num comparato libro altero De anima eis, quae de Quaestionum libris I, II, III disputavi, aliqua lux accedat. nam etiam haec libri de anima mantissa varia argumenta continet, quare Freudenthalio eiusdem videbatur esse generis atque Quaestiones.

---

[1]) Alexandri Aphrod. q. f. Problematorum liber III et IV rec. H. Usener. libellus e programmate gymnasii r. Ioachimici Ber. seorsum editus. Berolini 1859. 4°.

Continet autem Mantissa primum minores commentationes ab ipso Alexandro ad finem perductas et ex parte ni fallor editas, cuius generis in Quaestionum I—III praeter III, 12 exemplum non obvenit: de anima mutilam 101,1—106,17, de mente 106,19—113,24, de visu secundum Aristotelem 141,30—147,25, de colore 147,27—150,18, de primo familiari 150,20—153,27, specie non differre virile et muliebre 168,22—169,32, de libera voluntate 169,34—172,15 et 172,17—175,32, de casu 176,2—179,23, de fato 179,25—186,31. quod superest (113,26—141,28 153,29—168,21) occupant satis singularis generis hypomnemata. collectanea enim sunt, in quibus ut in armamentario maximam argumentorum copiam coacervavit auctor, quibus ad defendenda quaedam placita uteretur occasione oblata. dogmata enim quibus inserviunt haec subsidia pleraque ita expressa sunt, ut aperte adversariorum ratio habita sit. cf. 118,5 ὅτι πλείους αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ οὐ μία 119,21 ὅτι οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ ἡ ψυχή 122,16 ὅτι αἱ ποιότητες οὐ σώματα 125,5 πρὸς τοὺς μηδὲν τῶν τεττάρων σωμάτων ἃ στοιχεῖα λέγομεν κατ' ἰδίαν ὑφίστασθαι λέγοντας 127,27 πρὸς τοὺς δι' ἀκτίνων λέγοντας γίνεσθαι τὸ ὁρᾶν 130,14 πρὸς τοὺς διὰ τῆς τοῦ ἀέρος συνεντάσεως τὸ ὁρᾶν ποιοῦντας 134,29 πρὸς τοὺς διὰ τῆς τῶν εἰδώλων ἐμπτώσεως τὸ ὁρᾶν λέγοντας γίνεσθαι 136,29 πρὸς τοὺς διὰ τῆς ἀπορροίας τῆς ἀπ' ἀμφοῖν τὸ ὁρᾶν λέγοντας 138,3 ὅτι μὴ σῶμα τὸ φῶς 139,29 ὅτι σῶμα διὰ σώματος ἀδύνατον διήκειν 159,15 ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν.

Permira autem est et prorsus singularis argumentorum constipata multitudo. ita p. 113,26—116,37 continent eiusdem praecepti viginti diversas demonstrationes, p. 118,6—119,20 sedecim, p. 122,17—125,4 duodeviginti, p. 126,25—127,26 septem. cetera ipse perlustres: idem ubique consilium cognosces. ut demonstretur ὅτι μὴ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, in unum coacta sunt 37 argumenta. vides hic pharetram paratam esse, quae pugnanti sine mora suppeditet sagittas. deinde hoc peculiare est his collectaneis, quod minor pars argumentorum copiosius explicata est. non tam argumenta sunt, quam indicia, quibus ducti facile argumentum inveniamus. hinc mira illa brevitas, qua paucis versibus saepe plura comprimuntur; cf. 115,6—14 (3 argumenta) 118,19—23 (4) 118,38 (2), praeterea 119,15—20 123,17—23 135,29—32. forma quoque, qua utitur, indicat noluisse auctorem has copias ad legentium usum expolire. solet enim sexcenties iterata particula ἔτι ea conserere, cui perraro (131,8 118,10) ἔπειτα substituitur. ubi interrogando argumentatur, πῶς et διὰ τί singulas refutationes inducunt. (cf. 135,21 sq.)

Vix expectamus in tam concisa scribendi brevitate scriptorem de

consilio suo locuturum esse. tamen non tacuit, cur haec scripsisset. legas haec 118,6 ὅτι ..., δεικτέον ἔκ τε τῆς ... ἔπειτα ... ὅτι γὰρ ... δείξομεν 113,28 ὅτι ... καὶ ἐκ τῶνδε τῶν λόγων δειχθείη ἂν 114,6 ἂν δὲ ἐνιστάμενοι ... λέγωσιν, ῥητέον, ὅτι 122,21 τοῦτο δὲ τῇ ἐπαγωγῇ πιστωτέον. ex talibus locutionibus nonne patet ipsum auctorem fateri, se non ipsa argumenta exponere, sed viam monstrare qua ad ea perveniri possit?

Vix recte autem Freudenthal dixisse videtur eiusdem prosapiae esse Quaestiones et Mantissam. in physicis certe libris, si unum III, 12 exceperis, nil inest quod cum illius aut commentationibus aut collectaneis vel comparari possit. eo tantum congruunt, quod utrumque opus sic non ab Alexandro editum est. in utroque quidem insunt, quae aut edidit aut ad edendum scripsit ille, sed ut in Quaestionibus diversa miscuit cum problematis, ita in mantissa cum commentationibus collectanea.

Redactoris vestigia in Quaestionibus crebra et aperta sunt, in Mantissa fere latent, sed non desunt. puto enim verba quae inepte priori de libera voluntate commentationi praescripta sunt, τῶν παρὰ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν a redactore addita esse. nam doctrina, quae hoc capite commendatur, et cum sequente de eadem re argumentatione et cum Alexandri Aristotelisque opinione aperte pugnat. noli autem ideo putare haec non scripta esse ab Alexandro. nam ut de mente 110,4sq. rettulit, quibus minime adstipulatus est, potest etiam liberae voluntatis explicationem narrasse, a qua ipse abhorreret. ut illo loco servavisse (διεσωσάμην) se opinionem alicuius dixit, de cuius persona nobis non constat, ita hic de alicuius sententia refert (ἐλέγετο δέ τις καὶ τοιάδε δόξα), cuius nomen nos plane latet.

Itaque redactoris acumen in utroque opere simile fuit. eundem fuisse inde non colligam. simile autem est, quod in utroque a redactore inventum est, nomen libri. nam ut in Quaestionibus a praestantissima collectionis parte totam farraginem redactor denominavit ἀπορίας, ita a primi capitis argumento, quod est περὶ ψυχῆς, universae collectionis inscriptio deducta est.

Viam munivimus, qua ad moralia accedamus. Mantissae enim similior est hic liber, quam physicorum librorum. hic occurrunt collectaneis illis, quae in physicis desunt, valde similia capita, de quorum consilio eisdem formulis loquitur scriptor: δεικτέον. ὅτι ... δεικνύοι δ' ἄν τις 142,23 ὅτι ... δεικτέον ... ἔτι. crebro obvenit inter singula argumenta ἔτι cf. 138,11. 14 139,23. 25 140,7 142,8. artae autem cognationis qua coniunctus est cum mantissa moralis liber non extat testimonium magis luculentum, quam Probl. mor. 22 quocum conferas De an. 153,29. in utroque demonstratur ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἀρεταί. Mantissae caput

ex genere est collectaneorum; igitur incipit: τὸ τὰς ἀρετὰς ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις καὶ ταύτῃ μὲν ἂν δεικνύοιτο, sequuntur septem argumenta, quorum 2—7 particula ἔτι conseruntur. Problematum capiti initium est fere idem: ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ δεικτέον καὶ ἀπὸ et, ut in mantissa, alteram demonstrationem introducit ἔτι. sed tertia non sequitur, media altera terminatur fragmentum. vides ex eodem penu desumptum esse utrumque et casu factum esse, quod duo, non unum caput formant. — ita in Mantissa animam incorpoream esse et ex ipsa re vicies demonstratur et contra varia adversariorum conamina quinquies defenditur cf. 114,6—24 (quod melius 116,37 posuisset redactor) 116,37 —118,4. similiter in Problematis post tria argumenta 138,8—20 (cf. ἔτι v. 11 et 14) sequitur triplex defensio (cf. τὸ δὲ λέγειν 138,20. 28. 30). cf. 154,15 155,6. 19. 29 156,10. 19.

Itaque ne moralis quidem liber constat ex meris problematis. immo inter huius capita non sunt problemata 2. 3. 4. 6. 9. 10. 11. 13. 15. 19. 20. 21. 22. 23. sed ne haec quidem unius generis. de collectaneis dixi, alia possunt comparari cum physicorum capitibus de quibus dixi p. X, 13sq., quae utrum ex scholae reliquiis an ex scriniis philosophi provenerint incertum est. nec desunt aperta fragmenta, ut 3 (ubi verbis κατ' αὐτούς adversarii respiciuntur, de quibus antea non dictum est; cf. λαμβάνοι et ἐλάμβανε 122,34 123,4) 15. 19. 22. initio ad aporiarum exemplum formata sunt 18. 27, ceterum a collectaneis non diversa (etiam hoc in Mantissa invenitur cf. 122, 17). accedunt duae interpretationes 12. 29 et una epidrome 25, de qua dictum est.

Restant 1. 5. 7. 8. 14. 16. 24. 28, quibus dubius sum num 17 adnumerem. hic habes eam libri partem, quae, ut in physicis, caussa fuit inscriptionis toti collectioni: problemata sunt, non diversa a physicis; igitur de his non opus est singillatim disputare. moneo tantum, in quinto bis ἐπιζητεῖσθαι, et singulis interrogationibus singula responsa addita esse, ita ut tres plenae quaestiones hic coniunctae sint.

Quare similis est huius libri origo atque physicorum. neque redactoris varia miscentis ingenium dispar fuit, qui cohaerentia secrevit (8. 28) et non vidit ad verbum congruere 26 et 23 inde a 144,34. nimirum idem et physicam et moralem collectionem instituit et a problematum parte utramque denominavit. „primus“ autem liber si moralibus praescriptus est, hoc ad Alexandri problemata non redit, sed ex collectione, quae erat fortasse trium librorum ut physica, periere ei libri, qui primum olim sequebantur.

II

DE CODICIBUS QUAESTIONUM

Alexandri Quaestiones edidi ad normam eius codicis, quo uno nobis servatae sunt, VENETI MARCIANI 258. de quo copiose egi in praefatione V voluminis prioris p. Vsq. nunc haec et repeto et addo.

Membranaceus est saeculi decimi, foliis constat 324 formae minoris, hoc ordine Quaestionum libros continet: fol. 1—36^{v} librum vulgati ordinis quartum, 37^{r}—69^{r} librum primum, 261^{r}—290^{v} secundum, 291^{r}—324^{v} tertium. intermediam partem De anima libri duo qui feruntur et De fato commentatio occupant. quarti autem vulgati ordinis libri titulus est in Veneto σχολικῶν[1]) ἠθικῶν προβλημάτων βιβλίον ᾱ, cum capitum enumerationi verba praeposita sint σχολικῶν ἠθικῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων κεφάλαια iterata in calce libri, cui praeterea littera Z subscripta est, quae quid significet non video[1]). differt physicorum librorum nomen: φυσικῶν σχολικῶν[2]) ἀποριῶν καὶ λύσεων ᾱ β̄ γ̄. inde patet non unum, sed duo opera Quaestionibus contineri, quorum prioris praeter primum ceteri periere libri, alterius tres extant. servaverunt pristinam hanc distinctionem soli Marciani 258 et 261. reliqui eo utuntur ordine, quo Victor Trincavellus, princeps editor, libros disposuit.

Eadem diligentia, qua ex vetusto exemplo De anima librum cum V¹ mantissa descripsit librarius codicis V, usus est in Quaestionibus. minoris quidem voluminis particulas ut μέν, δέ, γάρ similia saepe aut supra aut infra versum addidit, sed raro inveniuntur voces, quas in textu omissas in margine debebat supplere, cf. 123,27 128,1 131,9 140,13 146,3

---

[1]) Z(ητητέον) supplendum esse suspicatur Diels, i. e. quaerendi sunt libri morales qui post primum desunt. similiter hoc signum in lacunis vel mendis a librariis interdum adhiberi notum est.

[2]) σχολίων ante secundum et tertium librum.

159,23. rarius tota enuntiata margini adscripsit, ut 83,23 100,27 130,15. saepius peccavit in fine versuum ita ut sive litteras sive syllabas omitteret: 5,24 9,19 15,28 37,9 89,1 99,24 108,33 119,9 122,12 125,11 129,22 130,17. 32 134,25. verborum ordinem immutavit 50,19 115,7 129,20 et saepe eum correxisse id quod primo scripserat magna liturarum copia indicat, quas omnes ne minoribus quidem neglectis adnotavi. raro autem priorem lectionem licet detegere, ut 7,4. 9. 23 9,6 17,10 25,6 158,28. contra fere desunt in Quaestionibus — id quod in libris De anima et De fato saepe animadvertimus — vestigia librarii de lectione describenda ita dubitantis, ut singulis litteris singulas alias suprascriberet (sed cf. 102,22). varias lectiones ex archetypo bis descripsit 7,10 et 54,8; item ex illo fluxerunt, quae addita sunt 142,7 et 144,34.

v. c. V Venio ad veterem correctorem, quem dixi (I p. IX) totum codicem cum prototypo contulisse et fortasse non diversum esse a primo librario. cuius etiam in quaestionibus non desideratur cura et industria. nam voculas omissas hic supplevit 2,29 131,31 syllabas addidit 134,25 litteras et omissas adscripsit 71,9 75,33 128,19 et corruptas correxit 63,13 72,28 102,12 131,30 134,13, interdum male servato archetypo deceptus est 102,20 et 29. sed haec minora sunt prae magno et gratissimo numero punctorum, quae ab eodem adposita esse et atramentum testatur et calami gracilitas et summa cautio atque modestia, qua usus est huius recensionis auctor alienissima a posterioris correctoris (V^2) audacia, qui non tacite monuit, sed confidenter ea, quae displicuerant, mutavit. sunt autem tenuissima haec puncta aut supraposita singulis litteris aut in calce adpicta maxima ex parte eis, quae delendae videbantur. sic iure notantur e. gr. 48,1. 6 49,10. 28 81,28 129,1 130,15 159,24. deinde adhaerent sive litteris sive syllabis non quidem delendis, sed corruptis vel suspectis 21,16 50,2. 19. 21 55,22 72,22 99,24 107,7 116,11 139,12. aperte autem collatorem, non criticum adgnoscimus e. gr. 160,2, ubi μεγαλοι οὔτε dederat prima manus, quod postea m^2 optime mutavit in μετὰ λόγου τε. haec etsi non perspexit vetus corrector vidit tamen id quod m^1 scripserat non prorsus consentire cum archetypi obscura lectione et errorem in οι et τε inesse recte monuit: μεγαλὸι οὔτε. eodem modo corruptelam indicavit 51,25 73,29, emendandi periculum non suscepit. de accentu ita dubitasse videtur 40,1 41,25 42,15 120,24. causa latet 51,28.

Archetypus Prototypi igitur videmus eam fuisse condicionem quae describentes variis difficultatibus vexaret. accedit quod accentibus et aspirationis indicatione caruit. quae Veneti librarius cum de suo arbi-

trio addere deberet, saepe haesit; quo factum est, ut eae potissimum voces, quae diversa prosodia in varias notiones discedunt, ut ἢ ἦ ἤ ἧ ᾖ vel αὐτὴ αὕτη αὐτῇ, saepe aut accentu aut spiritu aut utroque carerent. pauca delibabo ex multis 14,36 19,29 21,23 29,28 30,15 35,7 37,12 41,28 48,6 50,4 52,25 55,25 92,10 98,5 110,22 etc.

Deinde autem, id quod gravius est, saepenumero eis sive verbis sive verborum coniunctionibus spiritus et accentus deesse voluit, quae aut non intellexit aut corrupta esse plerumque recte suspicatus est. adponam nonnulla exempla

13,18 τὸ δὲ τόδε] τὸ το δε
46,13 ?] πλασμα τε
48,14 συντελοῖ ἄν τι] τελοιαντῃ
49,10 γῆς] το η γῆς
50,21 διαφοράν] διαφοραι
53,7 ἢ εἰ] ειη
65,12 ? πρῶτα· ην
69,7 ἢ τῆς] ἥτισ
72,1 δ᾽ εἴπερ ἔσται] δὲ περεσθαι
73,16 ?] καίειν αν καίειν
87,12 τὰ] τὰ φθορα
112,36 ἢ τῷ ἐκτός, ⟨τῷ μὲν ἐκτός⟩, ἃ] τῶν ἐνεκτοσ ἃ

Ingratum editori talia officium impingunt, ut omnes has omissiones tradat, haud nescius multas casui non consilio deberi. graviora igitur in adnotationem recepi, quam ne nimis onerarem, reliqua in Additamento priore collegi.

Deinde continua scriptura vetustum exemplar scriptum fuit. quod diversa vitiorum genera docent, quae omnia hanc tantum explicationem admittunt. iam pridem restituta sunt haec οὐκαδύνατον 97,35 ἀλλατήκεται 114,6 ἀποφρονήσεως 128,10 συνείδει 162,13 etc. paullo tectiora sunt, quae latent sub his: δ' εἰ (legas δεῖ) 14,22 ἀνομοίως (l. ἂν ὁμοίως) 26,1 ἀλλὰ σύμμετρον (l. ἀλλ' ἀσύμμετρον) 31,15 οὐδὲν τούτῳ (l. οὐδ' ἐν τούτῳ) 42,22 τούτου τὸ (l. τοῦ τοῦτο) 66,31 ἀλλὰ πιθανῶς (l. ἀλλ' ἀπιθάνως) 145,26 etc. saepius perperam discreta novam labem traxerunt, cuius generis mendorum satis magna copia nunc remota est, sed restare puto quae manum emendatricem expectent. certe de origine corruptelae non dubitabitur: 11,5 12,16 16,18 24,5. 28 25,13 36,20 40,13. 21 43,6 72,1 73,29 77,21 81,13. 26 85,32 98,1 103,22 105,3 107,37 145,33.

Uncialibus porro litteris exaratus fuisse videtur ille liber. quod suadent tales Veneti errores: πᾶν (legas τί ἂν) 66,15 πᾶν (l. πάλιν) 63,33 δεῖ (l. ἀεί) 39,13 αὐτά (l. λυτά) 114,9 cf. 196,23, nisi haec ve-

tustiora sunt. hoc autem certum est, si uncialibus scriptus erat codex, ex quo fluxit Venetus, multa compendia intermixta fuisse, cuius scripturae generis imaginem nobis praebent in Veneto et capitum rubra et marginales adnotationes et argumenti conspectus primo physico libro et morali praefixus (nam pinax qui ante alterum et tertium physicorum legitur minusculis conscriptus est). tantus est numerus depravatarum syllabarum terminantium; cf. 7,2. 9 8,18 10,23. 24 12,17. 23. 27 15,19. 22 17,12 21,27 22,24 26,6 27,18. 28 29,5 31.5. 10. 20 36,25 39,17 48,3 70,28 83,4 112,3 etc. nolo hoc loco omnes Veneti corruptelas in sua genera distribuere. sed conducet duo breviter notasse, quae prae ceteris respicere debeat emendaturus. latissime enim patet vocalium inter se et diphthongorum permutatio, quae non solum in ει et ι, αι et ε offendit, sed tanta est, ut cuiusvis vocalis cum unaquaque confusae haud difficile sit exempla deprehendere. deinde iterum miserrima omissionum copia conquerenda est, de qua dixi in praefatione vol. I, p. X. sed taedet singillatim referre et litteras et syllabas et voces et enuntiata quae excidere. legentibus enim ultro se obtrudet lacera archetypi species instar cribri perforati. raro contra removendae sunt otiosae litterae syllabaeve, ut 25,13 27,14. 15 35,25 66,7 77,22 129,1; et casu videntur olim e margine in textum irrepsisse pauca illa, quae recidere debui 23,24 26,20—22 48,4—5 67,22 sq. 92,32.

V^2 Venio nunc ad id genus lectionum, quod in libris de anima V^2 signavi. nam etiam Quaestiones doctus ille licet non eadem ubique industria pertractavit. permulta enim cum adnotaverit primo physico libro et moralibus problematis, rarescunt eius vestigia inde ab octavo capite libri alterius physici. confidentius autem nunc postquam accuratissime iterum codicem examinavi eidem tempori has lectiones deberi certum esse contendo, ab eodem homine provenire verisimile. certe nemo poterit diversis auctoribus sua reddere. nam litterarum primo obtutu prorsus similium discrepantiae (quas in litteris δ et σ esse non nego) tales sunt, quales facile homo doctus festinanter scribens admittat. neque ex atramento hic fusciore illic atriore aliquid concludere licet. immo unum ubique adhibitum esse eae voces arguunt, in quibus eadem coloris diversitas apparet. — neque de auctoritate earum nunc aliter iudico. a viro provenerunt peritissimo, qui utinam omnes Alexandri libros pari cura pertractasset. eam enim operam praestitit scriptis per saecula neglectis, quam et postulamus et laudamus in primo editore. nam restituit hic litteras corruptas, prosodiam adpinxit, falso secreta recte distinxit, otiosa

rescidit, omissa supplevit, comparando ea, quae bis leguntur, recensuit, felici saepe acumine etiam e corruptioribus locis pristinum sensum elicuit. ita plus centies in uno libro primo textum sanavit. noli autem id quod iudicii sanitati contigit subsidiis tribuere nobis ignotis. Vetant hoc loci fere sexaginta eiusdem primi libri, ubi critico res minus prospere successit. dubitantibus pauca expromam, quae sana quoque eum corrupisse et vix corrupta gravius obscurasse testantur. ita mutavit φύσιν 37,19 quod sanissimum est (cf. 47,32 49,4) in ὕλην, μὴ οὔσης (41,18) cuius sensum exposui in Mus. Rhenano 45,230 sq. in μενούσης. delevit 41,2 τήν, quia εἶναι latere non vidit (cf. ib. 228), interpolavit 36,24 verba εἰ γὰρ πάντα, ubi lenissima mutatione pristinum restitui. item (37,30) ὂν τῇ ὕλῃ Dielesius vidit esse ὄν τι ἡ ὕλη. audacius V²: ὂν γάρ τι ἡ ὕλη. omnia sana esse 36,2 modo pro ἑνὶ scripseris ἓν εἰ docuit Schwartz. ille ἑνὶ mutavit in ἐπινοίᾳ (nam in apparatu excidit V² ante B¹ quod corrigas).

Quare correcturas huius manus omnes accurate et adnotavi et pensitavi, sed sprevi ubi displicuere. neque eam secutus sum — nisi alia coegerunt — ubi ea, quae ἀσυνδέτως reliquerat incultum auctoris scribendi genus, copulavit.

Venetum bis ipse contuli 1881 et 1887. ubi nil adnotavi huius codicis lectionem confidas in textu impressam esse.

Praeter hunc sex mihi innotuerunt apographi codices Quaestiones continentes: duo Veneti, Estensis, Neapolitanus, Vindobonensis, Vaticanus.

Venetum 261 descripsi vol. I p. X et ex codice V eum pendere docui B
duobus locis 112,6 et 26, ubi evanidam Veneti V lectionem is qui B confecit omisit simul fenestra indicans aliquid deesse. addo 48,14 quo loco B pro vetusti Veneti corrupta lectione τελοιαντη lacunam indicavit. propius hic abest a V quam reliqui, nam solus veterem moralis libri inscriptionem et multas Veneti V lectiones servavit a reliquis mutatas, e. gr. 11,5 οὐδ' ἀδύνατα VB: οὐδὲ δυνατὰ FSLa (οὐδὲ δύναται G) 13,3 τὸ ἐφ' ὃν VB¹: τὸ ἕτερον GFS¹L: τὸ μὲν ἓν B²S²a 33,11 ζωτικῷ V¹B¹: δεκτικῷ V²B²S²a: ζῴῳ μικρῷ GFS¹L 72,1 δὲ πέρεσθαι VB: δέ περ ἔσεσθαι sim. reliqui 150,9 δέδεικται VB: ἔτυχεν LSFa. non desunt omissiones huic codici propriae 31,24 162,15. 16. permirum autem est in tanta cum V similitudine id quod adnotavi ad 55,14 et 15, unde colligere oportet non descriptum esse ex ipso V codicem B, sed intermedium esse inter ambos eum librum, cuius apographum est B. ille vero ad verbum consentiens cum V rara docti cuiusdam tentamenta passus est, quorum vestigium 55,14 in B transiit.

G Alia via ex Veneto 258 descripti sunt Mutinensis Estensis III G 6 cod. chartaceus foliorum 400 (ut adnotatum est in p. 1) numeris non signatorum, saec. XV—XVI scriptus; continet post Alexandri commentarium in Aristotelis De sensu et sensili et Procli elementa physica Quaestiones et librum De fato. sequuntur Ps. Alexandri aliorumque problemata varia.

F Neapolitanus III D 12 chartaceus fol. 109 absolutus est die 27. mensis Junii 1523, ut testatur manus librarii Angeli Constantini. praeter Quaestiones nihil continet. cf. Cyrillus II, 384.

S Venetus Marcianus append. A. IV, cod. X chartaceus fol. 141 saec. XVI—XVII continet ante Galeni definitiones medicas Alexandri Quaestiones et De fato. scriptus est τῷ εὐφυεῖ καὶ ἐλευθέρου τετυχηκότι ἀγωγῆς νεανίσκῳ Ἀντωνίῳ τῷ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἱππέως Ἀλοεισίου Μοκαινίκου (Mocenigo).

L Vindobonensis cod. chartaceus fol. 104. „Primum ad Zenobium Acciaiolum Florentinum ordinis praedicatorum die 14 Ianuarii 1497, postea autem ad Ioannem Sambucum 1536, ut ipsi propria manu ibi testantur, olim pertinuit“ cf. Nessel IV, 18.

(G passim, FS magna ex parte ipse contuli, L totum contulit Mekler Vindobonensis.)

Communia sunt his libris haec: in omnibus problematum inscriptio ante moralem librum periit. deinde in tertio libro post οὕτως (103,21) inserunt καθ' οὓς (ὁ εἷς S) πλείους (πλείω G) τὰ ἄπειρα οὐδὲν ἂν εἴη τὸ, tum iterant verba ὡς μέρος usque ad αἴτιον, quae 102,11—30 suo loco legebantur. animadvertendum autem verba contra sensum iterata eis mendis
$F^aG^aS^aL^a$ carere quibus inquinata sunt eadem, ubi iusta sede extant (cf. 102,20. 21. 23). itaque casu in eum codicem, ex quo descripti sunt GFSL, irrepsit folium ex alio codice, qui Venetum V cum maiore fide expressit. porro communis eis est magna in quarto libro lacuna, qua periere integra capita 5—8, quartum inde a verbis τῷ πλούτῳ (123,17), nonum usque ad verba προαιρούμενοι (129,23). accedunt minores omissiones, ex. gr. in libro primo physico τὸ—τοιοῦτον 3,13—14 τοῦ—κινουμένου 3,18 ὡς σώματος 5,5 κατὰ 6,32 ὅσα—αὐτῷ 18,12 ἐνεργείᾳ 29,23 τῷ—γίνεται γίνεται 38, 29 (G hic non inspexi) ἐπὶ τούτων 39, 28. exemplar autem lacerum, ex quo fluxere, pro virili parte quisque ultro foedavit. exactam tabulam non desiderabis, sed scias nulli deesse suas lacunas, velut in F numeravi libri primi hiatus 12 maioris ambitus. accedunt corruptelae his quattuor peculiares, cf. ex libro primo 3,18 5,26 9,10 23,7. 21. 23. 30

26,18 28,4. 8 29,21 30,27 31,24 33,25. 26 36,11 37,13 38,11. 16. 25. 31 39,25 40,14. 19 41,2 (ubique cum V verum servavit B), nam neque ceterorum librorum menda colligam neque ea quae singuli suo Marte peccaverint.

Patrem autem codicum GFSL descriptum esse ex Veneto vel ex multis eorum lacunis cognoscitur. neque enim usquam hi libri opem ferunt, ubi in Veneto aliquid exidisse suspicamur, et 22,1 ὄν—ὡς ideo omissum est in GFSL, quia hoc enuntiatum manus altera Veneti adscripsit ex comparatione sequentis capitis.

Deinde perlustres eos locos, quibus utpote corruptis in Veneto accentus et spiritus desunt. adponam nonnulla

46,13 πλασμα τε V: πλᾶσμα τε G: πλάσμα τε SF: πλάσμα τὲ L
53,7 ειη V: εἴη FSL: εἰ G (ἢ εἰ Spengel recte)
48,14 τελοιαντη V: τελοῖαν τῇ F: τέλοιαν τῇ S: τελοίαν τῇ L (συντελοῖ ἂν τῇ Vict. recte)
72,1 δὲ περεσθαι V: δέ περ ἔσεσθαι S: δ᾽ ἐπερέσθαι GF: δὲ πέρεσθαι L (δ᾽ εἴπερ ἔσται Aristoteles)
79,17 αυτον ου V: αὐτὸν οὐ FGS: αὐτὸν οὗ L (αὐτὰ recte a)
85,34 ἡ τω V: ἢ τὸ GF: ἢ τῷ SL (fortasse εἴη τῷ)
86,24 αἰσθήσει η V: αἰσθησείη SL: αἰσθήσει ἤ GF (fortasse αἰσθήσεως)
87,12 τὰ φθορα V: τὰ φθορὰ SL: ἐν τῇ φθορᾷ G: enuntiatum deest in F (τὰ recte Vict.)
105,16 τι ἡ V: τὶ ῆ F: τὶ ἢ SL (fortasse τοῖς)
112,36 τῶν ἐνεκτος ἅ V: τῶν ἐν ἐκτὸς ἅ FSG: τῶν ἐνεκτὸς ἅ L (Spengel recte: ἢ τῷ ἐκτός, ⟨τῷ μὲν ἐκτός⟩, ἅ)

Vides quam incerti, ubi dux deest quem sequantur, titubent. idem docent vestigia veteris correctoris modo pressa modo neglecta. exemplo sunto

49,10 τ̇ο ἡ̇ γῆς V: γῆς F: τὸ ἢ γῆς S: τὸ ἢ τῆς L
28 ῆσ̇ V: ἢ GF: ῆς SL
50,2 αυ̇τοῖς V: αὐτοῖς GFSL
19 τ̇ε V: τε SL: om. F
21 διαφοραι̇ V: διαφορά SL: διαφοράν FG
99,24 πλύ|νο̇μεν V: πλύνον μὲν GF: πλύνομεν LS
134,1 ἀ̣διαφόρων V: ἀδιαφόρων GFSL
25 φεροι̇| V (εν addit v. c.): φέροιεν S: φέροι GFL

Secundae manus proposita aut sequuntur omnes (20,13. 25 24,4. 5 25,30 27,9 28,11. 30) aut neglegunt (40,1 120,14 121,3. 5) aut in diversas partes discedunt (e. gr. GLV^2: SFV^1 20,26 — GV^2: FSLV^1 15,19 53,5 — GFSV^2: LV^1 36,14). sed observare licet, ut B soleat alteri manui obsequi, ita cum prima malle ire FGLS. ex quibus consectarium est librorum GFSL archetypum secundam manum Veneti plerumque neglexisse, interdum secutum esse, haud raro autem et primam et

alteram manum servasse. nam etiam veteris correctoris monita ex parte videtur ille adnotasse, quod ex apographorum dissensu consentaneum est.

Sed propero ad finem et paucos locos adscribam ex quibus, quae sit horum codicum affinitas, praecipue eluceat

17,28 δὲ δεῖ καὶ V: δέδεικται FSL
31 ζητοῖτο V: ζητοίη τὸ GFSL
23,17 ἐπεὶ ὧν V: ἐπιὼν GL: ἐπὶ ὧν FS
26,8 χρωμ et lacuna 10 litterarum V^1: χρωμ⟨ενω⟩ sive χρωμ⟨ενων⟩ V^2: χρῶμα μὲν οὖν GFSL
29,3 ἔτι ἀίδια μένοι V: αἴτια ἀεὶ διαμένοι GFSL
33,11 ζωτικῷ (δεκτικῷ V^2) V^1: ζῴῳ μικρῷ GFSL
57,10 ἔτι ὄν V: αἴτιον GSFL
112,26 διαχύσεως evanidum V: διαλύσεως GFSL
150,9 δέδεικται V: ἔτυχεν SFL
154,25 ἓν ἦν V^2F: ἐνῆν V^1: ἐνην G: ἔνην L: εὖ ἦν S
159,14. 15 ζήσας ἀνειμένως FL: ζήσασαν εἰ μὲν ὡς V: ζήσας ἀνειμέν ὡς S
104,23 παρ᾽ ὃ περαῖνον G: παρ᾽ ὅπερ οινον V: παρ᾽ ὅπεροινον F: παροπέροινον S: παρ᾽ ὅπερ οἶνον L

In extremis duobus locis medela inventa est et a FL et a G. quam provenisse puto ex margine eius libri, ex quo ducti sunt GFSL. nam hunc, postquam descriptus est ex Veneto, a docto homine correctum esse loci docent haud pauci, ubi GFSL a Veneti corruptelis liberi sunt. sunt autem in primo libro gravissimi: 4,23 5,33 6,29 7,2 24,17 27,23 38,9 39,13 40,28. 29 41,15 cf. 5,26 9,10 31,24. habes causam, cur non plane neglexerim libros pessimos, sed et in libri primi adnotationem multa receperim, et Vindobonensis collationem in Additamento altero proponam, ne desit integer huius classis testis.

K Vaticanus Urbinas 54 chartaceus saec. XVI continet fol. 1—105ʳ Quaestiones, fol. 105ᵛ—136ᵛ librum De fato. accurate contuli librum De fato, quem vidi non quidem apographum esse, sed fratrem deteriorem libri anno 1536 impressi, qui ante librum De fato unicam usque ad annum 1842 continet Quaestionum editionem. cuius cum Vaticano eandem fore affinitatem suspicato mihi probavit et quod singularis inscriptio *ζητήματα φυσικὰ περὶ ψυχῆς ἠθικά* praeter Vaticanum et editionem illam non invenitur et quod collata quattuor primi libri capita prorsus consentiunt cum ea, nisi quod unus Vaticanus omittit 4,22 alt. μᾶλλον 6,5—6 καὶ—μόνοις 6,13—14 ἐν αὐτῷ—χρωμάτων.

a Quare neglecto hoc libro vertam me ad editionem principem Trincavelli, quae cum dedicatoria epistola ad Petrum Danesium missa prodiit

anno 1536[1]). continet autem recensionem Quaestionum ex pluribus codicibus conflatam, quos tamen omnes ex Veneto pendere probari potest.

Exeundum est a permultis locis, quibus a contra VB conspirat cum GFSL, e. gr. 3,26 4,2. 18. 23 5,2. 6 6,29 7,2 8,34 9,10 10,2. 4 12,12. 13 13,4. 30 16,35 46,19 50,4. 21 51,11. 28 56,1 102,20 105,16 110,23 112, 26. 36 130,16 133,28 137,16 139,2.

B^2S^2a

Sed alia praeter hos libros suppeditabant auxilia Trincavello vel quicunque in eius usum hanc editionem paravit. nam neque iteratur III, 102,11 sq. et integer est moralis liber et maxima pars lacunarum, quibus laborant GFSL, resarta est in a (etsi non prorsus desunt, hiat enim a cum illis 153,4 et 162, 17). accedit mira 55, 14. 15 cum uno Veneto 261 similitudo. gravius autem hoc est. leguntur in duobus Venetis B et S multae secundae manus correcturae valde memorabiles, quarum maxima pars a Trincavello recepta est. cf. 3, 15. 18 7, 30 10,13 11,9 13,3 15,30 16,5 (ἔτι) 17,32 18,13. 16. 23 19,12. 18 23,8 27,13 29,19. 23 30,8. 9 32,22. 29 33,1. 28 34,6. 7 36,3. 8. 12. 25 38,23 39,13. 27 40,2. 9. 14. 21 41,28 etc. quas lectiones si quaerimus unde venerint in editionem principem, hoc certum est neque ex B neque ex S in eam migrasse. obstant enim primum aliae lectiones secundae Veneti 261 manus, quae neque in S neque in a inveniuntur 3,7. 26 4,10 5,20 6,8. 9 7,2 8,4 10,5. 24 11,5. 6. 33 12,2. 23. 25 18,4 19,29 25,8. 13 33,7 42,25 etc., deinde S^2 quoque sibi peculiares exhibet e. gr. 13,18 21,20 24,21 29,19, denique interdum et S^2 cum a conspirant contra B (5,33 7,5 8,18 12,17 48,3) et B^2 cum a contra S (121,21).

Quare haec mihi videtur origo fuisse codicis a Trincavello impressi. adhibuit huius auctor primum exemplar familiae FSGL, gemellum ut videtur codicis S. suadent hoc multi loci, ubi Trincavellus cum uno S congruit e. g. 20,29 25,12 27,28 29,9 33,18. 19 53,22 etc. deinde consuluit Venetum 261, ex quo maximam partem supplevit earum lacunarum, quibus FSGL inquinantur, et redegit 55, 14. 15. sed accessit tertius codex, cui debentur eae lectiones, quae alteri manui codicum B et S cum a communes sunt. fuit is ipse quoque ex familia codicum FSGL, sed multifariam correctus ab homine docto saeculi XV, cui neque ingenium deerat neque audacia qua utebantur haec tempora. quis fuerit nescimus, sed nolo tacere summis laudibus praedi-

[1]) „*Venetiis in aedibus Bartholomaei Zanetti Casterzagensis, aere vero et diligentia I. F. Trincaveli mense Aprili*“ cf. Add.

cari a Trincavello DANESIUM, de quo haec ille: „tu mihi in Alexandri Quaestionibus quae ad calcem perductae ad editionem properant, eam operam et auxilium impertitus es, ut quidquid studiosi bonarum litterarum ex nostris laboribus se profecisse senserint, id vel maxime tibi debeant.“ ex hoc igitur libro non solum is, ex quo a impressa est, sed etiam codices B et S correcti sunt.[1])

Explicatur autem hac ratione, cur tot lectiones classis FSGL secunda manu in Venetum B venerint. nimirum huius familiae librum vir doctus ille correxit cf. 4,2. 23 7,2 8,34 10,28 11,1. 5 12,13 18,20 20,14. neque offendet, quod S^2 multas lectiones alterius Veneti 258 manus in S invexit, quas cum fratribus hic praeterierat. nam non solum coniecit, sed etiam ex Veneto B (quem scimus fere consentire cum V^2) passim inspecto suum librum correxit. ita factum est, ut saepe S^2a consentiant cum V^2B: 19,7 21,27. 30 22,1 24,18. 19 (ubi B exhibet ἐστιν—εἶναι) 25, 22. 25 27,17 31,9 32,5 33,19 34,7. simul causam videmus, cur 46,10 130,13 cum uno Veneto B congruant S^2a.

Ingeniose dixi coniecisse auctorem lectionum B^2S^2a signatarum. vel emendavit corrupta, e. gr. 11,9 15,30 16,5 (ἔτι) 17,32 18,13. 16 30,9 36,12. suspicio autem aliis praeter Venetum 258 fontibus eum usum esse quominus nascatur, haec tabula puto impediet.

10,13 οὔτε γινόμενον: fortasse ἅτε γινόμενον: οὔτε ⟨τὸ⟩ γινόμενον S^2B^2a
13,3 ἐφ᾽ ὃν V: ἕτερον correxit GFSL: μὲν ἓν B^2S^2a
32,29 δεκτικόν V: correxi δεικτικόν: αἴτιον S^2B^2a
34,12 πεσεῖται V^1: πέσσει τε correxit V^2: ἐκπεσεῖται S^2a
36,25 τῆς εἰς V: γῆς εἰς correxit GF: τῆς ⟨τινος⟩ εἰς B^2S^2a
66,15 πᾶν V: τί ἂν correxit Spengel: παντοῖον B^2S^2a
103,22 οὔτε ὅτι V: οὐκέτι correxi: οὔτε S^2a
104,23 παρ᾽ ὅπερ οινον V: παρ᾽ ὃ περαῖνον correxit G: παρ᾽ ὅπερ εἶναι B^2S^2a
129,28 διαγεγόνασιν V: δι᾽ ἃ γεγόνασιν correxi: ⟨ὃν⟩ διαγεγόνασιν B^2S^2a

Addas 70,30, ubi, quia οὐκ—αὐτὸ falso tribuerat interlocutori, ἡγουμένῳ quod optimum est in ἡγοῦμαι pessumdat ἄρα ultro intruso, vel 36,3 ubi videre licet quomodo interpolationi secundae manus Veneti 258 novam adiungant B^2S^2a. porro cf. 46,1. 2 51,2 73,16 129,25.

---

[1]) Difficile vero est de eis secundae manus lectionibus iudicare, quae aut S aut B peculiares sunt aut alterutri cum a communes. latet enim, utrum hic accesserint, an illic omissae sint. atque levidensia sunt, quae unus S^2 praebet. tot autem et tam ingeniosae coniecturae, quae secundae Veneti B manui debentur, — etiam ad librum De fato in uno hoc codice leguntur notatu dignissimae eiusdem manus adnotationes — videntur ad huius codicis possessorem redire cum alienis sua inventa adnotantem. haec omnia diligenter collegi et in apparatu proposui.

Non licebat hanc de codicibus disputationem magis contrahere. sed eo brevius nunc de Bagolini (patris et filii) versione referam, quae primum[1]) prodiit Venetiis 1541 (editione anni 1559 usus sum). in adnotationem meam eam non recepi, quia confecta est ad exemplum talis libri, qualem modo descripsi. omnia enim additamenta adhibuit quae praebet B^2S^2a et consentit cum B 55,14. 15. hoc tantum addo ipsa editione Bagolinum non usum esse; verba saltem 136,3, quae a amisit, Bagolinus vertit. Bagolinus

Ab integris codicibus venio ad umbram codicis, quam retinuerunt lectiones, quas Monacensi exemplo editionis Venetae adscripsit Petrus Victorius, quas, cum ut ipse hic inspicerem hunc librum Laubmanni viri doctissimi benevolentia mihi contigisset, non ab una sed a diversis duabus manibus adpositas esse vidi. qua re inter vetustiorem manum eamque nitidiorem per omnes libros conspicuam, cui pleraeque lectiones debentur, distinxi et neglegentiorem paulloque recentiorem, cui interrogationis signum in adnotatione adposui. sed has ipsas lectiones, de quibus dubitaveram, certe Victorii esse nunc scio, postquam benigne Rudolfus Schoell mea causa exemplar Monacense cum aliis Victorianis reliquiis comparavit. contra incertum esse me docet Schoell, utrum maior illa pars lectionum iussu Victorii a discipulo addita sit, an ab ipso Victorio priore tempore adscripta. sed hoc illo verisimilius esse. inveniri enim etiam hanc manum inter Victoriana, nam prorsus simili scriptura argumentum adnotatum esse margini Rhetoricorum ad Alexandrum. Vict.

Multas ex his lectionibus secutus sum, ut 13,26 24,9 28,10 29,22 48,6. 14. 17. 23. 30 49,13 (τῷ τὸ) 51,15 etc. quas unde sumpserit tacet Victorius, nisi quod 48,14 v(ariam) l(ectionem?) esse notavit et semel (20,22) ἴσως adscripsit, ex quo patet hanc certe lectionem coniecturae deberi, non codicibus. alia addere possum aut falso aut inutiliter novata 6,1. 15. 23 12,17 13,25 19,12 24,1 26,5 29,21 31,6 40,1 46,24 48,25 49,24 etc. atque si quis ex 48,14 quo loco praeclare emendatur, quod in nostris codicibus corruptum est omnibus, concludere velit auxilia Victorio patuisse nobis negata, me non habebit adstipulantem. tanta enim est harum lectionum cum Veneto 261 cognatio (cf. 10,25 11,5 12,15 15,17. 22 18,4. 29 22,9 23,25 27,14. 15 28,23 36,8 40,14 etc.), ut hoc libro sive huius simili imprimis usum esse Victorium existimaverim, praeterea autem et suis aliorumque inventis et Aldino fortasse Aristotele (cf. 77,3 81,13 156,30. 33).

[1]) an 1516? Neutram editionem vidi, cf. Hoffmann Lex. bibl. p. 111.

Sp. Victorianis primum usus est Spengelius, cui haec cum Trincavelli editione fundamentum fuere libri qui prodiit Monachii 1842. in quo multa editor emendavit, quae non potuit non expedire vir ut ille eximius. Sed plura expectamus a tali. nam pace viri doctissimi dictum sit festinationis, qua liber confectus sit, vestigia non prorsus latere.

Inter Excerpta manuscripta, quae mihi innotuerunt, nulla sunt, quae ad alium fontem redeant, quam librorum quos commemoravi. itaque quam brevissime de eis referam.

Sunt autem physicorum capita 1—16 libri alterius excerpta in Havniensi, de quo mox iterum disputabo. quae a Veneto V pendere arguit vel una corruptela 48,14. sed non ex ipso descripta sunt, etsi cum fide eum repraesentare solent. fortasse Veneti 261 simili libro usus est excerptor, quia 55,14. 15 inter manuscriptos Hauniensis unus cum B consentit. quem si exscripsit excerptor, praeterea alios libros usurpavit, nam lectionem 48,14 non potuit ex B sumere. sunt autem etiam Hauniensi propria nonnulla, ut 47,25 48,7 49,11. 12.

R Codex Parisinus 1996 miscellaneus saec. XVI continet fol. 5—9. quaestionem I, 4 II, 4. 5 III, 13. I, 4[1]) contulit Immisch.

Codex Leydensis Scaligeri 51 saec. XV—XVI continet fol. 1—3 quaest. I, 4 (cf. Catal. Bibl. publ. 1716 Lugd. p. 341); contuli ipse. et Parisinum et Leydensem ex capite collato I, 4 patet ex Veneti 258 apographo descriptos esse, cuius fere omnes lectiones exhibent, ubi non lacunis deformati sunt, quibus uterque abundat (cf. 9,14, ubi legas μόνα VBRS[2]) 10,23. 24. 30 11,5, 33 et cetera, quae ex R in adnotationem recepi, quocum semper consentit Leydensis. nam gemini sunt, quod etiam falsa utriusque inscriptio ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν ἠθικῶν προβλημάτων docet. ubi a Veneto dissentiunt, errores sunt. fructum ex neutro critici percipient.

X Moralis libri capita III, XXX, X excerpta leguntur in recentioribus nonnullis codicibus (Laurentiano 85,1 Vaticanis 1622, 269 II Barberino II. 44 Mutinensi 197 (II G 4) Berolinensi Access. 1889 304[1]) commentarii Michaelis ad Aristotelis Ethica Nicomachea, fini libri quinti sine inscriptione

[1]) Idem exhibent excerptum Parisini 2077 et 2544, hic sub eodem titulo, atque Parisinus 1996 et Leydensis. non contuli. in catalogo librorum Parisinorum (anni 1740 p. II) praeter hos libros recensentur hi: solutiones quarundam difficultatum: 1268. 1630 quaestiones naturales 1883. 1884. 1893. 2047. 2047 A 2048. 2230. 2381. 3044. omnes continent diversa sequioris aetatis problemata, Alexandri quaestiones non insunt (Immisch).

adiuncta. cuius rei notitiam accuratamque horum capitum cum quinque libris collationem comitati debeo Gustavi Heylbut, qui Mus. Rhen. 39.312 breviter rem exposuit. pendent autem ex eo libro, qui pater erat codd. FSGL. hoc docent cum lectiones 162,4. 5. 15. 16 (ubi N consentit cum VGFSL) et similis corruptela 162,6 tum communis lacuna αὐτῶν—κτήσει 131, 13 in L et N. accedunt et omissiones et vitia his excerptis propria, ut 121,16 ἀδικίας 26 ὅλως πόθεν 31 ἄδικον] δίκαιον 32 λέγομεν 33 λογικαί 122,19 ἀλλὰ] ἅμα 20 ἄλλοις λόγοις οὐδέ 22 δόξασθαι 162,2 μεταβάλλονται 4 τὰ μηδετέρου] μηδέτερον 7 ἐκώλυον αὐτῷ 21—22 ἀπ'—μεταβάλλει om. 23 γίνεται om. 163,4 τοιαῦτα om. 10—11 ἀλλ'—ἐναντίων bis. praeterea autem in primo et altero horum capitum critici alicuius vestigia cognoscuntur, qui 131,13 αὐτῶν post κτήσει supplevit, 131,8 τὰς ἀνθρώπου ἀρετὰς male mutavit. item 122,7 κακίαν ⟨μεταβάλλειν⟩ 19 ⟨ἀγαθοὺς ἢ⟩ κακούς 21 γὰρ οἱ αὐτοὶ . . . εἶεν ἄν. praecipue autem finis huius capitis memoratu dignum est, ubi notes: 24 οὕτως ⟨ὡς⟩ τὸ (fortasse recte), deinde ἤδη del. et ⟨δὴ⟩ ἡ 25: ἅπασιν 26 ⟨πᾶν⟩ δυνάμει et ὡς del. 27 ⟨ἡ⟩ εἰς bene.

Vindobonensis CCCXI membranaceus in 4° nitide scriptus cum va- M
riis excerptis et philosophis et rhetoricis fol. 26r—48v septem moralis libri capita continet hoc ordine disposita: 25. 27. 29. 22. 24. 3. 10, quibus apud Nesselium (p. IV, p. 149) fictum nomen inditum est Alexandri ‚liber de virtutibus'. excerpta sunt ex simili codice ac N, quod lacuna docet 131,13. sed desunt tertio capiti in M coniecturae codicum N. levioribus exceptis consentit M cum L. contulit Mekler.

III

DE CODICIBUS LIBRI DE FATO

V^1 Etiam libellum, quem De Fato ad Imperatores misit, licuit ex Veneto Marciano 258 edere. neque differt optimi libri indoles in hac argumenti parte. inveniuntur et crebrae sub primae manus scriptura liturae et voculae breviores sive infra sive supra versum additae. neque desunt curae, qua vetustius exemplar descripsit librarius, testimonia, verborum dico sive syllabarum in suas partes nondum discriptas conglobationes, quibus quippe haud intellectis prosodiam ille non adpinxit cf. 176,3. 7. 21 185,7.8.25 186,27 187,8 189,16 193,16.17 195,15 197,6 203,4.

Paucas ut in ceteris partibus invenit in archetypo varias lectiones 164,7 167,14 171,25?, quod mirabere in libello omnium lectioni destinato. saepe inter scribendum substitisse manum primam iterumque examinasse quod scripserat hic quoque docent praeter lituras cum transposita verba (186,1 196,16 198,12 199,22) tum hi loci 182,2 202,2. 12. 13 203,18 ubi librarii sedulitatem adgnoscimus de litterarum in vetusto exemplo evanidarum significatione dubitantis (cf. p. XVI).

V^2 Pertractavere libellum et vetus corrector et manus altera. huius autem post tertiam ab initio partem vestigia non inveniuntur neque ea quae huic parti praestitit aliter censebimus, quam supra factum est. proclive enim erat bonum supplementum excogitare ad 169,20 et adgnoscimus felicem docti hominis manum emendatricem cum 165,1. 2. 10. 12 166,18. 19 167,12. 21 169,31 170,3 171,2. 5 (καὶ) 172,11. 13. 15. 25 173,24 175,18. 20 176,7 tum 165,20 172,28. sed hic quoque, ut par est, haud raro erravit is, qui ingenii tantum subsidiis instructus erat, neque vituperabimus vana tentamenta, ut 164,20 166,23 168,6 169,24—25 171,4. 5 172,14. 15 173,26, immo laudabimus eum ad gravius corrupta manum non admovisse, ut 165,3 166,28 170,25.

Per totum autem libellum veteris correctoris praenitent merita. v. c. V cui quid debeamus in nulla codicis regione magis elucet. primum igitur permulta correxit, cf. 176,16 179,23.24 (φ) 181,5 184,2 187,21.31 188,3.22 193,4 (λέγεται) 194,1. 4. 10. 13. 14 196,27. 28. 29 200,30 202,24. 26 204,22 207,7. 8. 28 210,18. tum plurimum profuit punctis adponendis, quibus in nulla codicis parte copiosius usus est. ita primum singulis punctis singulas litteras delevit 169,24 172,9 15 177,13 179,6. 10 180,10. 15 184,24 186,24 194,24 195,19 203,26 204,10 205,2 206,19. 20 211,17 deinde singulas litteras suspectas esse indicavit 180,7. 14 181,16 186,27 187,2 porro singulis syllabis fidem derogavit 181,14 182,16 187,12 188,11 196,14 204,3, vocem ut falsam damnavit 186,19 delevit 176,23. praeterea duobus punctis verba delevit, ut ·γενομένη· (sic) 178,26 cf. 199,25 208,12 et accentus damnavit 189,16. χαίρει λέγει 187,1 quid sibi velit mihi non plane liquet. nam si lineola supraposita vice fungitur litterae ν, cur puncto littera ut corrupta notetur non patet. fortasse igitur hoc ita accipiendum est, ut lectiones puncto designatae 173,4 192,15 195,6 196,2 200,26. his enim locis suis propositis punctum addidit vetus corrector, quo fortasse se ipsum dubitare fatetur. denique sunt, ubi signi consilium lateat: 166,5 173,27 175,7 180,21 181,25 et erravit archetypi vetustate deceptus 173,5 179,23 182,32 186,27 193,4 196,23 198,25.

Praeter Venetum mihi praesto fuerunt hi codices apographi, chartacei omnes, saeculo XV—XVI scripti

Venetus Marcianus 261 (cf. p. XIX) B

Venetus Marcianus App. cl. IV cod. 10 (cf. p. XX) S

Mutinensis Estensis III G 6 (cf. ib.; in Quaestionibus idem mihi erat G). contulit de fato librum Schwartz. E

Vaticanus Urbinas 54 (cf. p. XXII) contuli ipse. K

Havniensis BVH 88 Fabr. forma octava, constat foliis 104 adglutinatis impressae Pselli in sex philosophiae modos introductioni; continet post philosophi argumenti nonnulla excerpta fol. 57—59 Alexandri de casu, 59—64 de fato disputatiunculas ex libri De anima mantissa, fol. 64—94 librum De fato ad imperatores, 94—104 excerpta ex Quaestionibus II, 1—16 (cf. Ch. Graux *Not. somm. des ms. gr. de Copenhague* Paris 1879 p. 104). contuli ipse. H

Parisinus 1868, miscellaneus, continet fol. 82ᵛ sq.; librum De fato inde a verbis ἀπαράβατόν τινα 166,2 usque ad finem. contulit Iulius Koch. A

C Parisinus 2049 continet post Themistii in Aristotelis De anima libros paraphrasin totum libellum De fato. partes contulerunt Immisch et Iulius Koch.

Parisinus suppl. 292. continet inde a fol. 79r totum libellum, sed 79r et v initium usque ad verba ἀπαράβατόν τινα (excl.) „ex Aldino impresso transscriptum", ut in margine legitur. sequitur 80r idem quod in cod. 1868 inest, praemissis his verbis „Alexandri Aphrodisiensis (antea scriptum erat „ex Iamblichi") tractatus περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ εἱμαρμένης, cui deest initium in volumine 683 bibliothecae regiae, ibi incipit verbis ἀπαράβατόν τινα." concludes ex Parisino 1868 descriptum esse suppl. 292: et removetur omnis dubitatio eo, quod in cod. 1868 leguntur pristinae computationis vestigia 683 et 2647. de his rebus edocuerunt me Immisch et Corssen. neglexi igitur hunc codicem.

Fragmentum denique continet libelli, i. e. initium usque ad verba κατὰ φύσιν (181,28)

D Vossianus 25 miscellaneus fol. 149—163 (cf. Cat. Bibl. publ. Leyd. p. 396). contuli ipse.

T Bernensis 402 miscellaneus fol. 127—137 (cf. Hagen catalogus librorum Bernensium p. 365). partem olim contulit Usenerus et mecum benigne communicavit.

a^1a^2 Accedunt ad novem hos libros Trincavelli editiones duae, Aldinae officinae prior anni 1534 [1]), altera anni 1536 Zanettianae.

Haec omnia non exstarent, nisi unus Venetus 258 Alexandri librum servasset. quod ut intellegamus, non opus est difficiliore argumentatione. Eusebius testis est primum 166,28. 29 et 168,18, ubi Veneti lacunas unus Eusebius supplet, libri omnes aeque hiant. Eusebium autem, quod in transcursu moneam, dolendum est, ea, quae ex hoc libello excerpsit, non ad verbum descripsisse. diligenter tamen omnia ex Gaisfordiana editione adnotavi, ex quibus videmus eum certe in posterioribus Alexandri verba libere immutasse. quod autem 167,24 et 168,6 cum Eusebio a^2 et recentiorum nonnulli recte καρφῶν et ἐνστὰν pro καρπῶν et ἔσταν Veneti praebent, hoc puto coniectura factum esse. sed redeo ad propositum. ubicumque igitur gravius laborat Veneti textus, aegrotare etiam apographa consentaneum est, cf. 165,3 169,24 170,25 177,1. 14. 15. 20 185,6.7 187,8 205,1 212,10. 16. differentiarum autem, quae in eis obveniunt, praeter vitia et coniecturas

[1]) *Omnia Themistii opera. Alexandri Aphr. libri duo De anima et De fato unus Venetiis* 1534 (secundo folio Trincavelli epistola ad Contarenum legitur).

sequioris temporis explicationem optimam subministrant Veneti V correcturae, quas librarii pro suo quisque arbitrio modo secuti sunt modo sprevere. hoc observavi e. c. 166,23 171,25 177,13 180,10 184,24 186,1 187,21 194,4. 14 196,18—27. 28. 29 199,22. 25 202,2 205,23. sed hoc mihi credas condonesque exactam harum minutiarum tabulam.

Iam vero in duas classes sevocantur apographa lacunis, qua laceri sunt 179,5—6 codices ACKDTa^{1}a^{2} (item 204,4—5), integri mansere BHES. deinde in hac altera familia suum locum obtinent ES, qui et ES
multis peculiaribus lacunis turbati sunt, et Veneti quasdam proprietates fidelius servaverunt quam ceteri. omittunt e. gr. 175,23 καὶ—σιγῆσαι 24 τινα 27 τὰ—ἐνδεχομένως. κατὰ—εἱμαρμένην autem ideo deest 169,20, quia haec verba m^{2} margini adscripsit. ita soli ES retinuere πάλιν 172,28. ceterum pessimi sunt hi fratres vitiisque referti: 165,24 οὐκεθ'] αὐ καθόλου 171,15 ὅσον ἐπὶ] ὁ σωκράτης 172,28 ἐμμενόντων] κειμένων 177,12 post ναυμαχίαν addunt οὐκ ἔσται ναυμαχία, εἰ δὲ ἔσται μὲν — sed taedet haec amplius persequi.

Etiam alterius familiae certa sunt genera ACDTa^{1} et Ka^{2} et inter illa primum prorsus conspirare A et C notaverim. ita omittunt 166,12 AC
ἔπραξαν 19 τὰ αἴτια 167,7 ὑπὸ τοῦ τεχνίτου 211,14 τε 20 ἐπιστήμη 29 γινομένων. addunt 177,1 post ὄντα: οὖσι ἂν τοῖς μάντεσιν, legitur in utroque 167,13 τούτων τῶν αἰτίων τοσούτων 212,16 βίον] λόγον. — quorum fratrum deteriorem esse C apertum est. is solus omittit 167,10—11 τὸ τέλος—θεοὺς 201,12—13 εἰ—μέτρων 207,7—8 οὐκ—νόμος 211,8—9 τοῖς—εἶναι. itaque neglego hunc post 166,2; nam initium libri in C solo exstat.

Aldinae porro cum codice A similitudo est maxima. tamen neque ex Aa^{1}
hoc impressa est, neque hic ex illa descriptus. evitavit enim A haec Aldinae vitia 164,8 166,14 167,17 169,15 170,21 171,2 173,4. 11 176,1. 16 179,12 180,12 182,2 183,9. 19. 187,25 189,3. 28 190,9. 19. 20 193,5. 9 194,11 196,27 200,22 203,2 205,20. 28 206,2 207,9 209,18 210,14. 18 211,15.

Accedunt in A aliae differentiae 173,2 τὸ γὰρ πρ. 14 προειρημένην γρ. προηγουμένην 177,1 ὄντα οὖσι ἂν τοῖς μάντεσι δυνατοῖς 182,2 δυναμένων 15 τὴν] καὶ 16 συνθέσεως 20 ὀλίγου 183,12 γίνοιτο 184,24 τῷ] τὸ 26 ὄντα] εἶναι 185,7 βουλοίμεθα 20 περιεστάσαις 31 συντελεῖ 187,1 πάντων 8 προσοῦσι τισὶν 188,23 τὸ ποιεῖν 190,14 εἶναι τὸ om. 19 τι καὶ ἐφ' 191,14 ἔχοντες 192,20 λογισμὸν 22 φησιν 23 ὁ τὲ μὲν μὴ οὕτως συμβαίνει 193,24 τὸ 27 ἀναγκάζοντας 195,8 ὁ περιπατῶν 18 αἴτιον 24 καὶ ἀείδεος 196,24 ὑπ' αὐτῶν om. 197,25 καὶ—νοσοῦντας om. 31 δεῖν 200,21 ποιῆσαι τῇ ποιῆσαι 201,8 δύνασθαι 12 οὐδ' ἂν] οὐ γὰρ 202,12 φησιν 24 γεννώμενον 203,23 τι καὶ αἰδίως . . . τοῦ κόσμου 24 κατ' ἄλλον 206,12 χαρίεντα 207,27 συγχωροῦντας 28 αὐτοῖς] αὐτὴ

καὶ 210,5 ἀκόλουθα 212,5 ἡμεῖς 7 εἰς τοὺς θεοὺς 10 ἡμῶν 11 ἡμᾶς 15 τοῦτο γὰρ μόνον 16 βίον] λόγον 18 ὑμῖν. praeterea cum V conspirat contra a[1] 179,12. 14. 23 186,27 188,13 192,19 193,4 194,24. adnota denique deesse in A 180,4—5 προδήλως—παρειλήφασι 183,1—2 καὶ ἐνεργούσης 199, 2—4 ἀλλ'—κτώμεθα 204,9—10 μὴ φρονεῖν 207,18—19 οὐκ—ἐπανόρθωσις 210,9—10 οὐδὲ—δὲ. haec si exceperis et futilissima pauca, quae non commemoravi, sit tibi a[1] instar codicis A, ex cuius gemello accuratius confecto Aldinam provenisse patet.

DT Denique ad eundem fontem, ex quo manaverunt ACa[1], redit etiam DT, quos geminos esse inde primum colligitur, quod in utroque fragmentum finitur isdem verbis simili modo depravatis (181,28) κατὰ φύσιν] κατάφασιν D κατάφυσιν T. deinde ex communione aliorum vitiorum 165,3 τ' εἴη 21 ἀπερρημένος 166,10 δὲ] οὖν 12 τάδε ἀντὶ τῶνδε μᾶλλον ὡς 167,11 εἴς τινος om. exceptis his minutiis congruunt cum ACa[1].

Ka[2] Vinculo vel artiore, quam A cum a[1], coniuncta est altera editio (a[2]) cum codice Vaticano K, de quo supra dixi. editione hic liber peior est, nam multa omisit, ut 176,7 ἐν οἷς ἐστιν 178,2—3 ὁ δὲ—τοῦτο ἀδύνατον μὴ γενέσθαι etc. tamen quominus apographum eum esse putemus Aldinae, impediunt editionis quaedam menda, quibus K liber est. cf. 193,5 (περ τῶν). 9 197,2. 26 204, 24 205,7 (τι). 19 209,26. 26—27 (καίπερ θεμένους). praeterea videas quae ex eo adnotavi 188,13 192,23. 24 198,14. 15 206,23 210,7. sed haec ideo tantum adscribo, ut hunc codicem nunc plane neglegam. itaque tantum de editione loquar, in qua animadvertimus aliquam factam esse cum certa alterius familiae stirpe permixtionem. sunt enim in a[2] lectiones diversae ab a[1], quas invenimus etiam in ES. huius generis sunt, ut ex multis pauca eligam

185,25 συμφορον V: σύμφορον a[1]: συμφέρον ESa[2]
187,26 εἰ γὰρ οὕτως ἔτι δι' ἡμῶν Va[1]: ἐπεί γε οὕτως ὄντων ἡμῶν ESa[2]
189,14 τῷ γιγνομένῳ πράγματι Va[1]: τοῖς γινομένοις πράγμασι ESa[2]
  25 τύχης Va[1]: ψυχῆς Ea[2]
191,2 βίος add. Ea[2]

et simile est 176,11, de quo loco inspicias adnotationem meam.

Quare videntur primum propria via e Veneto V emanasse archetypi et editionum et eius familiae, cuius nos depravatos tantum prognatos ES novimus. in conficiendo autem eo codice, ex quo Zanettiana impressa est, haec ipsa familia adhibita est, cuius auctorem non sine iudicio Venetum olim exscripsisse testantur etiamnum paucae lectiones, quas potui sequi codicum ES: 170,26 171,4 202,26.

a[1]a[2] Sequitur ut Editiones inter se conferam. quas primum satis magna copia deturpat mendorum communium. alia deinde alterutri propria

sunt, etsi omissionibus parcius peccat a². quae quia in apparatu omnia proposui, hic praetereo. sed duo moneo. primum, discriminis quod intercedit inter duas editiones magnam partem ex Veneti correcturis profectam esse, cf. velim 166,18. 19. 23 169,24 171,25 172,13. 19. 25 173,24 etc. deinde, iam in eo codice, ad quem a¹ et a² quasi ad communem matrem redeunt, vestigia apparere artis criticae. nam in utroque recte mutatum est e. gr. 173,9 182,16 186,19 189,16 193,16. 17 falso 176,6 177,15. denique singulae editiones suum passae sunt redactorem, cuius rarius in a¹ obveniunt conamina, neque tamen desunt, velut 165,3 167,8 168,3 178,10. 11. plura invenies in a² 165,26 167,24 168, 6. 14 173,10. 15. 26 178,14 189,27 191,2. 24. 25 200,16 201,8 cf. praeterea 165,9. 23 168,19. 21 169,22 177,9 187,8. 26 201,10 202,10 203,17.

Restat ut Veneti 261 et Hauniensis rationem habeamus. quod de B illo p. XIX dixi, valet etiam hic. editori inutilis est, sed memoratu digna omnia, quae B² adnotavit. Hauniensis autem primo obtutu videtur directa via descendisse ex Veneto V, cuius et varias lectiones iterat et verba accentibus carentia anxie depingit 165,3 (ει) 187,8 (προσουτισιν ο), veteris correctoris monita sequitur, ubi a¹ et a² ea neglegunt 180,10 196,27. 28 199,22. 25. idem evitavit vitium editionum 193,5 (πάντων τῶν H) et neglegere solet, quae illae novaverunt: 176,6 177,15 182,16 187,26 191,24. 25 193,16. 17. sed consentit H¹ cum a² 191,2 cum a¹ 170,26 cum E 186,30 189,16 192,20 195,26 (ὡς) 196,16 198,25. maxima porro eorum pars, quae margini adscripsit librarius Hauniensis, ex E provenit 167,25 (ὅμοια E) 170,25 173,15 181,11 183,17. 32 184,1. 2 187, 13. 24 192,18. postremo et in margine et in textu lectiones inveniuntur quae ex libris mihi notis non desumptae sunt: 165,21 169,24. 30 171,5. 6 176,18 185,20 186,19 189,12 193,3 196,29 197,13. videntur igitur huius libri auctori praeter fidele Veneti apographum (nam ipsum Venetum non exscripsit cf. 194,4) cum alii tum eius familiae codex praesto fuisse, quam nos libris ES novimus.

Habes librorum catalogum, quo patebit cur Veneti lectiones cum pulvisculo exhauserim, ex apographis meo arbitrio mutuatus quae mihi digna viderentur. licebat autem eo parciorem esse, quia veterum editionum discrepantia ex consilio harum editionum accurate adnotata, quid litterae renascentes Alexandro cum profuerint tum nocuerint optime docet.

Bagolini versionem, quam ille primum edidit Venetiis cum Quaestionibus anno 1541, in apparatum non recepi. nam etsi certum librum inter eos quos supra examinavi non licet indicare, quem ille interpretatus

sit, dubitatione tamen exemptum est, praeter Veneti V apographa nihil ei suppeditasse. ne Eusebio quidem usus est, nam vertit 166,28—29 καὶ γὰρ—εἰρημένον] *etenim si nec omnia quae fiunt dictum numerum non excedunt* et 167,24 ubi verum vel ex a[2] potuit discere cum Veneto *fructuum quorundam attrectationes.* dubitantibus hanc tabulam propono locorum in Veneto corruptorum et ad verbum a Bagolinis redditorum

165,2—3 ὧν—εἰπεῖν] *quorum in primis ea de re, quid esset maius quam ex Aristotelis sententia dicere*
170,24—171,1 ἂν—εἱμαρμένην] *nisi quid melius in ipsa factum ab ea quae secundum naturam emoverit, dolores sustinebunt, et mala patientur et in talibus exitus rursus vitae secundum fatum sunt*
185,7 ὃ—βουλευσοίμεθα *quod si non consuluerimus, fuisse si consulamus*
187,2 περὶ—καλόν] *ipsi pro ipsis sint bonum*
26 εἰ γὰρ—ἡμῶν] *nam si eo modo a nobis fiunt*
189,9—12 ἐπαύσαντο—νομοθέταις] *sed omittant sermonum ambitionem, concedantque id quod in nobis solutum esse liberumque arbitrium et auctorem in eligendis oppositisque agendis, in his quae hominibus occurrunt merito versari creditum, tum a vulgaribus quam a legislatoribus*
205,1—3 τὸ—πᾶν] *dicere vero praestare illos, qui non putant in servando actionem animalium impulsoriam servari iam et id, quod in nobis, eo quod non omne.*

Addo ipsum emblema, quod 165,24 casu irrepsit sensu plane carens, ab illo servatum esse. ex neutra editionum pendet Bagolinus, etsi cum utraque affinitate coniunctus est. consentit enim cum posteriore 177,20 187,8 189,25 191,2 201,10, cum utraque 182,16 186,19 189,16 199,22.25 ignorat autem posterioris emendationem 191,24.25 et prioris 165,3; lacunas, quae a[1] et a[2] communes sunt, explevit, et cum codice A et C consentit in notabili lectione (cf. p. XXXI) 177,1 οὐκ ἔσται δυνατὰ ὄντα οὖσι μάντεσι δυνατοῖς εἰδόσιν μὲν αὐτὰ κεκωλυκέναι] *non erunt possibilia entia: cum possint ipsi vates, qui quidem cognoscunt, ea ipsa impedivisse.* liber igitur sive libri, quibus Bagolini usi sunt, intermedii iacent inter Venetum et editiones.

Ediderunt libellum post Trincavellum Ioannes Caselius Rostochii anno 1588, Anonymus cum latina versione Londini 1658, Ioannes Orelli cum Hugonis Grotii versione latina Turici 1824.

Caselius quibus subsidiis usus sit, in praefatione, quo Andream Paullium adloquitur, „quocum ante duo et viginti annos in eodem contubernio Bononiae satis familiariter vixit“, et tacet neque nos cum difficultate quaerere oportet. nam Zanettianae editioni, cuius et vitia et omissiones repetit, tam arte se adplicavit, ut dubitare liceat, num Aldinam noverit. ei autem posterioris editionis exemplo, quo usus est, videntur ex libris manuscriptis, quos supra recensui, nonnullae lectiones adscriptae fuisse. ita explicatur e. gr. 196,16 209,26. 27.

Ut Caselio Zanettiana, ita ANONYMO Aldina editionis fundamentum fuit. praeterea autem et illa ei nota fuit et Eusebius, ut in praefatione ipse fatetur: *quae in Aldinis exemplaribus Graecis truncata sunt aut quovis modo mutilata ex Eusebio partim ex coniectura non vana restituimus et versionem perspicuam magis quam concinnam adiecimus.* et supplevit quidem ex Eusebio 166,28—29, lacunas autem quas ex altera editione sarcire potuit hiantes reliquit. non desunt emendandi conamina Caselii audaciora, velut 177,1. 2. 5 180,16.

ORELLII editioni maxime profuit quod Hauniensis collatione uti potuit; neque Caspari Orellii symbolis, quibus librum ornavit, sine fructu utere. ipse autem nec recensendi nec emendandi muneri par id quod ingenio peccavit ne diligentia quidem compensavit. nam adnotatio erroribus scatet.

Post Bagolinos elegantissime librum latine interpretatus est HUGO GROTIVS in libro *Philosophorum veterum de fato et de eo quod in nostra est potestate collectae partim et de graeco versae*, Parisiis 1624; Lugduni Batavorum 1648. 1679. germanice SCHVLTESS in libro *Bibliothek der griechischen Philosophen* T. IV p. 150 sq., gallice NOURISSON in libro *De la liberté et du hasard* Paris 1870.

Chrysippea ex Alexandri libro collegit et recensuit A. GERCKE in Supplementis annalium philologorum anni 1885 p. 691 sqq. nonnullos locos tractavit Heine in programmate „*Stoicorum de fato doctrina*“ Naumburgi 1855.

IV

DE CODICIBUS LIBRI DE MIXTIONE

Περὶ κράσεως καὶ αὐξήσεως huic libro inscripsi, et auctoritate motus codicis A, de quo infra disseram, et argumento libelli in quo περὶ κράσεως agitur ab initio usque ad 233,14, inde usque ad finem περὶ αὐξήσεως; cf. praeterea 214,17 216,14 218,14 228,6. de discrimine, quod inter κρᾶσιν et μῖξιν intercedit, videas 228,26 sq., unde liquet Parisini R et Aldinae[1]) rubrum περὶ μίξεως falsum esse. tertium titulum Themistius praebet (Paraph. Phys. Ausc. 256,21) περὶ κράσεων, quo magis placet libris traditus. sed certo de hac re non licet diiudicare, quia non integer liber servatus est.

Codicum qui eum continent novi hos:

A Venetus Marcianus 257, in 4° chartaceus fol. 283 saeculi circiter XII secundum Zanetti p. 127; rectius Morelli p. 144 saec. XIV eum adtribuit. fol. 1—11 continet περὶ κράσεως καὶ αὐξήσεως, sequuntur Varia, quorum catalogum a Zanettio confectum Morellius correxit l. c. permultis compendiis parumque diligenter scriptus est, prima pagina temporis iniuriis attrita lectu difficillima est. bis ipse contuli 1881 et 1887.

Qui sequuntur codices saeculi sunt XV vel XVI

B Taurinensis 94 fol. 84 inter varia excerpta mathematica et philosopha hunc libellum continet fol. 43—55. contuli ipse. cf. Pasini catalogum I, 184.

R Parisinus 1848 continet f. 136—147 nostrum libellum (contulit Elter)

S Parisinus 2540 f. 93—138 (contulit Elter)

P Parisinus 2028 f. 107—131 (contuli ipse. omnes tres libri Parisini Ioannis Francisci Asulani erant, ut ipse in primo folio adnotavit)

---

[1]) Ex Aldina autem videtur in Parisinum R titulus venisse. nam in hoc alia manu additum est testante Eltero.

Vaticanus 1302 f. 203—218 (contuli ipse) C

Escorialensis X,I, 11 (cf. Miller 350) f. 64—79 (initium contulit L Bethe).

Accedit Aldina editio anni 1527 Philoponei commentarii ad Aristotelis De generatione et corruptione et Alexandri ad Meteorologica, quorum in calce impressus est hic liber sub titulo περὶ μίξεως. a

Discedunt hi libri in tres classes, quorum primae unus testis est Venetus A, altera formatur his quinque BSCPL, tertia Parisino R et Aldina. hanc autem ex Parisino R vel gemino huius libri provenisse lacuna testatur 223,34 et adnotationis meae quaevis pagina.

BCPSL eodem originis vinculo contineri iterum et omissiones et menda demonstrant his quinque communia. conferas 213,21 214,28 215,13 218,20 219,2 223,16 224,3 225,16. 22 229,34 238,14 etc. alia possum addere, quae in adnotationem non recepi, ut 222,20 ἀπείρων] ἄπειρον BCPS 26 κρᾶσιν BCPS, sed haec sufficiunt. Escorialensem L ut confidenter his adnumerem, etsi pars eius tantum mihi nota est, movet me 213,21 γίνεσθαι] fenestra L et 213,23 τούτῳ τραπέντες.

Nunc si quaerimus, quibus affinitatis gradibus hi libri distineantur, primum veri simillimum est patrem esse A codicum BCPS. nam si 213, 21, ubi γίνεσθαι posui, in Veneto, cuius primam paginam dixi madore et frictione laesam esse, huius verbi intermortua vix vestigia deteguntur, fenestra in BL hiat, cum CPS a verbo τἄλλα sine lacunae indicio ad ἐφ' transcurrant, B et L religiose, CPS neglegenter codicem A repraesentare videmus. accedit, quod et 218,5 et 229,34 idem suadent. quod si verum est, porro sequitur ex his locis Archetypus A

235,4 μῦς ex corr. ARa: om. BSP: fenestra C
238,14 ἐναίμων ARa: fenestra BCPS

non ex ipso Veneto singulos descriptos esse, sed ex eius apographo nescio qua causa duobus his locis mutilato. praeterea pauci et levissimi errores in hoc libro correcti erant (cf. 215,13 218,33. 34 221,17. 29 (nam etiam in B videtur διαιροῦντα esse) 227,1. 6 231,17 236,3) temere mutatum 225,16, ubi Alexandri verba restituit Schwartz μέχρι φωνῆς ἀΐδιος αὐτοῖς. quod excepta una littera servavit A (μ. φ. αἰδοῖος αὐ.), illi autem μ. φωνῆσαι δ' αὐτοῖς. neglegentissime autem confectum esse librum, ex quo fluxerunt BCPS, pleraque vitia indicant filiis communia, quorum partem supra proposui. accedunt singulorum delicta, quae taedet singillatim proponere. hoc tantum ex accurata omnium collatione commemorabo, minime inter hos peccare Taurinensem, plurima et fere incre-

dibilia Parisinum S. raro in singulis inveniuntur lectiones consideratione dignae, ut 215,29. 30 223,14 227,5. 21 229,2. 3 231,13. levia sunt et ex parte videntur ad Parisinum R redire.

A^2 Neque multa adscripsit altera Veneti manus neque quae adscripserit, certo mihi licuit circumscribere. videntur autem primae manus correcturae esse eae, quibuscum consentiunt BCPS, ut 216,26. 31 235,2—3. contra iure mihi videor correctori aetatis minoris tribuere ea, quae coniectura ex parte falsa inventa sunt, ut ἐστιν εἶναι 214,11 et 214,29. 31. secutus sum eam 217,1 232,21. alia ex Parisino R recte desumpsit: 214,27 219,2 233,28 235,6 236,26.

R Restat igitur, ut de Parisino R iudicem. non pendet ex fonte codicum BCPS, nam 213,21 235,4 238,14 non est lacunosus. cum A autem hic quoque mire consentit. ita religiose compendium servavit, quod etiam in A exstat pro ὁλικαῖς neglegenter formatum (223,16); hoc BCPS falso solverunt in ὀτικαῖς, a ut non intellectum omisit vacuo relicto. genuinum praebet R, ubi A corruptus est, non saepe quidem, sed praebet unus 213,9 216,20 228,9 237,28. 31; accedunt ei loci, ubi A^2 dixi ex R Venetum correxisse. sed obstat his virtutibus multo maior pars depravatarum lectionum, quas ex adnotatione nolo hic repetere. qua re verisimilius est, Parisinum quoque R apographum quam fratrem esse Veneti. certe hic fundamentum recensionis debet esse, quem in apparatu cum Parisino R integrum proposui ex BCPS graviora tantum adnotans. — Denique moneo lacunam in archetypo indicatam fuisse 229,21.

Venimus ad veteres versiones latinas, quarum duas novi Caninii Anglariensis, quae primum prodiit Venetiis 1555[1]) (editione usus sum anni 1559), et Iacobi Scheckii (Tubingae 1540). neutram in adnotationem criticam recepi. nam Caninium sive Aldina sive gemello codicis R usum esse demonstrat lacuna, quae 223,34 his cum Caninii interpretatione communis est. item 225,16 in verbis interpretis „*cum vero talis sit, necessario alterutrum ipsis duntaxat dicendum erit*“ cognoscitur Parisini R lectio τοιοῦτος δὲ ὢν εἴη ἂν μέχρι φωνῆσαι δύο αὐτοῖς μόνης. neque tacebo in media parte huius versionis magnam hiare lacunam. desunt enim Alexandri verba τὰ μιγνύμενα usque ad μεταβολήν (229,4—230,13). quae utrum in officina perierint latina an ad graecum exemplar mutilum referendum sit quod desunt, nescio, sed memorabile est post magnum

[1]) Cf. Hoffmann Lex. Bibl. I, 111.

hiatum sequi apud Caninium eius enuntiati abruptum membrum per se sensu cassum, quocum ad verbum consentit initium fol. 145v graecae Aldinae.

Etiam SCHECKIUS ex Aldina pendet, quamquam quominus accuratius hoc persequar obstat neglegentissima et semibarbara huius versionis natura. quae quanta oscitantia conscripta sit, duo liceat exempla proponere. verba 225,13—18 ἔτι — σύγκριμα] p. 58 ita vertit: *Adhaec Deus ille per omnia permeans, materia ipsa tempore esset posterior, siquidem materiatum corpus omne, materia ipsa posterius est, Deus autem tale corpus est, quapropter duo principia non erunt, quae oratio eorum prae se fert, sed revera tantum unum erit, atque ille Deus procreatus ex materia aut elementum quoddam erit aut ex elementis concretus.* 222,31—223,7 οὔτε—λέγειν] (p. 55) *atqui forma nulla separatim esse potest, absque eo in quo defixa est, ipsumque lumen nisi in pellucido separatim nemo intueri potest, neque anima sine corpore separatim consistit, et ut uno verbo dicam, quid absurdius cogitari potest, quam materiam cum sua forma misceri. quam rursus ridiculum illud* etc.

Edidit libellum nostratium unus IDELER in Aristotelis Meteorologicorum vol. II p. 589—624 Lipsiae 1836, si editionis nomine ornare volumus Aldinae apographum neglegentissime (desunt enim non solum verba, sed tota enuntiata) confectum, in quo sanata quidem sunt pauca, sed multa mutata, quae vir doctissimus, si rem iterum pensitasset, ipse removisset.

Multo plura debeo Ottoni APELT, qui doctissima commentatione inserta Philologi volumini XLV p. 82 sq. libellum nostrum persecutus alia feliciter emendavit aliis prudenter medelam praeparavit.

Habes subsidia, quibus usus sum in singulis Alexandri scriptis. nondum vero de auxilio dixi, quod mihi per omnia aeque paratum fuit iucundissimum, HERMANNI DIELS et EDUARDI SCHWARTZ amicorum. quorum opera factum est, ut viam emenso non tam molestiarum, quibus non caruit iter, surgat recordatio, quam laetissima laborum communionis memoria. qui viri doctissimi, dum in corrigendis typothetae erroribus me adiuvant, quantum studium emendandis ipsius Alexandri vel difficillimis librorum partibus impertiverint, mecum admirabuntur legentes sentientque, quid debeat haec editio illorum acumini. VSENERUS autem, qua est erga me benevolentia, gratissima etiam hoc volumen ornare dignatus est symbola, quam invenient legentes in Addendis, ubi ea descripsi, quae in exemplo quo utitur VSENERUS Quaestionum Spengelianarum adnotavit.

ADDITAMENTUM I

(cf. p. XVII)

5,3 περας 6,14 δε 7,8 και 25 ἀιδιου 12,5 το 13,9 το 16,3 το 32. 33 ὑπερβολη 20,3 ἀσθενειαι 24 δε 21,5 τα 14 περι 15 ουδέν 22,18 το 23,21 ἐκεινωι 24,29 αμα (corr. V²) 26,24 καλον || οὐδενοσ 25 ὑπο 26 το 31,4 ἀντι 32,12 δε 33,21 ἐπι 35,2 και 6 δε 36,8 προτερον 37,18 επὶ 38,6 pr. δε 9 αυτῶι (corr. V²) 39,7 το 40,24 μεν II 46,17 μεν 47,11 παλιν 24 δε 49,14 εν 50,11 δε 51,16 δε̇ (sic) 52,27 εἰχεν 53,10 pr. τηι 23 pr. λευκον 54,15 pr. ζωη 24 alt. προσ (et 26) 60,9 συνεισαγειν 20 τοτε 28 alt. το 64,27 pr. των 71,5 εἰσιν 21 τα 73,29 δια 74,12 δε 75,23 μεταβολη || οὐδε 24 τοδε 29 pr. το 78,29 δη 85,17 αἰσθητα 86,2 παθοσ 90,10 το 16 αισθητήριον 91,12 διαφοραι 32 ημᾶσ 94,23 κρινει || κεχωρισμενά 96,5 το 99,31 τωι 104,4 δε 23 το 27 περαίνειν] ante ρ litura 1 litt. 105,2 προσ 107,2 γενοιτο 112,4 ὀπτῶ̇μενωι sic 28 μεν 115,34 μεριστον 119,9 του 16 το 17 pr. μη 120,21 ἡδοναι 127,11 ταισ 17 αἱρεται 129,21 αὐτα 130,30 οὐδεισ 131,2 το 7 το 12 ante κτώμεθα lit. 1 litt. 16 το 24 ante ἀξιῶν lit. 1 litt. 34 το 132,1 τα 2 pr. το 133,15 ἑκὼν]
ν
ante ω lit. 1 litt. 29 ἦδε bis 134,18 τοῦτο (ν addit v. c.) 136,4 χωρισ 21 pr. περι 138,9 alt. τα 15 αὐτοῦ 25 αὐτῶν || τα 28 δε 140,5 αὐτὸ 9 pr. το 15. 16 χρησίμου] χ in lit. 18 αὐτὸ 23 αὐτό 29 τον 141,19 δε 143,14 pr. και 16 μεν 17 ἡδονη 27 τον 32 το 146,7 μεταμελίαι 13 αὐτὰς 24 ἡμιν 25 αὐτὴν 147,10 καὶ in lit. 12 αὐτὰσ 148,8 τινὰ] τι in lit. 29 αυτὴ 149,7 προειρημένων] ει in lit. 13 γνωσισ 14 ἀρέτη 17 μεν 28 περι 33 γαρ 150,1 pr. δε 4 δε 10 το 11 ἀρετῶν] ἀ in lit. 151,7 πρῶτὸν 13 παρα 155,17 τα 156,29 γαρ 158,19 αὐτοῖς] αὐ in lit. 29 την 159,28 ante πράττει lit. 1 litt. 26 ακούσια 160,3 τα 7 δε 19 δη 162,2 το 14 μεν 168,5—8 κατα 16 κατα 169,17 ἡμιν 30 το 171,1 πάλιν] ν in lit. 18 δε 173,27 αναιρεῖν 174,28 τησ 175,20 οὐδε 185,26 τὰ δὲ 189,4 και 197,26 φροντίδων] inter ρ et ο lit. 1 litt. 202,23 λέγομενα 209,5 των.

ADDITAMENTUM II

(Notantur lectiones Vindobonensis quae a Veneto V sive ab alterutra eius manu discrepant, cf. p. XXII)

45,28 τοῖς—τὸ] τῆς κατὰ 32 τὸ ἀμερὲς 46,3 ἐν τῷ πλ. || ἀδιαιρέτου 6 λέγει 13 ἐφιστάμενον || πλάσμα τὲ 15 ἡ 19 πόσῳ τῷ 24 ἡ κινεῖται αὔτη αὐτὴ ἡ καὶ αὐτὴ κινοῦται (sic) ἂν 26 ἐξίστατο 47,3 ἡ || αὐτὴν 5 φαμεν om. || αὐτοῦ κινεῖν 8 ἡ 19 καθότι 25 τὸ 48,1 εἰ] ἥει 2 πᾶν γὰρ σῶμα om. 3 ἁπλῶς 6 τοὺς || αὐτὸν || αὕτη 8 τελεῖ 14 τελοίαν τῇ 15 τὸ πυρί 18 ἐκεῖ τὸ (et 20) 25 ἄμοιρα 30 ἡ 49,10 τὸ ἢ τῆς 13 μεταλαμβάνειν. τοῦτο πλέον ἔξον 27 μὲν οὖσα 28 ἧς 33 γειτνιῶν τι 50,2 αὐτοῖς 4 αὕτη || τοῖς τούτων 4 ἡ παντη 5 μέντοι || ἐναντίων 6 ἄλλοι ἂν 11 αἴτια 19 τε 19. 20 καὶ τὸ εἶδος αὐτοῖς 21 διαφορά 30 μὴ ἐφ᾽ 31 τοῦτο 51,2 ἡμῖν᾽ 3 ὃ 4 ἢ om. 7 ὥσπερ] ὥσω ἐν 20. 21 ἀδύνατον τὸ οὖν 25 σώζοιτο ex sil. || κατὰ οὐσίαν πάντα 27. 28 τὸ καθ᾽ 28 τῷ τὸ 52,3 οὐ τὸ 5 μὴν ἐπὶ τῆς αὐτοῖς 12 αὐτὸς om. || ἢ ἕκαστον 20 εἰ om. 23 ἡ 25 ἡ τούτων || ἐν τῇ || φύσει 27 εἰ || 29 ποιῷ 30 αὐτῆς 53,1 ὂν] ἐν 2 οὗ] οὐκ 4=V¹ 5 πολλοὺς ὁ 7 εἴη 8 ὁποιον 12 ἢ 13 οὐκ ἔστι 23 τὸ 30 μὲν εἰ 54,8 ὅρον λόγον 10 δυνάμεναι 19 ἡ om. 25 αὐτῇ e. s. 30 ἡ 55,4 τὴν ψυχὴν 7 καὶ om. 8 ἣν δὴ 9 οὖν 11 ὃν om. 12 τι ὂν] ἓν 14—17 = V¹ 19 ἐστιν ἥ τε 22 αὐτοῦ 23 οὗ 25 ἣ 27 μὲν om. 56,1 ἡ οὐδὲν ἡ || καὶ om. 4 τῷ] τῶν || ἐνέργεια || μετὰ συν sic || τι 5 ἐνέργειά τε καὶ εἶναι καὶ ἐν ὑπ. 6 ὧν] ἐν 10 ἓν 13. 14 αὔτη 21. 22 = V¹ 23 τοῦ ἐκ τοῦ ἐν 25 οὐδὲ] τοῦδε 27 ἐκ—γίνεσθαι om. 28 αἰτιῶν 29 alt. καὶ om. 30 τούτων δεκτικὴ 31 καὶ εἴ 32 ἡ αὐτῶν ἐν 57,1 οὖσιν 3 ἡ ἡ 7 οὐ] εὖ 10 αἴτιον 19 τὴν ἴσον 26 ὃ || ἡ τὴν 27 ἔτι ἔνι ἂν 58,7 γὰρ μὴ 9 ᾖ] ἢ || τῆς] τῇ 11 πρὸ τοῦ 13 τὸ 24 τὸ om. 58,2 οὐδ᾽] ὅσα ὁ 6 κοινὸν τὸ 8 τὸ τῷ 9 ἐνίων 13 ὅστε 17 ὧν || τοῖς 18 οὗτος]

τω ∵ β α

οὔτε 59,29 εἴ γε ex sil. 60,2 τὴν] τῶν 4 εἴ τι 5 ἀεὶ, εἰς τὸ μεταβάλλειν in mg. L¹: εἰς τὸ ἐναντίον τινι 8 ἡ 10 τούτων αὔτη 14 αὐτῷ 17 τῶ ἐναντίω L¹ τῶν ἐναντίων L² 18 ἀδύνατον 27 διαφορά 61,5 τοῦ om. 9 ταύτην 25 παρ᾽ αὐτοῦ 62,4 τὰ γὰρ 12 ἐπιτροφή 13 τὸ] τοῦ 28 ὁρίστω 30 μὲν οὖν 32 δι] δεῖ 63,2 μόνης 3 δ᾽ οὕτω κ. 4 αὔται 7 οὐδὲ βάσιν] οὐδ᾽ εὔασιν 9 ἐν om. 11 τινι τάξει εἶναι ex sil. 12 ἔχοι 13 προνοήσαντος 16 προνοήσοντος 17 μέρος 64,7 τὰς om. 8 ἣν] καὶ || alt. ἣν om. 11 ὃ] οὗ 22 τοῦ ἐν om. 32 ἐμμένον 65,1 μεταβάλλοντα 12 τε τὰ || πρῶτα ἣν 22 ἀποκρίνεσθαι 24 οἱ ex sil. 66,2 προτίθεσθαι 32 ἕπεσθαι 67,4 λέγοντες εἶναι ex sil. 9 μονάς 11 ἀλλ᾽ οὐ 26 ἡ 31 προνοουμένων || ὁρῶμεν] ὁρῶν ἐν 68,1 οὗτοί γε τρόπων ex sil. 69,1 ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειε παντάπασι τούτω (ξειε παντάπασι del. et δὲ ex δό) 5 χάριν om. 7 ἥτις χιονος ἀναφελῆται sic 9 τῆς om. ex sil. 10 τὸ εἶναι 20 αὐτῶν 26 τὶ μὴ 70,11 τινα ex sil. 28. 29 οὔτε ἀξ. 33 αὐτόν 71,6 εἰσὶν 9 δειχθῆτο 13 εἴη 26 εἴη 72,1 δὲ πέρεσθαι 12 πρὸς om. 13 τῆς τοῦ 15 φέρεσθα

22 αὐτῆς 28 τε || καὶ om. 73,2 κινεῖ τὰ] κινεῖται 4 κέρα || οἶδ᾽ ἐπ. 6 ἔχει 10 οἷς πᾶσιν ἐξ 14 pr. καὶ om. 16 καίειν ἂν καίειν || τὸ ex sil. 29 οὐκ ἄλλα 74,1 ἡ ἰκμὰς 2. 3 ἀπὸ τούτων εἰκός 16 τὴν σ. 21 πᾶν τῶ 27 σιδηρή τις || ἐξ ἰκασμένης 75,7 ἐπεὶ 8 ἐπὶ 17 ἦν 18 αὕτη 19 εἴδους 28 ἑκάστην ex sil. 30 λέγεται 33 ἐπὶ 76,6 ζωὴ ἥτις 11 ἡ ψυχὴ 17 τῶ φυσικῶ 23 τε καὶ στάσεως om. 26 ἂν om. || οὖσα] οὔπω 77,2 λέγων μὲν 17 πρὸ om. 78,2 διαφορὰν ex sil. 6 ἢ 14 ταυτὸ 17 εἰς τῶ 24 ἓν ἁπλοῦς 79,5 αἱ τὸ] καὶ τὸ 8 μέρος 9 σὺν] νοῦν 17 αὐτὸν οὗ. 81, 17. 18 εἰ 28 μὲν ἢ 82,3 συντελοῖ ἡ 17 εἶεν] εἰ ἓν 20 αὕτη 26 πρῶτον 30 ὑπὲρ 83,2 αὐτὴ corr. ex αὕτη 15 γε νομένην ὁ μὲν ἦν ὁμοίως 26 οὗ καὶ τῶν 31 δείξας δῆτι μὴ 35 οὐ om. 84, 26 ἀν τὴν (sic) 85, 8 οἴονται δὲ 19 ὑπερθεμένους 32 ὑπὸ] ἐπὶ 34 ἢ τῶ 86,2 ἐπὶ τὰ 8 τῷ εἶναι τὸ δὲ 23 εἰ 24 αἰσθησείη 26 ἑαυτῷ 30 μὲν 35 πάσχειν 87,2 φθορά 3 (et 10) προσιόντος 10 ἢ 12 τὰ φθορὰ 23 ἀεὶ] δε sic 88,5 οἷόν] δι᾽ ὅν 13 ὁ δὲ 19 ἢ ἡ 21 ἢ εἰ 24 εἰς τὸ 25 ἐνδεχομένων 27 καὶ om. 33 τοῦ om. || ἔπεσθαι 89,1 ὑποθέσεως 3 ἥει 4 ἢ 7 καὶ εἰ 16 πᾶν τῶν 17 ἢ 30 ἐκλίπειν || αὐτοὶ ex sil. 33 μηδέτερον 90,5 αἴσθησιν ἔχομεν 6 τῶν μὴ 12 alt. ἔχομεν αἴσθησιν ex sil. 18 ἀντικρὺς ex sil. || τοῦτο 91, 15 δὲ om. 30 ἀναλήψει 31 αὕτη ἤδη 92, 2 αὕτη ἡ 10. 11 αὗται 14 εἴη 17 ἕξην 27. 28 κεχρῶσται 33 καὶ λέγει 93,19 τὸ αἰσθητὸν 26 αἰσθήτῶν 94,9 δὲ μὴ 13 κεχωρισμένον 18 εἰ 20 ἢ μίαν || ἡ (et 21. 22. 23) 22 οὖν καὶ δυσὶ 26 αὕτη 95,1 αἰσθάνεσθαι 7 ἔδειξεν οἷον τε μὴ ὅμοιόν τε κρ. τὰς 8 μὴ] ἢ || ἢ μὴ ἕν 11. 12 οὐδὲν ἄλλο 25 ἀνακινήσεις 29 τόνδε 30 αὐτῷ ἢ 31 τῷ τε 32 ἀδιαίρετον 36. 37 ἐναντίων 96,8 μὲν εἴη 10 ἡ (ex corr.) μία 12 ᾧ 24 κεχωρισμένων 36 τὰ om. 37 οἷον] δι᾽ ὅν 97,1 τὰ om. ex sil. 5 ἐφόδια δίδοται 15 μία om. 20 διὰ] κατὰ 28—29 κρῖναι—ἐναντία om. 31 pr. τὸ] τι || ω ταὐτῶ 34 τὸ μέντοι 98,3 ἔτι] ἐστι 5. 6 ἡ δύναμις ἢ 22 ἀπὸ τοῦ 29 ἔχη 30 ἡ 99,9 γλυκὴν 12 λέγομεν ἡ τὸ τοῦ 24 πλύνομεν αὐτὸ 34 καὶ μεταβολαῖς 100,2 ἦν 4 εἰς om. 14 ὅτι 15 δὲ 22 διὰ om. 23 ὕδατι ἢ τιθέντα 101,8 αἱ ἀπολυωνυμίαι 10 ὑποτιθέντα 11 πέρας τι 13 pr. ἢ 16 διὰ τοῦ 19 τῶ ὡς 22 ἡ μὴ 102,2 ἂν ex sil. 6 οὐ 11 τὸ πᾶν L 12 τι L^a || μέρος L: μέρους L^a 13 κακεῖνο ἧς L^a 15 εἴη om. L || ἐφ᾽ ᾧ L^a 17 μ. αὐτῶν L: μ. αὐτοῦ L^a || ἢ ἀντὶ τοῦ L: εἴη ἄντι L^a || ὂν] ὃ L: ὂν L^a 18 εἰ—πεπερασμένον om. L: exh. L^a 20 τί ἐστι L: τις εἴς τι L^a || αὐτὸν ὂν L: ὂν L^a 21 ὑπ᾽ αὐτοῦ L^a: ὑφ᾽ αὑτοῦ L 22 τι τοῦτο L: δέ ἐστιν τί ἐστιν ὂν τοῦ τε L^a 23 εἴσο (cf. meam coniecturam) 28 ἐπιστητοῦ L^a: ἐπικτήτου L || τῷ] τοῦ 29 τὸ om. L^a || τεταγμένως L: τεταγμένον L^a 103,2 οὐ χάρις 4 τοῦτο ex sil. 7 τάξιν 8 τὴν δὲ ἀπ. 20 ἄλλω 21 οὗτος || de emblemate cf. adnotationem 30 τούτω 31 δύο] δι 104,1 ἀπείρους εἶναι τὰς 12 ὅσων] ὧν 22 πᾶν τὸ πεπερασμένου 23 παρ᾽ ὅ περ οἶνον 105,4 γινομένοις 8 τῆς περὶ 16 δὲ ἦν || τι ἢ 106,29 τε om. 31 πᾶσαν ex sil. 39 ἀντίβαινος 107, 7 μόνων τῶν ζ. 16 οὗ 22 τὸ ὅσον 108, 6 τὸ 19 πόρος 23 πραγματείαν 29 ἐξ ἑκάτερον 32 καὶ τὰς 33 πασχόντων 109,10 ἡ εἰ 30 τε om. 34 λόγων 110,15 καὶ τοῖς 18 ἀσθενέστερα 22 αὕτη 23 ἧ om. 34 πεσόντος 111,7 ὅτε 16 περὶ τὰς τεύσεως 35 τότε] τε 36 ξηρότερον 112,6 πάλιν 15 παθητικὸν 21 οὐ τῷ] τὸ 26 διαλύσεως 30. 31 πήγνυσθαι 35 τὸ καὶ τὰ] καὶ τὸ 36 τῶν ἐνεκτὸς ἃ ὑπὸ 113,1 τῷ 7 λέγει 12 ἅμα] ἀνα 21 εἰ πήγνυται] ὑπήγνυται 33 πήγνυται || alt. καὶ om. 114,10 οἰκεῖα 22 εἰς τὸ ἓν 31 ὅρος 33 γῆν 115,5 ἐπειδὴ 7 ψυχρῷ τε καὶ θερμῷ 33 οὐ πάλιν οὐ 116,4 ἀλλ᾽ ὅτι 11 ἡ 118,22 ἀπορία || τούς τε ζ. || λέγοντας καὶ λέγειν 119,6 δυναμένων 9 δύναμιν 25 τὸ om. 26 pr. τὸ om. 26. 27 ὠκειώμεθα 28 ἐκείνων ἀλλὰ 34 αἱρετὸν 120, 3 ὁμοιοειδεῖς 9 ἄρα] ὅρα 13 ἐνεργείαις 13. 14 αὐτῶν οὖν διαιροῖντο 14 αὗται 15 αἱ ἡδ. ex sil. 17 γὰρ ἐπὶ πλ. 20 ἡδονῆς τῇ δ᾽] ἡδονὴ || παρακολουθεῖ 22 ὁμολογεῖται e. s. 24 αὗται 28 ἀηδής 28. 29 αὐταῖς 31 ἕπεται 121,3 ταῖς ἐπὶ] ἐπὶ ταῖς ἐν 5 ὅ] ἃς 9 ἄλλην 11 ταῖς e. s. 14 τε καὶ e. s. 16 ἀναπόβληται 24 ἀναποβλήστους 28 οὐ δὲ 31 καὶ ὥσπερ 122,8 εὐαπόλητον 9. 10 οὐ ῥαδία] οὖσα διὰ 12 μόνιμον 14 αὐτὴ 20 ἐν om. 25 ἅπαν τὰ 123, 5 αὐτὸ 123,17—129,23 τῷ πλούτῳ — προαιρούμενοι om. 129,25 αὐτοῖς 27 αὐτοῖς αἴτιοι 130, 6 ἠμέλουν 4 τι τοιοῦτο 7 εἰ μὲν om. 15. 16 οὐ βία — ἁμαρτόμενα bis 21 εἰ ἐνὸν] εἶεν ἂν 22 οἱ δὲ 24 ἀεὶ] δὴ 30 αὐτοῖς 131,9 ὁ γὰρ ἄνθρωπος

13 αὐτῶν—κτήσει om. 25 τὸ ἀκούσιον τοῦ ἑκουσίου 27 γένος] τινὸς 29 ἐν 30 ἡ om. || διπλὴ || ἑκατέρᾳ 30. 31 ἀντικειμένου γὰρ 31 ἢ 132,7 ἐπὶ e. s. || τοῦτον 8 μέσειν 12 τὸ σημαιν. 14 ὃν om. e. s. 16 τὸ 21 ὅτι—ᾖ] ὃ τὸ ἐνῇ 24 μὲν γὰρ e. s. 25 λέγομεν || δὲ τοῦ 28 του 32 πράττοντι || πρόσκειται 33 ὃν om. 133,4 ἡττωμένους || αὐτῆς 8 κινήσας 10 ποιήσει || συνήθη 21 κατὰ 24 ἐνεργείαις, ἐφ᾽ ὧν (corr. in αἷς) γίνονται 25 τὰς — γίνονται om. 28 ταὐτὰ 31 περιγίνεσθαι e. s. 134,1 ἑνὸς om. || ἀδιαφόρων 8 τῶνδε τῶνδε τῶν 8—9 ὡς — ἡδοναῖς om. 10 φθαρτικά. καὶ 13 αἱρετώτεραι || ποιήσασαι 14 ἐνεργειῶν τῶν om. 18 εἰς] ἐπ᾽ 20 εἰ e. s. || αἱ om. e. s. 25 φέροι 30. 31 δυνήσονται 31 χωρήσεσθαι 135,2 αὕτη ἀπ. 7 ἑκάστην e. s. ἡ πρῶτον μὲν εἶεν ταῖς 15 τε καὶ ταῖς e. s. 18 ἐν ταῖς] αὐταῖς 20 αἱ om. e. s. || ἄριστα || ἑκατέρῳ 28 οὖν om. 31. 32 παρακέκλιται 136,10 αἰσθανόμεθα om. 17 ἡ om. e. s. || τῶν αὐτῶν] τούτων 20 τοιοῦδε 24 τῶν] τὸ 25 συντεινόντων 26 δὲ καὶ || αὐτὸ 137,6—8 ὡς—γινομένας om. 10 πᾶν 14 alt. καὶ om. e. s. || τῷ ἀγ. 16 δὴ 18 ἐκείνοις om. ἔτι om. 20 λύπη ἔσται 22 ἐπαινετὰ] ἔσται δυνάμεις 24 τε om. 26 αὕτη 28 ἐνέργεια 29 γοῦν 32 ὥστ᾽ ἡ || ἡδονὴ 33 πρώτου 36 alt. δὲ om. 138,3 αὐταὶ 5 ἐν τῇ αὐτῇ χώρα 11 αὐτὸ || μόνον εἴη ἡδ. 12 αἱρετὸν καὶ || ἔσται coll. post. ἐκεῖνα 14 ἀνδρίαν 17 ἂν οὖν 24 αἱ ζημίαι 26 εἶναι om. 27 γε 28 αὐτὰς 139,2 ᾖ 3 ἡδὺ ὃ 8 ἑαυτοῦ 10 δὲ om. 12 ἐρυθαίνεσθαι 13 γινόμενον ἔτι 15 αἱ ἡδῆς αἱ ἡδοναί 19 ἡδοναὶ — σπουδαζομένων om. 21 λυπῇ 22 ἄλλων 23 αὐτῆς 25 εἶεν ἂν || τῷ εἴδει om. 26 τὴν om. || ἡδονὴ || ἡσθῆναι 30 χρήσιμον 31 ἀναιρεῖ τὸ 140,2 δὲ om. 3 ἔχον om. 4 ἐάσαι 5 τὸ] τοῦτο 6 ὃ τὸ 11 τὸ 18 μένει || ὃ τῷ 20 τοῖς om. 21 τούτου 22 οὐδὲ τὸ πρὸς 24 δεῖ 27 ἥδε δόξα 28 συναναιρεῖται 31 πάντα 141,7 γε ἐπιστήμης 8 εἴη ἡμῖν 9 ἐσμὲν δὲ ἄνθρωποι om. 10. 11 ἐπιστήμην τε καὶ ἀλήθειαν οὔτε 11 ἐν τοῖς om. 20 φησὶν αὐτὸ εἶναι λοιπόν 20. 21 δὴ τὴν] διὰ τὸ 21 τὸν—ἀδοξίας om. 27 τῆς om. 32 αὐτοῖς αὐτοῖς 142,3 ἀποκέκλειται 4 ἔδει 6 φόβος om. 7 αὐτὸν 9. 10 νομείζων 14 ἐπ᾽ αὐτοῖς] ἑαυτοῖς 18 ἐπ᾽ αὐτῆς 25 ἔκ τε τοῦ 143,5 αυτη 9 ἡ 12 ἡ οὐκ 22 εἰ om. e. s. 26 ἡ om. 27 μᾶλλον ἂν || ἐνεργείᾳ 28 ἐνεργεῖν 29 αὕτη 31 ἀνεμποδίστως 144,4 οὖν om. 6 ἐνέδειξα. τὸ δια τοῦτο τε 8 χάριν τῆς ἡ. 10 γε 16 διὰ τὰς om. || ἐν ταῖς || γινομένας 22 τούτων 25 παραμυθούμενοι 30 αὐτὸν 145,1 δι᾽ αὐτῆς 2 ἔχοντες 6 ἢ εἰ μὴ 9 ἔλαττον αἰσχρὰν ὡς οὐδὲν ἕκαστον || αἱρετὸν 10 αὐτὴ || παρασκευάζον 11 εἶναι ἡ 13 ἡ om. 16 τὸ 20 αἱ om. || αἱ αὗται 26 ἀπιθανῶς || οἱ συγχ. 27 παρεσκευασμένον 31 τερπνὸν 146,7 κακῶν || λυπηραὶ 15 αἱρεταὶ 20 τὴν om. e. s. || διὰ 24 φ. κοιν. 26 αἱρετὰ 28 ἐν αὐταῖς 29 δι᾽ αὐτῶν || ἑκάστης 30 ἀρετή || αὕτη 147,1 ἦν 4 ἐπ᾽ αὐτῷ 5 ὡς οἰκία 12 τε om. 13 αἱρετὸν 22 τουτέστιν 27 ἐν τοῖς 28 κοινωνία 30 ἀνθρώπων 148,1 pr. τῶν om. 3 εἴη ἂν om. || αὐτόν 8 δὲ τὸ 10 ἡ om. 21 τέλος om. 24. 25 καὶ οἰκεῖον 27 ζητεῖν τε 31 τε e. s. || τελείῳ 149,4 δὲ 5 ἐπιδέχεσθαι || λόγον 9 ὀρεκτικῆς αἵ τε 13 διανοητικῆς ἐνεργείας 15 ἑκάστη 21. 22 τε καὶ ἔλλειψις 32 ταύτας 150,5 alt. δὲ om. 8 μέσου 9 ἔτυχεν 10 εἴη 17 αἱ om. 24 οὕτως λεγομένης λογικῆς 27 λογικόν τε 33 δὲ om. 35 φασιν 36 αὕτη 151,2 ἔχειν 7 τι ὃ καὶ 8 οὕτως] ὄντως 9 εὕρεσιν—ἀρχῶν om. 19 ἀλλ᾽ ἡ e. s. 22 καλοῦ τὸ 24 χρὴ om. 27 ἢ εἰ 28 ὑμῖν 29 αὐτὴ 30 οὐδὲν 30. 31 ἐκείνη 152,1 λέγει 6 αἱ om. 9 συντελεῖν 12 ἀλλ᾽ ἀπιθάνως 13 συγχωρουσῶν 19 οὓς ης sic 20 πῶς οὐ 27—28 καὶ μηδεμιᾶς — ἐνεργείαις om. 152,35 αὐτό] τό 153,4 — 5 καὶ ἐπὶ — ἀλλὰ om. 8 ταύτη 9 ὅμοιος e. s. 10 pr. ἐπὶ om. 11 τε om. 14 ἀποδίδωσι 16 δεχομένῳ 17 φευκτέα || τὸ μέσον 18 ἐν τῷ 23 ποιεῖ om. || μέσα σύμμετρά τε 25 alt. δὲ om. 28 τὰ αὐτὰ 154,1 τοῖς 3 προχειριζομένοις 4. 5 φυλασσομένης 5 ἐντυγχάνει 8 φυλάττομεν ἡ 9 κατ᾽ αὐτὰ 12 pr. καὶ om. 16 τι 21 τούτοις 24 δεῖσθαι 27. 28 ἑκατέρας 28 ὁρισθέντος 155,8 τῶν ἄκρων 12 αὕτη ἀρετὴ 15 ἐν om. 18 ἐναντίαι 19 δεήσει 20 ἀλλ᾽ 23 ἃ μέσως 24 pr. ἄκρον || alt. ἄκρων 26 ταὐτὸν εἶναι ἅμα || alt. εἶναι om. 31 τοῖς 34 οὐδὲν 156,1 μέσοις om. || κατὰ τέχνην 3 ἐν] ἐπὶ 6 ἀλλ᾽ οὐδὲ || δὲ om. 9 φήσαι 13 ἡ om. 16 δὲ om. 19 αἱρεταὶ 21 καταλειπόμενον 25 λεγόμενα 28 ἐπιχαιρεκακία 32 ἁμαρτάνει || τε τὰ 33 ὁτιοῦν] τί οὖν 35 καὶ τὸ δειλ. || μεσότητας 157,2. 3 ἐλλείψεως—ἔλλειψις om. 4 τὸ semel || εἶναί πως μ. 10 γένος ὅλον 14 ἔχειν πρὸς 15 εἵπετο τὸν μὲν 20 ἦν || τε-

λείων 22 ἔχει 24 πάσαις 26 παντὶ 27 τὴν 28 τάδε] τήνδε || τῆνδε δὲ 29. 30 ἑκάστη 158,6 φαινομένου ἀγαθοῦ 7. 8 τοιοῦτο 10 αὐτοῦ 12 ἀθαίρετος 14 αἱρεθήσεται 19 πάντα 22 ἐστὶν ἐσμὲν 23 αἱ δὲ ἐν. ἐφ᾿ ἡμῖν 24 διὰ 159,2 pr. καὶ] ἢ || ἀκούσια 7 αὐτῆς 10 τῶν τοιούτων] τούτων 14 οὐκ ἔξωθεν ποιεῖ om. 16 αἰτία] διὰ τί 18 τε καὶ 22 ἔχον 23 τὰς καθ᾿ 28 δι᾿ αὐτὰ 30 ποιεῖ 33 ὁριζόμεθα 34 ἀκουσίων 160, 1—2 γινόμενα — προαίρεσιν om. 2 μετὰ λόγου τε 3 διὸ] δὲ 10 περὶ om. 12 γίνεται 14 αὐτοῦ 15 οἷον || γίνονται 18 βουλευτὰ 21 συντελοῦντες καὶ || τε καὶ τέλος 25 ἡ ὄρ. 27 τὰ om. 29 ἑκουσίως || κατὰ ταύτας τ.? 31 ἐκτώμεθα || γὰρ om. || pr. πράττειν] πρᾶξιν || γινώμεθα 32 ὡς γὰρ 37 εἰ om. 161,2 ἐπ᾿ om. 3 ἑκάστο sic 5 λέξεως 8 τοῖς τοιαύτοις 14 δεῖ] δὴ 16 εἰ om. 17 κρίνει 19 καὶ αἱ ἀρεταὶ 20 αὗται φ. 21 αὐτὴ—φύσει] αὕτη δὲ φύσει 25 ἔχοι—κτήσαιτο] οὐχ οἷου δανακτήσαιτο (sic) 26 φῆναι bis 162,1 ἡ ἐστιν? || ἕξις ἢ 4. 5 = V, sed τούτων 6 ἡδόντα || τῶν 7 εἴη ἂν 8 μεταβάλλειν 9 δὲ ἡ om. || τοιαύτης 10 γίγνοιτο 12 ἡ ὕλη om. || ἑξῆς 13 ἐν εἴδει || γινόμεναι 14 κυρίως] καλῶς || καὶ ἐκ τῆς στ. 14. 15 ὡς ἐν ὑποκειμένου 16 εἶναι om. 17 τινος εἶναι 11 οὐ γὰρ — τινος om. 18 χωρὶς τῆς || τὸ 24 μεταβάλλουσα 25 τὰ 28 αὐτοῖς om. 163, 1 εἰς ὃ || μὲν om. || alt. αἱ om. 4 ἡ 5 τῆς στερήσεως 6 ἀφ᾿ ὧν || ἡ om.

ADDENDA

Ad Praef. p. XXIII. Debeo hanc notitiam Boyseno meo, qui de exemplo Bibliothecae Berolinensis regiae haec mihi scripsit: „Das Exemplar der Berliner Bibliothek unterscheidet sich von den übrigen nur dadurch, dass es nach Alexander De fato, womit jene abschliessen, noch des Magentinus Commentar zu den Analytica enthält, mit besonderer Paginirung fol. I—XLV, fol. XLVb des Magentinus giebt die auf dem Titelblatt hier wie sonst fehlenden Angaben über Druckerei und Druckort. Dass diese auch für Alexander gelten, beweist das auf Titel- und Schlussblatt (fol. XLVb) gleiche Druckerzeichen (Knabe mit Oelzweig und der Umschrift οὐ μετὰ πολὺ ἀνὴρ ἐσόμενος). Dass der Magentinus nicht bloss angebunden ist, geht aus dem Registrum der Bogencustoden hervor, welches ebenfalls fol. XLVb steht „a b c d e f g h i k l m n o aa bb cc dd ee ff quaterniones omnes praeter a et ff terniones“. Mit aa beginnt der Magentinus. g—o fehlen und enthielten wol die in sämmtlichen bekannten Exemplaren fehlenden Nummern des Titelblattes (cf. Hoffmann lex. Bibl. I, 114 Orelli Al. de fato p. VI xyz Rhein. Mus. 23, 670)“. ceterum eadem Magentini editio a Panzero Ann. typogr. VIII, 556 No. 1908 memoratur coniuncta cum Ioannis Grammatici Philoponi in priora analytica Aristotelis commentario.

Deinde quas in extrema praefatione commemoravi emendationes has debeo Usenero:

101,10 ὁ λόγος ⟨ὁ⟩ δεικνύναι
18 ἀντιμαρτυροῦν, ἐνῆν τῷ λόγῳ πιθανότης ⟨τις⟩
21 οὐ μηδὲν ἐκτὸς
22 ἐκτός τι cum Spengelio, deinde ὄν del.
27 δεῖν del. || παρὰ τῶν
28 μεταφέροντ᾽
103,34 εἰ δ᾽ ἀναγκαῖον || τυχόν τι μέγεθος
104,4 ἐκ τοῦ μεταξὺ
26 αὐτοῦ
105,7 λαμβάνειν
14 καὶ σώματα
126,14 ἡδονῇ καὶ ὁ πόνος
145,4 τὸ γινόμενον ἀπ᾽ αὐτῶν

Postremo pauca adscribam quae impressis Quaestionibus mihi videor invenisse:

35,9 ante τί οὖν non pauca deesse videntur
41,25 ἢ καὶ—εἶδος ex margine irrepserunt
42,3 αὐτῷ * * *. ἔτι τε
61,8 ⟨ἢ⟩ καθ᾽ οὓς
71,3 Quaestionis II, 22 sensum, quem, cum editionem meam prelis dedi, nondum perspexeram, explicavi in Programmate Universitatis Kiliensis „De Dione et Aristotele critica et exegetica“ 1892, quod velim conferas p. 19—27. ipsa autem Alexandri verba, quomodo mihi videantur restituenda esse, hic itero:

Εἰ ἐν οἷς τὸ ὕστερον ἐξ ἀνάγκης, ἐν ἐκείνοις μόνοις ἀληθὲς δειχθείη τὸ "εἰ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀνάγκης τὸ ὕστερον", ἐπὶ δὲ τῆς εἰς ἄπειρον γενέσεως οὐκ ἔστι τὸ ὕστερον ἐξ ἀνάγκης τῷ μηδὲ γίνεσθαι [τὸ] αὐτό, οὐδ᾽ ἂν πρὸ τοῦ ἐσχάτου γινομένου ἁπλῶς ἄν τι ἐξ ἀνάγκης γίνοιτο τῷ μόνως τῶν μεταξὺ τὸ τελευταῖον τὸ ἀναγκαῖον ἁπλῶς ἔχειν παρὰ τοῦ τέλους, εἰ τοῦτο ἁπλῶς τὸ γινόμενον ἐξ ἀνάγκης. εἰ γὰρ ἐκεῖνο ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς, τότε καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, τῶν μεταξὺ τοῦ [τε] [cum Spengelio] ἐπ᾽ ἄπειρον γινομένου ἕκαστον ἐξ ὑποθέσεως τὸ ἀναγκαῖον ἔχον. εἰ γὰρ τὸ ἓν τοιοῦτο ἔσται, δεῖ καὶ τοιοῦτο εἶναι τὸ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὁμοίως πάλιν ἐκεῖνο τὸ [cum Victorio] ἀναγκαῖον ἕξει· ⟨ἁπλῶς⟩ γὰρ ἐκεῖνο ἔσται ἐξ ἀνάγκης, εἰ τὸ μετὰ τοῦτο, καὶ οὕτως προϊόντων. ἐπεὶ ⟨δὲ⟩ μηδὲν ἔσχατόν ἐστι τοῦ ἀπείρου, ⟨οὗ ἁπλῶς⟩ ἐξ ἀνάγκης μέλλοντος γίνεσθαι, ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης ἐγίνετο καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ, οἷς πάλιν ἐξ ἀνάγκης γινομένοις εἵπετο καὶ τὸ τελευταῖον ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι, εἰ τὰ πρῶτα, οὐκέτ᾽ ἐπὶ τῶν οὕτω γινομένων ἔσται λαβεῖν τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν τὴν "εἰ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀνάγκης τὸ ὕστερον".

Praeterea scribas 72,6 ἀναγκαίως ἕπεσθαι τούτῳ et ἐγίνετο ⟨τὸ⟩ εἰ. denique debebam in inscriptione huius capitis Aristotelica verba (71,7) cum codice E ita scribere ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐξ ὑποθέσεως.

CORRIGENDA

(in adnotatione)

7 adnotationem ad v. 15 deleas et substituas „14 περὶ V Vict. Sp.: πέρας FGSLa“

8,18 pro „τὸ V“ legas „το V“

9,8 post „δυνατόν] α s. v. V“ deleas „:“

14 pro „μόνα VBR^{2}S^2“ legas „μόνα VBRS^2“

10,13 post „fortasse ἅτε γινόμενον“ deleas: „B“

13,17 pro „(ἐν om. FL)“ legas „(ἐν om. GL)“

18 post „τὸ δὲ δὲ S^2“ addas „τὸ δὴ τόδε B^2“

15,17 pro „τοῦ V^{1}GVSLa“ legas „τοῦ V^{1}GSLa“

18,13 pro „καθ' ἃ V^{2}B^{1}S^2 Vict. Sp.“ legas „καθ' ἃ V^{2}BS^2 Vict. Sp.“

24 in extrema adnotatione legas non 21, sed 29

26,10 pro „ἀγένητα Sp.“ legas „γένητα Sp.“

30,14 alterum adnotationem legas sic „alt. δὲ VB Vict. Sp.: τε GFSLa“

31,18 pro „ὑπάρξεως G“ legas „ὑπάρξεως G^2“

35,7 pro „αὕτη GFBSLa“ legas „αὕτη V^{2}GFBSLa“

9 „ᾗ V^1 (corr. V^2)“ referas ad ᾗ (v. 10)

36,1 post „ἔτ' ἂν εἴη“ excidit „coni. Sp.“

3 ante B^1 addas „V^2“

8 „ὂν et q. s.“ referas ad v. 9

37,19 ante „BS^{2}a Sp.“ addas „V^2“

40,1 post „αὐτῷ τε GFBSL“ addas „a“

45,26 26 corrigas in 25

27 27 corigas in 26

48,1 pro „εἴη FS“ legas „εἴη F^{2}S“

50,17 17 corrigas in 7

31 verba „τὸ VII et q. s.“ novam adnotationem incipiunt

60,30 pro „ἐναντία S^{1}B^{1}a Sp.“ legas „ἐναντία S^{2}B^{2}a Sp.“

69,7 pro „εἴ τις GFV Vict.“ legas „εἴ τις GF Vict.“

71,21 pro „τὰ V“ legas „τα V“

83,15 post „ὁμοίως VFBSa“ deleas „Sp.“

85,33 33 corrigas in 34

91,5 pro „τε]“ legas „alt. τε]“

95,7 pro „τὰς BSa^2“ legas „τὰς BS^{2}a“

130,30 pro „αὐτοὶ a Sp.“ legas „αὐτοῖς a Sp.“

158,13 post „ἢ εἰ (ἤει G ᾖ εἰ Vict. ἤ εἰ L)“ deleas „:“

161,27 post „λαμβάνει a“ deleas „Sp.“

169,21 addas „ἵππων a^1“

191,27 addas „ἔχοι a^1“

196,18 in prima ad verba πῶς οὐ adnotatione legas non „Va^1: ὡς οὖν a^2“, sed „V: ὡς οὖν a^{12}“

18 post verba tertiae adnotationis „οὐδὲ γὰρ μὴ τῷ a^2:“ addas „οὐ γὰρ μὴ τῷ a^1“

197,5 pro „ἔτι V^{1}a^{12}“ legas „ἔτι Va^{12}“

199,25 ἐξετάσεως sic Venetus (puncta addidit v. c.)

219,2 post „οἷαν A^1“ addas: „a“

227,1 pro „AR“ legas „AB“

ALEXANDRI
SCRIPTA MINORA
RELIQUA

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΛΥΣΕΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ed. Spengel. p. 11

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

---

1 ἀφροδισέως V, sed idem inde a libro secundo ἀφροδισιέως   σχολικῶν] inde a libro secundo σχολίων V   4 συστήσαι τὸ B[2] Sp.: συστήσαιτο libri   Ἀριστοτέλην a Sp.   5 τίνων εἰσιν οἱ ὁρισμοὶ titulus capiti tertio praefixus   8 τε καὶ tit.   10 ὕδωρ semel a Sp.   ἢ Vict. a Sp.: οὐ codd.   11 εἰ μὲν a   13 ἐναντίω a   τό τε μέγα tit.   καὶ τὸ om. a   14 ταυτα V   15 μη V   17 τέτταρα a   θείοις σώμασι tit.   18 ἡ ὕλη Vict. Sp.   19 τοῖς] τῷ a tit. Sp.   21 τε] τάι sic V   22 αἱρέσεις om. tit.   24 οὓς tit. a Sp.: οὗ V

I. Διὰ τίνων ἄν τις συστήσαι τὸ πρῶτον αἴτιον κατὰ Ἀριστοτέλη. 11

Εἰ αἱ οὐσίαι πᾶσαι φθαρταί, φθαρτὰ πάντα ἔσται· ἀχώριστα γὰρ τὰ ἄλλα τῆς οὐσίας. 7 οὐκ ἔστι δὲ πάντα φθαρτά, οὐθ' αἱ οὐσίαι πᾶσαι φθαρταί. οὐ πάντα δὲ φθαρτά, ὅτι ἀδύνατον τὴν κίνησιν φθαρτὴν εἶναι· ἀίδιος γάρ. εἰ γὰρ εἴη γενητή, ἐπεὶ πᾶν, γινόμενον ὑπό τινος, καὶ ἔκ τινος γίνεται, εἴη ἂν καὶ τὰ ἐξ ὧν ἡ κίνησις. ἃ εἰ μὲν οὕτως εἶχεν, ὥστε μήτε τὸ ποιοῦν μήτε τὸ πάσχον πρὸς τὸ δύνασθαι τὸ μὲν πάσχειν, τὸ δὲ ποιεῖν δεῖσθαί τινος μεταβολῆς, ἣν ἂν καὶ | 12 κίνησις ἤδη, ἀλλ' οὐκ ἐγίνετο. εἰ δέ τι ἦν ἐμποδὼν ἐκείνοις, ἔδει τινὰ κίνησιν γενέσθαι, ὥστε τὸ μὲν ποιῆσαι, τὸ δὲ παθεῖν, καὶ γενέσθαι τὴν κίνησιν ἐξ αὐτῶν, οὕτω δὲ ἀνάγκη ἔσται πρὸ τοῦ γενέσθαι τὴν κίνησιν κίνησιν εἶναι οὐ γενητήν.

1 θείοις tit. a Sp.: θεοῖς V 2 ᾱ τῆς tit.: ᾱ περὶ a Sp. Ἀριστοτέλους περὶ tit. Sp. 4 ἐν τῇ] αὐτῇ a 5 βούλησιν] βουλὴν a Sp. 6 εἴη om. a 9 ἀντιπερίστασιν tit. Sp.: ἀντιπεριίσταται Va 11 ἔπι V τὸ om. tit. αὐτοῦ μόριον a Sp. 13 φθαρτὴ tit. a Sp.: φθαρτικὴ V 14 ᾱ τῆς tit. Vict. Sp. Ἀριστοτέλους ἐπὶ tit. Vict. Sp. εἰρημένης tit. Vict. Sp.: εἰρημένη V: om. a 19 συστήσαι τὸ Sp.: συστήσαιτο libri 20 primum caput legitur excerptum in Pseudo-Alexandri commentariis ad Arist. Metaph. Λ 6. p. 685,29 Hayduck λαβὼν ὅτι ἡ οὐσία πρώτη τῶν ἄλλων (τοῦτο γὰρ δέδεικται) λέγει ὅτι· εἰ μὴ ἔστιν οὐσία ἀίδιος, ἀλλὰ πᾶσαι φθαρταί τα V 21 οὐθ'] οὐδ' Sp. 22. 23 οὐ — ἀίδιος γάρ] ὅτι δὲ οὐ πάντα τὰ παρὰ τὴν οὐσίαν ἐστὶ φθαρτά, δῆλον. ἡ γὰρ κίνησις δέδεικται ὅτι ἀίδιος καὶ ἄφθαρτος Ps. Al. 23 πᾶν τὸ γινόμενον a Sp. 24 ἃ V Ps. Al.: ἀλλ' GB[2] (in lit.) SFLa Sp. 26 ἡ κίνησις Ps. Al. 27 ἐμποδῶν Va 29 alterum κίνησιν add. v. c. V: om. ex parte libri Ps. Al.

ἀλλ' ἡ κίνησις ἐν τῷ κινουμένῳ, ὥστε καὶ ἡ ἀίδιος ἐν τῷ ἀιδίως κινουμένῳ· οὐ γὰρ οἷόν τε ἀίδιόν τι κίνησιν κινεῖσθαι μὴ ἀίδιον ὄν. εἰ γάρ τις λέγοι, ἀίδιον εἶναι κίνησιν τῷ ἄλλο ἐξ ἄλλου σῶμα διαδέχεσθαι αὐτήν, πρῶτον μὲν οὐ συνεχῆ τὴν κίνησιν ποιήσει καὶ μίαν (ἡ γὰρ συνεχὴς ἑνὸς ὄντος τοῦ κινουμένου αὐτήν), ἔτι ἐνδεχόμενον ἔσται τὸ ἐπιλιπεῖν τὴν κίνησιν, εἰ μή τι ἄλλο ἀίδιον ὂν τῆς εὐτάκτου τε καὶ ὡρισμένης τῶν κινουμένων διαδοχῆς αἴτιον εἴη, ἀίδιον σῶμα τὸ τὴν ἀίδιον κίνησιν κινούμενον. ἀλλὰ μὴν ἀίδιος καὶ συνεχὴς μόνη τῶν κινήσεων ἡ κυκλοφορία. τὸ ταύτην κινούμενον ἀίδιον. καὶ ἄριστον δὴ τῶν σωμάτων τοῦτο· τὸ γὰρ ἀίδιον τῶν οὐκ ἀιδίων ἄμεινον. καὶ τὸ τὴν πρώτην κινήσεων ἁπασῶν κινούμενον καὶ ἔμψυχον. τὸ γὰρ ἄριστον τῶν σωμάτων ἔμψυχον. ἄμεινον γὰρ σῶμα τὸ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου, τὸ δὲ κυκλοφορητικὸν σῶμα ἄριστον, ὥστε καὶ ἔμψυχον· τὸ γὰρ τῶν σωμάτων ἁπάντων ἄριστον ἔμψυχον, τὸ δὲ κυκλοφορητικὸν σῶμα τοιοῦτον. ἀλλὰ μὴν πᾶν τὸ κινούμενον ὑπό τινος κινεῖται, καὶ τοῦτο ὂν καὶ τὸ κατὰ ψυχὴν | 13 κινούμενον πᾶν ὑπό τινος, εἴ γε τὸ μὲν κατὰ ψυχὴν κινούμενον καθ' ὁρμὴν κινεῖται, ἡ δὲ ὁρμὴ κατ' ἔφεσίν τινος. ὥστε εἴη ἂν καὶ τὸ ἀίδιον σῶμα καθ' ὁρμὴν καὶ κατ' ἔφεσίν τινος κινούμενον. τοῦ δὲ καθ' ὁρμὴν καὶ κατ' ἔφεσιν κινουμένου δεῖ εἶναί τι, οὗ ἐφιέμενον τοῦτο κινεῖται τὴν ἀίδιον κίνησιν, ἀίδιον καὶ αὐτὸ ὂν καὶ ἐνεργείᾳ. πᾶν γὰρ τὸ κινητικόν τινος ἐνεργείᾳ τι ὂν κινεῖ, καὶ τὸ ἀεὶ καὶ συνεχῶς κινοῦν ἀεὶ τὸ αὐτὸ ἔσται ἐνεργείᾳ, ἄμοιρον παντάπασιν δυνάμεως. εἰ γὰρ ἔσται δυνάμει, οἷόν τε ἔσται καὶ τὴν κίνησιν φθαρῆναι, μὴ ὄντος ἐνεργείᾳ τοῦ κινήσοντος αὐτήν. ἀλλὰ καὶ ἀκίνητον ἔσται. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο κινήσει κινούμενον, δεήσει καὶ τούτῳ πάλιν ἄλλου κινοῦντός τινος. ἀλλ' εἰ ἀκίνητον, ἀσώματον. πᾶν γὰρ σῶμα καθ' ὃ σῶμα κινητόν. ἔσται τις ἀίδιος οὐσία ἁπλῆ καὶ ἀκίνητος ἐνεργείᾳ ⟨αἰτία⟩, οὖσα τῆς τοῦ κυκλοφο-

1 ἀλλ'—ἀιδίως κινουμένῳ] ἐπεὶ οὖν ἀίδιος ἡ κίνησις, ἡ δὲ κίνησις ἐν τῷ κινουμένῳ τὸ εἶναι ἔχει, καὶ τὸ κινούμενον ἄρα τὴν ἀίδιον κίνησιν ἀίδιόν ἐστιν Ps. Al.   4 ἡ VB: εἰ FGLSa Sp. ἐστι coni. Sp.   5 αὐτὴν ἐστίν· ἔπειτα ἐνδ. Ps. Al.   ἔσται τὸ] ἐστιν Ps. Al.   ἐπιλιπειν V: ἐπιλείπειν B: ἀπολιπεῖν Ps. Al.   6 ὂν et τε om. Ps. Al.   7 ἀίδιον δὲ B²   pr. ἀίδιον] ἓν ἄρα καὶ ἀίδιόν ἐστι τὸ Ps. Al.   κινούμενον σῶμα Ps. Al.   8 ταύτην ἄρα a Sp.: ἄρα ταύτην Ps. Al.   9 pr. ἀίδιον] τὴν κίνησιν σῶμα ἀίδιον Ps. Al.   ἀόριστον a   τοῦτο om. a   10 τῶν κινήσεων Ps. Al. a Sp.   11 pr. ἔμψυχον] ἔμψυχον δὴ τοῦτο Ps. Al.   pr. τὸ] τ in lit. V   13 δε V   14 το V   15 καὶ τοῦτο ὂν καὶ τὸ VFGL (sed καὶ τὸ): καὶ τὸ B²S²a Sp.: καὶ διὰ τοῦτο οὖν καὶ τὸ Ps. Al.   ψυχὴν ἄρα a Sp.   γε] δὲ a Sp.   τὸ μὲν] τὸ Ps. Al. a Sp.   16 κατὰ τὴν Ps. Al. a   17 κἂν a Sp.   alt. καὶ infra versum V   18 τοῦ B² coni. Sp.: τὸ libri Ps. Al.   κινουμένου B²S²a Sp.: κινούμενου VB¹ Ps. Al.   δεῖ VB¹ Ps. Al.: ὄντος δεῖ B²S²a Sp.   εἶναι VB Ps. Al. coni. Sp.: δὲ εἶναι FGSLa   20 ἀεὶ ἄρα Ps. Al. καὶ ἄμοιρον a Sp.   22 ἔσται εἰ a Sp.   post δυνάμει inserit οὐδεμία δὲ δύναμις, ὡς ἐν τῇ Περὶ οὐρανοῦ (I, 12) δέδεικται, ἐπ' ἄπειρόν ἐστιν, εἰ οὖν ἔχει δύναμιν τοῦ μὴ εἶναι, ἔσται ποτὲ ἐνεργείᾳ μὴ ὄν, ὥστε Ps. Al.   23 post αὐτὴν inserit ἄμοιρον ἄρα παντάπασίν ἐστι δυνάμεως Ps. Al.   24 τούτῳ FGS Ps. Al. a Sp.: τοῦτο VBL   τινος] τινος καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον Ps. Al.   25 ἐστι καὶ ἀσώματον Ps. Al.   γαρ V   25. 26 ἔσται ἄρα ἀίδιος τις Ps. Al.   26 τις VB¹: , τις ἄρα FGSa Sp.: ἄρα τις B²   ἐνεργείᾳ a Sp.: ἐνεργεια V: ἐνέργεια FBL   αἰτία add. Ps. Al.

ρητικοῦ σώματος αἰδίου τε καὶ συνεχοῦς κινήσεως. κινηθήσεται δ' ὑπ' αὐτοῦ τὸ θεῖον σῶμα τῷ νοεῖν τὸ αὐτὸ καὶ ἔφεσιν καὶ ὄρεξιν ἔχειν τῆς ὁμοιώσεως αὐτοῦ. πᾶν γὰρ τὸ κινούμενον ὑπ' ἀκινήτου τινὸς κεχωρισμένου τοῦτον κινεῖται τὸν τρόπον. ἡ δεῖξις κατὰ ἀνάλυσιν. οὐ γὰρ οἷόν τε τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀπόδειξιν εἶναι, ἀλλὰ δεῖ ἀπὸ τῶν ὑστέρων τε καὶ φανερῶν ἀρξαμένους κατὰ τὴν πρὸς ταῦτα συμφωνίαν ἀναλύσει χρω|μένους 14
συστῆσαι τὴν ἐκείνου φύσιν. ὅτι δὲ καὶ πρῶτον νοητὸν καὶ μάλιστα, καὶ πρῶτον ὀρεκτὸν καὶ μάλιστα τὸ κινητικὸν τῆς κύκλῳ κινήσεως εἶδος, ἐντεῦθεν ἂν δεικνύοιτο. κυρίως νοητὸν τὸ εἶδος. ἡ γὰρ ὕλη, οὐδὲν οὖσα τῶν ὄντων ἐνεργείᾳ, κατ' ἀναλογίαν ἐστὶν νοητή, καὶ ὡς ὁ Πλάτων φησὶ νόθῳ λογισμῷ, τὸ δὲ εἶδος νοητὸν ἐνεργείᾳ τι ὄν, καὶ τῶν εἰδῶν μᾶλλον νοητὸν τὸ ἐν οὐσίᾳ, ἢ τὸ ἐν ἄλλῳ τινί, ὅτι καὶ μᾶλλον, καὶ τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ τὸ μάλιστα ἁπλοῦν καὶ ἀεὶ ὂν ἐνεργείᾳ· μάλιστα γὰρ νοητὸν τοῦτο τῷ τε μάλιστα εἶναι ἀεὶ ὂν ἐνεργείᾳ καὶ τῷ τῇ ἑαυτοῦ φύσει τὸ ἁπλοῦν νοητόν. καὶ γὰρ τὰ ἐν τοῖς συνθέτοις τότε νοητά, ὅταν ὁ νοῦς αὐτὰ χωρίσῃ τῶν ἐν οἷς ἐστι καὶ ὥσπερ ἁπλᾶ αὐτὰ θεωρῇ. τοιαύτη δὲ ἡ κινητικὴ τοῦ παντὸς οὐσία· μάλιστα αὕτη νοητή. ἀλλὰ μὴν καὶ μάλιστα ὀρεκτή· μάλιστα γὰρ ὀρεκτὸν τῇ αὑτοῦ φύσει τὸ τῇ αὑτοῦ φύσει καλὸν μάλιστα. τοιοῦτον δὲ τοῦτο· τὸ γὰρ καλὸν ἐν τῷ εἴδει μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ὕλῃ. ἐν γὰρ τῷ ποιοῦντι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ πάσχοντι, καὶ ἔστι πάσχον μὲν τὸ δυνάμει τι ὄν, ποιοῦν δὲ τὸ ἐνεργείᾳ ὄν. καὶ ἐν τῷ ὡρισμένῳ μᾶλλον ἢ ἐν τῷ ἀορίστῳ· ἐν τῷ εἴδει τὸ καλὸν μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ ὕλῃ, καὶ ἐν εἴδει τῷ ἐν οὐσίᾳ μᾶλλον ἢ ἔν τινι ἄλλῳ | τῶν γενῶν. διὰ γὰρ 15
τοῦτο καὶ τὰ ἄλλα ἔστιν. καὶ τῶν ἐν οὐσίᾳ τὸ μάλιστα ὂν καὶ ἁπλοῦν καὶ ἄμοιρον τοῦ δυνάμει καλὸν μάλιστα. τοιαύτη δὲ οὖσα δέδεικται ἡ προειρημένη φύσις, κυρίως καὶ πρώτως αὕτη ὀρεκτή τε καὶ νοητή.

---

1 συνεχοῦς] χ in lit. V   ὑφ' αὐτοῦ coni. Sp.   2 θεῖον] κυκλοφορητικὸν Ps. Al.   τὸ αὐτὸ VB[1]: τε αὐτὸ FGB[2]S Ps. Al. a Sp.: fortasse τοῦτο: τε αὐτὸ coni. Sp.   3 ὁμοιώσεως] οἰκειώσεως Ps. Al.   3. 4 κεχωρισμένον Sp.   4 ἡ δὲ Ps. Al.   post ἀνάλυσιν add. γέγονεν Ps. Al.   5 τῆς πρώτης ἀρχῆς VBSGL Ps. Al. a: τῇ πρώτῃ τῆς ἀρχῆς F: τῆς πρώτης Sp.   7 ἐκείνων Ps. Al.   8 κυκλωκινήσεως a   10 ἐνεργεία V   Πλάτων] Tim. 52[b]   νόθῳ B[2] Ps. Al. Vict. Sp.: τῷ libri   11 ἐνεργεια V   12 prius τὸ corr. ex τε V   ἢ] καὶ καθ' αὑτὸ ὄν, ἢ Ps. Al.   τινι ὄν Ps. Al.   μᾶλλον ἐστι Ps. Al.: fortasse μᾶλλον ⟨ἁπλοῦν⟩   τῇ om. a   14 alterum τῷ] τὸ a   14. 15 τὸ ἁπλοῦν νοητόν VGFS[1]B[1]L: τὸ ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἁπλοῦν μάλιστα νοητόν S[2]a: ἁπλοῦν εἶναι· τὸ γὰρ ἁπλοῦν μάλιστα νοητόν B[2]: τὸ μάλιστα ἁπλοῦν εἶναι καὶ μάλιστα νοητόν coni. Sp.: ἁπλοῦν καὶ νοητὸν εἶναι Ps. Al.: fortasse ⟨εἶναι⟩ τὸ ἁπλοῦν νοητόν   15 τότε εἰσὶ Ps. Al. a Sp.   15. 16 χωρίσῃ BFS Ps. Al. a Sp.: χωρήσῃ G: χωρίσαι V   16 ὥσπερ] ὡς περὶ B[2]   θεωρῇ τοιαύτη Ps. Al.: ἐνεργῇ τοιαύτη VBS[2]a Sp.: ἐνεργῆται αὕτη FGS[1]L   17 μάλιστα αὕτη VB: μάλιστα αὐτὴ FGS[1]L: μάλιστα ἄρα αὐτὴ S[2]B[2] (sed αὕτη) a Sp.: λέγω δὴ χωριστὴ καὶ ἁπλῆ καὶ ἐνεργείᾳ αὕτη ἄρα μάλιστά ἐστι Ps. Al.   18 γὰρ VB Ps. Al. Sp.: γὰρ τὸ FGSa: γάρ τοι L   21 μὲν om. Ps. Al.   22 ἐν δὲ τῷ εἴδ. a   εἴδει ἄρα Ps. Al.   23 εἴδει GSB[2]FLa Sp.: ἰδίωι V: ἰδι/// B   24 τἄλλα a   26 κυρίως ἄρα καὶ Ps. Al. a

II. Περὶ χρώματός τινα.

Τὸ χρῶμα ὡρίσατο Ἀριστοτέλης πέρας τοῦ ὡρισμένου διαφανοῦς ᾗ διαφανές. τοῦ γὰρ σώματος καθόσον μὲν σῶμα πέρας ἐπιφάνεια, καθόσον δὲ διαφανὲς χρῶμα. διὸ καὶ ἅμα ἐστὶ τὸ χρῶμα τῇ ἐπιφανείᾳ. ἐπεὶ γὰρ παντὸς σώματος ὡς σώματος πέρας ἐπιφάνεια, καὶ τὸ διαφανὲς δὲ σῶμά ἐστι, καὶ τούτου πέρας ὡς σώματος ἡ ἐπιφάνεια. ἔστι δὲ αὐτοῦ καὶ ὡς διαφανοῦς πέρας τὸ χρῶμα, καὶ ἅμα ἐστὶν αὐτοῦ τὰ πέρατα ἄμφω, εἴ γε πέρατα οὐκ ὄντα τὰ αὐτὰ ἀλλήλοις. πᾶν μὲν γὰρ χρῶμα ἐν ἐπιφανείᾳ γε καὶ σὺν ἐπιφανείᾳ, οὐ μὴν πᾶσα ἐπιφάνεια σὺν χρώματι, ὅτι μηδὲ πᾶν σῶμα διαφανὲς ὡρισμένον. τοῦ γὰρ διαφανοῦς σώματος τὸ μὲν ὡρισμένον, τὸ δ' ἀόριστον. τὸ μὲν οὖν ἀόριστον διαφανές (ὁποῖά ἐστιν ὅ τε ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ), ὥσπερ οὐδὲ ἐπιφάνειαν οἰκείαν τε καὶ ὡρισμένην ἔχει (ὁρίζεται γὰρ τὰ ὑγρά τε καὶ ἀόριστα σώματα τοῖς περιέχουσιν), οὕτως οὐδ' οἰκεῖον ἔχει χρῶμα. ἀλλ' ἔστιν τῶν ἀλλοτρίων χρωμάτων διάκονόν τε καὶ
δεκτικὸν ὥσπερ καὶ σχημάτων (καὶ | εὐλόγως ἡ φύσις ἄχρουν ἐποίησεν 16
τὸ διακονησόμενον τοῖς ἀλλοτρίοις χρώμασιν διαφανές, διαφανὲς μὲν ὅπως ᾖ δεκτικὸν χρωμάτων, ἀόριστον δὲ καὶ ἄχρουν, ὅπως μὴ τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ χρῶμα τῇ μίξει τῇ πρὸς τὰ ὁρώμενα δι' αὐτοῦ ἐμποδίζῃ τὴν ἀληθῆ μήνυσιν αὐτῶν), τὸ δ' ἐν τοῖς ὡρισμένοις τε καὶ στερεοῖς σώμασιν, ὡς ὡρισμένον ἔχει τὸ ὡς σώματος σχῆμά τε καὶ πέρας, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὡς διαφανοῦς, καὶ ἔστιν ὡς διαφανοῦς αὐτοῦ πέρας χρῶμα. τὸ γὰρ χρῶμα πέρας ὡρισμένου διαφανοῦς. οὔτε γὰρ πᾶν σῶμα διαφανές (οὐδὲ γὰρ πᾶν δεκτικὸν χρωμάτων), οὔτε πᾶν διαφανὲς ὡρισμένον. τὰ δὲ ἐν βάθει τῶν ὡρισμένων διαφανῶν οὕτως ἔχει χρῶμα ὡς ἐπιφάνειάν τε καὶ σχῆμα. καὶ τῶν διαφανῶν δὲ ὡρισμένων τὰ μὲν μᾶλλόν ἐστι, τὰ δ' ἧττον τοιαῦτα. μάλιστα μὲν γὰρ διαφανῆ τὰ λαμπρά τε καὶ λευκὰ σώματα, ἧς φύσεώς ἐστι τὸ πῦρ (ξανθὸν γὰρ τῇ μίξει τοῦ καπνοῦ μέλανος ὄντος φαίνεται), δευτέρως δὲ καὶ τρίτως ἐστὶ διαφανῆ κατὰ τὴν πρὸς τοῦτο ἀπόστασιν, ὅσα δὲ μέλανα τῶν σωμάτων, ταῦτα, ὄντα ἐν στερήσει χρώματος, καὶ τῆς διαφανείας ἐστέρηται. ἐπεὶ γὰρ τῶν τε ὄντων τὸ χρῶμα καὶ τῶν ἐν ἄλλοις εἶναι πεφυκότων, εἶναί τι ἔδει καὶ σῶμα, ἐν ᾧ τὸ χρῶμα, καὶ ἔστι τοῦτο τὸ διαφανὲς σῶμα. ὕλη γὰρ τοῦτο προσεχὴς χρώματος, τὸ μὲν ἐνεργείᾳ
διαφανὲς ἔχον αὐτὸ ἐνεργείᾳ, τὸ δὲ δυνάμει ὡς ὕλη ὂν δεκτι|κὸν τῶν τε 17

---

2 Ἀριστοτέλης] de sensu 3. 439b11 ᾗ SB²La Sp.: ᾗ V: ἡ B¹ 4 ἐπεὶ] ἐπὶ coni. Sp. 6 ὡς VB: τοῦ FGSLa Sp. 8 χρῶμα G Trendelenburg ad Arist. de de an. II 7. 418a26: σῶμα VBSLa γε] τε coni. Sp. 14 χρωμάτων] σωμάτων a 17 ᾖ a 18 τ' ἀορώμενα a 19 τοῖσ] τ supra versum V 20 δὲ Vict. Sp.: δεῖ VFLSa: δὴ in lit. B² 22 οὐδὲ γὰρ coni. Sp.: οὔτε γὰρ libri 24 ἔχει BGSFLa: ἔ| V (χει add. man. rec.) 26 ἧς φύσεως] τῇ φύσει, ὥς FGSL 33 δὲ δυνάμει FGLS¹: δὲ δυναμισ (διαφανὲς m. rec. in mg.) V: δὲ διαφανὲς δύναμις B: δὲ διαφανὲς δυνάμει S²a

ἐναντίων χρωμάτων ἀλλήλοις καὶ τῶν τούτοις μεταξύ. καὶ ἐν παντὶ σώματι χρῶμα ἔχοντι ἢ ὄντι χρώματος δεκτικῷ ἐστι μεμιγμένη καὶ ἡ τοῦ διαφανοῦς φύσις. ἐν οἷς μὲν οὖν σώμασιν, οὖσι διαφανέσιν ἔχουσί τι διαφανὲς ἐν αὐτοῖς, τὸ πέρας φανερόν ἐστι καὶ ὡρισμένον (ἔστι δὲ ἐν τοῖς στερεοῖς τοῦτο), ἔστιν ἐν τούτοις καὶ χρῶμα φανερόν τε καὶ οἰκεῖον, καὶ ἔστιν ἐν μόνοις τούτοις κυρίως λεγόμενον χρῶμα, καὶ μᾶλλον ἐν οἷς τὸ μᾶλλον. τὸ δὲ ἀόριστον διαφανὲς οὐδὲν μὲν οἰκεῖον οὐδ᾽ ὡρισμένον ἔχει χρῶμα τῷ διὰ μανότητα μηδὲν κατέχειν τε καὶ στέγειν δύνασθαι, τῷ δ᾽ ἀλλοτρίων χρωμάτων γίνεσθαι δεκτικόν τε καὶ διάκονον οὐδὲν μὲν αὐτῶν παθητικῶς ἀναλαμβάνει, κινούμενον δ᾽ ὑπ᾽ αὐτῶν κατὰ τὴν παρουσίαν τε καὶ ποιὰν σχέσιν πρὸς ταῦτα τῶν ἐχόντων χρῶμα οἰκεῖον σωμάτων, ἔστ᾽ ἂν ᾖ ὁρᾶσθαι αὐτῷ διὰ τῆς κινήσεως τῆς γινομένης ὑπὸ τῶν ἐκείνοις ὄντων χρωμάτων ἐν αὐτῷ, διακονεῖσθαι τοῖς τῶν ζῴων ὁρατικοῖς ὡς ἀντιλαμβάνεσθαι δι᾽ αὐτοῦ τῶν χρωμάτων, τοῦτο δὲ ποιεῖν οἷόν ⟨τε⟩ τὸ διαφανὲς † ἐφ᾽ ᾧ τι ὑφ᾽ οὗ πρώτου κινουμένῳ ἐν αὐτῷ ὑπὸ παρουσίας τῶν φωτίζειν φύσιν ἐχόντων πάσχον καὶ δεχόμενον αὐτὸ ὡς οἰκεῖον χρῶμα. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο οἰκεῖον αὐτοῦ χρῶμα, ἀλλ᾽ ἔστ᾽ ἂν μὲν αὐτῷ παρῇ τὸ φωτίζειν πεφυκός, ἔχει τὸ φῶς, ἀπελθόντος δὲ καὶ τὸ ἐν τούτῳ | φῶς 18 πέπαυται. ἔστ᾽ ἂν οὖν ᾖ πεφωτισμένον καὶ τὰς τῶν ἄλλων χρωμάτων ποιότητάς τε καὶ διαφορὰς ὁμοίως δεχόμενον, ὡς καὶ τὸ φῶς, διάκονον γίνεται ταῖς ὁρατικαῖς αἰσθήσεσιν οὔσαις καὶ αὐταῖς ἐξ ὁμοίως διαφανοῦς σώματος διὰ τοῦ γινομένου πάθους ἐν ταῖς ὄψεσιν ὑπὸ τοῦ ἐκτὸς ὄντος αὐτῶν διαφανοῦς κινουμένου τὸν προειρημένον τρόπον ὑπὸ τῆς παρουσίας τῶν χρωμάτων. ὡς δ᾽ ἐν τῷ ἀορίστῳ διαφανεῖ καὶ διὰ μανότητα μηδὲν χρῶμα παθητικῶς ἀναλαμβάνοντι ἡ μὲν παρουσία τοῦ φωτίζειν πεφυκότος φωτὸς αἰτία, ἡ δ᾽ ἀπουσία σκότους, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὡρισμένοις σώμασιν ἡ μὲν πλείων μῖξις καὶ παρουσία τοῦ μάλιστα διαφανοῦς σώματος (τοιοῦτον δέ, οὗ ἐστι τὸ λευκὸν οἰκεῖον χρῶμα· μάλιστα γὰρ τοῦτο χρῶμα καὶ μάλιστα ὁρατὸν) τοῦ τε μᾶλλον κεχρῶσθαι τοῖς σώμασιν αἰτία καὶ τοῦ μᾶλλον ὁρατοῖς εἶναι, ἡ δὲ παντελὴς ἀπουσία τούτου τοῦ μέλανος αἰτία, ὃ στερήσει χρώματος ἔοικε μᾶλλον ἢ χρώματι, τὰ δὲ μεταξὺ χρώματα κατὰ τὴν ποιὰν μῖξιν τῶν τε διαφανῶν καὶ τῶν μὴ τοιούτων ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τήν γε διαφοράν. ἔστι δὲ τῶν ἁπλῶν σωμάτων μάλιστα μὲν τὸ

---

1 ἀλλήλοις ⟨ἀντικειμένων⟩ Vict. Sp. μεταξυ V 3 fortasse ⟨ἢ⟩ ἔχουσί 4 αὐτοῖσ V 8 διαφανότητα a τῶν B² 9 γινόμενον B² μὲν supra v. V 10 κινούμενον corr. ex κοινούμενον V 11 fortasse τοῦτο scil. τὸ ἀόρ. διαφ. σωμάτων om. a Sp. 12 αὐτῷ] fortasse αὐτὰ 13 fortasse διακονεῖται 14 διαυτοῦ V¹ οἷόν τε τὸ FG: οἷον τὸ SLa: οἵοιτο V¹B: οἵοιτο V² 15 ἐφ᾽ ᾧ τι ὑφ᾽ οὗ πρώτου VFG (ἐν φωτὶ G²) B: ἐφ᾽ ᾧ τι πρώτῳ LSa: ἐν φωτὶ πρώτῳ Vict. Sp.: temptavi πεφωτισμένον· οὗ πρώτου γινομένου ἐν αὐτῷ ὑπὸ παρουσίας κτλ. ἐν αὐτῷ om. SLa Sp. 16 φύσιν] ὑ s. v. V 17 οικεῖον V 18 το V 20 δεχομενον V το V 22 γινουμένου V 23 αὐτῶν scripsi: αὐτῷ libri: αὐτοῖς Vict. Sp. 24 δ᾽ om. a μανότητα corr. ex μονότητα V 26 σκότους] σκότος a: σκότου Vict. Sp. 29 κεχρῶσθαι FGSLa: κεχωρίσθαι VB 33 γε om. a Sp. ἔτι γε a το V

πῦρ ὁρατόν τε τῇ αὑτοῦ φύσει καὶ οὕτως διαφανὲς ὡς προεῖπον (τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς καὶ φωτίζειν δύνασθαι τὸν ἀέρα καὶ παρέχειν αὐτῷ τὴν καθὸ ἐστι τελειότητα· τὸ γὰρ φῶς ἐντελέχεια καὶ εἶδος | 19 τοῦ ἀορίστου διαφανοῦς ᾗ διαφανές), ἥκιστα δὲ τοιοῦτον ἡ γῆ. τῇ δὲ τούτων ποιᾷ μίξει πρὸς ἄλληλα καὶ τῇ τῶν γεννωμένων ἐκ τῆς τούτων μίξεως ἡ τῶν χρωμάτων τῶν παρὰ τὰ πρῶτα (πρῶτα δ' ἐστὶν ἐν τοῖς ἁπλοῖς καὶ πρώτοις σώμασιν) γένεσίς τε καὶ διαφορά. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς ὀσμῆς τὰ μὲν ἐν αὑτοῖς τὴν ὀσμὴν ἔχει, ὅσα τοιαύτην ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τὴν σύστασιν, ὁποίαν φαμὲν εἶναι τὴν ὀσμῆς γεννητικήν, τὸ δέ τί ἐστιν ἄοσμον μὲν καθ' αὑτό, δεκτικὸν μέντοι καὶ μηνυτικὸν τῶν ὀσμῶν τῶν ἐν ἄλλοις (δίοσμον καλεῖται), οὕτως καὶ χρῶμα μὲν ἔχει τὰ ὡρισμένα διαφανῆ (αὕτη γὰρ φύσις χρώματος), δεκτικὸν δ' ἐστὶ καὶ διάκονον χρώματος τὸ ἄχρουν καὶ κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀόριστον διαφανές. ὡς οὖν ἐρωτηθέντες, τί ποτ' ἐστὶν ἐπιφάνεια, λέγομεν στερεοῦ πέρας, οὕτως καὶ περὶ χρώματος ἐρωτώμενοι τί πότ' ἐστιν, εὐλόγως ἂν λέγοιμεν αὐτὸ πέρας διαφανοῦς ὡρισμένου, ἐπεὶ ὃν λόγον ἔχει ἐπιφάνεια πρὸς τὸ ὡρισμένον σῶμα, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον χρῶμα πρὸς τὸ διαφανὲς τὸ ὡρισμένον.

[Ἄμεινον τέτακται τοῦτο τὸ πρόβλημα ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ 'Λέξεών τινων ἐκ τοῦ Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητοῦ ἐξήγησις καὶ ἐπιδρομή'.]

III. Τίνων εἰσὶν οἱ ὁρισμοί.

Οἱ ὁρισμοὶ τῶν μὲν καθέκαστα οὐκ εἰσίν, ὅτι | 20 ταῦτα μετὰ συμβεβηκότων τινῶν τὸ εἶναι τοιαῦτα ἔχει καὶ οὐκ ἀεὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μεταπιπτόντων, καὶ αἰσθήσεων μᾶλλον, ἢ λόγου δηλώσοντος αὐτὰ δεομένων (ἀλλ' οὐδὲ κοινοῦ τινος τῶν καθέκαστα κεχωρισμένου καὶ ὄντος ἀσωμάτου τινὸς φύσεως καὶ ἀιδίου· πῶς γὰρ ἂν εἴη δίπουν ἀσώματόν τι, ἢ πῶς θνητὸν ἀίδιον; λέγομεν δὲ ὁριζόμενοι τὸν ἄνθρωπον ποτὲ μὲν ζῷον πεζὸν δίπουν, ποτὲ δὲ ζῷον λογικὸν θνητόν), ἀλλ' εἰσὶν οἱ ὁρισμοὶ τῶν ἐν τοῖς καθέκαστα κοινῶν, ἢ τῶν καθέκαστα κατὰ τὰ ἐν αὐτοῖς κοινά. ἐν γὰρ τοῖς καθέκαστα τὰ μέν ἐστιν ἴδια καὶ καθέκαστά [ἐστι], τὰ δὲ κοινὰ καὶ πρὸς ἄλληλα, ⟨ἃ⟩ ἐν πᾶσιν, οἷς ἂν ᾖ κοινά τε ὄντα καὶ ἀδιάφορα [καὶ] κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν, τοῦ ὁμοίας τε καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως εἶναι πάντα τὰ ἔχοντα αὐτά ἐστιν αἴτια. τὸ γὰρ ζῷον λογικὸν θνητόν, εἰ μὲν λαμ-

---

2 δ' ἐστίν B[2] παρέχειν FGB[2]S (corr. ex πάσχειν) a Sp.: παρέχει VB[1] 3 fortasse ἐστι ⟨διαφανὲς⟩ 4 ᾗ corr. ex ἢ V ποιῷ a ποιᾷ — τῶν om. S 5 καὶ τῇ τῶν γεννωμένων VLG: καὶ τί τῶν γεννωμένων F: καὶ τῇ τῶν γινομένων B Vict.: καί τι τούτων γινομένων S[2]a (γεννωμένων punctis notatum S[1]) 7 αὐτοῖς V 9 ὁποίαν corr. ex ὁποῖαν V: ὁποία a ὀσμῆς V[2] Vict. Sp. B: ὀσμὴν V[1]FGLa: ὁρμὴν S γεννητικὴν a 10 δίοσμον VF: διὸ ἄοσμον V[1] (γρ.) GLBSa Sp.: fortasse διὸ δίοσμον 12 alterum καὶ om. a Sp. 13 αὐτοῦ V 15 πέρας FGSLa Vict. Sp.: περὶ V 17 τοῦτον] ν s. v. V 23 αἰσθήσεως a Sp. δηλώσαντος corr. in δηλώσοντος V[1] 25 ἀιδίου] ου in lit. V 27 λογικον V 29 ἐστι om. B 30 ἃ ἐν scripsi: ἅπερ ἐν B[2]S[2]a Sp.: ἐν libri 31 καὶ post ἀδιάφορα del. B[2] ὁμοίας] ὅμοια B[2]

βάνοιτο μετὰ τῶν ὑλικῶν περιστάσεών τε καὶ διαφορῶν, μεθ' ὧν ἡ ὑπόστασις αὐτῶν, αἵ εἰσιν ἄλλου ἄλλαι, ποιεῖ τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Καλλίαν καὶ τοὺς καθέκαστα ἀνθρώπους, εἰ δὲ χωρὶς τούτων λαμβάνοιτο, κοινὸν γίνοιτο, οὐχ ὅτι μὴ ἔστιν ἐν ἑκάστῳ τῶν καθέκαστα ἀνθρώπων (μετὰ τούτων γὰρ τὰ ἴδια τῶν καθέκαστά ἐστιν), ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ἐν πᾶσιν τὸ αὐτό. τοῦ δὴ τοιούτου καὶ οὕτω κοινοῦ, διόπερ πολλοῖς τῶν καθέκαστα ταὐτόν, οἱ ὁρισμοί. διὸ οὔτε ἀσωμάτου τινὸς φύσεως καὶ τῶν καθέκαστα κεχωρισμένης οἱ τῶν τοιούτων | ὁρισμοί. τοῦ γὰρ ἀνθρώπου ὁρισμός, τὸ ζῷον 21 πεζὸν δίπουν, κοινόν ἐστιν, ἐν πᾶσιν ὂν τοῖς καθέκαστα ἀνθρώποις ὁλόκληρον ἐν ἑκάστῳ, κοινὸν τῷ ἐν πλείοσιν εἶναι τὸ αὐτό, ἀλλ' οὐ τῷ μέρους αὐτοῦ μετέχειν ἕκαστον. ἕκασκος γοῦν τῶν ἀνθρώπων ζῷον πεζὸν δίπουν ἐστί. διὸ οὐδὲ τῶν κοινῶν ὡς κοινῶν οἱ ὁρισμοί, ἀλλὰ τούτων, οἷς κοινοῖς καθ' ἑκάστην φύσιν εἶναι συμβέβηκεν. καὶ γὰρ ἑνὸς ὄντος ἐν ὑποστάσει ἀνθρώπου μόνου ὁ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου λόγος· οὐ γὰρ διότι ἐν πολλοῖς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι κατὰ τὴν τοιαύτην φύσιν ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπός ἐστιν, εἴτε πλείους εἶεν κεκοινωνηκότες τῆσδε τῆς φύσεως εἴτε μή. λέγονται δὲ τῶν νοημάτων καὶ τῶν κοινῶν οἱ ὁρισμοί, ὅτι νοῦ τὸ χωρίσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν σὺν οἷς ὑφέστηκεν ἄλλων καὶ καθ' αὑτὸν λαβεῖν, ὁ δὲ τοῦ ὑφεστῶτος μὲν μετ' ἄλλων, νοουμένου δὲ χωρὶς ἐκείνων καὶ ἄλλων καὶ οὐχ ὡς ὑφέστηκεν ὁρισμὸς νοήματος εἶναι δοκεῖ καὶ κοινοῦ, ὅτι χωρὶς τῶν συμβεβηκότων τὸ τοιοῦτον ἐν ἑκάστῳ νοούμενον κοινόν τί ἐστι καὶ ἐν πλείοσι ταὐτόν. ἄφθαρτα δὲ τὰ κοινὰ τῇ τῶν καθέκαστα ἐν οἷς ἐστιν ἐκ διαδοχῆς αἰδιότητι, τοῦ γὰρ ἐν τῇ τῶν καθέκαστα γενέσει πάντων ὁμοίου τε καὶ ταὐτοῦ μένοντός ἐστι. τοιαῦτα γὰρ τὰ κοινά, οὐκ ἐν τοῖς συνυπάρχουσιν ἀλλήλοις τῶν καθέκαστα μόνοις ὄντα καὶ διὰ τοῦτο ὄντα κοινά, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσιν. διὸ καὶ οὐδὲν κε|κώλυται θνητόν τι ὂν ἀίδιον εἶναι· θνητὸν γὰρ ὂν ὡς καθέκαστα ἀίδιόν 22 ἐστιν.

IV. Σχόλιον ἐν διαλόγῳ περὶ τοῦ, εἰ πάντα γίνοιτο καθ' εἱμαρμένην, ἀναιρεῖσθαι τὸ δυνατόν τε καὶ ἐνδεχόμενον.

1. Α. Ἆρά σοι δοκεῖ τὰ καθ' εἱρμὸν αἰτίων γινόμενα οὕτως γίνεσθαι ὡς πάντων τε αὐτῶν προκαταβεβλῆσθαι τὰς αἰτίας καὶ ἐξ ἀνάγκης ἕκαστον αὐτῶν ἕπεσθαι τῷ αἰτίῳ προκαταβεβλημένῳ;

Β. Πῶς γὰρ ἄλλως οἷόν τε γίνεσθαι λέγειν τὰ τοῦτον γινόμενα τὸν τρόπον;

---

2 σωκράτην a 4 γίνεται B²: ἂν γίνοιτο coni. Sp. καθ' ἕκαστον a 7 fortasse οὐδέ 11 ἕκαστος] ἕκαστον V¹G 13 καθεκάστην a Sp. 18 τὸ V ἄλλων S²a Sp.: ἄλλοις VFGBS¹L 19 ἄλλως B²S² 20 ὁ ὁρισμὸς a 28 fortasse ἐστιν ⟨κατ' εἶδος⟩ 29 cf. quae disputavi de hoc capite in Mus. Rhen. 44, 619 sq. διαλόγω V 31 αἰτίων (α supra; accentus et α? m²) V 33 αιτίῳ V¹ 34 ἄλλως FGSLB²a Sp.: ὅλωσ εἰ VB¹

A. Τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον αἰτίῳ τινὶ ὡρισμένῳ τε καὶ προκαταβεβλημένῳ ἆρ' οὐ δοκεῖ σοι κεκωλῦσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἄλλως πως μὴ γίνεσθαι ἢ ἔχειν παρὰ τὴν πρὸς αὐτὸ ἀκολουθίαν;

B. Δοκεῖ καὶ τοῦτο.

A. Ἀλλὰ μὴν ὃ μὴ γίνεται τῷ κεκωλῦσθαι γενέσθαι, οὐκ ἂν δυνατὸν ἐκεῖνο γενέσθαι λέγοιτο, εἴ γε δυνατόν ἐστι τοῦτο ὃ οἷόν τε γενέσθαι ἀκώλυτον ὄν; καθ' οὓς γὰρ δυνατὸν γενέσθαι τὸ μὴ κεκωλυμένον, τὸ κεκωλυμένον γενέσθαι οὐκ ἂν εἴη δυνατόν· τοῦτο δὲ κεκώλυται γενέσθαι.

B. Ὀρθῶς μοι καὶ τοῦτο δοκεῖς λέγειν.

A. Ἀλλ' εἰ ταῦτα τοῦτον ἔχειν σοι δοκεῖ τὸν τρόπον, δῆλον ὡς συγχωροίης ἂν καὶ τῷ τούτοις | ἑπομένῳ. ἔστι δὲ τοῦτο, τῶν γιγνομένων 23 κατὰ εἱρμὸν αἰτίων καὶ κατ' αἰτίας προκαταβεβλημένας μηδὲν ἄλλως γίνεσθαι δυνατόν. ἕποιτο δ' ἂν τούτῳ κειμένῳ τὸ καθ' οὓς πάντα γίνεται καθ' εἱμαρμένην μόνα εἶναι ταῦτα δυνατά, ὅσα γίνεται, τῷ πᾶν τὸ μὴ γινόμενον μὴ γίνεσθαι διὰ τὸ [μὴ] κεκωλῦσθαι γενέσθαι ὑπὸ τῶν προκαταβεβλημένων τῶν γινομένων αἰτίων.

B. Πῶς γὰρ οὐ συγχωροίην ἂν οἷς φθάνω συγκεχωρηκώς.

A. Ἀλλὰ μὴν ἔκειτο ἡμῖν καὶ τὸ πάντα τοῦτον γινόμενα τὸν τρόπον ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι.

B. Ἔκειτο γάρ.

A. Οἷς πάλιν ἕποιτ' ἂν τὸ μόνα εἶναι ταῦτα δυνατά, ὅσα ἐξ ἀνάγκης γίνεται. εἰ γὰρ μόνα μὲν δυνατὰ τὰ γινόμενα, τὰ δὲ γινόμενα πάντα καθ' εἱρμὸν αἰτίων γίνεται, τὰ δ' οὕτως γινόμενα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, δῆλον ὡς μόνα ἂν εἴη δυνατὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης γινόμενα.

B. Λέγεις ὀρθῶς.

A. Ἀλλὰ μὴν καθ' οὓς πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεται, κατὰ τούτους πάντα καθ' εἱρμὸν αἰτίων γίνεται.

B. Πῶς γὰρ ἄλλως.

A. Καθ' οὓς ἄρα πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεται, κατὰ τούτους μόνον, ὃ ἐξ ἀνάγκης γίνεται, ὡς τὸ ἔστιν ἢ ἔσται, τοῦτο μόνον δυνατὸν εἶναι κατ' αὐτούς. |

B. Ἀνάγκη γάρ. 24

A. Ἀλλὰ μὴν τὰ ἐξ ἀνάγκης γινόμενα οὐχ οἷόν τε μὴ γενέσθαι· ὃ γὰρ οἷόν τε [μὴ] γενέσθαι, ἐνδέχεται τοῦτο καὶ μὴ γενέσθαι. τὸ δὲ ἐνδεχό-

---

2 πῶς (acc. del. m²) V: fortasse πως ⟨ἢ⟩ 6 λέγοιτο corr. ex λέγοι τε V ὃ ante δυνατόν transposuit a 8 δυνατόν] α s. v. V: δε V 10 δοκεῖ om. FGSLa Sp. ante δῆλον iteratum δοκεῖ del. V: om. BR: δοκεῖ δῆλον FGSLa 13 κειμένῳ] ῳ in lit. V 14 μόνα VBR²S²: πάντα FGS¹L: μόνον a Sp. τῷ VBR: αὐτῷ FGSLa Sp. 15 μὴ del. V: om. libri 18 ἀλλαμὴν V 19 ἀνάγ|////κησ V 22 μὲν δύναται a 24 μόνα] α in lit. V 30 fortasse γίνεται, ⟨γίνεται⟩· ὥσθ' ὃ ἔστιν ἢ ἔσται, cf. l. c. 622 ἢ τὸ ἔσται a εἶναι δυνατὸν a 31 αὐτοὺς ⟨ἀνάγκη⟩. B. Ἀνάγκη coni. Sp. 33 οὐχ] fortasse οὕτως μὴ delendum videtur cf. ib. καὶ om. R

μενον μὴ γενέσθαι δυνατὸν μὴ γενέσθαι, ὥστε τὸ ἀναγκαίως γινόμενον ἔσται δυνατὸν μὴ γενέσθαι.

B. Ὀρθῶς λέγεις.

A. Ἀλλ' εἰ δυνατὸν μὴ γενέσθαι τὸ ἀναγκαίως γινόμενον μόνον, εἴη ἂν καὶ δυνατὸν γενέσθαι τὸ ἀναγκαίως μὴ γινόμενον μόνον, οὕτω τε ἔσται τῷ ἀναγκαίως γινομένῳ ἑπόμενον τὸ ἀναγκαίως μὴ γίνεσθαι, εἴ γε τὸ μὲν δυνατὸν γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι δυνατόν, ἐπὶ δὲ μόνου τοῦ ἀναγκαίως γινομένου τὸ δυνατὸν ἀληθεύεται. οὗ ὄντος ἀτόπου ἕποιτ' ἂν τοῖς πάντα γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην λέγουσιν τὸ δυνατὸν εἶναι μόνον τὸ γινόμενον ἐξ ἀνάγκης, τοῦ ἐξ ἀνάγκης μὴ τοῦ ὡς βιαίου, ἀλλὰ τούτου λαμβανομένου, οὗ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, καίτοι κατὰ μόνους τοὺς πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι λέγοντας οὐκ ἄλλο τι τοῦ ἀναγκαίως γινομένου τὸ γινόμενον οὔτε γινόμενον ἐξ ἀνάγκης, οὐδ' ἔστιν τὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης γινόμενον ὥς φασιν τὸ γινόμενον βίᾳ, τὸ δ' ἀναγκαίως τὸ κατὰ τὴν τῶν αἰτίων ἀκολουθίαν. γνώριμον δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ μηδὲ γίνεσθαί τι δύνασθαι βίᾳ καθ' οὓς καθ' εἱμαρμένην πάντα γίνεται. εἰ γὰρ τὰ καθ' εἱμαρμένην γινό|μενα καθ' εἱρμὸν αἰτίων γίνεται καὶ κατὰ τάξιν θείαν τινά, οὐδὲν δὲ τῶν κατὰ τάξιν γινομένων τοιαύτην βίᾳ γίνεται, οὐδὲν ἂν τῶν καθ' εἱμαρμένην γινομένων βίᾳ γίνοιτο. καὶ γὰρ εἴ τινες μὴ δοκοῦσιν τοῖς περὶ αὐτοὺς γινομένοις εὐαρεστεῖν, καὶ τοῦτο παρὰ τῆς εἱμαρμένης καὶ τῆς θείας τάξεως ἔχοιεν ἄν. τί γὰρ ἄλλο λέγειν οἷόν τε τοῖς πάντα λέγουσιν τὰ γινόμενα γίνεσθαι κατά τινας ἀπαραβάτους αἰτίας καὶ τοῦτο ὀνομάζουσιν εἱμαρμένην; τὸ γὰρ λέγειν "τὴν εἱμαρμένην ποιεῖν τινα τοιαῦτα, ἃ χωρὶς βίας οὐ πείσεται τοῖς αἰτίοις", παντάπασιν ἀλλότριον ἂν εἶναι δόξαι θείας τάξεως· πάντων ⟨δὲ⟩ καθ' εἱμαρμένην γινομένων ἀναιρεῖται τὸ βίᾳ τι γίνεσθαι· εἴη γὰρ ἂν καὶ τοῦτο καθ' εἱμαρμένην τάξιν ὡς προείρηται. κατὰ γὰρ τοὺς οὕτω λέγοντας πάντα γίνεσθαι καὶ αὐτὸ τὸ μὴ βούλεσθαι ἕπεσθαι τῷ ποιοῦντι ἔσται καθ' εἱμαρμένην, ὅπως οὐ παντάπασιν ἄλογον λέγειν κατηναγκάσθαι τινὰς ὑπό τινων προκαταβεβλημένων αἰτίων ἀντιπράσσειν τοῖς ἀναγκαίως ἐσομένοις;

B. Ἀλογώτατον μὲν οὖν.

A. Καὶ γὰρ ἔτι πρὸς τούτοις, εἰ τὰ καθ' εἱμαρμένην γινόμενα καὶ

---

2 δυνατὸν VFBR: ἀδύνατον GSLa Sp. 3 ὀρθῶς — γενέσθαι (4) om. F 4 δυνατόν VB: ἀδύνατον SLFGa Sp.: μὴ δυνατόν R μόνον om. R 5 ἀναγκαίως B[2] coni. Sp.: ἀναγκαῖον libri 6 γίνεσθαι] γενέσθαι a γε] τε R 8 fortasse ἀτόπου ⟨ἀτοπώτερον⟩ γένοιτ' ἂν cf. l. c. p. 624 10 ἀνάγκης] να in lit. V 12 λέγοντα γίνεσθαι οὐκ R 13 οὔτε γινόμενον VB[1]S[1]RL: οὔτε τὸ γινόμενον B[2]S[2]a Sp.: fortasse ἅτε γινόμενον B 15 βία V 16 πάντα γινόμενα R 18 ἂν τῶν (ἂν τῶ m[2] in lit.) B: θᾶττον | VR: ἄρα τὸν F: ἄρα τῶν GSLa Sp. 18. 19 γινόμενον a 19 γένοιτο a 21 οἷόν τε B[2]GFLa Sp.: οἰονται sic V: οἴονται B[1]R 23. 24 πείσεται FGS[1]L Sp.: πείσεσθαι VBRS[2]a 24 δόξαι B[2] coni. Sp.: δόξῃ VB[1]R: δόξει GSLa 25 δὲ V[2]BR Vict.: οὖν G: om. V[1]LFSa 26 τὴν τάξιν Vict. 28 ὅπως VFB[1]LR: ὃ πῶς GB[2]Sa: fortasse καὶ πῶς 29 ἀντιπράττειν a 30 ἐσομένοις RB: ἐσομένοιϛ V: ἑπομένοις SLGa Sp.

κατὰ πρόνοιαν γίνεται, πῶς εὔλογον κατὰ πρόνοιάν τινας ἀντιπράσσειν τοῖς καλῶς γινομένοις καὶ εὐτάκτως τοῖς κατὰ πρόνοιαν;

Β. Ὀρθῶς λέγεις.

2. Α. Καὶ γὰρ εἰ ἀναγκαῖον μὴ γενέσθαι ταῦτα τῷ κεκωλῦσθαι γενέσθαι οὐ γίνεται, ταῦτα οὐδὲ δυνατὰ γενέσθαι, εἴ γε δυνατὸν ⟨ὃ⟩ οἷόν τε γενέσθαι ἀκώλυτον ⟨ὄν⟩.

Β. Ὀρθῶς λέγεις.

Α. Ἃ ἄρα ἀναγκαῖον μὴ γενέσθαι, ταῦτ' οὐκ ἔστι δυνατὰ γενέσθαι· περὶ ὧν δὲ οἷόν τε προλέγοντας ὅτι μὴ ἔσται ἀληθεύειν, ταῦτα ἀνάγκη μὴ γενέσθαι, εἴ γε περὶ ὧν προλέγων τις ὡς ἐσομένων ἀληθεύει, ταῦτ' ἀναγκαῖον γενέσθαι.

Β. Πῶς γὰρ ἄλλως;

Α. Περὶ ὧν οἷόν τε προλέγοντα ὅτι μὴ ἔσται ἀληθεύειν, ταῦτ' οὐκ ἔσται δυνατὰ γενέσθαι.

Β. Πῶς γὰρ ἂν εἴη δυνατὰ γενέσθαι, ὧν τὰ ἀντικείμενα ἐξ ἀνάγκης γίνεται;

Α. Ἀλλ' εἰ περὶ πάντων τῶν παρὰ τὴν εἱμαρμένην οἷόν τε προλέγοντα ὅτι μὴ ἔσται ἀληθεύειν, οὐδὲν τῶν παρὰ τὴν εἱμαρμένην δυνατὸν ἔσται γενέσθαι.

Β. Ὀρθῶς λέγεις.

Α. Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ ὧν οἷόν τε προλέγοντα ὅτι ἔσται ἀληθεύειν, ταῦτα ἀνάγκη γενέσθαι· ἃ δ' ἀνάγκη γενέσθαι, ταῦτ' οὐχ οἷόν τε μὴ γενέσθαι.

Β. Οὐ γὰρ οἷόν τε.

Α. Περὶ ὧν οἷόν τε προλέγοντα ὅτι ἔσται | ἀληθεύειν, ταῦτ' οὐχ 27 οἷόν τε μὴ γενέσθαι καὶ περὶ πάντων τῶν γινομένων οἷόν τε προλέγοντας ὅτι ἔσται ἀληθεύειν.

Β. Πῶς γὰρ ἄλλως ἐνδέχεται λέγειν;

Α. Οὐδὲν τῶν καθ' εἱμαρμένην γινομένων οἷόν τε μὴ γενέσθαι.

Β. Οὐ γὰρ οἷόν τε.

Α. Ἀλλ' εἰ δυνατὸν μὲν ⟨ὃ⟩ οἷόν τε καὶ μὴ γενέσθαι, οὐδὲν δὲ τῶν καθ' εἱμαρμένην οἷόν τε καὶ μὴ γενέσθαι, οὐδὲν ἂν τῶν καθ' εἱμαρμένην γινομένων δυνατὸν εἴη. πᾶν γὰρ οἷόν τε καθ' οὓς πάντα τὰ γινόμενα καθ'

---

1 πῶς RB²SGFLa: ὅπως VB¹ κατὰ] καὶ τὰ R τινας] νας in lit. V 3 ὀρθῶς] ὅρα ὡς V¹ (corr. V²) 4 ταῦτα] ταυτα V: fortasse ἃ cf. l. c. p. 625 5 ταυτα V¹ οὐδὲ δυνατὰ FSB² La Sp.: οὐδ' ἀδύνατα VB¹R: οὐδὲ δύναται G ὃ οἷόν τε B² Vict. Sp.: οἷόν τε VRB¹: ὅτε FSLa 6 ὂν add. B² Sp. 9 προλέγοντα coni. Sp. ἔσται B²S²a Sp.: ἔστι VB¹S¹RL 13 τοῦτ' a 15 ὧν δ' vel ἄρα coni. Sp. 20 ὀρθῶς— γενέσθαι (22) om. R 22 γένεσθαι V οὐχ] οὐ in lit. V 24 οὐ — γενέσθαι (26) om. R 25 ἄρα add. post ὧν a Sp. 26 οἷονταί sic V¹ (corr. V²) γενομένων a προλέγοντα coni. Sp. 29 οὐδὲν ἄρα a γενομένων a 31 μὲν ὃ coni. Sp.: μὴ R: μὲν libri δὲ om. R 32 οἷόν τε — εἱμαρμένην om. R μὴ s. v. V 33 ἂν εἴη L οὓς VRB¹a: οὓς δὲ B²: οὗ LF: fortasse πᾶν γάρ, ⟨εἰ⟩ καθ' οὓς τὰ om. BR

εἱμαρμένην γίνεται, οὐδὲν τῶν γινομένων ὡς δυνατὸν καὶ μὴ γενέσθαι γίνεται. ἐδείχθη δ' ὅτι μηδὲ τῶν παρὰ τὴν εἱμαρμένην δυνατόν τι ἔστιν. οὐδὲν δυνατόν ἐστιν, εἴ γε πᾶν μὲν ἢ καθ' εἱμαρμένην ἢ παρὰ τὴν εἱμαρμένην, οὐδέτερον δὲ δυνατὸν αὐτῶν.

3. B. Καὶ γὰρ εἰ τὸ καθ' εἱμαρμένην γινόμενον δυνατόν τις λέγοι, τὸ ἀναγκαίως γινόμενον δυνατὸν ἂν εἴη λέγων. ἀλλ' εἰ τὸ δυνατὸν γενέσθαι δυνατὸν καὶ μὴ γενέσθαι, τὸ ἀναγκαίως γινόμενον εἴη ἂν δυνατὸν μὴ γενέσθαι. εἰ δὲ τὸ παρὰ τὴν εἱμαρμένην δυνατόν τις λέγοι, συμβήσεται πάλιν τούτῳ τὸ ἀδύνατον γενέσθαι δυνατὸν γενέσθαι λέγειν. περὶ οὗ γὰρ ὁ προλέγων ὅτι μὴ ἔσται ἀληθεύει, πῶς οἷόν τε τοῦτο λέγειν ἐνδέχεσθαι γενέσθαι; δῆλον γὰρ ὅτι, εἰ καὶ δυνατὸν ἄλλως | ἦν τῇ ἑαυτοῦ φύσει, ἀλλὰ τῷ κεκωλῦσθαι αὐτὸ ἀληθὲς ἦν προλεγόμενον ἐπ' αὐτοῦ τὸ μὴ ἔσεσθαι.

4. A. Καὶ γὰρ εἰ [μὴ] ἔστι δυνατὸν τοῦτο, οὗ ὑποτεθέντος εἶναι οὐδὲν ἀδύνατον συμβήσεται, παντὶ δέ, ᾧ τὸ ἀντικείμενον προλεγόμενον ἀληθές ἐστιν, ὑποτεθέντι εἶναι ἀδύνατον ⟨συμβήσεται⟩ τὸ ἅμα τὸ αὐτὸ εἶναί τε καὶ μὴ εἶναι, οὐδὲν ἂν τῶν ἐφ' ὧν τῆς ἀντιφάσεως εἰς τὸ μέλλον θάτερον μέρος ἀφωρισμένως ἀληθές ἐστιν, εἴη ἐνδεχομένως. ἐπὶ πάντων δέ φασι θάτερον μέρος τῆς ἀντιφάσεως ἀφωρισμένως ἀληθὲς εἶναι.

B. Φασὶ γάρ.

Οὐδὲν οὖν ἐστιν ἐνδεχόμενον· οὔτε γάρ, καθ' ὧν ἀληθὲς τὸ ἔσται, ἐνδεχόμενον, ὅτι μὴ οἷόν τε αὐτὰ μὴ γενέσθαι, οὔτε ἐφ' ὧν ψεῦδος τὸ [οὐκ] ἔσται, [ἔσται] ὅτι μὴ οἷόν τέ τι τούτων γενέσθαι. εἰ γάρ τις ἐφ' οὗ ψεῦδος ἓν τῶν λεγομένων ⟨ἢ τὸ γενέσθαι ἢ⟩ τὸ μὴ γενέσθαι, λέγοι τὸ ἕτερον τούτων ἐνδεχόμενον, ἢ τὸ γενέσθαι ἢ τὸ μὴ γενέσθαι, ἕποιτο ἂν τούτῳ ἀμφότερα λέγειν ἐνδεχόμενα. τό τε γὰρ ἐνδεχόμενον γενέσθαι ἀληθὲς τῷ ἐνδέχεσθαι καὶ μὴ γενέσθαι, καὶ ὃ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι, τοιοῦτον τῷ ἐνδέχεσθαι γενέσθαι. οὕτω δὲ ἔσται ἐφ' οὗ τὸ γενέσθαι ἐνδεχόμενον,

---

1 fortasse γίνεται, ⟨ἐξ ἀνάγκης γίνεται⟩, οὐδὲν   γινομενων V   1. 2 γίνεται V: δύναται BSGFLRa Sp.   2 τι ἔστιν B^2 Sp.: τε ἔστιν libri   3 οὐδὲν ἄρα a Sp.   ἡ V^1 (corr. m^2)   6 λέγειν a Sp.   7 γενέσθαι δυνατὸν, τὸ L   8 τὸ om. a Sp.   γενέσθαι] γε in lit. V   9 τὸ τὸ coni. Sp.   10 ὁ corr. ex οὐ V^2 11 ἑαυτῶν a   12 ἐπ' VRB: ὑπ' FSLGa: fortasse περὶ   13 μὴ ἔστι VB^1: μὴ ἔσται R: ἔστι B^{2}GFSa Sp.: fortasse μέν ἐστι cf. l. c. p. 627 sq.   οὐ a   15 ⟨συμβήσεται⟩ τὸ scripsi: τὸ V^{1}FSLa Sp.: τῷ V^2 Vict. BR   ἀδύνατον — εἶναι om. G   16 ἂν τῶν scripsi: αὐτῶν libri   17 ἀληθὲς τῆς ἀντιφάσεως ἀφωρισμένως ἀληθές S^{2}a (τῆς — ἀληθες punctis notat Vict.   εἴη ἐνδεχομένως scripsi: εἰ ἐνδεχομένων V^1: ἢ ἐνδεχόμενον V^{2}B: ἐνδεχόμενον G Vict. Sp.: εἰς δεχόμενον F: εἰς δεχομένων LS^1: ᾗ δεχομένων S^{2}a: ἐστιν — ἀληθές (18) om. R   20 οὖν S^{2}GLa Sp.: ὃ VFBS^1: om. R   20 οὔτε — ἐνδεχόμενον (21) om. R   τὸ ἔσται VB: τὸ ἔσται τὸ GF: ἔσται τὸ LSa: τὸ ἔσται ἔσται Sp.   21 fortasse ταῦτα   22 οὐκ delevi   ἔσται delevi cf. l. c. p. 628 sq.   23 ψεῦδος B^{2}G Sp.: ψεύδους VFSB^{1}RLa   ἓν scripsi: μὲν libri   ἢ τὸ γενέσθαι ἢ addidi   λέγοι τὸ BFR Sp.: λέγοιτο VLa   24 τούτων ἐν | των a   25 τούτῳ B^{2}GF Vict. Sp.: τοῦτο VRB^{1}LSa   ἐνδεχόμενον a   27 γε τῷ L   ἐνδέχεσθαι GF Sp.: ἐνδέχεται VRBSLa

ἐπὶ τούτου καὶ | τὸ μὴ γενέσθαι τοιοῦτον, καὶ ἐφ' οὗ τὸ μὴ γενέσθαι, ἐπὶ τούτου καὶ τὸ γενέσθαι ἐνδεχόμενον. ὁμοίως δὲ τοῦ αὐτοῦ ἐνδεχομένου γενέσθαι τε καὶ μὴ γενέσθαι, πῶς οὐκ ἄτοπον ἐπὶ τούτων τὸ ἕτερον μόριον τῆς προλεγομένης ἀντιφάσεως ἀφωρισμένως ἀληθὲς εἶναι [τε] λέγειν, θάτερον δὲ ψεῦδος, ὁμοίως τοῦ προκειμένου ἄμφω δυναμένου; ἀκολουθεῖ γὰρ τοῖς τὰ γινόμενα τοῦτον τὸν τρόπον γίνεσθαι λέγουσιν τὸ ὁμοίως ἀληθῆ τήν τε κατάφασιν καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐπὶ τῶν οὕτω γινομένων γίνεσθαι λέγειν ἢ ὁμοίως αὐτῶν ἑκατέραν ψευδῆ.

V. Διὰ τί ἡ αὔξησις κατὰ τὸ εἶδος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν ὕλην.

Εἰ αὔξεται τὸ ὑποκείμενον τῷ αὔξεσθαι λεγομένῳ (ὑπομένει δὲ καὶ ἡ ὕλη, οὐ μόνον τὸ εἶδος· οὐ γὰρ δὴ πᾶσα ἀλλάσσεται), διὰ τί κατὰ τὸ εἶδος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν ὕλην ἡ αὔξησις; οὐ γὰρ πᾶσα ἡ ὕλη ἡ ἐν τοῖς αὐξομένοις ἀλλάσσεται, ἀλλὰ μένοντός τινος ἐξ αὐτῆς ἄλλη προσγίνεται· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐσώζετο τὴν ἀρχήν, οὐδ' ἂν τὸ εἶδος ἔμενεν τῆς προϋπαρχούσης ὕλης. οὐ γὰρ ἐν τῷ τοσῇδέ τινι εἶναι τῇ ὕλῃ τὸ εἶναι ὕλῃ, ὥσπερ οὐδὲ τῇ σαρκί. ἢ δύο ὄντων περὶ τὸ αὐξόμενον ποιοῦ τε καὶ ποσοῦ (τόδε γὰρ τὸ αὐξόμενον, τὸ δὲ τόδε συναμφότερος οὐσία), καὶ τοῦ μὲν ποσοῦ ὡς ὕλης ὑποκειμένου, τοῦ δὲ εἴδους τὴν τοῦ ποιοῦ χώραν ἔχοντος, τὸ μὲν πο|σὸν οὐ μένει ταὐτόν, τὸ δὲ ποιὸν τὸ ὡς εἶδος τοῦ αὐξομένου μένει. ἐπεὶ τοίνυν τὸ ποιόν, ὃ καὶ εἶδός ἐστι, μένει, τὸ δὲ ποσὸν οὐ μένει, καὶ αἴτιον τοῦ μὴ μένειν αὐτὸ ταὐτὸν ἡ τῆς ὕλης ῥύσις, διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν ὕλην οὐκ αὔξεται τὰ αὐξόμενα, κατὰ δὲ τὸ εἶδος. τοῦτο γὰρ ταὐτὸν μένον. τοῦ γὰρ καθ' αὑτὸ ὑφεστῶτος ἡ αὔξησις κατὰ τὸ μένον ἐν αὐτῷ γίνεται, καθ' αὑτὸ δὲ ὑφεστῶτος τὸ συναμφότερον, ὃ κατὰ τὸ εἶδος μένει. ἡ γὰρ ὕλη τὸ ῥέον, ἐπεί, εἰ καὶ ὑπομένει τις ὕλη ἐν τῷ αὐξομένῳ, ἀλλ' οὐκ ἔστι ταύτης κατηγορῆσαι τὸ ηὐξῆσθαι, τῷ κατ' αὐτὴν ἑκάστοτε, εἰ καὶ ὑπέμεινεν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ῥεῖν τε καὶ ἀλλάσσεσθαι. οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τῷ ηὐξημένῳ λαβεῖν τινα ὕλην, ἥτις διὰ παντὸς ἡ αὐτὴ μένουσα ἐν αὐτῷ κατ' ἀριθμὸν προσθήκην ἔσχεν τινὰ κατὰ ποσόν. ἣν γὰρ ἂν λάβῃς, καὶ αὕτη ῥεῖ καὶ μεταβάλλεται, καὶ οὐδὲν αὐτῆς ταὐτὸ κατ' ἀριθμὸν μένει· τὸ δὲ εἶδος ταὐτὸ μένει, ἔστ' ἂν σώζηται τὸ πρᾶγμα.

---

3 τὸ ἕτερον GFS^{1}L: τό ἐφ' ὃν VRB^1: τὸ μὲν ἓν B^{2}S^{2}a Sp. 4 τε om. FSa Sp.: del. B: τὸ R 6 λέγουσι γίνεσθαι a Sp. 7 pr. τήν] τή in lit. V alt. τὴν om. a 13 γὰρ] ρ in lit. V 16 τοσῇδε V 17 σαρκί VFB: σαρκὶ ἐν (ἐν om. FL) τῷ τοσῇδε εἶναι τὸ σαρκὶ εἶναι GS^1 (in mg.) La Sp. 18 τοδε V τὸ δὲ τόδε a Sp.: τὸ τοδε V: τὸ τόδε B^{1}GFL: τὸ τό δὲ S^1: τὸ δὲ δὲ S^2 συναμφότερος VS^{2}a Sp.: συναμφότερον S^{1}GFL 23 γὰρ τὸ ταὐτὸν a Sp. 24 κατὰ τὸ VB coni. Sp.: κατὰ ταὐτὸ GSLa: καταυτό F 25 ὑφεστῶτος VB^{1}S^{1}a: ὑφεστός Vict. Sp.: ὑφεστώς GFLB^{2}S^2 26 εἰ καὶ Vict. Sp.: καὶ VGFSLa 27 τὸ] τῶ B^1 τῷ κατ' αὐτὴν (καθ' αὑτὴν G, κατὰ τὴν Sa) ἑκάστοτε εἰ καὶ VGFBSLa: τῷ ἑκάστοτε καὶ ταύτην εἰ καὶ Vict. Sp. 29 ταὐτῷ coni. Sp. 30 ἣν VB: τινα ἣν GFSa Sp.: τινα ἢν L 31 αὐτὴ F

VI. Πῶς εἰ μᾶλλον τὸ ὕδωρ ὕδωρ κατὰ τὸ ψυχρὸν ἢ κατὰ τὸ ὑγρόν, ἡ μὲν εἰς τὸ θερμὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ψυχροῦ μεταβολὴ οὐ φθείρει αὐτό, ἡ δὲ ἐκ τοῦ ὑγροῦ εἰς τὸ στερεὸν φθείρει.

Εἰ μᾶλλον τὸ ὕδωρ ὕδωρ ἐστὶν κατὰ τὸ ψυχρὸν ἢ τὸ ὑγρόν, ὡς πῦρ μὲν κατὰ τὸ θερμὸν | μᾶλλον ἢ ξηρόν, ἀὴρ δὲ κατὰ τὸ ὑγρὸν μᾶλλον ἢ 31 θερμόν, γῆ δὲ κατὰ τὸ ξηρὸν μᾶλλον ἢ ψυχρόν, τί δήποτε κατὰ μὲν τὸ ὑγρὸν μεταβάλλον οὐκ ἔστιν ὕδωρ (οὐ γὰρ ὕδωρ ὁ κρύσταλλος), κατὰ δὲ τὸ ψυχρὸν μεταβάλλον ὕδωρ ἔτι μένει; ὕδωρ γάρ ἐστι καὶ θερμὸν γενόμενον. καίτοι οὐ τὸ πῦρ μεταβάλλον κατὰ τὸ θερμὸν πῦρ ἔτι, οὐθ' ὁ ἀὴρ εἰ κατὰ τὸ ὑγρὸν μεταβάλλοι, ἀλλ' οὐδὲ γῆ μένει ἡ κατὰ τὸ ξηρὸν μεταβάλλουσα. ἐπιζητήσαι δ' ἄν τις καὶ τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ, τί δήποτε, εἰ κατὰ τὸ ψυχρὸν αὐτῷ τὸ εἶναι, ἡ κατὰ τὸ ψυχρὸν ἐπίτασις φθείρει αὐτό, εἴ γε πήγνυται μὲν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ψυχρότητα, παγὲν δὲ οὐκέτι ἐστὶν ὕδωρ ἐνεργείᾳ. οὐδὲ γὰρ ἡ κατὰ τὸ θερμὸν ἐπίτασις πυρὸς φθαρτική, οὔτε ἡ κατὰ τὸ ὑγρὸν ἀέρος, οὔτε γῆς ἡ κατὰ τὸ ξηρόν, οὐθ' ὅλως ἄλλου τινὸς ἡ κατὰ τὸ οἰκεῖον εἶδος ἐπίτασις φθορᾶς αἰτία. ⟨ἢ⟩ ἐπεὶ ἡ κατὰ τὸ ψυχρὸν εἰς τὸ θερμὸν μεταβολὴ τοῦ ὕδατος ἀέρος ἐστὶ γεννητική (οὐδὲν γὰρ οἷόν τε ἄλλο σῶμα ἐξ ὕδατος κατὰ μόνην τὴν ἐκ τοῦ ψυχροῦ γενέσθαι μεταβολήν), οὐκ ἔστι δὲ ἀὴρ θερμὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγρός, καὶ τό γε εἶναι αὐτῷ ἀέρι κατὰ τὴν ὑγρότητα μᾶλλον, ἔστι δ' οὐχ ὅμοιον τὸ ὑγρὸν ἔν τε ὕδατι καὶ ἀέρι (τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ παχύτερον, διὸ καὶ ἀναπληστικόν, ἡ δὲ τοῦ ἀέρος ὑγρότης λεπτή), οὐ μόνον δεῖ τῆς | κατὰ τὸ 32 ψυχρὸν τῷ ὕδατι μεταβολῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ τὸ ὑγρόν. καὶ μάλιστα ἐπεὶ ἡ τοιάδε ὑγρότης εἰδοποιὸς τοῦ ἀέρος, εἰς ὃν ἡ κατὰ τὸ ψυχρὸν τοῦ ὕδατος μεταβολή, ἡ δὲ κατὰ τὸ ὑγρὸν τῷ ὕδατι μεταβολὴ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ἐν τούτῳ ξηροῦ γίνεται λεπτύνοντος αὐτὸ καὶ τὴν ἐν αὐτῷ παχύτητα μεταβάλλοντος, ἥτις μεταβολὴ δεῖται χρόνου, διὰ τοῦτο, μέχρις ἂν ἡ ἐν τῷ ὕδατι γενομένη θερμότης τὴν ὑγρότητα εἰς τοσοῦτον μεταβάλλῃ, ὡς εἶδος ἀέρος γενέσθαι, ὕδωρ ἔτι μένει ὄν, οὐ τοιοῦτο μὲν ὁποῖον τὸ εἰλικρινὲς ὕδωρ, ἀλλὰ λεπτότερον. λεπτότερον γὰρ τὸ αὐτὸ ὕδωρ θερμανθὲν ἢ πρὸ τοῦ, καὶ τὰ ἀποψυχθέντα δὲ πάλιν ὕδατα λεπτότερα τῶν τὴν ἀρχὴν μὴ τεθερμασμένων. ὁδὸς γὰρ τῷ ὕδατι τῆς εἰς ἀέρα μεταβολῆς ἡ θερμότης, καὶ οὐχ ὅμοιον τὸ ὕδωρ θερμανθέν τε καὶ πρὸ τοῦ. ὡς δ' ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα λεπτύνει, οὕτως πάλιν ἡ ψυχρότης παχύνει τε καὶ συνίστησιν. καὶ ἐπεὶ ἡ τοιαύτη τοῦ ὑγροῦ σύστασις ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ἐν χρόνῳ καὶ αὐτὴ γίνεται, διὰ τοῦτο οὐδὲ ὁ ἀὴρ ψυχθεὶς ὕδωρ εὐθύς,

1 ὕδωρ semel a Sp. ἢ κατὰ Vict.: οὐ κατὰ VFSLa: οὐ Ga 7 οὐκ ἔστιν ὕδωρ om. a 10 μεταβάλλοι corr. ex μεταβάλλει F: μεταβάλλει L et coni. Sp. 11 ἐπιζητῆσαι V 16 ἢ add. B²S²a 17 γενητική a Sp. 19. 20 τό γε V² Vict. Sp.: τό τε V¹FSLa 21. 22 ἂν ἀπληστικόν a 22 δεῖ] δ' εἰ V¹ (corr. V²) 33 ἡ a 36 καὶ αὐτὴ Vict. Sp.: καὶ αυτη V: καὶ αὕτη B: ἡ τοιαύτη GFSLa

ἀλλ' ἀὴρ μένει, ἔστ' ἂν τὸ ὑγρὸν ἔτι λεπτὸν ᾖ. ἡ δὲ κατὰ τὸ ὑγρὸν μεταβολή, οὐκ ὂν ὄντως εἰδοποιὸν τοῦ ὕδατος ὡς τὸ ψυχρόν, τὸ ὕδωρ φθείρειν δοκεῖ, ὅτι μὴ μόνον εἰς γῆν μεταβολὴ τῷ ὕδατι γίνεται κατὰ τὴν ὑγροῦ μεταβολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς κρύσταλλον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος ὕδωρ πως | ἔτι. ἀνάλογον γὰρ τῷ ὕδατι τῷ θερμῷ ὁ κρύσταλλος. ἄμφω γὰρ 33
πεπονθός τι ὕδωρ καὶ ἐν μεθορίῳ τὸ μὲν ὕδατός τε καὶ ἀέρος, τὸ δ' ὕδατός τε καὶ γῆς. ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σωμάτων τῶν ἁπλῶν τὴν εἰς τὰ παρακείμενα αὐτοῖς μεταβολὴν κατὰ τὴν θατέρου τῶν εἰδοποιούντων αὐτὰ μεταβολὴν ἰδεῖν δεομένην χρόνου. οὐ γὰρ ὡς δοκεῖ κατὰ θάτερον αὐτοῖς ἡ μεταβολὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄμφω. τῷ δὲ τὴν κατὰ θάτερον μεταβολὴν μὴ εἰς τὸ ἐναντίον γίνεσθαι, ἀλλ' ἢ εἰς ἄνεσιν ἢ ἐπίτασιν τῆς αὐτῆς ποιότητος, κατὰ τὴν εἰς τὸ ἐναντίον τῶν ἐν αὐτῷ μεταβολὴν μόνον μεταβάλλειν δοκεῖ. οὔτε γὰρ εὐθὺς γῆ τὸ πῦρ, ἐὰν ψυχθῇ (δεῖ γὰρ ποιὰν γενέσθαι τὴν ξηρότητα· διὸ οὔτε καπνὸς οὔτε αἴθαλος ἤδη γῆ), ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰς ὑγρὸν μεταβάλῃ τὸ πῦρ μόνον, ἀὴρ ἤδη· δεῖ γὰρ οὕτω καὶ ποιᾶς θερμότητος. διὸ ἐν μεθορίῳ τινὶ πρῶτον γίνεται. ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λόγος. τοῦ δὲ ὕδατος εἶδος οὐχ ἁπλῶς τὸ ψυχρόν, εἰ καὶ κατὰ τοῦτο μᾶλλον, ἀλλὰ τὸ ψυχρὸν μετὰ τοῦ ὑγροῦ. ἔστ' ἂν οὖν σώζεσθαι δύνηται τὸ ὑγρόν, ὄντος ἐν αὐτῷ τοῦ ψυχροῦ, εἶδος τὸ ψυχρὸν τοῦ ὕδατος· τὸ δὲ φθαρτικὸν τοῦ ὑγροῦ ψυχρὸν οὐκ ἔτι οἷόν τε ὕδατος εἶδος εἶναι. τὸ τοιοῦτο δὴ ψυχρὸν εἶδος αὐτοῦ, οὗ ἡ ἐπίδοσις οὐκ ἔστιν ὕδατος τουτέστιν ὑγρότητος φθαρτική.

VII. Πῶς οὐκ ἐναντία τό τε μέγα καὶ τὸ μικρόν, εἴ γε εἰς ἐναντία μὲν ἡ μεταβολή, τὸ δ' αὐξόμενον καὶ μειούμενον εἰς ταῦτα μεταβάλλει. 34

Εἰ τοῖς κινουμένοις πᾶσιν ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον ἡ μεταβολή, τὰ δ' αὐξόμενα καὶ μειούμενα κινεῖται, εἴη ἂν καὶ τούτοις ἐξ ἐναντίων εἰς ἐναντία ἡ μεταβολή. γίγνεται δ' αὐτοῖς ἡ μεταβολὴ εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα· τῷ μὲν γὰρ αὐξομένῳ εἰς μέγεθος ἡ ἐπίδοσις, τῷ δὲ μειουμένῳ εἰς μικρότητα ἡ συστολή. ἐναντίον ⟨ἄρα⟩ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀλλ' οὐ δοκεῖ, ὡς διὰ πλειόνων Ἀριστοτέλης ἐν Κατηγορίαις ἔδειξεν. ἢ οὐχ ἁπλῶς εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα ⟨ἡ⟩ μεταβολὴ τοῖς αὐξομένοις τε καὶ μειουμένοις,

---

1 fortasse ἡ δὲ ⟨τοῦ ὕδατος⟩ 2 ὄντως] fortasse οὕτως 4 ⟨τοῦ⟩ ὑγροῦ Diels 5 πῶσ V κρύσταλλος] κ in lit. V 6 πεπονθός τι] ός τι in lit. V 14 οὔτε αἴθαλος ἤδη Vict. Sp.: οὔτε θάλοσ ἤδη V^1: οὔτε αἰθάλη ἤδη V^2B: οὔτε δαλὸς ἤδη G: οὐ θαλὸς ἤδη F: οὔθαλος ἤδη SLa γῆ om. FSLa 15 μόνον V^1GFSB^2a: μένον B^1? V^2 17 τοῦ δὲ V^2B Vict. Sp.: τοῦ V^1GVSLa 19 εἶδος V^2BG Vict. Sp.: εἴδους V^1FSLa 20 ψυχρὸν om. a Sp. alt. τὸ] τὸ ψυχρόν a Sp. 22 ὑγρότητος V^2B Vict. Sp.: ὑγρότης V^1FSLa 28 μεταβολή] μετα|λή V^1 (corr. V^2) 29 alt. τῷ] τοῦ a μειουμένῳ] μειουμένου a 30 ἄρα add. B^2S^2a 31 Ἀριστοτέλης ἐν Κατηγορίαις] Cat. 6. 4b 20 ἢ] ἡ V^1 (corr. V^2) 32 ἡ V^2B: om. V^1GFSLa

ἀλλὰ τοῖς μὲν αὐξομένοις κατὰ φύσιν (ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς κεκοινωνηκότα) εἰς τελειότητα καὶ τέλειον μέγεθος ἡ ἐπίδοσις, τὰ δὲ μειούμενα ἐξίσταται τῆς τελειότητος καὶ εἰς τὸ ἀτελὲς συστέλλεται. εἰς τὸ τέλειον οὖν μέγεθος καὶ τὸ ἀτελὲς αὐτοῖς ἡ μεταβολὴ γίνεται, ταῦτα δὲ ἐναντία, εἰ καὶ μὴ τὸ μέγα τῷ μικρῷ ἁπλῶς ἐναντίον ἔλεγεν. καὶ ἔτι τὴν κίνησιν εἰς τὰ ἐναντία μεταβολὴν λέγει τὰ ἐναντία κοινότερον λαμβάνων. ἐναντία γὰρ ἔθος αὐτῷ λέγειν καὶ τὴν στέρησιν καὶ ἕξιν καὶ τὰ πρός τι ἀντικείμενα. | τὴν γοῦν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς ἐναντία λέγει κατὰ τὸ πρός τι ἀλλήλοις ἀντικείμενα. καὶ τὸ μέγα οὖν καὶ τὸ μικρὸν ὄντα πρός τι λέγοιτ' ἂν ἐναντία, οὐ τὰ κυρίως ἐναντία, ἀλλ' ὡς τὰ πρός τι. ἢ οὐδὲ γίνεται κατ' αὐτὸν κίνησις κατὰ τὸ πρός τι. οὐ γὰρ δεξιόν τι γίνεταί τινος πάντως κινηθὲν αὐτό, θερμὸν δέ τι γίνεσθαι ἢ ἄνω οὐχ οἷόν τε μὴ κινηθέν. ἢ εἰ καὶ μὴ αὐτὸς ὁ δεξιὸς γενόμενος διὰ μεταβολῆς τῆς κατὰ τὴν σχέσιν τοιοῦτος ἐγένετο (διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστι κατὰ τὸ πρός τι κίνησις, ὅτι μὴ γίνεται κατὰ ταύτην τὴν σχέσιν μεταβολὴ κινήσεως τῷ μεταβάλλοντι κατὰ τὴν σχέσιν· οὐ γὰρ ὡς κατὰ τόπον γίνεται μεταβολὴ αὐτοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ἀλλάσσοντος καὶ μεταβάλλοντος κατὰ τόπον, ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ ποιότητα καὶ ἡ κατὰ ποσόν, οὕτως δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸ πρός τι, ἡ κατὰ τὴν σχέσιν ὑπαλλαγὴ γίνεται καὶ κινουμένων τῶν ὑπαλλασσόντων τὴν σχέσιν κατὰ τὴν σχέσιν· καὶ γὰρ μὴ κινουμένων ἡ σχέσις ἀλλάσσεται) οὐκ ἐπεὶ μὴ οὕτως οὖν ἡ κατὰ σχέσιν ὑπαλλαγὴ γίνεται, διὰ τοῦθ' οἷόν τε ἀλλαγὴν σχέσεως γενέσθαι χωρὶς κινήσεως. δεξιὸς γὰρ οὐκ ἄν τις ἄλλου γένοιτο μὴ γενομένης κατὰ τόπον ἀμφοῖν κινήσεως ἢ θατέρου· ἀλλ' οὐδὲ διπλάσιον ἂν γένοιτο | ἄλλο ἄλλου μὴ κατὰ τὸ ποσὸν γενομένης κινήσεως. ὥστ' εἰ καὶ μὴ ἔστι κίνησις κατὰ τὸ πρός τι, ἀλλὰ διὰ κινήσεώς γέ τινος ἡ εἰς τὰς διαφόρους σχέσεις μεταβολή. ὥστε κατά γε τοῦτο οὐθὲν ἂν κωλύοι καὶ τὴν εἰς μέγα καὶ μικρὸν μεταβολὴν κατὰ σχέσιν ἀλλήλοις ἀντικείμενα διὰ κινήσεως γίνεσθαι, συγχωρουμένου τοῦ καὶ τὰ ὡς πρός τι ἀντικείμενα ἐναντία λέγεσθαι καὶ εἶναι καὶ τὰς εἰς ταῦτα μεταβολὰς ἐναντία. ἢ οὐ λέγεται ὑπ' αὐτοῦ τὰ πρός τι ἐναντία. οὐδὲ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐναντία ὑπ' Ἀριστοτέλους λέγεται καθὸ πρός τι ἐστίν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ λέγεσθαι μὲν αὐτὰ πρὸς ἄλληλα (ἡ γὰρ ὑπερβολὴ ἐνδείας ὑπερβολή, καὶ ἡ ἔνδεια ὑπερβολῆς ἔνδεια), ἐναντία δ' εἶναι μὴ κατὰ τὴν σχέσιν ταύτην, ἀλλὰ καθόσον τὸ μὲν τοῦ συμμέτρου πλέον ἐστίν· τὸ ⟨μὲν⟩ γὰρ μᾶλλον τοιοῦτο, τὸ δὲ ἔλαττον τοῦ συμμέτρου· τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐλλεῖπον. οὐ γὰρ τὰ ὁπωσοῦν ὑπερβάλλοντα καὶ ἐλλείποντα ἐναντία λέγει, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸ σύμμετρον οὕτως ἔχοντα, πρὸς ὃ οὐκέτι

---

5 εἰ] ἡ FG² Vict. μὴ τὸ VB Sp.: τὸ GF: τὸ μὴ SLa ἐναντίον VS²a Sp.: ἐναντία GFS¹L μὲν ἔλεγεν L ἔτι B²S²a Sp.: ὅτι VGFB¹S¹L 8 ἐν τοῖς Ἠθικοῖς] Eth. Nic. II, 8. 1108ᵇ13 9 λέγειν V 13 fortasse ἀλλ' εἰ καὶ 17 τούτου τὸν τόπον coni. Sp. καὶ add. V²BS²a Sp. 18 τόπον Vict. Sp.: τὸ ποίον V¹: τὸ ποῖον F: τὸ ποιὸν V²SGBLa 21 οὖν ante ἐπεὶ colloc. Sp.: om. a 24 ἄλλου δὲ a 27 οὐδὲν a Sp. 31 alt. ἡ om. a 35 τὸ μὲν GFSLa Sp.: τὸ VB

σώζει τὴν κατὰ τὸ πρός τι σχέσιν οὐδέτερον αὐτῶν. καὶ τὸ λευκὸν δὲ καὶ τὸ μέλαν, καθὸ μὲν ἐναντία ἀλλήλοις, λέγεται πρός τι καὶ οὐκ ἐναντία, καθὸ δὲ τὸ μὲν λευκὸν τοιόνδε χρῶμα, τὸ δὲ μέλαν τοιόνδε, ἐναντία, ἀλλ' οὐ πρός τι. τὰ γὰρ ἐναντία καθόσον μὲν δηλοῖ φύσεις τινὰς | πλεῖστον 37 ἀλλήλων διαφερούσας, οὐ πρός τι· καθόσον δὲ οὕτως ὀνομάζεται, πρός τι ἐστίν.

VIII. Πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ.

Πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, μηδὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι ἦν λεγόμενον, ὅτι πρὸς τὸ εἶναι τῇ ὕλῃ ἐνεργείᾳ τὸ εἶδος αἴτιον (οὐ γὰρ οἷόν τε εἶναι αὐτὴν ἐν ὑποστάσει χωρὶς τοῦ εἴδους), τὸ δ' ἐν ὑποκειμένῳ ὂν ἔν τινί ἐστιν ἐνεργείᾳ ὄντι ὃ δύναται εἶναι καὶ χωρὶς τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ ὄντος. πρὸς ὃ ἀντέπιπτεν τὸ καὶ τὰ σώματα βοηθεῖσθαι μὲν πρὸς τὸ εἶναι ἐν ὑποστάσει ὑπὸ τῶν συμβεβηκότων, εἴ γε πᾶν σῶμα ἀνάγκη μετὰ σχήματος εἶναί τινος καὶ χρώματος, ὁμολογεῖσθαι δὲ ταῦτα ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι τῷ σώματι. οὐκ αὔταρκες οὖν πρὸς τὸ μὴ εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ τὸ συντελεῖν τῷ ὑποκειμένῳ αὐτῷ εἰς τὸ εἶναι ἐν ὑποστάσει. ἢ εἰ μέν τι ἁπλῶς συντελεῖ τινι εἰς τὸ εἶναι ἐν ὑποστάσει, οὐ κεκώλυται τοῦτο ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι αὐτῷ, ὡς ἐδείχθη ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ποιότητος, ἧς χωρὶς ἀδύνατον εἶναί τι ἐν ὑποστάσει σῶμα· εἰ δέ τι εἴη ὡς μέρος συντελοῦν τούτῳ ἐν ᾧ ἐστι, τοῦτο οὐχ οἷόν τε ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι τούτῳ οὗ ἐστι μέρος. τὸ δὲ εἶδος τούτῳ ἐν ᾧ ἐστιν, ὡς | μέρος συντελοῦν φαίνεται. δεῖ μὲν γὰρ τὴν ζήτησιν τοῦ πότερον ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τινί ἐστι τὸ προκείμενον ἢ μὴ ποιεῖσθαι λαβόντας τι πρᾶγμα, ἐν ᾧ ἐστι μὲν τοῦτο περὶ οὗ ἡ ζήτησις, ζητεῖται δὲ τὸ πῶς ἐστιν ἐν αὐτῷ. ὁ γὰρ δεικνὺς ὅτι τὸ λευκὸν ἐν σώματι ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, λαβών τι σῶμα, ἐν ᾧ τὸ λευκόν ἐστι, καὶ δείξας ὂν ἐν τῷ σώματι αὐτὸ μήτε ὡς μέρος μήθ' ὡς δυνάμενον χωρὶς αὐτοῦ εἶναι ἔδειξεν, ὅτι ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ. οὕτω δὲ δεῖ καὶ τὸν ζητοῦντα περὶ τοῦ εἴδους, πότερον ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν ἢ μή, λαβεῖν τι τοιοῦτο, ἐν ᾧ ἐστι μὲν ἤδη τὸ εἶδος, ζητεῖται δὲ τὸ πῶς. ἐν μὲν οὖν τῇ ὕλῃ, εἰ καθ' αὑτὴν λαμβάνοιτο, οὔπω ἐστὶ τὸ εἶδος (διὸ οὐδ' ἂν ζητοῖτο, πῶς ἐστιν ἐν αὐτῇ τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὂν ἐν αὐτῇ), ἐπεὶ δέ ἐστιν ἐν τῇ συναμφοτέρῳ οὐσίᾳ τὸ τοιοῦτον εἶδος, χρὴ τοιοῦτό τι προχειρισαμένους ἐπ' αὐτοῦ τὴν ζήτησιν ποιεῖσθαι. ἀλλὰ μὴν ἣν ἂν λάβωμεν συναμφότερον οὐσίαν, ἐν

3. 4 ἄλλου a 9 ἐνεργεία V 10 οἷόν τε corr. ex οιονται V¹ 11 υποκειμενω V 12 ὑποκειμένου V¹ (corr. V²) 16 μὴ del. Sp. 18 οὐ γὰρ B² 20 τούτῳ] τοῦτο a 22. 23 πότερον] ο in lit. V: corr. ex πρότερον B: πρότερον FLa 24 τι VS²a Sp.: τὸ FS¹L 27 ἔδειξεν in lit. V 28 δὲ δεῖ καὶ V Vict. Sp.: δέδεικται FS (in mg. δεῖ) La 29 τι τοιοῦτο GFSa Sp.: τι τοῦτο VB 30 ζητεῖται VS²a Sp.: ζητεῖ FS¹L 31 ζητοῖτο VB coni. Sp.: ζητοίη τὸ GFSa 32 τῷ G ὂν ἐν B²S²a Sp.: ἐν VB¹S¹GL τὸ — ἐστὶν om. F

αὐτῇ τὸ εἶδος τὸ ὂν ἐν αὐτῇ ὡς μέρος ἐστὶ τοῦ συναμφοτέρου. καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὀργανικῷ σώματι, ἐν ᾧ ἐστιν, οὕτως ἐστὶν ὡς μέρος. εἰ δ' ὡς μέρος, οὐκ ἂν εἴη ὡς ἐν ὑποκειμένῳ ὂν τούτῳ, ἐν ᾧ ἐστιν οὕτως [ἔστιν], οὐθ' ἡ ψυχὴ οὔτε τι εἶδος ὅλως. ἢ ἐρεῖ τις καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μὲν λευκοῦ σώματος εἶναι μέρος, ἐν ὑποκειμένῳ δ' εἶναι τῷ σώματι ᾧ συντελεῖ πρὸς τὸ εἶναι ἐν ὑποστάσει, διὸ καὶ τὸ εἶδος τῆς μὲν συναμφοτέρου οὐσίας μέρος ἔσεσθαι, ἐν δὲ τῇ ὕλῃ ᾗ συντελεῖ πρὸς ὕπαρξιν, εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ. ἆρ' οὖν χρὴ λέγειν δεῖν μὲν τὸ ἐν ᾧ ζητεῖται, εἴ ἐστί τι ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, πάντως εἶναι τόδε τι καὶ ἐνεργείᾳ ὑπάρχον (οὐ γὰρ δὴ ἐν τῷ μὴ ὄντι οἷόν τέ τι εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ), τῶν δὲ τούτῳ συντελούντων πρὸς τὸ εἶναι ἐν ὑποστάσει τε καὶ κατ' ἐνέργειαν τῷ εἶναι ἐν αὐτῷ, ὅσα μὲν ἐν αὐτῷ μόνον εἰς τὸ ⟨ἐν⟩ ὑποστάσει εἶναι συντελεῖ, μηκέτι δὲ καὶ τὸ τῳδέ τινι εἶναι, ⟨ταῦτα ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ εἶναι⟩ (καθ' ἃ γάρ τι σῷζον τὴν οἰκείαν φύσιν οἷόν τε μεταβάλλειν, ταῦτα ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν αὐτῷ), ὅσα δὲ μὴ μόνον εἰς τὸ ὑφεστάναι, ἀλλὰ πολὺ πρότερον εἰς τὸ τῳδέ τινι εἶναι συντελεῖ τινι, καθ' ἃ μεταβάλλοντα οὐκέθ' οἷόν τε μένειν τοῦτο ὃ ἦν, ταῦτα δὲ μηκέτι ἐν αὐτῷ εἶναι ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. πῶς γὰρ ἂν εἴη ἐν ὑποκειμένῳ ἀνθρώπῳ τοῦτο οὗ ἡ ἀπουσία φθείρει τὸν ἄνθρωπον; διὸ ἡ μὲν γραμματικὴ ἐν ὑποκειμένῳ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἔχοντι αὐτήν, καίτοι συντελοῦσαν αὐτῷ πρὸς τὸ γραμματικῷ εἶναι (οὐ γὰρ ἐν τῇ τῆς γραμματικῆς ἀπουσίᾳ καὶ ἄνθρωπος εἶναι παύεται), ἡ δὲ ψυχὴ οὐκέτ' ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ, ὅτι πρὸς τὸ εἶναι ἀνθρώπῳ ἡ συντέλεια αὐτῆς, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ ποιῷ ἢ ποσῷ εἶναι ἢ ποῦ ἤ τινι τῶν τοιούτων ὄντων τὸ εἶδος τὸ | φυσικόν, εἴ γε κατὰ τὸ εἶδος ἑκάστῳ τὸ εἶναι τοῦτο ὅ ἐστιν. ἐν μὲν οὖν τῷ συναμφοτέρῳ τε καὶ τῳδέ τινι ὄντι διὰ τοῦτο τὸ εἶδος οὐχ ἐν ὑποκειμένῳ. μέρος γὰρ τῆς οὐσίας τῆς ἑκάστου οὕτως ἐν αὐτοῖς ὄν, οὐδὲ ἐν τῇ ὕλῃ δὲ μόνον, ὅτι μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὕτη οὕτως ὑποκείμενον ὡς τόδε τι, μὴ ἔχουσά πω ἐν αὑτῇ τὸ εἶδος, ἐν δὲ τοῖς οὕτως οὖσι τὸ ἐν ὑποκειμένῳ. τί γὰρ δεῖ εἶναι καὶ τόδε τι ἐν ᾧ τὸ ἐν ὑποκειμένῳ· τοιοῦτον γὰρ τὸ μέρη ἔχον. ἔτι εἰ τὸ μὲν ὑποκείμενον τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντος αὐτῷ διαφέρει τῷ τὸ μὲν ὑποκείμενον δύνασθαι καὶ ἄνευ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων αὐτῷ εἶναι (καὶ γὰρ εἰ μὴ οἷόν τε κηρὸν εἶναι χωρὶς σχήματος, ἀλλὰ χωρίς γε τούτου τοῦ σχήματος, ὃ νῦν ἔχει, οἷόν τε αὐτὸν εἶναι), τὸ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ ὂν μὴ δύνασθαι χωρισθέντος τοῦ ὑποκειμένου αὐτῷ εἶναι (τὴν δὲ ὕλην καὶ τὸ εἶδος ἀδύνατον χωρὶς ἀλλήλων εἶναι τῷ

---

1 ταύτῃ coni. Sp. ὡς VB: τὸ ὂν ὡς GFSa Sp.: τὸ ὂν ἐν L 4 ἔστιν del. Sp. οὔτε τι B^2 Vict. Sp.: οὐκέτι VFa: οὐκέστι L 7 ᾗ VF: ἡ S: ἣ La Sp. 10 οἴονται V^1 (corr. V^2) 12 ἐν add. Vict. Sp. 13 τῳδέ τινι V^{2}B: τῷ δέ τιν V^1: τόδε τι GSa Sp.: τὸ δ' ἔτι F ταῦτα ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ εἶναι add. B^{2}S^{2}a Sp. καθ' ἃ V^{2}B^{1}S^2 Vict. Sp.: κατὰ V^{1}GFS^{1}La 15. 16 τῳδέ τινι V^{2}B: τῷ δέ τι V^1: τόδε τι GFSa Sp. 16 μεταβάλλον B^{2}S^{2}a Sp.: μεταβάλλοντα VFB^{1}S^1 20 συντελοῦσα FSB^{2}a Sp. τὸ scripsi: τῷ libri 23 ὄντων VB^1: om. GFS^{1}L: ὄντων τοιοῦτον γὰρ B^{2}S^{2}a: ὄν, τῶν τοιούτων γὰρ Sp. 28 πω VB: πως SGFLa Sp. αὐτῇ V alt. τὸ om. a 29 δεῖ] δ' a ᾧ V^{2}B Vict. Sp.: τῶι V^{1}GFSLa 35 αὐτῷ] αὐτὸ a Sp.

πρὸς ἄλληλα αὐτὰ λέγεσθαι, τὰ δὲ πρὸς ἄλληλα λεγόμενα ἅμα εἶναι τῇ φύσει. εἴ γε πρός τί ἐστιν, οἷς τὸ εἶναι ταὐτόν ἐστι τῷ πρός τί πως ἔχειν), οὐδ' οὕτως ἂν τὸ εἶδος εἴη ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ὕλῃ. ἢ δύναται καὶ ἐπὶ τῆς ὕλης λέγεσθαι, ὅτι χωρὶς μὲν εἴδους οὐχ οἵα τε εἶναι, ὥσπερ οὐδὲ ὁ κηρὸς χωρὶς σχήματος, χωρὶς δὲ τοῦ εἴδους τοῦδε οἷόν τε αὐτὴν εἶναι, ὡς καὶ τὸν κηρὸν χωρὶς τοῦδε τοῦ σχήματος. ἢ εἰ ἡ ψυχὴ οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ σώματι οἵα τε εἶναι ἢ γενέσθαι, ἢ ἐν τῷ ὀργανικῷ, τούτου δ' ἔστι μέρος, οὐκ | ἂν εἴη ἐν ὑποκειμένῳ, τῶν δὲ σχημάτων ἕκαστον οὐκ ἐν 41 ἀφωρισμένῳ γίνεται σώματι. ἔτι ὁ ἄνθρωπός ἐστι μὲν καὶ μετὰ ψυχῆς. ἔστι δὲ καὶ μετὰ χρώματός τε καὶ σχήματος, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ μὲν ψυχῆς ὡς μέρους καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι συντελούσης. ἐν ᾧ γὰρ ἂν ᾖ ἡ τοιαύτη ψυχή, τοῦτ' ἄνθρωπος. οὐκέθ' οὕτω τὸ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἔχον τοιοῦτον σχῆμα ἢ χρῶμα ἄνθρωπος. διὸ τὰ μὲν ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ, οὐκέτι δὲ καὶ ἡ ψυχή. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν φυσικῶν εἰδῶν.

IX. Πῶς οὐχὶ τῇ εὐεξίᾳ ἡ νόσος ἀντίκειται μᾶλλον τῆς καχεξίας.

Ἐζητήθη, πῶς οὐχὶ τῇ εὐεξίᾳ οὔσῃ ἐπιτεταμένῃ ὑγείᾳ ἡ νόσος μᾶλλον τῆς καχεξίας ἀντίκειται, εἴ γε τὰ ἐναντία πλεῖστον ἀλλήλων διέστηκεν ἐν τῷ αὐτῷ γένει. εἰ γὰρ ἡ καχεξία ἐν ὑγιαίνοντι γίνεται, εἴη ἂν ἀνειμένη τις οὖσα ὑγεία, οὕτω δὲ ἔσται τῇ ἐπιτεταμένῃ ὑγείᾳ ἡ ἀνειμένη ὑγεία ἐναντία. ἄτοπον δὲ τῇ μὲν ὑγείᾳ τὴν νόσον λέγειν εἶναι ἐναντίον, μηκέτι δὲ τῇ ἐπιτεταμένῃ ὑγείᾳ τὴν νόσον ἢ τὴν κατὰ τὴν νόσον ἐπίτασιν. αὕτη γὰρ ἔσται πλεῖστον αὐτῆς διεστῶσα. ἢ εἰ μὲν περὶ ταὐτὸν ἐγίνετο ἥ τε ὑγεία καὶ ἡ εὐεξία, ἔτι δ' ἡ νόσος καὶ | ἡ καχεξία, ἦν ἂν ὑγιὲς τὸ λεγό- 42 μενον, ἐπειδὴ δεῖ περὶ ταὐτὸν τὰ ἐναντία γίνεσθαι. εἰ δ' ἐν ἄλλῳ μὲν ἡ ὑγεία, ἐν ἄλλῳ δὲ ἡ εὐεξία, καὶ ἐν ᾧ μὲν ἡ ὑγεία, ἐν τούτῳ καὶ ἡ νόσος, ἐν ᾧ δὲ ἡ καχεξία, ἐν τούτῳ καὶ ἡ εὐεξία, οὔτ' ⟨εὐεξία⟩ ὑγεία ⟨ἂν⟩ εἴη ἐπιτεταμένη, οὔτ' ἐναντίον αὐτῇ εἴη ἡ νόσος, τὴν ἀρχὴν μηδὲ γινομένη περὶ τὰ αὐτὰ αὐτῇ. γίνεται γὰρ ἡ μὲν ὑγεία καὶ νόσος περὶ τὰς δυνάμεις τῶν πρώτων σωμάτων ἐξ ὧν τὰ ζῷα, ἅπερ ἐστὶ τὰ στοιχεῖα, ὧν δυνάμεις θερμότης ψυχρότης ὑγρότης ξηρότης. ἐν μὲν γὰρ τῇ τῶν δυνάμεων τούτων πρὸς ἄλληλα συμμετρίᾳ ἡ ὑγεία, ἐν δ' ἀσυμμετρίᾳ τῶν αὐτῶν τού-

3 ᾖ a   5 οἴονται V^1 (corr. V^2)   6 fortasse ἀλλ' εἰ   7 ἢ ἐν V^2BS^2a Sp.: ἐν V^1GFL ἔστι VB: οὐκ (in mrg. οὔ G^2) ἔστι G^2FSa Sp.: οὐκέτι G^1 8 ὑποκειμένω V   σχηματων V   12 ἂν ᾖ ἡ B^2S^2a Sp.: ἂν ᾖ GFS^1L: ἂν ἡ VB   οὐκέθ'] οὐκέτι δὲ Vict. οὕτω δὲ V^2B 18 διέστηκεν in lit. B^2S^2a Sp.: καθέστηκεν VGS^1FL 25 ταὐτὸν τὰ ἐναντία] τὸν τὰ ἐν in lit. V   27 εὐεξία, οὔτ' ⟨εὐεξία⟩ ὑγεία ⟨ἂν⟩ Sp.: εὐεξία ὑγεία V^1: εὐεξία ἡ δ' εὐεξία ὑγεία V^2B: εὐεξία· οὔτε (νόσος post οὔτε del. S) ὑγεία ἂν GFSLa: εὐεξία οὐδ' εὐεξία ὑγεία ἂν Vict.   28 αὐτῇ εἴη ἡ νόσος GL: αὕτη εἴη ἡ νόσος FSa: αὐτη εἰ ἡ νόσος V: αὐτῇ εἴη νόσος B: τοὐναντίον αὐτῇ εἴη νόσος Sp.   29 τὰ αὐτὰ αὐτη (αὐτῇ m^2) V: τὰ αὐτὰ αὕτη GFLa: τὰ αὐτὰ αὐτῇ (αὐτή m^1) B^2: αὐτὰ αὕτη Sa: ταὐτὰ αὐτῇ Sp. 30 δύναμις a

των ἡ νόσος. ἡ δὲ εὐεξία καὶ καχεξία περὶ ταῦτα γίνεται, περὶ ἃ καὶ
ἡ ἰσχύς τε καὶ ἡ ἀσθένεια. ἔοικε γὰρ ἡ μὲν εὐεξία τῇ ἰσχύι, ἡ δὲ καχεξία
τῇ ἀσθενείᾳ· ὅ τε γὰρ ἰσχύων πλέον τῆς κατὰ τὴν ἁπλῆν ὑγείαν ἰσχύος
ἐξ ἐπιμελείας εὐέκτης καλεῖται καὶ ὁ εὐέκτης οὕτως ἰσχύει. καὶ ὁ ἀσθενέ-
στερος ἢ κατὰ τὴν τῶν ἁπλῶς ὑγιαινόντων ἰσχὺν καχέκτης κατ' ἐκεῖνο.
ἀλλὰ μὴν ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἀσθένεια ἐν συμμετρίᾳ τῶν ὁμοιομερῶν ἐν τοῖς
ζῴοις μερῶν καὶ ἀσυμμετρίᾳ τὸ εἶναι ἔχουσιν, ἡ μὲν ἰσχὺς ἐν τῇ τούτων
συμμετρίᾳ, ἡ δ' ἀσθένεια ἐν τῇ τῶν αὐτῶν ἀσυμμετρίᾳ, ὥστε καὶ ἡ εὐεξία
καὶ ἡ καχεξία ἐν τούτοις | ἂν γίνοιντο, καὶ εἴη ἂν ὡς ἀσθένεια ἰσχύι, 43
οὕτω καχεξία εὐεξίᾳ ἐναντίον. διὸ καὶ εἰ μὲν ἦν περὶ ἃ ἡ ὑγεία, περὶ
ταῦτα καὶ ἡ εὐεξία, εἶχεν ἂν λόγον λέγειν τὴν εὐεξίαν ἐπιτεταμένην ὑγείαν,
ἐπεὶ δὲ μὴ περὶ ταῦτά ἐστιν, οὐκ ἂν δεόντως οὕτως λέγοιτο, ἢ εἴπερ ἄρα
τῷ γίνεσθαι τὴν εὐεξίαν ἐπὶ προϋποκειμένῃ πάντως ὑγείᾳ προσθήκης μέν
τινος τῷ ὑγιαίνοντι γινομένης, ἀλλ' οὐ κατὰ ὑγείαν οὐδὲ τὴν κατὰ ταύτην
συμμετρίαν.

X. Πῶς εἰ τέσσαρα τὰ αἴτια, οὐκ ἔσται καὶ ἐν τοῖς θείοις σώμασι τὸ ὑποκείμενον ὕλη.

Εἰ τῶν φυσικῶν ἀρχὴ καὶ στοιχεῖα ταῦτα περὶ ὧν εἴρηκεν ἐν τῇ
Φυσικῇ ἀκροάσει Ἀριστοτέλης, ἔστι δὲ ταῦτα ἥ τε ὕλη καὶ τὸ εἶδος καὶ
τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, τὸ κυκλοφορητικὸν σῶμα ἤτοι οὐκ ἔσται
φυσικὸν σῶμα, ἢ ἔσται ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐν ἐκείνῳ, ἢ οὐκ ἔσται
πάσας τὰς ἀρχὰς τῶν φυσικῶν λέγων. τί γὰρ τὸ ὑποκείμενον ἐκείνῳ;
ἀλλὰ μὴν φυσικὸν σῶμα κἀκεῖνο. πᾶν γὰρ σῶμα ἢ φυσικὸν ἢ μαθηματι-
κόν, οὐκ ἔστι δὲ μαθηματικὸν ἐκεῖνο, ἐπεὶ πᾶν τὸ ἐν κινήσει τῇ ἐξ αὐτοῦ
σῶμα φυσικόν, ἐν κινήσει δὲ ἐκεῖνο, εἴ γε καὶ ἀεικίνητον καὶ τὴν | αἰτίαν
τῆς κινήσεως ἔχον ἐν ἑαυτῷ. ⟨ἢ⟩ εἰ ἡ φύσις κατ' αὐτὸν ἀρχὴ κινήσεως 44
καὶ στάσεως, ἐν οἷς ἐστι πρώτως καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός, οὐκ ἔχει δὲ
ἐκεῖνο ἀρχὴν στάσεως ἐν ἑαυτῷ, οὐδ' ἂν φύσιν ἔχοι. εἰ δὲ μὴ φύσιν
ἔχοι, οὐδ' ἂν φυσικὸν σῶμα εἴη. ἀλλ' εἰ μὴ φυσικόν, ποῖόν τι; οὐ γὰρ
δὴ μαθηματικόν, ἐπεὶ ἔμψυχόν ἐστι, πᾶν δὲ σῶμα ἔμψυχον φυσικόν. οὐ
φυσικὸν δ' ὂν σῶμα οὐκ ἔχει τὸ ὑποκείμενον ὕλην, εἴ γε ἡ ὕλη τὸ παρὰ
μέρος τῶν ἐναντίων δεκτικόν. ἢ εἰ μὲν τὴν ὕλην ἔλεγεν εἶναι μόνον τὸ
ἔσχατον ὑποκείμενον τῶν ἐναντίων παρὰ μέρος δεκτικόν, οὐκ ἂν ἦν ἐν τῇ

1 fortasse ταὐτά, item 11 et 12 2 καὶ om. a 3 ἁπλῆν] ῆ in lit. V 12 ἄρα V^1 (corr. V^2) ἢ—ἄρα superflua 13 πάντοσ V^1 (corr. V^2) 14 οὐ κατὰ V^2GFSB^2a: οὐδὲ κατὰ V^1B^1: fortasse οὔτε κατὰ ὑγείαν οὔτε 17 ἡ ὕλη BL Vict. 18 fortasse ἀρχαὶ ταῦτα] τὰ a Sp. 19 Φ. Ἀ.] phys. ausc. II, 3. 194b16 ἡ ὕλη τε καὶ a Sp. 22 τὰς] ἴσ (ἴσως?) ταύτας Vict. λέγειν a 24 αὐτοῦ V^1 (corr. V^2) 25 γε ἐκεῖνο V^1 (corr. V^2) ἀεικίνητον V^2B: ἀκίνητον V^1FSLa: ἀεὶ κινητὸν Vict. Sp. 26 εαυτῶι sic, ε infra v. V ἢ εἰ ἡ V^2GBS^2L: εἰ ἡ V^1S^1F: ἢ ἡ a: ἢ εἰ Vict. Sp. 29 ποῖόν τι V^2B: ποιόν τι V^1G: τὸ ποιόν τι FL: ποῖον δὴ Sa Sp. 30 ἢ ἐπεὶ V^1 (et ἤ, margini adscriptum, et prius ἐ punctis notat V^2) B: //// ἐπεὶ G: ἐπεὶ SFa Sp. οὐ in mg. V^1

ὕλῃ περιειλημμένον τὸ ὑποκείμενον τῷ πέμπτῳ σώματι. εἰ δ' ὁρίζεται τὴν ὕλην καὶ οὕτως, ἔσχατον ὑποκείμενον ἀρρύθμιστον καθ' αὑτό, εἴη ἂν ἐν τῇ οὕτως ὕλῃ λεγομένῃ περιειλημμένον καὶ τὸ ἐν τῷ θείῳ σώματι ὑποκείμενον. κοινότερος γὰρ οὗτος ὁ λόγος τῆς κατὰ τὸ ὑποκείμενον ἀρχῆς καὶ περιέχων ἐν ἑαυτῷ ἀμφότερα τὰ ὑποκείμενα. οὐκ εἰ ἕτεραι δὲ ἀλλήλων αἱ ὗλαι, ἥ τε ἐν τῷ θείῳ σώματι ὑποκειμένη καὶ ἡ ἐν τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, ἤδη καὶ σύνθετοι. εἰ μὲν γὰρ ἦν τι αὐταῖς ἕν τι ὑποκείμενον, ἔδει αὐταῖς διαφορῶν, καθ' ἃς εἰδοποιηθεῖσαι ἔχουσαι ταὐτὸν ὑποκείμενον ἀλλήλων διαφέρουσι· εἰ δέ εἰσιν ἕτεραι, πάντῃ οὐκ ἀνάγκη αὐτὰς κατά τινας εἰδοποιοὺς διαφορὰς ἀλλήλων | διαφέρειν· οὐδὲ γὰρ τὸ εἶδος καὶ ἡ 45 ὕλη, ἐπεὶ ἕτερα ἀλλήλων, διὰ τοῦτο καὶ σύνθετα.

XIª. Πῶς εἴρηται ἐν τῷ ᾱ Περὶ ψυχῆς· τὸ γὰρ ζῷον τὸ καθόλου ἤτοι οὐδέν ἐστιν ἢ ὕστερον.

Ἐζητεῖτο πῶς εἴρηται ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ ψυχῆς ὑπ' Ἀριστοτέλους, τὸ γὰρ ζῷον τὸ καθόλου ἤτοι οὐδέν ἐστιν ἢ ὕστερον. ὅτι μὲν οὖν δύναται παραδείγματι τῷ ζῴῳ κεχρῆσθαι τῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν οὕτω λεγομένων καθόλου ὡς τὸ πρῶτον ἔχειν καὶ δεύτερον, βουλόμενος ὅπως ἔχει δεῖξαι, εἴρηταί μοι ἐν τῷ εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήματι. ἔνεστι μέντοι τὸ εἰρημένον καὶ ἐπὶ τοῦ ζῴου καὶ ἐπὶ τῶν κυρίως ὄντων γενῶν ἐφαρμόζον δεῖξαι. ἐπεὶ γὰρ τὰ γένη καθόλου, τὸ δὲ καθόλου τινῶν ὄν, ὄν τι καθόλου ἐστίν. οὐ γὰρ δὴ μηδέν τι ὂν καθόλου τέ ἐστι καὶ γένος καὶ συνωνύμως κατηγορεῖται, ἀλλὰ δεῖ τι εἶναι πρᾶγμα, ᾧ τὸ καθόλου συμβέβηκεν, καὶ ἔστιν ἐκεῖνο μὲν πρᾶγμά τι ᾧ τὸ καθόλου συμβέβηκεν, τὸ δὲ καθόλου οὐ πρᾶγμά τι κυρίως, ἀλλὰ συμβεβηκός τι ἄλλῳ. οἷον τὸ ζῷον πρᾶγμά τί ἐστι καὶ φύσεώς τινος δηλωτικόν, σημαίνει γὰρ οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικήν, ὃ κατὰ μὲν τὴν αὑτοῦ φύσιν οὐκ ἔστι καθόλου. οὐδὲν γὰρ ἧττον ἔσται καὶ εἰ ἓν κατ' ἀριθμὸν ὑποτεθείη ζῷον εἶ|ναι. ὑπάρχει 46 δὲ αὐτῷ ὄντι τοιούτῳ ἐν πλείοσιν εἶναι καὶ κατ' εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσιν. συμβέβηκεν οὖν αὐτῷ τοῦτο. ὃ γὰρ μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ τινὸς ὂν ὑπάρχει αὐτῷ συμβεβηκός. ἐπεὶ τοίνυν τὸ γένος τὸ τοιοῦτο οὐ πρᾶγμά τι, ἀλλὰ συμβεβηκὸς πράγματι, εἶπεν αὐτὸ Ἀριστοτέλης "ἢ μηδὲν εἶναι", ἐπεὶ

---

2 ἀρρύθμιστον V^2B Sp.: ἀρυθμιστον V^1F: ἀρυθμιστὸν GSLa καθ' αὑτό V^2B^2 Sp.: κατ' αὐτό (αυ in lit.) V^1GFSB^1La 3 ὕλῃ om. FS^1L 4 ὁ λόγος οὗτος a Sp. 9 διέφερον B^2 12 περὶ ψυχῆς] de an. I, 1. 402 b 7 16 τῶν GFSLa Sp.: τὸ (ὸ in ras. m^2) B: τῶι sic V 18 ἔχει GFBLSa Sp.: ἔχῃι (η in lit.) V 20 τὸ scripsi: τὰ libri cf. 23,23 τινῶν ὄν, ὄν τι scripsi cf. ib.: τινῶν ὄντα G^1LS: τινῶν ὄντι VB^1: τινῶν ὄντων B^2a: τινῶν ὂν τῶν S^2: τι ὄντα G^2: τὶ νων ὄντα F alt. καθόλου om. L 23 πρᾶγμά τι V^2GLa Sp.: πραγμα τι V^1: πράγματι F 26 αὐτοῦ V^1 (corr. m^2) 27 ὑποτεθείη Sp.: ὑποτεθῇ VGB: ὑποτέθη FSLa ὑπάρχει V^2BS^2a Sp.: ὑπάρχειν S^1V^1GFL 29 fortasse τὸ γὰρ 30 τὸ τοιοῦτο V^2BS^2a Sp.: τοιοῦτο V^1S^1GFL cf. 24,1 31 συμβεβηκος V^1 πρᾶγμά τι a Sp.: πράγματί τινι Trendelenburg de an.[2] p. 167

μὴ κυρίως ⟨ὄν· τὸ γὰρ ὡς⟩ γένος ζῷον βουλόμενος δηλῶσαι προσέθηκεν τῷ ζῴῳ τὸ καθόλου, εἰπὼν τὸ γὰρ ζῷον τὸ καθόλου. τοῦτ' οὖν τὸ ὡς γένος ζῷον ἤτοι οὐδέν ἐστιν, ἐπεὶ μὴ φύσιν τινὰ οἰκείαν σημαίνει, ἀλλ' ἔστιν σύμπτωμα ἐπί τινι γινόμενον πράγματι, ἢ εἰ καὶ τὸ οὕτως ὂν ὄν τις λέγοι, ὕστερον ἔσται ἐκείνου ᾧ ὑπάρχει. δεῖ γὰρ εἶναι πρῶτον τὸ πρᾶγμα τοῦ συμβεβηκότος αὐτῷ. ὅτι δὲ ὕστερον τοῦ πράγματος, δῆλον. ζῴου μὲν γὰρ ὄντος οὐκ ἀνάγκη τὸ ὡς γένος ζῷον εἶναι (δύναται γὰρ πρὸς ὑπόθεσιν καὶ ἕν τι ζῷον εἶναι, ἐπεὶ [τὸ] μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ τὸ καθόλου), εἰ δὲ εἴη τὸ ὡς γένος ζῷον, ἀνάγκη καὶ τὸ ζῷον εἶναι. καὶ ἀναιρουμένης μὲν οὐσίας ἐμψύχου αἰσθητικῆς οὐδ' ἂν τὸ ὡς γένος ζῷον εἴη (οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ μὴ ὂν ἐν πλείοσιν εἶναι), εἰ μέντοι ἀναιρεθείη τὸ ὡς γένος ζῷον, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὴν οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικὴν ἀνῃρῆσθαι· εἴη γὰρ ἂν ὡς εἶπον καὶ ἐν ἑνί, καὶ ἔστι διὰ ταῦτ' εἰρημένον | τὸ ἢ οὐδέν ἐστιν 47 ἢ ὕστερον. ὕστερον δ' ὂν τοῦ πράγματος ᾧ συμβέβηκεν, πάλιν αὐτὸ πρῶτον ἑκάστου τῶν ⟨ἐν μέρει καὶ⟩ ὑπ' αὐτὸ γίνεται, διότι τὸ μὲν γένει εἶναί ἐστιν ἐν τῷ κατὰ πολλῶν καὶ διαφερόντων κατηγορεῖσθαι, τὸ δ' ἐν μέρει εἶναί ἐστι τὸ μετὰ πολλῶν εἶναι ὑφ' ἕν τι ἢ γένος ἢ εἶδος. διὸ ἀναιρουμένῳ μὲν ἑνὶ τῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν οὐ συναναιρεῖται τὸ κοινόν, διότι ἐστὶν ἐν πλείοσιν· εἰ δ' ἀναιρεθείη τὸ κοινόν, οὐδ' ἂν τῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν εἴη τι, οἷς τὸ εἶναι ἐν τῷ ἐκεῖνο ἔχειν ἐν αὐτοῖς.

XI[b]. [Ἄλλως τὸ αὐτὸ ἐπιμελέστερον τεταγμένον.]

Ἐζητεῖτο πῶς εἴρηκεν ἐν τῷ ᾱ Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλης τὸ γὰρ ζῷον τὸ καθόλου ἤτοι οὐδέν ἐστιν ἢ ὕστερον. ὅτι μὲν δύναται παραδείγματι τῷ ζῴῳ κεχρῆσθαι τῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν οὕτω λεγομένων καθόλου ὡς τὸ πρῶτον ἔχειν καὶ δεύτερον, βουλόμενος πῶς ἔχει δεῖξαι, εἴρηταί μοι ἐν τῷ εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ὑπομνήματι. εἰπὼν γὰρ ὅτι χρὴ εὐλαβεῖσθαι ἄσκεπτον καταλιπεῖν τὸ πότερον τῷ εἴδει μόνον διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ψυχαὶ ἢ καὶ τῷ γένει· εἰ γὰρ τοῦτο διορισθείη, οὐ λήσεθ' ἡμᾶς, πότερον εἷς τις λόγος ψυχῆς κοινός τε καὶ γενικός. εἰ δὲ

---

1 μὴ] μὲν a ὂν τὸ γὰρ ὡς add. V²BS²a Sp. et v. 24,3 προτέθηκεν a 2 τῷ καθόλου a 8 ἐπεὶ V²B et v. 24,5: ἐπεὶ τὸ V¹GFSLa 9 εἰ δὲ εἴη τὸ ὡς V²B Vict. (Vict. fort. εἴη ἢ) Sp. et v. 24,10: ἔδει ἢ τὸ (το V¹) ὡς V¹GFSLa 10 αἰσθητικοῦ FS¹L οἷονται V¹ (corr. V²) 13 διὰ τοῦτ' coni. Sp. cf. 24,10 15 ἐν μέρει καὶ add. Vict. et v. 24,17 αὐτὸ] αὐτοῦ GF¹ 18 οὐ συναναιρεῖται Vict. et v. 24,20: οὐκ ἀναιρεῖται libri 20 αὐτοῖς V: ἑαυτοῖς v. 24,22 21 Ἄλλως κτλ.] quae secuntur ad verbum congruunt cum antecedentibus, i. e. 21,14—22,20 = 22,22—26 et 23,21—24,21. accedunt 22,26—23,21, ubi accuratius exponitur ὅτι δύναται παραδείγματι τῷ ζῴῳ κεχρῆσθαι κτλ. qua de re in priore capite satis habuit ad commentarium de anima provocare 22 εἴρηται GFSLa vid. v. 21,14 ἀριστοτέλη SL: ἀριστοτέλει G Sp.: ἀριστοτέλῃ a γὰρ om. a 23 μὲν οὖν Vict. 24 παράδειγμά τι a τῶν G Sp. v. 41,16: τὸ VBS¹: τὸ τῶν F: τῷ S²La 26 εἰπὼν] 402b3. subintellegas οὕτως ἐζήτησε 27 καταλειπεῖν τῷ a 27. 28 διαφέρουσιν μόνον a

μὴ | ὁμογενεῖς εἶεν, ἑκάστου γένους ψυχῆς ἴδιος ἔσται. τὸ γὰρ κοινὸν 48 ψυχῆς ὄνομα μόνον ἐστίν, οὐκέτι δὲ καὶ πρᾶγμά τι. δεικνὺς δὲ πῶς ἴδιος ἑκάστης, παραδείγμασιν ἐχρήσατο ὑπὸ ἓν γένος οὖσιν, ὃ καὶ ἀσαφέστερον τὸ λεγόμενον ἐποίησεν. εἰ γὰρ εἴη ταῦτά φησι μὴ ὁμογενῆ, ὁ ἵππος καὶ ὁ κύων καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ θεός, ὡς γένος αὐτῶν τὸ ζῷον εἶναι, ἴδιος ἑκάστου αὐτῶν λόγος ἔσται, τὸ δὲ ζῷον τὸ κοινῶς κατ' αὐτῶν κατηγορούμενον ἤτοι οὐδεμίαν οἰκείαν σημαίνει φύσιν, ἀλλ' ἔσται ὁμώνυμον, ἢ εἰ καὶ σημαίνει, ⟨ἔχει⟩ ὡς δοκεῖ ἔχειν ἐπὶ τῶν πολλαχῶς λεγομένων τῶν ἐν οἷς ἐστι τὸ πρότερον καὶ ὕστερον. τὸ γὰρ κοινῶς ἐν τοῖς οὕτως ἔχουσι κατηγορούμενον σημαίνει μέν τινα φύσιν, οὐ μὴν ἐν πᾶσιν ὁμοίως ἔχουσαν τοῖς ὧν κατηγορεῖται· διὸ ὕστερον τοῦτο τῶν ὑπ' αὐτό. τὸ μὲν γὰρ ὡς γένος τινῶν κατηγορούμενον ἀναιρούμενον συναναιρεῖ αὑτῷ πάντα τὰ ὑφ' αὐτό, ὧν οὐδενὶ ἀναιρουμένων συναναιρεῖται, διὸ πρῶτον τῇ φύσει, τὸ δ' ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ ὕστερόν ἐστιν, ἀναιρουμένῳ τῷ πρώτῳ ἔχοντι τὸ ὑπ' αὐτοῦ σημαινόμενον συναναιρεῖται. διὸ οὐκέτι πρῶτον ἀλλ' ὕστερον γίνεται. τοιοῦτον δὲ δείξει καὶ τὴν ψυχὴν ὄν. διὸ εἰκότως προτίθεται τὴν περὶ αὐτοῦ ζήτησιν, ποιησάμενος δὲ τὸν λόγον ἐπὶ ζῴου, ἐπεὶ ὧν ἐμνημόνευσεν ὑπὸ τὸ ζῷον ἦν, προσέθηκεν τὸ ὁμοίως | δὲ κἂν εἴ τι κοινὸν 49 ἄλλο κατηγοροῖτο, δεικνὺς ὅτι πᾶν. εἴ τι οὕτως κοινῶς τινῶν κατηγορεῖται ὡς μὴ εἶναι γένος αὐτῶν, ἢ οὐδὲν ἔσται ἢ ὕστερον, ὡς προείρηται. τοῦτο μὲν οὖν ἐν ἐκείνῳ εἴρηται. ἔνεστι μέντοι τὸ εἰρημένον καὶ ἐπὶ τοῦ ζῴου καὶ ἐπὶ τῶν κυρίως γενῶν ὄντων ἐφαρμόζον δεῖξαι. ἐπεὶ γὰρ τὰ γένη καθόλου, τὸ δὲ καθόλου τινῶν ὄν, ὄν τι καθόλου ἐστίν. οὐ γὰρ δὴ μηδέν τι ὂν καθόλου τέ ἐστι καὶ γένος καὶ συνωνύμως κατηγορεῖται [ὂν μέν τι τὸ γένος, ὂν μέντοι τόνδε τὸν τρόπον]. τὸ μὲν ὑποκείμενον ᾧ τὸ καθόλου συμβέβηκε πρᾶγμά τί ἐστι, τὸ δὲ καθόλου τὸ ἐκείνῳ συμβεβηκὸς οὐ πρᾶγμά τι καθ' αὑτό ἐστιν, ἀλλὰ συμβεβηκός τι ἐκείνῳ, οἷον ζῷον πρᾶγμά τί ἐστι καὶ φύσεώς τινος δηλωτικόν, σημαίνει γὰρ οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικήν, ὃ κατὰ μὲν τὴν αὑτοῦ φύσιν οὐκ ἔστι καθόλου. οὐδὲν γὰρ ἧττον ἔσται, καὶ εἰ ἓν κατ' ἀριθμὸν ὑποτεθείη ζῷον εἶναι. ὑπάρχει δὲ αὐτῷ ὄντι τοιούτῳ ἐν πλείοσιν εἶναι καὶ κατ' εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσιν. συμβέβηκεν οὖν αὐτῷ τοῦτο. ὃ γὰρ μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ τινὸς ὂν ὑπάρχει

---

1 ἐστιν FS¹ 2 ὀνόματι V² πρᾶγμά τι Sp.: πράγματι libri 3 fortasse σαφέστερον 5 κύνων a ὡς VFB: ὥστε GSa Sp.: φησὶ L 7 ἤτοι] ἤτοι οὐδέν ἐστιν GFSLa: ἤτοι οὐδέν ἐστιν καὶ Vict. Sp. 8 ⟨ἔχει⟩ ὡς scripsi: ⟨ἔσται⟩ ὡς B²S²a Sp. ἐν] καὶ a 12 post ἀναιρούμενον del. m² συναναιρούμενον V αὐτῷ V² 13 ἀναιρουμένῳ a Sp. 14 καὶ τὸ a Sp. 15 σημαινόμενον οὐ συναναιρεῖται B² 16 δ' ἔδειξε coni. Sp. 17 ἐπεὶ ὧν VB: ἐπιὼν GL: ἐπὶ ὧν FSa Sp. ὅτι ὑπὸ coni. Sp. 21 τοῦτο] τὸ a ἐν om. a ἐκείνῳ VB scil. ὑπομνήματι cf. 22,26: ἐκείνοις LGFSa Sp. 22 ὄντων γενῶν supra 23 ὄν, ὄν τι] ὄν. ὄντι VB: ὄντι SGFLa: ὄντων Vict. Sp. 24 ἔσται a Sp. 24. 25 ὂν μέν τι—τρόπον circumscripsi et desunt 22,21, ubi cf. quae adduntur 25 ὂν μέντοι VS¹GFL: οὐδέ τι S²a: ὂν δέ τι (τι del. m²) B Vict. Sp. τὸ μὲν—ἐκείνῳ] cf. 21,22—24 26 πρᾶγμά τι Sp.: πρᾶγμα a: πράγματι libri 27 πραγματι V¹ (corr. V²) κατὰ συμβεβηκός a Sp. 30 κρεῖττον FS¹L

αὐτῷ συμβεβηκός. ἐπεὶ γοῦν τὸ γένος τοιοῦτον οὐ πρᾶγμά τι, ἀλλὰ συμβεβηκὸς πράγματί τινι, εἶπεν αὐτὸ Ἀριστοτέλης ἢ μηδὲν εἶναι, ἐπεὶ μὴ κυρίως ὄν· τὸ γὰρ ὡς γένος ζῷον βουλόμενος δηλῶσαι προσέθηκε τῷ ζῴῳ τὸ καθόλου, εἰπὼν τὸ γὰρ | ζῷον τὸ καθόλου. τοῦτο οὖν τὸ ὡς γένος 50 ζῷον ἤτοι οὐδέν ἐστιν, ἐπεὶ μὴ φύσιν τινὰ οἰκείαν ἔχει, ἀλλ' ἔστιν σύμπτωμα ἐπί τινι γινόμενον πράγματι, ἢ εἰ καὶ τὸ οὕτως ὂν ⟨ὄν⟩ τις λέγοι, ὕστερον ἔσται ἐκείνου ᾧ ὑπάρχει. δεῖ γὰρ εἶναι πρῶτον τὸ πρᾶγμα τοῦ συμβεβηκότος αὐτῷ. ὅτι δ' ὕστερον τοῦ πράγματος, δῆλον. ζῴου μὲν γὰρ ὄντος οὐκ ἀνάγκη τὸ ὡς γένος ζῷον ⟨εἶναι⟩ (δύναται γὰρ πρὸς ὑπόθεσιν καὶ ἕν τι ζῷον εἶναι, ἐπεὶ μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ τὸ καθόλου), εἰ δὲ εἴη τὸ ὡς γένος ζῷον, ἀνάγκη καὶ τὸ ζῷον εἶναι. καὶ ἀναιρουμένης μὲν οὐσίας ἐμψύχου αἰσθητικῆς οὐδ' ἂν τὸ ὡς γένος ζῷον εἴη (οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ μὴ ὂν ἐν πλείοσιν εἶναι), εἰ μέντοι ἀναιρεθείη τὸ ὡς γένος ζῷον, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὴν οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικὴν ἀνῃρῆσθαι, εἴη γὰρ ἂν ὡς εἶπον καὶ ἐν ἑνί, καὶ ἔστι διὰ ταῦτ' εἰρημένον τὸ ἢ οὐδέν ἐστιν ἢ ὕστερον. ὕστερον δὲ ὂν τοῦ πράγματος ᾧ συμβέβηκε, πάλιν αὐτὸ πρῶτον ἑκάστου τῶν ἐν μέρει καὶ ὑπ' αὐτὸ γίνεται, διότι τὸ μὲν γένει εἶναί ἐστιν ἐν τῷ κατὰ πολλῶν καὶ διαφερόντων κατηγορεῖσθαι, τὸ δ' ἐν μέρει εἶναί ἐστι τὸ μετὰ πολλῶν εἶναι ὑφ' ἕν τι ἢ γένος ἢ εἶδος. διὸ ἀναιρουμένῳ μὲν ἑνὶ τῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν οὐ συναναιρεῖται τὸ κοινόν, ⟨διότι ἐστὶν ἐν πλείοσιν.⟩ εἰ δ' ἀναιρεθείη τὸ κοινόν, οὐδ' ἂν τῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν εἴη τι, οἷς τὸ εἶναι ἐν τῷ ἐκεῖνο ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς. |

XII. Πῶς οἷόν τε ἅμα τὸν αὐτὸν ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι, εἰ ἐναντία ταῦτα. 51

Εἰ ἀδύνατον ἅμα τὰ ἐναντία τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, πῶς οἷόν τε ἅμα τὸν αὐτὸν ἥδεσθαι τε καὶ λυπεῖσθαι, ὃ συμβαίνει τοῖς διψῶσίν τε καὶ πίνουσιν, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς πεινῶσιν τε καὶ ἐσθίουσιν, ἔτι δὲ τοῖς ψωριῶσίν τε καὶ κνωμένοις; ἢ γὰρ οὐκ ἐναντίον ἡδονὴ λύπη, ἢ οὐκ ἀληθὲς τὸ μὴ οἷόν τε ἅμα τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία ὑπάρχειν. ⟨ἢ⟩ οὔτε τὸ ἀδύνατον ἅμα τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία ὑπάρχειν ἁπλῶς ἀληθές, ἀλλὰ κατὰ ταὐτό, οὔθ'

1 γοῦν] τοίνυν 21,30 πρᾶγμά τι Sp. et 21,30: πρᾶγμα VGFBSLa: πράγματι Vict. 3 ὂν — ὡς desunt 22,1 4 ὡς om. V¹ (add. V²) 5 ἐπεὶ μὴ Vict. et 22,3: ἢ εἰ μὴ V¹: εἰ μὴ V²GFBSLa ἔχει] σημαίνει 22,3 6 ὂν add. B² Vict. et 22,4 8 ὅτι] τὸ a δῆλον del. SB²: om. a 9 ὡς in lit. V εἶναι add. Vict. Sp. 10 καὶ] καθ' a 17 αὐτὸ GFLSa Sp. et 22,15: αὐτοῦ VB 18. 19 ἐστιν ἐν — εἶναι om. V¹GFS¹L exh. V²S²a Sp. et 22,16 20. 21 διότι ἐστὶν ἐν πλείοσιν add. Vict. et 22,18 21 οὐδ'] εἴη δ' a 21. 22 τι οἷς V²Ba Sp.: τισ οἶσ V¹: τιθ' οἷς F: τιθεὶς LS¹: τιθοῖς S² 25 οἴονται V¹ 26 prius τε om. a Sp. συβαίνει V¹ 26. 27 πινῶσιν V¹ (corr. V²) τε om. a Sp. 27 δὲ] τε a Sp. κνωμένοις] κνηθομένοις GLFS 28 ἡδονὴ λύπη GFSa Sp.: ἡ κοινὴ λύπη V¹: ἡ ἡδονὴ τῇ λύπῃ V²B: λύπῃ L 21 ἢ οὔτε B²

ἁπλῶς ἡδονὴ λύπῃ ἐναντία, οὐ γὰρ πᾶσα ἡδονὴ πάσῃ λύπῃ ἐναντία. οὐ γὰρ τῇ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἡδονῇ ἡ ἀπὸ τοῦ διψῆν λύπη ἐναντία, ἀλλ' ἡ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἡδονὴ τῇ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ λύπῃ ἐναντία, ἃς καὶ ἀδύνατον ἅμα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν. οὔτε γὰρ ἅμα ἥδεσθαί τε καὶ λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ θεωρεῖν, ὅτι ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος τῇ πλευρᾷ, οἷόν τε διὰ τὸ αὐτό, οὔτε τὸν πεινῶντα ἐπὶ τῷ πεινῆν ἅμα οἷόν τε καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι, λυπούμενον μέντοι ἐπὶ τῷ πεινῆν ἅμα ἥδεσθαι ἐπὶ τῷ ἐσθίειν οὐκ ἀδύνατον. οὐ γὰρ ἐναντία τῇ τοιαύτῃ ἡδονῇ ἡ τοιαύτη λύπη. ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῇ ἐνδείᾳ, ἡ δὲ ἡδονὴ ἐπὶ τῇ τῆς ἐνδείας θεραπείᾳ, διὸ καὶ ἔστ' ἂν μὲν ᾖ δεόμενον θεραπείας, θεραπευόμενον ἥδεται, ἅμα δὲ δεῖται θεραπείας καὶ ἐστὶν ἐν λύπῃ. ὅτι γὰρ οὐκ ἀπὸ τοῦ | [52] αὐτοῦ ἥ τε λύπη καὶ ἡ ἡδονή, δῆλον ἐκ τοῦ τοὺς πεινῶντας μέν, μὴ τρεφομένους δέ, λυπεῖσθαι μόνον, καὶ ἐκ τοῦ τοὺς τρεφομένους μειοῦν τὴν λύπην. οὕτω τὸ μὲν εἶναι ἐνδεᾶ λύπης μόνης αἴτιον, τὸ δ' ἀναπληροῦσθαι ἡδονῆς, καὶ οἱ ψωριῶντες καὶ κνώμενοι οὐ διὰ τὸ κνῆσθαι λυποῦνται, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔτι δεῖσθαι τοῦ κνῆσθαι, ὥσπερ καὶ οἱ τρεφόμενοι ἐπὶ τῷ ἔτι εἶναι ἐνδεεῖς λυποῦνται, οὐκ ἐπὶ τῷ τρέφεσθαι.

XIII. Ὅτι μὴ ὁμοίως κατά τε τὰς ἄλλας αἱρέσεις καὶ κατ' Ἐπίκουρον εἰσάγεται τὰ χρώματα, ὡς ἔλεγεν Κηνσωρῖνος ὁ Ἀκαδημαικός.

Ὅτι μὴ ὁμοίως κατ' Ἐπίκουρον εἰσάγεται τὰ χρώματα, ὡς ἔλεγέν τις παριστάμενος αὐτοῦ τῇ δόξῃ, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας αἱρέσεις. ὁ μὲν γὰρ ἐν τοῖς στοιχείοις, ⟨ἃ⟩ ἀρχὰς ὑποτίθεται τῶν ἁπάντων, οὐδὲν τούτων φησὶν εἶναι, καθ' οὓς δὲ στοιχεῖα τὰ τέσσαρα, κατὰ τούτους ἐν τοῖς στοιχείοις ἐστὶν καὶ ταῦτα. διὸ κατὰ μὲν τούτους ἐκ προϋπαρχόντων χρωμάτων γίνεταί τινα χρώματα, καθ' ὃν δὲ μὴ ἔστιν ἐν τοῖς στοιχείοις ταῦτα, ἐκ μὴ προϋπαρχόντων ἡ γένεσις αὐτῶν. ὡς οὖν, εἰ ὑπέθετό τις ἄτομα εἶναι σώματα ἀρχὰς τῶν ὄντων, μὴ μόνον ἔχοντα σχήματα καὶ μέγεθος καὶ ἀντιτυπίαν, ἀλλὰ καὶ χρῶμα, οὐχ | [53] ὁμοίως κατά τε τοῦτον ἡ τῶν χρωμάτων γένεσις (ἐκ προϋπάρχοντος γὰρ χρώματος καὶ ὄντος ἐν τοῖς στοιχείοις), καὶ καθ' ὃν τὰ ἄτομα ταῦτα στοιχεῖα οὐκ ἔχει χρῶμα, οὕτως οὐδ' εἰ μὴ ἄτομά τις τὰ στοιχεῖα λέγοι, λέγοι δὲ τὰ τέσσαρα τῷ ἐν τούτοις εἶναι μετὰ

1 ἐναντία] ἐναντίον a Sp. 6 πεινῶντα corr. ex πινῶντα V 8 τοιαύτῃ B^2 coni. Sp.: αὐτῇ libri 12 πεινῶντας BV^2: πινῶντας V^1: πεινόντας F: πείνοντας Sa: πίνοντας L 13 οὕτω] οὐ τῶν V^1 (corr. V^2) εἶναι ἐνδεᾶ Sp.: εἶναι ἔνδε///α V: εἶ ἐνδεία G: εἶναι ἔνδεια FSLa: ἐνδεία B: ἐν ἐνδείᾳ B^2 15 κνῆσθαι V^1: κνᾶσθαι V^2B: κνήθεσθαι GFSa (item v. 7) λυποῦνται] λυ in lit. V 16 ὥσπερ] οὕτω a Sp. 18 αἱρέσεις om. V, sed exhibet tabula 20 χρώματα] τα in lit. V 22 ἐν VBF: οὖν ἐν S^2a Sp.: οὐκ ἐν GL στοιχείοις ⟨ἃ⟩ ἀρχὰς scripsi: στοιχείοις ἀρχὰς V^1S^1GFL: ⟨ἀτόμοις⟩ στοιχείοις ⟨ἅπερ⟩ ἀρχὰς V^2S^2Ba Sp. 25 ὃν V^2BS^2a Sp.: ὃ V^1GFS^1L ταῦτα in lit. V ἐκ μὴ VB: ἐκ FL: οὐκ ἐκ Sa Sp. 26 ὡς in lit. B Vict. Sp.: πῶς VFLa 27 σχήματα V^1: σχῆμα V^2GSLa Sp. 30 οὐδ' εἰ V^2GFBSa Sp.: οὐ δεῖ L: οὐδὲ V^1 31 λέγοι semel a τῷ] fortasse καὶ

τῶν ἄλλων καὶ τὰ χρώματα, οὐδ' οὗτος ἂν ὁμοίως Ἐπικούρῳ τὴν τῶν χρωμάτων εἰσάγοι φύσιν. ὡς γὰρ τὰ γινόμενα ἐκ τῶν στοιχείων οὐκ ἂν εἶχεν ἀντιτυπίαν μηδ' ὅλως ἐν τοῖς στοιχείοις οὔσης ἀντιτυπίας, οὕτως οὐδ' ἂν χρῶμά τι τῶν γινομένων ἔχοι μηδενὸς ὄντος στοιχείοις χρώματος. τὸ δὲ ζητεῖν πόθεν ἐν τοῖς στοιχείοις πυρί τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ χρώματα, ἴσον ἂν εἴη τῷ ζητεῖν, πόθεν ἐν τοῖς ἀτόμοις τὰ σχήματα. τὸ δὲ ταῦτα μὲν ὑπό τινων εἶναι λέγεσθαι γενητὰ καὶ φθαρτά, ἀγενήτους δὲ τὰς ἀτόμους ὑπὸ τῶν [ἐν] ἐκείνοις στοιχείοις χρωμένων, οὐδὲν πλέον· καὶ γὰρ καθ' οὓς τὰ στοιχεῖα ταῦτα γενητὰ καὶ φθαρτά, κατὰ τούτους τῷ ἀριθμῷ τὸ γενητὸν ἔχει ταῦτα καὶ τὸ φθαρτὸν, ἄφθαρτα δὲ καὶ ἀγένητα κατ' εἶδός ἐστιν. εἰς ἄλληλα γὰρ μεταβάλλει καὶ ἐξ ἀλλήλων γίνεται, ὥστε καὶ ἐν τῇ τούτων γενέσει ἐκ προϋπαρχόντων ἡ γένεσις. ὥσπερ οὖν τῶν ἄλλων, οὑτωσὶ δὲ καὶ τῶν χρωμάτων. |

XIV. Ὅτι καθ' οὓς μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν ἐστιν, οὐδὲν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσιν ἀγαθόν. 54

Εἰ οἱ θεοὶ προνοοῦσι τῶν ἀνθρώπων, ἀγαθόν τι αὐτοῖς παρέχουσιν. πᾶν γὰρ τὸ προνοοῦν τινος ἀγαθόν τι τῷ προνοουμένῳ περιποιεῖ, ὡς τὸ μὴ ἀγαθόν τι περιποιοῦν τινι τοῦτο οὐδ' ἂν προνοοῖ αὐτοῦ. ἀλλὰ μὴν καθ' οὓς μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν, οὐδὲν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις περιποιοῦσιν, ὡς δείξω. [καθ' οὓς [οὐ] μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν, οἱ θεοὶ οὐ προνοοῦσι τῶν ἀνθρώπων. ὅτι δὲ μηδὲν παρὰ θεῶν ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις κατὰ τοὺς προειρημένους γίνεται, δῆλον ἐντεῦθεν.] τὸ καλὸν ἐφ' ἡμῖν, ὃ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τοῦτο δι' ἑαυτῶν κτώμεθα, ὃ δι' ἑαυτῶν κτώμεθα, τοῦθ' ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου περιγίνεται. τὸ καλὸν ὑπ' οὐδενὸς ἡμῖν ἄλλου περιγίνεται. εἰ ὑπὸ μηδενός, οὐδ' ὑπὸ τῶν θεῶν. ἀλλὰ μὴν ταὐτὸν ἀγαθόν τε καὶ καλόν. καθ' οὓς μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν, οὐδὲν ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τῶν θεῶν περιγίνεται.

XV. Ὅτι εἰ ἡ αὐτὴ ὕλη καὶ ἐν τοῖς θείοις ἔσται, κἀκεῖνα φθαρτά.

Ἡ ὕλη ἤτοι ἡ αὐτὴ ἔν τε τοῖς θείοις καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ἢ ἑτέρα. ἀλλ' εἰ μὲν | ἡ αὐτή, ἔσται κἀκεῖνα φθαρτά, εἴ γε οἷς τὸ δυνάμει ὑπόκειται, ταῦτα φθαρτά (ὡς δέδεικται ὑπ' Ἀριστοτέλους ἔν τε ἀλ- 55

---

1 ἂν ὁμοίως FSLa Sp.: ἀνομοίως VG 4 χρώματι a 5 ἐν τοῖς στοιχείοις V²B: στοιχείοις V¹GFSa Sp. ante καὶ τοῖς add. καὶ ὕδατι B Vict. Sp. 6 τῷ GSa Sp.: τὸ VBFL 8 ἐν del. V² Sp.: om. B ἐκείνοις V¹GFSLa Sp.: ἐκείναις V²B χρωμένων] χρωμ sic V¹ cui V² in lacuna, non litura, ca. X litterarum add. ενω sive ενων: χρωμένων B Vict. Sp.: χρῶμα μὲν οὖν GFSLa 10 ἐγένητα a: ἀγένητα Sp. 11 μεταβάλλοι a 18 προνοοῖ VB: προνοοῖτο FSa: προνοοῖ τὸ L Sp. 20 οὐ delevi: οὐ V¹GFSL: γὰρ B: γὰρ οὐ V²S²a: οὖν Vict. Sp., ceterum καθ' οὓς — ἐντεῦθεν (22) insiticium 24 ἄρα ὑπ' B²S²a Sp. 26 ἄρα μόνον BS²a Sp. 28 καὶ om. a Sp. θείοις καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ coni. Sp. 29 ἡ ante αὐτὴ om. V¹ (add. V²) 31 τε τοῖς a

λοις καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ οὐρανοῦ), εἰ δ' ἄλλη, δῆλον ὡς διοίσει ἡ ὑποκειμένη ὕλη τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ τῆς τοῖς θείοις ὑποκειμένης. εἰ δὲ τοῦτο, ἕξει τινὰ διαφορὰν πρὸς αὐτήν. οὕτω δὲ οὐδ' ἂν ἄποιος ἔτι εἴη οὐδ' ἁπλῆ. ἢ οὔτε πᾶν τὸ διαφέρον τινὸς διαφορᾷ διαφέρει, εἴ γέ ἐστι ἡ κυρίως διαφορά, καθ' ἣν τὸ γένος εἰς τὰ οἰκεῖα εἴδη διαιρεῖται (τὸ γοῦν μὴ ὂν τοῦ ὄντος διαφέρει μέν, ἀλλ' οὐ τῷ διαφορὰν ἔχειν, ἀλλ' οὐδ' ἐπεὶ διαφέρει τινός, ἤδη καὶ σύνθετον διὰ τοῦτο γίνεται), ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὄντα ἀλλήλων, ἐπεὶ κατὰ τὰς κατηγορίας διαφέρει, ἤδη καὶ διαφοραῖς διοίσει, ὅτι μηδ' ὑπὸ γένος τι κοινόν ἐστι τὰ δέκα γένη. δέδεικται γὰρ ὅτι μὴ γένος τὸ ὄν. ἔτι πολλὰ ὄντα τῷ μὴ ἔχειν τι διαφέρει τῶν ἐχόντων αὐτά, ὡς τὸ μὴ ἔχειν φέρ' εἰπεῖν τρίχας ἢ χεῖρας ἤ τι τοιοῦτο. τὸ δὲ μὴ ἔχειν τι καὶ τὸ ἐστερῆσθαι οὐ ποιότης. ἔτι δὲ οὐ πᾶσα διαφορὰ ποιότης· εἰ γὰρ ἡ διαφορά ἐστι καθ' ἣν ἀντιδιαιρεῖται ἀλλήλοις ⟨τὰ⟩ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους εἴδη, εἴη ἂν τοῦ εἴδους ἑκάστου ἡ διαφορὰ οὗ ἐστι διαφορά, καθ' ὃ τὸ εἶναί ἐστιν αὐτῷ τούτῳ ὅ ἐστι δηλωτική. ἀλλὰ μὴν πάντων τῶν συνεστώτων φύσει, ⟨οἷς⟩ οὐχ ἡ ὕλη μόνον οὐσία, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος, ἐν τούτοις ἡ διαφορὰ δηλωτικὴ εἴη ¦ 56 ἂν οὐσίας τινὸς ἀλλ' οὐ ποιότητος, καὶ ⟨τὰ⟩ κατὰ τὰς τοιαύτας διαφορὰς ἀλλήλων διαφέροντα οὐσίᾳ, ἀλλ' οὐ ποιότητι διαφέροι, ὥστε, καὶ τῆς ὕλης οὔσης οὐσίας ἐν τῇ οὐσίᾳ τῷ εἶναι αὐτὴν τῶν ἐναντίων δεκτικήν, ὁ λέγων κατὰ τοῦτο διαφέρειν τήνδε τὴν ὕλην ἐκείνης οὐ ποιότητι ἂν διαφέρειν λέγοι. ἐπεὶ οἱ τιθέμενοι τὴν ὕλην τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴν ἄποιον αὐτὴν εἶναι λέγουσι, δῆλον ὡς οὔ φασιν εἶναι ποιότητα αὐτῆς τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικήν. εἰ δὲ μὴ ποιότητος τοῦτο τῆς ὕλης, οὐδ' οἱ λέγοντες τῷ τοῦτ' ἔχειν τὴν ὕλην τὴν ὑποκειμένην τοῖς ἐν γενέσει διαφέρειν τοῦ τοῖς θείοις ὑποκειμένου κατὰ ποιότητα αὐτὴν ἐροῦσιν διαφέρειν. εἰ γὰρ τὸ τῶν ἐναντίων δεκτικὸν ποιότητα ἔχει. καθό ἐστι τοιοῦτον. οὐ διότι διαφέρει ἡ τοῦτο ἔχουσα τῆς μὴ ἐχούσης, ἐν ποιότητι ἔσται, ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει ἔχει αὐτήν, ἣν ἀνάγκη φυλάττειν αὐτήν, ἐάν τε διαφέρῃ τινός, ἐάν τε μή.

1 περὶ οὐρανοῦ] de caelo I, 10. 279 b 4 sqq. 3 οὕτω] τω in lit. V αὐτήν] ἑαυτήν a Sp. 4 ἢ a 5 εἴ] fortasse ἤ ἡ om. a Sp. 9 κοινά V^1 (corr. V^2) 9. 10 δέδεικται] cf. e. c. Metaph. B, 3. 998 b 22 10 τῷ V^2FBSLa Sp.: τῶν V^1 τὸ L 12 pr. δὲ] δ in lit. V 13 εἰ γὰρ ἡ B^2S^2a Sp.: οὐ γὰρ εἰ VFB^1S^1L: οὐ γὰρ ἡ G 13 post ἀλλήλοις interpungit Sp. 14 τὰ ἐκ V^2BS^2a Sp. εἴδη V^2 Vict. S^2 Sp.: ἤδη B: εἰ δὲ V^1GFS^1L: εἰ δὴ a εἴδους] δ in lit. V 14. 15 οὗ ἐστι V^2B Vict. Sp.: οὐκ ἔστι V^1GFSLa 15 το V τούτῳ V^2B: τοῦτο V^1GFSa Sp.: fortasse τούτου ὅ ἐστι $V^1FS^1G^1L$: οὗ ἐστι V^2BS^2a Sp.: ὅτι 'στι G^2 16 μὴν V^2GFSLB^2a Sp.: μὴ V^1B^1 οἷς add. V^2BS^2a οὐσία om. FLS^1 17 εἶδος ἐν BS^2a Sp.: εἶδοσ οὖσα ἐν V^1 (οὖσα corr. in οὐσία, deinde del. V^2) GFS^1L καὶ om. S^1 οὐσίας τινὸς V^2BS^2a Sp.: οὐσία τίσ V^1GFS^1L 18 ποιότητος V^2S^2a Sp.: ποιότης V^1GFS^1L τὰ add. V^2B 20 τῷ V^2B Vict. Sp.: τὸ V^1GFSLa 22 εἶναι αὐτὴν a Sp. 23 τὸ GFSLa Sp.: τῷ VB 24 ποιότητος VFB: ποιότης GL: ποιότητα Sa 27 ἔχει $VBFS^1L$: οὐκ ἔχει G: οὖν ἔχει S^2a Sp. 28 ἔχει αὐτήν, ἣν (acc. et spir. supra ην in lit.) B: ἔχειν αὐτὴν ἣν V: ἔχει αὐτὴν GFL: αὐτὴν Sa: αὐτὴν ἔχει Vict. Sp.

XVI. Λέξεως ἐξήγησις εἰρημένης ἐν τῷ ᾱ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ τἀναντία πως τὰς ἀρχὰς ποιεῖν πάντας.

Ὅτι μὲν οὖν τἀναντία πως πάντες ποιοῦσι τὰς ἀρχάς, δῆλον. καὶ τοῦτ' εὐλό|γως· δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς μήτε ἐξ ἀλλήλων εἶναι μήτε ἐξ ἄλλων, καὶ ἐκ τούτων πάντα. τοῖς δ' ἐναντίοις τοῖς πρώτοις ὑπάρχει ταῦτα, διὰ μὲν τὸ πρῶτα εἶναι μὴ ἐξ ἄλλων, διὰ δὲ τὸ ἐναντία μὴ ἐξ ἀλλήλων. ἠπόρησε τί πότ' ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ ταύτης τῆς λέξεως, καὶ διὰ τί ἢ οὐκ ἐξ ἀλλήλων τὰ ἐναντία, ἢ οὐκ ἐξ ἄλλων ⟨καὶ⟩ τὰ πρότερα. τό τε γὰρ ἐξ ἀλλήλων τὰ ἐναντία γίνεσθαι αὐτὸς ὀλίγον προελθὼν λέγει (δείξας γάρ τινα ἐπήνεγκεν· εἰ τοίνυν τοῦτ' ἔστιν ἀληθές, ἅπαν ἂν γίνοιτο τὸ γινόμενον καὶ φθείροιτο τὸ φθειρόμενον ἢ ἐξ ἐναντίων ⟨ἢ⟩ εἰς ἐναντία καὶ τὰ τούτων μεταξύ. τὰ δὲ μεταξὺ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν, οἷον χρώματα ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος, ὥστε πάντα ἂν εἴη τὰ φύσει γινόμενα ἢ ἐναντία ἢ ἐξ ἐναντίων), τό τε λέγειν τὰ πρῶτα ἐναντία μὴ ἐξ ἄλλων γίνεσθαι ἀπορήσαι τις ἄν, πῶς λέγεται. καθόσον μὲν γὰρ πρῶτα ὑπόκειται ἐναντία, οὐκ ἂν εἴη γινόμενα ἔκ τινων προϋπαρχόντων ἐναντίων (οὐκέτι γὰρ ἂν αὐτὰ πρῶτα εἴη), πῶς δ' εἰ μὴ τοῦτο γίνοιτο, αἴδια ἔσται τὰ πρῶτα ἐναντία; ἢ γὰρ δεήσει αὐτὰ εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, ὅπως γίνοιτό τι ἐξ αὐτῶν (οὕτως δὲ οὐκέτ' ἂν σώζοιτο οὐδὲ ἀεὶ | μένοι, οὐδ' ἂν ἄφθαρτα εἴη οὐδ' ἀμετάβλητα εἰς ἄλληλα), ἢ εἰ ἀεὶ μένοι τὰ αὐτά, οὐ κατὰ μεταβολὴν ἂν οὐδὲ κατ' ἀλλοίωσίν τινα τὰ γινόμενα γίνοιτο, ἀλλὰ συνθέσει τε καὶ συγκρίσει καὶ διακρίσει τῶν πρώτων πρὸς ἄλληλα καὶ ποιᾷ θέσει καὶ τάξει. οὐχ οὕτω δ' ἔχειν αὐτῷ δοκεῖ. ἢ ἐξ ἀλλήλων μὲν οὔ φησι γίνεσθαι τὰ ἐναντία, ὅτι μὴ οὕτως γίνεσθαι ἐξ ἀλλήλων δύναται ὡς ὑπομενόντων (οὐ γὰρ ὑπομένει τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων θάτερον), δοκεῖ δὲ πᾶν γινόμενον ἔκ τινος ὡς ὑπομένοντος αὐτοῦ γίνεσθαι, ὡς προϊὼν αὐτὸς δείκνυσί τε καὶ διορίζει. εἰ δ' οὕτω μὲν ἐξ ἀλλήλων μὴ γίνεται, κατὰ δὲ τὴν τοῦ ὑποκειμένου παρὰ μέρος εἰς ἑκάτερον αὐτῶν μεταβολὴν γί-

---

1 ἐν τῷ ᾱ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως] Phys. ausc. I, 5. 188a26 (v. 9 cf. ib. 188b21) 4 τἀναντία Sp.: ἐναντία VBa: ἐναντίας GFSL 5 τοῦτ'] τὸ a 7 ὑπάρχειν a 8 μὴ V¹ in mg. ἠπόρησε (supra ε paullulum rasum) VB: ἠπόρηται GFSLa Sp. ποτ'] infra ο paullulum rasum V 9 ἢ om. a Sp. 10 καὶ add. Vict. Sp. 11 προσελθὼν V¹ (corr. V²) ἐπήγαγεν a Sp. 13 ἢ add. Sp. 16 ἐναντίων] αν supra versum V τὸ δὲ Vict. 19 δ' εἰ] δεῖ a 21 οὐδὲ ἀεὶ μένοι G Vict.: οὐδὲ εἰ μένοι VSBa: οὐδεείμενοι FL 22 μένοι (μένει B) τὰ αὐτά BGFSLa Sp.: μὲν, τὰ (τὸ supra τὰ V¹) αυτα sic V quod quomodo correxerit V² incertum 23 ἂν V²B Vict.: ὂν V¹: om. GFSLa 25 οὕτω δ'] οὕτωσ V¹ (corr. V²) fortasse δοκεῖ, εἰ ἐξ 27 ὑπομένει] ει in lit. V fortasse θάτερον ⟨γινόμενον⟩ 29 διορίζει] Phys. Ausc. I, 7. 189b30 sqq. μὴ γίνεται V: οὐ γίνεται BS²: μὴ γίνοιτο GFS¹La 30 ὑποκειμένον V¹ (corr. V²) μεταβολὴν B²: μεταβολὴ libri

νεται, οὐδὲν κωλύσει καὶ τὰ πρῶτα ἐναντία μεταβάλλοντα εἰς ἄλληλα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον αἴτια γενέσεως γίνεσθαι τοῖς μετὰ ταῦτα. ἀλλ' εἰ οὕτως μεταβάλλει, πῶς ἂν ἔτι αἴδια μένοι ἢ τίνι ἂν διαφέροι τῶν μὴ πρώτων ἐναντίων; καὶ γὰρ ἡ τούτων εἰς ἄλληλα μεταβολὴ τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον. ἢ διαφέροι ἂν τὰ πρῶτα τῶν ἐναντίων τῶν μὴ πρώτων πρῶτον μὲν τῷ ἐξ ἐκείνων μὲν τὰ γινόμενα πάντα γίνεσθαι. ἐκ γὰρ εἴδους τινὸς καὶ στερήσεώς τινος παρὰ μέρος ἐν τῇ ὕλῃ γινομένων αἱ πάντων γενέσεις καὶ φθοραί, οὐκέτι δ' ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος ἢ γλυκέος καὶ πικροῦ ἤ τινων ὁμοίων τούτοις ἐναντίων. ἔτι αὐτὰ μὲν ταῦτα ὕστερα ἐναντία, εἰ καὶ | 59 εἰς ἄλληλα μεταβάλλει, τῷ γίνεσθαι παρὰ μέρος ἐν τῇ ὕλῃ, ὃ ἔχει καὶ τὰ πρῶτα ἐναντία, ἀλλὰ καὶ ἡ γένεσις τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἐξ ἐκείνων. διὰ γὰρ ποιᾶς ἕξεώς τε καὶ στερήσεως ἥ τε τῶν χυμῶν γένεσις καὶ ἡ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἀνάλογον τούτοις ἐναντίων, ἐξ οὐδενὸς δὲ μεταβάλλοντος τὰ πρῶτα ἐναντία γίνεται. διὸ καὶ αἴδια κατὰ τοῦτο τῷ μηδὲν αὐτῶν προεπινοεῖσθαι πρῶτον ἐξ ὧν ἡ τῶνδε γένεσις. δεικνύοιτο δ' ἂν καὶ αἴδια. οὐ γὰρ εἰ τὰ καθ' ἕκαστα εἴδη καὶ αἱ στερήσεις δείκνυνται παρὰ μέρος εἰς ἄλληλα μεταβάλλοντα, διὰ τοῦτο οὐκ αἴδια, ἀλλ' ἐὰν ἀεὶ φαίνωνται ἀναγκαίως περὶ τῇ ὕλῃ ἑκάτερον αὐτῶν ὄν, εἴη ἂν αἴδια ἥ τε ἕξις καὶ ἡ στέρησις, εἰ καὶ μὴ ἥδε ἡ ἕξις μηδὲ ἥδε ἡ στέρησις αἴδια. ὅτι δὲ ἀναγκαῖον ἀεὶ ταῦτα εἶναι, δῆλον πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τὴν ὕλην αἴδιον οὖσαν μὴ δύνασθαί ποτε χωρὶς εἴδους εἶναι, ἢ ἐπινοίᾳ μόνον, δεύτερον ἐκ τοῦ δυνάμει τὰ ἀντικείμενά τε καὶ τὰ ἐναντία οὖσαν αὐτήν, τῷ μὴ δύνασθαι ἅμα ἐν τοῖς ἐναντίοις εἶναι ἐνεργείᾳ, ἀνάγκην ἔχειν, ὅταν θάτερον αὐτῇ τῶν ἐναντίων παρῇ, δυνάμει θάτερον εἶναι. τὸ δὲ δυνάμενον ⟨εἰ⟩ ἐν στερήσει τότε ἐστὶν ἐκείνου οὗ δύναται, ἀνάγκη τὴν ὕλην ἀεὶ μετὰ εἴδους τινὸς εἶναι καὶ στερήσεως. εἰ δ' ἀεὶ μετ' ἀμφοτέρων καὶ οὐδέποτε ἔστιν, ὅτε ἡ ληφθεῖσα ὕλη ἢ πάντα, ἃ δυνάμει, ἅμα ἐνεργείᾳ | 60 ἔσται, ἢ πάντα ἃ δύναται δυνάμει, οὐδὲν δὲ ὧν δύναται ἐνεργείᾳ (οὐδὲν γὰρ ἂν αὐτὴ εἴη), ἀναγκαῖον τὰ πρῶτα ἐναντία αἴδια εἶναι.

XVII. Ὅτι μὴ τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ.

Εἴ τι εἶδός τινος ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν, ἤτοι ἐν τῇ ὕλῃ ἐν ὑποκει-

---

1 ἄλληλα] λλ in lit. V 3 πῶς ἂν ἔτι αἴδια μένοι (μένει B) VB: πῶσ ἂν αἰτία ἀεὶ δια-[οι]μένει F: πῶς ἂν αἴτια ἀεὶ διαμένοι GSLa Sp. 5 πρῶτον Sp.: πρώτωι V: πρώτω LBSa: πρῶτα F 6 primum τὸ, deinde τοῦ denique τῶ B 9 ταῦτα V^1B^1: ταῦτα τὰ V^2B^2: τὰ GFL: om. Sa Sp. 11 ἐξ ἐκείνων αὐτοῖς a 13 καὶ τῶν om. a 16 εἴδη] δ in lit. V 17 ἀεὶ] fortasse καὶ 18 ὂν εἴη V Vict. Sp.: ἓν εἴη FSa: ἐν εἴη L 19 μὴ ἥδε B^2S^2a Sp.: μὴ ἦδε V: μὴ ἧ δὲ B^1: μηδὲ GFS^1L alt. ἥδε] ἥδε B^2 Vict. Sp.: ἦ δὲ V: ἧ δέ B^1: om. GFS^1La μηδὲ—στέρησις om. S^2 21 ἐκ τοῦ VB: ἐκ τοῦ μὴ GFSLa: ἐκ τοῦ εἰ μὴ Vict. Sp. 22 τῷ μὴ Vict.: τὸ μὴ libri 23 ἐνεργείᾳ ἀνάγκην ἔχειν VB^1: ἀνάγκην ἔχειν GFS^1L: ἐνεργείᾳ ἀνάγκη B^2S^2a Sp. 24 εἰ addidi οὗ] fortasse ὃ 27 δυνάμει V^1: δύναται V^2FGLBSa Sp. 28 ὧν FGSLa Sp.: ὂν VB αὐτὴ B: αυτη sic V: αὕτη FLa Sp.: αὐτῇ G

μένῳ ἐστὶ τῇ πρώτῃ, ἢ ἐν τῷ σώματι οὗ εἶδός ἐστιν, ἢ ἐν τῷ εἰς τοῦτο μεταβάλλοντι σώματι. οὔτε δὲ ἐν τῇ πρώτῃ ὕλῃ οἷόν τέ τι ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι, ὅτι μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπόκειται ἡ τοιαύτη ὕλη ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δεῖται πρὸς τὸ εἶναι ἐν ὑπάρξει τοῦ εἴδους (οὔτε γὰρ τὴν ὕλην χωρὶς εἴδους οἷόν τε ἐν ὑποστάσει εἶναι οὔτε τὸ εἶδος ἄνευ τῆς ὕλης· ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν τοῦ ἑτέρου δεῖται πρὸς τὸ εἶναι ἐνεργείᾳ τε καὶ ἐν ὑπάρξει· δεῖ δὲ τὸ ἐν ᾧ τί ἐστιν ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, αὐτὸ εἶναι πρῶτον ἐνεργείᾳ, μηδὲν πρὸς τὸ εἶναι ὃ ὑπόκειται βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντος αὐτῷ), ἀλλ' οὐδὲ ἐν ᾧ ἐστι σώματι καὶ οὗ εἶδός ἐστιν, οἷόν τε αὐτὸ ἐν ἐκείνῳ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. μέρος γάρ ἐστι τούτου, εἴ γε κατὰ τοῦτ' ἔστιν ἐκείνῳ τὸ εἶναι. ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ εἰς τοῦτο μεταβάλλοντι σώματι εἴη ἄν, ὅτι μηδέ ἐστιν ἐκεῖνο τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐφθάρη. ἡ γὰρ κατὰ τὰ εἴδη τῶν σωμάτων μεταβολὴ φθορά. οὐδὲν εἶδος ἔνυλόν | τι 61
καί τινος ὂν οἷόν τε εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ. εἰ δὲ τοῦτο, εἶδος δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμψύχου σώματος, οὐδὲ αὐτὴ ἂν εἴη ἐν ὑποκειμένῳ (οὔτε γὰρ ἐν τῷ ζῴῳ· μέρος γὰρ ἡ ψυχὴ τοῦ ζῴου κυριώτατον), οὔτε ἐν τῷ εἰς τὸ ἔμψυχον σῶμα μεταβάλλοντι σώματι. πῶς γὰρ ἂν ἐν τῷ ἐφθαρμένῳ; φθορὰ γὰρ ἐκείνῳ ἐγένετο ἡ εἰς τὸ ἔμψυχον μεταβολή. ὅλως τε ἀδύνατον εἶναι τὴν ψυχὴν ἔν τινι ὃ μὴ ψυχὴν ἔχει. ὃ δὲ τὴν ἀρχὴν μὴ ἔστιν ἔν τινι, οὐδ' ἂν ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ εἴη. εἰ δὲ ἐν μὲν ᾧ ἐστι σώματι, εἶδός ἐστιν ἐκείνου καὶ μέρος, ἐν ᾧ δὲ μὴ ἔστι τὴν ἀρχήν, οὐδ' ἂν ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ εἴη, οὐκ ἂν ἡ ψυχὴ ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ εἴη.

XVIII. Ὅτι μὴ οἷόν τε τὸν κόσμον ἄφθαρτον εἶναι διὰ τὴν βούλησιν τοῦ θεοῦ, εἰ εἴη φθαρτὸς τῇ αὑτοῦ φύσει.

Τὸ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι ἐπὶ τούτων κατηγορεῖται κυρίως, ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ μὴ εἶναι καὶ μὴ γενέσθαι ταῦτα ἃ λέγεται δυνατὰ εἶναι ἢ γενέσθαι. λέγομεν γοῦν δυνατὸν εἶναι οἷόν τε εἶναι ἢ γενέσθαι ἀκώλυτον ὄν. οὐ γὰρ τῷ πάντως γενέσθαι ἡ τοῦ δυνατοῦ κρίσις, ἀλλὰ τῷ μὴ κεκωλῦσθαι γενέσθαι αὐτό. δυνατὸν γὰρ οὐδὲν ἧττον τὸ μὴ κωλυόμενον ὑπό τινος περι|στάσεως γενέσθαι πρὸς ὃ τὴν ἐπιτηδειότητα ἔχει, κἂν 62
μὴ γένηται. δυνατὸς γὰρ Δίων γραμματικὸς γενέσθαι, ἔστ' ἂν ᾖ, κἂν μὴ γένηται, εἰ μὴ εἴη τὸ δύνασθαι γενέσθαι γραμματικὸν αὐτὸν κεκωλυμένον.

---

1 pr. ἢ] ἤτοι a 7 αὐτὸ V¹GFSLa Sp.: αὐτῷ V²B 8 μηδὲν B²S²a Sp.: μηδενὶ VB¹S¹L ὂν V¹ (corr. V²) 9 ἀλλ' οὐδὲ ἐν ᾧ ἐστι σώματι καὶ οὗ εἶδός ἐστιν B² (post verba γρ. οὕτως) S²a Sp.: ἀλλ' ὑφ' ἕν ἐστι καὶ οὗ εἶδός ἐστιν VB¹FGS¹L καὶ del. Sp. 11 οὐδὲν V¹ (corr. V²) 13 οὐδὲν V¹GFS¹L: οὐδὲν δὲ V²B²: οὐδὲν ἄρα S²a Sp. τι] τε B² 14 οἴονται V¹ (corr. V²) τε GFSLa Sp.: δὲ VB Vict. 15 αὐτὴ La Sp.: αυτη V: αὕτη S: αὑτῇ F γὰρ om. a: fortasse οὐδὲ γάρ 24 εἰ εἴη] ἢ εἰ a αὐτοῦ VB: ἑαυτοῦ FSa Sp. et tabula 25 δυνατον sic V (sub ο litura) 27 οἷόν VB: τὸ οἷον FGSLa Sp.: ὃ οἷόν Vict. οἷόν τε εἶναι del. B² 28 τὸ ἀκώλυτον V²BS²a Sp. 30 ὑπὸ in lit. V 32 εἴη] η s. v. V

εἰ δὲ τοιοῦτον δῆλον ὄν, ἀληθεύοιτ' ἂν τὸ δυνατὸν γενέσθαι τόδε τι ἐπὶ τούτων, ἢ δυνατὸν τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ μὴ γενέσθαι. ὃ δὲ ἐξ ἀνάγκης τι ἢ ἔστιν ἢ γίνεται, τοῦτο οὐκ ἀληθὲς λέγειν δύνασθαι γενέσθαι, εἰ μή τις τῷ δυνατῷ ἀντὶ τοῦ ἀναγκαίου χρῷτο.. καὶ τὸ ἀδύνατον τὸ γινόμενον τοιοῦτον διὰ τὸ κεκωλῦσθαι, καὶ μεταπῖπτον τοῦ δυνατοῦ διὰ τὴν κωλύουσαν αὐτῷ γενέσθαι περίστασιν τοῦτο, ὃ ἦν δυνατὸν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, εἴη ἂν ἐπὶ τούτων γινόμενόν τε καὶ λεγόμενον, ἃ καὶ πρὸς τὸ γενέσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι τὴν ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως παρασκευήν τε καὶ ἐπιτηδειότητα ἔχει. διὸ τὸ μὲν ἄχυρον, δυνατὸν ⟨ὂν⟩ καυθῆναι καὶ μὴ καυθῆναι, ἀδύνατον γίνεται καυθῆναι, ἂν ἐν τῇ ἀτόμῳ γένηται. καὶ ἡ ψηφὶς δυνατὴ οὖσα ὁραθῆναί τε καὶ μὴ ὁραθῆναι ἀδύνατος ὁραθῆναι γίνεται, ὅταν ἐν τῷ βυθῷ γένηται, τῷ κεκωλῦσθαι εἰς ἐνέργειαν ἐλθεῖν τὴν πρὸς τὸ ἕτερον ὧν ἐδύνατο ἐπιτηδειότητα. οὐκέτι δὲ ἡ διάμετρος ἀδύνατος σύμμετρος εἶναι τῇ πλευρᾷ διὰ τὸ κεκωλῦσθαι (τὴν γὰρ ἀρχὴν ἀνεπίδεκτός ἐστι τοῦ σύμμετρος εἶναι τῇ | πλευρᾷ δύνασθαι) εἶναι λέγεται, ἀλλ' ἀσύμμετρον αὐτὴν ἐξ 63 ἀνάγκης εἶναι λέγοντες τὸ σύμμετρον αὐτῆς ἀδύνατον κατηγοροῦμεν, καὶ τὸ θεῖον ἐξ ἀνάγκης ἄφθαρτον εἶναι λέγοντες ἀδύνατον αὐτό φαμεν εἶναι τῇ αὐτοῦ φύσει φθαρῆναι. διττῶν τοίνυν τῶν ἀδυνάτων ὄντων, τῶν μὲν φύσει, τῶν δὲ διὰ τὸ κεκωλῦσθαι, καὶ φύσει μὲν ὄντων ἀδυνάτων τούτων, ⟨οἷς⟩ τισιν ὑπάρξειν τὰ ἀντικείμενα αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, διὰ δὲ τὸ κεκωλῦσθαι τούτων, ἃ ἔχοντα πρὸς τὸ γενέσθαι φυσικὴν ἐπιτηδειότητα ὑπό τινος περιστάσεως ἐν αὐτοῖς γενέσθαι κεκώλυται, καὶ μόνων ἀδυνάτων γίνεσθαι δυναμένων διὰ τὸ κεκωλῦσθαι τῶν ἐνδεχομένων τι ἢ δυναμένων, [ὅτι δυναμένων] ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὲν ὁ κόσμος γενητὸς ὢν ἔχει ἐν ἑαυτῷ δύναμιν καὶ τοῦ φθαρῆναι καὶ τοῦ μὴ φθαρῆναι, δύναιτ' ἂν ὑπό τινος κωλυθεὶς φθαρῆναι ἀδύνατος φθαρῆναι γενέσθαι, εἰ δέ ἐστιν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐν τῇ φύσει παντὸς τοῦ γενομένου τὸ φθαρῆναι, ἐξ ἀνάγκης ἂν ὑπάρχοι παντὶ τῷ γινομένῳ τὸ δεῖν αὐτὸ φθαρῆναι. ᾧ δὲ ἐξ ἀνάγκης τὸ φθαρῆναι, τοῦτ' ἀδύνατον μὴ φθαρῆναι διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀνέφικτον ἀιδιότητος εἶναι, ὥστε καὶ ὁ κόσμος φθαρτὸς ὢν ἐξ ἀνάγκης, εἴ γε καὶ

---

1 ὂν V^1: ὢν GFL: ὅτι V^2BS^2a: om. S^1 2 ἢ (prius) VLa: ἡ S: ἢ B (acc. et spir. in lit.) F: εἰ Sp.: fortasse ἃ 5 το sic V^1 μεταπῖπτον V^2B coni. Sp. (vel μεταπίπτειν): μεταπίπτοντα V^1FSa: μεταπίπτοντος G (corr. ex μεταπιπτωντος) L αὐτὸ V^2B 6 ὃ ἦν] οὖν Vict.: οὖν δυνατὸν ὄν Sp. sed omnia sana 7 πρὸς τὸ ante μὴ om. a Sp. 9 ὂν add. V^2BS^2a Sp. 10 ἂν V^2B: ἀν V^1: ἐὰν GFSa Sp. ἡ s. v. V ψηφὶς GF Sp.: ψῆφοσ V (inter ο et σ paullulum rasum) B: ψῆφις Sa δυνατή] α s. v. V 15 εἶναι om. a Sp.: εἶναι λέγεται om. B ἀλλ' ἀσύμμετρον V^2B Sp.: ἀλλὰ σύμμετρον V^1GFSLa 17 αὐτὸν a Sp. 18 διττῶν] διτ in lit. V 20 οἷς τισιν V^2B Vict. Sp.: τισιν V^1GFSLa ὑπάρξειν scripsi: ὑπάρξεων V^1FSG^1La Sp.: ὑπάρξεως G: ὑπάρξεσι Vict.: ὑπάρξαι V^2B: τὸ ἐν ὑπάρξει εἶναι coni. Sp. ὑπάρχει VGFSa Sp.: ὑπάρχοι L: οὐχ ὑπάρχει V^2B Vict. 21 τὰ ἔχοντα a 22 μόνων V^1GFSa Sp.: μόνον V^2B 22. 23 γίνεσθαι VB: γενέσθαι GFSLa Sp. 23 δυναμένων] fortasse γινομένων 24 ὅτι δυναμένων (ω in lit.) V^1: ὅτι δυνάμει ἦν GFSLa Sp.: del. V^2: om. B recte ut videtur 28 ᾧδε V^1 //ανάγκησ sic V

γεννητός, κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἀνεπίδεκτός ἐστιν ἀιδιότητος. τὸ δ' οὕτως | ἀνεπίδεκτον ἀιδιότητος κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἀδύνατον ἀιδιότητα 64
δέξασθαι. τὸ δ' οὕτως ἀδύνατον, πᾶσιν ὂν ἀδύνατον, καὶ τοῖς θεοῖς ἂν εἴη τοιοῦτον. οὔτε γὰρ τὸ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχον τινὶ οἷόν τε ὑπάρχειν αὐτῷ κωλυθῆναί ποτε οὐκ ἦν οὕτως ὑπάρχον, οὔτε τὸ ἀδύνατον ὑπάρχειν δυνατὸν ὑπάρχον γενέσθαι. μόνα γὰρ ἐκεῖνα κωλυθῆναι ὑπάρχειν τισὶν οἷά τε, πρὸς ἃ καὶ τοῦ ἔχειν αὐτὰ καὶ τοῦ μὴ ἔχειν φυσικὴν παρασκευὴν ἔχει, καὶ ἃ χωρὶς τοῦ κωλύεσθαι δύναται ἐν αὐτῷ μὴ γενέσθαι. ἅ ἐστιν ἐξ ἀνάγκης τισὶ παρακολουθοῦντα, οὐχ οἷόν τε ταῦτα κωλυθῆναι γενέσθαι. ἔσται γὰρ οὕτω ταὐτὸν ἅμα γινόμενόν τε καὶ μὴ γινόμενον, γινόμενον μὲν διότι ἀναγκαῖον ἦν γενέσθαι, οὐ γινόμενον δὲ διότι ἦν κεκωλυμένον, τοῦτο δὲ ἀδύνατον. ἀδύνατον καὶ τὸ φθαρτὸν κωλυθῆναι φθαρῆναι, ἐπειδὴ ἀναγκαῖον τῷ φθαρτῷ τὸ φθαρῆναι καὶ ἀδύνατον τὸ μὴ φθαρῆναι. ἔσται γὰρ οὕτως ἅμα φθειρόμενός τε καὶ μὴ φθειρόμενος. ὅτι δὲ τὰ ἀδύνατα τῇ αὑτῶν φύσει καὶ τοῖς θεοῖς ἐστι τοιαῦτα, καὶ Πλάτων αὐτὸς μαρτυρεῖ, δι' ὧν λέγει· "ἀλλ' οὔτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, ὦ Θεόδωρε· ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη, οὔτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἱδρῦσθαι, τὴν δὲ θνητὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης". |

XIX. Πῶς ἡ αὐτὴ δύναμις ἅμα τῶν ἐναντίων εἶναι λέγεται. 65

Ἡ αὐτὴ δύναμις εἶναι τῶν ἐναντίων λέγεται, οὐχ ὡς ἅμα δυναμένων καὶ τῶν ἐναντίων περὶ τὸ τὰς δυνάμεις ἔχον αὐτῶν γενέσθαι (τοῦτο γὰρ ἀδύνατον), ἀλλ' ὅτι μὴ οὕτως ἔχειν τὸ τῶν ἐναντίων ἔχον τὰς δυνάμεις, ὡς πρῶτον μὲν ὀφείλειν τόδε τῶν ἐναντίων δέξασθαι, μετὰ δὲ τοῦτο τόδε. ἐν παντὶ γὰρ χρόνῳ ἐνδέχεται τὸ ἐν μηδετέρῳ ὂν τῶν ἐναντίων ἐν ὁποτερῳοῦν αὐτῶν γενέσθαι, οὐκ ἀφωρισμένως ἐν τῷδε. διὸ καὶ λέγεται ἅμα ἔχειν τὰς τῶν ἐναντίων δυνάμεις. τὸ γὰρ ἐνδέχεσθαι, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει τοῦ ἐναντία δεχομένου, ὅτε τὸ ἕτερον ⟨ἐν⟩ αὐτῷ γίνεται, μηδὲν ἧττον ἀντὶ τούτου τὸ ἕτερον ἐν αὐτῷ γενέσθαι, δεικτικὸν τοῦ ἅμα αὐτῶν τὰς δυνάμεις ἔχειν. παρὰ γὰρ τὰ ποιητικὰ αὐτῶν τόδε τι πρῶτον τῶν ἐναντίων ἐν τῷ

---

1 γενητός a Sp. 2 αὐτοῦ V^1 (corr. V^2) ἀιδιότητα] alterum ι in lit. V 4. 5 αὐτὸ V^2B 5 οὐκ ἦν $V^1G^1FS^1L$: καὶ οὐκ εἶναι V^2S^2Ba Sp.: οὗ εἶναι G^2: fortasse οἷς ἦν 8 ἃ δέ ἐστιν $V^2B^2S^2$a Sp. 12 ἄρα καὶ S^2V^2a Sp. 13 καὶ — φθαρῆναι in mg. V^1: in textu GSBL: om. F 15 αὐτῶν V^1 (corr. V^2) Πλάτων] Theaetetus 176a 16 ἀπωλέσθαι V^1 (corr. V^2) 17 ἀεὶ VS^2Ba Sp.: λέγειν FS^1L ἀνάγκη εἶναι a Sp. 18 ἵδρυσθαι V^1 (corr. V^2) τόπον] τρόπον a περιπολεῖ V^1 Vict. Sp.: περιπολεῖν V^2BGFSLa 20 λέγεται εἶναι a Sp. 21 δύναμις ⟨ἅμα⟩ coni. Sp. τῶν ἐναντίων εἶναι a Sp. ἅμα om. GFS^1L 22 καὶ VGFL: del. S^2B^2: om. a 23 μὴ οὕτως ἔχειν] fortasse δὴ οὕτως ἔχει: οὕτως ἔχει coni. Sp. ἔχον] ἔχειν FS^1L 26 καὶ οὐκ V^2BS^2a Sp. 28 τοῦ τὰ a Sp. ἐν add. B^2S^2La Sp. αὐτῷ] αὐ in lit. V 29 δεικτικὸν scripsi: δεκτικὸν VFB^1S^1GL: αἴτιον B^2S^2a Sp.

ἀμφοτέρων δεκτικῷ γίνεται τῷ παρεῖναι τοῦτο, τὸ δὲ μὴ τοιαύτην σχέσιν ἐσχηκέναι πρὸς αὐτό, ἢ μετὰ ἰσχυροτέρας δυνάμεως αὐτὸ κινεῖν. εἰ γὰρ μὴ ἅμα τὰς δυνάμεις εἶχεν αὐτῶν, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ καὶ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ, ἀδύνατον ἂν ἦν ποτε τόδε τι τῶν ἐναντίων δέξασθαι αὐτό, οὐ τῷ ἕτερον αὐτῶν ἐν αὐτῷ προλαβὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ μηδετέρου παρόντος καὶ παρόντος αὐτῷ τοῦ ποιητικοῦ τῷ μὴ ἔχειν τὴν δύναμιν τοῦ τότε δέξασθαι αὐτό. εἰ 66 δὲ μηδεὶς χρόνος ἐστίν, ἐν ᾧ τὸ δεκτικὸν τῶν ἐναντίων ὁμοίως κεκώλυταί τι αὐτῶν ἔχειν * * * μόνον γὰρ τότε τὸ ἕτερον αὐτῶν κωλύεται ἐν τῷ δεκτικῷ γενέσθαι, ὅταν ὑπὸ θατέρου τὸ δεκτικὸν αὐτῶν προληφθῇ τῷ ἀδύνατον εἶναι τὰ ἐναντία συνυπάρχειν ἀλλήλοις. οὐδὲν μέντοι κεκώλυται, καθόσον ἐπὶ τῇ τοῦ δεκτικοῦ φύσει, φθεῖραν τὸ προϋπάρχον τῷ δεκτικῷ δύναμιν ἔχειν τὸ τοῦτο ποιητικὸν αὐτὸ ἐν αὐτῷ γενέσθαι. καὶ γὰρ εἴ τί ἐστι ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν ἐναντίων, τότε δύναμιν ἔχει τοῦ μεταβάλλειν εἰς θάτερον (εἰ γὰρ μὴ ἔχοι τὸ ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν ἐναντίων ὂν δύναμιν τοῦ μεταβάλλειν εἰς θάτερον, μένοι ἂν ἐν τῷ ἑτέρῳ ἀδύνατον ὂν εἰς τοῦτο μεταβάλλειν ἔτι), εἰ δὲ μεταβάλλει, δῆλον ὡς τῷ δύναμιν ἔχειν τοῦ δέξασθαι καὶ ⟨τὸ ἐναντίον⟩ μεταβάλλοι ἂν πᾶν εἰς αὐτό. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ ἐναντίου δύναμιν ἔχει. οὐ γὰρ δὴ μὴ δυνάμενον εἶναι ἐν αὐτῷ ἔστι ἐν αὐτῷ. ὅτε τοῦ ἑτέρου τῶν ἐναντίων τὴν δύναμιν ἔχει, τότε καὶ θατέρου, ὥστε ἅμα μὲν ἀμφοτέρων· καὶ ὅτε τοῦ ἑτέρου καὶ τοῦ ἑτέρου, τότε θάτερον προειληφέναι, οὐδὲν ἧττον, ὅσον ἐπὶ τῇ τοῦ δεκτικοῦ φύσει, δεδυνημένου ἂν καὶ τούτου προειληφέναι, γίνεται τούτων ὧν δύναται, τὸ μὲν ἔχον τὸ δὲ ἕξον.

XX. Διὰ τί τοῦ θέρους ὑπνωτικώτεροί ἐσμεν, εἰ ὁ ὕπνος διὰ τὴν 67 τοῦ συμφύτου ἡμῖν θερμοῦ εἰς τὸ ἐντὸς ἀντιπερίστασιν.

Εἰ ὁ ὕπνος διὰ τὴν τοῦ συμφύτου ἡμῖν θερμοῦ εἰς τὸ ἐντὸς ἀντιπερίστασιν, τοῦ δὲ θέρους ἀντιπεριέστηκε μᾶλλον τὸ θερμὸν εἰς τὸ ἐκτός, διὰ τί τοῦ θέρους ἐσμὲν ὑπνωτικώτεροι; εἴ γε ὁ ὕπνος γίνεται τῷ κατέ-

---

1 τὸ δὲ μὴ V[1]GFL: τῶ δὲ μὴ S[1]: οὐ τῶ μὴ V[2]B[1]: οὐ τῷ B[2]S[2]a Sp. 4 αὐτὸ] οὐ τῷ Vict. (sic) 4 οὐ τῷ] οὕτω a 5 αὐτῶν V[2]B[2] Sp.: αὐτῷ V[1]GFSB[1]La αὐτῷ V 7 νῦν δὲ οὐδεὶς χρόνος ἐστίν coni. B[2] 8 excidit tale quid οὐδὲ τὰ ἐναντία ὁμοίως κεκώλυται ἐν τῷ δεκτικῷ γενέσθαι δεκτικῷ] ῷ in lit. V 11 δεκτικῷ V[2]B[2]S[2]a Sp.: ζωτικῷ V[1]B[1]: ζώῳ μικρῶ GFS[1]L fortasse ⟨τῷ⟩ δύναμιν 12 τὸ τοῦτο V[1]GSa: τὸ τούτου V[2]B: fortasse τούτου, τὸ τούτου ἔχ. τοῦ ποι. coni. Sp. εἴ τί ἐστι ἐν scripsi: εἴ τέ ἐστι ἐν VFS[1]B[1]GL (sed εἶτε FS ἕν τε B[1]): ὅτε δὲ ἐν S[2]a Sp.: ὅτέ ἐστιν ἐν B[2] 16 ἔχειν] ἕ in lit. V 16. 17 καὶ τὸ ⟨ἐναντίον⟩ scripsi: καὶ τοῦ V: καὶ τοῦ μὴ GFS[1]L: καὶ τοῦ μεταβάλλειν V[2]BS[2]a Sp. 17 μὴν] η in lit. V ὄντως V[1] 18. 19 αὐτῷ ἔστι ἐν αὐτῷ VGFB coni. Sp.: ἐν ἂν τῷ ἐν αὐτῷ Sa: ἐν τίω ἐστὶν ἐν αὐτῷ L 19 ὅτε γὰρ V[2]BS[2]a Sp. 21 τό τε ⟨τῷ⟩ coni. Sp. προειληφέναι] infra alterum ε paullulum erasum V 22 τούτου] fortasse τοῦτο 25 ἀντιπερίστασιν (post medium ι paullulum rasum) VS[2]Ba Sp.: ἀντιπεριίσταται FS[1]L 26. 27 ἀντιπερίστασιν VS[2]a Sp.: ἀντιπεριιστησι FS[1]L 27 δε V[1] 28 εἴγε VGFS[1]L: ἢ B[2] (in lit.) S[2]a Sp.: fortasse ⟨ἢ⟩ εἴγε

χεσθαι ὑπὸ τῆς κατενεχθείσης ἀναθυμιάσεως ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τὸν θώρακα τὸ σύμφυτον ἡμῖν θερμόν (ἡ γὰρ τούτου αὐτόθι συστολὴ αἰτία τῆς ἀργίας ταῖς αἰσθήσεσιν), ἥτις γίνεται κατοχὴ τοῦ θερμοῦ περὶ τὸν θώρακα, ἕως ἂν ἡ κατενεχθεῖσα ἀναθυμίασις οὖσα παχεῖα ὑπὸ τῆς κατεχομένης ὑπ' αὐτῆς θερμότητος ἀθρόας αὐτόθι συνεσταλμένης πεφθῇ τε καὶ λεπτυνθεῖσα διακριθῇ. † κατ' αὐτὴν κατὰ φύσιν αἰτία τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ ἐν τῷ χειμῶνι καὶ τοῦ ἐν τῷ θέρει γινομένου. τοῦ μὲν χειμῶνος τῷ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ὄντος ψυχροῦ ἐπιψύχεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν οὐχ ὁμοίως τὸ σύμφυτον ἡμῖν θερμὸν ἐπ' αὐτὴν ἐπιρρεῖ τε καὶ χεῖται ἐπ' αὐτῇ, ἀλλ' ἔστιν ἔνδον περὶ τὸν θώρακα καὶ τὴν καρδίαν πλεῖον συνηθροισμένον (διὸ ὑπὸ τῆς καταφερομένης ἀναθυμιάσεως οὔτε ὁμοίως κρατεῖται, κρατηθέν τε τῷ πλήθει ταχέως πέσσει τε καὶ λεπτύνει τὴν κατέχουσαν ἀναθυμίασιν αὐτό· διὸ οὔτε ῥᾴδιοι οἱ τοῦ χειμῶνος ὕπνοι οὔτε πολυχρόνιοι) τοῦ δὲ θέρους | διὰ τὴν τῆς ἐπιφανείας μανότητα τὴν γινομένην ὑπὸ τῆς 68 ἐν τῷ περιέχοντι ἀέρι θερμότητος τὸ σύμφυτον ἡμῖν θερμὸν πλεῖον ἐπ' αὐτὴν φερόμενον καὶ διαπνεόμενον ἔλαττόν ἐστι περί τε τὸν θώρακα καὶ τὴν καρδίαν· διὸ ὑπὸ τῆς καταφερομένης ἀναθυμιάσεως κρατούμενόν τε καὶ κατεχόμενον ῥᾳδίως, ἔτι τε μὴ δυνάμενον ὁμοίως αὐτὸ διακρίνειν τε καὶ λεπτύνειν δι' ὀλιγότητα, ἐπὶ πλείονα χρόνον κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ, αἴτιον γίνεται πλειόνων ἡμῖν ὕπνων τοῦ θέρους. ἴσως δὲ καὶ ἡ τῶν νυκτῶν βραχύτης φαντασίαν ἡμῖν [πλείω] παρέχει τοῦ δοκεῖν τοῦ θέρους κοιμᾶσθαι πλείω διὰ τὸ καὶ τῆς ἡμέρας ἐπιλαμβάνειν τι. εἴη δ' ἂν καὶ δι' ἀσθένειαν τῶν αἰσθητηρίων τὴν γινομένην ὑπὸ τῆς περιεχούσης ἡμᾶς τοῦ θέρους θερμότητος πλείων ὁ ὕπνος γινόμενος τοῦ θέρους. ξηροτέρων γινομένων ὑπὸ τῆς ἔξωθεν θερμότητος αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένων ἐνεργεῖν, ἡ εἰς ὕπνον γίνεται καταφορὰ τοῦ ἐν αὐταῖς ὄντος οἰκείου τε καὶ ἐμφύτου θερμοῦ ἐξασθενοῦντος πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῷ ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν θερμοῦ πλείονος ὄντος κρατεῖσθαι, ὃ καὶ τὸ τῶν λύχνων φῶς ὁρῶμεν πάσχον ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ τῆς ἡμέρας.

XXI. Ἐν τίνι κατηγορίᾳ ἡ κίνησις.

Τὴν κίνησιν εἴ τις μὴ παραδέχοιτο ἐν τοῖς ποσοῖς τῷ ἐν ⟨ταῖς⟩ Κατηγορίαις αὐτὴν ἐν τοῖς | ποσοῖς μὴ κεῖσθαι, λέγοιτ' ἂν εἶναι πρός τι. ᾧ 69 δέ τινι οὔσῃ τῇ κινήσει ὑπάρχει τὸ πρός τι εἶναι, εἴη ἂν πάθος. εἰ γὰρ τὸ κινεῖσθαι πάσχειν τί ἐστι, πάθους δὲ παρουσίᾳ τὸ πάσχον πάσχει, καὶ

3 ἥτις] ι in lit. V κατοχὴ VL: κατοχῇ in lit. S^2a Sp. 6 κατ' αὐτὴν V^1FS^1L: καὶ αὐτὴ V^2B: καὶ αὕτη B^2S^2a Sp.: fortasse καὶ ⟨ἡ⟩ αὐτὴ ἡ 7 ἀλλὰ τοῦ B^2S^2a Sp. τῷ ὑπὸ V^2BS^2a: τοῦ ὑπὸ V^1GFS^1: τοῦ πο L 12 πέσσει τε V^2B: πεσεῖται V^1GFS^1L: ἐκπεσεῖται S^2a: ἐκπέσσεται Sp. λεπτύνει V^2Ba Sp.: λεπτυνεῖ V^1 13 διὸ οὔτε] ὁ οὔ in lit. V 21 πλείω circumscripsi 23 ἢ ὑπὸ V^1 (corr. V^2) 24 γὰρ γινομένων B^2S^2a Sp. 26 αυταῖσ sic V 27 τῷ V^2BS^2a Sp.: τὸ V^1GFS^1L 31 ταῖς add. V^2BS^2a Sp. 34 πάθους δὲ παρουσίᾳ] ουσ δὲ π in lit. V

ἔστι τὸ κινούμενον κινήσεως παρουσίᾳ κινούμενον, ἡ κίνησις ἂν πάθος εἴη. τὸ δὲ πάθος ποιότης· τρίτον γὰρ εἶδος ποιότητος παθητικαὶ ποιότητες καὶ πάθη. ἡ μὲν οὖν ἀτελὴς ἐνέργεια πάθος οὖσα εἴη ἂν ποιότης, ἡ δὲ τέλειος ἐνέργεια τί ἂν εἴη καὶ ὑπὸ κατηγορίαν τίνα; ἢ εἰ ἡ τοιαύτη ἐνέργειά τε καὶ ἐντελέχεια εἶδος, τῶν δὲ εἰδῶν τὰ μὲν φυσικά, τὰ δὲ τεχνικά, καὶ ἔστι τὰ μὲν φυσικὰ εἴδη οὐσίαι, τὰ δὲ τεχνικὰ ποιότητες, εἴη ἂν καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὕτη διαφορά. ἔστι δὲ καὶ τῶν φυσικῶν εἰδῶν ποιότητες, ἃ μὴ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ὑποκειμένων συντελεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ τοιῷδε εἶναι. τί οὖν χρὴ λέγειν τὸ φῶς εἶναι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ ἐντελέχεια τοῦ διαφανοῦς ᾗ διαφανές; ἢ εἰ μὴ φύσει τοῦ διαφανοῦς εἶδος τὸ φῶς, μηδὲ οὐσία τις γίνεται αὐτοῦ (οὐ γὰρ σύνεστι τῷ διαφανεῖ οὐδ' ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐστὶν αὐτοῦ, ἀλλὰ παρουσίᾳ τινὸς ἐν αὐτῷ γίνεται καὶ κατὰ σχέσιν ἄλλου πρὸς ἄλλο), εἴη ἂν πάθος τι καὶ αὐτὸ γινόμενον κατὰ σχέσιν καὶ παρουσίαν τινὸς ἐν τῷ διαφανεῖ, ἀνάλογον ὂν χρώματι, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης εἶπεν· οἷον γὰρ τὸ χρῶμα τὸ φῶς εἶπεν τοῦ διαφανοῦς.

XXII. Εἰ τὸ κινούμενον ἐπί τινος κατὰ πρότερον μόριον αὐτοῦ πρότερον κινεῖται.

Εἰ τὸ κινούμενον ἐπί τινος μεγέθους κατὰ πρότερον μόριον αὐτοῦ πρότερον κινεῖται (διὰ τοῦτο γὰρ ἐν χρόνῳ πᾶσα κίνησις, ὅτι μὴ οἷόν τε ἅμα τὸ κινούμενον ἐπὶ παντὸς τοῦ ὑποκειμένου ἀθρόως κινηθῆναι, ἀλλὰ δεῖ τὸ μέν τι αὐτοῦ πρῶτον διελθεῖν τὸ δὲ ὕστερον), εἰ δὴ τοῦτο, καὶ κατὰ τὸ πρότερον μόριον τοῦ μεγέθους πρῶτον κινεῖται τὸ κινούμενον. εἰ ἐπ' ἄπειρον ἐν τῷ μεγέθει τὸ πρότερον, πᾶν τὸ κινούμενον ἄπειρα ἔσται κινούμενον, καὶ πᾶν τὸ κεκινημένον ὅσον δὴ διάστημα ἄπειρα πρότερα [καὶ ἄπειρα] μόρια κεκινημένον· ἀλλὰ ἀδιεξίτητα τὰ ἄπειρα. ἤτοι οὖν οὐκ ἐπ' ἄπειρον ἡ τομὴ τῶν συνεχῶν, ἢ οὐ κατὰ τὸ πρότερον πρότερον ἡ κίνησις. ἢ γίνεται μὲν κατὰ τὸ πρότερον μόριον τοῦ μεγέθους πρότερον ἡ κίνησις, οὕτω μέντοι κατὰ τὸ πρότερον μόριον, ὡς ἔστιν ἐν τῷ συνεχεῖ τὸ μὲν πρότερον μόριον, τὸ δὲ ὕστερον. οὐ γὰρ ἄλλως μέν ἐστιν ἐν ἐκείνῳ, ἄλλως δὲ αὐτὸ τὸ κινούμενον δίεισιν λαμβάνον. πῶς οὖν ἐστιν ἐν τῷ συν-

2 παθητικαὶ VSLa: καὶ post lacunam, non lituram ca. X litterarum B^1, quam explet B^2 3. 4 τέλειος VB: τελεία GFSa Sp. 4 τί Sp.: ἔτι V^1: ἔτι libri εἰ ἡ] εἴη a 7 αὐτη sic V^1: αὕτη GFBSLa: αὕτη ἡ coni. Sp.: an ἡ αὐτὴ? ἔστι VFG^1S^1L: εἰσὶ G^2BS^2a Sp. 8 τοιῷδε VB^1: τοιῶσδε GFS^1: τοιοῖσδε B^2S^2La Sp. 9 φως V ᾗ V^1 (corr. V^2) 10 ἢ εἰ] εἴη a εἶδος] εἴδους a 13 ἄλλο B^2SLa Sp.: ἄλλου (supra ο paullulum rasum) VSB^1 ἂν om. a παρουσίᾳ coni. Sp. 14 τὸ post γὰρ del. B^2 14 Ἀριστοτέλης] de anima II, 7, 418^{b}11 16 κατὰ ⟨τὸ⟩ coni. Sp. 24 καὶ ἄπειρα circumscripsi 25 κ. ἔσται. ἀλλὰ V^2BS^2a Sp. ἀδιεξίτητα V^2BS^2a Sp.: ἀδιε|ξιδιότητα V^1: ἀδιεξίτατα LFG (sed ή F, in lit. ί G) S^1 26 ἄπειρον $VGFS^1L$: ἄπειρα BS^2a Sp. ἢ τὸ μὴ a κατὰ τὰ FSL πρότερον semel L 27 ἡ κίνησις πρότερον a Sp. 29 ἐστι μὲν a Sp. 30 λαμβάνον τι. πῶς a Sp. οὖν] ν in lit. V

εχεῖ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον μόριον; ἆρά γε ἐνεργείᾳ; ἢ οὐκέτ᾽ ἂν ἦν συνεχὲς οὐδέν. εἰ ἦν αὐτοῦ τὰ μέρη διῃρημένα καὶ ἐνεργείᾳ ἐν τῷ ὅλῳ. τῷ γὰρ ἀδιαίρετον εἶναι τὸ μέγεθος τούτῳ ἕν· εἰ γὰρ ἦν διῃρημένον, οὔτ᾽ ἂν αὐτὸ ἕν τι μέγεθος ἦν οὔθ᾽ ἡ κίνησις μία. εἰ δὲ μὴ ἐνεργείᾳ 71 τὰ μόρια τὰ ἐν τῷ ὅλῳ ἐστί. λείπεται δυνάμει αὐτὰ εἶναι ἐν τῷ ὅλῳ τε καὶ συνεχεῖ, καὶ τὸ πρότερον δὴ καὶ τὸ ὕστερον ἔσται ἐν τῷ συνεχεῖ δυνάμει οὐκ ἐνεργείᾳ. καὶ τὸ κινούμενον δὴ ἐπ᾽ αὐτοῦ οὕτως κατὰ τὸ πρότερον πρότερον κινήσεται, ὥς ἐστιν καὶ ἐν τῷ μεγέθει· δυνάμει δέ ἐστιν, οὕτως ὂν καὶ αὐτὸ ἐπ᾽ αὐτοῦ κινήσεται. τοῦτο δὲ ποιήσει, εἰ μὴ ὡς διαιροῦν αὐτὸ κινοῖτο καὶ ἐνεργείᾳ ποιοῦν πρότερόν τι ἐν αὐτῷ καὶ δεύτερον. κινούμενον δὲ οὕτως, ὅταν κινηθῇ ἐπὶ τοῦ μεγέθους, ὡς εἶχεν τὸ μέγεθος τὰ πρότερα ἐπ᾽ ἄπειρον, οὕτως ἔσται καὶ αὐτὸ κεκινημένον αὐτά. δυνάμει δὲ εἶχεν ἐκεῖνο ἐπ᾽ ἄπειρον τὰ πρότερα, καὶ τοῦτ᾽ ἔσται τὰ δυνάμει ἐπ᾽ ἄπειρον πρότερα διεληλυθός, ὃ οὐκ ἦν ἀδύνατον. οὐ γὰρ ἔκειτο τὰ δυνάμει ἄπειρα ἀδιεξίτητα εἶναι, ἀλλὰ τὰ ἐνεργείᾳ. διαιρεῖ δὲ καὶ ὁ ἀξιῶν ἀριθμεῖν τὰ πρότερα ἃ διέξεισιν τὸ κινούμενον.

XXIII. Πῶς εἰ φθαρτὴ ἡ γῆ, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὴν καὶ ἅμα ποτὲ φθαρῆναι.

Εἰ ἐνδέχεται τήνδε τὴν βῶλον φθαρῆναι κατὰ τόνδε τὸν κολωνόν, καὶ οὕτω διεξιοῦσιν ἐπὶ παν|τὸς μέρους τῆς γῆς ἀληθὲς τὸ ἐνδέχεσθαι αὐτὸ 72 φθαρῆναι, ἐνδέχοιτο ἂν καὶ πᾶσαν τὴν γῆν φθαρῆναι. εἰ δὲ τοῦτο, ἐνδέχοιτο ἂν μὴ εἶναι γῆν, ὅπερ ἀδύνατον. οὐδὲ γὰρ ὁ κόσμος εἴη ⟨ἂν⟩ ἀναιρουμένου τοῦ περὶ ὃ ἡ φορὰ αὐτῷ. ἢ οὐχ ἕπεται τῷ πᾶσαν ἐνδέχεσθαι φθαρῆναι τὴν γῆν τὸ καὶ ἅμα. τοῦτο γὰρ ἀδύνατον, εἰ ἀπὸ τῆς τῶν οὐρανίων κινήσεως, ⟨ὡς⟩ ἐκ γῆς εἰς ἄλλο τι γίνεται μεταβολή, οὕτως καὶ ἐξ ἄλλου τινὸς εἰς γῆν. καὶ ἐπ᾽ ἀνθρώπων δὲ ὁ αὐτὸς λόγος. οὐ γάρ, εἰ πάντες

1 ἢ V^2BSa Sp.: ἡ V^1: ἡ L ἦν V^2B: ᾖ V^1GFSa Sp.: ἣ L ἔστ᾽ ἂν ᾖ sive ἔτ᾽ ἂν εἴη 2 εἰ ἦν V^2B: εἴη ἂν V^1FGSLa: εἰ εἴη coni. Sp. 3 μέγεθος τούτῳ ἕν· εἰ γὰρ ἦν διῃρημένον Schwartz: μέγεθος τούτῳ· ἑνὶ γὰρ ἦν διῃρημένον V^1S^1GFL: μέγεθος ἐπινοίᾳ γὰρ ἦν διῃρημένον B^1: μέγεθος ἐπινοίᾳ γὰρ ἦν διῃρημένον τούτῳ ἔστι συνεχές. εἰ (ἐν a, corr. Vict.) γὰρ ἦν ἐνεργείᾳ διῃρημένον B^2S^2a Sp. 7. 8 πρότερον πρότερον (alterum in lit.) VB: alterum om. FSGLa Sp. 8 καὶ—μεγέθει om. F δέ ἐστιν V^2B Vict. Sp.: τέ ἐστιν V^1GS (sed τε in lit. S^1) L: τέ ἐστιν ἔστιν a 8 post ἐστιν add. ἐν τῷ μεγέθει S^2B^2a ὂν V^1FSLa: οὖν V^2 Vict. Sp. 11 ἐπὶ VS^2a Sp.: ὑπὸ FSL 12 αὐτὸ s. v. V αὐτά B^2S^2a Sp.: αὐτό VB^1: om. S^1LF 13 ἐκεῖνα coni. Sp. πρότερα ἐπ᾽ ἄπειρον a Sp. 14 ἐκεῖ τὸ V^1 (corr. V^2) L 17. 18 πῶς—φθαρῆναι repetitum ante εἰ (19) B 19 τὴν om. GFSLa Sp. 20 οὕτω διεξιοῦσιν B: οὕτω δι᾽ ἐξιοῦσιν V^2: οὕτωσ εἰ ἕξουσιν V^1: οὑτωσὶ ἕξουσιν GFSLa Sp. 22 ἂν add. Sp. 23 φορὰ BS^2 Sp.: φθορὰ (θ erasum) $VGFS^1$La 24 τὸ καὶ V: τε καὶ GFS^1La: τὸ S^2B Sp.: τε τὸ a Sp. ἀδύνατον, εἰ ἀπὸ scripsi: ἀδύνατον διὰ τὸ V^1GFS^1L: ἀδύνατον εἰ γὰρ πάντα διὰ τὸ (τὸ del. V^2 Sp. om. B) V^2BS^2a Sp. 25 ὡς addidi γῆς εἰς GF: τῆσ εἰσ VS^1B^1L: τῆς τινος εἰς S^2B^2a Sp. μεταβολή S^1FL: μεταβολῆς VBS^2a Sp.

φθαρτοί, καὶ ἅμα πάντες. ὁ δὲ τῇ ἐπαγωγῇ δεικνὺς διὰ τοῦ ἕνα ἕκαστον τῶν δεικνυμένων ἐνδέχεσθαι αὔριον φθαρῆναι, καὶ πάντας ἅμα ἐνδέχεσθαι αὔριον φθαρῆναι, ⟨οὐχ⟩ ὑγιῶς λαμβάνει. καὶ γὰρ εἰ λάβοι πάντας, οὓς ἐπεξῆλθεν, αὔριον ἀθρόους φθαρήσεσθαι, οὐκ ἤδη καὶ πάντας εἴληφεν τῷ μὴ ἐπεξεληλυθέναι πάντας. ἔτι τε οὐδὲ οὓς ἐπεξῆλθεν, οὕτως ἔλαβεν ὡς ἀθρόως ἐνδεχομένους αὔριον φθαρῆναι, ἀλλ' ὡς ἕνα ἕκαστον. διὸ οὐ συνάξει τὸ πάντας ἀθρόους, ἀλλὰ τὸ πάντας ὡς ὁντιναοῦν αὐτῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐπ' ἄπειρόν τε καὶ πάντῃ τομῆς. πάντῃ γὰρ τμητὸν τὸ συνεχές, οὐχ ὅτι ἅμα πάντῃ, ἀλλ' ὅτι καθ' ὁτιοῦν. ἴσως δὲ οὐδὲ ὁμοίως γῆν τε ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν μὲν γῆν ἁπλῶς ἀνάγκη εἶναι, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐξ ὑποθέσεως. διὰ τοῦτο γὰρ οὐχ ἁπλῶς ἀναγκαία ἡ λέγουσα πρότασις τὸν ἄνθρω|πον ἐξ ἀνάγκης ζῷον εἶναι, ἀλλὰ μετὰ διορισμοῦ τοῦ 73 ἔστ' ἂν ἄνθρωπος ᾖ.

XXIV. Ἐξήγησις λέξεως ἐκ τοῦ πρώτου τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως Ἀριστοτέλους ἐπὶ τέλει εἰρημένης, δι' ἧς λέγει εὑρεθεῖσαν τὴν ὕλην λῦσαι καὶ τὰς τῶν ἀρχαίων ἀπορίας.

Διαφέροιεν ⟨ἂν⟩ αἱ δείξεις αἱ δύο εἰρημέναι ἐν τῷ πρώτῳ Φυσικῆς ἀκροάσεως ἐπὶ τέλει τοῦ βιβλίου, δι' ὧν εἰπὼν περί τε τῆς ὕλης καὶ τῆς στερήσεώς φησιν εὑρεθεῖσαν ταύτην τὴν φύσιν λύειν καὶ τὴν τῶν ἀρχαίων ἀπορίαν, δι' ἣν ἀνῄρουν γένεσιν καὶ φθορὰν τῷ δεῖν μὲν τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ὄντος ἢ ἐκ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μήτε ⟨δὲ⟩ ἐξ ὄντος δύνασθαι (προϋπάρχοι γὰρ ἂν ὃ γίνεται, εἰ γίνεται μὲν τὸ μηδέπω ὄν. τὸ δὲ ἐξ ὄντος γινόμενον ἐκ φθάνοντος εἶναι λέγοιτ' ἄν), μήτε ἐκ μὴ ὄντος τῷ μηδὲν ἐκ μὴ ὄντος γίνεσθαι. ἃς δὴ τῆς ἀπορίας ταύτης λύσεις εἴρηκεν, εἰσὶν ἡ μὲν διὰ τοῦ καθ' αὑτό τε καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἢ ὄντος ἢ μὴ ὄντος, ἡ δὲ διὰ τοῦ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ. εἰσὶ δὲ αὗται, εἴ τις τὴν ὕλην λαβὼν λέγοι ἐκ ταύτης καθ' αὑτὸ μὲν οὔσης κατὰ συμβεβηκὸς δὲ μὴ οὔσης τὰ γινόμενα γίνεσθαι, καὶ ὁμοίως ἐκ ταύτης πάλιν γίνεσθαι τὰ γινόμενα δυνάμει μὲν οὔσης ἐντελε|χείᾳ δὲ μὴ οὔσης. καθ' αὑτὸ μὲν οὔσης, ἐπεὶ τῇ ἑαυ- 74 τῆς φύσει ὄν τι ἡ ὕλη, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ μὴ οὔσης, διότι ἡ στέρησις καθ' αὑτὸ μὴ ὂν οὖσα συμβέβηκεν αὐτῇ· οὐ γὰρ ἄλλως ἐκ τῆς ὕλης οἷόν τε γενέσθαι τι, εἰ μὴ εἴη αὐτῇ συμβεβηκυῖα ἡ στέρησις τοῦ γίνεσθαι μέλ-

1 ἕνα V^{2}BS^{2}a Sp.: ἕν V^{1}GFS^{1}L 2 αὔριον ἐνδέχεσθαι a 3 ⟨οὐχ⟩ ὑγιῶς B^{2}GF Vict. Sp.: ὑγιῶσ V^{2}S^{1}B^{2}L: ὑγειῶσ V^{1}B^{1}: οὐχ ὅτι ὡς S^{2}a 4 φθαρήσεσθαι] αι in lit. V 5 ἐξεπεληλυθέναι V^{1} (corr. V^{2}) 7 καὶ om. a Sp. 9. 10 ἀναγ|//αῖον sic V 11 λέγοσα V^{1} (corr. V^{2}) 13 ᾖ VB Sp.: εἴη SFGLa 14. 15 ἐκ τοῦ — Ἀριστοτέλους] Phys. ausc. I, 8. 191a23 17 ἂν add. B^{2}S^{2}a Sp. αἱ δύο αἱ a Sp. πρώτῳ τῆς φ. a Sp. 18 ἐπὶ τῷ τ. a Sp. 19 φύσιν V^{1}GFS^{1}L: ὕλην BS^{2}a Sp. 21 δὲ V^{2}BS^{2}a Sp.: om. VGFS^{1}L 23 εἶναι τῷ μ. a Sp. 24 εἴρηκεν λύσεις a Sp. 29 ἐπεὶ scripsi: ἐπὶ libri 30 ὄν τι ἡ ὕλη Diels: ὂν τῇ ὕλῃ V^{1}FS^{1}L: ὂν γάρ τι ἡ ὕλη V^{2}BS^{2}a Sp. διότι δὲ ἡ GFS^{1}L 31 οὔσῃ V^{2}B 32 αὐτῇ V^{2}B: αυτη sic V^{1}: αὕτη GSLa Sp. γίνεσθαι om. FS^{1}L

λοντος. καὶ δυνάμει μὲν οὔσης, ἐπειδὴ δυνάμει ἐστὶν ὕλη τοῦτο ὃ γίνεται· ἐνεργείᾳ δὲ μὴ οὔσης, ὅτι οὐδέπω ἐστὶν ὃ γίνεται· οὐ γὰρ ἂν ἐγίνετο. αὗται δὴ διαφέροιεν ἂν ἀλλήλων τῷ τὴν μὲν πρώτην ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου τῇ γενέσει καὶ προϋπάρχοντος τῇ φύσει γεγονέναι (τοιαύτη γὰρ ἡ ὕλη τῇ αὑτῆς φύσει, ἐξ ἧς γίνεται ὂν μέν τι κατὰ τὴν αὑτῆς φύσιν, μὴ ὂν δὲ κατὰ τὴν συμβεβηκυῖαν αὐτῇ στέρησιν), τὴν δὲ δευτέραν ἀπὸ τῆς σχέσεως αὐτῆς τῆς πρὸς ὃ γίνεται. τῷ γὰρ δύνασθαι μὲν γενέσθαι, εἰς ὃ μεταβάλλει, μηδέπω δὲ εἶναι ἐν τούτῳ τὸ γινόμενον ἐξ αὐτῆς γίνεται. εἴτε γὰρ ἦν ἤδη ἐν αὐτῷ, οὐκ ἂν ἐγίνετο, εἴτε μὴ ἦν μέν, ἦν δὲ ἀδύνατον, ἀδύνατον εἰς αὐτὰ μεταβάλλειν· οὐδὲν γὰρ τῶν ἀδυνάτων γίνεται. τῷ δύνασθαι μὲν εἰς ὃ γίνεται μεταβάλλειν, μηδέπω δὲ εἰς αὐτὸ ἐνεργείᾳ μεταβεβληκέναι τούτῳ τὸ γινόμενον ἐξ αὐτῆς γίνεται. ὑπάρχει δὲ αὐτῇ τὸ μὲν δύνασθαι παρὰ τῆς οἰκείας φύσεως (ἐν τούτῳ γὰρ αὐτῇ τὸ ὕλῃ εἶναι), τὸ δὲ μηδέπω ἐνεργείᾳ εἶναι παρὰ τῆς στερήσεως. δύναταί τις ἐπὶ τῆς πρώτης λύσεως τὰ εἰρημένα διαιρεῖν, ὡς τὸ μὲν αὐτῆς | 75 ἐπὶ τῆς στερήσεως εἰρῆσθαι λέγειν, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ὕλης, οὔσης γὰρ τῆς μὲν στερήσεως καθ' αὑτὸ μὲν μὴ ὄντος, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ὄντος, διότι ὄντι οὔσῃ τῇ ὕλῃ συμβέβηκε, τῆς δ' ὕλης καθ' αὑτὴν μὲν οὔσης, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ μὴ οὔσης, διότι ἡ στέρησις αὐτῇ μὴ ὂν οὖσα συμβέβηκεν. τὸν γὰρ λύοντα τὴν τῶν ἀρχαίων ἀπορίαν ἐρεῖν καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἁπλῶς γίνεσθαι τὰ γινόμενα καὶ ἐκ τοῦ ὄντος ἁπλῶς, καὶ ἰδίᾳ μὲν μηδέτερον αὐτῶν ἱκανὸν πρὸς γένεσίν τινα εἶναι (μήτε γὰρ τὸ μηδ' ὂν ἁπλῶς, ὅτι μηδὲ ὂν ἐκ τοῦ οὕτω μὴ ὄντος γίνεται, μήτε τὸ ὂν καθ' αὑτό· ἤδη γὰρ ἂν εἶναι), ἀμφότερα δὲ γίνεσθαι τῆς γενέσεως αἴτια, ἀλλὰ τὸ μὲν μὴ ὂν καὶ τὴν στέρησιν μὴ καθ' αὑτό. ⟨καθ' αὑτὸ⟩ γὰρ ἂν ἐκ ταύτης ἐγίνετο, εἰ ὑπομένουσα μετέβαλλεν εἰς τοὐναντίον αὐτῇ. τοῦτο δ' ἀδύνατον· οὐ γὰρ οἷόν τε ὑπομένειν καὶ ὑποκεῖσθαί τινι τὸ τῇ αὑτοῦ φύσει μὴ ὄν, οὐδὲ τὸ ἐναντίον τινὶ οἷόν τε σωζόμενον δέξασθαι τὸ ἐναντίον αὐτῷ. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ γινόμενον ἐκ ταύτης γίνεται τῷ ἐξ οὗ γίνεται (γίνεται δὲ ἐκ τῆς ὕλης) ἐκείνῳ τὴν στέρησιν ἐξ ἀνάγκης δεῖν συμβεβηκέναι (καὶ οὕτως μὲν ἡ γένεσις ἐκ τοῦ μὴ ὄντος καθ' αὑτό· καθὸ γὰρ ὄν πως· τοιοῦτο δὲ τῷ τῷ ὄντι συμβεβηκέναι), ἐκ δὲ τῆς ὕλης γίνεσθαι μὲν καθ' αὑτὴν τὰ γινόμενα (ὂν γὰρ οὖσα κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ὑπομένει τε καὶ σώζουσα τὴν

1 μέν γε B^2 ἡ ὕλη a Sp. 3 αυται V^1 ἂν om. a Sp. 7 αὐτῆς] αὐ s. v. V μὲν γίνεσθαι a Sp. 9 ἀδύνατον ἀδύνατον GFSa Sp.: ἀδύνατον (ον in lit.) VB 10 αὐτὸ coni. Sp. 11 οὖν δύνασθαι a Sp. γίνεται VB: δύναται GFSLa Sp. μεταβάλλειν μηδέπω] λειν μ. in lit. V 13 alt. αὐτῇ] αὐτῇ VS^2: αὕτη FL: αὐτῆς a Sp. alt. τὸ om. FL 15 δέ τις V^2BS^2a Sp. 16 γὰρ VS^2a Sp.: δὲ FSL 18 ὄντι om. a Sp. αὑτὴν BGFSLa Sp.: αὑτῆσ V 19 αὐτῇ VBS^2a Sp.: αὕτη S^1GF: αὐτὴ L οὖσα V^1SGFLa: οὔσῃ V^2B 20 γὰρ om. B^2S^2a Sp. ⟨δύνασθαι⟩ ἐρεῖν a Sp. ἁπλῶς ὄντος a Sp. 22 τινος a Sp. μὴ ὂν FSB^2a Sp. 23 μηδὲ ὂν $VGFS^1B^1L$: μηδὲν B^2S^2a Sp. 25 στέρησιν κατὰ συμβεβηκὸς μὴ FS^1G (κ. σ. in mg.) καθ' αὑτὸ addidi ἢ ante γὰρ add. V^2BS^2a Sp. 26 μετέβαλεν a Sp. αυτη V^1 27 οὐδὲ Schwartz: οὔτε libri 30 δεῖν om. a Sp. 31 ὄντος ὂν καθ' a ὄν πως VS^2 Vict. Sp.: ἄν πως FSL: πως a τῷ] τὸ a

ἑαυτῆς φύσιν δέχεται (τοῦ γινομένου τὸ εἶδος) * * * πρὸς ἣν μεταβολὴν ἡ 76 στέρησις αὐτὴ τοῦ γινομένου συντελεῖ προϋπάρχουσα καὶ συμβεβηκυῖα αὐτῇ· πᾶσι γὰρ τοῖς ἐξ ὕλης γινομένοις ἡ γένεσις κατὰ τὴν ἐκ τῆς στερήσεως, εἰς ἃ γίνεται, μεταβολήν. διὸ οὔτε ἐκ τῆς στερήσεως καὶ τοῦ μὴ ὄντος καθ' αὑτὸ ἡ γένεσις (καθὸ γὰρ ὄν πως· ὂν γάρ πως τῷ τῇ ὕλῃ ὄντι οὔσῃ συμβεβηκέναι), οὔτε ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ ὄντος καθ' αὑτό, εἴ γε καθ' ὅ ἐστι [μὲν] στέρησις, ἡ εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς μεταβολή.

XXV. Εἰς τὰ περὶ προνοίας τινὰ συντελοῦντα.

Τῶν οὐσιῶν κατὰ Ἀριστοτέλη ἡ μέν ἐστιν ἀσώματός τε καὶ ἄνευ σώματος εἶδός τι ἄυλον καὶ χωριστόν, ἐνέργειά τις οὖσα πάσης δυνάμεως κεχωρισμένη, ἣν οὐσίαν καὶ νοῦν καλεῖ, νοῦν δὲ τὸν κατ' ἐνέργειαν, ἀεὶ γὰρ νοοῦντα καὶ νοοῦντα τὸ τῶν ὄντων ἄριστον, τοῦτο δ' ἐστὶν αὐτός. αὑτὸν δὴ ἀεὶ νοεῖ ὁ νοῦς οὗτος· τὸ γὰρ μάλιστα νοητὸν ὁ μάλιστα νοῦς νοεῖ, μάλιστα δὲ νοητὸν τὸ χωρὶς ὕλης εἶδος. τῇ γὰρ αὑτῆς φύσει ἡ τοιάδε οὐσία νοητή (τὰ μὲν γὰρ ἔνυλα εἴδη νοητὰ μέν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τῇ αὑτῶν φύσει, [ἀλλ'] οὐδὲ καθ' αὑτά, ἀλλ' ὁ νοῶν αὐτὰ νοῦς νοητὰ αὐτὰ ποιεῖ χωρίζων αὐτὰ τῆς ὕλης τῇ ἐπινοίᾳ καὶ ὡς | ὄντα καθ' αὑτὰ λαμβάνων), 77 τὸ γὰρ πάσης ὕλης καὶ πάσης δυνάμεως εἶδος κεχωρισμένον τῇ αὑτοῦ φύσει νοητόν ἐστι κυρίως. ἀλλὰ μὴν ἡ τοιαύτη οὐσία ὁ προειρημένος νοῦς ἐστιν, διὸ ἑαυτὸν νοεῖ. καὶ γὰρ εἰ ἡ τοιαύτη οὐσία μηδὲν ἔχουσα δυνάμει ἀεὶ ἐνεργείᾳ ἐστὶ νοητή, ἐνεργείᾳ δέ ἐστι νοητὸν τὸ ἀεὶ κατ' ἐνέργειαν νοούμενον, εἴη ἂν νοούμενον ὑπὸ τοῦ νοῦ τοῦ ἀιδίου τε καὶ ἐνεργείᾳ. τοιοῦτον δὲ ἡ προειρημένη οὐσία ἦν, πρώτη οὐσία νοῦς τε ὁ πρῶτος καὶ νοητὸν τὸ πρῶτον καὶ νοῦς ἀεὶ νοῶν καὶ ἐν τούτῳ τὴν οὐσίαν ἔχων. πᾶς μὲν γὰρ νοῦς ὅταν ἐνεργῇ, αὑτὸν νοεῖ τῷ γίνεσθαί πως ἐνεργῶν ⟨ὁ⟩ αὐτὸς τῷ νοουμένῳ. εἴ γε τῇ τοῦ νοουμένου λήψει τὸ νοεῖν γίνεται. τὸ δὲ τὸ εἶδος νοουμένου λαβὸν γίνεταί πως τὸ νοούμενον. τὸ δὲ 'πῶς' εἶπον ὅτι ἐφ' ὧν μὲν τὸ νοούμενον ἔνυλον, ἐπὶ τούτων οὐχ ἁπλῶς ὁ νοῶν νοῦς τὸ νοούμενον γίνεται τῷ μὴ μετὰ τῆς ὕλης τὸ εἶδος λαμβάνειν, ἐφ' ὧν δὲ τὸ νοούμενον εἶδός ἐστιν ὕλης κεχωρισμένον, ἐπὶ τούτων ἁπλῶς γίνεται ὁ νοῶν νοῦς ὁ αὐτὸς τῷ νοουμένῳ. ὅταν δὲ προσῇ καὶ αὐτῷ τῷ νοοῦντι

1 lacunam ind. Schwartz 2 αὐτὴ] αυτη V^1 5 ὄν πως V^2BS^2a Sp.: ὄντως V^1S^1: ὄντος FGL 7 ἐστι V^2Ba Sp.: ἐστὶ μὲν V^1GFSL 8 cf. quae disputavi de hoc capite in Mus. Rhen. XLV p. 223 sqq. 9 Ἀριστοτέλην a Sp. 10 ἐνέργειά VF: ἐνεργείᾳ La Sp.: ἐνεργεια S 13 αὐτὸν V^1 (corr. V^2) δὴ ἀεὶ GFSL: δὴ δεῖ VB^1: δὴ B^2S^2a Sp. 16 ἀλλ' om. Sp. 17 ὄντα V^2S^2Ba Sp.: ὄντως $VGFS^1L$ 18 γὰρ] δὲ a Sp. αὐτοῦ V^1 23 ἦν πρώτη V^2B: ἦν πρώτην V^1L: ἣν πρώτην GFS^1: ἦν ἣν πρώτη S^2a: ἡ πρώτη coni. Sp. 24 πᾶσ VSa Sp.: πᾶν GF ὁ νοῦς a Sp. 25 αὐτὸν V^1 ὁ add. B^2S^2a Sp. αὐτὸς VS^2a Sp.: αὐτὸν GFS^1L 26 γίνεται] ν s. v. V 27 ὅτι] τῷ S^2B^2a Sp.: τὸ B^1 28 νοῶν νοῦς V^2GFSBa Sp.: νοῦσ νοῦσ V^1 τὸ om. a Sp. 29 λαμβάνειν] λαμβάν in lit. V

νῷ αὐτῷ τε εἶναι ⟨καὶ⟩ καθ' αὑτόν, τότε πάντη γίνεται νοῶν ἑαυτόν, μάλιστα ἂν προσῇ τὸ μηδ' ἄλλο τι εἶναι τὸ χωριστόν τε τῆς ὕλης καὶ νοητὸν καθ' αὑτὸ παρὰ τὸν νοῦν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐνύλων τῷ εἴδει τὰ αὐτά, οὐ τῷ ἀριθμῷ, γίνεται τὰ τοῦ αὐτοῦ εἴδους κεκοινωνη|κότα, παρὰ τῆς ὕλης τὴν κατὰ τὸν ἀριθμὸν διαφορὰν ἔχοντα, ὅσα δὲ τὰ αὐτὰ ὄντα εἴδη ἄυλά ἐστιν, ταῦτα οὐ κατὰ τὸ εἶδος μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἀριθμόν ἐστι τὰ αὐτά. ἓν γὰρ τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα. ὡς αἱ συντιθέμεναι στιγμαί τε καὶ γραμμαὶ καὶ ἐπίπεδα. καὶ τοιαύτη μέν, ὡς διὰ βραχέων ἐπιδείξασθαι, ἡ πρώτη τε καὶ ἀσώματος καὶ ἀκίνητος καὶ ἀΐδιος οὐσία, καὶ μετ' ἐκείνην τὸ θεῖον σῶμα τὸ κυκλοφορητικὸν ἔμψυχον καὶ κατὰ ψυχὴν κινούμενον. καὶ ἐπεὶ πᾶν τὸ κατὰ ψυχὴν κινούμενον ἐφέσει τινὸς ἢ ἀποστροφῇ κινεῖται, καὶ τὸ κυκλοφορητικὸν δὲ σῶμα κατὰ ψυχὴν κινεῖται τὴν κίνησιν τὴν κύκλῳ, ἣ μόνη κινήσεων πασῶν ἀΐδιός τέ ἐστι καὶ συνεχὴς καὶ ὁμαλή τις, δῆλον ὡς καὶ τοῦτ' εἴη ἂν ἐφέσει τινὸς αὐτῷ κινούμενον. ἀλλὰ μὴν ⟨εἰ⟩ πᾶσα σωματικὴ οὐσία ὑστέρα τοῦ σώματος ἐκείνου, οὐδενὸς τούτων ἐφέσει κινεῖσθαι οἷόν τε αὐτό. τῆς ἄρα πρώτης οὐσίας ἀιδίου τε καὶ ἀκινήτου λείπεται ἐφιέμενον αὐτὸ κινεῖσθαι τὴν ἀΐδιον περιφοράν. ἡ δ' ἔφεσις αὐτῷ οὐ τοῦ λαβεῖν αὐτό, ἀλλὰ τοῦ ὁμοιωθῆναι κατὰ δύναμιν αὐτῷ, ὁμοιοῦται δ' αὐτῷ κατὰ τὴν κίνησιν (τῷ τε ἀιδίῳ καὶ τῇ ὁμοιότητι καὶ ὁμαλότητι τῆς κινήσεως· στάσει γὰρ ἔοικέ πως ἡ περιφορὰ ἡ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα)· ἔτι τε ὁμοίωσίς ἐστι τῷ τελείῳ καὶ ἡ καθόλου ἣν δύναται ἕκαστον τῶν ὁμοιοῦ⟨σθαι ἐφιε⟩μένων αὐτῷ ⟨τελειοῦσθαι⟩ τελειότης, τελειότης δὲ τοῦ | κυκλοφορητικοῦ σώματος ἡ τοιαύτη περιφορά. πλειόνων δὲ σφαιρῶν οὐσῶν τῶν τοῦ θείου σώματος ἡ μὲν πρώτη τε καὶ ἐξωτάτω ἁπλῆν τε καὶ μίαν κινεῖται κίνησιν ἐκείνης ἐφέσει τῆς οὐσίας, αἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἑπτὰ κινοῦνται μὲν καὶ τούτων ἑκάστη ἐφέσει τε καὶ ὀρέξει τῆς οὐσίας, ὁποίας καὶ ἡ πρὸ αὐτῶν, οὐ μὴν μόνην τήνδε κινοῦνται, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν κινεῖται ἑκάστη. ἣν κινεῖται καὶ περιφέρεται ἀνάπαλιν ἐκείνῃ τῷ τὴν θέσιν τε καὶ τάξιν τοιαύτην ἔχειν, κινεῖται δὲ καὶ δευτέραν κίνησιν ὑπὸ τῆς πρώτης περιφερομένη τὴν αὐτὴν ἐκείνῃ. τῆς δὲ διπλῆς τούτοις αἰτία κινήσεως τὸ δεῖν μὲν εἶναί τι καὶ ἄλλο σῶμα παρὰ τὸ ἀΐδιόν τε

1 αὐτῷ τε GFBSL: αὐτῷ τε sic V^1: αὐτῷ V^2: αὐτόν τε Vict. καὶ add. Sp. καθ' αὑτόν V: κατ' αὐτόν Fa 2 ἂν V^2FBS^1L: δ' ἂν B^2S^2a: ἀν V^1 τῆς] καὶ a Sp. 3 γὰρ s. v. V 5 εἴδη] ἤδη a 7 ἓν GB Vict.: ἐν V^1FSLa Sp.: ἓν V^2 9 καὶ μετ' ἐκείνην $VGFB^1S^1L$: μετ' ἐκείνην δὲ B^2S^2a Sp. cf. l. c. p. 231 11 ἐπιστροφῇ B^2 καὶ om. FS^1L 13 ὁμαλή τις BV^2S^2a Sp.: ὁμαλότησ V^1: ὁμαλῆς GFS^1L 14 αὐτῷ VB^1: αὐτὸ G: αὐτο- FS^1L: om. B^2S^2a Sp. εἰ BV^2 Vict. Sp.: ἡ S^2a: om. V^1GFS^1L 17 περιφοράν] φορά in lit. V 19 τε] fortasse γὰρ cf. l. c. 224 τε καὶ ὁμαλ. GFSa 20 πως] π in lit. V 21 ὁμοίωσίς ἐστι scripsi: ὁμοιωσίστε V^1: ὁμοίωσις V^2GFSBa Sp. καθόλου ἣν $VGFB^1S^1L$: καθόσον B^2S^2a Sp. 22 ὁμοιοῦ⟨σθαι ἐφιε⟩μένων scripsi: ὁμοιουμένων libri τελειοῦσθαι addidi 24 δὲ] τε a 25 κίνησιν ἐκείνης] ν ἐκ in lit. V 26 ἑκάστη GFSBLa Sp.: ἑκάστηι V 27 τῆς scripsi: τινος libri τήνδε] νδ in lit. V 28. 29 ἐκείνῃ τῷ τὴν GFSLa Sp.: ἐκείνῃ τῇ τῶν V^1: ἐκείνῃ τῇ τῶ V^2: ἐκείνῃ τῷ B 30 ἐκείνῃ V^1 (corr. V^2)

καὶ θεῖον, ὃν ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ, ἐπεὶ πρὸς τὴν αἴδιον αὐτοῖς περιφορὰν συντελεῖ καὶ τὸ τοιόνδε σῶμα, οὐχ οἷόν τε δὲ εἶναι τὸ τοιοῦτο σῶμα κατ' εἶδος ἀΐδιον μένειν μὴ ταῖς ἐκείνων ποικίλαις κινήσεσι κυβερνώμενον. τούτων δὲ τοῦτον ἐχόντων τὸν τρόπον, εἰ μέν τις βούλοιτο λέγειν προνοεῖσθαι πᾶν τὸ διά τι καὶ παρά τινος ὁπωσοῦν τὸ μεταβάλλειν ἔχον καὶ τὸ κινεῖσθαι, εἴη ἂν πᾶσα σωματικὴ οὐσία ἥ τ' ἀΐδιος καὶ ἡ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ὑπὸ τῆς πρώτης οὐσίας τῆς ἀιδίου τε καὶ ἀκινήτου καὶ ἀσωμάτου προνοουμένη. εἰ δέ τις ταῦτα μόνα προνοεῖσθαι λέγοι, ὧν χάριν τὸ προνοεῖν αὐτῶν λεγόμενον ἐνεργείᾳ τινὰς ἐνεργείας κινούμενον, μό|νον 80 ἂν εἴη [κατ' Ἀριστοτέλη] τὸ ὑπὸ σελήνην σῶμα προνοούμενον, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἔνυλόν τε καὶ ἐν γενέσει καὶ ἐν φθορᾷ, ἐπειδὴ τῆς τούτου χάριν τεταγμένης μεταβολῆς καὶ αἰδίου κατ' εἶδος διαμονῆς κεῖνται κινεῖσθαι τοῦ κυκλοφορητικοῦ σώματος αἱ μετὰ τὴν πρώτην τε καὶ ἀπλανῆ καλουμένην ἑπτὰ σφαῖραι τὴν κίνησιν τὴν δευτέραν, διότι γὰρ ἔδει τοῖς γινομένοις καὶ φθειρομένοις ποικίλης κινήσεως. οὐ γὰρ οἷόν τ' ἦν ὡσαύτως ἔχοντα πάντα τὰ θεῖα ὁμοῦ μὲν γενέσεως ὁμοῦ δὲ φθορᾶς τεταγμένης αἴτια τοῖς τῇδε γίνεσθαι, δι' ἃς γενέσεις καὶ φθορὰς τοῦτον γινομένας τὸν τρόπον αΐδια καὶ ταῦτα κατ' εἶδος μένει, μὴ οὔσης τινὸς καὶ ἐν ἐκείνοις ποικίλης κινήσεως.

XXVI. Πῶς τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ, πότερον καθ' αὑτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός.

Εἰ μὲν λέγοι τις ἐν τῇ ὕλῃ γίνεσθαι τὸ εἶδος καθ' αὑτό, ἔσται ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ὕλης τὸ εἶδος καθ' αὑτό, εἰ τὸ καθ' αὑτὸ ὑπάρχον τινὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, συμφθείροιτ' ἂν ἡ ὕλη τῷ εἴδει φθειρομένῳ. ἢ καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐστὶ τῆς ὕλης τὸ εἶδος. οὐ γὰρ οἷόν τε | ὕλην εἶναι 81 ἄνευ τοῦ οἰκείου εἴδους, ἀλλὰ φθαρέντος τοῦ εἴδους ἢ χωρισθέντος οὐκέθ' οἷόν τε ἐκείνην τὴν ὕλην εἶναι, ἧς ἦν εἶδος ἐκεῖνο, ἀλλὰ ἅμα ἐστίν, ὥστ' εἰς τὸ εἶναι ὕλῃ συμβάλλεται αὐτῇ ἡ παρουσία τοῦ εἴδους. καθ' αὑτὸ

2 δὲ εἶναι scripsi: δὲ τὴν V^1: δὲ V^2BS^2a Sp.: δὲ ἣν GFS^1L 3 τῶν ἐκείναισ V^1 (corr. V^2) 5 τὸ V^1GSFB^2a Sp.: τόδε B^1V^2 διά τι V^2FBa Sp.: διατι V^1: δια τί GS 7 γενέσει] νεσ in lit. V τε om. FSa Sp. 8 χάριν] ρ in lit. V 9 προνοοῦν l. c. p. 229 otiose corrigebam λέγομεν coni. Sp. κινούμενον (scil. ἐστίν) libri: κινουμένων coni. Sp. 10 ἂν εἴη V^2B Sp.: ἂν εἰ S^2a: ἀεὶ V^1GFS^1L ἀριστοτέλην a Sp. κατὰ Ἀριστοτέλη delevi cf. l. c. p. 229 sq. 12 διαμονησ sic V^1 κεῖνται] κινεῖται a 15 οὐ γὰρ οἷόν τ' ἦν GFSa Sp.: οὐ γὰρ οἷον τὴν V^1: οὐχ' οἷόν τ' ἦν V^2B 16 αἴτια τοῖσ VG: αἰτία τοῖς FL: αἰτιατοῖς Sa Sp.: αἰτιατὰ τοῖς coni. Sp. τῆδε V 17 γενέσθαι a Sp. ⟨τε⟩ καὶ a Sp. 18 μὴ οὔσης V^1GFS^1L: μενούσης V^2BS^2 Sp.: μενούσας Vict.: om. a 20. 21 πῶς—συμβεβηκὸς repetit ante εἰ (22) B 25 ἢ $GFSB^2$ in lit. a Sp.: ἡ sic V^1: ἦ V^2 ἐστὶ] ἔτι a: ἐπὶ L 26 τοῦ om. a Sp. 27 ἅμα] ἄλλη coni. Kroll *De Q. Aurelii Symmachi studiis* (Vratisl. 1891) p. 43, 11 27. 28 ὥστ' εἰς] ὥς τις a 28 ὕλη V: τῇ ὕλῃ B^2S^2a Sp.: ὕλη B^1S^1: ὕλην GFL αὐτῇ V^2B Sp.: αυτη V^1: αὐτὴ SLa Kroll: αὕτη F ἡ ante καθ' del. V^1: ἢ καθ' a: εἰ καθ' coni. Sp.

οὖν ὑπάρχει τὸ εἶδος τῇ ὕλῃ ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς ὄν, ὥσπερ καὶ τῷ ζῴῳ ὁ ἄνθρωπος καὶ παντὶ τῷ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ὄντι καθ' αὑτὸ ὑπάρχοντι αὐτῷ. ἔτι τε οὐκ ἔσται ἐν τῇ αὑτῆς φύσει ἔχουσα τὸ τῶν εἰδῶν δεκτικόν. ἀλλ' αὐτὰ τὰ εἴδη. ἔτι ἤτοι ἑκάστη ὕλη ἅμα τὰ εἴδη πάντα ἕξει, ὃ ἀδύνατον (ἔστι γὰρ καὶ ἐναντίωσις ἐν τοῖς ἐνύλοις εἴδεσιν, ὡς ἐπὶ τῶν στοιχείων ὁρῶμεν, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι μὴ πάντα ἐν τῇ αὐτῇ· ἔτι ⟨εἰ⟩ εἶχε πάντα ἡ αὐτή, οὐκ ἂν ἦν ἡ κατὰ γένεσιν μεταβολή), εἰ δ' ἄλλη ἄλλο, ἄφθαρτον ἂν ἕκαστον ἦν τῶν ἐνύλων. εἰ δ' ἦν φθαρτόν, καὶ ἡ ὕλη ἂν συνεφθείρετο, ἐδείχθη δ' ἀίδιος οὖσα. ἀλλ' οὐδ' ὡς τὰ συμβεβηκότα τῇ ὕλῃ τὰ εἴδη ἐστὶν ἐν αὐτῇ. ἔσται γὰρ ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῇ, καὶ ἤτοι οὐσία ὄντα συμβεβηκότα ἔσται, ὃ ἄτοπον, ἢ εἰ συμβεβηκότα εἴη καὶ τῆς φύσεως τῶν συμβεβηκότων, ἔσται ἡ οὐσία συναμφότερος ἐξ ὕλης καὶ συμβεβηκότος, οὕτω δ' οὐκ ἔσται ἁπλῶς ἡ συναμφότερος οὐσία οὐσία, ἀλλ' ὥσπερ τῶν κατὰ τέχνην γινομένων ἕκαστον. ἔτι εἰ μὲν ἦν ἡ ὕλη χωρὶς εἴδους εἶναι δυναμένη, ἐδύνατ' ἂν ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι αὐτῇ τὸ εἶδος, εἰ δὲ | σὺν εἴδει ἡ ὑπόστασις αὐτῇ, καὶ ἔστιν οὕτως ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῇ 82 γινόμενον τὸ εἶδος, ὡς οὔσῃ μετ' εἴδους καὶ ἐν ὑποστάσει καὶ ἤδη σώματι, ἤτοι ἐν ἐκείνῳ ἔσται τῷ σώματι τῷ ἔχοντι τὸ εἶδος, ἐξ οὗ τῇ ὕλῃ ⟨ἡ⟩ εἰς τοῦτο μεταβολή (ὃ ἀδύνατον· πῶς γὰρ οἷόν τε ἐν τῷ φθειρομένῳ τῇ εἰς τοῦτο μεταβολῇ λέγειν εἶναι τοῦτο, ⟨ὃ⟩ οὐχ οἷόν τε ἐκείνου σωζομένου γίνεσθαι ἐν αὐτῇ;) ἢ ἐν τῇ τοῦτο ἐχούσῃ τὸ εἶδος εἰς ὃ μεταβέβληκεν. ἀλλ' οὐδ' ἐν τούτῳ οἷόν τε, εἴ γε τοῦτο μὲν τὸ σῶμα ἐκ τῆς ὕλης καὶ τούτου τοῦ εἴδους τὸ εἶναι ἔχει, οὐδὲν δὲ αὐτὸ αὑτῷ συμβέβηκεν. καὶ ἦν ἐν ὑποκειμένῳ τὸ μὴ ὡς μέρος ὂν ἐν ᾧ ἐστιν, τὸ δ' εἶδος τοῦτο μέρος ἐστὶ τοῦ ὑποκειμένου. μήποτ' οὖν οὕτως συμβεβηκὸς ἐν τῇ ὕλῃ τὸ εἶδος, καὶ ἐν ὑποκειμένῳ καθ' αὑτὸ οὕτως, ὡς λέγεται καθ' αὑτὰ ὑπάρχειν τινὶ τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ὄντα, ἀλλ' ἐπεὶ ἦν καὶ ἄλλος τρόπος τοῦ καθ' αὑτό, οὗ καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς Ὑστέροις ἀναλυτικοῖς μνημονεύουσιν. οὗτος δ' ἐστὶν καθ' ὃν ἐλέγετο καθ' αὑτὸ ὑπάρχειν τινί, οὗ ἐν τῷ ὁρισμῷ τὸ ᾧ ὑπάρχει παραλαμβάνεται, καθ' ὃν τρόπον τοῦ καθ' αὑτὸ ὁ περιττὸς ἀριθμὸς καὶ ἄρτιος ὑπάρχουσιν τῷ ἀριθμῷ (ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν ὁριζόμενοι τῷ ἀριθμῷ ἐν τῷ ὁρισμῷ χρώμεθα αὐτῶν

2 exspectas πᾶν τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ὄν τι et ὑπάρχον [τι] αὐτῷ (ὑπάρχον τι αὐ. Kroll) 3 αὐτῆσ V 4 ἤτοι] fortasse οὐκέτι 6 εἰ om. V^1 (add. V^2) 8 ἄφθαρτον] φθαρτὸν coni. Sp. εἰ δ' ἦν V^2BS^2a Sp.: ἡ εἰ L: ἢ εἰ GFS^1: εἴη V^1 10 αὐτῇ V^2 Sp.: αὕτη Fa: αὐτη V^1: αυτη L 15 αὐτῇ a Sp.: ἀυτη sic V: αὐτὴ L 16 αὐτῇ (prius) V^2 Sp.: αυτη V: αὕτη SLa: αὐτὴ F αὐτῇ (alterum) V^2a: αὐτὴ FL: αυτη V^1 19 ἡ εἰς V^2B Sp.: εἰς V^1GFSLa 20 ὃ add. V^2B Sp. 22 οὐδ' ἐν τούτῳ V^2GFS^2L: οὐδὲν τούτωι V^1B^1S: οὐδὲν τούτων B^2: οὐδὲ τούτω S^2a: οὐδὲ τοῦτο Sp. 23 τοῦ τούτου a Sp.: τοῦ ταύτην coni. Sp. αὐτῷ V^1 (corr. V^2) 24 ἦν V^1GFS^1L: ἐστιν V^2BS^2a τούτου a Sp. 25 μήποθ' V^1 (corr. V^2) οὕτως] οὔτε B^2: οὐ Schwartz, quod placet 26 καθ' αὑτὸ οὕτως scripsi: οὕτως καθ' αὑτὸ $V^2GFSBLa$ Sp.: κατ' αὐτὸ οὕτωσ V^1 οὕτως] οὔτε B 28. 29 Ὑστέροις ἀναλυτικοῖς] Anal. post. I, 4 73a34 sqq. 31 αὑτὸ V^2BS^2a Sp.: αὐτὸν V^1FS^1L 32 ἐν τῷ s. v. V αὐτῶν V: om. a Sp.

λέγοντες τὸν | μὲν περιττὸν ἀριθμὸν εἰς ἄνισα διαιρούμενον, τὸν δ᾽ ἄρτιον 83 ἀριθμὸν εἰς ἴσα διαιρούμενον)· δοκεῖ γὰρ καὶ ἐν τῷ τοῦ ἐνύλου εἴδους λόγῳ ⟨ἡ⟩ ὕλη παραλαμβάνεσθαι, ἐν ᾗ ἐστι. παντὶ μὲν γὰρ ἐνύλῳ κατὰ τὸ εἶδος ὁ λόγος (κατὰ γὰρ τοῦτ᾽ αὐτῷ τὸ τί ἦν εἶναι), οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ὕλης ἀναγκαῖον μνημονεύειν αὐτόν· καὶ γὰρ σαρκὸς καὶ ὀστοῦ, ἀλλὰ καὶ χειρὸς καὶ προσώπου οἱ λόγοι τοιοῦτοι. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ ὁριζόμενοι εἶδος οὖσαν ἔνυλον ἐν τῷ ὁρισμῷ αὐτῆς καὶ τὸ οὗ ἐστι παραλαμβάνομεν. τοῦτο γὰρ σημαίνεται ὑπὸ σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ. καὶ ὡς ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν οὐ πᾶς μὲν ἀριθμὸς περιττός, οὐδὲ πᾶς ἀριθμὸς ἄρτιος, πᾶς μέντοι ἄρτιος ἀριθμός, καὶ πᾶς περιττὸς ὁμοίως ἀριθμὸς καὶ οὗτος, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ὕλης οὐ πᾶσα μὲν ὕλη μετὰ τοῦδέ τινος τοῦ εἴδους, πᾶν δὲ ἔνυλον εἶδος ἐν ὕλῃ, καὶ ὡς ἐπ᾽ ἐκείνων ὁ μὲν ἀριθμὸς οὐκ ἀπόλλυται ἐν τῇ εἰς τὸ ἄρτιον ἢ περιττὸν μεταβολῇ, τὸ δ᾽ ἄρτιον καὶ περιττὸν ἐν αὐτῷ παρὰ μέρος φθείρεται τῇ εἰς τὰ εἴδη μεταβολῇ, [τὰ μέντοι εἴδη παρὰ μέρος φθείρεται,] οὕτω καὶ ἡ ὕλη οὐκ ἀπόλλυται ἐν τῇ εἰς τὰ εἴδη μεταβολῇ, τὰ μέντοι εἴδη παρὰ μέρος φθείρεται ἐν τῇ τῆς ὕλης εἰς αὐτὰ μεταβολῇ. |

3 ἡ V²BS²a Sp.: om. V¹GFL   5 αὐτόν, scil. τὸν λόγον scripsi: αὐτῶν V¹GFS¹L: αὐτῆς V²BS²a Sp.   6 οἱ λόγοι τοιοῦτοι V¹GFSLa Sp.: del. V²: om. B   δὲ ὁριζόμενοι V²GFSBLa Sp.: διοριζόμενοι V¹   10 ἀριθμοσ V   καὶ οὗτος οὕτως V¹GS¹L: καὶ οὗτος οὗτος F: καὶ οὕτως V²S²a: οὕτως B coni. Sp.   11 πᾶσα μὲν] α μ in lit. V   12 ἀπόλλυται V²B (prius λ in lit. 2 litt.) G²Sa Sp.: ἀπολέλυται V¹G¹FL   14. 15 τὰ — φθείρεται circumscripsit Schwartz; cf. v. 16   16 εἴδη] ἤδη a

α. Ὅτι ἕπεται τοῖς καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸν χρόνον ἐξ ἀδιαιρέτων συντιθεῖσι τὸ πάντα τὰ κινούμενα κατὰ τοῦ ἀμεροῦς ἰσοταχῶς κινεῖσθαι.

β. Ἐξήγησις λέξεως ἐν τῷ ά περὶ ψυχῆς | τέλους εἰρημένης εἰς ἀναί- 4 ρεσιν τοῦ τὴν ψυχὴν αὐτοκίνητον εἶναι.

γ. Τίς ἡ ἀπὸ τῆς κινήσεως τοῦ θείου σώματος ἐγγινομένη δύναμις τῷ γειτνιῶντι αὐτῷ θνητῷ τε καὶ ἐν γενέσει σώματι.

δ. Ὅτι εἰ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τὸ ἀντικείμενον μὴ ἐφ' ἡμῖν, οὐδὲ [τὸ] αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν, οὐδὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐφ' ἡμῖν ἐστι.

ε. Περὶ τοῦ ὅτι καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν καθ' εἱμαρμένην.

ϛ. Πῶς καὶ ἀκίνητον εἴη ἂν τὸ πρῶτον κινοῦν, εἴ γε ὥς φησιν ἕκαστόν ἐστιν ὧν ἐστιν ἔργον ἕνεκα τοῦ ἔργου, θεοῦ δ' ἐνέργεια ἀθανασία, τοῦτο δ' ἔστι, ζωὴ αἴδιος, ὥστ' ἀνάγκη τῷ θεῷ κίνησιν αἴδιον ὑπάρχειν.

ζ. Τίς ἔσται ἡ ὕλη, εἰ παρὰ μὲν τῆς στερήσεως ἔχει τὸ ἄποιος εἶναι καὶ ἀσχημάτιστος, παρὰ δὲ τοῦ εἴδους τὸ πεποιῶσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι.

η. Πῶς οὐκ αὐτὸ δι' αὑτοῦ ὡρίσατο τὴν ψυχὴν ὁρισάμενος ἐντελέχειαν σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος.

θ. Πῶς οὐ πρός τι ἡ ψυχή, εἰ ἐντελέχεια σώματος τοιούτου.

ι. Ὅτι μὴ αὐτοκίνητος ἡ ψυχή.

ια. Διὰ τί τὸ γινόμενον ἐκ τῆς στερήσεως ὡς μεταβάλλον ἅμα καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτῷ | μεταβάλλει, εἴγε μὴ ταὐτὸν ἥ τε στέρησις 5 καὶ τὸ ἐναντίον.

---

2 ante τὸ litt. erasa V 5 ψυχῆς Ἀριστοτέλους tit. Sp. 9 τοῦ] τοῦτο tit. Sp. pr. τὸ] οὗ τὸ tit.: ὂν τὸ Vict. 9 alt. τὸ om. tit.: del. Sp. οὐδὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν del. Vict. 12 καὶ om. tit. ἂν κατὰ Ἀριστοτέλη tit. αὐτὸς φησιν tit.: φησιν αὐτός Vict. Sp. 16 τί ἐστι tit. εἰ] ἢ tit. 19 ὁ τὴν tit. 20 ὀργάνικοῦ V 23 ὡς om. tit. καὶ om. tit. 24 αὐτοῦ tit.

ιβ. Ὅτι οὐ δείκνυται διὰ τοῦ συστέλλεσθαι τὰ σώματα εἰς ἑαυτὰ τὸ σῶμα χωρεῖν διὰ σώματος.

ιγ. Πρὸς τοὺς ἐκ τῶν τριγώνων τὰ σχήματα καὶ τὰ εἴδη τῶν σωμάτων συγκεῖσθαι λέγοντας, οὐ τὰ σώματα.

ιδ. Εἰ τὰ κοινὰ νοήματα οὐ σῶμα, οὐδ' ἂν τὸ κοινὸν σῶμα, σῶμα εἴη ὥστ' οὐδ' ὁρισμὸς αὐτοῦ σώματος ὁρισμὸς ἔσται.

ιε. Πῶς λέγομεν τὴν αὐτὴν δύναμιν ἅμα τῶν ἐναντίων εἶναι.

ιϛ. Πῶς οὐχ ὁμοίως ταῖς στοχαστικαῖς τέχναις καὶ ἄλλαι τέχναι τέλος ἕξουσι τὸ πάντα τὸ παρ' αὐτὰς ποιεῖν πρὸς τὸ τοῦ προκειμένου τυγχάνειν.

ιζ. Ὅτι οὐκ, εἰ ἔστιν τοῦ ὡς ὑπεκκαύματος πυρὸς ὃ καὶ στοιχεῖόν ἐστιν [ὃ καὶ] θερμότερόν τι ἄλλο πῦρ, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν μίξει τοῦ ἐναντίου τοιοῦτον ἐκεῖνο εἶναι.

ιη. Περὶ τοῦ τὴν φύσιν ἀρχὴν κινήσεως εἶναι.

ιθ. Ὅτι εἰ ὁ κόσμος ἀίδιος, τὸ δὲ κόσμῳ εἶναι αὐτῷ ἡ τάξις ἐστίν, εἴη ἂν ἐν τῇ οἰκείᾳ οὐσίᾳ αὐτοῦ καὶ τοῦτο.

κ. Πῶς τὸ μεταβάλλον εἴς τι καθ' ἣν ἔχει δύνα|μιν τηρεῖ τὴν δύναμιν καὶ μετὰ τὸ μεταβάλλειν εἰς ὃ μετέβαλλεν.

κα. Ὅτι μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ πρόνοια κατὰ Ἀριστοτέλη.

κβ. Ἐξήγησις λέξεως ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἄλλως ἔχουσα παρὰ τὴν ἐν τῷ εἰς αὐτὸ ὑπομνήματι.

κγ. Περὶ τῆς ἡρακλείας λίθου.

κδ. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ ψυχῆς μετ' ὀλίγον τῆς ἀρχῆς.

κε. Ἄλλης λέξεως ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις.

κϛ. ⟨Ἄλλη ἐκ τοῦ αὐτοῦ λέξις.

κζ. Ἄλλη ἐκ τοῦ αὐτοῦ λέξις.⟩

κη. Ὅτι μὴ ἡ ὕλη γένος.

I. Ὅτι ἕπεται τοῖς καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸν χρόνον ἐξ ἀδιαιρέτων συντιθεῖσι τὸ πάντα τὰ κινούμενα κατὰ τοῦ ἀμεροῦς ἰσοταχῶς κινεῖσθαι.

Ἕπεται τῷ καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸν χρόνον ἐξ ἀδιαιρέτων συγκεῖσθαι λέγειν τὸ πάντα τὰ κινούμενα κατὰ τοῦ ἀμεροῦς ἰσοταχῶς κινεῖσθαι· εἰ

1 δι' αὐτοῦ a   2 διὰ σώματος χωρεῖν tit.   3 τοὺς Πλατωνικοὺς τοὺς ἐκ tit.   5. 6 οὐ — ἔσται] τὰ δὴ νοήματα οὐ σώματα οὐδ' ἂν τὸ κοινὸν εἴη σῶμα, νόημά τε ὂν τοῦ κοινοῦ | σώματος οὐδ' ὁρισμὸς οὐκ ἔστι σώματος ὁρισμός tit. a Sp.   8 καὶ αἱ ἄλλαι tit.   9 τὰ παρ' tit.   11 οὐκ, εἰ a Sp.: οὐκ V: εἰ tit.   12 ὃ καὶ om. tit. Sp.   13 εἶναι om. tit.   ὑπάρχειν ἀρχὴν κινήσεως tit.   15 εἰ om. tit.   ἀίδιος ἐστι τὸ tit.   19 Ἀριστοτέλην a Sp.   20 φθορᾶς Ἀριστοτέλους ἄλλως tit.   21 αὐτὸ tit. a Sp.: αὐτῷ V   22 λίθου διὰ τί ἕλκει τὸν σίδηρον tit. Sp.   23 ψυχῆς Ἀριστοτέλους μετ' tit.: ψυχῆς εἰρημένης μετ' Vict.   ἀρχῆς εἰρημένης tit.   24 ἐκ τοῦ αὐτοῦ λέξεως corr. in λέξεως ἐκ τοῦ αὐτοῦ V   ἄλλης λέξεως ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους ἐξήγησις tit.   26 add. Vict.   27 add. Sp.   28 καὶ τὸ] κατὰ a   32 κατὰ τοῦ ἀμεροῦς B²HS²a Sp.: τὸ ἀμερὲς VGB¹S¹F

γὰρ εἴη τὸ μὲν θᾶττον τὸ δὲ βραδύτερον κατὰ τοῦ ἀμεροῦς κινούμενα, εἶτα τὸ κινούμενον ἐν τῷ ἀδιαιρέτῳ χρόνῳ κεκίνηται κατ' αὐ|τοῦ, τὸ βραδύ- 85
τερον ἐν πλείονι κινεῖσθαι κατ' αὐτοῦ καὶ διαιρετῷ· εἰ δ' ἐν διαιρετῷ χρόνῳ, διαιρετὸν ἔσται καὶ τὸ μέγεθος, ἐφ' οὗ ἡ κίνησις. εἰ γάρ τις λέγοι τὸ βραδέως κινούμενον μὴ κινεῖσθαι κατὰ τοῦ ἀμεροῦς μηδὲ ἐν τῷ ἀμερεῖ χρόνῳ, οὗτος οὐδ' ὅλως ⟨ἂν⟩ λέγοι κινεῖσθαι τὸ βραδύ, εἴ γε τὸ μὲν πᾶν μέγεθος ἐξ ἀμερῶν σύγκειται καὶ ὁ πᾶς χρόνος, οὐχ οἷόν τε δὲ κινηθῆναι τὸ βραδὺ κατ' οὐδενὸς ἀμεροῦς. διὸ ἰσοταχῶς ἂν κινοῖτο πάντα τὰ κατὰ τοῦ ἀμεροῦς κινούμενα. εἰ δ' ἐπὶ τοῦ ἀμεροῦς ἰσοταχῶς, καὶ ἐπὶ τοῦ παντὸς ἂν μεγέθους ἰσοταχῶς ἂν κινοῖτο, εἴ γε πᾶσι τοῖς μεγέθεσιν ἐξ ἀμερῶν ἡ σύνθεσις. τὸ γὰρ † λεπτὸν ἡμῶν ἀμερὲς πᾶν ὁμοίως καὶ ἰσοταχῶς κινεῖσθαι, βραδύτερον δὲ ἄλλο ἄλλου δοκεῖ κινεῖσθαι διὰ τὰς ἀντικοπὰς τῶν ἐν αὐτῷ ἀτόμων ἐφιστάμενον, πλάσμα τε αὐτό, προσέτι τε πῶς οὐ φαίνεται τὰ οὕτως κινούμενα * * * ἡ κίνησις αὐτοῖς γίνεται βραδεῖα αὐτή, ἀλλ' ἔνστασις αὐτὰ κωλύει συνεχῶς κινεῖσθαι, ἄλλως τε καὶ εἰ πολυπλασίως τὸ θᾶττον θᾶττον. ἔσται γὰρ οὕτως καὶ βραδέως κινούμενον πλείω χρόνον ἑστὸς ἢ κινούμενον. εἰ γὰρ εἴη ὥρᾳ μὲν ⟨μιᾷ⟩ τὸ θᾶττον κινούμενον τὸ διάστημα διεληλυθός, αὐτὸ δὲ τοῦτο ὥραις ε̄ τὸ βραδέως, δεήσει αὐτὸ μιᾷ μὲν κινεῖσθαι, ταῖς δὲ τέσσαρσιν | ἑστάναι. ἄτοπον δὲ ποσῷ 86
τῷ πλείονι χρόνῳ ἑστὸς [ἢ] ἑστὸς μὲν μὴ φαίνεσθαι, κινούμενον δὲ ταῖς ε̄ ὥραις, καὶ τοῦτο ὁμαλῶς.

II. Ἐξήγησις λέξεως ἐν τῷ ⟨ᾱ⟩ Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους εἰρημένης εἰς ἀναίρεσιν τοῦ τὴν ψυχὴν εἶναι αὐτοκίνητον. ἔστι δὲ ἡ λέξις ἥδε· ‘‘Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ κινεῖται αὐτὴ αὑτῇ, καὶ αὐτὴ κινοῖτ' ἄν, ὥστ' ἐπεὶ πᾶσα κίνησις ἔκστασίς ἐστι τοῦ κινουμένου εἰ κινεῖται, καὶ ἡ ψυχὴ ἐξίσταιτο ἂν ἐκ τῆς οὐσίας, εἰ μὴ κατὰ συμ-

1. 2 κινούμενα εἶτα τὸ κινούμενον VGB¹FSH: κινούμενα εἰ τὸ τάχιον (θᾶττον Vict. τάχειν a) κινούμενον B²S²a: κινούμενον εἰ τὸ θᾶττον κινούμενον Sp. 2 αὐτοῦ ⟨θᾶττον⟩ coni. Schwartz 3 πλείονι ἀνάγκη B² Vict. Sp.: fortasse πλείονι ⟨δοκεῖ κε⟩κινῆσθαι διαιρετῷ B²S²a: διαιρετοῦ VHB¹: ἀδιαιρέτου H (γρ.) FS¹G: ἐν διαιρετῷ coni. Sp. 6 ἂν om. libri λέγει B coni. Sp. 7 πᾶν Diels: τι ἢ del. v. c. VB² Sp.: τοι ἢ F 10 τοῦ del. B²S²: om. a Sp. ἂν post παντὸς del. S²: om. Ba Sp. 11 ἡμῶν ἀμερὲς VHGB¹FS¹: κατὰ μὲν τοῦ ἀμεροῦς S²a Sp.: γρ. ὡς δοκῶ: τὸ γὰρ λέγειν (bene addidisset τὸ κινούμενον) κατὰ μὲν τοῦ ἀμεροῦς B² in mg. 12 δοκεῖν Sp. recte 13 ἐφισταμένων GF: ἐνισταμένων coni. Schwartz πλασμα τε V: πλᾶσμα τε G: πλάσματε SBFH: πλασματῶδες ἐστι S²a Sp. 14 πῶς B in lit. S²a Sp.: φῶσ VFS¹H fortasse κινούμενα ⟨οὐχ ὁμαλῶς κινεῖσθαι· οὐ γὰρ⟩ ἡ κίνησις. lacunam Schwartz indicavit ἡ] εἰ Vict. Sp. βραδεια V 15 αὐτή] αὕτη a Sp. ἔνστασις Schwartz: ἔκστασις libri εἰ B² Sp.: ἢ libri 17 ἑστὸς Sp.: ἑστὼς libri μιᾷ add. S²B²a Sp. 19 ποσῷ τῷ GFSa Sp.: πόσῳ τῷ VB: τὸ πόσῳ τῷ H: τὸ πολλῷ Schwartz: πως τὸ τῷ Diels 20 ἢ del. Sp. 22 ἐν τῷ ⟨ᾱ⟩ Περὶ ψυχῆς] de an. I, 3. 406ᵇ11 ᾱ add. Vict. 24 εἰ B: ἡ Vict.: ἢ libri κινεῖται VHGFSB¹: κινεῖ B²: εἰ κινεῖ γε Vict. αὐτὴ αὑτῇ H: αὐτὴ αὐτή V: αὕτη αὕτην Sa: αὕτη αὐτὴν GBF: αὐτὴ αὑτὴν Vict. Sp. καὶ (alt.) B (post lit. 1. litt.) a: ἢ καὶ VH: ἢ καὶ GFS 25 εἰ] ἢ Sp.

βεβηκὸς αὐτὴν κινεῖ, ἀλλ' ἔστιν ἡ κίνησις τῆς οὐσίας αὐτῆς καθ' αὑτήν.'

Ἡ ψυχή, φησίν, εἰ κινεῖ αὑτήν, ἤτοι κατ' ἄλλο μέν τι κινεῖ, κατ' ἄλλο δέ τι κινεῖται, καὶ οὕτως ἔσται αὐτοκίνητος, ὥστε καὶ τὸ ζῷον αὐτοκίνητόν φαμεν. τῷ γὰρ τὸ μὲν αὐτοῦ κινεῖν τὸ δὲ κινεῖσθαι τὸ ὅλον αὐτοκίνητον. κινεῖ μὲν γὰρ τὸ ἐν αὐτῷ ἡ ψυχή, κινεῖται δὲ τὸ σῶμα, καὶ οὔτε ἡ ψυχὴ διότι κινεῖ κινεῖται, οὔτε τὸ σῶμα· κινεῖται γάρ. καὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, εἰ οὕτως εἴη κινουμένη, ἡ μέν ⟨ἐστι⟩ κινοῦσα ἡ δὲ κινουμένη, οὔτε τῆς κινούσης καθὸ κινεῖ κινουμένης, οὔτε τῆς κινουμένης 87 καθὸ κινεῖται κινούσης. ἔσται οὖν οὕτως τὸ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. εἰ γὰρ πάλιν ἡ κινοῦσα δύναμις κινεῖσθαι λέγοιτο, ἤτοι ὑφ' αὑτῆς ἢ ὑπ' ἄλλης ἔσται κινουμένη. εἰ μὲν οὖν ὑπ' ἄλλης, ἐπ' ἄπειρον προελεύσεται ἢ ἔσται τι πρῶτον κινοῦν μὲν ἀκίνητον δέ, εἰ δ' ὑφ' αὑτῆς, εἴη ἂν οὕτως αὐτοκίνητος, ὡς καθὸ κινεῖ. ἄμεινον τοίνυν αὐτὴν τὴν ψυχὴν οὕτω λέγειν αὐτοκίνητον. ἀλλ' εἰ ἡ ψυχὴ οὕτως αὐτοκίνητος λέγοιτο, ὡς καθὸ κινεῖ κατὰ τοῦτο κινεῖσθαι, εἰ καθὸ ψυχὴ κινεῖ, καθ' ὃ ψυχὴ καὶ κινηθήσεται. εἰ γὰρ εἴη κατ' ἄλλο τι κινουμένη, οἷον φέρε εἰπεῖν κατὰ τόπον, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ κινήσει τε καὶ κινηθήσεται. καθ' ὃ γὰρ ψυχὴ κινοῦσα, οὐ καθὸ ψυχὴ ἔσται κινουμένη, εἴ γε κατὰ τόπον· οὐ γὰρ κατὰ τόπον ἡ ψυχή. οὕτω δ' ἔσται κατ' ἄλλο μὲν κινοῦσα, κατ' ἄλλο δὲ κινουμένη, οὐχ οὕτως ⟨δὲ⟩ ἐλέγετο κινεῖσθαι ὑφ' αὑτῆς. καθὸ ψυχὴ κινηθήσεται. ἀλλ' εἰ πᾶν τὸ κατά τι κινούμενόν τε καὶ μεταβάλλον ἐξίσταται τοῦ καθὸ κινεῖται, τὸ μὲν κατὰ τόπον τοῦ τόπου, τὸ δὲ κατὰ πάθος τοῦ πάθους, τὸ δὲ κατὰ μέγεθος τοῦ μεγέθους, καὶ τὸ κατὰ ψυχὴν κινούμενον ἐξίσταται τοῦ ἐν τούτῳ, ὥστε καὶ ἡ ψυχὴ εἰ καθὸ ψυχή ἐστιν ἀεὶ κινεῖται, ὑφ' αὑτῆς καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς | ἐξίσταιτο ἂν τῆς οὐσίας 88 τῆς ἐν ᾗ ἐστι καὶ τῆς ψυχῆς καθ' ἣν τὸ εἶναι αὐτῇ.

III. Τίς ἡ ἀπὸ τῆς κινήσεως τοῦ θείου σώματος ἐγγινομένη δύναμις τῷ γειτνιῶντι αὐτῷ θνητῷ τε καὶ ἐν γενέσει σώματι.

1. Τίς ἡ ἀπὸ τῆς κινήσεως τοῦ θείου σώματος γινομένη δύναμις τῷ γειτνιῶντι αὐτῷ θνητῷ τε καὶ ἐν γενέσει σώματι; ἆρά γε ἄλλη τίς ἐστιν αὕτη φύσις παρὰ τὴν οἰκείαν ἑκάστου τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἣν ἀρχὴν κινήσεώς τε καὶ ἠρεμίας φαμέν, ᾧ ὑπάρχει πρώτῳ καθ' αὑτὸ καὶ μὴ

1 αὑτὴν] αὐτὴν V 3 αὑτὴν] ἑαυτὴν Vict. Sp.: αὐτὴν a 4 ὥστε] ὥσπερ a Sp. bene 5 αὐτοῦ κινεῖν VBG: αὐτοκινεῖν S: αὐτὸ κινεῖν a Sp. ὅλον φαμὲν a Sp. pr. τὸ del. B[2] 7 σῶμα διότι κινεῖται κινεῖ· κινεῖται a Sp. 8 ψυχῆς οὖν a Sp. εἰ B[2] Vict. Sp.: η V: ἡ SHFa ἐστι add. a Sp. 14 κινεῖ κινουμένη a Sp. 16 εἰ B[2] Vict. Sp.: ἡ VBF: ἢ Sa 17 εἴη om. a Sp. 21 οὕτως δὲ a Sp. καθὸ ἄρα a Sp. 25 τοῦ B Vict. Sp.: τῷ H: τὸ VFSa 27 αὐτῆι corr. in αὐτῆσ ut videtur V 28 cf. ea quae disputavi de hoc capite in Mus. Rhen. XLIV p. 139 sq. 29 τε om. a 30 ἐγγινομένη a Sp. 33 ἡρεμίας V ut solet ἐν ᾧ Vict. Sp. πρώτῳ] πρώτως a Sp.

κατὰ συμβεβηκός; καὶ γὰρ εἰ τῷ γειτνιῶντι αὐτῷ γίνεται σώματι, ἤδη ἂν εἴη τοῦτο ἔχον οἰκείαν φύσιν ὄν τε ἐνεργείᾳ σῶμα· πᾶν γὰρ σῶμα ἐνεργείᾳ θνητὸν ἁπλῶν τί ἐστιν ἢ ἐκ τούτων σύνθετόν τε καὶ μικτόν, τούτων δὲ ἕκαστον οἰκείαν ἔχει τινὰ φύσιν [ἢ καὶ δι' ἐκείνην ἐστὶν ἐνεργείᾳ τοιοῦτον], εἴη τε ἂν οὕτω πρῶτον ἀπολαῦον τὸ πῦρ τῆς τοιαύτης ἐκ τοῦ θείου δυνάμεως, ἔπειτα τοῖς μετ' αὐτὸ διαδιδὸν αὐτήν, ὡς πάντα τὰ σώματα τῇ τοιαύτῃ διαδόσει μεταλαμβάνειν αὐτῆς, τὰ μὲν πλεῖον τὰ δὲ ἔλαττον. ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἐπιζητῆσαι τις ἂν τί συντελεῖ τῶν σωμάτων ἑκάστῳ ἡ τοιαύτη δύ|ναμίς τε καὶ φύσις. κατὰ γὰρ τὴν πρώτην φύσιν τὴν ἐγγινο- 89 μένην αὐτὴν ἑκάστῳ, καθ' ἣν τὸ μέν ἐστι πῦρ, τὸ δὲ ἀήρ, τὸ δὲ ὕδωρ, τὸ δὲ γῆ, ἡ ἐπὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῖς τόπους κίνησις γίνεται, καθ' ἣν ἕκαστον αὐτῶν τῆς ἰδίας τυγχάνει τελειότητος. ὁμοίως δὲ εἰ καὶ ἐν τοῖς συνθέτοις γίνοιτο σώμασιν, καὶ ἐν ἐκείνοις οὐ πρὸς τὸ εἶναι ἄνθρωπον ἢ ζῷον ἢ φυτὸν ἕκαστον αὐτῶν συντελοῖ ἄν τι· ἤδη γὰρ οὖσιν αὐτοῖς ἐγγίνοιτ' ἂν ὡς τῷ πυρὶ καὶ τῶν ἁπλῶν ἑκάστῳ· οὕτω δ' ἂν οὐκέθ' ἡ δύναμις ἐκείνη αἰτία γίνοιτο τοῦ τὰ μὲν ἔμψυχα εἶναι, τὰ δὲ ἄψυχα τῶν σωμάτων, καὶ τῶν ἐμψύχων τὰ μὲν τὴν θρεπτικὴν ψυχὴν μόνην ἔχοντα, τὰ δὲ καὶ τὴν αἰσθητικήν, τὰ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὴν λογικήν· αὕτη δ' ἔκειτο τῆς κατ' αὐτὰς διαφορᾶς ἔχειν τὴν αἰτίαν· διὰ γὰρ ταύτης τῆς δυνάμεως πρόνοια ἔκειτο λογικὸν ζῷον τὸν ἄνθρωπον ποιοῦσα, καὶ διὰ τοῦτο ἐλέγετο πάντα, ὅσα διὰ τὸν λόγον τε καὶ τὸν νοῦν οἷά τε ὑπάρχειν τῷ ἀνθρώπῳ, ταὐτὸν ἔχει παρὰ τῆς θείας προνοίας. μήποτ' οὖν χρὴ λέγειν τοῖς μὲν ἁπλῶς σώμασι προϋπάρχουσι τήνδε τὴν δύναμιν ἐγγίνεσθαί τε καὶ προσγίνεσθαι, δι' ἣν αἰτίαν αὐτὰ μὲν οὐδέν τι θεῖον αὐτοὺς ἔχει πως· τοιοῦτο γὰρ ἡ ψυχή ἐστιν, ἄμοιρα παντάπασιν, ὅτι μὴ | ἔστιν αὐτῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ τοι- 90 άδε δύναμις ἔξωθεν αὐτοῖς καὶ προϋπάρχουσι προσγινομένη, ἀλλ' ἔστιν ἁπλῶς σώματα· ὅσα δ' ἐκ τῆς τούτων φυσικῆς μίξεώς τε καὶ κράσεως γίνεται, τούτων δ' ἐν τῇ γενέσει κατασπειρομένην καὶ τὴν θείαν δύναμιν καὶ φύσιν ἀμείνω καὶ τελειότερα ταῦτα ποιεῖν τὰ σώματα, συνεισφερόντων καὶ τῶν ἁπλῶς σωμάτων εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἐξ αὐτῶν γινομένων σωμά-

---

1 εἰ BS²HF¹a Sp.: εἰῆ sic V: εἴη FS 3 ἁπλῶν scripsi: ἁπλῶς VFHB¹S¹: ἁπλοῦν B²: ἁπλῶς ὂν S²a: ἁπλοῦν ὂν Vict. 4. 5 ἢ καὶ—τοιοῦτον emblema esse docui l. c. 139 sq. 5 ἀπολαβόν a Sp. 6 αὐτὸ H: αὐτοὶ sic V: αὐτὸν FSBa Sp. διαδιδον V αὐτήν Vict. Sp.: αυτη V: αὐτῆ F: αὕτη Sa 7 πλεῖον Sp.: πλέον H: πλείω VFSBa 12 fortasse τηλειότητος. ⟨οὐκ ἄρα ἡ δύναμις ἐκείνη τελείοις ἤδη προσγινομένη σώμασιν αἰτία ἂν εἴη αὐτῶν τῆς τελειότητος⟩· ὁμοίως δὲ scripsi: τὸ libri: τῷ coni. Sp. 14 συντελοῖ ἄν τι Vict. post litteras V(aria) L(ectio): τελοιαντη V: τελοῖαν τῆ F: τέλοιαν τῆ S: τέλοιαν τῇ a: τελοῖ ἂν τη sic H: om. in spatio 9 litt. vacuo rel. B 17 ἐμψύχων G mg. Vict.: ἀψύχων libri ἔχειν coni. Sp. 21. 22 ταὐτὸν ἔχει] ταῦτα ἔχειν Vict. Sp.: fortasse ταῦτ' αὐτὸν ἔχειν 22 μήποτ' Vict.: μήτ' libri 23 προσγίνεσθαι Vict. Sp.: προγίνεσθαι libri 24 αὐτοὺς] ἐν αὐτοῖς Sp. recte coni. 25 ἄμοιρα GFSHa: αμοιρα V: ἧς ἄμοιρα Vict. Sp.: ἐστιν colloc. post ἄμοιρα H: fortasse ⟨καὶ⟩ πῶς; τοιοῦτο γὰρ ἡ ψυχή, ⟨ἧς⟩ ἐστιν ἄμοιρα 26 προσγινομένη Sp.: προσγινομένης libri 27 τῆς s. v. V 29 ποιεῖν S²Ba Sp.: ποιεῖ VHGFS¹ 30 καὶ Vict.: ἢ libri

των καὶ τὴν θείαν δύναμιν, ἧς μεταλαμβάνουσιν κατὰ τὴν γειτνίασιν. δι' ἣν δύναμιν οὐκέτι ταῦτα μόνης τῆς κατὰ τὴν ῥοπὴν κινήσεως ἀρχὴν ἐν αὑτοῖς ἔχει. ἀλλά τινα καὶ ψυχικὴν προσείληφε τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν ἔχουσαν ἀπὸ τῆς θείας δυνάμεως. ἥτις φύσις τε καὶ ψυχὴ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν ἁπλῶν σωμάτων, ἐξ ὧν ἐστι τὸ ἔχον αὐτὴν σῶμα (ὧν τὸ μὲν ἐπὶ πλέον [ὂν] κοινωνεῖ τῆς θείας δυνάμεως τῷ ἐγγυτέρω τε εἶναι τῷ θείῳ σώματι καὶ εἶναι λεπτομερές τε καὶ καθαρώτερον, τὸ δ' ἐπ' ἔλαττον διά τε τὸ ἀπόστημα τὸ πλεῖον καὶ διὰ τὴν τῆς συστάσεως παχύτητα), διάφορον καὶ αὐτὴ γίνεται. ὅσα μὲν γὰρ τῶν συνθέτων σωμάτων τὸ πλεῖστον γῆς ἔχει, † ταὐτὸν γῆς τινος κοινωνεῖ ψυχικῆς δυνάμεως τῷ καὶ τὸ τὴν πλείστην μοῖραν τῆς οὐσίας αὐτῶν σῶμα ἔλαττον τῆς θείας μεταλαμβάνει δυνάμεως· ὅσα δὲ πλεῖον ἐν αὐτοῖς ἔχει τῆς πυρώδους τε καὶ θερμῆς οὐσίας, ταῦτ' ἔσται ψυχῆς τελειοτέρας μεταλαμβάνοντα τῷ τὸ πλεονάζον σῶμα ἐν αὐτοῖς ἐπὶ πλέον τῆς θείας μεταλαμβάνειν δυνάμεως. οὕτω δ' ἂν εἴη δευτέρα φύσις, ἣν εἰρήκαμεν θείαν δύναμιν εἶναι ἐγγινομένην τοῖς ὑπὸ σελήνην σώμασι διὰ τὴν πρὸς ἐκείνην γειτνίασιν, ὡς ὕλῃ χρωμένη τοῖς ἁπλῶς φυσικοῖς σώμασι πρὸς τὴν τῶν τελειοτέρων τε καὶ ἐμψύχων γένεσιν σωμάτων. τὰ μὲν οὖν κατὰ κρᾶσιν τῶν ἁπλῶν σωμάτων καὶ κατ' ἀλλοίωσιν γινόμενα σύνθετα σώματα τῷ ἔχειν καὶ τὴν τοιαύτην δύναμιν ἐν τῇ τῶν ἐχόντων αὐτὴν σωμάτων μίξει συγκρινομένην πως καὶ μιγνυμένην κατ' αὐτὴν τελειότερα γίνεται σώματα καὶ θειοτέρας φύσεως καὶ ἀρχῆς κεκοινωνηκότα, ὅσα δὲ συνθέσει τε καὶ παραθέσει τῶν ἁπλῶν σωμάτων γίνεσθαι δοκεῖ σώματα σύνθετα, ταῦτα οὐκέτι τῆς τοιαύτης κοινωνεῖν δυνάμεώς τε καὶ φύσεως οἷά τε, ὧν ἕκαστον τῶν ἁπλῶν σωμάτων ἐνεργείᾳ σώζει τὴν αὑτοῦ φύσιν ἐν τῇ τοιαύτῃ μίξει καὶ συνθέσει. οὐ γὰρ εἰς τὴν τῶν οὕτως συνθέτων σωμάτων οὐσίαν ἡ θεία δύναμις συντελεῖ μένουσα ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν, ὁποία καὶ πρὸ τῆς συνθέσεως αὐτῶν.

2. Ἢ τῆς πρὸς ἄλληλα δύναταί τις λέγειν [καὶ τῆς] τῶν ἁπλῶν σωμάτων γενέσεως τὴν ἀπὸ τῶν θείων δύναμιν αἰτίαν εἶναι αὐτὴν γινομένην αὐτῶν εἶδός τε καὶ φύσιν. ἡ γὰρ ὕλη ⟨ἣ⟩ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἄποιός τε οὖσα καὶ ἀσχημάτιστος ὑπὸ τῆς ἀπὸ ⟨τῆς⟩ τῶν θείων σωμάτων δυνάμεως γινομένης ἄνευ τῆς ἐνεργείας σῶμα ἔστι τε καὶ γίνεται, εἰδοποιεῖταί τε καὶ σχηματίζεται, ὡς τὸ μὲν πρὸς τῷ θείῳ σώματι αὐτῆς καὶ γειτνιῶν [τι]

3 αὐτοισ V 6 ὂν del. Sp. ἐγγυτέρω] ἐγγύτερον Vict. Sp. τε scripsi: τὸ libri: αὐτὸ vel del. Sp. 9 αὐτὴ scripsi: αὐτῆς libri 10 γῆς HBF: τὸ ἡ (sic) γῆσ V: τὸ ἡ γῆς S: τὸ γῆς a Sp. ταὐτὸν—τινος] fortasse ταῦτ' εἰ καί τινος τῷ καὶ τὸ] fortasse τῷ ⟨εἶναι⟩ κατὰ 11 αὐτῶν scripsi: αὐτῷ VHFSBa: αὐτῶν ⟨εἶναι⟩ Vict. Sp. 11. 12 μεταλαμβάνων Vict.: μεταλαμβάνειν H 12 πλεῖον coni. Sp.: πλείονος libri 13 ταῦτ' ἔσται scripsi: ταύτησ τῆσ libri: ταῦτα τῆς Sp. μεταλαμβάνοντα scripsi: μεταλαμβάνειν libri: μεταλαμβάνει Sp. τῷ τὸ Vict. Sp.: τοῦτο VFHSa: τοῦ B 14 αὐτοῖς] αὐτῷ coni. Sp. 15 fortasse εἴη ⟨ἡ⟩ 21 κατ' Vict.: καὶ libri 24 ὧν] διότι Vict. Sp. 25 αὐτοῦ V 28 ἢ GF: ἧσ sic V: ἧς SBHa: ἣν Vict. Sp. 28 καὶ τῆς delevi 30 ἣ addidi 31 ἀπὸ ⟨τῆς⟩ scripsi δυνάμεως] δυνάμεων a 32 ἄνευ τῆς] fortasse ἄνωθεν 33 γειτνειῶν V τι del. Sp.

ἐκείνῳ πλείονος τῆς θείας μεταλαμβάνον δυνάμεως εἰδοποιεῖσθαι θερμότητι καὶ ξηρότητι (ταῦτα γὰρ τὰ πρῶτα τῶν ἀπ᾽ ἐκείνων ἐν τοῖς θνητοῖς πάθη), τὸ δὲ πλεῖον ἀφεστὸς τῶν ταύτης τῆς μεταβολῆς τε καὶ γενέσεως αἰτίων αὐτῇ θείων σωμάτων ἢ πάντῃ τοῖς ⟨εἴδεσι⟩ τούτων ἐναντίως εἰδοποιεῖσθαι, ἢ τὸ μέν τι τούτων, τὸ δέ τι τῶν τούτοις ἐναντίων εἶδός τε καὶ πάθος λαμβάνειν κατὰ τὴν ἐκείνων ἄλλοτε ἀλλοίαν πρὸς τὰ τῇδε σχέσιν διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ τοιούτου κίνησιν κύκλου διαφόρως εἰδοποιούμενον. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ ζῳδιακοῦ διάθεσις, ἐφ᾽ οὗ κινούμενα ἥλιός τε καὶ σελήνη καὶ τὰ ἄλλα τὰ πλανᾶσθαι τῶν ἀστέρων λεγόμενα τῷ μέν τινι τῆς ὕλης μέρει, ᾧ μᾶλλον ἢ καὶ ἐγγυτέρω πρόσεισιν, ἑκάστῳ θερμότητός τε καὶ ξηρότητος αἴτια γίνεται, ἐν οἷς τὸ εἶναι τῷ πυρί, | τῷ δὲ θερμότητός τε καὶ ὑγρό- 93 τητος, ἥτις φύσις ἀέρος, τῷ δ᾽ ὑγρότητός τε καὶ ψυχρότητος, ἥ ἐστιν ὕδατος φύσις, τῷ δὲ τῆς ἔτι καταλειπομένης ἐκ τῶν ἁπλῶν τῶν πρώτων δύο ἐναντιώσεων, ἥπερ ἐστὶ ψυχρότης τε καὶ ξηρότης, ἃ τὴν τῆς γῆς συνίστησι φύσιν. καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς θείας δυνάμεως εἴδη ἐν τῇ ὕλῃ ἁπλᾶ τε καὶ πρῶτα εἴδη γενόμενα τῆς τῶν ἁπλῶν σωμάτων οὐσίας τε καὶ φύσεως αἴτια, τὰ δ᾽ ἐκ τῆς τούτων γινόμενα μίξεώς τε καὶ κράσεως ἅτε πλειόνων κοινωνοῦντα δυνάμεών τε καὶ διαφόρων σωμάτων σύνθετά τε ἤδη γίγνεται καὶ τελειότερα, καὶ ἡ τελειότης δὲ καὶ τὸ εἶδος αὐτοῖς διαφέρον γίγνεται κατά τε τὴν ἐν τοῖς πρώτοις εἰρημένην τῶν ἐν τῇ μίξει τῶν σωμάτων διαφοράν. ἔστι γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν λεπτότερα καὶ ποιητικώτερα (τοιαῦτα γάρ, ὅσα ἐγγυτέρω κεῖται τῆς τῶν θείων κινήσεως), τὰ δὲ παχυμερέστερα καὶ παθητικώτερα, ὅσα πλέον ἀφέστηκε τῆς ἐκείνων φορᾶς. ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ μίξει τε καὶ κράσει πλεῖον ἔχει τῶν λεπτομερῶν τε καὶ καθαρωτέρων σωμάτων, τούτων τελειότερον τὸ εἶδος, ὅσα δὲ τοῦ μὲν τοιούτου σώματος ἔλαττον ἐν αὐτοῖς ἔχει, πλεῖον δὲ τοῦ παθητικοῦ τε καὶ παχυμερεστέρου, τούτων καὶ τὸ εἶδος ἀτελέστερον. |

IV. Ὅτι. εἰ τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν τὸ ἀντικείμενον μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν, οὐδ᾽ αὐτὸ 94 [ἐφ᾽ ἡμῖν, οὐδὲ] τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐφ᾽ ἡμῖν ἔσται.

Εἰ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι τοῦτο, οὗ τὸ ἀντικείμενον [μὴ] ἐφ᾽ ἡμῖν, τὸ οὗ τὸ ἀντικείμενον μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἐκεῖνο οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν. τοῦ δ᾽ ἐφ᾽ ἡμῖν τὸ ἀν-

2 ἐν τοῖς G^2: ἀυτοῖσ sic V: αὐτοῖς G^1BFSa: τοῖς coni. Sp. 4 αὐτῇ HB: αὐτη V: αὕτη GSa θείων scripsi: οἷον libri τοῖς ⟨εἴδεσι⟩ scripsi: post τοῖς rasura 4—5 litt. V ἐναντίως scripsi: ἐναντίων libri: ἐναντίοις Sp. 4. 5 εἰδοποιεῖται Vict. 5 τούτοις scripsi: τούτων libri ἐναντίων F^1H Sp.: ἐναντίον $VSGF^2$a 17 τοιούτου] οὐρανίου Schwartz 8 διάθεσις] θέσις Vict. 9 ἄστρων Sp. 10 pr. καὶ om. a Sp. 11 αιτια V 13 τῆς Vict.: τοῖς libri καταλειπομένης Sp.: καταλειπομένοις libri 14 ἥπερ Vict.: ἅπερ libri 19 δὲ scripsi: τ̇ε (sic) VH: τε SBa Sp.: om. F 19. 20 αὐτοῖς καὶ τὸ εἶδος m^1 signis adpositis ita colloc.: καὶ τὸ εἶδος αὐτοῖς V: αὐτοῖς καὶ τὸ εἶδος B: καὶ τὸ εἶδος αὐτοῖς FSGa Sp. 21 διαφοράν FGa Sp.: διαφορaὶ (sic) V: διαφορᾷ BH: διαφορά S 26 αὐτοῖσ V 28 εἰ τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν τὸ tabula: εἰ τοῦτο (εἰ H) ἐφ᾽ ἡμῖν οὗ τὸ libri οὐδὲ τὸ αὐτὸ tabula 29 ἐφ᾽ ἡμῖν, οὐδὲ circumscripsi 30 μὴ del. V^2S^2: om. a Sp. οὗ το V 31 τοῦ V^2S^2B: τοῦτο V^1S^1GHa Sp.: τὸ VH: οὗ τὸ SHa Sp.

τικείμενον οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τῷ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀντικείμενον. οὐδὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν. εἰ δὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ ἐφ' ἡμῖν, οὐδέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν. καθ' ὃ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὗ καὶ τὸ ἀντικείμενον ἐφ' ἡμῖν, κατὰ τούτους οὐδέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν. ⟨ἢ⟩ ψεῦδος τὸ εἰ μὴ [τὸ] ἐφ' ἡμῖν τὸ εἶναι ἐφ' ἡμῖν, οὐδέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν. τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι ἐν τῇ φύσει ἡμῶν καὶ τῇ οὐσίᾳ ὂν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, ὥσπερ οὐδὲ τὸ λογικοῖς εἶναι, τὰ μέντοι πράγματα οἷς χρώμεθα κατὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν, ταῦτα ἐφ' ἡμῖν. τούτων γὰρ καὶ τὰ ἀντικείμενα ἐφ' ἡμῖν. τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ περιπατῆσαι ἐφ' ἡμῖν, ὅτι καὶ τὸ μὴ περιπατῆσαι. καὶ γὰρ ἴδιον τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἐφ' ἡμῖν διὰ τούτου, τὸ δὲ ἐφ' ἡμῖν † δῆλον. ὡς οὖν τὰ ἀντικείμενα ἐφ' ἡμῖν, ταῦτα καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν, ὅτι μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐν τοῖς πρακτοῖς. οὐ πρακτὸν δὲ τὸ εἶναί τι [τὸ] ἐφ' ἡμῖν ἐν τοῖς βουλευτοῖς καὶ τοῖς ἐνδεχομένοις καὶ ἄλλως ἔχειν. οὐκ ὄντος δὲ ἐν τούτοις τοῦ εἶναί τι ἐφ' ἡμῖν εἰκότως ἡ μὲν δύναμις, καθ' ἣν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. πρὸς ⟨ἃ⟩ δὲ χρώμεθα τῇ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι δυνάμει, ἐφ' ἡμῖν ταῦτα. ὥσπερ καὶ ἡ μὲν χρῆσις τοῦ λόγου ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ ἡ δύναμις τῆς χρήσεως.

V. Περὶ τοῦ ὅτι καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν καθ' εἱμαρμένην.

Τῷ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι ἀντίκειται τὸ μηδὲν εἶναι ἐφ' ἡμῖν. † ἀδύνατον τὸ οὖν τῷ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι [τὸ] ἀντικείμενον ἀδύνατον. ἀλλὰ μὴν ᾧ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, τοῦτο καθ' εἱμαρμένην, εἴ γε ταῦτα καθ' εἱμαρμένην γίνεται, οἷς τὰ ἀντικείμενα ἀδύνατόν ἐστιν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι. τὸ οὖν ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι καθ' εἱμαρμένην. τῷ δὲ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι καθ' εἱμαρμένην σῴζοιτο ἂν τὸ ἐφ' ἡμῖν τι εἶναι κατὰ τοὺς ἅπαντα γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην λέγοντας. ἢ οὐκ ἀληθὲς τὸ ᾧ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, τοῦτο εἶναι καθ' εἱμαρμένην. εἰ μὲν γὰρ ταὐτὸν ἦν τὸ ἐξ ἀνάγκης τῷ καθ' εἱμαρμένην, ⟨ἦν⟩ ἂν ὥσπερ τοῦ ἐξ ἀνάγκης ὁρισμὸς τὸ ᾧ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, | οὕτως καὶ τοῦ καθ' εἱμαρμένην. ἐπὶ πλέον δὲ τὸ ἐξ ἀνάγκης τοῦ καθ' εἱμαρμένην· οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἐξ ἀνάγκης καθ' εἱμαρ-

2 οὐδὲ αὐτὸ τὸ G: οὐδὲ τὸ αὐτὸ (αὐτὸ s. v.) F   ἡμῖν V¹FS: ἡμῖν ἄρα ἐφ' ἡμῖν B²S²a Sp.: ἡμῖν ἄρα V²B¹ Vict. H   3 ὃ V¹: οὓς ἄρα V²B²S²Ha Sp.: ὃ ἄρα G: οὓς οὖν ἄρα F   4 pr. ἐφ'] μὴ ἐφ' Vict.   τοῦτο Diels   ἢ add. V²S²BHa Sp.   5 τὸ ἐφ' VB¹S¹H Vict.: ἐφ' B²S²a: μὴ τὸ ἐφ' ἡμῖν τι coni. Sp.   10 καὶ τὸ μὴ B²S²a Sp.: μὴ καὶ τὸ VHB¹FS¹   11 ἐφ' ἡμῖν (μ in lit.) δῆλον ὡς οὖν τὰ VHB: ἐφ' ἡμῖν ἐφ' ἡμῖν δῆλον ὡς οὖν τὰ H (γρ.) GFSa: ἐφ' ἡμῖν ἐφ' ἡμῖν δῆλον οὖν ὧν τὰ Vict. Sp.: apodoseos initium videtur δῆλον ὡς ὧν τά, protasis fortasse καὶ γὰρ εἰ δι' οὗ τ. ἀ. τ. ἐφ' ἡμῖν [οὐκ] ἐφ' ἡμῖν δ. τ. τόδε ἐφ' ἡμῖν   12 μὴ] exspectas τὰ   13 alt. τὸ del. Sp.   fortasse ⟨οὐδ'⟩ ἐν   14 τοῦ Sp.: τὸ libri   15 ἃ add. Vict.   20. 21 ἀδύνατὸν (sic) τὸ οὖν V: ἀδύνατον τὸ οὖν HFS¹B¹: τὸ οὖν B²S²a Sp.: fortasse καὶ δυνατόν. τὸ οὖν   21 τὸ post εἶναι del. Sp.   24 τῷ scripsi: τὸ libri   25 σῴζοιτο] σῴζοι τὸ V: σῴζοι ἂν τοὺς Sp.   κατὰ τοὺς ἅπαντα scripsi: κατ ὑσίαν (sic, supra τ m¹ α) πάντα V: κατὰ οὐσίαν πάντα ceteri   27 τὸ] τῷ H   27. 28 τῷ καθ' VB Vict. Sp.: τὸ καθ' HSa: τὸ οὐ καθ F   28 ἦν add. Sp.   τοῦ om. a   τὸ ᾧ τὸ H Vict. B Sp.: ·τὸ ᾧ τὸ· sic V: τῶ τὸ FSa

μένην. τέσσαρα γοῦν τὰ δὶς δύο ἐξ ἀνάγκης, οὐ μὴν καθ' εἱμαρμένην, εἴ γε ἐν τοῖς γινομένοις τὸ καθ' εἱμαρμένην, ὥστ' οὐκέτ' ἂν ὁρισμὸς εἴη τοῦ καθ' εἱμαρμένην ὁ λόγος ὁ λέγων, οὗ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, ἀλλ' ὑπάρχοι μὲν ἂν καὶ τοῦτο τοῖς καθ' εἱμαρμένην, ἐπεὶ καὶ αὐτὰ ἀναγκαῖα, οὐ μὴν ὡς ἐπ' ἴσης αὐτοῖς εἶναι. εἰ δὲ μὴ ἐπ' ἴσης, οὐκ ἐπιστρέψει. οὐ δεῖται πάντως ᾧ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, τοῦτο καθ' εἱμαρμένην, ἀλλὰ ἀναγκαῖον τοῦτο, οὗ γὰρ ὁρισμὸς ὁ προειρημένος λόγος. τὸ ἐφ' ἡμῖν δή ἐστιν ἀναγκαῖον μέν, ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ τινὸς ὂν ἀναγκαίως αὐτῷ ὑπάρχει, οὐ μὴν καθ' εἱμαρμένην. οἷς γὰρ καθ' εἱρμὸν αἰτίων γινομένοις τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον, ταῦτα εἴη ἂν καθ' εἱμαρμένην.

VI. Πῶς ἀκίνητον εἴη ἂν κατὰ Ἀριστοτέλην τὸ πρῶτον κινοῦν, εἴ γε, ὡς αὐτός φησιν, [ἣ] ἕκαστόν ἐστιν ὧν ἐστιν ἔργον ἕνεκα τοῦ ἔργου, θεοῦ δὲ ἐνέργεια ἀθανασία, τοῦτο δέ ἐστι ζωὴ ἀίδιος, ὥστε ἀνάγκη τῷ θεῷ κίνησιν ἀίδιον ὑπάρχειν.

Ἢ οὐκ ἔστιν ἐκεῖνο, ὧν ἐστιν ἔργον τι, εἴ γε | ἔργον μὲν τὴν ἐνέργειαν λέγει τὴν ὡς τέλος, τῷ δὲ οὐδὲν τέλος ἐστίν. ἡ γὰρ οὐσία 97 αὐτοῦ ἐνέργειά ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ὄν τι ἄλλο, ἔπειτα ἐνέργεια. δῆλον δὲ τοῦτο δι' ὃ ἐπήνεγκεν ὅ ἐστιν, 'ἐπεὶ δὲ ὁ οὐρανὸς τοιοῦτος, σῶμα ἄρα θεῖον', ἐκεῖνο γὰρ οὐ τοιοῦτον.

VII. Τί ἔσται ἡ ὕλη εἰ παρὰ μὲν τῆς στερήσεως ἔχει τὸ ἄποιος εἶναι καὶ ἀσχημάτιστος, παρὰ δὲ τοῦ εἴδους τὸ πεποιῶσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι.

Ὕλη εἰ παρὰ μὲν τῆς στερήσεως ἔχει τὸ ἄποιος εἶναι καὶ ἀσχημάτιστος, παρὰ δὲ τοῦ εἴδους τὸ πεποιῶσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι, τῷ αὑτῆς λόγῳ τί ἔσται; ἢ τούτων τῶν ἀποφάσεων ἐν τῇ τῆς ὕλης φύσει· κατὰ γὰρ τὸν αὑτῆς λόγον οὔτε ἄποιος οὔτε ποιά, ὡς ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν αὑτοῦ λόγον οὔτε ἄμουσος οὔτε μουσικός. ὁπότερον γάρ, εἰ εἶχεν ἐν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, οὐκ ἂν ἦν ἐν τῷ ἑτέρῳ γενόμενον. οὕτως οὖν καὶ τῇ ὕλῃ εἴη ἂν τὸ ὕλῃ εἶναι οὐκ ἐν τῷ ποιῷ εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ ἐπιτηδειότητα ἔχειν καὶ δύναμιν, καθ' ἥν ἐστι δεκτικὴ ποιοτήτων, τὸ δ' ἄποιον αὐτῇ συμβέβηκεν

5 ἀντιστρέψει B^2 coni. Sp. recte 6 δεῖται γοῦν Vict.: δ' εἴ τι B^2: δεῖ γοῦν εἶναι Sp.: fortasse οὐδ' ἀεὶ καὶ 7 οὗ Vict.: οὐ libri 9 ὑπάρχει] ει in lit. V εἱρμὸν Vict.: εἱμαρμένην libri αἰτιῶν a Sp. 12 ὡς αὐτός φησιν] de caelo II, 3. 286 a 8 sqq. ἕκαστον B^2 Sp.: ἣ ἕκαστον VFSH (in mg.) B^1a 13 ἐνεργείᾳ a 20 ἔσται Vict. tab.: ἐστι libri εἰ Vict. tab.: ἢ libri 23 εἰ Vict.: ἢ libri 25 ἐστιν B ἢ S^1GF: η V^1: οὐ γὰρ ἐκ BV^2S^2a Sp.: οὐ γὰρ ὡς Vict.: ἢ ⟨οὐδετέρα⟩ Schwartz recte ἐν τῇ V^1GSFa: ἡ V^2B Vict. Sp. φύσει V^1GFSa: φύσις V^2B Vict. Sp. 27 εἰ] ἂν εἰ V^2S^2Ba: ἂν Sp. 28 γενόμενον Sp.: γενόμενος libri 29 ποιῷ V^1Sa Sp.: ποιᾷ V^2B: ἀποίῳ GF 30 αὐτῇ V^2B Sp.: αὐτῆς V^1GFSa

οὐκ ὂν αὐτῆς συμπληρωτικὸν τῆς οὐσίας, ὡς καὶ παντὶ τῷ δεκτικῷ τινὸς τὸ μὴ εἶναι τοῦτο | οὗ ἐστι δεκτικόν. οὖσα δ' ἐν τῷ μεθορίῳ τούτῳ εἴη 98 ἂν καὶ ἄφθαρτος. ᾧ γὰρ ἐν τῷ δύνασθαί τινα δέχεσθαι παρὰ μέρος τὸ εἶναι, τοῦτο [ἐν τῷ μὴ εἶναι ἔν τινι αὐτῶν] οὔτ' ἐν τῷ μὴ εἶναι ἔν τινι αὐτῶν οὔτ' ἐν τῷ εἶναι ἐξίσταται τῆς οἰκείας οὐσίας. οὐ γὰρ ἀπόλλυσι τὸ δύνασθαι ἐν ᾧ ἂν ᾖ που τῶν ὧν ἐδύνατο· οὐ γὰρ ὁποῖον τοῦτο ἐδύνατο. ἢ εἰ ἀπόφασίς τις ἐστιν ἐπὶ τῆς ὕλης, ὅτι ἡ ὕλη οὐκ ἔστι ποιὰ τῇ αὐτῆς φύσει, τὸ δ' οὐ ποιὸν ἄποιόν ἐστι [ἐπὶ τῆς ὕλης δεκτικῆς οὔσης ποιότητος], εἴη ἂν ἡ ὕλη τῇ αὐτῆς φύσει ἄποιος. ἢ οὐκ ἔστι ταὐτὸν εἰπεῖν ἐπ' αὐτῆς 'οὐκ ἔστι ποιὰ τῇ αὐτῆς φύσει' καὶ 'ἔστιν οὐ ποιὰ τῇ αὐτῆς φύσει' τὸ μὲν γὰρ 'ἔστιν οὐ ποιὰ τῇ αὐτῆς φύσει' κατάφασις οὖσα ἡ ἐκ μεταθέσεως λεγομένη, ἢ ἴσον δύναται τῇ στερήσει, τὸ δ' 'οὐκ ἔστι τῇ αὐτῆς φύσει ποιά' ἀπόφασις, ἥτις οὐκέτι ἴσον τῇ στερήσει δύναται, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς ὕλης ἀληθές. ἡ γὰρ ἐπιτηδειότης ἡ πρός τι μεταξὺ ἐκείνου τε καὶ τῆς στερήσεως αὐτοῦ, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα τῷ ἐν ᾧ ἐστιν ἡ ἐπιτηδειότης ἀδύνατον εἶναι χωρὶς θατέρου. οὐ γὰρ ταὐτὸν εἴη ἐπιτηδειότης τῇ στερήσει· ἡ μὲν γὰρ ὑπομένει, ὡς προείρηται, ἡ δὲ στέρησις φθείρεται. διὸ τὸ μὲν μὴ εἶναι ποιὰν ἐν τῇ φύσει αὐτῆς, οὐκέτι δὲ καὶ τὸ ἄποιον. Ἀριστοτέλης ἐν πρώτῳ τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν | περὶ τῶν προειρημένων οὕτω λέγει· "διαφέρει δέ τι [ὅτι] ἐν τῷ κατασκευάζειν 99 ⟨ἢ ἀνασκευάζειν⟩ τὸ ὑπολαμβάνειν ἢ ταὐτὸν ἢ ἕτερον σημαίνειν τὸ μὴ εἶναι [καὶ] τόδε καὶ εἶναι μὴ τοῦτο, οἷον τὸ μὴ εἶναι λευκὸν τῷ εἶναι μὴ λευκόν. οὐ γὰρ ταὐτὸν σημαίνει, οὐδ' ἔστιν ἀπόφασις τοῦ εἶναι λευκὸν ⟨τὸ εἶναι μὴ λευκόν, ἀλλὰ τὸ μὴ εἶναι λευκόν⟩". ἔστι δὲ λέγειν, ὅτι εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἀληθὲς ἐπὶ τῆς ὕλης τὸ τῇ αὐτῆς φύσει ἄποιον αὐτὴν εἶναι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ αὐτῆς τοῦτο, ἀλλὰ συμβέβηκεν αὐτῇ, ὥσπερ ποτὲ καὶ τὸ ποιότητα ἔχειν, ὡς καὶ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ ἄμουσον καὶ μουσικόν, καὶ ὁ κηρὸς δὲ ἀσχημάτιστος ὢν τῇ αὑτοῦ φύσει σχηματιζόμενος οὐ φθείρεται, ὅτι μένει τούτῳ τὸ κηρῷ εἶναι.

---

4 ἐν τῷ — αὐτῶν del. V²: exh. GFS: om. Ba Sp.: ἐν τινι αὐτῶν notat lineola subducta S² 5 ἀπόλλυσι V²GBS²Ha Sp.: πολλοὺσ ὁ V¹FS¹ 6 fortasse δύνασθαι ⟨τὸ γενέσθαι⟩ που τῶν] τούτων Sp. ὁποῖον] οὐ ποιὸν Sp.: οὐ ποῖον Vict.: οὐ γάρ, ὅτι ποιόν, Diels 7 ἢ εἰ Sp.: ειη sic V: εἴη FSHB: εἰ G: εἰ εἴη a 8 οὐ ποιὸν Sp.: ὁποῖον libri ἐπὶ — ποιότητος circumscripsit Schwartz 12 ἢ] ἢ a: ἡ Vict. 15 τῷ] τὸ Vict. Sp. 16 ⟨ἂν⟩ εἴη coni. Sp.: ἡ Schwartz 19 ἐν πρώτῳ τῶν Πρ. ἀ.] Anal. pr. I, 46. 51b5 20 ὅτι del. Vict. Sp. 21 ἢ ἀνασκευάζειν add. Vict. cum Aristotele 22 σημαίνειν Sp. ex Arist.: σημαίνει ἢ libri pr. καὶ del. Sp.: om. Arist. τοδὶ Arist. εἶναι μὴ τοῦτο Arist.: μὴ εἶναι τοῦτο VFGBH: τοῦτο μὴ εἶναι Sa: εἶναι μὴ τόδε Vict. Sp. 23 οὐδ' Vict. cum Arist. Sp.: οὐ γὰρ VFSBa 24. 25 τὸ εἶναι — λευκὸν Vict. add. cum Arist. 26 αὐτῇ del. Vict. 28 τὸ] τῷ a: om. Vict. Sp.

VIII. Πῶς οὐκ αὐτὸ δι' αὑτοῦ ὡρίσατο ὁ τὴν ψυχὴν ὁρισάμενος ἐντελέχειαν σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος.

Εἰ τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον σημαίνει τὸ δυνάμενον ζῆν, τὸ δὲ δυνάμενον ζῆν ἐστι τὸ δυνάμενον ψυχὴν ἔχειν, πῶς οὐκ αὐτὸ δι' αὑτοῦ | 100 ὡρίσατο ὁ τὴν ψυχὴν ὁρισάμενος ἐντελέχειαν σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος; ἢ οὐ κέχρηται ἐν τῷ τῆς ψυχῆς ὁρισμῷ τῷ δυνάμει ζωὴν ἔχοντι, ἀλλὰ πρότερον λαβὼν τὸ "δυνάμει ζωὴν ἔχοντος", ὕστερον ὅτε λοιπὸν τὸν ὅλον λόγον ἀποδίδωσι, μετέλαβε τὸ ὀργανικὸν εἰς τὴν εὕρεσιν καὶ λῆψιν τοῦ ὀργανικοῦ χρησάμενος τῷ δυνάμει ζωὴν ἔχοντι· τὸ δ' ὀργανικόν ἐστιν ὃ ἔχει μόρια διαφερούσαις ἐνεργείαις ὑπηρετεῖσθαι δυνάμενα, ᾧ ἴσον ἔλαβεν καὶ τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον. ἔτι εἰπὼν ἐντελέχειαν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος δυναμένου ζωὴν ἔχειν οὐ δι' αὑτοῦ τὴν ἀπόδοσιν πεποίηται. τὴν γὰρ τοῦ σώματος φύσιν, ἐν ᾧ ἡ ψυχή, ὁποία ἐστίν, ἐδήλωσεν. οὐκ ἄρα τὴν ψυχὴν ἐδήλωσεν, οὐδὲ τὴν ψυχὴν ὡρίσατο δι' αὑτῆς. ἔτι οὐκ ἔστι ταὐτὸν ψυχὴ καὶ ζωή, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐνεργὲς ἡ ζωή, ὅτι 'ἡ δι' αὑτοῦ τροφή τε καὶ αὔξησις', τὸ δὲ δυνάμει ζωὴν ἔχον λέγοιτ' ἂν τὸ ὀργανικὸν ἔχον δι' αὑτοῦ [πρὸς] τὸ δύνασθαι τρέφεσθαί τε καὶ αὔξεσθαι, ὃ οὐκ ἔστιν ἴσον τῷ τὴν ψυχὴν ἔχειν.

IX. Πῶς οὐ πρός τι ἡ ψυχή, εἰ ἐντελέχεια σώματος τοιούτου.

Ἢ τὸ μὲν ἐντελέχεια ἴσον ἐστὶ τῷ εἶδος, τὸ δὲ εἶδος οὐ πρός τι, εἰ καὶ ὅτι μάλιστά τινός | 101 ἐστιν. οὐ γὰρ εἴ τί τινός ἐστιν, εὐθύς ἐστι τοῦτο καὶ πρός τι. καὶ γὰρ ἡ ἐπιφάνειά τινος οὖσα οὐ πρός τί ἐστιν. ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη τῶν δευτέρων οὐσιῶν τινὸς μέν ἐστιν, οὐ μὴν ἐστι καὶ πρός τι. πρός τι γάρ ἐστιν οἷς τὸ εἶναι ταὐτόν ἐστι τῷ πρός τί πως ἔχειν, ἡ δὲ ψυχὴ σώματος μέν ἐστι τοιοῦδε ἐντελέχεια, οὐ μὴν τὸ εἶναι αὐτῇ ἐν τῷ πρός τί πως ἔχειν ἐστίν. οὖσα γάρ τι τοῦ σώματός ἐστιν, ὡς καὶ ἡ κεφαλὴ οὖσά τί ἐστιν κεφαλωτοῦ κεφαλή. τὸ μὲν γὰρ ὅμοιον καθὸ ὅμοιον, καὶ τὸ ἴσον καθὸ ἴσον ἐν τῇ πρὸς ἃ λέγεται σχέσει τὸ εἶναι ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν πρὸς ὃ λέγεται σχέσιν δηλοῖ. ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ἡ κεφαλὴ οἰκείαν τινὰ φύσιν καὶ οὐσίαν σημαίνουσιν, ᾗ συμβέβηκεν ἄλλου εἶναι, οὐκ εἴ τι δὲ ἄλλου ἐστίν, ἤδη καὶ πρός τί ἐστιν.

---

1 ὁρισάμενος] de an. II, 1. 412b5   6 τῆσ s. v. V   7 λαβὼν] cf. l. c. 412a27   8 ὅλον λόγον V (i. mg.: ὅρον λόγον) BSFG: ὅρον B^2S^2a Sp.   εἰς $G^2B^2S^2$a Sp.: ὡσ $VG^1FB^1S^1$H   10 ἔχει Sp.: ἔχειν libri   12 ζωὴν] ω s. v. V   αὑτοῦ V (et 16)   13 ὁποία HS^2B^2a Sp.: ὁποῖοσ VFS^1B^1G   14 οὐκ ἄρα scripsi: οὐ γὰρ libri   οὐδὲ FB^2 Vict. Sp.: οὐ $VHSB^1$a   15 ἔτι Vict.: ἔστιν libri   ἡ δι' αὑτοῦ κτλ. cf. l. c. 412a14   16 λέγοιτ' F Sp.: λέγοι libri   17 πρὸς del. B^2S^2: om. a Sp.   τρέφεσθαι om. a   τε om. a Sp.   20 τῷ Vict.: τὸ libri   25 αὐτῇ coni. Sp.: αὐτὴν libri   28 ὃ Diels

X. Ὅτι μὴ αὐτοκίνητος ἡ ψυχή.

Ψυχή ἐστι καθ' ὃ τὸ ζῷον ζῷόν ἐστι. καθ' ὃ γὰρ διαφέρει ἐνυπάρχον αὐτῷ τὸ ζῷον τοῦ μὴ ζῴου, κατὰ τοῦτο ζῷον· κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ διαφέρει τὸ ζῷον τοῦ μὴ ζῴου, κατὰ τὴν ψυχὴν τὸ ζῷον ζῷόν ἐστι. καθ' ὃ δὲ τὸ ζῷον ⟨ζῷόν⟩ ἐστιν, εἶδος τοῦτο αὐτοῦ. πᾶν γὰρ καθ' ὃ λέγεταί τε καί ἐστιν τόδε τι, εἶδος τοῦτο· καὶ γὰρ τῶν κατὰ τέχνην γινομένων ἕκαστον ⟨καὶ⟩ τῶν κατὰ φύσιν κατὰ τὸ | εἶδός ἐστιν 102 τοῦτο ⟨ὅ⟩ ἐστι. καὶ τὸ ζῷον δὴ ζῷόν ἐστι κατὰ τὸ εἶδος. ἦν δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν ζῷον, εἶδος οὖν ἡ ψυχή. ἀλλὰ μὴν τό τινος εἶδος ἔνυλον εἶδός ἐστιν, ἡ ψυχὴ δέ τινος εἶδός ἐστιν, τοῦ γὰρ ζῴου. ἡ ψυχὴ οὖν ἔνυλον ⟨ὂν⟩ εἶδος ἀδύνατον αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι. ὃ γὰρ ὕλης δεῖται πρὸς τὸ εἶναι ταύτης τι ὄν, ἀδύνατον τοῦτο χωρισθὲν αὐτῆς αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι. ἡ δὲ ψυχὴ ἔνυλον εἶδός ἐστιν· ψυχὴν οὖν ἀδύνατον αὐτὴν καθ' αὑτὴν εἶναί ποτε. ὃ δ' ἀδύνατόν ἐστι τὸ καθ' αὑτὸ κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν † ἀδύνατόν ἐστι καθ' αὑτὴν εἶναι· τὴν ψυχὴν ἄρα ἀδύνατόν ἐστι καθ' αὑτὴν κινεῖσθαι. ὃ δὲ μὴ καθ' αὑτὸ κινητόν, ⟨οὐχ⟩ οἷόν τε εἶναι ⟨αὐτοκίνητον.⟩ ἡ δὲ ψυχὴ καθ' αὑτὴν οὐ κινεῖται, ἡ ψυχὴ ἄρα οὐκ ἔστιν αὐτοκίνητος.

XI. Διὰ τί τὸ γινόμενον ἐκ τῆς στερήσεως μεταβάλλον ἅμα ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ μεταβάλλει, εἴ γε μὴ ταὐτὸν ἥ τε στέρησις καὶ τὸ ἐναντίον.

Διὰ τί τὸ γινόμενον ἐκ τῆς στερήσεως μεταβάλλον ἅμα καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ μεταβάλλει, εἴ γε μὴ ταὐτόν ἐστιν ἡ στέρησις καὶ τὸ ἐναντίον; τὸ μὲν γὰρ ἐναντίον εἶδός τι, ἡ δὲ στέρησις ἀπουσία τούτου οὗ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ | φύσιν τὸ ὑποκείμενόν ἐστι ἐπιδεκτικόν. ἆρ' οὖν τὸ 103 τούτου αἴτιον ἡ ὕλη, ἣ τῶν οὐσιῶν τῶν ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ κοινὴ πασῶν αὐτῶν οὖσα καὶ ὑποκειμένη αὐτοῖς, δυνάμει πάντα ἐστὶ τῷ εἰς ἕκαστον αὐτῶν μεταβάλλειν δύνασθαι (διὰ τοῦτο γὰρ λέγεται δυνάμει πάντα ⟨εἶναι⟩),

---

4 τὴν ψυχὴν V¹GFS: δὲ τὴν ψυχὴν V²B: τὴν ψυχὴν ἄρα S²B²a 5 ζῷον add. B²S²a Sp. 7 καὶ add. V²BS²a Sp. 8 ἐστι] ⟨ὅ⟩ ἐστι scripsi: ὅπερ ἐστι BS²a Sp. δὲ] δὴ V¹ (corr. V²) 9 οὖν V¹SGa Sp.: ἄρα V²BH 11 ὂν add. Diels: post εἶδος V²BS²a Sp. 13 εἶδος] εἶ in lit. V 14 τοῦτο τὸ F ψυχὴν δὲ GFS ἐστι τὸ κα punctis, θ' αὐτὸ κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν lineola subducta delevisse videtur V²: ἐστι — ψυχὴν om. Ba del. S² post ψυχὴν add. αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι, ἀδύνατον καὶ καθ' αὑτὸ κινεῖσθαι V²S²: post ψυχὴν add. αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι ἀδύνατον καὶ καθ' αὑτὸ κινεῖσθαι. ἀδύνατον δὲ καθ' αὑτὴν εἶναι τὴν ψυχήν, τὴν ψυχὴν ἄρα Ba Sp. 15 pr. ἐστι] δὲ V² εἶναι — καθ' αὑτήν om. Ba qui corrupti loci sensum certe restituisse videtur Sp. 16 οὐχ add. S²Ba Sp. post εἶναι add. αὐτοκίνητον S²Ba Sp. 19 ἥ τε] ἐστιν ἡ a Sp. 22 αὐτοῦ V²S²a Sp.: αὐτῇ FS¹: αὐτῃ sic V¹ 23 οὗ] οὐ V¹ (corr. V²) 24 δεκτικόν coni. Sp. τὸ coni. Sp.: τόδε libri (τόδε τούτου αἴτιον; ἡ ὕλη [ἣ] Schwartz) 25 ἣ V²a Sp.: ἡ V¹: ἡ HGS κοινῇ a 27 λέγεται μὲν V²S²Ba Sp. εἶναι addidi: erasum videtur V

οὐδὲν μέντοι τούτων τῶν ἐξ αὐτῆς γινομένων ⟨καὶ⟩ εἰς ἃ μεταβάλλει ἐν τῷ οἰκείῳ λόγῳ καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ οὐσίᾳ ἔχει, ἀλλ' ἔστιν ἁπάντων αὐτῶν χωριστὴ τῷ λόγῳ, τῇ μέντοι ὑποστάσει τε καὶ ὑπάρξει ἀχώριστός ἐστιν αὐτῶν τῷ ἀεί τι αὐτῶν ἔχειν ἐνεργείᾳ, καὶ μετὰ τοῦ σὺν τούτων τινὶ εἶναι ἐνεργείᾳ τε καὶ ⟨ἐν ὑποστάσει⟩ εἶναι καὶ ἐν ὑπάρξει; οὔτε γὰρ τῶν εἰδῶν τι ὧν ὕλη δεκτικὴ ἄνευ τῆς ὕλης οἷόν τε εἶναι ἐν ὑπάρξει, οὔτε τὴν ὕλην ἄνευ τινὸς εἴδους, ἀλλ' ἔστιν ἀχώριστα ἀλλήλων πρὸς ὕπαρξιν. οὖσα οὖν ἀεὶ μετά τινος εἴδους, ὧν ἐστι δεκτικὴ τῶν εἰδῶν, ἐν οἷς οὐκ ἔστι, τότε ἐστερῆσθαι λέγεται τῷ δύναμιν ἔχουσα τῆς εἰς αὐτὰ μεταβολῆς μὴ εἶναι ἐν ⟨αὐτοῖς.⟩ διὸ καὶ ὅταν εἴς τι μεταβάλλῃ, ἐκ τῆς οἰκείας ἐκείνου εἰς ὃ μεταβάλλει στερήσεως μεταβάλλειν λέγεται τῷ κατὰ μὲν τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν γενέσθαι τὴν εἰς τοῦτο μεταβολὴν αὐτῇ. ἦν δὲ ἡ πρὸς τοῦτο δύναμις αὐτῇ κατὰ τὴν τούτου στέρησιν. οὔτε γὰρ εἰ παρῆν αὐτῇ, ἐστέρητο ἂν αὐ|τοῦ, οὔτε εἰ μή, ἦν ἐπιτηδειότητα ἔχουσα τὴν πρὸς 104
αὐτό. τῷ οὖν μὴ κατ' ἄλλην τινὰ δύναμιν ἢ τὴν κατὰ τοῦτο τὴν εἰς τοῦτο αὐτῇ γίνεσθαι μεταβολήν, τούτῳ ἕκαστον τῶν γινομένων ἐκ τῆς οἰκείας στερήσεως λέγεται γίνεσθαι κατὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ ὑποκειμένου τῆς τούτου στερήσεως. διὸ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ στέρησις ἑκάστου τῶν γινομένων ὡς στοιχεῖον ἀρχὴ τῷ τὴν μεταβάλλουσαν εἰς αὐτὸ ὕλην καὶ στοιχεῖον αὐτοῦ γινομένην κυρίως διὰ τὸ προϋπάρχειν ἐν αὐτῇ τὴν στέρησιν αὐτοῦ, τούτῳ κατὰ τοῦτο εἰς αὐτὸ μεταβάλλειν. διὰ τοῦτο † ἐξ οὗ γίνεται τὸ θερμὸν θερμοῦ ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐκ γλυκέως, ὅτι τὸ 'οὐκ ἐκ θερμοῦ' δηλωτικόν ἐστι τοῦ 'ἐκ τοῦ ἐν στερήσει θερμοῦ ὄντος' καὶ κατὰ τὴν στέρησιν ταύτην μεταβάλλοντος. οὐ γὰρ κατὰ τὴν πρὸς γλυκύτητα δύναμιν ἡ εἰς τὸ θερμὸν μεταβολή, οὐδὲ κατὰ τὴν ταύτης στέρησιν. καὶ διὰ τοῦτο μὲν ἐκ στερήσεως, τῷ δὲ τὴν ὕλην εἰδοποιεῖσθαι τοῖς ἐναντίοις καὶ τούτων εἶναι παρὰ μέρος δεκτικήν. τῶν γοῦν πρώτων ἐξ αὐτῆς γινομένων σωμάτων εἴδη δύο, αἱ πρῶται τῶν αἰτίων ἐναντιώσεων, θερμότητος καὶ ψυχρότητος, καὶ ξηρότητος καὶ ὑγρότητος. καὶ τούτοις ὁρίζεται τὰ ἁπλᾶ σώματα. ἐπεὶ τοίνυν τούτων δεκτικὴ καὶ εἴ ἐστι μετά τινος τούτων ἤ τινων, ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐ|τήν, 105
ὅταν μὴ ἔχῃ τι τούτων ἀλλ' ἐν στερήσει ᾖ αὐτῶν, † ἐν τοῖς ἐναν-

1 οὐδὲν B Vict. Sp.: ἢ οὐδὲν ἡ GFSa: et ante οὐδὲν videtur εἶναι erasum esse et post οὐδὲν lit. 2 litt. V ⟨καὶ⟩ add. V^2BS^2a 2 οὐσία V 4 μετὰ τοῦ del. Sp. τινὶ V^2S^2HBa Sp.: τι V^1GFS^1 5 ἐνεργεια V καὶ ⟨ἐν ὑποστάσει⟩ εἶναι scripsi: καὶ εἶναι V^1GFS^1: ἐστι V^2HS^2 a Sp. 9 ἐστερῆσθαι Sp.: ἐστερεῖσθαι Vict.: στερεῖσθαι VFSBHa: στερῆσθαι G 10 ἐν αὐτοῖς V^2S^2BHa Sp.: ἐν τούτοις G: ἓν τούτοις F: ἕν V^1S^1 μεταβάλλει Vict. 13 αὐτῇ] αὕτη GSa Sp. 14 αὐτῇ V^2 Sp.: αὕτη V^1GSa Sp.: αὐτῷ H 14 παρῆν, ἦν ⟨ἂν⟩ coni. Sp. 16 αὐτῇ Sp.: αὕτη libri 21. 22 ἐξ οὗ — γλυκέως] ἐξ οὐ (οὗ B^1S^2) θερμοῦ γίνεται τὸ θερμὸν οὐκ ἐκ γλυκέως (γλυκέος S^2B^2a Sp.) V^2S^2Ba Sp. 23 ἐκ τοῦ del. V^2S^2: om. Ba 27 post δεκτικήν: ἐξ ἐναντίου λέγεται γίνεσθαι add. V^2S^2 (sed γενέσθαι S^2a) Ba Sp. 28 αἰτίων V^1H: αἰτιῶν S^1F: del. S^2V^2: om. Ba Sp. 30 τούτων ἐστι δεκτικὴ V^2HB 31 καὶ εἴ V^1FS: καὶ ἤ Vict.: καὶ V^2Ba: ἡ coni. Sp. (καὶ ἤ in textu) 32 αὐτῶν] αὐτοῦ B: αὐτῶν σὺν θατέρῳ εἶναι τῶν ἐναντίων Vict. Sp.

τίοις αὐτῶν γένεσιν οὖσιν ἔσται ἐξ ἀνάγκης ἐν τῇ τούτων στερήσει. καθὸ γάρ ἐστιν ἐν τῷ ἐναντίῳ τοῦ θερμοῦ, ἔστιν ἐν στερήσει αὐτοῦ, καὶ ἕως ἂν ἐν ἐκείνῳ ᾖ, [ἢ] μένει καὶ ἐν στερήσει. τῷ οὖν τῇ τοῦ ἐναντίου παρουσίᾳ τὴν τοῦ ἐναντίου στέρησιν συνεζεῦχθαι καὶ ἀναγκαίως καὶ ὅταν ἐκ τῆς στερήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἕξιν μεταβάλλῃ, κατ' ἐκεῖνο ὃ παρὸν αἴτιον ἦν τῷ ὑποκειμένῳ τοῦ εἶναι, ἐν τῇ τούτου γίνεται στερήσει.

XII. Ὅτι οὐ δείκνυται διὰ τοῦ συστέλλεσθαι τὰ σώματα εἰς ἑαυτὰ τὸ σῶμα διὰ σώματος χωρεῖν.

Οὐ γὰρ τὰ συστελλόμενα ⟨καὶ⟩ εἰς ἑαυτὰ ἀναχωροῦντα συστέλλεται σώματος χωροῦντος διὰ σώματος. συστέλλεται γὰρ τοῦτο ὃ ἐνεργείᾳ ἔτι ὂν μένον ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ⟨εἰς⟩ ἐλάττονα ὄγκον συνάγεται ἢ ὑπό τινος ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ. πάντα δὲ τὰ τοῦτο πάσχοντα ἀποκρίσει τινὸς τοῦτο ποιεῖ (ἢ γὰρ τοῦ πνεύματος χωριζομένου τὸ λοιπὸν σῶμα εἰς τὴν τέως ὑπ' ἐκείνου χώραν κατεχομένην συνέρχεται, ἢ τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς παρεσπαρμένου), ἡ δὲ ὕλη οὐδὲ τὴν ἀρ|χὴν συστέλλεται τῷ μηδ' ἐνεργείᾳ ὑφεστάναι. 106 γίνεται δὲ τὰ ὑπ' αὐτῆς σώματα ποτὲ μὲν ἐπὶ μείζονος ὄγκου, ποτὲ δ' ἐπ' ἐλάττονος τῷ τῶν σωμάτων τὰ μὲν εἶναι παχύτερά τε καὶ στερεώτερα, τὰ δὲ λεπτότερά τε καὶ ὑγρότερα, ὧν τὰ μὲν παχύτερά τε καὶ στερεώτερα εἰς τὸν ἴσον ὄγκον πλείονος ὄγκου δεῖται, τὰ δὲ ὑγρότερά τε καὶ λεπτότερα ἐλάττονος. διὸ ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὕλης ἐστὶν σῶμα πλείονα κατέχον τόπον, ποτὲ δὲ ἐλάττονα τῷ τὴν αὐτὴν ὕλην τῶν ἑκατέρου τῶν σωμάτων ποιητικῶν ποιοτήτων εἶναι δεκτικήν. εἰ μὲν οὖν ἐν τῇ τῶν σωμάτων χωρήσει δι' ἀλλήλων ἐγίνετο φθορά τις [καὶ] ἢ μεταβολὴ εἰς παχυμερέστερα σώματα, ἴσως ἂν ἐδύνατο ὃν τέως τὸ ἕτερον κατεῖχεν τόπον, τοῦτον ὕστερον κατέχειν τὸ ἐκ τῆς ἀμφοτέρων μίξεως γινόμενον, εἰ δὲ τὰ αὐτὰ μένει (ἑκάτερον [ὃ] γὰρ αὐτῶν δοκεῖ σώζειν [ἢ] τὴν ἑαυτοῦ φύσιν), πῶς ἂν † ἔτι γίγνοιτο τοῦτο γίνεσθαι; ἔτι ἔνια μιγνύμενα, οὐ μόνον οὐ παχύτερον ἀλλὰ καὶ λεπτότερον † αὐτὸ ἢ πρόσθεν ἦν ποιεῖ, ὥστε ἔδει αὐτὸ ἐπὶ μείζονος γιγνόμενον ὄγκου καὶ τόπον κατέχειν πλείονα. |

---

1 οὖσιν V¹GFS¹: οὖσα V²BS²a Sp.: οὖσαν H 3 ᾗ V²B Sp.: ᾗ ἢ V¹: ἢ εἰ G: ἢ ἡ F: ἢ ἡ Sa 9 καὶ add. Schwartz 10 ἔτι ὂν VB: αἴτιον GSFa: τι ὂν H Vict. Sp. 11 εἰς add. B²S² a Sp. ὑπό Sp.: ἀπό libri 13 πνεύματος] ματος s. v. V 16 ὑπ' αὐτῆς Vict.: ὑφ' αὐτῆς libri: intellegerem ἐπὶ τῆς αὐτῆς ⟨ὕλης⟩, ut v. 20 17 τε καὶ scripsi: τὰ δὲ libri 19 ὄγκου] τόπου coni. Sp.: immo τόπον πλείονος ὄγκου 22 ποιητικῶν Vict.: ποιητικὴν libri 23 ἢ scripsi: καὶ ἡ libri 24 ἕτερον κατεῖχεν Vict. Sp.: ἕτερον κατέχει B²S²: ὕστερον κατέχειν (κατέχει B¹S¹) VHGFB¹S¹: ἕτερον κατέχειν a 25 τὸ] τότ' a Sp. 26 ὃ a: del. Sp. αὐτῶν Sp.: αὐτοῖς libri ἢ del. Sp. 27 γίνεσθαι] ὃ γίνεται Vict.: ᾧ γίνεται Sp.: ἂν ἐνδέχοιτο τ. γ., ἐπεὶ Diels recte 28 ἀλλὰ s. v. V post λεπτότερον excidisse coni. Sp. παχύτερον γὰρ οὐ λεπτότερον 29 δεῖ coni. Sp.

XIII. Πρὸς Πλατωνικοὺς τοὺς ἐκ τῶν τριγώνων τὰ σχήματα 107 καὶ τὰ εἴδη τῶν σωμάτων συγκεῖσθαι λέγοντας, οὐ τὰ σώματα.

Ἐν πάσῃ μεταβολῇ ἐστι τὸ ὑποκείμενον. οὗ τὸ μεταβάλλειν κατηγορεῖται (ἔν τε γὰρ τῇ φορᾷ τὸ φερόμενον ὑπόκειται καὶ ἐκεῖνο τὸ μεταβάλλον, ἔν τε τῇ αὐξήσει τε καὶ μειώσει τὸ αὐξόμενόν τε καὶ μειούμενον, καὶ ἐν τῇ κατ᾽ ἀλλοίωσιν τὸ ἀλλοιούμενον), ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κατὰ γένεσιν καὶ φθορὰν μεταβολῇ ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ἡ μεταβολή (οὐ γὰρ [μὴ] ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἡ γένεσις καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν ἡ φθορά), καὶ ἔστιν ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τὸ ὑποκείμενον ᾗ ὑποκείμενον. καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ἁπλῶν δὴ σωμάτων γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς ὑποκεῖσθαί τι δεῖ καὶ τοῦτο εἶναι ὕλην αὐτῶν. ἐξ οὗ γὰρ πρώτου ἐνυπάρχοντός τινα γίνεται καὶ εἰς ὃ ἔσχατον διαλύεται, τοῦτο ὕλη αὐτῶν ἐκείνων. καὶ τὰ ἁπλᾶ δὴ σώματα ἐξ οὗ πρώτου ὑποκειμένου γίνεται, καὶ εἰς ὃ ἔσχατον διαλύεται, τοῦτο ὕλη αὐτῶν. ἀλλὰ μὴν εἰ τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν ὑποκείμενον τὰ τρίγωνα (ἐκ τούτων γὰρ πρώτων ἡ γένεσις αὐτῶν κατ᾽ αὐτούς, καὶ εἰς ταῦτα ἔσχατα ἡ ἀνάλυσις), τὰ τρίγωνα ὕλη τῶν ἁπλῶν σωμάτων, | εἶδος δὲ ἡ ποιὰ καὶ ποσὴ τούτων σύνθεσις. εἰ δὲ τοῦτο, τὰ σώματά ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ τὰ εἴδη 108 τῶν σωμάτων τὰ γινόμενα ἐκ τῶν τριγώνων κατ᾽ αὐτούς. εἰ γὰρ εἴη τις αὐτοῖς καὶ ἄλλη ὕλη ὑποκειμένη, εἴη δὲ καὶ τὰ τρίγωνα, δύο ἂν ὕλας ἔχοι, οὐδετέρας εἰς οὐδετέραν ἀναφέρεσθαι δυναμένης. εἰ δὲ λέγοιεν τὴν ὕλην κατὰ ταῦτα * καὶ γίνεσθαι κατὰ μὲν τάδε τὰ τρίγωνα καὶ ὧδε σχηματισθεῖσαν πῦρ, κατὰ δὲ τάδε γῆν, τί δήποτε ἡ γῆ ἀμετάβλητος αὐτοῖς εἰς τὰ ἄλλα γενήσεται, ὁμοίως τῆς ὑποκειμένης ὕλης τῇ γῇ δυναμένης καὶ κατὰ τὸ τοῦ πυρὸς καὶ κατὰ τὰ τῶν ἄλλων σωμάτων εἰδοποιὰ σχηματίζεσθαι τρίγωνα; οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἐπὶ τῶν τριγώνων αὐτὰ ἦν τὰ τρίγωνα μεταβάλλοντα, ἀλλ᾽ ἡ ὑποκειμένη ὕλη ἐσχηματίζετο κατὰ ταῦτα * * * εἰς ἄλληλα, μενούσης τῆς ὑποκειμένης ὕλης, ὁμοίως ἂν εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλῃ, † οὐ φησὶ δ᾽ αὐτὰ ὁμοίως εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν δῆλός ἐστιν ὕλην αὐτοῖς ὑποτιθεὶς τὰ τρίγωνα, ἐπεὶ μὴ ὁμοίως οἷά τ᾽ ἐστὶ συντίθεσθαί τε καὶ σχηματίζεσθαι, οὐδ᾽ εἰς ἄλληλα ἔτι μεταβάλλειν αὐτά φησιν. εἴ τι παρὰ τῆς ὕλης ἔχουσιν· εἰ γὰρ καὶ τὴν βαρύτητα παρὰ τῶν τριγώνων· τὸ γὰρ ἐκ πλειόνων τῶν αὐτῶν συγκείμενον βαρύτερον λέγειν οὐκέτ᾽ ἄν, εἰ γίγνοιτο ἐκ τῆς ἐκείνων συνθέσεως τὸ μαθηματικὸν | σῶμα· εἰ δὲ μή, 109 [ἐκεῖνο τὸ φυσικὸν] παρὰ τῶν τριγώνων αὐτοῖς τὸ φυσικοῖς εἶναι σώμασιν.

---

1 τοὺς Πλ. a Sp. Πλ. om. tab. 4 καὶ scripsi: κατ᾽ libri 7 μὴ del. V²B Sp.: ἡ Vict. 9 τῇ μεταβολῇ G Sp.: ἡ μεταβολὴ VHFBSa: ἡ ὕλη Diels ᾗ] ᾗ sic V: ἔχουσα ἣ B 11 πρὸ τοῦ a εἰς ὃ Vict.: εἰς τὸ libri 13 ὃ] τὸ a 14 εἰ Sp.: ἐν libri 15 πρώτων Sp.: πρῶτον libri 19 ἔχοιεν coni. Sp. 20 ἂν φέρεσθαι a 21 fortasse supplendum σχηματίζεσθαι 22 γῆν scripsi: τήνδε libri: τὴν γῆν Vict. 24 τὰ Schwartz: τὸ libri 25 αὐτὸ a 26 supplet εἰ δ᾽ οἷά τ᾽ ἦν μεταβάλλειν Schwartz: εἰ δὲ μεταβάλλοι ταῦτα Diels 27 μεταβάλλοι Schwartz 28 φήσας Schwartz 30 εἴ τι] fortasse ἔτι τι 31 εἰ] fortasse οὐ 33 ἂν ⟨εἴη⟩ Sp. bene 34 ἐκεῖνο τὸ φυσικὸν del. Schwartz

XIV. Εἰ τὰ κοινὰ νοήματα, τὰ δὲ νοήματα οὐ σώματα, οὐδ' ἂν τὸ κοινὸν εἴη σῶμα, νόημά τε ὂν τοῦ κοινοῦ σώματος οὐδ' ὁρισμὸς οὐκ ἔστι σώματος ὁρισμός.

Ἢ τὰ κοινὰ οὐχ ἁπλῶς νοήματα, ἀλλὰ ἀπό τινων καὶ περί τινων, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ καθέκαστα. γίνεται δὲ ἀπὸ τούτων τῶν οὐκ ὄντων κοινῶν τῷ ἀφαιρεῖσθαι αὐτῶν τῇ ἐπινοίᾳ, ταῦτα δὲ καθ' αὑτὰ διαφέροντα ἀλλήλων καθέκαστά ἐστιν, ὧν ἀφαιρεθέντων τὸ καταλειπόμενον νόημα. ἢ ἐν ἅπασι τὸ κοινόν ἐστιν, ὃ τῷ μὴ οὕτως ὑφεστάναι, ὡς νοεῖται, δοκεῖ τὴν ὑπόστασιν ἔχειν ἐφ' ὧν λέγεται, καὶ ἔστιν ὁρισμὸς τοῦ τοιούτου καὶ τοῦτον τὸν τρόπον νοουμένου καὶ διὰ τοῦ νοήματος εἶναι δοκοῦντος, οὐ τοῦ νοήματος, ἀλλὰ τοῦ οὕτω νοουμένου. μηνυτικὸς γὰρ ὁ ὁρισμὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ πράγματος τοῦ ὁριζομένου νοήματος γεγονότος. σημεῖα γὰρ τὰ μὲν νοήματα τῶν πραγμάτων, οἱ δὲ λόγοι τῶν ἀπ' ἐκείνων νοημάτων, ὥστε καὶ ὁ τοῦ σώματος ὁρισμὸς εἴη ἂν τοῦ νοήματος μηνυτικός, | 110 ὃ λέγομεν ἀπὸ τοῦ σώματος κατὰ ἀφαίρεσιν τῶν ὑπαρχόντων τοῖς καθέκαστα σώμασιν, ὧν ἀφαιρεθέντων τὸ καταλειπόμενον κοινὸν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἐν ἅπασι τοῖς σώμασιν. ὧν δὲ τῆς τοῦ σώματος φύσεώς τε καὶ οὐσίας μηνυτικὸς οὐκ ἂν εἴη ἀσωμάτου, οὐδ' ἐπεὶ ἀσώματος οὗτος, καὶ τὸ νόημα τὸ ἀπὸ τοῦ σώματος διὰ τοῦτο ἄτοπόν τι λέγεται. ὁ μὲν γὰρ ὁρισμὸς λόγος, οὐ λόγος δὲ τὸ σῶμα. καὶ ἐν πᾶσι δὴ οὐ τοῦ σημαινομένου τὸ σημαινόμενον, ἐπεὶ αὐτὸ τοῦτο τίς ἀξιώσει καὶ τὸν τοῦ λευκοῦ λόγον λευκὸν εἶναι καὶ τὸν τοῦ βαρέος βαρύν; ὅτι μὲν γὰρ οὐ τοῦ νοήματος ὁ ὁρισμός, ὁ μὲν λέγει 'τὸ τριχῇ διεστὸς ἁπτόν', οὐ τοιοῦτο δὲ τὸ νόημα· καὶ ὁ μὲν 'ζῷον λογικὸν θνητόν', οὐδὲν δὲ τούτων ἐν τῷ νοήματι.

XV. Πῶς λέγομεν τὴν αὐτὴν δύναμιν ἅμα τῶν ἐναντίων εἶναι.

Ὅταν λέγωμεν τὴν αὐτὴν δύναμιν εἶναι τῶν ἐναντίων, οὐ τοῦτο λέγομεν, ὅτι τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ περιπατεῖ τις καὶ ἠρεμεῖ, καὶ λέγει καὶ σιγᾷ. οὐ γὰρ καθ' ἣν δύναμιν κινεῖται, κατὰ ταύτην καὶ ἠρεμεῖ (οὕτω γὰρ ἂν γίνοιτο καὶ τὸ κινεῖσθαι ταὐτὸν τῷ ἠρεμεῖν. εἴ γε ὧν ἡ δύναμις ἡ αὐτή, τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή), ἀλλ' ἔστι | τὸ λεγόμενον ἴσον τῷ ὃ τὸ ἐναντίον τινὶ δύναται, τοῦτο καὶ τὸ ἐναντίον ἐκείνῳ δύναται. ὃ γὰρ 111

---

1 titulum tabula sic exhibet εἰ τὰ κοινὰ νοήματα οὐ σῶμα, οὐδ' ἂν τὸ κοινὸν σῶμα σῶμα εἴη, ὥστ' οὐδ' ὁρισμὸς αὐτοῦ σώματος ὁρισμὸς ἔσται 2 ⟨σῶμα⟩ εἴη et [τε] ὂν Schwartz ὂν — οὐδ'] ὧν τοῦ κοινοῦ ὁ coni. Sp. οὐκ ἔστι] αὐτοῦ Schwartz 6 κοινῶν τῷ Sp.: κοινὸν τὸ (νὸν in ras.) VSFH: κοινὸν τῶ G 8 νοεῖται] εἶ in lit. V 9 ἐφ' ὧν coni. Sp.: ἐνιων VS: ἐνιῶν Fa: ἐνίων δὲ B 10 νουμένου V 15 σωματοσ V 17 ὧν] ὢν a τῆς BHGSa Sp.: τοῖς VF 18 ἀσώματος] σώματος Diels 19 ἄτοπόν] ἁπτόν Diels 20 σημαινομένου] νοουμένου B²S²a Sp. 21. 22 λευκὸν om. a 24 καὶ ὁ μὲν] ὁ δὲ coni. Sp. 26 λέγομεν a 29 εἴ γε G Vict. Sp.: εἰ δὲ VHSFBa

πρὸς θάτερον τῶν ἐναντίων ἐπιτηδειότητα ἔχει, ἐξ ἀνάγκης καὶ πρὸς θάτερον· συνεισάγει γὰρ ἡ θατέρου δύναμις τὴν θατέρου. ἡ αὐτὴ οὖν ἀντὶ τοῦ ἴση. τῷ γὰρ τὸ δύναμίν τινος ἔχον μηδέπω μὲν εἶναι ἐν ἐκείνῳ, δύνασθαι δὲ μεταβάλλειν εἰς αὐτὸ τὸ [δὲ] μεταβάλλον εἴς τι ἐξ ἐναντίου τινὸς αὐτῷ μεταβάλλει. καὶ γὰρ τὸ μεταξὺ ἐναντίον ἀεὶ τῷ τὸ εἰς τὸ ἐναντίον τινὶ μεταβάλλειν μέλλον ἐν τῷ ἐναντίῳ αὐτοῦ εἶναι· ἐκ τούτου γὰρ ἡ μεταβολή. τὸ δ' ὂν ἔν τινι καὶ ἀποβάλλον αὐτό, ὡς δέχεσθαι αὐτοῦ τὸ ἐναντίον, [ἢ] ἀμφοτέρων δύναμιν ἔχει τῷ ἑκάτερον αὐτῶν παρὰ μέρος κατέχειν καὶ ἀποβάλλειν δύνασθαι. τῷ οὖν συνεισάγειν τὴν τοῦ ἑτέρου δύναμιν καὶ τὴν θατέρου, τούτῳ ἡ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων λέγεται. τὸ δὲ πῦρ οὐκέτι τοῦ ψυχροῦ δύναμιν ἔχει θερμὸν ὄν, ὅτι μηδὲ θερμὸν οἷόν τε δυνάμει εἶναί τότε πῦρ [τε] ὂν † ἀλλὰ ἡ ἐνεργείᾳ τοιοῦτον. καὶ καθόλου ἀληθὲς τὸ οὗ τις δύναμιν ἔχει, τούτου δύνασθαι καὶ τὸ ἀντικείμενον. ἢ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐν αὐτῷ ἔσται καὶ οὐ δυνήσεται ἔτι αὐτό, εἰ δύναται τοῦτο, δυνήσεται αὐτὸ τότε | μὴ ἔχειν αὐτὸ δύναμιν ἕξει. εἰ δὲ τὸ μὴ ἔχειν 112 ἀντίκειται τῷ ἔχειν, τὸ δύναμιν ἔχον τινὸς καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ δύναμιν ἔχει. οὐκ ἀνάγκη δὲ τῶν ἐναντίων καὶ τὰς δυνάμεις ἐναντίας λέγειν. τὰ μὲν γὰρ ἐναντία ἀδύνατον ἅμα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, αἱ δὲ τῶν ἐναντίων δυνάμεις ἅμα εἰσὶν ἐν τῷ δυναμένῳ αὐτά, ὅταν ἐν μηδετέρῳ πως αὐτῶν ᾖ ἐνεργείᾳ. ὅτε γὰρ κηρὸς δύναται καὶ τρίγωνος γενέσθαι, τότε δύναται καὶ περιφερής. πρὸ τοῦ γοῦν ἐν μηδετέρῳ τούτων εἶναι τῶν σχημάτων οὐδὲν μᾶλλον εἰς τὸ ἕτερον αὐτῶν μεταβάλλειν ⟨δύναται·⟩ ἔχον μέντοι ἀμφοτέρων ἅμα τὰς δυνάμεις οὐχ οὕτως ἔχει ὡς καὶ ἀμφότερα ἅμα δέξασθαι δυνάμενον. οὐδὲν γὰρ ἅμα τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτικόν, καίτοι ἅμα αὐτῶν τὰς δυνάμεις ἔχον. εἰ γὰρ μὴ ἔχοι ἡ ὕλη ἅμα πρὸς τὰ ἐναντία ἐπιτηδειότητα, ἀλλὰ νῦν μὲν αὐτῶν τόδε δύναιτο, νῦν δὲ τόδε, οὐκ ἂν εἴη ἔτι κατὰ τὸν αὐτῆς λόγον ἄποιος * * * παρουσίᾳ τινος καὶ διαφορᾷ νῦν δὲ τὸ μὲν τῶν ἐναντίων, νῦν δὲ τὸ ἕτερον δυνήσεται. διὸ τὰς μὲν τῶν ἐναντίων δυνάμεις οὐ ῥητέον ἐναντίας, εἴ γε αὗται μὲν συνυπάρχουσιν, οὐχ οἷόν τε δὲ συνυπάρχειν τὰ ἐναντία, τὰς δ' ἐπ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν προόδους ἐναντίας ἐροῦμεν δὴ καὶ αὐτάς. |

---

1 ἔχει, ⟨ἔχει⟩ coni. Sp. 3 ἔχον Sp.: ἔχειν libri 4 δὲ del. Sp. 5 τῷ τὸ Sp.: τὸ libri: τῷ Vict. 6 αὐτοῦ δεῖν εἶναι Vict. Sp. 8 ἢ del. B² Sp. 10 τὴν Sp.: τοῦ libri τούτῳ ἡ αὐτὴ Sp.: τούτων αὐτὴ VHB: τούτων αὕτη SFa 11 μηδὲ Sp.: μήτε libri 12 alt. τε] γε vel del. Sp.: fortasse πῦρ γε ὄν, ⟨μὴ δυνάμει⟩, ἀλλὰ [ἡ] ἐνεργείᾳ τοιοῦτον ἀλλὰ ἡ VHSBa: ἀλλὰ ἢ G: ἀλλ' ἀεὶ Vict. Sp. 13 δύνασθαι Schwartz: δύναται libri ἡ V 14 αὐτὸ] αὐτῷ a εἰ] καὶ εἰ Vict.: ἢ εἰ coni. Sp. bene 15 αὐτὸ τότε] καὶ αὐτὸ τῷ τε Vict. Sp. fortasse ⟨ἢ⟩ εἰ δύναται, τοῦτο δυνήσεται [αὐτὸ] τότε ⟨, ὅτε⟩ 17 τῶν ἐναντίων FG Vict. Sp.: τῷ ἐναντίῳ VHBSa 18 ἀδύνατον GB²Sa Sp.: δυνατὸν VHB¹ 19 ἐναντίων] τι in lit. V μηδετέρᾳ coni. Sp. 20 ᾖ ἐνεργείᾳ Sp.: ἡ ἐνέργεια libri 22 δύναται add. Vict. 23 ἔχει ὡς Sp.: ἐκείνως libri 25 ἔχοι Sp.: ἔχον libri 27 lacunam ind. Schwartz 28 pr. δὲ Vict. transposuit ante τινος (27) 30 ἐναντία S¹B¹a Sp.: αἴτια VB¹GS¹

XVI. Πῶς οὐχ ὁμοίως ταῖς στοχαστικαῖς τέχναις καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι τέλος ἕξουσιν τὸ πάντα τὰ παρ' αὐτὰς ποιεῖν πρὸς τὸ τοῦ προκειμένου τυγχάνειν. 113

Εἰ τῶν στοχαστικῶν τεχνῶν τέλος εἶναί τις λέγοι τὸ πάντα τὰ παρ' αὐτὰς ποιεῖν πρὸς τὸ τοῦ προκειμένου τυγχάνειν, πῶς οὐχ ὁμοίως καὶ αὗται τοῦ οἰκείου τεύξονται τέλους ταῖς οὐ στοχαστικαῖς τῶν τεχνῶν; δοκοῦσι δὲ κατὰ τοῦτο μάλιστα διαφέρειν τῶν ἄλλων αἱ στοχαστικαὶ [καὶ] τῷ μὴ ὁμοίως τοῦ τέλους τυγχάνειν. καθ' οὓς μὲν τέλος ἐστὶν αὐταῖς τὸ τυχεῖν τοῦ προκειμένου, διαφέροιεν ἂν ταύτῃ· καθ' οὓς δὲ τὸ προκείμενόν ἐστιν αὐταῖς τέλος, εἰ καὶ τὰ τοῦ τέλους μὴ ὁμοίως τυγχάνει, οὐ διαφέροιεν ⟨ἂν⟩ αὐτῶν κατὰ τὸ μὴ ὅμοιον αὐταῖς τὸ τέλος ἔχειν. ἐκεῖναι μὲν γὰρ τῷ τοῖς κατὰ τὴν τέχνην γινομένοις ἕπεσθαι τὸ οὗ χάριν γίνονται, καὶ τὴν ἀποτυχίαν αὐταῖς τοῦ προκειμένου κατὰ τὴν διαμαρτίαν τῶν γινομένων, οὐ τεχνικῶς γινομένων, ἕπεσθαι, τέλος ἔχουσι τὸ τυχεῖν τοῦ προκειμένου· ἴσον γὰρ ἐν ἐκείναις τῷ πάντα τὰ παρ' αὐτὰς ποιῆσαι πρὸς τὸ τυχεῖν τοῦ προκειμένου τὸ καὶ τυχεῖν αὐτοῦ· ταῦτα γὰρ ποιούντων τὰ παρ' αὐτὰς γίγνεται. ἐπὶ δὲ τῶν στοχαστικῶν τῷ μὴ πάντως τοῖς γινομένοις κατὰ τὴν τέχνην ἕπεσθαι τὸ | οὗ χάριν, διὰ τὸ δεῖσθαι πρὸς τὸ τυχεῖν ἐκείνου πολλῶν, ἃ μὴ ἔστιν ἐπὶ μόνῃ τῇ τέχνῃ, ἔτι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ τὴν τέχνην γινόμενα μὴ ὡρίσθαι, μηδὲ τῶν αὐτῶν εἶναι ποιητικὰ τῷ μὴ πάντῃ ὁμοίως ἔχουσιν προσφέρεσθαι, ἀλλὰ πάντα ἤ γέ τινα καὶ ἄλλως ἐν αὐταῖς οὐχ ὡς προσεδοκᾶτο ἔσεσθαι, οὐ τὸ τυχεῖν τοῦ προκειμένου τέλος ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ἀποπληρῶσαι τὰ τῆς τέχνης. ἣ τέλος μὲν καὶ ταύταις τὸ τυχεῖν τούτου οὗ χάριν πάντα τὰ παρ' αὐτὰς ποιοῦσι, διὰ τοῦ πάντα τὰ παρ' αὐτὰς ποιῆσαι, ἔργον δὲ ἴδιον αὐτῶν τὸ πάντα τὰ παρ' αὐτὰς πρὸς τὸ τυχεῖν τοῦ προκειμένου ποιῆσαι τῷ μὴ μόνον τοῦτο ἀρκεῖν πρὸς τὸ τοῦ προκειμένου τυχεῖν, ἀλλὰ δεῖν καὶ ἄλλων τινῶν, ἃ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῇ τέχνῃ. 114

XVII. Ὅτι ⟨οὐκ,⟩ εἰ ἔστιν τοῦ ὡς ὑπεκκαύματος πυρός, ὃ καὶ στοιχεῖόν ἐστι, θερμότερόν τι ἄλλο πῦρ, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν μίξει τοῦ ἐναντίου τοιοῦτον ἐκεῖνο.

Οὐκ ἐπεὶ μᾶλλον θερμὸν τοῦ ὡς στοιχείου πυρός, ὃ καὶ ὑπέκκαυμα λέγεται, ἡ ζέσις τοῦ πυρός, ὁποῖόν ἐστι καὶ τὸ παρ' ἡμῖν πῦρ, ἤδη ἐν

7 καὶ del. Vict. 10 εἰ καὶ τὰ τοῦ Vict.: οὐ καὶ τὰ τοῦ VHBSFa: οὐκ ἀπὸ τοῦ G: εἰ καὶ τοῦ Sp. ἂν add. Sp. 11 ἐκεῖναι] ἐκείναις Vict. (?) τῷ τοῖς Vict. Sp.: τούτοις libri 15 αὐτὰς Sp.: αὐτῶν libri 17 αὐτὰς Sp.: ἑαυτοῖς libri 19 μονῇ a 21 ἀλλὰ πάντα scripsi: διὰ πάντα libri (διαπαντα sic V) ἤ γέ scripsi: ἤδε libri (ἤδε V): ἢ διά Vict. 24 αὐτὰς Vict.: αὐτοῦ (οῦ in lit. V) libri 25 αὐτὰς Sp.: αὐτοὺς libri 29 οὐκ add. a Sp. et tab.

ἐκείνῳ τὸ ἔλαττον θερμὸν μίξει τοῦ ἐναντίου. ἡ γοῦν φλὸξ ἔλαττον μὲν θερμὸν τοῦ πεπυρωμένου σιδήρου, ἀλλ' οὐ ψυχρότητος μίξει, ἀλλ' ἔστιν ἡ | ἐπίτασις ἐν τῷ σιδήρῳ παρὰ τὴν τῆς ὕλης στερεότητά τε καὶ ἀντιτυπίαν. 115 τῷ γὰρ ἀντιβατικὴ εἶναι καὶ μὴ εἰκτὴ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν τοιοῦτον παρέχεται. καὶ τὸ ὡς στοιχεῖον δὴ πῦρ, τὴν φύσιν ὂν μανόν τε καὶ ξηρὸν καὶ ἄμικτον ὕλης χορηγίαν παρέχειν δυναμένης τοιούτῳ πυρί, οὕτω θερμόν ἐστιν. ἀμέλει ταῦτα αὐτοῦ ἐξάπτεται, ὅσα ἐν αὐτῷ πίλησίν τινα ἔχει καὶ πυκνότητα καὶ τῷ τοιούτῳ πυρὶ τροφήν. διὸ καὶ εὐλογώτερον ἄν τις λέγοι τὸ τοιοῦτο πῦρ μεμῖχθαι τῷ ἐναντίῳ. τροφῆς γὰρ τοῦτο δεῖται καὶ σώζεται, ἕως ταύτην ἔχῃ, τροφὴ δὲ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ. ἔτι οὖν ἐπεὶ ὕλη τὸ τοιοῦτο πῦρ, ἔχοι ἄν τι καὶ τοῦ ἐναντίου αὐτῷ ὃ φέρον εἰς αὐτὸ μεταβάλλει. τὸ δὲ οὐκ ἐπὶ τροφῇ πῦρ, ἀλλ' εἰλικρινές τε καὶ καθαρὸν ἄμικτον τοῦ ἐναντίου, τὸ καθ' αὑτὸ ὑφεστός, ὡς καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἕκαστον.

XVIII. Περὶ τοῦ τὴν φύσιν ὑπάρχειν ἀρχὴν κινήσεως.

Ὅτι μὲν ἡ φύσις ἀρχὴ κινήσεως, δῆλον ἐκ τοῦ τῆς κινήσεως ἀρχῇ διαφέρειν τὰ φυσικὰ τῶν μὴ φυσικῶν σωμάτων, ᾧ δὲ διαφέροντα τὰ φυσικὰ τῶν μὴ φυσικῶν φυσικά ἐστι, τοῦτο εἶναι τὴν φύσιν. ὅσα μὲν οὖν σώματα γενητά ἐστιν ὄντα φυσικά, τούτοις ἡ γένεσις ἐν ἀλλοτρίοις γίνεται τόποις. καὶ ἔστιν ἡ κίνησις αὐτοῖς συνεργοῦσα | πρὸς τὸ ἐν τῷ οἰκείῳ 116 γενέσθαι τόπῳ, ἐν ᾧ γενόμενα ἠρεμεῖ τε κατὰ τόπον καὶ ἔστι καθό ἐστι γινόμενα τελειότητι (εἶχε γὰρ ἐν αὑτοῖς καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τοῦτο κινήσεως), τοῖς δ' ἀγενήτοις τε καὶ τῇ ἑαυτῶν φύσει τελείοις σώμασιν καὶ οὖσιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν αὐτοῖς τόπῳ ἡ φύσις, τοῦτ' ἔστιν ἡ ἐν αὐτοῖς ἀρχὴ τῆς κινήσεως, οὐκ εἰς τὴν ἐξ ἀτελείας εἰς τελειότητα μεταβολὴν συντελεῖ, οὐδὲ εἰς τὸ ἐπὶ τὸν κατὰ φύσιν αὐτοῖς τόπον ἐνεχθῆναι (τέλειά τε γάρ ἐστι καὶ οὐδέποτε ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν ἑαυτοῖς τόπου), ἀλλ' εἰς τὸ διὰ τῆς κατ' αὐτὸν ἐνεργείας ὁμοιοῦσθαι τῷ τῶν ὄντων ἀρίστῳ, τῇ ἀιδίῳ τε καὶ συνεχεῖ καὶ ὁμαλῇ κινήσει, μιμούμενα τό τε ἐνεργείᾳ δεῖν εἶναι αὐτοῦ καὶ τὸ ἀκίνητον καὶ τὴν στάσιν. διὰ μὲν τοῦ κινεῖσθαι τὸ ἐνεργείᾳ εἶναι αὐτοῦ (ἐνέργειά τις ἡ κίνησις· ἔδει γὰρ τὰ μιμούμενα τὸ ἁπλῶς ἐνεργείᾳ ὂν καὶ μηδαμῶς κοινωνοῦν δυνάμεως δι' ἐνεργείας τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν), διὰ δὲ τοῦ συνεχῶς [ἢ] καὶ τεταγμένως καὶ ὁμοίως ἀεὶ κινεῖσθαι τὴν ἀίδιον αὐτοῦ μεμίμηται φύσιν. οὔτε γὰρ μὴ κινούμενον ἦν ἂν σῶμα φυσικόν, ὃ κυριώτατον τῶν σωμάτων, οὔτε κινούμενον τοῦ στῆναί ποτε καὶ μὴ συνεχῶς κινεῖσθαι εὔλογον αἰτίαν ἔχει· οὔτε γὰρ παρὰ τοῦ τόπου, οὔτε παρὰ τοῦ κινεῖσθαι παρὰ | φύσιν, οὔτε 117

6 fortasse ⟨οὐχ⟩ οὕτω 10 ἔχει a Sp. 11 αὐτὸ V 12 ἐπὶ τροφῇ scripsi: ἐπὶ τροφὴ V: ἐπιτροφὴ a: ἔστι τροφῇ Sp. 13 τὸ] expectas καὶ 22 γενόμενα coni. Sp. ἐν τελειότητι Vict. αὐτοῖσ V 26 τελεία a Sp. 27 ἑαυτοῖς] αὐτοῖς coni. Sp. 30 δεῖν del. vel ἀεὶ Sp. bene 31 γάρ τις B^2 Vict. Sp. fortasse αὑτοῖς 33 ἢ del. Sp. 34 οὔτε scripsi: οὐδὲ libri

παρὰ τῆς διὰ τὸ θνητὸν ἀσθενείας. διὸ κινούμενα συνεχῶς κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς φύσιν διὰ τῆς ἐν τῇ κινήσει μονῆς τὴν ἐκείνου μιμεῖται στάσιν. ὅτι δ᾽ οὐ τὸ κινεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ συνεχῆ τε καὶ αἴδιον κινεῖσθαι κίνησιν κατὰ φύσιν αὐτοῖς, δείκνυσι καὶ τὸ σχῆμα ἔχειν αὐτὰ σφαιρικόν, ἐπεὶ τὸ μὲν ἄριστόν τε καὶ τελειότατον τῶν σχημάτων τῷ ἀρίστῳ τῶν σωμάτων κατὰ φύσιν, τῷ δὲ τοιούτῳ σχήματι παρὰ φύσιν ἡ στάσις· διὸ οὐδὲ βάσιν ἔχει τινὰ καθ᾽ ἣν στήσεται.

XIX. Ὅτι ⟨εἰ⟩ ὁ κόσμος αἴδιός ἐστι, τὸ δὲ κόσμῳ εἶναι αὐτῷ ἡ τάξις ἐστίν, εἴη ἂν ἐν τῇ οἰκείᾳ οὐσίᾳ αὐτοῦ καὶ τοῦτο.

Εἰ ὁ κόσμος αἴδιος τῇ ἑαυτοῦ φύσει, τὸ δὲ κόσμῳ εἶναί ἐστι τὸ ἐν τοιᾷδε τάξει εἶναί τινι, εἴη ἂν καὶ τὴν τάξιν παρὰ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἔχων. εἰ δὲ τοῦτο, οὔτε πρὸς τὸ εἶναι οὔτε πρὸς τὴν τάξιν ἣν ἔχει δέοιτ᾽ ἂν τοῦ προνοήσαντος. ἀλλὰ μὴν πᾶν τὸ προνοοῦν ἢ τοῦ εἶναι ⟨τὸ⟩ προνοούμενον προνοεῖ ἢ τοῦ εὖ εἶναι, ὧν πρὸς μηδέτερον δεόμενος τοῦ προνοήσοντος ὁ κόσμος οὐδ᾽ ἂν προνοοῖτο ὅλως. ἢ πᾶς μὲν ὁ κόσμος οὐ δεῖταί τινος προνοήσαντος, οὔτε πρὸς τὸ εἶναι, οὔτε πρὸς τὸ εὖ εἶναι, ἡ δὲ γινομένη πρόνοια ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται μέρους μέν τινος ἐν τῷ | κόσμῳ προνοοῦντος, μέρους δέ τινος προνοουμένου. ὅσον μὲν γὰρ αὐτοῦ σῶμα 118 ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτόν ἐστι, καὶ ἀεὶ κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν τε καὶ ψυχὴν τεταγμένον, καὶ τὴν αὑτοῦ κίνησιν κινούμενον ἐφέσει μιμήσεως τοῦ πρώτου θεοῦ, τοῦτ᾽ οὐδὲν δεῖται τοῦ προνοήσοντος, ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει τήν τε κατὰ τὸ εἶναι καὶ τὴν κατὰ τὸ εὖ εἶναι τελειότητα ἔχον, ὅσον δὲ αὐτοῦ γενητόν τε καὶ φθαρτὸν καὶ τῆς παρ᾽ ἄλλου βοηθείας δεόμενον πρός τε τὸ εἶναι καὶ πρὸς τὴν διὰ τῆς εὐτάκτου μεταβολῆς κατ᾽ εἶδος αἰδιότητα, τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ προνοούμενον ὑπὸ τῆς τοῦ θείου μέρους τοῦ κόσμου κινήσεως εὐτάκτου καὶ ποιᾶς σχέσεως πρὸς αὐτὸ κυβερνώμενον· [ὑφ᾽] ἧς, ἐφ᾽ ὅσον ἐνδέχεται θνητόν τι ὄν, μετέχον τάξεως, παρ᾽ ἐκείνων αὐτῆς τυγχάνον [δι᾽ αὐτῆς] φυλάσσει δι᾽ αὐτῆς τὴν κατ᾽ εἶδος ἀφθαρσίαν.

XX. Πῶς τὸ μεταβάλλον εἴς τι καθ᾽ ἣν ἔχει δύναμιν, τηρεῖ τὴν δύναμιν καὶ μετὰ τὸ μεταβάλλειν, εἰς ὃ μετέβαλλεν.

Πῶς τὸ μεταβάλλον εἴς τι τῷ δύναμιν ἔχειν πρὸ τοῦ μεταβάλλειν εἰς αὐτὸ τῆς εἰς αὐτὸ μεταβολῆς [κινεῖται] τηρεῖ [τε] τὴν δύναμιν τὴν τοῦ γίνεσθαι ἐκεῖνο πάλιν ἐξ οὗ μετέβαλλεν; καὶ γίνεται πάλιν ἐκεῖνο, | ὡς 119

2 μόνης a   8 εἰ add. B² tab. Sp.   11 τινι ante τάξει colloc. a Sp.   13 προνοήσαντος v. c. VSGFa Sp.: προνοήσοντος V¹B   13 τὸ add. Sp.   14 προνοεῖ Sp.: προνοεῖται libri   16 προνοήσοντος a Sp.   19 et 20 αὐτοῦ V   21 θείου coni. Sp.   26 ποιᾷ σχέσει Sp.   αὐτὸ Sp.: αὐτοῦ libri   ὑφ᾽ delevi   27 καὶ παρ᾽ Vict.   27. 28 δι᾽ αὐτῆς del. S²B² om. a Sp.   30 (et 33) μετέβαλεν a Sp.   32 κινεῖται et τε del. Sp.   33 γίνεσθαι scripsi: δύνασθαι libri   πάλιν scripsi: πᾶν libri   καὶ γίνεσθαι Vict. Sp.   signum interr. posui post μετέβαλλεν, post ἐκεῖνο libri

λέγει Ἀριστοτέλης ἐπὶ τοῦ κόσμου, εἰ γενητὸς εἴη· διὰ τοῦτο γάρ φησιν αὐτὸν καὶ φθαρήσεσθαι. οὐ γὰρ οὕτως ἔχοντα ὁρᾶται τὰ γινόμενα· οὔτε γὰρ τὸ βάθρον τὸ ἐκ τοῦ τοιοῦδε ξύλου γεγονὸς φυλάσσει τὴν δύναμιν ἔτι τοῦ τοιοῦτο γενέσθαι ξύλον, οὐδ' εἰς ταὐτὸ ἡ μεταβολή τε καὶ φθορά, οὔθ' ὁ ἔκ τινων κατὰ μεταβολὴν γινόμενος ἄνθρωπος πάλιν εἰς ἐκεῖνα φθείρεται, ἐξ ὧν ἡ γένεσις αὐτῷ, τόδε τὸ ἔμμηνον καὶ τόδε τὸ σπέρμα. ἢ τὰ μὲν κατὰ τὰς τέχνας γινόμενα οὐκ ἀνακάμπτει πάλιν ἐπὶ τὰς ὕλας, ὅτι μηδὲ ἦν τῆς τέχνης ἔργον ἡ ὕλη, ἐξ ἧς ἐποίει τὸ ἔργον, ἀλλὰ μηδ' ἦν ἀντικειμένη τῷ ἔργῳ γινομένῳ, εἰς ὃ ἡ μεταβολὴ τῷ γινομένῳ. ἔχον δὲ τὸ ὑποκείμενον φυσικόν τε ὂν δύναμιν τοῦ δέξασθαί τε τοῦτο τὸ εἶδος καὶ μή, κἂν δέξηται, φυλάσσον τὴν δύναμιν τὴν τοῦ χωρίζεσθαι τοῦ εἴδους ὃ ἐδέξατο, χωρίζεταί τε αὐτοῦ καὶ φθείρεται, καὶ γίνεται αὐτῷ ἡ φθορὰ ὥσπερ οὖν καὶ ἡ γένεσις ὑπὸ ἔξωθέν τινος ἤ τινος τοιούτου, εἰ ὡς τεχνικὸν φθείροιτο, ἢ ὑπὸ φύσεως, εἰ τῇ τοῦ ὑποκειμένου σώματος φυσικῇ φθορᾷ συμφθείροιτο καὶ τὸ τῆς τέχνης ἔργον. ἐπὶ δὲ [τῆς] τῶν φύσει γινομένων, ὥσπερ οὖν τὸ γινόμενον, οὕτω καὶ τὸ ὑποκείμενον φύσει, καὶ ἔστι πρῶτον μὲν ὑποκείμενον ἡ ὕλη, ἥτις οὐδέποτέ | ἐστιν ἐνεργείᾳ καθ' αὑτήν, ἐνεργείᾳ δὲ ὑποκείμενα τὰ στοιχεῖα, ἃ ἤδη μετά τινος ποιότητός τε ὄντα καὶ ἐναντιώσεως εἰς ἄλληλα μεταβάλλει κατὰ τὰς ἐναντιώσεις, ἃς ἔχει πρὸς ἄλληλα, τῆς ὑποκειμένης αὐτοῖς ὕλης κοινῆς τε οὔσης ἁπάσης καὶ ἀλλοιούσης τὸ εἶδος κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τῆς ποιότητος ἐναντίωσιν. τῷ γὰρ τόδε τι γεγονέναι, ἔχειν δὲ δύναμιν καὶ τοῦ ἐν τῷ ἐναντίῳ τοῦδε εἶναι φυλάσσουσα τὴν δύναμιν μεταβάλλει ποτὲ καὶ εἰς ἐκεῖνο· διὸ οὐδὲν ἄφθαρτον τῶν ἁπλῶν τε καὶ γενητῶν σωμάτων. γίνεται δὲ ἐκ τῶν ἁπλῶν τούτων σωμάτων καὶ τὰ σύνθετα κατὰ μῖξίν τινα καὶ κρᾶσιν καὶ συμμετρίαν τῶν δυνάμεων, καθ' ἣν οὐκ εἰς ἕν τι τῶν ἁπλῶν μεταβολὴ γίνεται, ἀλλ' εἴς τι μεταξὺ μετέχον ἁπασῶν τῶν ποιοτήτων τε καὶ δυνάμεων τῶν ἐν τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν ὑποκειμένων, ἔχοντα δὲ δύναμιν καὶ τοῦ χωρίζεσθαι πάλιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ σώματα ἁπλᾶ ἐκ τῆς τοιαύτης μίξεως ἀναλύεταί τε καὶ χωρίζεται. διὸ οὐχ οἷόν τέ τι τῶν ἐξ αὐτῶν συγκειμένων ἄφθαρτον εἶναι. γίνεται δὲ καὶ ἡ τῶν ζῴων γένεσις κατὰ συμμετρίαν τινῶν σωμάτων ἤδη μεμιγμένων αὐτῶν (οὐ γὰρ ἁπλοῦν σῶμα τὸ ἔμμηνον), καθ' ἣν συμμετρίαν ἔμψυχά τε γίνεται καὶ ἡνωμένα καὶ τάσδε τινὰς τὰς δυνάμεις ἔχοντα. ἧς [ἣ] συμμετρίας λυομένης τῷ τὰ ἐξ ὧν ἐγένετο μεταβάλλοντα μὴ | τηρεῖν τὰς δυνάμεις, καθ' ἃς ἡ συμμετρία, ἀνάλυσίς τε καὶ διάλυσις αὐτῶν γίνεται οὐκ εἰς τὰ μηκέτ' ἂν αὐτοῖς σῳζόμενα, οἷον καὶ τὸ ἔμμηνον. τοῦτο μὲν γὰρ ἦν καὶ αὐτὸ σύνθετον, ἥτις σύνθεσις μετὰ τὴν πρώτην μῖξίν τε καὶ ἁρμονίαν τῶν ἐξ ὧν ἡ σύνθεσις τῷ ζῴῳ σωμά-

(120 / 121: marginal page numbers of the older edition at the two "|" marks)

---

1 λέγει] cf. de Caelo I, 10. 279ᵇ4 fortasse γενητὸν et αὐτὸ 4 οὐδ' scripsi: οὔτ' libri οὔθ'] οὐ γὰρ coni. Sp. 10 pr. τε del. Sp. recte τε τοῦτο Sp.: γε τοῦτο libri 11 δέξηται B²S²a Sp.: δέηται VB¹S¹F 13 εἰ B² Sp.: ἢ libri 14 εἰ B² Sp.: ἢ libri 15 τῆς del. Sp. 16 γιν. et ὑποκ. mutat Schwartz 22 τοῦ Vict.: τῷ libri 29 μίξεως] ω in lit. V 30. 31 ἄφθαρτον] alt. α in lit. V 32 ἐμμένον a 34 ἧς Sp.: ἣ VS¹B¹: ἧς ἣ B²S²a 36 αὐτοῖς] fortasse αὐτὰ

των. μεταβάλλοντα δ' ἐξ ὧν ταῦτα τὰ σώματα (ταῦτα δ' ἦν τὰ στοιχεῖα σωζόμενα) λύεταί τε ἀπ' ἀλλήλων ἀσυμμετρίας τινὸς ἐν αὐτοῖς γινομένης τῷ πλεονεκτήσαντι ἐξ αὐτῶν (οὐ γὰρ δύναμιν ἔχοντα. ὥστ' ἐπ' ἄπειρον τὴν τοιαύτην συμμετρίαν φυλάσσειν). καὶ ἔστιν ἥ τε τῶν ζῴων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνθέτων σωμάτων φθορὰ γινομένη εἰς τὴν τῶν στοιχείων ἀνάλυσιν, ἐξ ὧν κατὰ συμμετρίαν τινὰ τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν στοιχείων ἡ γένεσίς τε αὐτῶν καὶ ἡ σύστασις. καὶ ὁ κόσμος δὲ τῶν ἔκ τινων σωμάτων ἐνεργείᾳ ὄντων κατὰ μεταβολήν τινα γέγονεν † δῆλον ὅτι τὰ σώματα ἐκεῖνα σώζεται ἐν αὐτῷ, ὧν κατὰ μεταβολὴν ἡ γένεσις αὐτῶν, σωζόμενα δὲ καὶ δυνάμενα κἀκείνως ἔχειν, ὡς ἔχοντα μεταβάλλειν εἰς τὸ κόσμος εἶναι, πάλιν ἂν μεταβάλλοι, εἰς ὃν μεταβάλλοντα οὐκέτ' ἂν ὁ κόσμος εἴη, ὥσπερ ὁρῶμεν μεταβάλλοντα τά τε ἁπλᾶ σώματα εἰς ἄλληλα πρῶτα † ἣν ὑποκειμένην αὐτοῖς ὕλην εἶναι δεκτικὴν τῶν εἰδοποιούντων τὰ πρῶτα σώματα, καὶ τὰ σύνθετα, | ὅταν ἢ διὰ τὴν φύσιν ἢ διά τινα ἔξωθεν περίστασιν 122 ἐπικρατήσῃ τι ἐν αὐτοῖς, ὃ λύει τὴν συμμετρίαν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, καθ' ἣν τὸ εἶναι τῷ συνθέτῳ σώματι.

XXI. Ὅτι μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ πρόνοια κατὰ Ἀριστοτέλη.

Πρῴην ἡμῖν γινομένων πρὸς τοὺς ἑταίρους περὶ προνοίας λόγων, καὶ πειρωμένου μου δεικνύναι, ὅτι τέ ἐστι κατὰ Ἀριστοτέλη ἀπὸ τῶν θείων τῶν θνητῶν ἐπιμέλειά τις καὶ πρόνοια, καὶ τίς, καὶ τίνα γινομένη τὸν τρόπον ὄντος ἑτοίμου λέγειν, εἶπέ τις τῶν παρόντων πρῶτον ἄξιον εἶναι μαθεῖν, πῶς ἀποκρίνασθαι δεῖ πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, πότερα χρὴ προηγουμένως λέγειν τὰ θεῖα τῶνδε προνοεῖσθαι καθ' ἡμᾶς, ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἱ γὰρ οὐ φάσκοντες εἶναι κατὰ Ἀριστοτέλη πρόνοιαν τὴν ὑφ' ἡμῶν λεγομένην γίνεσθαι, πρόνοιαν κατὰ συμβεβηκός φασι γίνεσθαι λέγεσθαι. εἰ δὲ ἐν πᾶσιν, οἷς προστίθεται, τὸ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦ μὴ κυρίως εἶναι τούτοις ἃ λέγεται σημεῖόν ἐστι, τὸ δὲ μὴ κυρίως ὂν οὐδ' ὄν πως, οὐδ' ἂν ἡ κατὰ συμβεβηκὸς λεγομένη πρόνοια εἴη πρόνοια μετὰ τοιαύτης προσθήκης λεγομένη. κατὰ συμβεβηκός τε γὰρ κε|κινῆσθαι λέγεται τὰ μὴ κι- 123 νούμενα κυρίως τε καὶ καθ' αὑτά, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς αἴτια μὲν ταῦτα, ἀφ' ὧν μηδεμία συντέλεια προηγουμένως πρὸς τὰ ὧν αἴτια εἶναι λέγεται. εἰ δὴ καὶ τὴν πρόνοιαν μετὰ ταύτης γίνεσθαι τῆς προσθήκης λέγομεν, ἴσως ἐξ ὧν λέγομεν αὐτοὶ περὶ προνοίας ἀναιροῖμεν ἂν τὸ εἶναι τὴν πρόνοιαν. ὡς γὰρ τὴν κίβδηλον δραχμὴν οὐχ οἷόν τε δραχμὴν εἶναι λέγειν τῷ ἀναιρετικὸν αὐτῆς εἶναι τὸ προσκείμενον, οὕτως οὐδὲ τὴν κατὰ συμβεβηκὸς

---

1 μεταβάλλον τὰ V ταῦτα] fortasse τοῦτο 3 ἔχοντα VFB^1S^1: ἔχει B^2S^2 Sp.: ἔχειν a 4 φυλάσσειν B^2S^2Fa Sp.: φυλάσσει VB^1S^1 7 τῶν ἐκ VB^1S^1: τῶν εἰ B^2S^2a: ἐκ Vict.: εἰ ἐκ Sp. 8 γέγονεν] γίνεσθαι ἢ γεγονέναι Vict. 9 ὧν] ᾧ a Sp. αὐτῶν] αὐτοῦ Schwartz 10 ὡς] εἰς τὰ B^2 μεταβάλλειν] μεταβάλλει Sp.: fortasse μετέβαλλεν 11 ὃν] τὰ a: fortasse ὃ ὁ del. Diels 12 πρῶτα· ην sic V: πρῶτα ἣν B^1S^1: πρῶτα τῷ τὴν B^2S^2a Sp. 14 alt. ἢ SB^2a Sp.: καὶ B^1V 23 προνοεῖσθαι] προνοεῖν τῶν coni. Sp.: προνοεῖν Schwartz, melius 24 οἱ B^2S^2a Sp.: εἰ VB^1S^1F 29 κεκινῆσθαι] pr. κ in lit. V 35 προκείμενον a Sp. τὴν Sp.: τὸ libri

πρόνοιαν οἷόν τε λέγειν πρόνοιαν τῷ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἐν πᾶσιν ἐπὶ ἀναιρέσει τοῦ ᾧ συντίθεται προστίθεσθαι.

Καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτόν· τί δέ; ἀναγκαῖον εἶναί σοι δοκεῖ τὴν πρόνοιαν θατέρῳ τούτων προσγενέσθαι, καὶ δεῖν τὸν ἀποκρινόμενον πρὸς τὸν οὕτως ἐρωτῶντα ἢ προηγουμένως καὶ καθ' αὑτὸ γίνεσθαι λέγειν αὐτὴν ἢ κατὰ συμβεβηκός;

Καὶ ὅς· τί γὰρ ἄν τις λέγων ἄλλο παρὰ ταῦτα δόξειεν κατὰ λόγον ποιεῖσθαι τὴν ἀπόκρισιν;

Δῆλον, εἶπον, ὡς εἰ μὲν μηδὲν φαίνοιτο δυνάμενον εἶναι μεταξὺ τοῦ καθ' αὑτὸ καὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκός, ἀνάγκη τὸν ἀποκρινόμενον ὑγιῶς πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐν θατέρῳ τὴν πρόνοιαν τίθεσθαι, εἰ δ' ἐστί τι δυνάμενον εἶναι τούτων μεταξύ, φανερὸν ὡς ὁ τοῦτο δείξας εἴη ἂν δεικνὺς τὴν ἐρώτησιν οὐκ ἀναγκαίαν τῷ μὴ πάντας | 124 τοὺς δυναμένους λέγεσθαι τρόπους τῆς προνοίας περιειληφέναι.

Καὶ τί ἄν, εἶπεν, εἴη τοιοῦτον, ὃ τῷ παραλελεῖφθαι παραλύει τὸ τῆς ἀποκρίσεως ἀναγκαῖον;

Κἀγώ· δοκῶ μοι τοῦτο γνώριμον ἔσεσθαι, εἴτε τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον εἴτε καὶ μή, εἰ πρῶτον ὑπομνήσαιμεν ἑαυτούς, τίνος ποτὲ ἐκείνων ἑκάτερον † εἶναι μηνυτικόν, λέγω δὲ τό τε καθ' αὑτὸ καὶ κατὰ συμβεβηκός. τοῦ δ' ὀρθῶς με φήσαντος λέγειν ἐπειρώμην τὸ σημαινόμενον ὑφ' ἑκατέρου τῶν ἐν τῇ ἐρωτήσει κειμένων ἐκτίθεσθαι, λέγων καθ' αὑτὸ μὲν προνοεῖν τινος λέγεσθαι τοῦτον, ὅς ποιησάμενος σκοπὸν τὴν ὠφελίαν τοῦ προκειμένου ἐνεργεῖ τε καὶ πράττει ταύτης χάριν τὰ δι' ὧν οἴεται τοῦ προκειμένου τεύξεσθαι σκοποῦ, τέλος ποιούμενος τῶν ἐνεργειῶν τὴν ὠφελίαν τοῦ προνοουμένου· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ προνοεῖν λέγεταί τί τινος, ὅταν, μηδὲν τοῦ προνοεῖν οὕτως λεγομένου πράττοντος ὑπὲρ ὠφελίας τοῦ προνοουμένου, ἔκ τινων ὑπ' ἐκείνου γινομένων ὠφελεῖσθαί τι συμβαίνῃ, μηδὲ τὴν ἀρχὴν γνωρίζοντος τὸ συμβαῖνον τοῦ τοῦτον προνοοῦντος τὸν τρόπον. θησαυρόν τε γὰρ εὑρηκέναι δοκεῖ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ πρώτως ἄλλου τινὸς ὀρύσσων χάριν, μηδὲ εὑρήσειν προσδοκῶν· καὶ ὑπὸ κεραυνοῦ τινος ἀπόλωλε κατὰ συμβεβηκὸς τῷ τὸν κεραυνὸν μήτε | 125 τούτου χάριν ἐνεχθῆναι, μήτε τοῦ τοῦτο ἔσεσθαι ἔννοιάν τινα γεγονέναι τῷ τοῦ κεραυνοῦ ποιητῇ εἴτε καὶ δημιουργῷ. ἡ γὰρ γνῶσίς τινος τῶν ἑπομένων τοῖς γινομένοις ἄλλου χάριν παραλύει τὸ γίνεσθαι κατὰ συμβεβηκὸς αὐτὰ τῷ κατὰ συμβεβηκὸς μὲν εἶναι τὸ παρὰ λόγον γίνεσθαι δοκοῦν, τὴν δὲ πρόγνωσιν τῶν κατὰ λόγον γινο-

---

2 τοῦ B²S²a Sp.: τῷ VFS¹: τὸ B¹ 7 τί G Sp.: τίς Va post ἄλλο litura 1 litt. V 15 τί ἄν Sp.: πᾶν VGFS¹B¹: παντοῖον B²S²a Sp. 18 ἐκείνων] ει in ras. V 19 εἶναι] fortasse ἐστὶ 20 με Sp.: μὲν libri 22 ὠφέλειαν a Sp. semper προκειμένου] προνοουμένου Diels recte 23 χάριν] ρ in lit. V 25 λέγεσθαι coni. Sp. 27 συμβαίνῃ S²a Sp.: συμβαίνει B²: συμβῆναι VFB¹S¹ 29 ὀρύσσων Sp.: ὀρύσσειν libri 30 τινος] fortasse τις 31. 32 τοῦ τοῦτο scripsi: τούτου τὸ VBSa: τούτου τι τὸ Vict.: τοῦτο coni. Sp. 34 αὐτὰ τῷ scripsi: αὐτῷ VB¹S¹F: αὐτῷ τῷ B²S²Ga Sp. 35 παρὰ λόγον a Sp.: παράλογον codd. supra τὴν B²: εἰ τῶν s. v. V

μένων σημεῖον εἶναι δοκεῖν. ἢ γὰρ οὐκ ἐπὶ τούτων καὶ τῶν οὕτως γινομένων κατηγοροῦμεν τὸ συμβεβηκός;

Κἀκεῖνος· οὐκ ἐπ' ἄλλων μέν. τὴν γοῦν τύχην κατὰ συμβεβηκὸς αἰτίαν εἶναι λέγοντες † οὐκ ἔλαττον αὐτὴν ὁρίζομεν τοῦ σπανίως γίνεσθαι τῷ ἀπροοράτῳ.

Ἀλλὰ μήν, ἔφην ἐγώ, τοιαύτης οὔσης τῆς τε καθ' αὑτὸ καὶ τῆς κατὰ συμβεβηκὸς προνοίας οὐκέτ' οἶμαί σε δεήσεσθαι πολλῶν λόγων πρὸς τὸ μὴ ἡγεῖσθαι ἱκανῶς ἔχειν τὴν ἐρώτησιν τὴν ἀξιοῦσαν τὴν πρόνοιαν εἴς τε τὴν καθ' αὑτὸ καὶ τὴν κατὰ συμβεβηκὸς διαίρεσιν μόνας.

Ὀρθῶς λέγεις, εἶπεν· εἰ γάρ τις γνωρίζει τὴν γινομένην ὠφελίαν εἴς τινα ἐκ τῶν ὑφ' αὑτοῦ γινομένων ἄλλου χάριν, δῆλον ἐκ τῶν προειρημένων ὅτι μήτε καθ' αὑτὸ μήτε κατὰ συμβεβηκὸς οὗτος προνοεῖ τοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ὑπό τινος τῶν ὑφ' αὑτοῦ γινομένων ὠφελουμένου. |

Τί δέ, εἶπον ἐγώ, εἰ πρὸς τῷ γνωρίζειν τὴν ὠφελίαν τὴν γινομένην 126 εἴς τινα καὶ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν γίνοιτο, οὐ πολὺ πλεῖον ἔτι τὴν οὕτως γινομένην πρόνοιαν ἐρεῖς ἀφεστάναι τῆς κατὰ συμβεβηκός;

Καὶ ὅς· πάνυ μὲν οὖν. σχεδὸν γὰρ ἡ τοῦτον γινομένη τὸν τρόπον ὄντα καθ' αὑτὸ προνοεῖν τινος τὸ ἕνεκα τοῦ προνοουμένου πάντα ποιεῖν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ ἕνεκα μὲν ἄλλου τινὰ ποιεῖν, οὐ γνωρίζον δὲ τὴν εἰς τοῦτο δι' ἐκείνου γινομένην ὠφελίαν, οὐδὲ βουλόμενον. τὸ δὲ μὴ ἕνεκα μὲν τούτου ποιοῦν, γνωρίζον δὲ καὶ βουλόμενον ὠφελεῖσθαι τοῦτο, προνοοῖ μὲν ἂν τούτου, οὔτε δὲ καθ' αὑτὸ οὔτε κατὰ συμβεβηκός. [καὶ εἰ ὠφελοῖ μὲν τοῦτο, ἐφ' ἑαυτὸ δὲ τὴν ἀναφορὰν ποιοῖτο τῆς ὠφελίας, οὐδὲ τοῦτο καθ' αὑτὸ οὐδὲ κατὰ συμβεβηκὸς προνοεῖ· καὶ εἴ τι τῶν μὲν καθόλου καθ' αὑτό, τῶν δ' ἐν μέρει κατὰ συμβεβηκός, οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς οὔτε καθ' αὑτὸ οὔτε κατὰ συμβεβηκὸς τῶν καθ' ἕκαστα προνοεῖ, οὐ καθ' αὑτὸ μέν, ὅτι ⟨οὐ⟩ τούτων ἕνεκα, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς δέ, ὅτι οὐχ ἕτερον τὸ καθόλου τῶν κατὰ μέρος (ἐν γὰρ τούτοις αὐτῷ τὸ εἶναι) ἀποδεῖν τοῦ γίγνεσθαι καθ' αὑτὴν προηγουμένως.]

Τί δ' ἄν, εἶπον, λέγοις περὶ τοῦ προνοοῦντος μέν τινων, ἐφ' ἑαυτὸν μέντοι τὴν ἀπὸ τῶν προ|νοουμένων ὠφελίαν ἀναφέροντος; ὃν τρόπον ὁρῶμεν 127 τούς τε ποιμένας τῶν προβάτων προνοουμένους, καὶ τοὺς βουκόλους τῶν βοῶν, καὶ τῶν αἰγῶν τοὺς αἰπόλους, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἱππονόμους καὶ τοὺς συβώτας τῶν νεμομένων τε καὶ βοσκομένων ὑπ' αὐτῶν.

---

1 δοκεῖ Sp. quia falso interpunxit ante σημεῖον 4 λέγοντες εἶναι a Sp. οὐκ] ἐπ' B^2S^2a Sp.; fortasse recte cf. Simpl. ad Phys. II, 5. 334,6 sqq. τοῦ] οὐ τῷ B^2S^2a Sp.: τῷ Diels 5 ἀπροοράτῳ] ἀπροαιρέτῳ Vict. 9 fortasse διαιρεῖσθαι 18 ὄντα καθ' αὑτὸ] καθ' αὑτὸ ὄντα καθ' αὑτὸ Vict.: καθ' αὑτὸ ὂν τὸ καθ' αὑτὸ Sp.: sensus postulat tale quid: (17) οὖν, εἶπεν, ἡ τοῦτον et (17. 18) τρόπον ὅτι καθ' 18 τινος ἢ τὸ a 19 τινὰ] τινὸς B^2S^2a ποιεῖν B^2S^2a Sp.: ποιεῖ VFB^1S^1 22—29 καὶ εἰ — προηγουμένως emblema ex 30 sqq. 24 ⟨οὔτε⟩ καθ' αὑτὸ οὔτε coni. Sp. 25. 26 οὔτε — οὔτε Sp.: οὐδὲ — οὐδὲ libri 26 οὐ B^2S^2a Sp.: ἢ VB^1S^1 post ὅτι add. οὐ B^2S^2a Sp. 28 fortasse ⟨ὀλίγον⟩ ἀποδεῖ 28. 29 αὑτὴν] αὑτὸ καὶ coni. Sp. recte 31 προουμένων V 32 ποιμένας] inter ι et μ 2 litt. erasae V προνοοῦντας coni. Sp. recte

Ἀλλ' οὗτοί γε, ἔφη, καὶ πᾶσά γε ἡ τοῦτον τὸν τρόπον γινομένη πρόνοια ὀλίγον τι διαφέρει τῆς γινομένης προηγουμένως τε καὶ καθ' αὑτήν· τῶν γὰρ ἄλλων γινομένων ὁμοίως ὁ σκοπὸς μετατιθέμενος μόνος τῆς τοιαύτης προνοίας [ὁ] πρὸς τὴν καθ' αὑτὸ ποιεῖ τὴν διαφοράν.

Τί δ', οὐχὶ καὶ ὁ λέγων, ἔφην, τῷ μὲν καθ' αὑτὸ γίνεσθαι τὴν πρόνοιαν, τῷ δὲ κατὰ συμβεβηκός, καθ' αὑτὸ μὲν τῶν καθόλου, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τῶν ὑπ' αὐτά, ἄλλον τινὰ τρόπον προνοίας λέγει παρὰ τοὺς ῥηθέντας ἐξ ἀρχῆς;

Πῶς γάρ, εἶπεν, οὐκ ἄλλον, εἴ γε τὸ κοινὸν ἄλλο μὲν ἑκάστου τῶν ὑφ' ἑαυτό, ἐν τούτοις μὲν τὸ ἕν τι εἶναι ἔχον, καὶ διὰ τοῦτο κοινωνοῦν πως αὐτοῖς τῶν εἰς αὐτὸ γινομένων προηγουμένως;

Κἀγὼ πρὸς αὐτόν· δῆλον τοίνυν, εἶπον, ἐκ τῶν ὡμολογημένων, ὅτι καθ' ὃν ἄν τις τῶν ὕστερον ῥηθέντων τρόπον τὴν πρόνοιαν γίνεσθαι | λέγῃ, οὔτε προηγουμένως οὔτε κατὰ συμβεβηκὸς ἂν αὐτὴν γίνεσθαι λέγοι. 128

Δῆλον γὰρ οὖν εἶπεν.

Ἀλλὰ μήν, ἔφην, τούτου δήλου γεγονότος δῆλον, ὡς οὔτε ἡ πρώτη εἰς ἣν ἔφης ἐρωτᾶν τινας, ἀποκρίσεως ἀξία, οὔθ' ὁ κατά τινα τούτων τῶν τρόπων τὴν πρόνοιαν γίνεσθαι λέγων ἀναιρεῖ τὴν πρόνοιαν, ὡς δοκεῖ ποιεῖν ὁ κατὰ συμβεβηκὸς αὐτὴν γίνεσθαι λέγων. τὸ γὰρ ἀφεμένους τούτων τινὶ τῶν τρόπων ἀνατιθέναι τὴν ἐκ τῶν θείων τῶν ἐν γενέσει τε καὶ θνητῶν πρόνοιαν τοὺς θεοὺς λέγειν διὰ τὴν τῶν θνητῶν σωτηρίαν τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργεῖν παντελῶς ἀλλότριον θεῶν. παραπλήσιον γὰρ τοῦτο τῷ λέγοντι τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δεσπότας τῶν οἰκετῶν εἶναι χάριν καὶ τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἕνεκα τῆς ἐκείνων σωτηρίας τε καὶ τάξεως ἐνεργεῖν, εἴπερ δεσπόται τῶν ἄλλων πάντων οἱ θεοί. εἰ γὰρ ἐν πᾶσι τιμιώτερον τοῦ ἄλλου χάριν ὄντος τὸ οὗ χάριν ἐστίν τι, εἴ γε τιμιώτερον τὸ τέλος τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἔσται κατὰ τοὺς οὕτω λέγοντας ὁ μὲν οἰκέτης τε καὶ δοῦλος τιμιώτερος τοῦ δεσπότου, τῶν δὲ θείων τὰ θνητά. καίτοι γε ἐπὶ μὲν τῶν δούλων καὶ τῶν δεσποτῶν ἔστιν εἰπεῖν ἀντίδοσιν αὐτοῖς τινα γίγνεσθαι παρ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἃς ἐνεργοῦσιν· τὰς μὲν γὰρ τῶν δεσποτῶν ἐνεργείας τῆς σωτηρίας | τῶν δούλων γίνεσθαι χάριν, συντελεῖν πάλιν εἰς 129 τὴν τῶν δεσποτῶν σωτηρίαν. ἐν γὰρ τῇ τῶν δούλων ἐνεργείᾳ τὴν τῶν δεσποτῶν σωτηρίαν κεῖσθαι, ὡς εἶναι ἑκάτερόν πως ἑκατέρου τέλος, τὸ δὲ τὴν τῶν θεῶν σωτηρίαν δεῖσθαι λέγειν τῆς τῶν θνητῶν ἐνεργείας ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειε παντάπασιν.

Πῶς γὰρ οὐκ;

---

1 οὗτοί γε] οὗτος οὔτι γε Vict.: οὗτός γε a: οὗτος ἔφη vel οὗτοι οὔτι coni. Sp. 4 ὁ del. Schwartz 5 ἔφην Vict. Sp.: ἔφη VFB^1S^1: ἔφη ἔφην B^2S^2a τῷ] τῶν Sp. 6 τῷ] τῶν Sp. 10 μὲν] μέντοι Vict. Sp. recte 13 τρόπων a Sp. γίνεσθαι del. S^2: om. B 17 εἰς] ἐρώτησις coni. Sp. recte ἔφης scripsi: ἔφην libri 18 λέγω a 22 θεῶν Sp.: θεῷ libri 31 γίνεσθαι] fortasse γινομένας συντελεῖν δὲ πάλιν Vict. 36 οὐκ ἄτοπον; coni. Sp.

Ἄτοπον δὲ τούτῳ παραπλησίως καὶ τὸ τέλος καὶ τἀγαθὸν τῶν θεῶν εἶναι λέγειν ἐν τῇ τῶν θνητῶν τάξει τε καὶ προνοίᾳ, καὶ ταῦθ' ὁρῶντα πολλὰ τῶν ἐν τοῖσδε γενομένων οὐκ ἄξια τῆς θείας τάξεως. ἀλλ' εἰ τὰς οἰκείας τὸ θεῖον ἐνεργήσει ἐνεργείας τῆς τῶν θνητῶν σωτηρίας, οὐχ αὑτοῦ χάριν, παντάπασιν ἂν δόξειε τῶν θνητῶν εἶναι χάριν. ποιήσει δὲ τοῦτο κατὰ τοὺς ἐν τῷ προνοεῖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τιθεμένους. τί γὰρ ἄλλο τὸ θεῖον ἔσται κατὰ τὸν γράφοντα 'ἐπεὶ τί τὸ καταλειπόμενον ἢ τῆς χιόνος, ἂν ἀφέλῃ τὸ λευκὸν καὶ τὸ ψυχρόν; τί δὲ πυρός, ἂν τὸ θερμὸν σβέσῃς, μέλιτος δὲ τὸ γλυκὺ καὶ τῆς ψυχῆς τὸ κινεῖσθαι καὶ τοῦ θεοῦ τὸ προνοεῖν;' εἰ γὰρ ἐν τῷ προνοεῖν τὸ εἶναι θεῷ κατὰ τὸν | οὕτω λέγοντά τε καὶ γράφοντα, πᾶν δὲ τὸ προνοοῦν προνοεῖ τινος, καὶ 130
ἔστι προνοεῖν τὸ τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργεῖν χάριν τοῦ προνοουμένου, πᾶσα ἂν ἀνάγκῃ γένοιτο ἡ ὡς θεοῦ ἐνέργεια τῷ θεῷ χάριν τῶν προνοουμένων, ἢ πῶς σοι δοκεῖ;

Καὶ ὅς· τί γὰρ ἄλλο λέγει ὁ τὴν οὐσίαν τῶν θεῶν ἐν τῷ προνοεῖν τιθέμενος οὕτως, ὡς ἐν τῷ θερμῷ τὴν τοῦ πυρός;

Τί οὖν, ἔφην, οὐκ ἐν πᾶσιν ἀτελέστερα τὰ πρὸς τὸ τέλος συντελοῦντα τοῦ τέλους αὐτοῦ;

Πῶς γάρ, εἶπεν, ἄλλως;

Τί δ', οὐχὶ καὶ πᾶν τὸ τὰς οἰκείας αὐτῷ καὶ κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἄλλου χάριν ἐνεργοῦν ἐκείνου χάριν ἀναγκαῖον εἶναι λέγειν, ἄλλως τε καὶ ἂν ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον ᾖ;

Πάνυ μὲν οὖν.

Ἀλλὰ μὴν τὸ τέλος ἄλλο τι πρόκειται, οὗ ποιεῖ χάριν ὃ ποιεῖ, καὶ ⟨ὃ⟩ ἐν τῇ οἰκείᾳ οὐσίᾳ ἔχει τὸ εἶναι ἄλλου χάριν, τοῦτ' ἀναγκαῖον ἀτελές τε εἶναι καὶ δεύτερον τιμῇ τούτου, οὗ χάριν ἐστίν.

Οὕτως, ἔφη.

Ἀναγκαῖον οὖν ἄρα τοῖς τοιαύτην εἶναι τὴν ἐκ τῶν θείων πρόνοιαν τῶν θνητῶν λέγουσιν ἀτελές τε τὸ θεῖον τῶν θνητῶν λέγουσι καὶ ὂν τούτων χάριν, οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀσεβέστερον ἢ ἀλλοτριώτερον τῆς τῶν θεῶν 131
οὐσίας τε καὶ προλήψεως;

Καὶ ὅς· ἀληθῆ μὲν λέγεις, εἶπεν, καὶ ἀνάγκη ταῦτά τε ἕπεσθαι τοῖς τοιαύτην καὶ οὕτως γίνεσθαι τὴν πρόνοιαν λέγουσι καὶ ἄλλα τούτοις παρα-

---

2 ὁρῶντα scripsi: ὁρῶν τὰ VFB^{1}S^1: ὁρῶντας B^{2}S^{2}a Sp. 3 γενομένων Sp.: γενομένοις libri θείας scripsi: οἰκείας libri 4 οὐχ αὑτοῦ B^2: οὐκ αὐτοῦ libri 5 δόξειε Sp.: δόξει libri τοῦτο scripsi: τούτου libri: τούτων coni. Sp. 6 κατὰ τοὺς scripsi: κατὰ τούτους VFB^{1}S^1: ⟨χάριν⟩ κατὰ τοὺς B^{2}S^{2}a Sp. 7 τὸν οὕτω γράφοντα Vict. Sp. ἢ τῆς Sp. („sed melius absunt"): ἤτισ sic V: εἴ τις GFV Vict.: ἥτις SB: ἥτις a 8 ἂν ἀφέλῃ Sp.: ἂν ἀφέληται V: ἀναφέληται FSa pr. et alt. τὸ om. a Sp. 9 τῆς om. a Sp. 10 alt. τὸ SFBa Sp.: τῷ V 13 ἀνάγκῃ scripsi: ἀνάγκη libri: del. Sp. (vel τὴν — ἐνέργειαν coni.) 14 εἶναι ἢ a Sp. 15 λέγει B Sp.: λέγοι Va 16 οὕτως Sp.: ὅπως libri 20 αὑτῷ Sp.: αὐτῷ V: αὐτῶν a 24 τὸ] fortasse ᾧ 25 ὃ add. B^{2}S^{2}a Sp. 26 τὶ μὴ a 29 ἀτελέστε τὸ VB^{1}S^1: ἀτελέστερον B^{2}S^{2}a Sp. alt. τῶν θνητῶν λέγουσι] expectas λέγειν

πλήσια. πολλὰ γὰρ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ γνώσεως ἄξια εἶναι δόξει τῶν ἐνταῦθα γινομένων, μήτε ὑπὸ τῆς ἐκείνων γίνεσθαι προνοίας. ἄτοπον δ' ἂν ἕποιτο τοῖς ἀνατιθεῖσι μὲν πάντα τῇ προνοίᾳ, λέγουσι δὲ καὶ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν, καὶ τοῦτ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι τιθεμένοις, τινὸς ἀγαθοῦ τοῖς ἀνθρώποις κατ' αὐτοὺς † οἷόν τι γίνεσθαι τὴν θείαν πρόνοιαν, ἐν ᾗ τὸ εἶναι τοῖς θεοῖς φασιν εἶναι. διὸ τὸν μὲν περὶ τούτων λόγον ὑπερθώμεθα εἰς σχολὴν μακροτέραν, ὁ δέ γε νῦν ἡμῖν προκαταβεβλημένος λόγος ἀπαιτεῖν μοι δοκεῖ, τίνα τρόπον οὖν χρὴ γίνεσθαι λέγειν κατὰ Ἀριστοτέλη τὴν πρόνοιαν, ἐπεὶ μήτε καθ' αὑτὴν μήτε κατὰ συμβεβηκὸς αὐτήν φαμεν γίνεσθαι λέγειν, εἰσὶ δέ τινες παρὰ τούτους τρόποι προνοίας εὑρημένοι πλείους, ὧν τί φαμεν οἰκεῖον εἶναι τῶν θεῶν, ἀπαιτῆσαι τις ἄν.

Κἀγὼ πρὸς αὐτόν· τί δέ, οὐ τὸ προκείμενον ἦν ἡμῖν δεῖξαι τὴν ἠρωτημένην ἐρώτησιν ὑπὸ τῶν προηγουμένως λεγόντων τὰ θεῖα προνοεῖν | τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ἢ κενήν γε οὖσαν καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀπο- 132
κρίσεως ἀξίαν, εἴ γε πλειόνων ὄντων τρόπων, καθ' οὓς οἷόν τε τὴν πρόνοιαν εἶναι λέγειν γίνεσθαι, ἥδε περὶ δύο μόνων ἐγίνετο, ὧν ἐδείχθη κατ' οὐδέτερον οἷόν τε γίνεσθαι τὴν ἐκ θεῶν ἐπιζητουμένην πρόνοιαν;

Ἦν μέν, ἔφη, τοῦτο, ἀλλ' ἐπεὶ ἱκανῶς παρέστησας, ὃν προεθέμην, πρὸς ἐκείνους λόγος ἐστί σοι πεπληρωμένος, ἡμῶν δὲ χάριν ἄξιόν σε τὰ τοῖς δεδειγμένοις ἀκόλουθα προσθεῖναι. εἰ γὰρ φαίνοιτο κατὰ τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους λεγομένην πρόνοιαν ἀναιρούμενα ταῦτα, ἃ ταῖς προειρημέναις δόξαις ἕπεσθαι δέδεικται, εἴη ἂν οὐ μικρὸν καὶ τοῦτο μαρτύριον γινόμενον εἰς τὴν τῆς δόξης ὡς ἀληθοῦς σύστασιν.

Ἔστι μέν, εἶπον, οὐ ῥᾴδιος ὁ περὶ τῶν τοιούτων λόγος, καὶ μάλιστ' ἐπεὶ μὴ [ἐπὶ] τῶν πρὸ ἡμῶν ἔργον τις ἐποιήσατο τοῦτο δεῖξαι· οὐδεὶς γοῦν δόξει, ὅσα κἀμὲ εἰδέναι μὴ προηγουμένως, τῶν προαγόντων τὸν Ἀριστοτέλους λόγον περὶ τούτου τοῦ προβλήματος διειληφέναι, ὡς δεῖξαι τοῖς ὑφ' αὐτοῦ λεγομένοις συνᾴδοντα ⟨τὰ⟩ ὑπ' Ἀριστοτέλους εἰρημένα. ἀλλ' ἐπεὶ σύ τε ἀξιοῖς ἡμᾶς τε καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνω, ἐφ' ὅσον οἷοί τέ ἐσμεν περὶ αὐτοῦ διαλαβεῖν, ἐπὶ τοσοῦτον προαγαγεῖν τὸν λόγον, ἄμεινον ἡγουμένῳ 133
τὸ κἂν ἐπ' ὀλίγον εὐπορῆσαι τῶν περὶ αὐτοῦ λέγεσθαι δυναμένων, ἢ φόβῳ τοῦ ἂν μὴ δυνηθῆναι τέλος ἐπιθεῖναι τῷ προβλήματι καὶ τῶν ὀλίγων ἀποστῆναι, οὐκ ὀκνητέον πρὸς αὐτό. πειράσομαι δ' ὁμοῦ τῷ περὶ τούτων λόγῳ καὶ τοὺς τὰ Πλάτωνος μὲν ὑπισχνουμένους, σφόδρα δὲ πεπεικότας

2 μήτε] nisi plura exciderunt, legas μηδὲ (vel μήτι γε Schwartz) 5 οὐχ οἷον B²S² a Sp. τι VB¹S¹: ται B²: τῷ S²a: τε Vict. Sp. 10 λέγειν ⟨δεῖν⟩ Schwartz 11 τί] τίνα a Sp. 12 δέξαι a 14 καὶ κενήν γε B²: κενήν τε coni. Sp. 16 εἶναι suspectum Sp. ἥδε Sp.: ἡ δὲ B²: εἰ δὲ VB¹Sa 17 ἐπιζητουμένην] ου in lit. V 18 παρέστησας punctis notat B²: παρέστησα Vict. ὃ προεθέμην ⟨ὁ μὲν⟩ Schwartz προεθούμην a: προεθείμην Vict. 24 μὲν ὡς εἶπον a Sp. 25 ἐπὶ del. S²: om. a Sp. 26 προηγουμένως ⟨σκεψάμενον⟩ Schwartz recte 28 τὰ ὑπὸ B²S²a Sp.: ὑπὲρ VGB¹S¹ 28. 29 σύ τε] οὔτε a 30 ἡγουμένῳ] ἡγοῦμαι B²S²a Sp. ab isdem perperam οὐκ ὀκνητέον πρὸς αὐτό interlocutori tribuitur additurque ἄρα post ὀκνητέον 32 τοῦ Diels: τῷ libri 33 ὅμου V

ἑαυτοὺς ὡς μηδὲν Ἀριστοτέλους περὶ προνοίας εἰρηκότος. δεικνύναι ὅτι μηδὲν μετ' ἐπιστάσεώς τε καὶ φροντίδος λέγουσιν.

XXII. Ἐξήγησις λέξεως ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς Ἀριστοτέλους ἄλλως ἔχουσα παρὰ τὴν ἐν τῷ εἰς αὐτὸ ὑπομνήματι· ἡ δὲ λέξις ἐστὶν ἥδε· "εἰ μὲν οὖν εἰς ἄπειρον εἶσιν ἐπὶ τὸ κάτω, οὐκ ἔσται ἀνάγκη τὸ ὕστερον τόδε γενέσθαι ἁπλῶς, ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως· ἀεὶ γὰρ ἕτερον ἔμπροσθεν ἀνάγκη ἔσται, δι' ὃ ἐκεῖνο ἀνάγκη γενέσθαι".

Εἰ ἐν οἷς τὸ ὕστερον ἐξ ἀνάγκης, (ἐν) ἐκείνοις μόνοις ἀληθὲς δειχθείη τὸ 'εἰ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀνάγκης τὸ ὕστερον', ἐπὶ δὲ τῆς εἰς ἄπειρον γενέσεως 134
οὐκ ἔστι τὸ ὕστερον ἐξ ἀνάγκης τῷ μηδὲ γίνεσθαι τὸ αὐτό. οὐδ' ἂν πρὸ τοῦ ἐσχάτου γινομένου ἁπλῶς ἄν τι ἐξ ἀνάγκης γίνοιτο τῷ μόνως τὰ μεταξὺ τοῦ τελευταίου τὸ ἀναγκαῖον ἁπλῶς ἔχειν παρὰ τοῦ τέλους, εἰ τοῦτο ἁπλῶς τὸ γινόμενον ἐξ ἀνάγκης. εἰ γὰρ ἐκεῖνο ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς, τότε καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, τῶν μεταξὺ † τοῦ τε ἐπ' ἄπειρον γινομένου ἕκαστον ἐξ ὑποθέσεως τὸ ἀναγκαῖον ἔχον. εἰ γὰρ τὸ μὲν ταὐτὸ ἔσται, δεῖ καὶ τοῦτο ὂν πρὸ αὐτοῦ. καὶ ὁμοίως πάλιν ἐκεῖ τὸ ἀναγκαῖον ἕξει † γὰρ ἐκεῖνο ἔσται ἐξ ἀνάγκης, εἰ τὸ μετὰ τοῦτο, καὶ οὕτως προϊόντων. ἐπεὶ μηδὲν ἔσχατόν ἐστι τοῦ ἀπείρου ἐξ ἀνάγκης μέλλοντος γίνεσθαι, ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης ἐγίνετο καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ, οἷς πάλιν ἐξ ἀνάγκης γινομένοις εἵπετο καὶ τὸ τελευταῖον ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι, εἰ τὰ πρῶτα. οὐκέτ' ἐπὶ τῶν οὕτω γινομένων ἔσται λαβεῖν τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν τὴν εἰ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀνάγκης τὸ ὕστερον. τὸ δὲ 'ὥστε εἰ μὴ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ ἀπείρου, οὐδὲ τὸ πρῶτον ἔσται, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔσται γενέσθαι'. ἴσον ἐστὶ τῷ 'ὥστε εἰ μὴ ἔστι τέλος τοῦ ἀπείρου'· ἀρχὴν γὰρ νῦν τὸ τέλος εἶπεν, ἐπεὶ ἀπὸ τοιούτου ἀρχή, εἰ ἀναγκαίως γίνοιτο τὸ καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν γίνεσθαι. εἰ δὲ | μὴ ἔστι τοῦτο, 135
οὐδὲ ἡ ἀκολουθία αὕτη ἐπ' αὐτοῦ ἀληθής ἐστιν ἡ λέγουσα, εἰ τὸ πρῶτον τὸ ὕστερον, τῷ τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν ἀληθῆ γίνεσθαι ἐν οἷς ἐστί τι ἔσχατον ἐξ ἀνάγκης γινόμενον τῷ ἕπεσθαι τοῦτο τῷ ἐξ ἀνάγκης γινομένῳ τὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης τε γίγνεσθαι καὶ ἀληθὲς εἶναι ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν τὸ εἰ τὸ πρῶτον, καὶ τὸ ὕστερον. ἀνάγκη γάρ, εἰ μέλλοι ἡ τοιαύτη ἀκολουθία ἀληθὴς ἔσεσθαι, εἶναί τι πέρας ἐν τοῖς λαμβανομένοις. ὅτι δ' ἀρχὴν καὶ τὸ πέρας λέγει, ἔδειξεν δι' ὧν μετ' ὀλίγον εἶπεν οὕτως·

3 Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς] II 11. 337b25 6 pr. τὸ] ο in lit. V εἶσιν V τὸ Arist.: τῶν libri 8 διὸ καὶ ἐκεῖνο Vict. 9 ἐν add. a Sp. δειχθείη τὸ coni. Sp.: δειχθῇ τὸ (ι subscr. v. c.) V: δειχθῆτο a 10 εἰ τὸ s. v. V 13 ἁπλῶς suspectum εἰ Sp.: εἴη sic V: εἴη a 14 τὸ suspectum 15 τε del. Sp. 17 ἐκεῖ τὸ V: ἔκειτο Sa: ἐκεῖνο τὸ Vict. Sp. 18 ἕξει] ει s. v. V ⟨καὶ⟩ γὰρ Sp. 21 τὰ V 23 pr. εἰ Sp.: εἰς libri 24 τὸ πρῶτον ἔσται] πρῶτον ἔσται οὐδὲν Arist. 26 εἰ Sp.: εἰη sic V: εἴη a τὸ καὶ τὰ Sp.: τοῦ καὶ τὸ libri 28 ἀληθής] ἀληθές Sp. 30 τῷ ἐξ] τὸ ἐξ a οὕτως] l. c. 338a6

῾τούτων δ᾽ εἴπερ ἔσται αἴδιος, οὐκ εἰς εὐθὺ οἷόν τε διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἀρχὴν μήτ᾽ ἂν κάτω, ἐπὶ τῶν ἐσομένων λαμβανομένων, μήτ᾽ ἂν ἄνω ἐπὶ τῶν γινομένων᾽. τὸ γὰρ ῾μήτ᾽ ἂν κάτω ἐπὶ τῶν ἐσομένων᾽ τῆς ὡς πέρατος ἀρχῆς ἐστι δηλωτικόν. τὴν μὲν οὖν κάτω δεῖ εἶναι ἀρχήν, εἰ μέλλοι τὸ ἁπλῶς ἀναγκαῖον ἕξειν τὰ γινόμενα, ὅτι τῷ τοῦτο ὑποκεῖσθαι ἁπλῶς ἀναγκαίως ἔσεσθαι τούτῳ ἀληθὲς ἐγίνετο, εἰ τὸ πρῶτον ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ ὕστερον, τὴν δὲ ἄνω, ὅτι οὕτω δυνησόμεθα λαβεῖν τὸ εἰ τὸ πρῶτον τὸ ὕστερον. |

XXIII. Περὶ τῆς Ἡρακλείας λίθου, διὰ τί ἕλκει τὸν σίδηρον. 136

Ἐμπεδοκλῆς μὲν ταῖς ἀπορροίαις ταῖς ἀπ᾽ ἀμφοτέρων καὶ τοῖς πόροις τοῖς τῆς λίθου συμμέτροις οὖσιν ταῖς ἀπὸ τοῦ σιδήρου τὸν σίδηρον φέρεσθαι λέγει πρὸς τὴν λίθον· αἱ μὲν γὰρ τούτου ἀπόρροιαι τὸν ἀέρα τὸν ἐπὶ τοῖς τοῦ σιδήρου πόροις ἀπωθοῦσί τε καὶ κινοῦσι τὸν ἐπιπωματίζοντα αὐτούς· τούτου δὲ χωρισθέντος ἀθρόᾳ ἀπορροίᾳ ῥεούσῃ τὸν σίδηρον ἕπεσθαι· φερομένων δὲ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀπορροιῶν ἐπὶ τοὺς τῆς λίθου πόρους, διὰ τὸ συμμέτρους τε αὐτοῖς εἶναι καὶ ἐναρμόζειν καὶ τὸν σίδηρον σὺν ταῖς ἀπορροίαις ἕπεσθαί τε καὶ φέρεσθαι. ἐπιζητήσαι δ᾽ ἄν τις, εἰ καὶ συγχωρηθείη τὸ τῶν ἀπορροιῶν, τί δήποτε ἡ λίθος οὐχ ἕπεται ταῖς ἰδίαις ἀπορροίαις, κινεῖται δὲ πρὸς τὸν σίδηρον. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐκ τῶν εἰρημένων ἡ λίθος πρὸς τὸν σίδηρον ἢ ὁ σίδηρος κινηθήσεται πρὸς τὴν λίθον. ἔτι διὰ τί οὐ καὶ χωρὶς τῆς λίθου κινηθήσεταί ποτε σίδηρος ἐπ᾽ ἄλλο τι τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀπορροιῶν ἀθρόων φερομένων. διὰ τί γὰρ μόναι αἱ ἀπὸ τῆς λίθου ἀπόρροιαι κινεῖν δύνανται τὸν ἐπιπωματίζοντα τοὺς τοῦ σιδήρου πόρους ἀέρα καὶ ἐπέχοντα τὰς ἀπορροίας; ἔτι διὰ τί ἄλλο οὐδὲν πρὸς ἄλλο τι οὕτω φέρεται, καίτοι πολλὰ λέγεται ὑπ᾽ αὐτοῦ συμμέτρους τοὺς πό|ρους 137 πρὸς ἀλλήλας ταῖς ἀπορροίαις ἔχειν; λέγει γοῦν ῾ὕδωρ οἴνῳ μᾶλλον ἐναρίθμιον, αὐτὰρ ἐλαίῳ οὐκ ἐθέλει᾽. ἀλλ᾽ οὐ φέρεται τούτων οὐδέτερον πρὸς ἕτερον. ὁ Δημόκριτος δὲ καὶ αὐτὸς ἀπορροίας τε γίνεσθαι τίθεται καὶ τὰ ὅμοια φέρεσθαι πρὸς τὰ ὅμοια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κοινὸν πάντα φέρεσθαι. ταῦθ᾽ ὑποθέμενος λαμβάνει τὸ τὴν λίθον καὶ τὸν σίδηρον ἐξ ὁμοίων ἀτόμων συγκεῖσθαι, λεπτοτέρων δὲ τὴν λίθον καὶ † ὅτι εἶναι ἀραιοτέραν τε καὶ πολυκενωτέραν αὐτὴν εἶναι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ εὐκινητοτέραν θᾶττον ἐπὶ τὸν

---

1 δ᾽ εἴπερ ἔσται Vict. Arist. Sp.: δὲ περεσθαι sic V: δέ περ εσθαι sic B: δέ περ ἔσεσθαι S^1: δ᾽ εἴπερ ἔσθαι B^2: δ᾽ ἐπερέσθαι GF: δ᾽ εἴπερ ἔσεσθαι S^2a 2 κάτω ὡς ἐπὶ Vict. ex Arist. vulg. 2 διαλαμβάνομεν Vict. cf. Arist. vulg. 4 ⟨μὴ⟩ εἶναι coni. Sp. 6 τούτῳ] τοῦτο coni. Sp. ⟨τὸ⟩ εἰ Schwartz 7 ἄνω μὴ ὅτι Vict. ut videtur Sp. 11 τῆς om. a Sp. ταῖς] τοῖς B^2S^2a Sp. 12 τούτου] ταύτης B^2S^2a Sp. 22 αὐτοῦ B^2S^2a Sp.: αὐτῆς V(ῆ puncto notatum)GB^1S^1 26 λέγει Sp.: λέγεις libri (cf. v. 284 St.) 28 δὲ v. c. V Sp.: τε V^1GSa 29 κενὸν Diels 30 λαμβάνει Sp.: λαμβάνειν libri τὸν s. v. V 31 λεπτοτέραν coni. Sp. καὶ ὅτι εἶναι VS^1B^1: καὶ τῷ εἶναί B^2: καὶ τὸ εἶναι S^2a: εἶναι καὶ coni. Sp.: καὶ ἐκείνου Diels 32 fortasse εὐκινητότερα θᾶττον] τἄτομα Diels

σίδηρον φέρεσθαι (πρὸς γὰρ τὰ ὅμοια ἡ φορά), καὶ ἐνδυόμενα εἰς τοὺς πόρους τοῦ σιδήρου κινεῖν τὰ ἐν ἐκείνῳ σώματα διαδυόμενα δι' αὐτῶν διὰ λεπτότητα, τὰ δὲ κινηθέντα ἔξω τε φέρεσθαι ἀπορρέοντα καὶ πρὸς τὴν λίθον διά τε ὁμοιότητα καὶ διὰ τὸ κενὰ ἔχειν πλείω, οἷς ἑπόμενον τὸν σίδηρον διὰ τὴν ἀθρόαν ἔκκρισίν τε καὶ φορὰν φέρεσθαι καὶ αὐτὸν πρὸς τὴν λίθον. οὐκέτι δὲ ἡ λίθος πρὸς τὸν σίδηρον φέρεται, ὅτι μὴ ἔχει τοσαῦτα ὁ σίδηρος κενὰ ὅσα ἡ λίθος. ἀλλὰ τὸ μὲν τὴν λίθον καὶ τὸν σίδηρον ἐξ ὁμοίων συγκεῖσθαι δέξαιτ' ἄν τις, πῶς δὲ καὶ τὸ ἤλεκτρον καὶ τὸ ἄχυρον; † ὅτι δὲ καὶ ἐπ' ἐκείνων λέγεται ταύτην τὴν αἰτίαν, ἔτι πολλὰ ἑλκόμενα ὑπὸ τοῦ | ἠλέκτρου, οἷς πᾶσιν εἰ ἐξ ὁμοίων σύγκειται, κἀκεῖνα ἐξ ὁμοίων ἀλλήλοις 138 συγκείμενα ἕλκοι ⟨ἂν⟩ ἄλληλα. Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης πάντα τὰ ἐλατά φησιν καὶ ἀφιέναι τινὰ ἰκμάδα ἀφ' αὑτῶν πεφυκέναι καὶ ἕλκειν ἔξωθεν, τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω, πλείστην δὲ ἀφιέναι χαλκόν τε καὶ σίδηρον. οὗ σημεῖον τό τε ἀποκαίεσθαί τι καὶ ἀπαναλίσκεσθαι ἀπ' αὐτῶν ἐν τῷ πυρί. καὶ τὸ χριόμενα αὐτὰ ὄξει καὶ ἐλαίῳ ἰοῦσθαι· τοῦτο γὰρ πάσχειν διὰ τὸ ἕλκειν ἐξ αὐτῶν τὴν ἰκμάδα τὸ ὄξος. † τὸ γὰρ τὸ πῦρ καίειν ἂν καίειν αὐτῷ· τῷ δὲ εἰσδυόμενον εἰς ἕκαστον ἕλκειν τε καὶ ἀναλίσκειν τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρόν. τοῦ σιδήρου ἕλκοντός τε καὶ πλεῖον ἀφιέντος ὑγρὸν τὴν λίθον οὖσαν ἀραιοτέραν τοῦ σιδήρου καὶ γεωδεστέραν πλεῖον ἕλκειν τὸ ὑγρὸν τὸ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ἀέρος ἢ ἀφιέναι. τὸ μὲν οὖν συγγενὲς ἕλκουσαν ἐν αὑτῇ δέχεσθαι, τὸ δὲ μὴ συγγενὲς ἀπωθεῖν. εἶναι δ' αὐτῇ συγγενῆ τὸν σίδηρον, διὸ τὸ ἀπὸ τούτου ἕλκειν τε καὶ δέχεσθαι ἐν αὑτῇ, καὶ διὰ τῆς τούτου ἕλξεως καὶ τὸν σίδηρον ἐπισπᾶσθαι διὰ τὴν ἀθρόαν ἕλξιν τοῦ ἐν | αὐτῷ 139 ὑγροῦ, μηκέτι δὲ τὸν σίδηρον ἕλκειν τὴν λίθον ⟨τῷ⟩ μηδ' οὕτως εἶναι τὸν σίδηρον ἀραιὸν ὡς δέχεσθαι δύνασθαι ἀθρόαν τὴν ἀπ' αὐτῆς ὑγρότητα. ἀλλ' εἰ τοῦτο, διὰ τί μόνη ἡ λίθος ἕλκει τὸν σίδηρον, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν τὸ συγγενές, οἷον χαλκὸς καὶ μόλιβδος; ἀφίησι γὰρ καὶ ταῦτα ὑγρὸν καὶ ἕλκει, καὶ συγγενῆ τινα καὶ τούτοις ἐστίν, ὥσπερ καὶ τοῦ σιδήρου ἡ λίθος. ἔτι διὰ τί οὐ καὶ ἄλλα τινὰ ἡ λίθος ἕλκει τῶν στερεῶν, ἃ ἀφίησι πλείονα ἰκμάδα, ὧν καὶ ὁ χαλκός ἐστιν; οὐ γὰρ διότι ἐμμένει τὰ ἑλκόμενα διὰ τὴν συμμετρίαν ἕπεται τὸ ἀφ' οὗπερ ῥεῖ τὸ ἑλκόμενον, ἀλλὰ

2 κινεῖν Sp.: κινεῖ libri 4 οἷς B²a Sp.: οἶδ' VB¹F: οἷς δ' S²: οἱ δ' S¹ 6 ἔχει] ι puncto notatum V 8 καὶ scripsi: εἰς libri post ἄχυρον posui sign. interr., post αἰτίαν libri 9 ὅτι] εἰ Schwartz δὲ om. a Sp. λέγεται] λέγει a Sp. 10 οἷς] ὡς coni. Sp. πᾶσιν εἰ VB¹F: πᾶσιν S¹: εἰ πάντα B²S²a: εἰ πάντα ἃ coni. Sp. 11 ἂν addidi δὲ Sp.: τε libri cf. 72,28 16 τῷ γὰρ Sp. coni. alt. τὸ del. Panzerbieter *(Diog. Apoll. p. 98)* καίειν αν καίειν sic V: καίειν ἂν καίειν FGB¹S¹: καίειν τὴν ἐν αὐτῷ ἰκμάδα ἂν καίειν (ἰκ. ἀποκαίειν Sp. ἰκ. ἀνακαίειν vir doctus apud Sp.) B²S²a Sp. τῷ VS¹FG: τὸ BS²a Sp. αὐτὰ τὸ δὲ ⟨ὄξος⟩ εἰσδυόμενον vir doctus apud Sp.; fortasse καὶ γὰρ τὸ πῦρ καίειν ἃ καίει αὐτῶν τῷ [δὲ] 17 αὐτῷ B²S²a Sp. τοῦ] καὶ vel ὥστε τοῦ vir doctus apud Sp. 20 ἢ ἀφιέναι] ἢ ἀ in lit. V 21 τὸ δὲ Panzerbieter: τότε libri 22 διὸ scripsi: διὰ libri διὸ—τούτου] διὰ τοῦτο Panzerbieter: διὰ τοῦτο ⟨τὸ ὑγρὸν⟩ Sp. coni. 24 τῷ add. B²S²a Sp. μηδ' scripsi: μήθ' libri: μὴ Sp. τῷ σιδήρῳ Diels 29 οὐ καὶ ἄλλα B: οὐκέαλλα sic V: οὐκ ἄλλα GSFa Sp.

διότι ἕλκεται, καὶ εὐλογώτερόν γε, ὧν μηδὲ ἐμμένει ἐν τῷ ἕλκοντι ἰκμὰς ἀλλὰ παραπέμπεται, ταῦτα μᾶλλον κινεῖσθαι. καὶ γὰρ πλεῖον ἀπὸ τούτων εἰκὸς ἕλκεσθαι τῷ τὸ ἑλκόμενον ἐν ἑαυτῷ μηδὲ πληρούμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὅμοιον μένον ἕλκειν. ὁμοίως δὲ καθόλου ἀναγκαῖον τὸν περὶ τούτου λέγοντα πρῶτον ἐζητηκέναι, τίς ὁ τῆς ὁλκῆς τρόπος. ἕλκει γὰρ τὰ μὲν βίᾳ καὶ ἀφῇ· ταῦτα αὐτὰ κινούμενα κινεῖ. οὐχ οὕτως δὲ ἡ λίθος· ἀκίνητος γάρ. καὶ οὔτε τοῦ σιδήρου ἁπτομένη, οὔτε σπῶσα τὸν μεταξὺ ἀέρα ἢ τὸ ὕδωρ ἐπισπᾶται αὐτὸν δι᾽ αὐτῶν. καὶ γὰρ ἂν τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν αὐτῷ καὶ κουφότερα ἕλκοι | τῷ ἐπισπᾶσθαι τὸν μεταξὺ ἀέρα, ⟨ὡς⟩ τῷ θερμῷ τῷ 140 ἐν αὐτοῖς τὸ ἤλεκτρον καὶ ἡ σικύα. οὐχ οὕτως ἐκείνη. ἐν ἐκείνοις γὰρ τὸ πῦρ κινούμενον καὶ ἐξιὸν σπᾷ τὸ παρακείμενον ὑγρὸν καὶ ἁπτόμενον ὡς σπωμένῳ τὸ συνεχὲς ἐφέλκεται, ἡ δὲ λίθος τὸν σίδηρον μόνον. εἰ γὰρ ἔσπα τὸν μεταξὺ ἀέρα, ἐφέρετ᾽ ἂν πάντα τὰ ἐν τῷ ἀέρι κουφότερα τοῦ σιδήρου ἐπὶ τὴν λίθον πρῶτα τοῦ σιδήρου. ἕλκειν δοκεῖ καὶ ἡ ὑστέρα τὰ σπέρματα καὶ αἱ φλέβες καὶ τὰ μέλη τὴν τροφήν. οὐχ οὕτως δὲ ἡ λίθος ἕλκει τὸν σίδηρον. καὶ γὰρ τούτων ὅσα ἕλκει τῷ τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὑγρὸν σπᾶν πρῶτον ⟨τὸ⟩ μεταξὺ τοῦτο ποιεῖ κατὰ συμβεβηκός. ἕλκειν δοκεῖ καὶ ὁ ἥλιος τὸ ὕδωρ (μεταβάλλον γὰρ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡλίου θερμότητα ἀναφέρεται εἰς τὸν κατὰ φύσιν αὐτῶν τόπον, ὅς ἐστιν ἄνω ἔνθα καὶ ὁ ἥλιος) οὐχ ὡς ἡ λίθος· οὐ γὰρ μεταβάλλει τὸν σίδηρον. ἕλκει καὶ τὴν τροφὴν τὸ ζῷον καὶ πᾶν τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ ὀρεκτὸν οὐ τῷ ποιεῖν τὸ μεταξὺ αὐτοῦ ⟨καὶ τοῦ⟩ ὀρεγομένου ὅμοιον ἑαυτῷ (οὐ γὰρ τροφὴ γίνεται τὸ μεταξύ, οὐδ᾽ ἕλκεται τοῦτο), ἀλλὰ κινηθὲν τὸ μεταξὺ ὑπὸ τοῦ ὀρεκτοῦ ⟨δια⟩δίδωσι τὸ εἶδος ἐπὶ τὸ κινούμενον, ὡς ἐπὶ τοῦ ὁρᾶν γίνεται. οὕτως καὶ ὁ σίδηρος ἐπὶ τὴν λίθον φέρεται, οὐχ ἕλκουσαν αὐτὸν βίᾳ πρὸς ἑαυτήν, ἀλλ᾽ ἐφέσει τούτου οὗ ἐνδεὴς μέν ἐστιν αὐτός, ἔχει δ᾽ αὐτὸ ἡ λίθος· δοκεῖ γὰρ καὶ ἡ λίθος σιδηρῖτις εἶναι, | ἐξικμασμένη μέντοι ἤδη ἤτοι ὑπὸ χρόνου ἢ 141 ὑπό τινος ἄλλης αἰτίας. οὐ μόνον γὰρ τὰ αἴσθησιν ἔχοντα καὶ τὰ ἔμψυχα ἐφίεται τοῦ κατὰ φύσιν ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ οὕτω πολλὰ καὶ τῶν ἀψύχων ἔχει.

XXIV. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους μετ᾽ ὀλίγον τῆς ἀρχῆς εἰρημένης· "λέγομεν δὴ γένος ἕν τι τῶν ἄλλων ὄντων τὴν οὐσίαν, ταύτης δὲ τὸ μὲν ὡς ὕλην, ὃ

---

1 ἐμμένει Panzerbieter: ἐμμένειν libri   ἡ ἰκμὰς a Sp.   2. 3 ἀπὸ τούτων εἰκὸς corr. ex εἰκὸς ἀπὸ τούτων V   3 ἑαυτῷ ⟨μὴ κατέχειν⟩ Schwartz   4 μένον Sp.: μένειν libri   6 βίᾳ Sp.: βία libri   ἀφῇ Sp.: ἀφὴ V: ἄφη a   ταῦτα αὐτὰ scripsi: ταῦτα τὰ VGSa: ταῦτα F: ἃ καὶ αὐτὰ Sp.: ἃ (ἅς?) καὶ τὰ Vict.   7 ἢ Vict. Sp.: εἰς VSBa   8 ἀν sic V   9 ἕλκοι Vict. Sp.: ἕλκει libri   ὡς addidi   10 οὐχ Sp.: οὐδ᾽ libri   οὕτω δὲ coni. Sp.   ἐκείνη Sp.: ἐκεῖνος libri   12 σπωμένῳ] σπώμενον a Sp.   17 τὸ add. B²S²a Sp.   19 αὐτῶν] αὐτοῦ a Sp.   20 ὡς] οὕτως Sp.   21 οὐ τῷ ποιεῖν Vict.: οὕτω ποιεῖ libri   22 καὶ add. B²S²a Sp.   τοῦ add. Diels   23 διαδίδωσι Diels: δίδωσι libri   27 σιδηρίτισ V   ἐξικμασμένη scripsi: ἐξικασμένης V: ἐξ ἰκασμένης a Sp.   31 δευτέρου] de an. II, 1. 412a6   33 ἄλλων del. Vict., om. Arist. Sp.

καθ' αὑτὸ μὲν οὐκ ἔστι τόδε τι. ἕτερον δὲ μορφὴν καὶ εἶδος, καθ' ἣν ἤδη λέγεται τόδε ⟨τι. καὶ⟩ τρίτον ⟨τὸ ἐκ τούτων.⟩"

⟨Εἰ ἡ⟩ ὕλη καθ' αὑτὴν οὐκ οὖσα τόδε τι, καθὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸ εἶδος ἂν δέξηταί τε καὶ σχῇ, ἤδη λέγεται τόδε, ἀπὸ τοῦδε τοῦ εἴδους ἑκάστῳ τῶν ἐνύλων τὸ εἶναι τούτῳ. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἁπλῶν τε καὶ πρώτων σωμάτων οὐδ' ὅλως καθ' αὑτὴν ἡ ὕλη τόδε τι τῷ τὴν πρώτην καὶ κυρίως ὕλην τούτοις προσεχῶς ὑποκεῖσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν συνθέτων σωμάτων, ἐπεὶ τούτοις μηκέτι προσεχῶς ὑποκείμενον ἡ πρώτη τε καὶ κυρίως | ὕλη, 142
ἀλλ' ἔστιν ἡ ὕλη σώματα τούτοις ὑποκείμενα, εἴ γε τὰ καλούμενα στοιχεῖα ἡ τούτων ὕλη, ἔσται μὲν ἡ τούτων ὕλη τόδε τι, οὐ μὴν τὸ γενόμενον ἐξ αὐτῶν τὸ εἶναι τοῦτο ὃ γέγονεν ἀπὸ τῆς ὕλης ἔχει καὶ τοῦ ἐκείνης εἴδους, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ εἴδους τοῦ γεγονότος ἐν τῇ ποιᾷ συνθέσει τε καὶ μίξει τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ σωμάτων. οὐ γὰρ ἐπεὶ πῦρ καὶ ἀήρ, ὕδωρ καὶ γῆ ὕλη σαρκί, ἡ σὰρξ ἀπὸ τούτων σὰρξ καλεῖταί τε καὶ ἔστιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ γεγονότος ἐν αὐτοῖς εἴδους, καθ' ὃ τὸ εἶναί ἐστι τῇ ἐξ αὐτῶν γεγονυίᾳ σαρκί. οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐκεῖνα ἐν τῇ σαρκὶ ἔτι σῴζεται. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῆς τῶν ἁπλῶν γενέσεως σωμάτων ἡ ὑποκειμένη ὕλη αὐτοῖς, αὕτη δ' ἦν ἡ πρώτη, οὐκ ἦν μὲν αὐτὴ καθ' αὑτὴν τόδε τι, ἦν μέντοι ἐν ὑποστάσει ἐπ' ἄλλου τινὸς εἴδους οὖσα, καὶ κατ' ἐκεῖνο τόδε τι οὖσα (τὸ γὰρ γινόμενον πῦρ κατὰ μεταβολὴν τῆς ὕλης γίνεται ἀποβαλλούσης μὲν τὸ προϋπάρχον εἶδος ἐν αὑτῇ, μεταβαλλούσης δὲ εἰς τὸ τοῦ πυρός. καὶ οὐχ ὅτι ἐξ ἀέρος, ἂν οὕτω τύχῃ, ἡ μεταβολὴ αὕτη, τὸ πῦρ κατὰ τὸν ἀέρα τὸ εἶναι ἔχει, ὥς γε οὐδ' ὕλης εἰς τὸ πῦρ μεταβολή), οὕτως οὐδὲ τὰ σύνθετα σώματα, οἷς ἤδη προσεχὴς ὕλη τόδε τί ἐστιν, τόδε τι εἶναι ἔχει ἀπό του τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς σωμάτων εἴδους, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐξ ἐκείνων τε καὶ ἀπ' ἐκείνων γενομένου. διὸ κατὰ παντὸς μὲν ἀληθές | ἐστιν τὸ πᾶσαν 143
συναμφότερον οὐσίαν ἀπὸ τοῦ εἴδους ἔχειν τὸ εἶναι τοῦτο ὅ ἐστι, τούτου δ' οὕτως ἔχοντος ἀληθὲς καὶ ὃ καθ' ἑκάστην τῶν συναμφοτέρων οὐσιῶν τό τε εἶναι καὶ τὸ λέγεσθαί ἐστι, τοῦτ' αὐτῶν εἶδος εἶναι, ὥστ' ἐπεὶ καὶ τὸ ζῷον συναμφότερος οὐσία καὶ τῷ ζῴῳ αὐτῷ εἶναί τε καὶ λέγεσθαι παρὰ τῆς ψυχῆς τε καὶ κατὰ τὴν ψυχήν ἐστιν, εἶδος ἂν εἴη ἡ ψυχὴ τῶν ζῴων, οὕτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν παρὰ τὰ ζῷα ἐμψύχων. ὅτι δὲ εἶδος ἡ ψυχή, ἔδειξεν ὁδῷ χρησάμενος τοιαύτῃ. ἐπεὶ τῆς οὐσίας ἡ μέν ἐστιν ὕλη, ἡ δὲ εἶδος, ἡ δὲ συναμφότερος, καὶ ἔστιν ἡ μὲν συναμφότερος ἐξ ὕλης τε καὶ εἴδους ἔχουσα τὸ τόδε ⟨τι⟩ οὐ παρὰ τῆς ὕλης, ἀλλὰ παρὰ τοῦ

---

1 μορφὴν Sp. ex Arist.: μορφὴ libri 2 τι καὶ et ἐκ τούτων suppl. Vict. ex Arist. (sed hic τὸ ἐκ) 3 ⟨εἰ ἡ⟩ ὕλη scripsi: ἡ ὕλη Vict.: ἤδη libri οὐκ om. a καθὰ] κατὰ Vict. 4 ἂν δέξηταί scripsi: ἐὰν δέξηται Sp.: ἐνδείξηται libri σχῇ V τόδε ⟨τι⟩ coni. Sp. 4. 5 ἑκάστῳ Sp.: ἑκάστου libri 8 ἐπὶ a 11 εἴδους Vict.: τόδε libri 14 alterum σὰρξ om. a Sp. 15 γεγονυῖα V 17 ἦν SFa Sp.: ἣν V 19 εἴδους SFa Sp.: εἶδος V 23 ὥς γε Vict.: ὅς γε libri 24 ἀπό του] ἀπὸ τοῦ a Sp. 25 ὑποκειμένων Sp.: ὑποκειμένου libri 28 ὃ scripsi: τὸ libri ἑκάστην BS²a Sp.: ἑκάστη VS¹ 33 τοιαύτη V (corr. v. c.) ἐπὶ a 35 τι add. B²S²a Sp.

εἴδους τοῦ ἐν αὐτῇ, λαβὼν τὰ φυσικὰ σώματα οὐσίας εἶναι (ἐνεργεῖ γάρ. τὸ ἐνεργὲς δὲ ⟨οὐσία⟩) καὶ ὅτι σύνθετος οὐσία, διελὼν τὸ φυσικὸν σῶμα τῷ ζωὴν ἔχειν, ἔλαβεν τὸ εἶναι τὸ φυσικὸν σῶμα τὸ ζωὴν ἔχον οὐσίαν σύνθετον, οὐχ ὅτι μὴ καὶ τὸ φυσικὸν σῶμα καθ' αὑτὸ οὐσία σύνθετός τε καὶ συναμφότερος, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ ἤδη καὶ ἐκ τίνων σύγκειται φανερά (ἐκ γὰρ σώματος φυσικοῦ καὶ ζωῆς ἥτις ἐστὶν ἡ ψυχή). λαβὼν δὲ τὸ ζωὴν ἔχον σῶμα συναμφότερον οὐσίαν εἶναι ἐξ ὕλης τε καὶ εἴδους, καὶ δείξας ὅτι ἡ ψυχὴ οὔτε σῶμα οὔθ' ὑποκείμενον ἐν τῷ ζῴῳ, ἔδειξεν ὅτι ἡ κατὰ τὸ εἶδος οὐσία ἐστὶ ψυχή. δεῖ γὰρ αὐτὴν ἢ ὡς εἶδος ἢ ὡς ὕλην εἶναι ἐν αὐτῷ. |

XXV. Ἄλλης λέξεως ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους ἐξήγησις. 144

"Οὐ γὰρ τοιούτου σώματος τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος ἡ ψυχή, ἀλλὰ φυσικοῦ τοῦ ἔχοντος ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὑτῷ."

Πρὸς τί τοῦ ἔχοντος ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὑτῷ; ἀλλ' εἰ τοιοῦτο τὸ φυσικόν, πῶς ἔτι φυσικὸν τὸ θεῖον οὐκ ἔχον στάσεως ἀρχὴν ἐν αὑτῷ; ἢ ἔχει πως στάσεως ἀρχήν, εἴ γε κατὰ μὲν τὰ μέρη κινεῖται, τὸ δ' ὅλον ὡς ὅλον ἕστηκεν· ἐν τῷ αὐτῷ γάρ ἐστιν ἀεί. ἢ οὐ περὶ παντὸς εἶπεν τοῦ φυσικοῦ σώματος, ἀλλὰ τοῦ ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ γίνεται. ἢ τοῦ ἔχοντος ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὑτῷ οὐ περὶ φυσικοῦ σώματος λέγει, ἀλλὰ περὶ ψυχὴν ἔχοντος. ἡ γὰρ ψυχὴ ἐν τούτοις ἀρχὴ κινήσεώς τε καὶ στάσεως.

XXVI. Ἄλλη ἐκ τοῦ αὐτοῦ λέξις.

"Τὸ δὲ σπέρμα καὶ ὁ καρπὸς τὸ δυνάμει τοιόνδε σῶμα."

Μάλιστ' ἂν δεικνύοιτο ἡ ψυχὴ μὴ οὖσα ἐν ὑποκειμένῳ διὰ ταύτης τῆς λέξεως. εἰ γὰρ τὸ ὀργανικὸν σῶμα, ἐν ᾧ ἐστιν ἡ ψυχή, παρὰ τῆς | ψυχῆς ἔχει τὸ ὀργανικὸν εἶναι καὶ οὔτε πρὸ τοῦ ἔχειν τὴν ψυχὴν ὀργανικὸν ἦν, οὔτε ἀπελθούσης τῆς ψυχῆς ἐστιν ὀργανικόν, οὐκ ἂν εἴη ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐν ἄλλῳ τινί ἐστι σώματι ἢ ἐν τούτῳ. τὸ γὰρ σπέρμα δυνάμει ἔμψυχον τῷ δύνασθαι γενέσθαι τοιοῦτο σῶμα, οὗ ἡ ψυχὴ τελειότης ἐστί, καὶ ᾧ τὸ εἶναι τούτῳ, ὅ ἐστι, παρὰ τῆς ψυχῆς ἐστιν. 145

---

1. 2 fortasse γάρ [τὸ], 2 ἐνεργὲς scripsi: ἐναργὲς V οὐσία add. Schwartz διελὼν δὲ τὸ Vict. Sp. 5 αὕτη V 11 δευτέρου] de an. II, 1. 412b15 13 τοιουδὶ Vict. 14 τοῦ] τοιουδὶ Arist. 15 (16. 18. 21) αὐτῷ V 22 τὴν ψυχὴν B² 24 ἐκ τοῦ αὐτοῦ] de an. II, 1. 412b26 25 τοιονδὶ Arist. 32 τελειότης (ς in lit.) B Vict. Sp.: τελειότητος libri

XXVII. Ἄλλη ἐκ τοῦ αὐτοῦ λέξις.

“Λέγωμεν οὖν τὴν ἀρχὴν τῆς σκέψεως τοῦ πράγματος λαβόντες διωρίσθαι τὸ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου τῷ ζῆν [ἔχοντι σώματι.]”

Διὰ τοῦ λαβεῖν μὲν τὸ ψυχὴν ἔχον σῶμα συναμφότερον οὐσίαν. πᾶσαν δὲ συναμφότερον οὐσίαν ἐξ ὕλης τε καὶ εἴδους εἶναι, μὴ εἶναι τὸ σῶμα ἐν ὑποκειμένῳ τινί, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τὸ ὑποκείμενον, καὶ ἀποδοὺς λόγον τῆς ψυχῆς ἐντελέχειαν τὴν πρώτην σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ, ὡς οὐδέπω ἱκανῶς δεδειγμένου τοῦ τὴν ψυχὴν εἶδος εἶναι διὰ τὸ μηδὲ τὴν αἰτίαν ἐν τῷ ἀποδεδομένῳ λόγῳ ἐμφαίνεσθαι, δι' ἣν εἶδός ἐστι καὶ ἐντελέχεια ἡ ψυχὴ τοῦ τοιούτου σώματος, | 146 πάλιν ἀναλαβὼν ἄνωθεν αὐτὸ τοῦτο πειρᾶται δεικνύναι, καὶ πρῶτον μὲν ἐκτίθεται τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ δείξας τὰς μέν τινας αὐτῶν οὔσας πρώτας καὶ χωριστὰς τῶν ἄλλων, τὰς δὲ δευτέρας, καὶ τάξιν τινὰ οὖσαν ἐν αὐταῖς δείξας, καὶ ὅτι τὸ μὲν ζῆν τοῖς ἐμψύχοις παρὰ τῆς θρεπτικῆς ἐστι ψυχῆς, τὸ δὲ ζῴῳ εἶναι παρὰ τῆς αἰσθητικῆς, δείξας δὲ καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθητικῶν τάξιν τινὰ οὖσαν, καὶ τὰς μὲν πρώτας τε καὶ χωριζομένας τῶν ἄλλων, τὰς δὲ δευτέρας τε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀχωρίστους, ζητήσας δὲ καὶ πότερον χρὴ ἑκάστης δυνάμεως ψυχῆς ψυχὴν λέγειν ἢ μόριον ψυχῆς, καὶ εἰ μόριον, πότερον τῷ λόγῳ μόνον χωριστὸν ἢ καὶ τόπῳ, καὶ δείξας τὰς πλείστας δυνάμεις αὐτῆς χωριζομένας λόγῳ μόνον, περὶ δὲ τοῦ νοῦ εἰπὼν εἶναί τινα ἀμφισβήτησιν, εἰπὼν δὲ καὶ κατ' εἶδος γίνεσθαι διαφορὰς τῶν ἐμψύχων, ⟨τῷ⟩ τὰ μὲν πάσας ἔχειν τὰς δυνάμεις, τὰ δέ τινας, τὰ δὲ μίαν μόνην, ἐπὶ τούτοις ἔδειξε, πῶς εἶδος ἡ ψυχὴ καὶ ἐντελέχεια, ὅτι γὰρ τῷ τοῦ σώματός τι εἶναι τοῦ ὑποκειμένου † ὁμοία οὖσα καὶ χωριστή ἐστιν αὐτοῦ. ἡ δὲ δεῖξις τοιαύτη· ἔλαβεν τὸ ἐπὶ πάντων τῶν λεγομένων εἶναι τοιούτων, ὁποῖά ἐστι πρώτως τε καὶ | 147 δευτέρως, [καὶ] καθὸ μὲν πρώτως λέγονται, τοῦτο εἶναι εἶδος αὐτῶν, καθὸ δὲ δευτέρως, [τὸ] ὑποκείμενόν τε καὶ ὕλην τὴν ἐκεῖνο τὸ εἶδος συνέχουσαν, καὶ τοῦτο διὰ τῆς ἐπαγωγῆς πιστωσάμενος ἔλαβεν τὸ καὶ ζῆν τὰ ἔμψυχα λέγεσθαι κατὰ πρώτην μὲν τὴν ψυχὴν * * * ἔχον, οὕτως ἔχοντος ἡ μὲν ψυχὴ ἐδείχθη εἶδος οὖσα τοῦ σώματος τοῦ ἔχοντος αὐτήν, ὕλη δὲ τὸ σῶμα.

XXVIII. Ὅτι μὴ ἡ ὕλη γένος.

Κοινὰ τῷ γένει καὶ τῇ ὕλῃ τὸ κοινὰ εἶναι πλειόνων, καὶ τὸ πρῶτα τῇ φύσει τῶν ὑπ' αὐτά τε καὶ [δι'] ὧν ἐστι κοινά, καὶ τὸ τῇ εἴδους τινὸς

---

1 ἐκ τοῦ αὐτοῦ] de an. II, 2. 413a20 2 οὖν ἀρχὴν λαβόντες τῆς σκέψεως διωρίσθαι Arist. 3 ζῆν] ζωὴν B²S²a Sp. ἔχοντι σώματι om. Arist.: del. Vict. 5 ⟨δείξας⟩ μὴ coni. Sp. recte 15 αἰσθητικῶν Sp.: αἰσθητῶν libri 17 αὐτῶν coni. Sp. 21 τῷ τὰ scripsi: καὶ τὰ Vict. Sp. 21. 22 πάσας ἔχειν Vict. Sp.: πάσχειν libri 22 τὰ δέ τινας Sp.: τὰς δέ τινας libri 24 ὁμοία] Sp. videtur ἀχώριστος coniecisse 25 ὁποία a Sp. 26 καὶ delevi 27 pr. τὸ delevi 29 ψυχήν, ⟨κατὰ δεύτερον δὲ τὸ σῶμα τὸ τὴν ψυχὴν⟩ Schwartz ἔχον, οὐ οὕτως Vict. Sp. 33 δι' del. B²

συνθέσει πρὸς αὐτὰ τὰς διαφορὰς λαμβάνειν. ὡς γὰρ κοινῆς οὔσης τῆς ὕλης τὰ εἴδη ἐν αὐτῇ γινόμενα κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν διάφορον ποιεῖ καὶ τὸ συναμφότερον, οὕτως καὶ τοῦ γένους ὄντος κοινοῦ τὰ εἴδη καὶ αἱ διαφοραὶ συντιθέμεναι αὐτῷ κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς διαφορὰν ποιοῦσι τὴν ἐν τοῖς γένεσι διαφοράν· τὰ γὰρ αὐτὰ ἕτερα γίνεται τῇ τῶν διαφερόντων συνθέσει. ἢ εἴη ἂν αὐτῶν ἡ πρὸς ἄλληλα διαφορὰ κατὰ τὸ μὴ ὁμοίως ἔχειν τὸ κοινὸν πρὸς τὰ εἴδη ὧν ἐστι κοινόν. ἡ μὲν γὰρ ὕλη κοινὴ ὡς ὑποκείμενον τούτοις ὧν ἐστι κοινόν (ὑπόκειται γὰρ τοῖς εἴδεσιν), τὸ δὲ | γένος κοινὸν ὡς κατηγορούμενον τῶν ὧν κοινόν ἐστιν. ἐν γὰρ τῇ ὕλῃ 148
ὑποκειμένῃ τὰ εἴδη γίνεται ὡς ἐν τῷ χαλκῷ τὰ σχήματα, οὐχ οὕτως δ' ἐν τῷ γένει τὰ εἴδη· τὰ γὰρ γένη ὧν ἐστι γένη τούτων κατηγορεῖται. καὶ ἡ μὲν ὕλη ἅμα τε πᾶσα λαμβανομένη κοινὴ τῷ πάντ' ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὰ ἔνυλα εἴδη, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῆς μόριον καθ' αὑτὸ κοινὸν καὶ αὐτὸ τῷ πάντων εἶναι παρὰ μέρος τῶν ἐναντίων δεκτικόν, τὸ δὲ γένος αὐτὸ μὲν κοινὸν τῶν οἰκείων εἰδῶν, τὸ δὲ καθ' ἕκαστα αὐτοῦ οὐ κοινόν· οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ ἐν Σωκράτει ζῷον ἐν ἄλλῳ γενέσθαι τινί. καὶ ἡ μὲν ὕλη πρᾶγμά ἐστι καὶ ὑπόκειται συντελοῦν εἰς τὸ εἶναι αὐτῶν ἑκάστῳ τῷδέ τινι, τὸ δὲ γένος ὡς γένος λαμβανόμενον οὐ πρᾶγμά τί ἐστιν ὑποκείμενον, ἀλλὰ μόνον ὄνομα, καὶ ἐν τῷ νοεῖσθαι τὸ κοινὸν εἶναι ἔχον, οὐκ ἐν ὑποστάσει τινί. καὶ ἡ μὲν ὕλη καὶ κατ' ἀριθμὸν ἄφθαρτος, τὸ δὲ γένος τῷ εἴδει τὸ ἄφθαρτον ἔχει καὶ τῇ τῶν γινομένων ἀνεπιλείπτῳ διαδοχῇ, τὸ δὲ καθέκαστα φθαρτὸν αὐτοῦ. καὶ ἡ μὲν ὕλη τῆς συναμφοτέρου οὐσίας τὸ ἕτερον μόριον ἐν τῇ τοῦ συναμφοτέρου φθορᾷ χωρίζεταί τε καὶ σῴζεται, τὸ δὲ γένος ἐστὶ μὲν καὶ ἐν ἁπλοῖς (τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν συμβεβηκότων γένη· οὐ γὰρ σύνθετον οὐδὲ συναμφότερον ὡς ἐξ εἴδους καὶ ὑποκειμένου οὔτε ποιότητος οὔτε ποσότητος οὔτε τι τῶν παρὰ τὴν οὐσίαν γενῶν), ἐν δὲ τῇ συ|ναμφοτέρῳ τε καὶ ἐνύλῳ οὐσίᾳ σύνθετον μὲν 149
τὸ γένος καὶ τὸ κοινὸν ὡς σύνθετον ἐν αὐτῇ. ὡς γὰρ τὰ καθέκαστα ἐν τῷ ζῴῳ σύνθετα, οὕτω δὴ καὶ τὰ εἴδη αὐτῶν καὶ τὰ γένη· τὸ γὰρ ζῷον εἶδός τι σημαίνει σὺν ὕλῃ, οὐ μὴν τὸ ἕτερον μέρος ἐστὶ τοῦ συναμφοτέρου ὡς ὕλη, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ζῴῳ εἶναί ἐστι τὸ εἶναι ἐξ ἀμφοῖν. διὸ οὐδ' ἐχωρίζετο τῆς ὕλης παραπλησίως· ἔχον γάρ τι τοῦ εἴδους ἐν τῷ τοῦ οἰκείου λόγῳ ἐν τῇ φθορᾷ τοῦ ὅλου, ἥτις γίνεται κατὰ τὴν τοῦ εἴδους φθοράν, καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν τοῦ φθαρτοῦ κοινωνίαν φθείρεται. διὸ τὸ ἐν Σωκράτει ζῷον μόριόν πως ὂν τοῦ γένους οὐχ ὑπομένει φθειρομένου Σωκράτους. τοῦτό τοι κἂν πάντα τὰ καθέκαστα ζῷα φθαρῇ ἀναιρεῖται καὶ τὸ ὡς γένος ζῷον ὄν, τῆς ὕλης μηδὲν τοιοῦτο πασχούσης. οὐδὲ τὰ εἴδη ὁμοίως

---

2 διαφορὰν διάφορον scripsi: διαφορὰν διαφορὰν VS: διαφορὰν διάφοραν (αν alt. in lit.) B: διαφορὰν a: διάφορον Sp. 6 ἢ V 10 ὑποκειμένη V 13 τῷ Vict.: τὸ libri 15 καθ' ἕκαστον coni. Sp. 21 pr. τὸ om. a Sp. 22 καθ' ἕκαστον coni. Sp. 26 ποιότητες et ποσότητες Schwartz recte τι] τινὸς B²S²a Sp. 31 αὐτῷ coni. Sp. pr. τὸ Sp.: τῷ libri 31. 32 οὐδὲ χωρίζεται τῇ ὕλῃ coni. Sp. 32 ἐν τῷ οἰκείῳ coni. Sp. 36 τοῦτό τοι suspectum Spengelio, sed cf. Ind. De an.

ἔν τε τῇ ὕλῃ ἔν τε τῷ γένει. ἐν μὲν γὰρ τῇ ὕλῃ πᾶν τὸ εἶδος γίνεται οὔσῃ χωρὶς εἴδους κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον, ἐν δὲ τῷ γένει φθάσαν ἤδη τὸ εἶδος τὸ κοινότερόν τε καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὸ γένος εἴδεσι συνείληπται. διὸ οὐδὲ τὸ εἶδος πᾶν ἔτι ἐν τῷ γένει γίνεται τῷ μέρος αὐτοῦ φθάσαν τὴν τοῦ γένους συμπληροῦν φύσιν, αἱ δὲ διαφοραὶ αἱ τὸ κοινὸν τοῦ εἴδους διαιροῦσαί εἰσιν αἱ τῷ γένει συντιθέμεναι. διὸ τὸ μὲν γένος ἀχώριστον τούτων ὧν ἐστι γένος καὶ συμφθειρόμενον αὐτοῖς. καὶ οὐκ | εἰδῶν [150] ἀλλὰ μέρους εἰδῶν δεκτικόν, καὶ οὐδὲ τούτων ὡς ὑποκείμενον δεκτικόν, ἀλλὰ τῇ νοήσει λαμβανόμενόν τε καὶ χωριζόμενον τῶν σὺν οἷς ἐστιν αὐτῷ τὸ εἶναι, τῆς ὕλης πρώτης οὔσης παντὸς τοῦ ἐνύλου σώματος. ἡ μὲν γὰρ οὐκ οὖσά πως κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον ἐνεργείᾳ δεξαμένη τὸ εἶδος τόδε τι γίνεται ἡ πρώτη οὖσα ἀρχὴ τοῦ τόδε τι καὶ συναμφοτέρου, τὸ δὲ γένος ἀπὸ τούτων τῶν ἐνύλων τε καὶ καθ' ἕκαστον τὸ εἶναι λαμβανομένου διὰ τὸν χωρισμὸν τῶν τὴν διαφορὰν αὐτοῦ δεικνύντων τε καὶ ποιούντων. καὶ ἡ μὲν ὕλη πᾶσι τοῖς ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ αἰτία τοῦ εἶναί τε καὶ ὑφεστάναι, τὰ δὲ γένη ἐν τοῖς διὰ τὴν ὕλην τὸ εἶναί τε καὶ τὴν ὑπόστασιν ἔχουσιν ἐπιγίνεται ἔργον [τὰ] τοῦ συντιθέντος αὐτὰ διὰ τοῦ τῶν ἄλλων τῶν συνυπαρχόντων αὐτῷ τῇ ἐπινοίᾳ χωρισμοῦ.

---

13 τῶν om. a Sp. καθέκαστα coni. Sp. τὸ] τοῦ Sp. aut τὸ — λαμβάνον bene λαμβάνει B^2 17 τὰ del. B^2 Sp. αὐτὰ S^{2}B^{2}a Sp.: αὐτον ου sic V: αὐτὸν οὐ B^{1}FGS^1 18 τῶν s. v. V αὐτῷ S^{2}a Sp.: αὐτῶν libri

α. Τί ἐστιν ἀνάμνησις. 6

β. Ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ ψυχῆς λέξεως ἐξήγησις, δι' ἧς λέγει "θεωροῦν γὰρ γίνεται τὸ ἔχον ἐπιστήμην, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀλλοι- 20 οῦσθαι· εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν." |

γ. Ὁμοίως ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ ψυχῆς λέξεως ἐξήγησις, δι' ἧς περὶ 7 αἰσθήσεως λέγει.

δ. Πῶς καὶ ἡ πρόσοδος τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ἄφοδος ὁμοίως αἰτία καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς εἴη· ἡ γὰρ ἄλλου γένεσις ἄλλου φθορά. 5

ε. Ὅτι τὸ ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι καὶ μὴ ἐξ ὑποθέσεως ἐν τοῖς ἀεὶ κύκλῳ γινομένοις.

ϛ. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου Περὶ ψυχῆς, δι' ἧς ζητεῖ, πῶς ἡ συναίσθησις ἡμῖν γίνεται αἰσθανομένοις. 10

ζ. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου Περὶ ψυχῆς δι' ἧς ἔδειξεν, ὅτι μὴ πλείους τῶν ε̅ εἰσὶν αἰσθήσεων.

η. Εἰ αἰσθητὸν ὃ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσι κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητόν. 15

θ. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου Περὶ ψυχῆς, δι' ἧς δείκνυσιν, ὅτι ἐστὶν ᾧ ἅμα πάντων αἰσθανόμεθα.

ι. Περὶ θαλάσσης ἐκ τῶν Μετεωρολογικῶν.

ια. Ἐπιχείρησις ὅτι τὰ ὀνόματα θέσει. 20

ιβ. Ὅτι μὴ ἄπειρον τὸ ὄν.

ιγ. Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τινα.

ιδ. Ἐπιδρομὴ τῶν ἐν τῷ τετάρτῳ Μετεωρολογικῶν, ἀτελής.

ιε. Περὶ τοῦ οἷον ἀμεροῦς. | 25

---

2 post τί 2 litt. erasae V 3 λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ δευτέρου Π. ψ. λόγου Ἀριστοτέλους tit. 4 ἔχον τὴν ἐπιστήμην tit. 6 λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ δευτέρου ὁμοίως Π. ψ. tit. 8 πῶς οὐχὶ καὶ tit. Sp. πρόσοδος tit.: πρόοδοσ V tert. καὶ om. tit. 9 εἴη om. tit. 11 γινομένοις ἐστι tit. 12 ἄλλης λέξεως tit. (nam non sexto, sed septimo loco disputat de hoc) 15 πλείους tit. Sp.: πλείω V: πλείως a 18 τι ᾧ tit. 20 θέσει τὰ ὀνόματα tit.

I. Τί ἐστιν ἀνάμνησις.

Ἀνάμνησίς ἐστιν εὕρεσις διὰ ζητήσεως φαντάσματος ὃ ἐγένετό ποτε ἐν τῷ σώματι ἐν ᾧ ἡ αἰσθητικὴ ψυχή.

II. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ ψυχῆς λόγου Ἀριστοτέλους, δι' ἧς λέγει "θεωροῦν γὰρ γίνεται τὸ ἔχον τὴν ἐπιστήμην. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι· εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν."

Εἰπόντος Ἀριστοτέλους ἐν τῷ δευτέρῳ Περὶ ψυχῆς † ἐπὶ τῆς * * ἀπὸ τῆς ἕξεως, ἣν εἶπεν δευτέραν δύναμιν (πρώτη γὰρ ἦν δύναμις ⟨ἡ⟩ πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἕξεως ἐπιτηδειότης). εἰπόντος οὖν αὐτοῦ περὶ αὐτῆς οὕτως θεωροῦν γὰρ γίνεται τὸ ἔχον τὴν ἐπιστήμην. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι (εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν) ἢ ἕτερον γένος ἀλλοιώσεως. διὸ οὐ καλῶς ἔχει λέγειν τὸ φρονοῦν ὅταν φρονῇ ἀλλοιοῦσθαι, ὥσπερ οὐδὲ τὸν οἰκοδόμον ὅταν οἰκοδομῇ. τὸ μὲν οὖν εἰς ἐντελέχειαν ἄγον ἐκ δυνάμει ὄντος κατὰ τὸ νοεῖν καὶ φρονεῖν οὐ διδασκαλίαν ἀλλ' ἑτέραν ἐπωνυμίαν ἔχειν δίκαιον. ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἐζητήθη καθόλου ὑπὸ τῆς ἐξηγήσεως, εἰ ⟨ἡ⟩ εἰς τὴν ἐνέργειαν μεταβολὴ κίνησίς ἐστιν. εἰ γὰρ μὴ ἀλλοίωσις, πολὺ μᾶλλον ἂν οὐκ εἴη τις τῶν ἄλλων [οὐ] κινήσεων. τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς νοητικῆς ἕξεως μεταβάλλον εἰς τὸ νοεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν ἀλλοίωσις μὲν οὐκ ἂν εἴη τις, ⟨εἰ⟩ ἡ μὲν ἀλλοίωσις κατὰ πάθος μεταβολή, ⟨ἡ δὲ⟩ οὐκ ἔστιν μεταβολὴ κατὰ πάθος, εἴ γ' ἐστὶν εἰς ταὐτὸν ἐπίδοσις. καὶ ἔστιν ἡ ἀπὸ τῆς ἕξεως ἐνέργεια σωστικὴ τῆς ἕξεως καὶ τελειότης αὐτῆς, εἴ γε τέλος ἑκάστῳ τὸ οὗ χάριν ἐστί. πᾶσα δὲ ἕξις ἕνεκα τῆς ἐνεργείας γίνεται τῆς κατ' αὐτήν. εἰ δὲ μὴ κατ' ἀλλοίωσιν ὁ οὕτως ἐνεργῶν κινεῖται, πολὺ | μᾶλλον οὐδ' ἂν κατὰ τόπον ἢ κατ' αὔξησιν κινοῖτο· σωμάτων γὰρ αἱ κινήσεις τοιαίδε. καὶ γὰρ ⟨αἱ⟩ ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς τέχνας ἕξεων ἐνέργειαι γίνοιντο μὲν διὰ κινήσεως, ἐπεὶ σωματικῆς ὑπηρεσίας δέονται, αὗται δὲ καθὸ τελειότητές εἰσι τῶν ἕξεων, οὐκ ἂν κινήσεις εἶεν. μήποτ' οὖν ἄμεινον γενέσεις αὐτὰς λέγειν τινάς, εἴ γε πρὸς τὴν τελειότητα τῶν οὐσιῶν ὧν εἰσι συντελοῦσιν· οὐ γὰρ ἑκάστῳ τῶν διὰ γενέσεως τὸ εἶναι ἐχόντων ⟨ἡ⟩ ἐπὶ τὴν

4 δευτέρου] de an. II, 5. 417b5 6 ἢ οὐκ Arist. 8 ἐπὶ] περὶ Sp.: fortasse περὶ ⟨τῆς ἐνεργείας⟩ 9 ἕξεως S[2] Vict.: λέξεως libri ἡ add. Diels 11 ἢ οὐκ Arist. 13 οὐ καλῶς ἔχει Vict. ex Arist. Sp.: οὐκ ἄλλως ἔχειν G: οὐκ ἄλλως ἐκεῖ VBS: οὐ καλώς ἔχει ἐκεῖ F λέγειν] λέγει a 16 νοοῦν καὶ φρονοῦν Arist. 17 ὑπὸ scripsi: ἀπὸ libri 17. 18 εἰ ἡ V[2]B coni. Sp.: εἰ V[1]FSa: ἡ G 19 οὐ del. B[2]S[2]: om. a Sp. 21 εἰ add. Vict. Sp. ἡ δὲ add. B[2]S[2]a Sp. 26 κινοῖτο σωμάτων Sp.: κινεῖ τὸ σῶμα τῶν libri: κινοῖτο (κινοῖτο τὸ?) σῶμα τῶν Vict. 27 αἱ add. Sp.
28 μὲν S[2]a Sp.: μὲν η sic V: μὲν ἡ GF: μὲν ἢ B: μὲν ἢ S[1] ἐπεὶ GFB[2] Vict. Sp.: ἐπὶ VS (ι in lit.) 31 οὐ] ἐν coni. Sp. (et ⟨ἡ⟩ ἐπὶ): ἡ Diels

τελειότητα πρόοδος τῆς γενέσεως αὐτοῦ μέρος. τρόπον οὖν τινα μέρος τῆς γενέσεως τῆς τέχνης καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἰς τὴν ἐνέργειαν μεταβολὴ γινομένη διὰ κινήσεών τινων, ἐπεὶ καὶ πᾶσα γένεσις δοκεῖ γίνεσθαι διὰ κινήσεων. ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐπὶ τῶν τεχνῶν χρὴ λέγειν, ἆρά γε δεῖ τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγειν καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας, ἐνεργειῶν τινων οὐσῶν καὶ αὐτῶν; πολὺ γὰρ ἐπὶ τούτων εὐλογώτερον τὸ μὴ εἶναι κίνησίν τινα. ἀλλ' εἰ χρὴ καὶ ταῦτα γενέσεις λέγειν, πᾶσα δὲ γένεσις διὰ κινήσεως, διά τινων κινουμένων εἴη ἂν γινομένη τοιάδε γένεσις. ἢ δεῖ πρῶτον γενέσθαι γνώριμον εἰς τίνος τελειότητα ἡ τοιάδε ἐνέργεια συντελεῖ. ἢ αἱ μὲν κατὰ τὰς τέχνας * * * τῶν τεχνῶν καὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων, | καθό 154
εἰσι τεχνῖται, ἐπὶ δὲ τοῦ νοῦ καὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν θεωρητικῶν ἕξεων εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἂν τελειότητα συντελοῖ ἡ ἀπὸ τῶν ἕξεων τούτων ἐνέργεια, εἴ γε καὶ αἱ ἕξεις αὗται τελειότητές εἰσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, καθὸ ἄνθρωπός ἐστι. κυρίως γὰρ ἄνθρωπος ὁ τὰς ἕξεις ἔχων τε καὶ ἐνεργῶν κατὰ ταύτας, καθ' ἃς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μάλιστα καὶ κυρίως εἶναι ἀνθρώπῳ. αἳ δὴ διδασκαλίαι κινήσεις τε καὶ ἀλλοιώσεις εἰσὶ τῶν ἕξεων, τούτων ποιητικαὶ δι' ὧν ἡ τοῦ ἀνθρώπου τελειότης γίνεται, εἶεν ἂν καὶ τῶν ἀπ' αὐτῶν ἐνεργειῶν αἴτιαι, εἴ γε πᾶν τὸ τὴν ἕξιν ἔχον εὐθὺς ἐνεργεῖ κατ' αὐτήν, εἰ μή τις ἐμποδίζοι τῶν ἐμποδιζόντων ταῖς ἐνεργείαις ἀναίρεσις καὶ αὐτὴ γινομένη μετά τινος κινήσεως.

III. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ δευτέρου ὁμοίως Περὶ ψυχῆς, δι' ἧς περὶ αἰσθήσεως λέγει, ἔστι δὲ ἥδε· "διωρισμένων δὲ τούτων λέγωμεν κοινῇ περὶ πάσης αἰσθήσεως".

Εἰπὼν περὶ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸν περὶ αἰσθήσεως μέτεισι λόγον, καὶ πρῶτον μὲν καθόλου καὶ κοινῶς περὶ αἰσθήσεως λέγει, ἔπειτα ἐρεῖ προελθὼν περὶ ἑκάστης ἰδίᾳ. πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει, ὅτι ἡ αἴσθησις γίνε|ται ἐν τῷ κινεῖσθαί τι καὶ πάσχειν (διὰ γὰρ κινήσεώς 155
τινος καὶ πάθους γίνεσθαι δοκεῖ), λαβὼν δὲ τὸ τὴν αἴσθησιν δι' ἀλλοιώσεως καὶ πάθους γίνεσθαι ἐμνημόνευσε τοῦ πάθους καὶ τοῦ πάσχειν, ὅπως γίνεται, ὅτι γὰρ τοῖς μὲν δοκεῖ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν, τοῖς δὲ τὸ ἐναντίον ὑπὸ τοῦ ἐναντίου. τούτου δ' ἐμνημόνευσεν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀποδοῦναι, τί πότ' ἐστιν αἴσθησις, χρήσιμον αὐτῷ τὸ κεῖσθαι, ὑπὸ τίνος πάσχει τὰ πάσχοντα, ἐπεὶ καὶ ἡ αἴσθησις κεῖται πάθος τι εἶναι καὶ διὰ πάθους. πρὸ δὲ τοῦ περὶ τούτου διαρθρῶσαι πρῶτον ἀπορήσας περὶ τῆς αἰσθήσεως, διὰ τί, ὄντων ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις τῶν αἰσθητῶν, οὐκ αἰσθάνεται ἡ αἴσθησις τούτων, ἀλλὰ τῶν ἐκτὸς μόνων, καὶ λύσας τὴν ἀπορίαν

---

1 πρόοδος Diels: πρόσοδος libri 3 κινήσεων Sp.: κινήσεως libri 4 fortasse κινήσεως, cf. v. 7 8 κινουμένων] κινήσεων Vict. unde διὰ τίνων κινήσεων coni. Sp. τοιαδε V ἢ Vict.: εἰ libri 10 excidisse videtur ἐνέργειαι εἰς τὴν τελειότητα συντελοῖεν ἂν 11 τεχνιται V 12 ἂν post ἀνθρώπου del. Vict. Sp. συντελοῖ ἡ V^1G: συντελοί ἡ V^2: συντελεῖ ἡ B: συντελοιῆ FSa: συντελοῖ ἂν ἡ Vict. Sp. 16 αἳ Schwartz: αἱ libri: εἰ Sp. 18 αἰτιαι V 19 fortasse τι et τὰς ἐνεργείας 21 δευτέρου] de an. II, 5. 416b32 26 πρῶ τὸν (sic) V 27 πάσχει a 33 τὰ] τὸ a: ὃ Vict.

τῷ τότε δυνάμει τὴν αἴσθησιν εἶναι (ἡ γὰρ αἴσθησις πρὸς τὸ αἰσθητόν, αἰσθητὸν δ' αὐτῇ τὸ κεχωρισμένον· οὐδὲν γὰρ ὑφ' ἑαυτοῦ πάσχει, ἡ δὲ αἴσθησις διὰ πάθους· ἔστ' ἂν οὖν μὴ παρῇ τὸ αἰσθητόν, δυνάμει ἡ αἴσθησίς ἐστι), λαβὼν δὲ τὸ διχῶς λέγεσθαι τὸ αἰσθάνεσθαι (καὶ γὰρ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ), ἔλαβεν τὸ τῆς αἰσθήσεως τὴν μὲν εἶναι δυνάμει, τὴν δὲ ἐνεργείᾳ, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθητόν. λαβὼν δὲ τὸ [τὴν αἴσθησιν] διὰ πάθους γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν τὴν μὲν δυνάμει, τὴν δὲ ἐνεργείᾳ, ἐφεξῆς λέγει περὶ τοῦ πάσχοντος ὑπὸ τίνος πάσχει, ὃ πρὸ ὀλίγου ἐκίνησε. καὶ λαβὼν ὅτι πᾶν τὸ πάσχον πάσχει ὑπὸ τοῦ κινητικοῦ καὶ ἐνεργείᾳ ὄντος τούτου, ὃ τὸ πάσχον ὑπ' αὐτοῦ | δύναται γενέσθαι, ἔδειξεν ἐκ τούτου, ὅτι τὸ πάσχον ἔστι μὲν ὡς ὑπὸ ὁμοίου πάσχει, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ ἀνομοίου πάσχει. πάσχει μὲν γὰρ ἀνόμοιον, πεπονθὸς δὲ ὅμοιόν ἐστιν. χρήσιμον δ' αὐτῷ τοῦτο πάλιν πρὸς τὸ καὶ [τὸ] τὴν αἴσθησιν τὴν δυνάμει, εἰ διὰ πάθους γίνεται, πάσχουσαν μὲν ἀνομοίαν εἶναι τῷ ποιοῦντι, ὅ ἐστι τὸ αἰσθητόν, παθοῦσαν δὲ καὶ γενομένην ὁμοίως αὐτῷ εἶναι. οἷς ἐφεξῆς ἐπέλαβεν τὴν αἴσθησιν τὴν μὲν δυνάμει εἶναι, τὴν δὲ ἐντελεχείᾳ, ⟨καὶ⟩ διαίρεσιν ποιεῖται τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐντελεχείᾳ, βουλόμενος δι' αὐτοῦ δεῖξαι, ὅτι μὴ κυρίως πάσχειν λέγεται ἡ αἴσθησις καὶ κινεῖσθαι. οὐ γὰρ πάσης δυνάμεως ἡ εἰς ἐνέργειαν πρόοδος διὰ πάθους καὶ κινήσεως. διχῶς γὰρ τὸ δυνάμει ἐπιστῆμον, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν ἄλλο, λέγεται. τό τε γὰρ φύσιν ἔχον δέξασθαι ἐπιστήμην δυνάμει ἐπιστῆμον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔχον ἤδη καὶ δεδεγμένον τὴν ἐπιστήμην, μὴ ἐνεργοῦν δὲ κατ' αὐτὸ δυνάμει λέγεται ἐπιστῆμον. ὅτι μὴ ὁμοίως λέγεται, ἔδειξεν. εἰπὼν δὲ καὶ τὸν ἔχοντα μὲν ἤδη τὴν ἐπιστήμην, μὴ ἐνεργοῦντα δέ, δυνάμει ἔτι καὶ αὐτὸν ἐπιστήμονα λέγεσθαι, προσέθηκεν, ὅτι ὁ ἤδη θεωρῶν τε καὶ ἐνεργῶν οὗτός ἐστιν ὁ κυρίως λεγόμενος ἐπιστήμων, οὐκέτ' ὢν δυνάμει. ἐφ' οἷς τὴν διαφορὰν λέγων τῶν δυνάμει λεγομένων ἐπίστασθαι ἔδειξεν, ὅτι | ὁ μὲν πρῶτος λεγόμενος δυνάμει, ὁ κατὰ τὸ πεφυκέναι, οὐκ ἄλλως εἰς τὸ ἐνεργείᾳ γενέσθαι μεταβάλλει, εἰ μὴ διὰ τοῦ παθεῖν τε καὶ ἀλλοιωθῆναι διὰ μαθήσεως, ⟨ὁ⟩ δὲ ἤδη ἔχων εἰς τὸ ἐνεργεῖν οὐ διὰ πάθους ἔτι καὶ ἀλλοιώσεως μεταβάλλει. δείξας δ' ὅτι μὴ παντὸς τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ μεταβολὴ διὰ πάθους τε καὶ ἀλλοιώσεως, ἐφεξῆς καὶ τοῦ ἀλλοιοῦσθαί τε καὶ πάσχειν διαίρεσιν ἐποιήσατο. καὶ ἔλαβεν τὸ μέν τι φθορὰν εἶναι ὑπὸ τοῦ ἐναντίου καὶ ἔκστασιν τοῦ ἐν ᾧ ἦν, ὡς πάσχει πάντα τὰ εἰς τὰ ἐναντία μεταβάλλοντα, τὸ δέ τι πάσχειν εἶπεν εἶναι οὐ τῷ φθείρεσθαι, ἀλλὰ τῷ σώζεσθαι καὶ

1 τότε coni. Sp.: τό γε libri 2 αὕτη a 4 λέγεσθαι Vict.: λέγεται libri 6 τὴν αἴσθησιν del. Schwartz 7 καὶ τὴν αἴσθησιν G: καὶ Vict. Sp. 11 et 12 πάσχει Sp.: πάσχειν libri ὑπὸ τοῦ Arist. 12 τὸ ἀνόμοιον Arist. 13 τὸ del. Sp. δυνάμει G² Sp.: δύναμιν VG¹FBSa 15 ὁμοίως VFBSa Sp.: ὁμοίαν G Sp.: ὅμοιον Vict. 16 καὶ add. Vict. Sp. (ἐπιλαβὼν Schwartz) 20 ἐπιστῆμον Sp.: ἐπιστήμονα VFGS: ἐπιστήμον a 22 αὐτὴν Sp. 22. 23 ἐπιστῆμον (in lit.) VFB Sp.: ἐπιστήμην a: ἐπιστήμων Vict. 23 ὅτι ⟨δὲ⟩ coni. Sp.: fortasse ⟨ὃ⟩ ὅτι ὅτι—ἔδειξεν m¹ i. mg. V 25 ὅτι ὁ ἤδη scripsi (cf. l. c. 417ᵃ28): ὁ ἤδη Vict. ex Arist.: ὅτι μηδὲ VBS¹a: ὅτι ὅδε μηδὲ F: ὅτι ὅδε G: ὅτι S² 26 οὐκέτ' ὢν] οὐ καὶ τῶν Sa 29 ὁ add. Sp. 35 πάσχον a

ἐν ἐπιδόσει γενέσθαι τῇ καθὸ ἔχει ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος καὶ ὁμοίου. ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἕξιν καὶ τοιαύτην δύναμιν ἐνέργεια τελειότης οὖσα τῆς ἕξεως οὐ κατὰ τὴν εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν γίγνεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ αὐτοῦ ἐξ ἀργίας εἰς ἐνέργειαν· τὸ γὰρ ἔχον τὴν ἐπιστήμην ἐνεργοῦν γίνεται κατ' αὐτήν, ὅ εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ὅμοιον ἐπίδοσίς ἐστιν. ὁμοίως δὲ εἰπὼν ὡς δύναμις ἔχει πρὸς ἐντελέχειαν, πῶς καὶ ποία δύναμις καὶ πρὸς ποίαν ἐντελέχειαν ἔδειξεν προσθείς. θεωροῦν γὰρ γίνεται τὸ ἔχον τὴν ἐπιστήμην, ἥτις μεταβολὴ οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις, εἴ γε ἡ μὲν ἀλλοίωσις ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο καὶ ἐξ ἐναντίου ἐστὶ μεταβολή, ἡ δ' ἐκ τοῦ οὕτω δυνάμει εἰς τὴν ἐνέργειαν (εἰς αὐτὸ γὰρ τοῦτ' ἐστίν, ὃ ἔχει καὶ καθὸ | ἔχει) ἐπίδοσίς ἐστιν. 158 ἤ, εἰ δεῖ καὶ τοῦτο ἀλλοίωσιν λέγειν, ἕτερον ἄν τι εἴη γένος καὶ ἄλλη τις φύσις ἀλλοιώσεως. ὅτι δὲ τὸ πάσχειν ὡς ἴσον ἔλαβεν τῷ ἀλλοιοῦσθαι ἔδειξεν εἰπὼν ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι· ὡς γὰρ ἴσον † εἴη ἐν αὐτῷ 'ὅπερ οὐκ ἔστι πάσχειν'. ὃ δείξας προσέθηκεν, ὅτι μὴ χρὴ λέγειν τὸν φρονοῦντά τι καὶ νοοῦντα ἀλλοιοῦσθαι, εἰ δὲ μὴ ἀλλοιοῦσθαι, οὐδὲ κινεῖσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἀλλοίωσις, δῆλον ὡς οὐδὲ κατὰ τόπον οὐδὲ ποιὸν μεταβολή. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τοῦ δυνάμει αἰσθανομένου εἰς τὸ ἐνεργείᾳ αἰσθάνεσθαι ἐπίδοσίς τε καὶ μεταβολή. διὸ κοινότερον ἡ αἴσθησις ἀλλοίωσις. εἰπὼν δὲ ταῦτα διέξεισιν ἐπ' αὐτοῖς, ὁποία μὲν μεταβολὴ ἐκ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ ἀλλοίωσίς ἐστι, ποία δὲ οὔ. ἡ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἕξεως εἰς τὴν ἐνέργειαν τὴν διὰ ταύτην, ὡς τὸ νοεῖν ἔχειν καὶ τὸ φρονεῖν, ἐπεὶ μὴ διὰ διδασκαλίας γίνεται, οὐκ ἀλλοίωσις οὐδὲ κίνησις, ἀλλ' ἕτερόν τι γένος μεταβολῆς (ὑπὸ γὰρ τὴν γένεσιν εἴη ἂν τοιαύτη μεταβολή, εἴ γε τὸ τελειοῦσθαι καὶ ἡ εἰς τοῦτο ἐπίδοσις γινομένου πώς ἐστι), τὴν ⟨δὲ⟩ ἐκ τῆς ὑλικῆς δυναμέως εἰς τὴν ἕξιν μεταβολήν, ἥτις γίνεται κατὰ διδασκαλίαν τινὰ καὶ μάθησιν, ἤτοι οὐδ' αὐτὴν διὰ πάθους γίνεσθαι ῥητέον, εἴ γε γίνεται καὶ αὐτὴ εἰς τὸ ἐνεργείᾳ τὴν ἕξιν ἔχειν καὶ τελειότητα ἐκ τῆς ὑλικῆς δυνάμεως | (γένεσις γάρ πως καὶ ἡ τοιαύτη μεταβολή), ⟨ἢ⟩ εἰ καὶ τὴν τοι- 159 αύτην μεταβολὴν λέγοι τις ἀλλοίωσιν τῷ μὴ φυσικοῦ τινος εἴδους ἀνάληψιν εἶναι, δύο χρὴ τρόπους ἀλλοιώσεως εἶναι λέγειν, τήν τε ἐπὶ τὰς ἕξεις γινομένην καὶ τὴν φύσιν τε καὶ τὸ κατὰ φύσιν (τὸ γοῦν βέλτιον μέρος ὧν δύναται τὸ δυνάμενον κατὰ φύσιν αὐτῷ), τὴν δέ τινα ἀπ' αὐτῶν βελτιόνων ἕξεων εἰς τὰς στερητικὰς διαθέσεις. εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ διορίσας μετῆλθεν ἐπὶ τὴν αἴσθησιν, καὶ ἔδειξεν, τίς μὲν ἡ πρώτη δύναμίς ἐστι, καὶ πῶς καὶ ὑπὸ τίνος εἰς τὴν ἕξιν μεταβάλλει ἡ τοιαύτη δύναμις, πῶς δὲ καὶ ὑπὸ τίνος ἡ δευτέρα εἰς τὴν ἐνέργειαν, καὶ λέγει τὴν μὲν ἐκ τῆς ὑλικῆς δυνάμεως μεταβολὴν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἕξιν γενέσθαι ὑπὸ τοῦ γεννῶντος δηλονότι τὸ ζῷον (τὸ γὰρ γεννώμενον οὐδέπω τὴν ἕξιν ἔχει τὴν αἰ-

9 ἡ S²G²a Sp.: εἰ VS¹FBG¹ 11 ἀλλοίωσις a Sp. 12 ὅτι Vict.: ἔτι libri 13 εἴη ἐν (ἂν Vict.) αὐτῷ] fortasse εἶπεν αὐτὸ ⟨τῷ⟩ 18 ἀλλοιώσεως coni. Sp. 21 ἔχειν] fortasse ἔχει 24 ἐστι τὴν δὲ Sp.: ἐπὶ τὴν libri 25 μεταβολήν Sp.: μεταβολὴ libri 26 ητοι V αὐτὴν Vict.: ἂν τὴν libri γε Vict.: τε libri 27 αὐτὴ Vict.: αὐτὴν libri 28 ἢ add. Sp. 29 τῷ F Vict. Sp : τὸ VSa 32 αὐτῷ Schwartz: αὐτῶν libri την δε V ἀπ' αὐτῶν] ἀπὸ τῶν coni. Sp.: fortasse ἀπ' αὐτῶν ⟨τῶν⟩

σθητικήν, ἀλλ' ἔτι ἐστὶ δυναμένης ἕξεως δεκτικόν, γεννηθὲν δὲ ἔχει τὴν αἰσθητικὴν ἕξιν εὐθύς, ὥσπερ τὸ ἀναλαβὸν τὴν ἐπιστήμην), δείξας δὲ πῶς ἑκάτερον τῶν δυνάμει ἐπὶ τῆς αἰσθήσεώς ἐστιν, προσέθηκεν, ὅτι καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν δὲ αἰσθάνεσθαι ὁμοίως λέγεται τῷ θεωρεῖν τε καὶ νοεῖν. μόνον γὰρ ταύτῃ διαφέρουσιν ἥ τε αἰσθητικὴ καὶ νοητικὴ ἐνέργεια· ἔξωθεν γὰρ καὶ οὐκ ἐν τῷ αἰσθανομένῳ καὶ τὸ ἀκουόμενον ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὁρώμενον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. οὗ αἰτίαν ἀπέδωκεν, ὅτι ἡ μὲν αἴσθησις ἀντιληπτική ἐστι τῶν | καθέκαστα, οὐχ οἷόν τε δὲ εἶναι ἐν τῷ αἰσθανομένῳ, ἀλλ' οἰκείαν ὑπόστασιν ἔχει, ἡ δ' ἐπιστήμη καὶ ὁ νοῦς τῶν καθόλου θεωρητικά, ἃ καθόλου οὐκ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ πώς ἐστι τῇ διανοίᾳ, τὸ 'πῶς' προσθείς, ὅτι ἡ μὲν ὑπόστασις καὶ τούτοις καὶ τοῦ εἶναι ἡ αἰτία ἐν τοῖς καθέκαστα, ὡς δὲ κοινὰ ἐν τῷ νοεῖσθαι τὸ εἶναι ἔχει, καὶ ἔστιν ὡς κοινῶν ὄντων τὸ εἶναι ἐν τῷ νοοῦντι αὐτὰ νῷ. διὸ καὶ νοεῖν μὲν ἐφ' ἡμῖν, αἰσθάνεσθαι δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἐπεὶ πρὸς παρὸν μὲν καὶ παρόντος ἡ αἴσθησις, οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ ἡ τῶν αἰσθητῶν παρουσία, ὡς ὅτε βουλόμεθα ἔχειν αὐτά. ὡς δὲ αἱ αἰσθήσεις ἔχουσιν, οὕτως καὶ αἱ τέχναι, ὅσαι περὶ αἰσθητά. οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς ταύτας ἔχουσι τὸ ἐνεργεῖν ὅτε βούλονται, τῷ δεῖν αὐτοῖς παρεῖναι τὰ περὶ ἃ ἐνεργοῦσιν. ὑπερθέμενος δὲ τὸ περὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν διαφορᾶς ἐπὶ πλέον νῦν λέγει τὸ μὲν νοεῖν ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ αἰσθάνεσθαι οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τὰ εἰρημένα δὲ καὶ δεδειγμένα τῇ αἰσθήσει ἐφαρμόσας ἀπέδωκε τὸν κοινὸν λόγον τῆς αἰσθήσεως. ἔδειξεν γὰρ πρῶτον, ἐπεὶ διχῶς λέγεται τὸ δυνάμει (ἄλλως γὰρ λέγεται ὁ παῖς δύνασθαι στρατηγεῖν καὶ ὁ τέλειος ἄλλως· οὗτος γὰρ οὐχ ὁμοίως τῷ τὴν μὲν ἕξιν ἔχοντι μηδέπω δὲ ἐνεργοῦντι), κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον τοῦ δυνάμει τὸ δυνάμει αἰσθάνεσθαι καὶ | τὴν δυνάμει αἴσθησιν λέγεσθαι. 'ὧν δυνάμεων' εἰπών, 'ἐπεὶ οὐκ ὠνόμασται ἡ διαφορά. φανερὰ δὲ γέγονεν διὰ τοῦ λόγου. χρῆσθαι δὲ ἀναγκαῖον καὶ τῷ πάσχειν καὶ τῷ ἀλλοιοῦσθαι ὡς κυρίοις ὀνόμασιν' ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκ τῆς κατὰ δύναμιν αἰσθήσεως εἰς τὴν ἐνέργειαν. ἐπεὶ μὴ ἔχομεν ἄλλα τινὰ ὀνόματα κύρια αὐτῶν, ἦλθεν ἐπὶ τὸ λόγον ἀποδοῦναι τῆς αἰσθήσεως, καὶ εἶπεν τὸ αἰσθητικὸν δυνάμει εἶναι οἷον τὸ αἰσθητὸν ἤδη ἐντελεχείᾳ ἐστίν, ὅτι πάσχει μὲν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ οὐδέπω ὅμοιον ὂν αὐτοῦ, παθὸν δὲ ὡμοίωται καὶ ἔστιν οἷον ἐκεῖνο, τὸ δὲ παθὸν ὡς ἴσον πᾶν ἢ τῷ ἀλλοιωθὲν εἶπεν. ἀποδοὺς δὲ τοῦτον τὸν λόγον οὐχ ὡς κυρίως ὄντος τοῦ αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν κυρίων ὀνομάτων ἀπορίαν (ἐδείχθη

---

1 ἔχει G Vict. Sp.: ἔτι ἔχει F: ἔτι VBa: del. S² 4 fortasse δὴ 7 ἕκαστον scripsi: ἑκάστου libri οὗ Diels: οὖν libri 8 fortasse ⟨ἃ⟩ οὐχ οἷόν τε [δὲ] 11 τῇ om. a Sp. 14 αὐτὰ scripsi: αὐτῷ libri 16 βολόμεθα V αἰσθήσεις] αἱ s. v. V 17 ταύτας scripsi: ταῦτα libri 18 τῷ coni. Sp.: τοῦ libri 20 fort. πλέον ⟨λέγειν⟩ νῦν λέγει] ὗν λέγει in lit. V 21 δὲ Sp.: τε libri 26 δυνάμει αἴσθησιν G Vict. Sp.: δύναμιν αἰσθήσει VFBSa 28 ἐπὶ om. a Sp. 29 ἐπεὶ coni. Sp.: ἔτι εἰ VFBS: ἔτι ἐπεὶ G: ὅτι εἰ Vict.: ὅτι Sp. in textu 31.32 ἤδη ἐντελεχείᾳ Sp. ex Arist.: ἤδη ἐντελέχειά Vict.: ἡ δὲ ἐντελέχειά libri 32 ἐστίν om. F, sed cf. 86,29 ὅτι scripsi: ὃ libri πάσχει GF Vict. Sp.: πᾶσ ἔχει VBSa 33 πᾶν] fortasse ἂν 34 ἢ τῷ Sa: ἡ τω V: ἡ τῶ B¹: ἡ τὸ B²: ἢ τὸ GF: ἢν τῷ coni. Sp.: fortasse εἴη τῷ ἀπὸ δοὺσ V 34.35 fortasse κύριον ὄντα

γάρ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ τοῦ οὕτω δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ μεταβολὴ οὔτε πάθος οὔτε ἀλλοίωσις οὔτε κίνησις), ἐπὶ τὸ περὶ ἑκάστης αἰσθήσεως κατ' ἰδίαν λέγειν μετῆλθεν.

Τὰ δὲ κεφάλαια τῶν εἰρημένων· πρῶτον ἔλαβεν, ὅτι ἡ αἴσθησις ἐν τῷ κινεῖσθαί τε καὶ πάσχειν, μεθ' ὃ ἐζήτησεν, πῶς τὸ πάσχειν, τὸ εἰ δύναταί τι καὶ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν· ἐφ' | οἷς ἀπορήσας, διὰ τί οὐχὶ 162 καὶ τῶν αἰσθητηρίων αὐτῶν αἴσθησις γίνεται ὄντων αἰσθητῶν, εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας ἔλαβεν τὸ εἶναι τὸ δὲ δυνάμει τὴν αἴσθησιν, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν αὐτῇ πρὸς τὴν ἐνέργειαν παρόντων τῶν αἰσθητῶν ποιεῖν δυναμένων. ἐφ' οἷς ἔλαβεν 'διχῶς ἡ αἴσθησις, ἡ μὲν δυνάμει ἡ δὲ ἐνεργείᾳ', μεθ' ἃ εἶπεν δεῖν λέγειν ἔτι, εἰ μηδέπω διώρισται, τίνι διαφέρει τὸ κινεῖσθαί τε καὶ πάσχειν τοῦ ἐνεργεῖν, εἰ τὸ πάσχειν τε καὶ κινεῖσθαι κινουμένου, ἐπεὶ καὶ λέγεται ἡ κίνησις ἐνέργειά τις εἶναι. ἐφ' οἷς ἔλαβεν, ὅτι πάντα τῷ πάσχειν καὶ κινεῖται τε ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος τούτου, ὃ δύναται τὸ πάσχον γενέσθαι· διὸ πάσχον μέν ἐστιν ἀνόμοιον, ἐπεὶ πᾶν τὸ πάσχον ἀνόμοιον, πεπονθὸς δὲ ὅμοιον, ἐπεὶ τῇ αἰσθήσει ἦν καὶ δύναμις καὶ ἐνέργεια. καὶ ἔδειξε διττὸν τὸ δυνάμει, καὶ ὅτι μὴ πάντως τῷ δυνάμει ἡ εἰς τὴν ἐνέργειαν μεταβολὴ δι' ἀλλοιώσεως. ἐφ' οἷς διαίρεσιν ἐποιήσατο τοῦ ἀλλοιοῦσθαι· τούτου γὰρ δηλωτικὸν τὸ πάσχειν. τὸ μὲν γάρ τι πάσχειν κατὰ φθορὰν γίνεται, ἥτις ὑπὸ ἐναντίου γίνεται, τὸ δέ τι πάσχειν λέγεται σωζόμενον καὶ ἐπιδιδὸν εἰς τὴν αὑτοῦ τελειότητα ὑπὸ τοῦ ὁμοίου αὐτῷ· ὁμοία γάρ πως ἡ ἀπὸ τῆς ἕξεως ἐνέργεια τῇ ἕξει, ἀφ' ἧς γίνεται, ὃ | πάσχειν οὐκ ἀλλοίωσις ἂν εἴη. ἐφ' οἷς ἔδειξεν, ὅτι ἡ κατὰ 163 τὴν δύναμιν αἰσθήσεως εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν μεταβολὴ οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ τῇ κατ' ἀλλοίωσιν γινομένῃ. ἀλλ' οὐδ' οὕτω πάσχει τὸ αἰσθανόμενον, ὡς ἔπασχε τὰ φθειρόμενα, ἀλλ' ὡς τὸ εἰς ἑαυτὸ ἐπιδιδόν. καὶ τὴν τελειότητα διορίσας εἰπὼν δεῖν τοῖς κοινοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι ἐν τῷ λόγῳ τῷ τῆς αἰσθήσεως, ἐπεὶ μὴ ἔχομεν τὰ κύρια τῶν σημαινομένων, ἀπέδωκεν λόγον αὐτῆς καὶ εἶπεν [τὴν αἴσθησιν] δυνάμει τὸ αἰσθητικὸν εἶναι, ὁποῖόν ἐστι τὸ αἰσθητὸν ἐντελεχείᾳ, πάσχον δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἄλλου, οὐ μὲν ὡς εἶπεν πρότερον γίνεσθαι τὴν κατ' ἐνέργειαν αἴσθησιν, πῶς δεῖ τοῦ πάσχειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι ἀκούειν ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς κατὰ τὴν δύναμιν αἰσθήσεως εἰς τὴν ἐνέργειαν προειρηκώς. ὁ δ' ἀποδοθεὶς λόγος τῆς αἰσθήσεώς ἐστι τὸ αἰσθητικὸν δυνάμει ὂν οἷον τὸ αἰσθητὸν ἤδη ἐστὶν ἐντελεχείᾳ, ὃ πάσχον μὲν ὑπ' αὐτοῦ οὐδέπω ὅμοιόν ἐστι, πεπονθὸς δὲ ὅμοιον. |

2 τὸ Diels: τὰ libri   ἐπὶ τὰ GFSa Sp.: ἐπι (ἐπει v. c.) τα sic V: ἔπειτα B   5 τὸ] καὶ coni. Sp., sed supplendum ἐζήτησε τὸ   5. 6 δυναται V   8 τὸ δὲ] το δε (supra ο ras.) V: τότε coni. Sp. cf. 83,1: τόδε Schwartz   9 δεῖν] δεῖσθαι coni. Sp.   αὐτῇ scripsi: αὐτὴν libri (cf. 85,18)   12 εἰ τὸ scripsi: ἐν τῷ libri   14 fortasse πᾶν τὸ πάσχον πάσχει τε καὶ κινεῖται ὑπὸ cf. 83,9 (πάντα πάσχει, τε del., ⟨καὶ⟩ ἐν. Sp.)   15 ἐστιν scripsi: ὅτι libri: τι coni. Sp.   17 alt. καὶ del. Sp.   21 ἄυτου sic V   22 αὐτῷ Sp.: αὐτοῦ libri   23 ἡ] εἰ a: fortasse ἡ ⟨τῆς⟩   24 αἰσθήσεως Vict. Sp.: αἰσθήσει ἡ GFB: αἰσθήσει η sic V: αἰσθησείη Sa   26 ἑαυτο V   ἐπιδιδόν scripsi: ἀποδεῖ libri: ἐπειδὴ Vict.   29 τὴν αἴσθησιν circumscripsi   30 fortasse ὑπ' αὐτοῦ   μὲν] μεν V: μὴν Vict. Sp.   32. 33 αἰσθήσεως Vict.: αἴσθησιν libri   34 ηδη V   ἐντελεχεια V

IV. Πῶς οὐχὶ καὶ ἡ πρόσοδος τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ἄφοδος ὁμοίως 164 αἰτία γενέσεως καὶ φθορᾶς. ἡ γὰρ ἄλλου γένεσις ἄλλου φθορά.

Εἰ προσιόντος μὲν ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου γένεσίς ἐστιν, ἀπιόντος δὲ πόρρω φθορά, ἔστιν δ' ἡ ἄλλου γένεσις ἄλλου φθορά, καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ γένεσις ἄλλου, πῶς οὐχ ἅμα καὶ φθορᾶς καὶ γενέσεως αἴτιός ἐστι καὶ προσιὼν καὶ ἀπιών, εἴ γε δεῖ καὶ τὰ γινόμενα ἐξ ἄλλων τινῶν γίνεσθαι φθορᾶς, καὶ τὰ φθειρόμενα εἰς ἄλλων γένεσιν μεταβάλλειν; οὕτω δ' οὐδὲν ἂν ἔτι διαφέροι ἡ πρόσοδος αὐτοῦ τῆς ἀφόδου. ⟨ἢ⟩ εἰ τῶν γινομένων τὰ μέν ἐστι προηγούμενα, τὰ δὲ δεύτερα καὶ τοῖς προηγουμένως γινομένοις ὑπεναντία, εἴη ἂν ἡ μὲν τῶν προηγουμένων γένεσις κυρίως, ᾗ γίνεται, προσιόντος ἑκάστοις τοῦ ἡλίου (καὶ ἐπεὶ ἡ τινῶν γένεσις ἄλλων ἐστὶ φθορά, εἴη ἂν φθειρόμενα τὰ [φθορᾷ] τοῖς προηγουμένως γινομένοις ἐναντία), ἡ δὲ φθορὰ τῶν προηγουμένων, ἥτις καὶ κυρίως φθορά, γένεσις δὲ τῶν τούτοις ἀντικειμένων, οὐκ οὖσα κυρίως γένεσις, ἀποχωροῦντος πορρωτέρω, εἰ κατὰ φύσιν αἱ γενέσεις γίνοιντο καὶ φθοραί, μηδενὸς ἀντιβαίνοντός τε καὶ ἀντικόπτοντος τῶν | αἰτίων. ἐν δὲ ταῖς ἀνωμαλίαις ταῖς τοιαύταις γίνοιντο ἄν ποτε 165 καὶ ἔμπαλιν. λέγεται γὰρ γένεσις καὶ φθορὰ κυρίως ἐπὶ τῶν προηγουμένως γινομένων, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ βελτίω τῶν κατ' ἀντίθεσιν γινομένων ἐξ ἀλλήλων. καὶ γὰρ [γενέσεις] αἱ τούτων γενέσεις καὶ φθοραί, [αἱ] γινόμεναι κατὰ τὴν ἐνιαύσιον τοῦ ἡλίου περίοδον, προσιόντος μὲν οἷς πρόσεισι προδήλως γίνονται, ἀπιόντος δὲ φθείρονται καὶ θνήσκουσιν.

V. Ὅτι τὸ ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι καὶ μὴ ἐξ ὑποθέσεως ἐν τοῖς ἀεὶ κύκλῳ γινομένοις ἐστίν.

Τὸ ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαί τινα Ἀριστοτέλης ἐδίδαξεν ἐν τῷ Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς β̄ ἐπὶ μόνων ἀληθὲς ὂν τῶν κύκλῳ γινομένων καὶ ἀκολουθούντων τῇ τῶν θείων σωμάτων περιφορᾷ. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐξ ἀνάγκης ὂν ἀεί ἐστι (τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης τοῦ ἀιδίου δηλωτικόν ἐστι), καὶ ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη ταῦθ' ἃ γινόμενα ἀναγκαίως τε καὶ ἀεὶ γίνεται. εἰ δὲ γίνεται τὰ γινόμενα πάλιν καὶ πάλιν, ταῦτα δέ ἐστι τὰ ἀνακυκλούμενα, ταῦτ' οὖν ἐστι καὶ γινόμενα ἐξ ἀνάγκης. ὅτι γὰρ μηδὲν τῶν ἐπ' εὐθείας γινομένων (ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ μὴ πάλιν καὶ πάλιν γινόμενα), ὅτι δὴ μηδὲν τῶν | οὕτω γινομένων ἐξ ἀνάγκης γίνεται, οὕτως ἔδειξεν. τῶν ἐπ' εὐ- 166

2 φθορά GFSa Sp.: φορά V 3 προσιόντωσ V γενεσισ V 8 αὐτοῦ Sp.: αὐτῷ libri ἢ εἰ Vict. Sp.: εἰ VSB²a: ἢ GFB¹ 10 ᾗ a: ἢ V: ἥ Vict.: ἣ Sp.: fortasse οἷς (vel ᾗ κυρίως γ. cf. v. 13) προσιόντωσ V 11 φθορα V 12 τὰ Vict. Sp.: τὰ φθορα sic V: τὰ φθορὰ Sa: ἐν τῇ φθορᾷ G: τὰ φθορᾷ B 16 γίνοιτο coni. Sp. 19 γενέσεις et αἱ delevi 21 φθείρονται] τ in lit. V 24 ἐδίδαξεν] de gen. et corr. II, 10. 336a31 sqq. 27 ὂν om. Sp. 28 ταῦθ' ἃ Sp.: ταῦτ' ἃ Sa: ταῦτα VFGB δὲ] δ' ἀεὶ Diels 29 fortasse γίνεταί τινα γινόμένα sic V 31 καὶ πάλιν om. a Sp. 32 ἔδειξεν] de gen. et corr. II, 11. 338a2 sqq.

θείας γινομένων ἤτοι ἐπ᾽ ἄπειρόν τι γίνεται, ὡς ἀεὶ μέν τινα αὐτῷ προσθήκην γίνεσθαι, μηδέποτε δ᾽ αὐτὸ παύεσθαι τοῦ γίνεσθαι τελειωθέν, ἢ οὕτως ἐπ᾽ ἄπειρον γίνεται, ὡς ἄλλο ἐξ ἄλλου γίνεσθαι καὶ μηδέποτε ἵστασθαι, ἢ πέρας τε λαμβάνει καὶ παύεταί ποτε γινόμενον. οὔτε δὲ ἐν τοῖς ἐπ᾽ ἄπειρον γινομένοις τῶν ἐπ᾽ εὐθείας οἷόν τε γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς, οὔτε ἐν τοῖς πέρας ἔχουσιν. διὸ τὸ ἐξ ἀνάγκης γινόμενον οὕτως γίνεται, ⟨ὡς⟩ ἢ διὰ τὸ γινόμενον λοιπὸν αἴδιον μένειν, ἢ διὰ τὸ ἀεὶ γίνεσθαι. οὐδὲν δὲ τῶν γινομένων οὔτε γενόμενον αἴδιον μένειν οἷόν τε, οὔτ᾽ ἐπ᾽ ἄπειρον γίνεται. πᾶσά τε γὰρ γένεσις πεπερασμένη, καὶ μετὰ τὸ γενόμενον φθαρῆναι οὐκέτ᾽ ἀνακάμπτει οὐδὲ γίνεται πάλιν. τοιοῦτο γὰρ ἦν τὸ ἐπ᾽ εὐθείας, ὥστε οὐδὲν τῶν ἐπ᾽ εὐθείας γινομένων πεπερασμένως ἐξ ἀνάγκης οἷόν τε λέγειν γίνεσθαι. τὰ μὲν γὰρ γινόμενά ἐστι τὰ καθέκαστα, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὅδε ἵππος· τούτων οὐχ οἷόν τε πάλιν ἀνακάμπτειν καὶ γίνεσθαι πάλιν. εἰ γὰρ ἦν τι τούτων ἐξ ἀνάγκης [τὸ] γινόμενον, ἀληθὲς ἐπ᾽ αὐτῶν καὶ τὸ ʽεἰ τὸ πρῶτον, τὸ ὕστερον᾽. νῦν δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει. κατὰ γὰρ τὸ εἶδος τὰ τοιαῦτα διαμένει αἴδια, ὃ οὐκ ἔστι γενόμενον, ἦν δὲ τὸ ζητού- 167
μενον περὶ τῶν γινομένων. εἰ δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀεὶ γίνονται καὶ οὐ διαλείπουσιν, ἀλλὰ κύκλῳ καὶ ἡ τούτων γένεσις, καθὸ ἄνθρωποι ἂν εἶεν ἐξ ἀνάγκης γινόμενοι, * καθὸ ὁ μὲν Πλάτων, ὁ δὲ Σωκράτης. ἢ ἡ τούτων γένεσις ἐπ᾽ ἄπειρον ἐπ᾽ εὐθείας ἐστὶν ἄλλοτε ἄλλου γινομένου καὶ μηδέποτε ἔτι τοῦ αὐτοῦ. διὸ ἐπὶ τούτου μὲν ἡ ἀκολουθία ὑγιὴς ἡ ʽεἰ τὸ ὕστερον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ πρῶτον᾽. ὅτι ⟨δὲ⟩ μηδ᾽ ἐπ᾽ ἄπειρον οὔσης τῆς ἐπ᾽ εὐθείας γενέσεως [εἰ] οἷόν τέ τι ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι, ἔδειξεν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης γενομένων ἀληθῆ ἀκολουθίαν εἶναι οὐ μόνον τὴν ʽεἰ τὸ ὕστερον, καὶ τὸ πρῶτον᾽ (αὕτη μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένως γινομένων ἀληθής), ἐφ᾽ ὧν δ᾽ ἐξ ἀνάγκης τι τῶν ὑστέρων ἁπλῶς γίνεται, ἐπὶ τούτων ἀληθὲς καὶ τὸ ʽεἰ τὸ πρῶτον, τὸ ὕστερον᾽. τῷ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ ὕστερον γενέσθαι, εἶναι δ᾽ ἀληθὲς ἐπὶ πάντων τῶν γινομένων ⟨τὸ⟩ ʽεἰ τὸ ὕστερον, καὶ τὸ πρῶτον ἀνάγκη γενέσθαι᾽, ἀναγκαῖον, ἐφ᾽ ὧν τὸ ὕστερον ἐξ ἀνάγκης γίνεται, ἐπὶ τούτων καὶ τὸ πρῶτον ἐξ ἀνάγκης γενέσθαι. ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπ᾽ ἄπειρον γινομένου οὐδέν ἐστιν ὕστερον, ἐφ᾽ οὗ ἔσται ἀληθὲς τὸ ἐξ ἀνάγκης αὐτὸ ἁπλῶς ἐσόμενον· οἷς δὲ τὸ ὕστερον μὴ ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς, ἐπὶ τούτων οὐδὲ τὸ πρὸ τοῦ ὑστέρου | οἷόν τε λέγειν ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι 168
ἁπλῶς. τὸ γὰρ ἀναγκαῖον τοῖς πρὸ τοῦ ὑστέρου παρὰ τοῦ ὑστέρου, ὅταν ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνο γίνηται, μηδενὸς δὲ ὄντος ὑστέρου, ἐπὶ τῶν οὕτω γινομένων οὐδ᾽ ἂν τῶν πρώτων τι γινομένων ἐν αὐτοῖς γίνοιτο ἐξ ἀνάγκης,

---

1 τι Sp.: ἔτι libri 5 fortasse τέ ⟨τι⟩ 6 fortasse διότι ὡς addidi 8 γενόμενον scripsi: γενομένων libri 13 ὁ δὲ a fortasse τέ ⟨τι⟩ 14 τὸ delevi τὸ — ἀληθὲς] ἀληθὲς ἂν ἦν coni. Sp. 19 οὐ καθὸ coni. Sp. ἢ ἡ Sa Sp.: ἡ ἡ VB: μὴ ἡ G: ἡ ἡ F 21 ἔτι Sp.: ἐπὶ libri 22 δὲ add. Vict. 23 εἰ del. Sp. 25 ἐνδεχομένως] ἐνδεχομένων a 26 ἀληθής] ης in lit. V 27 τῷ Sp.: τῶν libri 28 τὸ addidi 32 ἀναγκησ V 33 τὸ Sp.: τὸν libri 35 γίνηται Sp.: γίνοιτο libri fortasse ὑστέρου ⟨ἐξ ἀνάγκης⟩

ἀλλ' ἔσται ἐπ' αὐτῶν ἀληθὲς τὸ ἐξ ὑποθέσεως ἀναγκαῖον, τὸ εἰ τὸ ὕστερον, ἔσται ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ. ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἐπὶ τῶν κύκλῳ γινομένων καὶ ἀνακαμπτόντων πάλιν ἀληθὴς ἀκολουθία ἡ 'εἰ τὸ πρῶτον, καὶ τὸ ὕστερον'. ἢ ἐπὶ τῶν ὡρισμένως γινομένων ὑπὸ τῶν κύκλῳ κινουμένων ἀληθὴς ἡ τοιαύτη ἀκολουθία. εἰ γὰρ τροπαὶ χειμεριναί, καὶ ἰσημερία, καὶ εἰ ἰσημερία, καὶ τροπαὶ θεριναί, καὶ εἰ τροπαὶ θεριναί, ἰσημερία. καὶ εἰ αὕτη, τροπαὶ χειμεριναί. ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ εἰ χειμών, καὶ ἔαρ, καὶ εἰ ἔαρ, θέρος, καὶ εἰ θέρος, μετόπωρον, καὶ εἰ μετόπωρον, χειμών, πάλιν καὶ εἰ ἐπὶ τῶν πρώτων ῥηθέντων ἡ τάξις ὡρισμένη καὶ ἑστῶσα καὶ οὔτε ὑπολείπουσά ποτε οὔτε προλαμβάνουσα, ὅτι τῆς τούτων οὐσίας τε καὶ τάξεως αἰτία μόνη ἡ τῶν πρώτων κίνησις σωμάτων, οὐδενὸς εἰς αὐτὴν ἄλλου συντελοῦντος (διὸ καὶ τὸν χρόνον ἔστιν ἐπὶ τούτων ὁρίζοντας λέγειν, πότε ἐξ ἀνάγκης ἔσται), θέρη τε καὶ μετόπωρα καὶ χειμῶνες οὐκέθ' ὁμοίως ἔχουσι τὸ ὡρισμένον, καίτοι γινόμενα κύκλῳ καὶ ἑπόμενα τῇ κινήσει καὶ αὐτὰ τῶν ἀιδίων, ὅτι ταῦτα καὶ ὑπὸ τῆς | ὕλης πρὸς τὸ γίνεσθαι συνεργεῖται 169 πασχούσης ὑπὸ τῆς ἐκείνων κινήσεως, ἥτις ἐπεὶ μὴ πάντῃ ὁμοίως [ἧ] ἕπεται κατὰ τὰ πάθη ταῖς ἐκείνων κινήσεσί τε καὶ περιφοραῖς, οὐχ ὁμοίως τοῖς καθ' ἕκαστον ὥρισται. ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ ἀόριστον ἐν τοῖς πλειόνων δεομένοις συνεργούντων αὐτοῖς πρὸς τὸ εἶναι, ὧν ἐστι καὶ ἡ τῶν ζῴων γένεσις. διὸ ἀληθὲς ἐπ' αὐτῶν καθόλου, ὅτι ἀίδιον ἕκαστον αὐτῶν κατ' εἶδος (τούτου γὰρ αἰτία ἡ τῶν θείων περιφορά), τῆς δὲ τῶν καθ' ἕκαστα γενέσεως, ἐφ' ὧν τὸ πλεῖστον δύναται ἡ τῶν προσεχῶς ποιητικῶν αἰτία, οὐκ ἐπὶ τούτων ἀληθὲς τὸ 'εἰ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀνάγκης τὸ ὕστερον', ἀληθὲς δὲ τὸ 'εἰ τὸ ὕστερον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ'.

VI. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου Περὶ ψυχῆς Ἀριστοτέλους, δι' ἧς ἔδειξεν, ὅτι μὴ πλείους τῶν πέντε εἰσὶν αἰσθήσεων.

"Εἰ γὰρ παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφή, καὶ νῦν αἴσθησιν ἔχομεν (πάντα γὰρ ⟨τὰ⟩ τοῦ ἁπτοῦ ᾗ ἁπτὸν πάθη τῇ ἁφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστιν), ἀνάγκη τε εἴπερ ἐκλείπει τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν· καὶ ὅσων μὲν αὐτοὶ ἁπτόμενοι αἰσθανό|μεθα, τῇ ἁφῇ αἰσθητά ἐστιν, ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες· 170 ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξύ, καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι τοῖς ἁπλοῖς, λέγω οἷον ἀέρι τε καὶ ὕδατι" ἕως τοῦ "μηδ' ἕτερόν ἐστι σῶμα καὶ

1 ὑ|θέσεωσ V 4 τὸ om. Sp. ἡ V 5 τοιαύτη] τη in lit. V 7 καὶ add. Sp. 8 πάλιν καὶ] sensus postularet ἀλλά; fortasse excidit aliquid 12 καὶ S²a: κἂν VS¹GF Sp. 13 τε] δὲ Vict. Sp. 16 πάντῃ] πάντων a Sp. 17 ᾗ delevi (ἧ V) 18 τοῖς GS² Sp.: οἷς VFS¹a 25 ἐκ τοῦ τρίτου] de an. III, 1. 424b 24—425a 13 28 τὰ add. Vict. ex Arist. cf. 90,8 πάθη om. a 30 ἐκλείπειν GB Vict.: ἐκλέίπειν sic V: ἐκλίπειν FS: ἐκλιπεῖν a Sp. αὐτοὶ (ut p. 90,21 et Arist. TW) Sa: αὐτῶν Arist. vulg.: αὐτῇ B²: αὐτοῖσ V, cf. 90,21 απτόμενοι V 32. 33 ἁπλοῖς διαστήμασι λέγω δὲ οἷον Vict. 33 λέγω] ω in lit. V: λέγω δ' Arist. τε om. Arist. ἕως τοῦ] l. c. 425a 11 μηδ' ἕτερόν F: μὴ δέτερόν sic V: μηθέτερον BSa: ὥστε εἰ μή τι ἕτερον Vict. Sp. ex Arist.

πάθος, ὃ μηδενός ἐστι τῶν ἐνταῦθα σωμάτων, οὐδεμία ἂν ἐκλείποι αἴσθησις".

Δοκεῖ μοι ὁ νοῦς τοῦ λεγομένου συστέλλοντι εἰς τὰς κυρίας προτάσεις τῶν λόγων τοιοῦτος εἶναι. ὧν ἔχομεν τὰ αἰσθητήρια, τούτων πάντων καὶ αἴσθησιν ἔχομεν. εἴ τινων μὴ ἔχομεν αἴσθησιν, τούτων τῷ μὴ ἔχειν τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν οὐκ αἰσθανόμεθα. εἶπεν δὲ τὸ μὲν ἐξ ὧν ἔχομεν πάντων διὰ τοῦ εἰ γὰρ παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφή, καὶ νῦν αἴσθησιν ἔχομεν· πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἁπτοῦ ᾗ ἁπτὸν πάθη τῇ ἁφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστιν. εἰπὼν γὰρ περὶ τῆς ἁφῆς κατέλιπεν τὸ 'καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων τε καὶ αἰσθήσεων' προσθεῖναι, ὧν πάντων ληφθέντων γίνεται καθόλου τὸ 'εἰ ὧν | ἔχομεν τὰ αἰσθητήρια, τούτων πάντων καὶ αἴσθησιν ἔχομεν'. τὸ 'εἴ τινων μὴ αἴσθησιν ἔχομεν, τούτων τῷ μὴ ἔχειν τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν οὐκ αἰσθανόμεθα' εἶπεν † πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνάγκη τε, εἴπερ ἐκλείπει τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν, ὅτι συνημμένον δυνάμει προσλαμβάνει τὸ ἀντικείμενον τοῦ ὑποκειμένου τῷ ἑπομένῳ τὸ 'ἀλλὰ μὴν οὐδὲν ἡμῖν αἰσθητήριον ἐλλείπει', οὗ δειχθέντος ἕπεται τὸ μηδ' αἴσθησίν τινα ἐκλιπεῖν. δυνάμει δ' εἶπον, ὅτι μὴ ἄντικρυς τοῦτο προσλαμβάνει, ἀλλὰ λαβὼν τίνα ἔχομεν αἰσθητήρια, καὶ δείξας, ὅτι πλείω τούτων οὐχ οἷόν τέ ἐστιν αἰσθητήρια, δείκνυσιν, ὅτι μηδὲν ἡμῖν αἰσθητήριον λείπει. λαμβάνει δὲ τίνας ἔχομεν αἰσθήσεις διὰ τῶνδε· καὶ ὅσων μὲν αὐτοὶ ἁπτόμενοι αἰσθανόμεθα, τῇ ἁφῇ αἰσθητὰ εἶναι, ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες, ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι, τοῖς ἁπλοῖς, λέγω δ' οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι. διὰ γὰρ τούτων, ὅτι τὸ ἁπτικὸν αἰσθητήριον ἔχομεν, ἔλαβεν, καὶ πρὸς τούτῳ, ὅτι ὧν αἰσθανόμεθα διά τινος μεταξύ, τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν τούτων ἡ αἴσθησις γίνεται, ἐξ ὧν ἔχομεν αἰσθητήρια, ἐξ ὕδατός τε καὶ ἀέρος. οἷς ἀκόλουθον ὂν τὸ δεῖξαι, ὅτι τῶν ἁπλῶν σωμάτων ἐκ τῶν δύο τούτων μόνων αἰσθητήρια δύναται εἶναι, ἐκ δὲ πυρὸς καὶ γῆς οὐχ | οἷόν τε εἶναι αἰσθητήριον. τούτου γὰρ δειχθέντος δεδειγμένον γίνεται καὶ τὸ μηδὲν ἡμῖν αἰσθητήριον λείπειν. ὁ δὲ τοῦτο μὲν ὕστερον δείκνυσι, πρῶτον δὲ ἐπιλαμβάνει τρία εἶναι τὰ αἰσθητήρια, τὴν ἁφὴν καὶ τὰ ἐκ τῶν ἁπλῶν, τό τε ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀέρος, πλείω δέ ἐστι τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν, εἴ γε τὰ μέν ἐστιν ὁρατά, τὰ δ' ἀκουστά, τὰ δ' ὀσφρητά, τὰ δὲ γευστά, τὰ δ' ἁπτά. ὅτι μηδὲ ἰσάριθμα τὰ αἰσθητήρια εἶναι τοῖς αἰσθητοῖς δείκνυσιν διὰ τοῦ· ἔχει δ' οὕτως, ὥστ' εἰ μὲν δι' ἑνὸς πλείω αἰσθητὰ ἕτερα ὄντα ἀλλήλων τῷ γένει, ἀνάγκη τὸν ἔχοντα τὸ τοιοῦτο αἰσθητήριον ἀμφοῖν αἰσθητικὸν εἶναι. ἔστι γὰρ διὰ τοῦτο λαμβάνειν τὸ ὅτι, εἴ γε εἴη τινὰ [ἃ] διαφέροντα ἀλλήλων τῷ γένει αἰσθητὰ δι' ἑνός τινος αἰσθητηρίου αἰσθητὰ γινόμενα, τὸ ἔχον τὸ ἓν τοῦτο αἰσθητήριον ἀμφοτέρων τῶν

1 ἐκλίποι Arist. vulg. 3 συστέλλοντι Diels: συντελοῦντι libri 5 alt. ἔχ. αἴσθ. corr. ex αἴσθ. ἔχ. V 6. 7 fortasse ἐξ 'ὧν ἔχομεν' ⟨ἕως⟩ 'πάντων ⟨καὶ ἔχομεν, αἴσθησιν⟩' 9 περὶ scripsi: ἐπὶ libri 12 τὸ δὲ Vict. Sp. ἔχομεν coll. ante αἴσθησιν a Sp. 13 cf. Addenda 15 ἐκλείπει a 17 τὸ Vict. Sp.: τοῦ libri 18 ἀντικρὺς Sp. τοῦτου sic V 22 ἣν τυγχάνομεν B^{2}S^{2}a Sp.: ἐτυγχάνομεν VB^{1}S^1 24 τούτῳ Sp.: τοῦτο libri 34 ὅτι] cf. Ind. 38 ἃ delevi

τῷ γένει διαφερόντων αἰσθητῶν αἰσθάνεται. οὐ γάρ. ἐπεὶ δύο καὶ τῷ γένει διαφέροντα αἰσθητά. τά τε ἀκουστὰ καὶ τὰ ὀσφραντά, δεῖ αὐτῶν καὶ τὰ ὄργανα δι' ὧν ἐστιν αἰσθητὰ διαφέροντα εἶναι (δι' ἀέρος γὰρ ἀμφοτέρων ἡ ἀντίληψις), ὥσθ' ὁ τοῦτον ἔχων ἀμφοτέρων ἂν διὰ τούτου ἀντιλαμβάνοιτο. πάλιν τε αὖ, εἰ πλείω εἴη αἰσθητήρια [τὰ], δι' ὧν οἷόν τε ἑνὸς αἰσθάνεσθαι (ὡς ἔχειν δοκεῖ τὰ ὀσφραντά· τούτων γὰρ δοκεῖ καὶ δι' ὕδατος καὶ ἀέρος αἴσθησις γίνεσθαι· δι' ὕδατος μὲν γὰρ τὰ ἔνυδρα, | ⟨δι'⟩ ἀέρος 173 δὲ τὰ ἀναπνέοντα δοκεῖ ὀσμῆς ἀντιλαμβάνεσθαι, ἐπεὶ διὰ τούτων πάντα τὰ ἕτερον τούτων ἔχοντα [τὸ] αἰσθητήριον μόνον αἰσθήσεται αὐτῶν· οὐ γὰρ δεῖ ἀμφότερα ἔχειν τὸ μέλλον ὀσμῆς αἰσθάνεσθαι) * * * ταῦτα λαβὼν καὶ ἀνελὼν δι' αὐτῶν τὸ ἀνάγκη εἶναι ε̄ τὰ αἰσθητήρια, ἐπεὶ τοσαῦται τῶν αἰσθητῶν κατὰ γένος διαφοραί, ἐφεξῆς δείκνυσιν, ὅτι μὴ οἷόν τε εἶναι αἰσθητήριον ἐξ ἄλλου τινὸς τῶν ἁπλῶν σωμάτων, ἢ ἐξ ὕδατος καὶ ἀέρος, ὧν τὴν μὲν κόρην, ᾗ τῶν ὁρατῶν αἰσθανόμεθα, ἐξ ὕδατος ἔχομεν, τὴν δ' ἀκοὴν ἀέρος. τὴν δ' ὄσφρησιν ἡμεῖς μὲν καὶ τὰ μὴ ἔνυδρα ἐξ ἀέρος, τὰ δὲ ἔνυδρα ἐξ ὕδατος. οὔτε δὲ ἐκ πυρὸς οἷόν τε αἰσθητήριον εἶναι, ὡς ἐν τῷ Περὶ αἰσθήσεώς τε καὶ αἰσθητῶν δείξει, οὔτε ἐκ γῆς μόνης. εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ οἷόν τε ἄλλο τι αἰσθητήριον εἶναι παρὰ ταῦτα, ἃ ἔχει τὰ τέλεια τῶν ζῴων. οὐδὲν ἐλλείπει αἰσθητήριον τοῖς τὰς πέντε αἰσθήσεις ἔχουσιν, ὥστε οὐδ' αἴσθησις. οὐδὲν γὰρ παρὰ τὰ τέσσαρα οἷόν τε ἁπλοῦν παθητὸν εἶναι σῶμα, ⟨ὡς⟩ ἐξ ἐκείνου δύνασθαί τι αἰσθητήριον εἶναι. δεῖ μὲν γὰρ τὸ αἰσθητήριον πάσχειν τι ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, διὸ καὶ παθητοῦ εἶναι σώματος· τὸ δὲ πέμπτον σῶμα ἀπαθὲς ἐνδέδεικται. |

VII. Ἄλλης λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου Περὶ ψυχῆς, δι' ἧς 174 ζητεῖ, πῶς ἡ συναίσθησις ἡμῖν γίνεται αἰσθανομένοις.

"Ἐπεὶ αἰσθανόμεθα ὅτι ὁρῶμεν καὶ ἀκούομεν, ἀνάγκη ἤτοι ὄψει αἰσθάνεσθαι ὅτι ὁρᾷ, ἢ ἑτέρᾳ."

Ζητεῖ, πῶς ἡ συναίσθησις ἡμῖν γίνεται, ἐπειδὰν αἰσθανώμεθά τινων, καὶ τίνι· αἰσθανόμεθα δὲ αὐτῶν αἰσθανόμενοι. παντὶ γὰρ αἰσθανομένῳ τινὸς πρὸς τῇ ἀντιλήψει τούτου οὗ αἰσθάνεται, γίνεται συναίσθησίς τις καὶ τοῦ ὅτι αἰσθάνεται· αὕτη δὴ ἡ συναίσθησις πότερον ἡμῖν διὰ τῆς αὐτῆς αἰσθήσεως γίνεται, δι' ἧς καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡ ἀντίληψις, ὡς τῇ ὄψει ἡμᾶς ὁρᾶν τε τὰ ὁρώμενα καὶ αἰσθάνεσθαι ἑαυτῶν ὁρώντων, ἢ τῇ μὲν ὄψει τῶν ὁρατῶν αἰσθανόμεθα, ἄλλῃ δέ τινι αὐτοῦ τοῦ ὁρᾶν; καὶ ὅτι μὲν οὐκ

4 τοῦτο a Sp. 5 τε] δὲ a Sp. τὰ delevi: τινὰ coni. Diels 7 δι' add. Sp. 8 ἐπεὶ διὰ scripsi: ἐπειδὴ libri τὰ Sp.: τὸ libri 9 τὸ del. Sp. 13 ⟨ἐξ⟩ ἀέρος coni. Sp. 17 δείξει] de sensu 2. 436a22 sqq. 18 ταῦτα, ἃ scripsi: ταῦτα δ' libri: ταῦτα ⟨ταῦτα⟩ Vict. Sp. 19 οὐδὲ coni. Sp. 21 ὡς add. Vict. 24 ἐκ τοῦ τρίτου] de an. III, 2. 425b12 26 ἤτοι] ἢ τῇ Arist. 27 ὅτι] εἴ τι BS²a Sp. 28 αἰσθανόμεθά a 29 τίνι scripsi: τινι libri 29 αὐτῶν scripsi: αὐτῶν libri 31 αὕτη δὴ ἡ G² Sp.: αὕτη ἤδη FSa: αυτη ηδη sic V 34 αὐτοῦ scripsi cf. p. 92, 21: οὐ τῇ libri: del. Vict. Sp. οὐκ G² Vict. Sp.: οὖν καὶ libri

ἄλλῃ, ἔδειξε διὰ τοῦ πλείους ἔσεσθαι τοῦ αὐτοῦ αἰσθητοῦ αἰσθήσεις, εἰ γὰρ ἄλλη τις ἔσται, ᾗ τοῦ ὁρᾶν αἰσθανόμεθα καὶ μὴ ἡ αὐτὴ ὄψις, ⟨ᾗ⟩ ὁρῶμεν, ἔσται ἡ τοῦ ὁρᾶν αἰσθανομένη ἅμα καὶ χρωμάτων αἰσθανομένη. ἡ γὰρ τῆς ἐνεργείας τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ γινομένης αἰσθανομένη αἰσθάνοιτο ⟨ἂν⟩ καὶ | τούτων, περὶ ἃ ἡ ἐνέργεια ἡ κατὰ τὸ ὁρᾶν, ἔστι δὲ 175 ταῦτα τὰ χρώματα. οὐ γάρ ἐστι τὸ ὁρᾶν ἄλλο τι ἢ ἐνεργεῖν τῇ ὄψει περὶ τὰ ὁρατά, ὥσθ' ἡ τοῦ ὁρᾶν αἴσθησις αἴσθησίς ἐστι τῆς γινομένης περὶ τὰ ὁρατὰ ἐνεργείας ὑπὸ τῆς ὁρατικῆς αἰσθήσεως. οὐχ οἷόν τε δὲ αἰσθέσθαι τῆς περὶ τάδε τινὰ ἐνεργείας μὴ καὶ τῶνδε αἰσθανόμενον, περὶ ἃ ἡ ἐνέργεια γίνεται. ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔσονται τῶν αἰσθητῶν πλείους αἰσθήσεις, αἵ τε αἰσθανόμεναι αὐτῶν προηγουμένως καὶ αἱ τῶν ἐνεργειῶν τῶν περὶ τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων αἰσθανόμεναι. τοῦτο δ' ἄτοπον τὸ τὰ ἴδια αἰσθητὰ ἑκάστῃ αἰσθήσει πλείοσιν αἰσθήσεσιν αἰσθητὰ εἶναι λέγειν. προσέτι τε εἰ [ἡ] ἄλλη μέν ἐστιν ἡ αἰσθανομένη, ἄλλη δὲ καθ' ἣν αἰσθανόμεθα ἑαυτῶν αἰσθανομένων, ἐπ' ἄπειρον προελεύσεται. καὶ γὰρ τῆς τοῦ ὁρᾶν αἰσθήσεως πάλιν ἔσται συναίσθησις ἡμῖν δι' ἄλλης τινὸς αἰσθήσεως, κἀκείνη πάλιν, οὗ αἰσθανομένη ποιεῖ τὴν συναίσθησιν, ἄλλην τινὰ ἕξει τὴν αἰσθανομένην, καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον, ἀτοπώτατον δὲ τοῦτο. καταλείπεται τὸ τῇ αὐτῇ τῶν τε αἰσθητῶν αἰσθάνεσθαι ἡμᾶς καὶ τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ ἑαυτῶν ἐνεργείας. ἀλλ' εἰ ἔστιν ἐνέργεια τῆς ὁρατικῆς δυνάμεως τὸ ὁρᾶν, ἔσται ἡ ὄψις τῶν τε χρωμάτων ἀντιλαμβανομένη καὶ αὐτοῦ τοῦ ὁρᾶν. ἀλλ' εἰ οὗ ἐστιν ἡ ὄψις αἰσθητική, τοῦτ' ἀνάγκη κεχρῶσθαι, | καὶ τὸ 176 ὁρᾶν, εἰ ἔστιν ὁρατόν τι, κεχρωσμένον. πρώτην λύων ἀπορίαν πρῶτον μὲν ἐχρήσατο τῷ τὴν ὄψιν μὴ μόνον χρωμάτων ἢ κεχρωσμένων αἰσθητικὴν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῆς στερήσεως αὐτῶν. ἐδείχθη γὰρ πᾶσα αἴσθησις αἰσθανομένη καὶ τῆς στερήσεως τῶν αἰσθητῶν ἡ αὐτή. τῇ γοῦν ὄψει καὶ φωτὸς καὶ σκότους αἰσθανόμεθα. δεύτερον ἔλαβεν, ὅτι καὶ τὸ ὁρᾶν κέχρωσταί πως, εἴ γε τὸ ὁρᾶν γίνεται τοῦ αἰσθητηρίου δεξαμένου τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ χωρὶς τῆς ὕλης τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ, οὗ σημεῖον παρέθετο πολλάκις ἀπελθόντων τῶν ὁρωμένων ἔτι ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν ὑπομένειν τινὰς αὐτῶν αἰσθήσεις τε καὶ φαντασίας. ταῦτ' εἰπὼν εἰς λύσιν τῶν ἠπορημένων διὰ τῶν ἑξῆς [ἐχρήσατο εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας], ὅτι γίνεται καὶ πῶς γίνεται, δείκνυσιν. λέγει τὴν τοῦ αἰσθητοῦ ἐνέργειαν καὶ τὴν τῆς αἰσθήσεως μίαν εἶναι κατὰ τὸν λόγον μόνον διαφερούσας, ὅτι τῇ μὲν κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει τὸ εἶναί ἐστιν ἐν τῷ ἔχειν τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ χωρὶς τῆς ὕλης,

---

2 γὰρ] cf. Ind. ἄλλη τίς Sp. καὶ G²: εἰ libri ἡ αὐτὴ] αὐτὴ ἡ FGSa Sp. 3 ᾗ add. Vict. 4 ἡ] καὶ Vict. Sp. 4. 5 αἰσθανομένη αἰσθάνοιτο Vict. Sp.: αἰσθανόμενοι αἰσθάνοιντο libri 5 ἂν add. Sp. 8 αἰσθέσθαι] pr. σ s. v. V 9 τῶνδε Sp.: τῷδε libri αἰσθανόμενον Schwartz: αἰσθανόμενοι libri 10. 11 αἵ τε scripsi: αὗται libri (αυται V) 11. 12 τὰ—τῶν] τὰ αἰσθη et τῶν in lit. V 14 εἰ Sp.: εἰ ἡ V: εἴη Sa 17 ἕξει Sp.: ἕξιν libri 18 post τοῦτο interpunxi. Spengelius post ἄπειρον 19 οὖν τὸ GF τῇ αὐτῇ Sp.: τὴν αὐτὴν libri 22 καὶ τὸ Sp.: τε καὶ libri 23 τι scripsi: τὸ libri: ἔσται Sp. 24 τῷ Sp.: τῇ τῶν libri 27. 28 κέχρωσταί Sp.: κεχρῶσθαι libri 30 πολλακισ V 32 ἐχρήσατο—ἀπορίας circumscripsi 33 δείκνυσιν] ν in lit. V 34 διαφέρουσαν coni. Sp. 35 εἶναι del. Vict.

τῷ δὲ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητῷ ⟨ἐν⟩ τῷ ἔχεσθαι τὸ εἶδος αὐτοῦ χωρὶς τῆς ὕλης. εἰ γάρ ἐστιν ἡ κίνησις ⟨ἡ⟩ ὑπὸ τοῦ κινοῦντος γινομένη [ἡ] ἐν τῷ κινουμένῳ καὶ τὸ πάθος τὸ ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος γινόμενον ἐν τῷ ποιουμένῳ καὶ πάσχοντι, | ἀνάγκη καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κίνησιν καὶ τὸ γινόμενον 177 ὑπ' αὐτοῦ πάθος ἐν τῇ κατὰ δύναμιν αἰσθήσει γενόμενον ποιεῖν τὴν κατ' ἐνέργειαν αἴσθησιν· ὡς γὰρ ἡ ποίησις καὶ ἡ πάθησις ἐν τῷ πάσχοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ποιοῦντι (ἦν γὰρ τὸ ποιοῦν πάσχον, καὶ ταὐτὸ τὸ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν, ὡς ἔδειξεν ἐν Φυσικῇ ἀκροάσει), οὕτως καὶ ἡ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ ἡ τοῦ αἰσθητικοῦ. τούτων δὲ τοῦτον ἐχόντων τὸν τρόπον καὶ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως γινομένης τῇ τῶν εἰδῶν τῶν αἰσθητῶν λήψει χωρὶς τῆς ὕλης, γένοιτο ἂν ἡμῖν εὐλόγως ἅμα τῇ αἰσθήσει τῶν αἰσθητῶν καὶ συναίσθησις τοῦ αἰσθάνεσθαι κατὰ τὴν αὐτὴν αἴσθησιν. τῷ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἔξωθεν ὄντων λαμβάνειν τὸ εἶδος ἡ ἐκείνων ἀντίληψις, τῷ δὲ ἐν ἑαυτῇ τὴν αἴσθησιν τὸ εἶδος ἔχειν τῶν αἰσθητῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ταύτης πως αἰσθάνεσθαι ἡ συναίσθησις. εἰ γὰρ τὸ ὁρᾶν κατὰ τὴν τοῦ εἴδους τοῦ αἰσθητοῦ λῆψιν γίνεται, ὅμοιος δὲ ὁ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, λαβοῦσα τὸ εἶδος ὁρᾷ καὶ αὑτὴν ἅμα ὁρῶσαν ὁρῶσα γίνεται. ἡ μὲν δὴ συναίσθησις τοῦ αἰσθάνεσθαι γινομένη ἐν τῷ τὴν αἴσθησιν ἅμα τε [τῇ] τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς ἰδίας περὶ τὸ αἰσθητὸν ἐνεργείας αἰσθάνεσθαι. διὸ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται παντὶ τῷ αἰσθανομένῳ συναισθάνεσθαι καὶ ἑαυτοῦ | αἰσθανομένου τῷ ἕπεσθαι τῇ αἰσθήσει αἰσθανομένῃ τινὸς 178 τῶν αἰσθητῶν ἔξω ὄντος τὸ ἅμα καὶ ἑαυτῆς αἰσθάνεσθαι.

VIII. Εἰ αἰσθητὸν ὃ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητόν.

Εἰ μιᾷ αἰσθήσει κατὰ συμβεβηκός ἐστιν αἰσθητὸν τὸ ἔχον τῶν ἰδίων τι ταύτῃ τῇ αἰσθήσει αἰσθητῶν συμβεβηκὸς ἑαυτῷ (διὰ γὰρ τῆς τοῦ αἰσθητοῦ ἀντιλήψεως γίνεται καὶ ἡ τοῦ κατὰ συμβεβηκός· οὕτω γὰρ ἡ ὄψις γλυκέος ὅτι τῷ ὠχρῷ συμβέβηκεν εἶναι γλυκεῖ τε καὶ μέλιτι), εἴ τις λέγοι τι πάσαις ταῖς αἰσθήσεσι κατὰ συμβεβηκὸς εἶναι αἰσθητόν, οὗτος λέγοι ἄν, τοῦτο, ὅ φησι πάσαις κατὰ συμβεβηκὸς ταῖς αἰσθήσεσιν αἰσθητὸν εἶναι, ἔχειν τινὰ συμβεβηκότα τοιαῦτα, ὧν τὸ μὲν τῇ ἁφῇ καθ' αὑτό ἐστιν αἰσθητόν, τὸ δὲ τῇ γεύσει, τὸ δὲ τῇ ὀσφρήσει, τὸ δὲ τῇ ἀκοῇ, τὸ δὲ τῇ

---

1 αἰσθητῷ] τῷ s. v. V ἐν add. Sp. εἶδος] εἶναι a 2 alt. ἡ add. Sp. tert. ἡ del. Sp. 4 ἀπὸ] ὑπὸ coni. Sp. 8 Φυσικῇ ἀκροάσει] III, 3. 202a21 sqq. 9 αἰσθητικοῦ Vict. Sp.: αἰσθητικωτάτου libri 12 συναίσθησις Sp.: συναισθήσει libri 17 fortasse ⟨καὶ ἡ ὄψις⟩ λαβοῦσα αὐτὴν V 19 τε damnat Sp. 19 τῇ circumscripsi αἰσθητοῦ λήψει καὶ Vict. Sp. τὸ αἰσθητὸν Sa Sp.: τοῦ αἰσθητὸν (αἰσθητῶν?) V 21 τῷ F Sp.: τοῦ libri 22 ἑαυτῆς] ἑαυτοῦ Sp. 23 ταῖς om. a 25 εἰ] ἐπεὶ coni. Sp. 26 αἰσθητῶν FSa Sp.: αἰσθητὸν V 29 τι scripsi: ὅτι libri αἰσθητον V οὗτος Vict.: οὕτως libri 32 τῇ ante ὀσφρήσει infra versum V

ὄψει, ὥστ' εἴη ἂν τὸ πᾶσι κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητὸν τῷ πάσαις καθ' αὑτὸ εἶναί τι αἰσθητὸν ἐν αὐτῷ τούτῳ πάσαις [αὐτὸ εἶναι] κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητόν, ἑκάστης αὐτῆς διὰ τοῦ οἰκείου αὐτῇ αἰσθητοῦ αἰσθανομένης αὐτοῦ. οὐ γὰρ τὸ πάσαις κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητὸν οὐδ' ὅλως ἐστὶν αἰσθητόν, ὡς ἂν δόξαι ἁπλῶς ἀκούσαντι. τὸ γὰρ μηδεμιᾷ αἰσθητὸν αἰσθήσει ἀναί|σθητον· οὐ ταὐτὸν δὲ τὸ πάσαις ἀναίσθητον τῷ πάσαις κατὰ συμβε- 179 βηκὸς * * * αἰσθητὸν τοιοῦτον εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῖς πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν αἰσθητοῖς. τῷ γὰρ τὰ συμβεβηκότα τούτῳ αἰσθητὰ εἶναι πάσαις, αὐτὸ δὲ μή, τούτῳ γίνεται πάσαις κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητόν.

IX. Λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου Περὶ ψυχῆς, δι' ἧς δεικνυσιν Ἀριστοτέλης, ὅτι ἔστιν τι ᾧ ἅμα πάντων αἰσθανόμεθα.

"Ἆρ' οὖν ἅμα μὲν καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον τὸ κρῖνον, τῷ εἶναι δὲ κεχωρισμένον; ἔστι δέ πως ὡς τὸ διαιρετὸν τῶν διῃρημένων αἰσθάνεται, ἔστι δὲ ὡς ἀδιαίρετον· τῷ εἶναι μὲν γὰρ διαιρετόν, τόπῳ δὲ καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον· ἢ οὐχ οἷόν τε; δυνάμει μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ἀδιαίρετον τἀναντία, τῷ δὲ εἶναι οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖσθαι διαιρετόν, καὶ οὐχ οἷόν τε ἅμα λευκὸν καὶ μέλαν εἶναι, ὥστε οὐδὲ τὰ εἴδη πάσχειν αὐτῶν, εἰ τοιοῦτον ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόησις, ἀλλ' ὥσπερ ἣν καλοῦσί | τινες 180 στιγμὴν ἢ μίαν ἢ δύο, ταύτῃ καὶ διαιρετή. ᾗ μὲν οὖν ἀδιαίρετος, ἓν τὸ κρῖνόν ἐστι καὶ ἅμα· ᾗ δὲ διαιρετὸν ὑπάρχει, δὶς τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα. ᾗ μὲν οὖν δυσὶ χρῆται, τῷ πέρατι δύο κρίνει καὶ κεχωρισμένα ἐστὶν ὡς τῷ κεχωρισμένῳ· ᾗ δὲ ἕν, ἑνὶ καὶ ἅμα."

Λαβὼν ὅτι ἑκάστη αἴσθησις ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ οὖσα, ἐν ᾧ οὖσα αἰσθάνεται, τῶν τε αἰσθητῶν αὐτῇ αἰσθάνεται καὶ κρίνει αὐτῶν τὰς πρὸς ἀλλήλας διαφοράς (λευκοῦ μὲν γὰρ καὶ μέλανος ὄψις, γλυκέος δὲ καὶ πικροῦ γεῦσις, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη), καὶ διὰ τούτου συστήσας, ὅτι ἡ αἰσθανομένη τινῶν καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν κρίνει (οὐ γὰρ ἄλλης μὲν τὸ αἰσθάνεσθαί τινων, ἄλλης δὲ τὸ κρίνειν τὰς διαφορὰς αὐτῶν, καθ' ἅς ἐστιν αἰσθητά, ἀλλ' ἥ τε αἰσθανομένη τινῶν καὶ κρίνει αὐτά, καὶ ἡ κρίνουσα τὰς διαφορὰς αὐτῶν καὶ αἰσθάνεται αὐτῶν· ταὐτὸν γὰρ κρίνειν

2 αὐτὸ εἶναι delevi   3 αὐτῇ scripsi: αὐτῷ coni. Sp.: αὐτοῦ libri   6 δε V πάσαις ἀναίσθητον ⟨καὶ τὸ πάσαις κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητὸν⟩ Vict. Sp.   7 αἰσθητῷ τῷ supplet Schwartz recte   8 τούτῳ scripsi: τούτων libri: τούτου a Sp.   9 δὲ μή S²a Sp.: δ' εἰ μὴ VBFS¹   τούτῳ Sp.: τοῦτο libri   10 ἐκ τοῦ τρίτου] de an. III, 2. 427a2   13 κεχωρισμένον FS²a Sp.: κεχωρισμένοσ VBS¹   alt. δέ] δε V: μὲν δή Vict.: δὴ Arist. vulg.   15 ἀδιαίρετον FSB²a Sp.: διαιρετὸν VB¹   16 αὐτὸ διαιρετὸν καὶ ἀδ. Vict.   καὶ τἀναντία Vict.   18 εἰ Sp.: η (supra η lit.) V: ἢ S¹: εἰ ἢ S²a   20 ἢ μίαν καὶ δύο Vict.: ἡ μία καὶ ἡ δύο Arist. vulg.   ᾗ] ἧι V (et 21—23)   20. 21 ἀδιαίρετον Arist. vulg.   23 ὡς κεχωρισμένων Arist. vulg.   24 ἕν] ἐν libri   26 αὐτη a   28 τούτου Sp.: τοῦτο libri

τῷ αἰσθάνεσθαι· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ αἴσθησις κρίσις τις εἶναι δοκεῖ), εὑρὼν τι οὐ μόνον τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις αἰσθητῶν τὰς διαφορὰς κρῖνον, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν αἰσθητῶν (κρίνομεν γὰρ καὶ τὰς τῶν ὁρατῶν διαφορὰς πρὸς τὰς τῶν γευστῶν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀκουστῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὀσφρητῶν καὶ πρὸς τὰς τῶν ἁπτῶν), πρῶτον μὲν ἔλαβεν, ὅτι αἰσθήσει | 181 ταῦτα κρίνομεν (αἰσθητά τε γάρ ἐστι καὶ ὡς αἰσθητῶν αὐτῶν ποιούμεθα τὴν κρίσιν), μεθ᾽ ὃ ἔδειξεν, ὅτι μὴ οἷόν τε κρίνειν τὰς διαφορὰς τῶν αἰσθητῶν μὴ αἰσθανόμενον αὐτῶν ἕν τε ὂν καὶ ταὐτόν. οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ μὴ αἰσθανόμενον πάντων κρίνειν αὐτῶν τὰς πρὸς ἄλληλα διαφοράς· εἰ γὰρ τοῦ μὲν ἄλλο, τοῦ δ᾽ ἄλλο αἰσθάνοιτο, οὐδέτερον αὐτῶν οἷόν τε γνωρίζειν, τίνι τὰ ὧν ᾔσθάνοντο ἀλλήλων διαφέρει. καὶ γὰρ οὐδ᾽ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἦν τῇ αἰσθήσει τὸ κρίνειν ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι. λαβὼν δ᾽ ἐκ τούτων τὸ ἓν εἶναι τὸ πάντων αἰσθητῶν αἰσθανόμενόν τε καὶ κρῖνον αὐτῶν τὰς διαφοράς, ἐφεξῆς ἔδειξεν, ὅτι καί, εἰ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἅμα αὐτῶν αἰσθάνεται, ὅτε κρίνει τὰς διαφορὰς αὐτῶν (εἴ γε, ὅτε κρίνει αὐτάς, τότε αἰσθάνεται, κρίνει δ᾽ ἅμα τὰς πρὸς ἄλληλα αὐτῶν διαφοράς), καὶ αἰσθάνοιτ᾽ ἂν ἅμα τῶν κρινομένων· ἐν γὰρ τῷ αἰσθάνεσθαι τῇ αἰσθήσει τὸ κρίνειν. ταῦτα λαβών, τό τε μίαν αἴσθησιν εἶναι, ᾗ πάντων αἰσθανόμεθα, καὶ τὸ ἅμα αἰσθάνεσθαι τούτων ὧν ἅμα κρίνει τὰς διαφοράς, ἐπὶ τούτοις ἠπόρησεν, ἐπεὶ τὸ κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθάνεσθαί ἐστι τὸ τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ χωρὶς τῆς ὕλης λαμβάνειν, πῶς οἷόν τε ἕν τι ὂν ἅμα πλειόνων καὶ τῶν ἐναντίων αἰσθάνεσθαι. εἰ γὰρ τοῦτο, δεήσει αὐτὸ ἅμα ἐναντία εἴδη τε καὶ πάθη δέχεσθαι, λευκότητα καὶ μελανίαν, | 182 ὅταν τούτων αἰσθάνηται καὶ ταῦτα κρίνῃ, γλυκύτητα καὶ πικρότητα, ὁμοίως τὰ ἄλλα. ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον τὸ τὰς ἐναντίας ἅμα κινήσεις κινεῖσθαι τὸ αὐτό, εἰς λευκότητα ἅμα καὶ μελανίαν μεταβάλλον, καὶ τὰ ἐναντία εἶναι δεχόμενον. ταῦτα δείξας καὶ ἀπορήσας, λύων τὴν ἀπορίαν ἔλαβεν τὸ ἅμα μὲν τὸ κρῖνον κρίνειν τε καὶ αἰσθάνεσθαι τῶν πλειόνων, ἓν ὂν καὶ μὴ διῃρημένον, τῷ λόγῳ κεχωρισμένον, ὡς ἓν ὂν κατ᾽ ἄλλην μὲν δύναμιν δεκτικὸν τουδέ τινος εἶναι, κατ᾽ ἄλλην δὲ τοῦ ἐναντίου αὐτῷ ἢ διαφέροντος, [ὡς] ἀδιαίρετον ὂν τῷ τε τόπῳ καὶ τῷ ἀριθμῷ, τουτέστιν τῷ ὑποκειμένῳ. τόπῳ γὰρ ἀδιαίρετον τὸ ἓν ἐν τόπῳ ὄν, τοιοῦτο δὲ συνεχὲς καὶ μὴ διῃρημένον, ὃ καὶ ἕν ἐστι τῷ ἀριθμῷ. εἰπὼν δὲ τοῦτο ὡς εἰς λύσιν τοῦ ἠπορημένου ἐπήνεγκεν ἢ οὐχ οἷόν τε, δεικνὺς ὅτι μὴ λύεται τούτῳ τὸ ἠπορημένον. δύναται μὲν γὰρ ἕν τι ὂν κατ᾽ ἀριθμὸν τῷ λόγῳ διαφέρειν τῷ δυνάμεις ἔχειν διαφερούσας, καθ᾽ ἃς τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτικόν, οὐ μὴν οὕτω τῶν ἐναντίων τὰς δυνάμεις ἔχειν, ὡς ἅμα αὐτὰ δύνασθαι δέχεσθαι. τὸ γὰρ τῶν

1 αἰσθάνεσθαι S²a Sp.: αἰσθάνεται VS¹ 7 οἷον S²a Sp.: ὅμοιον VBFS¹ τὰς BSa² Sp.: ἢ τὰς S¹F: η τὰσ sic V 8 μὴ Vict. Sp.: η (supra η lit.) VB: ἢ FSa ἓν scripsi: μὴ ἓν Vict. Sp.: ἢ ἓν FSa: ἡ ἓν V 13 ἓν εἶναι] ἐνεῖναι a Sp. 14 εἰ del. Sp. 15 pr. ὅτε Sp.: ὅτι libri 25 pr. τὸ suspectum 29 fortasse τῷ ⟨δὲ⟩ λόγῳ τουδέ S²Fa Sp.: τόδε VS¹ 30 αὐτῷ ἢ Sp.: αὐτῷ ᾗ VF: αὐτῷ αὐτῷ ἢ Sa ὡς delevi 31 τῷ τε FSa Sp.: τότε V 32 ἀδιαίρετον FSa Sp.: διαιρετὸν V 36. 37 ἐναντίων] αντίων V

ἐναντίων δυνάμεις ἔχον οὐχ οὕτως ἔχειν δύναται αὐτάς, ὡς ἅμα αὐτῶν καὶ τὰς ἐνεργείας δέχεσθαι. ἀναγκαῖον γὰρ κατὰ τὰς ἐνεργείας αὐτὸ διαιρεῖσθαι, ὡς ἐν ἄλλῳ μὲν χρόνῳ τὸ ἕτερον αὐτῶν γίγνεσθαι, ἐν ἄλλῳ δὲ τὸ ἕτερον, ἡ δὲ αἴσθησις ἅμα ἔκρινεν αὐτῶν τὰς διαφοράς, ὡς ἅμα αὐτῶν αἰσθανομένη καὶ τὰ εἴδη λαμβάνουσα, | 183 εἴ γε τὸ αἰσθάνεσθαι ἐν τῇ τῶν εἰδῶν τῶν αἰσθητῶν λήψει. ἐπεὶ δὲ καὶ νόησις δοκεῖ τῇ τοῦ εἴδους τοῦ νοουμένου λήψει γίνεσθαι, διὰ τοῦτο εἶπεν τὸ εἰ τοιοῦτο αἴσθησις καὶ ἡ νόησις. εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ δείξας, ὅτι μένει ἔτι ἡ ἀπορηθεῖσα ἀπορία ὡς ⟨μὴ⟩ δυναμένη λύεσθαι, δι' ὧν ἐπήνεγκεν, † ὡς προεῖπεν ἀλλ' ὥσπερ ἣν καλοῦσί τινες στιγμὴν ἢ μία ἢ δύο, ταύτῃ καὶ διαιρετή, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐπὶ τούτοις, ἥτις λέξις σφόδρα ἀσαφῶς τε καὶ βραχέως εἰρημένη τοιοῦτο σημαίνει. ἀξιοῖ τοιοῦτον εἶναι τὸ ᾧ ἡ αἴσθησις τοῖς ζῴοις γίνεται τῶν αἰσθητῶν, ὡς δύνασθαι ἅμα μὲν ἓν εἶναι, ἅμα δὲ πολλά, οὕτως ὡς καὶ τὸ σημεῖον, ὅταν ὡς πολλῶν γραμμῶν πέρας ληφθῇ. αἱ γὰρ ἀπὸ τῶν τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου ἐπὶ τὸ κέντρον ἀγόμεναι εὐθεῖαι πέρας ἔχουσι πᾶσαι τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, ἓν σημεῖον, ὃ σημεῖον ἓν ὂν καὶ πολλά πώς ἐστιν, ὅταν ὡς ἑκάστης τῶν γραμμῶν ἐπ' αὐτὸ ἀχθεισῶν πέρας λαμβάνηται. εἰ γὰρ τοιοῦτό τι ἡ αἴσθησις εἴη, καθὸ μὲν ἕν τι καὶ ἀδιαίρετόν ἐστιν, ἓν ἔσται τὸ κρῖνον (ἀλλὰ καὶ ἅμα κρίνει τὰ ἐν τοῖς πέρασι τῶν γραμμῶν τῷ πάντα τὰ πέρατα ἅμα εἶναι καὶ ἕν τι), καθόσον δὲ ὡς τῆσδε καὶ τῆσδε πέρας λαμβάνεται | 184 καὶ τοσαῦτα λαμβάνεται, ὅσαι καὶ εὐθεῖαι, πολλά. καὶ κατὰ τοῦτο πάλιν καθόσον μὲν οὖν πολλὰ τὰ πέρατα καὶ διαφερουσῶν γραμμῶν, πολλὰ ἔσται τὰ κρινόμενα καὶ κεχωρισμένα καὶ διαφέροντα καὶ τρόπον τινὰ † οὔπω κεχωρισμένον, καθόσον τὸ κέντρον πολλά πως ἦν, ὧν ἕκαστον κριτικὸν ὂν τοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ γραμμῇ πάθους ὄντος, καθόσον δὲ ἓν τὸ ἐκ πάντων ἐστὶν ἀδιάφορον καὶ πάντῃ τὸ αὐτό, αὐτὸ ἕν τε ἔσται τὸ κρῖνον καὶ ἅμα κρῖνον. καὶ τὸ μὲν εἰς λύσιν εἰρημένον τῶν ἠπορημένων τοιοῦτον. τί δὲ τοιοῦτον λαμβάνειν ἔστιν ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως, ⟨ὡς⟩ ἅμα ἕν τε εἶναι καὶ πολλά, ὁμοίως τῷ τοῦ κύκλου κέντρῳ τῷ ὡς πέρατι τῶν πολλῶν εὐθειῶν ληφθέντι, οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν. σῶμά τε γὰρ τὸ ἔσχατον αἰσθητήριον, ἐν ᾧ γίνεται τὰ τῶν αἰσθητῶν πάθη, καὶ οὐχ οἷόν τε τὰ ἀπὸ τῶν πέντε αἰσθητηρίων πάθη διαπεμπόμενα ἐπ' αὐτὸ ὡς διὰ γραμμῶν τῷ αὐτῷ μορίῳ τοῦ σώματος ἐπιβάλλειν. γένοιτο γὰρ ἂν πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία γινόμενα πάθη καὶ ἐναντίαι κινήσεις, εἴ γε διὰ τοιαύτης κινήσεως ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις. οὐδὲ γὰρ τὰ ἀφ' ἑνὸς αἰσθητηρίου διαπεμπόμενα ἐπ' αὐτὸ πάθη οἷά τε κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον αὐτοῦ γίνεσθαι, † οἷον, εἴ γε τῶν μὲν ἐναν-

---

1 ἔχειν Sp.: ἔχον libri 7 τοιοῦτον ἡ Sp. 8 μένει] μὲν εἴη Sa 9 μὴ add. Vict. δι' ὧν προεῖπεν, ἐπήνεγκεν coni. Sp.: λύων ἐπήνεγκεν, ὡς προεῖπον, Schwartz bene 10 ἡ μία (η μια V) αἱ libri: ἢ μία καὶ ἢ Vict. cf. 94,21 12 σημαίνει a Sp.: σημαίνειν V ᾧ sic V 17 αὐτὸ ἀχθεισῶν] αὐτὸ ἀχθ in lit. V 22 πολλὰ Sp.: πολλαὶ libri 24 fortasse οὔτω κεχ. ⟨τὸ κρῖνον⟩ κεχωρισμένα Sp. 25 τοῦ B²a Sp.: τῇ VB¹FS 26 αὐτὸ ἕν Vict. Sp.: αὐτῷ ἕν libri 29 ὡς addidi 37 οἷον suspectum Spengelio fortasse ἅμα cf. 97,2

τίων τὰ αὐτὰ [τὰ] αἰσθητήρια, ἀδύνα|τον δ' ἐν τῷ αὐτῷ αἰσθητηρίῳ κατὰ 185 τὸ αὐτὸ μέρος ἅμα τὰ ἀπὸ τῶν ἐναντίων γίνεσθαι πάθη. ὅταν γὰρ βλέπωμεν ἅμα λευκόν τε καὶ μέλαν, οἷς μέρεσι τῆς κόρης ἑκατέρου αὐτῶν ἡ ἔμφασις γίνεται, ὥσπερ ὁρῶμεν γινόμενον καὶ ἐπὶ τῶν κατόπτρων, * * * οὔτε ἐφ' ὃ διαδίδοται ταῦτα, τοῦτο δ' ἔστιν ὡς εἶπον τὸ ἔσχατον αἰσθητήριον, οὕτως οἷόν τε διαδιδόσθαι ὡς μὴ ἐν κεχωρισμένοις αὐτοῦ γίνεσθαι μέρεσιν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος ἀδύνατον λαβεῖν τι ὅμοιον τῇ εἰκόνι τῇ τοῦ σημείου τε καὶ τῶν γραμμῶν ὧν πέρας τὸ σημεῖον. ἴσως δ' ἂν ἐφαρμόζειν δύναιτο μᾶλλον τῇ δυνάμει τῇ τοῦ σώματος ἐκείνου, ὃ λέγομεν ἔσχατον αἰσθητήριον, οὗ ἡ αἰσθητικὴ δύναμις εἶδος, ἥτις δύναμις αἰσθάνεται καὶ κρίνει τὰ ἐν τῷ σώματι, οὗ δύναμις καὶ εἶδός ἐστιν γενόμενα κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητηρίων διάδοσιν. ἡ γὰρ δύναμις αὕτη μία οὖσα καὶ ὥσπερ πέρας τοῦ σώματος τούτου οὗ δύναμίς ἐστιν, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦτο τὸ ἔσχατον αἱ κινήσεις φέρονται, ἀσώματός τε οὖσα καὶ ἀδιαίρετος καὶ ὁμοία πάντῃ, μία οὖσα, πολλαί πως γίνονται τῷ τῶν καθ' ἕκαστον μόριον τοῦ σώματος, οὗ δύναμίς ἐστι, κινήσεων αἰσθάνεσθαι ὁμοίως, ἄν τε κατὰ ἕν τι μόριον ἡ κίνησις ἐν αὐτῷ γένηται, ἄν τε κατὰ πλείω. ἐν γὰρ τῇ τῶν πλειόνων κρίσει πολλαί πως δυνάμεις ἡ μία γίνεται ὡς ἑκάστου μορίου πέρας οἰ|κεῖον λαμβανομένη. τὸ μὲν γὰρ σῶμα οὐκ ἐδύνατο ἅμα κατὰ τὸ 186 αὐτὸ πλείω δέχεσθαι πάθη, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γίνεσθαι ἅμα τε ⟨καὶ⟩ κατ' αὐτό· ἐναντία ⟨δὲ⟩ τὸ εἶδος τὸ τοῦ λευκοῦ καὶ ⟨τὸ⟩ τοῦ μέλανος. διὸ οὐδὲν οἷόν τε σῶμα ἅμα δέχεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ τοῦ αἰσθητηρίου ἐκείνου κατ' ἄλλο μὲν μόριον τάδε τινὰ τῶν αἰσθητῶν τῶν ἅμα προσπιπτόντων γίγνεται, κατ' ἄλλο δὲ τάδε τῶν ἀπὸ τῶν πρώτων αἰσθητηρίων ἐπ' αὐτὸ φερομένων τὸν τρόπον. ἡ δὲ δύναμις ἡ αἰσθητικὴ οὐκέτι κεκώλυται ἅμα τὴν κρίσιν αὐτῶν ποιεῖσθαι, ὅτι μὴ ταὐτόν ἐστι τὸ κρίνειν τῷ παθεῖν. παθεῖν μὲν γάρ τι τὸ αὐτὸ ἅμα τὰ ἐναντία ἀδύνατον, ὅτι ἀδύνατον ἅμα τι δέχεσθαι τὰ ἐναντία (ἀσυνύπαρκτα δὲ τὰ ἐναντία), κρῖναι δὲ ἅμα τὰ ἐναντία οὐδὲν ἀδυνατεῖ, ὅτι μὴ ἔστιν ἐν κρίσει ἐναντία τὸ τὸ λευκὸν λευκὸν κρῖναι καὶ τὸ μέλαν μέλαν. ὡς γὰρ ἐν τῷ πάσχειν ἐναντίον τὸ τὰ ἐναντία [τὸ] παθεῖν τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἐν ταὐτῷ χρόνῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ πάσχειν τοῦτο ἀδύνατον, οὕτως ἐν κρίσει πάλιν ἀδύνατον τὸ τὸ λευκὸν ὁμοῦ μὲν λευκόν, ὁμοῦ δὲ μέλαν ὑπολαμβάνειν εἶναι. διὸ πάλιν ἐν κρίσει τὸ οὕτως ἔχον ἀσυνύπαρκτον. τὸ μὲν μέλαν μέλαν, τὸ δὲ λευκὸν λευκὸν εἰπεῖν οὐκ ἀδύνατον, ὅτι μηδ' ἐναντίον. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ δυνάμει τῇ κρινούσῃ τὰ αἰσθητὰ τὰ εἴδη | πρῶτον τῶν αἰσθη- 187

1 τὰ om. a Sp. 4 fortasse ⟨οὔτε ἅμα ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐμφαίνεται⟩ οὔτε 5 ἐφόδια διαδίδοται FSGa 8 ὧν Vict. Sp.: ὡς libri 15 fortasse γίνεται 16 κινήσεων scripsi: κινήσεως libri 19 λαμβάνοντος B² 21 καὶ et δὲ et τὸ addidi κατ' αὐτὸ] κατὰ ταὐτὸ Sp. ἐ. γὰρ τὸ B² 23 ἐκείνου Sp.: ἐκεῖνο libri 25 ἐπὶ τὸν αὐτὸν φ. τόπον coni. Sp.: fortasse ⟨παθῶν⟩ ἐπ. αὐτὸ φ. ⟨τοῦτον⟩ τ. τρ. 28 δὲ] γὰρ a Sp. 31 τὸ del. B²S² a Sp. παθεῖν κατὰ τὸ B²S²a Sp. 31 τῷ αὐτῷ a Sp. 35 οὐκαδύνατον V 36 αἰσθητὰ] σθ in lit. V εἴδη] fortasse πάθη πρῶτον] πρὸ τῶν coni. Sp. τῶν om. a Sp.

τῶν ἐγγενέσθαι, οὐδ' ἂν ἐκείνη κρίνοι ἂν [ἐν ᾗ] τἀναντία τῷ μὴ δέξασθαι τἀναντία ἅμα οἷόν τε εἶναι· ἐπεὶ δ' ἐν μὲν τῷ αἰσθητηρίῳ τὰ πάθη γίνεται, ἡ δὲ τῶν ἐν τούτῳ γινομένων κρίσις ἐν τῇ δυνάμει (οὐ γὰρ οἷόν τε ἔτι τοῦτο τὰ πάθη δέχεσθαι τὰ σωματικὰ ὂν ἀσώματον), οὐδὲν κεκώλυται τὰ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ γινόμενα κατ' ἄλλο καὶ κατ' ἄλλο μέρος ἅμα κρίνειν ἡ δύναμις ἡ παντὸς αὐτοῦ. ἡ γὰρ αἴσθησις κρίσις ἐστὶ τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως τῶν αἰσθητῶν διὰ τῶν [αὐτῶν] ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ γινομένων παθῶν δι' αὐτῶν, γίνεται δὲ οὕτως ἡ αὐτὴ καὶ μία δύναμις πολλαί πως ἅμα γινομένη τῷ τῶν καθ' ἕκαστον μέρος τοῦ αἰσθητηρίου παθῶν γινομένων ἅμα ποιεῖν αἰσθητὴν κρίσιν. ἡ γὰρ κρίνουσα δύναμις τὸ κατά τι ἓν μέρος τοῦ αἰσθητηρίου γινόμενον πάθος αὐτὴ κρίνει καὶ τὰ κατὰ πάντα τὰ μόρια ἅμα [δ'] αὐτοῦ γινόμενα πάθη, ἡ αὐτὴ καὶ μία καὶ πολλαί πως γινομένη κατὰ τὴν τῶν μερῶν τοῦ αἰσθητηρίου καθὸ πάσχει διαίρεσιν, ὡς ἐγίνετο καὶ τὸ σημεῖον ἓν ὂν πολλὰ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν γραμμῶν διαιρούμενον ὧν [ἡ] ἑκάστη πέρας.

X. Περὶ θαλάσσης ἐκ τῶν Μετεωρολογικῶν.

Προθέμενος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Μετεωρολο|γικῶν εἰπεῖν περὶ θαλάσσης, 188
τίς τε ἡ φύσις αὐτῆς καὶ διὰ τίνα αἰτίαν τοσοῦτον ἁλμυρὸν ὕδατός ἐστι πλῆθος, πρῶτον τὰς περὶ αὐτῆς προκαταβεβλημένας δόξας παρέθετο, ὧν ἡ μὲν τῶν θεολόγων πηγὰς οἰκείας ἔλεγεν ἔχειν τὴν θάλασσαν, τῶν δὲ φυσικῶν οἱ μὲν αὐτὴν γεγονέναι ἔλεγον ἐκ τῆς πολλῆς ὑγρότητος τῆς περὶ τὴν γῆν ἀναχθείσης ὑπὸ τῆς [ἀπὸ] τοῦ ἡλίου κινήσεώς τε καὶ θερμότητος, ὑπολειφθείσης δὲ ταύτης, ἣν καλοῦμεν θάλασσαν, οἱ δὲ θερμαινομένης φασὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ ἡλίου ἱδρῶτα ἐκκριθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο, ὃ καλεῖται θάλαττα. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἁλμυρὸν τὸ ὕδωρ εἶναι, ὅτι καὶ ὁ ἱδρώς. οἱ δὲ τῆς ἁλμυρότητος τὴν γῆν καὶ τὴν ποιότητα τὴν ταύτης αἰτιῶνται. τὸ γὰρ ὕδωρ ῥέον δι' αὐτῆς τοιούτους τοὺς χυμοὺς λαμβάνει, ὁποίους ἂν ἔχῃ καὶ ἡ γῆ, δι' ἧς δίεισί τε καὶ διηθεῖται. μεθ' ἃ δείξας, ὅτι μὴ ἔχει πηγὰς οἰκείας ἡ θάλασσα τῷ πᾶν μὲν τὸ πηγαῖον ὕδωρ, εἰ μὲν αὐτόματον ᾖ, ἀπορρεῖν τε ἀπὸ τῶν πηγῶν, ἀφ' ὧν ἄρχεται, καὶ μεθίστασθαι, τὸ δ' ὅσον οὐκ ἀπορρεῖ χειρόκμητον εἶναι καὶ οὐκ αὐτὸ φύσει (τοιαῦτα γὰρ τὰ φρέατα), τὴν δὲ θάλασσαν μήτε τῶν χειροκμήτων εἶναι μήτε τῶν φερομένων τε καὶ μεθισταμένων * * *. διὰ γὰρ τῆς θαλάσσης κινήσεις τε καὶ ἀντιπεριστάσεις αἱ μὲν γίνονται τοῦ | αὐτοῦ ὕδατος 189
μεταρρέοντος (ὃ γινόμενον ἐν πάσῃ θαλάσσῃ φανερὸν ἡμῖν γίνεται ἐν τοῖς

1 ἐγγενέσθαι G^2S^2a Sp.: ἐν γενέσει $VBFG^1S^1$ ἐν ᾗ circumscripsi: fortasse αὐτὴ 2 εἶναι scripsi: τι libri 5 ἡ Vict. S: η V: ἢ a 7 αὐτῶν delevi 10 αἰσθητὴν] fortasse ⟨τὴν τῶν⟩ αἰσθητῶν 12 δ' delevi fortasse αὐτῷ 13 διαίρεσιν G^2 Vict.: διαιρεῖν libri 15 ὧν Schwartz: ὧν ἡ libri: ὂν Vict. 17 ἐν τῷ δευτέρῳ] Arist. Met. II, 1—3 (353^a31—359^b26) 19 πρῶ τὸν V 22 ἀναχθείσης Schwartz: ἐνεχθείσης libri τοῦ Sp.: ἀπὸ τῆσ V: ἀπὸ τοῦ a 29 ἔχει Sp.: ἔχῃ libri 30 ἀπορρεῖν Sp.: ἀπορρεῖ libri 31 μεθίστασθαι Sp.: μεθίσταται libri χειρότμητον V (corr. Sp. ex Arist.) οὐκ αὐτὸ (αὐτο V)] fortasse οὐ στάσιμον 33 excidisse videtur τὴν αἰτίαν ἀπέδωκεν τῆς φαινομένης τῆς θαλάσσης ῥύσεως

στενοῖς τῷ παρὰ τὴν γῆν ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις φανερὰν αὐτῆς γίνεσθαι
τὴν μετάρρυσιν), εἰ δέ τις γίνεται αὐτῆς κίνησις ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἐπὶ
τὰ κοιλότερα φερομένης, οὐκ ἀπ᾽ οἰκείων πηγῶν ἀλλὰ τῇ τῶν ποταμῶν
ἐπιχύσει ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἐπιρρεόντων, ἀφ᾽ ὧν τὰς πηγὰς ἔχουσιν,
ὡς τὴν τοιαύτην κίνησιν ἀπὸ πηγῶν μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχειν, ἀλλ᾽ οὐ τῶν
τῆς θαλάττης, ἀλλὰ τῶν ποταμῶν τῶν εἰς αὐτὴν ῥεόντων. ἐφ᾽ ᾧ ἔδειξεν,
ὅτι μὴ θάλαττά ἐστιν ἀρχὴ τοῦ ὕδατος καὶ τὸ τέταρτον στοιχεῖον, ὅ τινες
ὑπολαμβάνοντες ἔλεγον μὴ μόνον τοὺς ποταμοὺς εἰς τὴν θάλασσαν ἰέναι,
⟨ἀλλὰ⟩ καὶ ἀπὸ τῆς θαλάττης, γλυκὺ δ᾽ ἔχειν τὸ ὕδωρ τῷ ἀπὸ τῆς γῆς
αὐτὸ ἠθούμενον φέρεσθαι. ἐφ᾽ οἷς δεικνύς, ὅτι μὴ ἔστι τὸ ὕδωρ τὸ διὰ
τῆς γῆς ἁλμυρὸν τῇ αὐτοῦ φύσει, ἀπέδωκεν αἰτίαν τῆς ἁλμυρότητος, ὡς
† λεγομένη, τὸ τοῦ ὕδατος περικειμένου τε καὶ περιτεταμένου περὶ τὴν γῆν
τὸ μὲν λεπτότατον καὶ γλυκύτατον ἀνάγεσθαι καὶ ἀναθυμιᾶσθαι καθ᾽ ἑκά-
στην ἡμέραν ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου κινήσεως, ἀτμίζον διὰ τὸ κουφότερόν τε
ὂν καὶ καθαρώτερον ἐπιπολάζειν, τούτου δ᾽ ἀναγομένου συνεχῶς καὶ πάλιν
μεταβάλλοντός τε καὶ καταφερομένου τὸ ἁλμυρὸν ὑπολείπεσθαι διὰ βάρος
ἐν τῷ τοῦ ὕδατος οἰκείῳ τόπῳ. | ἐφ᾽ οἷς ἀπορήσας πόθεν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ 190
αἰτία τῆς ἁλμυρότητος τῆς οὔσης ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῆς θαλάσσης, ἔδειξεν
πᾶν τὸ γινόμενον ὕδωρ ἁλμυρὸν οὐκ ἐκ τοιούτου κατὰ μῖξίν τινος γίνεσθαι.
τό τε γὰρ σύστημα τῶν ζῴων τὸ ἐν τῇ κύστει διὰ τοῦτον τὸν χυμὸν εἶναι
τοιοῦτον· φαίνεται γὰρ μεμῖχθαί τι αὐτῷ γεῶδες, ὃ δῆλον γίνεται ὑφιζάνον
ἐν αὐτῷ. ἀλλὰ καὶ ὁ ἱδρὼς μιγνύμενον ἔχει τοιοῦτον ἐν ἑαυτῷ, ὃ λαμ-
βάνει τὸ πινόμενον ὕδωρ ἀπὸ τοῦ σώματος, διηθούμενον δι᾽ αὐτοῦ καὶ
ὥσπερ πλῦνον αὐτὸ καὶ καθαῖρον. τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ διὰ τῆς τέφρας διη-
θούμενον. ἔστι δὲ τὸ μιγνύμενον τούτοις καὶ τῆς αὐτῆς ἰδιότητος αἴτιον
τὸ ὅσον ἄπεπτον ἐν τοῖς σώμασι μένει, μὴ δυνηθὲν ὑπὸ τῆς πεπτούσης
αὐτὸ μεταβληθῆναι θερμότητος. τοιοῦτος γὰρ ὅ τε ἱδρὼς καὶ τὸ οὖρον
καὶ τὸ διὰ τῆς τέφρας διηθούμενον· καὶ γὰρ ἡ τέφρα τὸ μὴ δυνηθὲν τῆς
γῆς ὑπὸ τοῦ πυρὸς κρατηθῆναι καὶ μεταβαλεῖν εἰς αὐτό, ἀλλὰ ἄπεπτον
μεῖναν τῆς καομένης ὕλης μόριον. ἃ κατασκευάσας ἔλαβεν, ὅτι δεῖ τοιοῦτό
τι εἶναι καὶ ὃ τῷ ὕδατι μιγνύμενον τὴν θάλασσαν ἐξ αὐτοῦ ποιεῖ. εἰπὼν
δὲ δεῖν ἄπεπτόν τι εἶναι περίττωμα, οὗ ἡ μῖξις τῆς πρὸς τὸ ὕδωρ αἴτιον
αὐτῷ τῆς ἁλμυρότητος γίνεται, | δεικνὺς τί πότ᾽ ἐστι τοῦτο, ἔλαβεν τὸ 191
ὥσπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων τῶν ζῴων ἐν ταῖς τροφαῖς τε ⟨καὶ⟩ μεταβολαῖς
ἄπεπτά τινα περιττώματα γίνεται, ὧν τῇ πρὸς τὸ ὕδωρ μίξει γίνονταί τινες
ἁλμυραί τε ὑποστάσεις ἐν αὐτοῖς καὶ πικραί, οὕτω δὴ καὶ ⟨ἐν τῷ⟩ παντὶ ἀπὸ
πάντων τῶν φυομένων καὶ γινομένων ὑπολαμβάνειν δεῖ τοιαύτην τινὰ ἄπεπτον

---

9 ἀλλὰ add. B²F Sp. 9 γλυκὺν libri 11 γῆσ in lit. V fortasse γῆς ⟨διηθού-μενον⟩ 12 λεγομένη τὸ] λεγομένης τῷ Sp.: γενόμενον τὸ G²: fortasse ⟨μὴ⟩ γενομένης τὸ; cf. Arist. Met. 357 a 5 τοῦ] τ in lit. V 17 ἀπορρήσασ V 18 καὶ delevi 20 τοῦτον] τοῦτο Sp. 24 πλύνον Sp.: πλύ|νομεν sic V: πλύνον μὲν GF: πλυνόμενον B: πλύνομεν Sa αὐτὸ Sp. 25 δὲ in lit. V αὐτῆς] τοιαύτης Schwartz 29 τοῦ in lit. V κρατηθῆναι] τη in lit. V 32 τῆς] fortasse ἡ 34 καὶ add. Sa Sp. 35 ὧν Schwartz: ὡς libri 36 ἐν τῷ addidi cf. Alex. in Meteor. 97 a 16

ὑπόστασιν γίνεσθαι, καὶ πλήρη τὴν γῆν τοιαύτης καταμεμιγμένης ξηρᾶς καὶ ἀπέπτου περιττώσεως ὁμοίως τῇ τέφρᾳ· ἣν ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ ἡλίου γινομέναις ἀναθυμιάσεσιν ἀπό τε τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος ἐγκαταμεμιγμένην ἅτε οὖσαν κουφοτέραν ἐν ταῖς εἰς ὕδωρ συστάσεσί τε τῶν νεφῶν καὶ μεταβολαῖς ἐγκαταμιγνυμένην καὶ συγκαταφερομένην ἀεὶ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν εἶναι τῆς ποιότητος τοῦ τῆς θαλάττης ὕδατος, ἧς περιττώσεως ἐν ταῖς ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναθυμιάσεσι τὸ πλεῖστον ὑπομένον. εἶναι γάρ τι καὶ συναναφερόμενον τῷ ὕδατι καὶ μεταβάλλον εἰς γλυκὺ ἐν τῇ πέψει τε καὶ τῇ ἐκ τῶν νεφῶν μεταβολῇ, * * * τοῦτο δὲ τὸ ὑπομένον τῆς ἁλμυρότητος αἴτιον τῷ ὕδατι τῷ τῆς θαλάσσης. ὅτι δὲ σὺν τῷ ὑομένῳ ὕδατι τοιαύτη τις συγκαταφέρεται περίττωσις, ἔδειξεν ἐκ τοῦ τά τε νότια ὕδατα μάλιστα εἶναι πλατέα τῷ καὶ τὸν νότον ἀπὸ τῶν μερῶν ἐκείνων τὴν γένεσιν ἔχειν, ἐν οἷς πλείων ἡ ξηρὰ ἀναθυμίασις γίνεται, πλατύτερα δὲ καὶ τὰ πρῶτα τῶν μετοπωρινῶν ὑδάτων, ὅτι ἀνάγκη τὰ βαρύτατα πρῶτα | 192 καταφέρεσθαι, βαρύτατα δὲ τὰ πλεῖστον τὸ γεῶδες ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα. ὅτι δὲ τοιοῦτο περίττωμα τῇ θαλάσσῃ πολύ, ἐπιστώσατο καὶ διὰ τοῦ θερμὴν αὐτὴν εἶναι. πάντα γὰρ ὅσα πεπύρωται ἔχει τινὰ δύναμιν θερμότητος ἐν αὑτοῖς, ὡς ἥ τε κονία καὶ ἡ τέφρα καὶ ἡ τῶν ζῴων ὑπόστασις, καὶ ἡ τῶν θερμοτέρων τὴν κοιλίαν ζῴων καὶ ὑπόστασις θερμοτέρα. ἐπιστώσατο δὲ ἁλμυρὸν γίνεσθαι κατὰ μῖξιν τοιούτου τινὸς περιττώματος καὶ ἀπὸ τῆς ἱστορίας, παραθέμενος λιμένας τε καὶ ποταμούς, ὧν ὄντων ἁλμυρῶν συμβέβηκεν καὶ τὸ ὕδωρ παχύτερόν τε εἶναι καὶ γεωδέστερον, ὡς τὸ μὲν μὴ ἐᾶν διὰ παχύτητα καταφέρεσθαι ἐν ἑαυτῷ τὰ φύσιν ἔχοντα ἐν τῷ ὕδατι τεθέντα κάτω φέρεσθαι, τὰ δὲ θερμανθέντα διὰ τὴν παχύτητα ἅλας ποιεῖν.

XI. Ἐπιχείρησις ὅτι θέσει τὰ ὀνόματα.

Εἰ θετικοὶ τῶν ὀνομάτων ἐσμὲν φύσει, καὶ τοῦτο παρὰ τῆς φύσεως ἔχομεν τὸ δύνασθαι ὀνομάζειν καὶ τίθεσθαι τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασιν, δῆλον ὡς θέσει τὰ ὀνόματα· θέσει γὰρ ἡμεῖς τιθέμεθα. οὐ γὰρ οἷόν τε τοῦ ὀνόματος ἑκάστου τῶν πραγμάτων ὑπάρχοντος φύσει ἡμᾶς ἐπ' αὐτοῖς τίθεσθαι αὐτά. ὡς γὰρ ἐπιστήμης | 193 ὄντες δεκτικοὶ φύσει οὐκ ἔχομεν τὰς ἐπιστήμας φύσει, ἀλλὰ τὸ μὲν δύνασθαι δέχεσθαι ἐπιστήμην παρ' ἐκείνης ἡμῖν ἐστιν, οὐκ ἔτι μέντοι καὶ ἐπιστῆμαι παρ' ἐκείνης (οὐ γὰρ ἂν ἦμεν δεκτικοὶ τῶν ἐπιστημῶν ἀλλ' ἔχοντες αὐτὰς καὶ ἐπιστήμονες), οὕτω καὶ τὸ μὲν δύνασθαι τίθεσθαι καὶ τὰ ὀνόματα παρ' ἐκείνης, οὐ μέντοι καὶ τὰ ὀνόματα ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ἔθ' ἡμεῖς τοῦ τίθεσθαι αὐτὰ κύριοι. οἷς γὰρ τὸ κεῖσθαι φύσει, τούτοις οὐκέτι κατὰ φύσιν τὸ ὑφ' ἡμῶν τίθεσθαι. εἰ δὲ μὴ

5 ἐγκαταμιγνυμένην καὶ] ἐγκαταμεμιγμένην καὶ a Sp.: fortasse del. 9 fortasse ⟨τῷ δὲ ἔλαττον εἶναι τοῦτο τοσούτῳ, ὅσῳ καὶ ἐν τῷ ὑομένῳ τὸ ἁλμυρὸν τοῦ γλυκέος ἔλαττον⟩ τούτῳ δὴ τὸ: cf. Al. in Met. 97v29 14 ὅτι Sp.: ὅταν libri 15 δὲ Sp.: τε libri 19 θερμοθέρα] θερμο s. v. V 23 ὕδατι τεθέντα Sp.: ὕδατιητιθέντα (ὕ in lit.) VB: ὕδατι ἡτιθέντα Sa 27. 28 τοῖς — ὀνόματα V¹ in mg. 29 fortasse ἑκάστῳ 35 ἔτ' ἦμεν ἡμεῖς coni. Sp. recte 35. 36 κεῖσθαι Sp.: κινεῖσθαι libri

εἴη κατὰ φύσιν τοῖς πράγμασι τὸ ὑφ᾽ ἡμῶν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα τίθεσθαι, οὐδ᾽ ἂν ἡμῖν εἴη κατὰ φύσιν τὸ τίθεσθαι τὰ ὀνόματα αὐτοῖς· οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι θέσθαι ὄνομα καὶ εἰπεῖν τὸ κείμενον. ἔδει τε εἰ ἔκειτο φύσει τὰ ὀνόματα, καὶ τοὺς λέγοντας πάντας λέγειν τὰ αὐτά. ἀλλ᾽ εἰ φύσει τὰ ὀνόματα, δεῖ καὶ τὰ στοιχεῖα δι᾽ ὧν τάσσεται εἶναι φύσει· οὐ γὰρ ἄλλη τίς ἐστι τῆς διαφορᾶς τῶν κατὰ ἔθνη διαφερόντων ἐπὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων παρὰ τὴν τῶν στοιχείων τε καὶ συλλαβῶν ποιὰν σύνθεσιν. ἱκαναὶ δὲ τοῦτο συστῆσαι καὶ αἱ ὁμωνυμίαι καὶ αἱ πολυωνυμίαι καὶ μετονομασίαι.

XII. Ὅτι μὴ ἄπειρον τὸ ὄν.

Ὁ λόγος δεικνύναι θέλων ἄπειρον τὸ ὂν | διὰ τοῦ τὸν ὑποτεθέντα εἶναι ἐν τῷ τοῦ κόσμου πέρατι ἤτοι ἐκτενεῖν ἐπέκεινα τοῦ κόσμου τὴν χεῖρα, 194
ἢ ⟨δι᾽⟩ ὁτιδὴ κωλυθήσεσθαι, ἀμφοτέρως δὲ ἔσεσθαί τι ἐκτὸς τοῦ κόσμου (ἤ γὰρ τὸ κωλῦον ἐκτός ἐστιν, ἢ ἐν ᾧ ἔσται τὸ ἐκτεινόμενον), τὴν πιθανότητα ἔχει παρὰ τῆς φαντασίας τε καὶ αἰσθήσεως, ὥσπερ καὶ ὁ λέγων πᾶν τὸ πεπερασμένον πέρατι περαίνειν· ἀμφοτέρων γὰρ ἡ πιθανότης ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως. τῷ γὰρ ἡμᾶς διὰ τὸ ἀφαντάστους εἶναι τοῦ ἀντικειμένου τοῖς ἐρωτωμένοις μηδὲν αὐτοῖς ἐξ αἰσθήσεως ἔχειν παρασχέσθαι τούτοις ἀντιμαρτυρούμενον ἡ τῷ λόγῳ πιθανότης. οὔτε γάρ τινι περιπεπτώκαμεν τοιούτῳ πεπερασμένῳ, οὗ μηδέν ἐστιν ἐπέκεινα (τοιαῦτα γὰρ πάντα τὰ ὡς μέρη πεπερασμένα, ὧν ἐσμεν αἰσθανόμενοι μόνων), οὔτε προσπίπτει ἡμῖν τοιοῦτον, οὗ μηδὲ ἐκτὸς εἶναι δυνήσεται· ἁπάντων γὰρ ὧν αἰσθανόμεθα ἐκτός τι ὄν. διὸ δεῖ τοὺς ἐνισταμένους τοῖς τοιούτοις τῶν λόγων [ἢ] μὴ παρὰ τῶν αἰσθήσεων πειρᾶσθαι τὴν μαρτυρίαν φέρειν, ὧν ἐκτός ἐστι τὰ ζητούμενα, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων πειρᾶσθαι φέρειν τὰς ἐνστάσεις, προσλαβόντας ἐν αὐτοῖς ἐναργὲς ὂν τὸ | μὴ δύνασθαι πάντα τὰ αὐτὰ ὑπάρ- 195
χειν τῷ τε μορίῳ καὶ τῷ ὅλῳ, καὶ τῷ παντὶ καὶ ἑκάστῳ τῶν μερῶν αὐτοῦ. διὸ μηδὲ δεῖν ζητεῖν τὰς ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων μαρτυρίας περὶ τῶν μερῶν, οἷς εἰσι σύντροφοι, μεταφέρειν ἐπὶ τὸ πᾶν, ὃ πάσης ὂν ἐκτὸς αἰσθήσεως πρὸς τῷ ὑπὸ μηδεμιᾶς φαντασίας αἰσθητικῆς βοηθεῖσθαι καὶ πολλαῖς αὐτῶν ἐναντιοῦται. οὐδὲ γὰρ ἂν διέφερέν τι τὸ πᾶν τοῦ μέρους, εἰ ἦν ὁμοίως, ὥσπερ ἑκάστου αὐτῶν ἐκτός τι, οὕτω δὴ κἀκείνου. * * * ὥστε κατὰ μὲν τὸν λόγον εἶναί τι καὶ πᾶν οὐ πάντα τὰ ἄλλα μέρη, ἡ δ᾽ αἴσθησις οὐδενός ἐστιν ἀντιληπτικὴ τοιούτου, οὐ διὰ τὴν αἴσθησιν ἀποστατέον τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου τιθεμένων. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὕτω ποιοῦμεν, ὅτι μηδὲ τὰ αἰσθητά φαμεν εἶναι μόνα· οὐδ᾽ ἐπεὶ χρώμεθα πρὸς τὰς πίστεις τῶν ζητουμένων ἐπὶ πολλῶν ταῖς ἐκ τῶν αἰσθήσεων μαρτυ-

5 τάττεται a Sp. 6 fortasse ⟨ὀνομάτων αἰτία⟩ τῆς 10 ὁ λόγος] "Arch. in Eud. phys." Sp. cf. *Simpl. in Phys.* (Diels) 467,26 ἐκτενεῖν Blass: ἐκτείνειν libri 12 ⟨δι᾽⟩ ὁτιδὴ κωλυθήσεσθαι Blass: ὅτι δὴ κωλυθήσεται libri 13 pr. ἢ] ἡ V 18 ἀντιμαρτυρούμενον, ἡ Sp.: ἀντιμαρτυρουμένη libri 20 προσπίπτει Sp.: προσπίπτειν libri 22 ἐκτός τι ὄν Sp.: ἕκαστον libri [ἢ] (ἡ V)] del. Sp. 26 παντι V 31 excidit tale quid εἰ δὲ τοιοῦτον ἡ τοῦ παντὸς φύσις 35 οὐδ᾽ del. Sp.

ρίαις διὰ τὴν συντροφίαν τε καὶ τὴν πρὸς αὐτὰ συνήθειαν, ἤδη χρὴ μόναις ταύταις χρῆσθαι μέτρῳ τῆς ἀληθείας· οὐδὲν ἂν τῶν ἀλόγων πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας διαφέροιμεν, ἱκανὸν γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐν τοῖς οἰκείοις αἰσθητοῖς ἀληθές. ἃ δ' οὐκ ἔστιν αἰσθήσεων ἴδια, ἄτοπον τὸ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν τῆς ἐκ τῶν αἰσθήσεων μαρτυρίας πᾶσαν ἠρτῆσθαι λέγειν. ὅτι μὲν οὖν εὔλογον εἶναί τι καὶ πᾶν, οὗ μέρη τε | ὧν αἰσθανόμεθα, καὶ 196 ὅσαι τούτων ἀρχαί τε καὶ αἰτίαι, ἱκανὸν μὲν συστῆσαι τὸ ὅλον τε καὶ τὸ μέρος πρὸς ἄλληλα λεγόμενον. τό τε γὰρ μέρος ὅλου μέρος τινός, καὶ τὸ ὅλον τοῖς μέρεσι τοιοῦτον, εἴ γέ ἐστιν ὅλον, οὗ μηδὲν τῶν μορίων ἄπεστιν, ὥστ' εἰ μέρη τὰ καθ' ἕκαστά τε καὶ αἰσθητά ἐστιν, καὶ τὸ ὅλον οὗ μέρη ταῦτα (τὰ γὰρ μέρη ὅλου μέρη τινός), † ἄτοπον τῷ πᾶν τὸ ὡς μέρος λεγόμενον ἐπὶ τὸ ὅλον τε τὴν ἀναφορὰν ἔχειν. διὸ οὐδ' ἂν ὡς μέρους μέρη λέγηται τὰ πρῶτα ληφθέντα, ἀνάγκη κἀκεῖνο, ᾗ μέρος ἐστίν, ἄλλου τινὸς εἶναι † μέρος, εἰ μὴ ὅλον τι εἴη, ἀναιροῖτ' ἂν τὸ καὶ ταῦτα εἶναι μέρη. ἀλλ' εἰ ὅλον τι ἀναγκαῖον εἶναι εἴη, ἐφ' ὃ πᾶν τὸ ὡς μέρος ὄν τε καὶ λεγόμενον ἔχει τὴν ἀναφοράν, ταὐτὸν δὲ ὅλον τε καὶ πᾶν, εἴ γε ἑκάτερον αὐτῶν ὁρίζεται τῷ μηδὲν αὐτοῦ τῶν μερῶν ἀπεῖναι, εἴη ἄν τι τοιοῦτο ὂν πεπερασμένον, εἴ γε πεπερασμένον, οὗ μηδὲν τῶν μερῶν ἄπεστιν. τὸ δὲ πᾶν τοιοῦτον. οὔτε γὰρ ἄλλο τι ὂν ἐκτὸς αὐτοῦ ἔσται περαῖνόν τε καὶ πεπερασμένον, οὔτε ἐκτείνειν τις εἴς τι μετ' αὐτὸ ὂν δυνήσεται τὸ κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ. οὐκέτι γὰρ ἂν εἴη πᾶν τε καὶ ὅλον, οὗ ἔξωθέν τί ἐστιν ὄν. ἔξωθεν δέ ἐστίν τι [ἔστι καὶ ὂν] τοῦ τε περαίνοντος παρ' ἄλλο τι καὶ τοῦ [δὲ] καταλείποντός τι μετ' αὐτό, εἴτε τοξεύειν τις ἢ ἐκτείνειν | τῶν αὐτοῦ μορίων ἢ τῶν ὑφ' αὐτοῦ κρατουμένων τι δυνήσεται. ἱκανὸν 197 δ' ἔτι συστῆσαι ταὐτὸ τοῦτο καὶ τὸ τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων εἶναι πεπερασμένας. ἀπείρων γὰρ οὐσῶν οὐδὲ γνῶσις αὐτῶν ἔσται. εἰ δὲ μὴ τούτων, οὐδὲ τῶν ἐξ αὐτῶν γινομένων τινός, εἴ γε πᾶσα ἐπιστήμη ἐκ τῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπιστητοῦ γνώσεως πρόεισιν. ἕπεται δὲ τῷ ἀπείρους εἶναι τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ μηδὲν γίνεσθαι τῶν γινομένων τεταγμένως. τίς γὰρ ἂν τάξις ἀπείρων γένοιτο; τί γὰρ ἂν εἴη τῆς ἐν τοῖς ἀπείροις τάξεως αἴτιον; οὔτε γὰρ φύσις ἐν αὐτοῖς ἔχοι χώραν ἄν τινα, ἧς ἴδιον τὸ ἕνεκά του πάντα τὰ κατ' αὐτὴν γινόμενα γίνεσθαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὔθ' οἷόν τε γίνεσθαι

---

1 ἤδη Schwartz: εἰ δὲ libri δ' ἐχρῆν coni. Sp. 2 ἂν Vict.: γὰρ libri 6 οὐ V 11 ἄτοπον] fortasse αὐτὸ ὅλον τῷ] τὸ Vict. τὸ om. Sa 12 τε (ε corr. v. c. V): τι BF^{a}S^a 13 κἀκεῖνο scripsi: κἀκεῖνα libri ᾗ BS^{a}F^a: ἧι V: ὧν FSa 14 fortasse ⟨μέρους⟩ μέρος, ⟨ὅ⟩ εἰ μὴ ὅλου ⟨οὗ⟩ εἰ Vict. 15 εἰη V 17 μ. αὐτῶν a εἴη ἄν τι] ἢ ἀντὶ τοῦ a 20 τίσ εἴσ τι (supra εἴσ: ἔστι v. c.) V: τις εἴς τι BF^{a}S^a: τι ἐστι GSFa: τὶς εἰς τὸ Vict. Sp. 21 ὑπ' αὐτοῦ (αὐτου V)] ὑφ' αὐτοῦ a Sp. 22 ἐστι καὶ ὂν delevi δὲ ἔστιν τι ἐστι καὶ (καὶ supra ἐστι) ὂν τοῦ τε (ο supra ε) V: τι τοῦτο GFS: δέ ἐστιν ὂν (haec in mg. S^1) τοῦτε (τοῦτο S^1) SF^{a}a Sp.: δὲ ἔστιν τί ὂν τοῦτε B: δέ ἐστὶ τί εστι ὂν τοῦ τε S^a περαίνοντος] post ε lit. 1—2 litt. V 23 τοῦ F^{a}S^{a}S^{2}a Sp.: τοῦδε VBFS^1 εἴτε] fortasse εἰς ὅ 24 αὐτοῦ V ἢ V 25 δ' ἔτι] δὲ a Sp. τὸ om. a Sp. 28 τῷ om. a 29 τεταγμένως V^{1}GBFSa Sp.: τεταγμένον v. c. VF^{a}S^a 31 ἂν χώραν coni. Sp. 32 οὔθ' Sp.: οὐχ libri

ἐν μὴ δεχομένοις τάξιν πράγμασι. τί γὰρ μᾶλλον ἐν τοῖς ἀπείροις τόδε πρὸ τοῦδε, καὶ τὸ μὲν πρῶτον τὸ δ' ὕστερον, οὗ χωρὶς οὐχ οἷόν τε τὸ ἕνεκά του γινόμενον γενέσθαι; πῶς γὰρ ἂν ἄνθρωπος ἢ ἵππος ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν φύσει γινομένων γένοιτο, ἀναιρεθέντος τοῦ τὸ μέν τι εἶναι πρῶτον τῶν εἰς αὐτὰ συντελούντων, τὸ δὲ δεύτερον καὶ ἄνθρωπον μὲν ἐξ ἀνθρώπου, ἵππον δὲ ἐξ ἵππου γίνεσθαι κατὰ φύσιν, οὐσῶν τῶν ἀρχῶν ἀπείρων τε καὶ τάξιν οὐ δεχομένων; τί γὰρ τὸ τὰ ἄπειρα τάξον; εἰ δ' ἀνάγκη μὲν τύχῃ τε καὶ τῷ αὐτομάτῳ τὴν ἀπειρίαν διοικεῖσθαι, οὐχ οὕτω δὲ γινόμενα φαίνεται τὰ γινόμενα | 198 (τὰ γὰρ ἢ ὁμοίως ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γινόμενα πόρρω κεχώρισται τῶν προειρημένων αἰτίων, οὕτω δὲ ὁρᾶται τὰ γινόμενα κατὰ φύσιν), ἀναιροῖτ' ἂν καὶ τῶν ἀρχῶν τε καὶ τῶν ὄντων ἀπειρία. τί γάρ; εἰ ἀδύνατον ἄπειρον ἀπείρου μεῖζον εἶναι, κατὰ δὲ τὰς δόξας τῶν ἀπείρους τὰς ἀρχὰς εἶναι τιθεμένων οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄπειρα πολλά. μᾶλλον δ' ἀπειράκις ἄπειρα ἕπεται εἶναί τε καὶ γίνεσθαι λέγειν, πῶς ἄν τις οὐκ ἀτοπωτάτην ὑπολάβοι τήνδε τὴν δόξαν; ἄπειρον γὰρ ἀπείρου μεῖζον οὐχ οἷόν τε λέγειν εἶναι. εἴ γε τὸ μὲν ἄπειρον ἀνάγκη πανταχοῦ λέγειν εἶναι, καὶ πάντα κατέχειν τόπον. οὐκέτι γὰρ ἄπειρον τὸ μὴ ὂν πανταχοῦ. τὸ γὰρ ὑπολιπεῖν τινα καὶ ἄλλῳ χώραν πεπερασμένου, τοῦ δὲ τοιούτου οὐδὲν ὑπερέχειν οἷόν τε, οὐδὲ παρ' αὐτὸ ἄλλο εἶναι, μὴ ὅτι ἄπειρον, ἀλλ' οὐδὲ πεπερασμένον. οὐκέτι γὰρ ἂν εἴη πανταχοῦ οὕτως. ὥστε καθ' οὓς πλείω τὰ ἄπειρα, οὐδὲν ἂν εἴη κατὰ τούτους ἁπλῶς ἄπειρον. εἰ γὰρ πλείω τὰ ἄπειρα, οὐκέτι τὸ ἄπειρον ἔσται πανταχοῦ, ἔσται τε ἄπειρον ἀπείρου μεῖζον, εἴ γε τά τε δύο ἄπειρα ἀνάγκη [τε] τοῦ ἑνὸς ὑπερέχειν, καὶ ἄπειρον καὶ τὸ ἐκ τῶν δύο ἀπείρων συγκείμενον. πάλιν δ' αὖ τὰ τρία μείζω τῶν δύο, καὶ οὕτω προστιθέντων ἐπ' ἄπειρον ἡ αὔξησις τοῦ ἀπείρου προελεύσεται. ἢ γὰρ οὐκ ἐροῦσιν τὰ δύο ἄπειρα τοῦ ἑνὸς μείζω τε καὶ πλείω, καὶ οὕ|τως 199 αὐτοῖς συμβήσεται ἀμερῆ τὰ ἄπειρα λέγειν (ἐκ γὰρ τῆς τῶν τοιούτων συνθέσεως μόνων οὐδὲν μεῖζον ἑκάστου τῶν ἐν τῇ συνθέσει τὸ ἐκ πάντων συγκείμενον, ὃ ταῖς στιγμαῖς συμβέβηκε μόναις), ἤ, εἰ τοῦτο ἀλογώτατον, καὶ τὰ ἴσα συντιθέμενα ἀνάγκη τὸ λοιπὸν ποιεῖν διπλάσιον, ἔσται τὸ ἐκ τῶν δύο ἀπείρων συντιθέμενον διπλάσιον, καὶ οὕτως ἔσται τι καὶ ἴσον ἄπειρον ἀπείρῳ, καὶ διπλάσιον ἄλλο ἄλλου καὶ ἥμισυ, οὕτω δὲ καὶ τριπλάσιον ⟨καὶ⟩ ἐπ' ἄπειρον αὐξόμενον, οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον; ἔτι δ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν τυχόντων μέγεθος ἐχόντων, ἀπείρων δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὴν σύνθεσιν ἄπειρόν τι μέγεθος ποιεῖν, οὐδὲν δὲ οἷόν ⟨τε⟩ τούτου τοῦ μεγέθους μεῖζον εἶναι, ἀνάγκη

---

3 alt. ἢ V 4 τοῦτο Sp. 10 αἰτιῶν a Sp. 12 τί γάρ; Schwartz: τε γάρ libri: del. Sp. 15 ἄν τις Schwartz: γὰρ libri (⟨ἄν τις⟩ τήνδε Sp.) 16 γὰρ s. v. V 21 οὕτως BS²a Sp.: οὗτος VFGS¹ post οὕτως inseruerunt: καθ' οὓς (ὃ εἰς S) πλείους (πλείω G) τὰ ἄπειρα· οὐδὲν ἂν εἴη τὸ, deinde iteraverunt ὡς μέρος (102,11) — αἴτιον (102,30) FGS (del. S²) L ὥστε om. G ἢ πλείους τὰς ἀρχὰς G in mg. 22 οὐκέτι scripsi: οὔτε ὅτι VBFS¹: οὔτε S²a Sp. 24 τε del. S²B²: om. a Sp. 25 προστεθέντων coni. Sp. 27 ἀμερῆ scripsi: μέρη libri 30 ἀλογώτατον Sp.: ἀλογώτατα libri 31 ποιεῖν Sp.: ποιεῖ libri 33 καὶ addidi 34 fortasse δ' ⟨εἰ⟩ 35 ἀπείρων Sp.: ἄπειρον libri 36 τε add. FS¹ Sp.

τῷ ἀπείρους τὰς ἀρχὰς ὑποτιθεμένῳ εὐθὺς ταύτας ἀλλήλων ἅπτεσθαι λέγειν καὶ μηδὲν αὐτῶν εἶναι μεταξύ· * * * γίνοιτ' ἂν οὕτως τοῦ ἐκ τῶν ἀπείρων συντιθεμένων γινομένου ἀπείρου μεῖζον τὸ ἔκ τε τῶν ἀπείρων ἀρχῶν καὶ ἐκ τῶν μεταξὺ αὐτῶν συγκείμενον. ὅτι δὲ πλείω τὰ ἄπειρα κατὰ τοὺς ἀπείρους τὰς ἀρχὰς λέγοντας, καὶ ἐκ τούτων γνώριμον. λέγουσι μὲν γὰρ τοὺς κόσμους ἀπείρους, τούτων δὲ εἰ μὲν καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐξ ἀπείρων ἀρχῶν ἐστι συγκείμενος, ἀπειράκις ἄπειρα τὰ ἄπειρα ἀναγκαῖον εἶναι, ἑκάστης ἰδίᾳ τῆς ἀρχῆς τῶν | [200] ἐν τοῖς ἀπείροις κόσμοις πρὸς ἑκάστην ἄπειρον μέγεθος ποιούσης ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους τῇ κατὰ μίαν σύνθεσιν, εἴ γε ἄπειρον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ ἐξ ἀπείρων μέγεθός τι ἐχόντων σύγκειμενον. εἰ δὲ ἐκ πεπερασμένων ὄν, τοσαυτάκις ἄπειρα τὰ ὄντα, ἐξ ὅσων ἕκαστος κόσμος πεπερασμένων στοιχείων ἐστίν. εἰ δὲ καὶ τὸ μεταξὺ κενὸν συγκαταριθμοῖτο, πολὺ μεῖζον ἂν ἔχοι τὸ γινόμενον γίνοιτο. εἰ δὲ ταῦτα παράλογα καὶ ὑπερβάλλοντα πᾶσαν ἀτοπίαν, δῆλον [δ'] ὡς ἄτοπος ἡ τῆς ἀπειρίας ὑπόθεσις. ἧς ἑπομένης καὶ τοῖς πᾶν τὸ πεπερασμένον παρὰ τὸ ἐκτὸς περαίνειν λέγουσι καὶ τοῖς ἀξιοῦσιν ἐκτείνειν δύνασθαί τι τὸν ἐπὶ τοῦ πέρατος γενόμενον ἐπέκεινα καὶ ἔξω τοῦ πέρατος, δῆλον ὡς καὶ ταῦτα ἐνέχοιτο ἂν τοῖς ἀτόποις τοῖς προειρημένοις. διὸ λύειν αὐτὰ πειρατέον [οὐκ] ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτῶν τὴν ἀρχὴν λαμβάνοντας, οὐκ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς μηδὲν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτῶν συντελούσης. εἰ μὲν οὖν τῷ πεπερασμένῳ τὸ εἶναι πεπερασμένῳ ἐστὶν ἐν τῷ θεωρεῖσθαι παρ' ἄλλο, λέγοιεν ⟨ἄν τι⟩ οἱ ἐναντίοι, ἀξιοῦντες παντὸς πεπερασμένου ἐκτὸς ὀφείλειν εἶναί τι παρ' ὃ περαῖνον φαίνεται. εἴ γέ ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ πεπερασμένῳ τὸ εἶναι· εἰ δέ ἐστι πεπερασμένον τὸ πέρας ἔχον καὶ τὸ | [201] οἷόν τε εἰς ἴσα διαιρεῖσθαι καὶ τὸ ἐκ πεπερασμένων μερῶν συγκείμενον, ὧν οὐδενὶ τὸ εἶναι ἐν τῷ ἐκτὸς ἔχειν αὐτοῦ τι, οἱ λαμβάνοντες πᾶν τὸ πεπερασμένον παρά τι περαίνειν οὐ τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ πεπερασμένου περιεχομένων λαμβάνοιεν ἄν τι, ἀλλά τι συμβεβηκὸς τούτοις, οἷς τοῦ παντὸς μέρεσιν ὑπάρχει τὸ πεπεράνθαι. τούτοις γὰρ ὑπάρχοντος τοῦ παρ' ἄλλο ὁρᾶσθαι, οὐ διὰ τὸ πεπεράνθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ μέρεσιν τοῦ παντὸς εἶναι, ἀξιοῖ τοῦτο μεταφέρειν καὶ ἐπὶ τὸ ὡς πᾶν πεπερασμένον, μόνοις τοῖς ὡς μέρεσι πεπερασμένοις τούτου παρακολουθεῖν δυναμένου, οὐχ ᾗ πεπερασμένα, ἀλλ' ᾗ μέρη. καὶ

2 excidit tale quid εἰ γὰρ λείπεταί τι μεταξύ, (καὶ γίνοιτ' Vict.) 7 ἐστι συγκείμενος Sp.: ἐπισυγκείμενον libri ἀναγκαῖον] ἀνάγκη a Sp. 8 ἑκάστης ἰδίᾳ Sp.: ἑκάστη διὰ libri, sed G in mg.: ἑκάστης ἀρχῆς 9 alt. τῇ suspectum 9. 10 fortasse συνθέσει 11 ὄν Vict.: ὧν libri 12 πεπερασμένος a Sp. 13 συγκαταριθμοῖτο] pr. α in lit. V ἔχοι] ἔχον sive ἔτι coni. Sp.: ἐκεῖ Schwartz 14 δ' del. Sp. 16 τοῖς S²a Sp.: τῆς VS¹B 19 pr. οὐκ del. S²: om. Sp. alt. οὐκ Vict.: ἀλλ' libri 21 εἶναι πεπερασμένον B 22 λέγοιεν ⟨ἄν τι⟩ scripsi: καλῶς λέγοιεν Vict.: καλῶς ἂν λέγοιεν Sp. 23 παρ' ὃ περαῖνον G: παρ' ὃ περαίνειν Vict. Sp.: παρ' ὅπερ οινον (supra οι litura) VB: παρ' ὅπεροινον (οινον in lit.) F: παροπέροινον S: παρ' ὅπερ εἶναι S²B²a 24. 25 διαιρεῖσθαι Vict.: διαιροῦνται libri 25 τὸ Sp.: τι libri 28 τι scripsi: τινα libri fortasse οἷς ⟨ὡς⟩ 29 ἄλλα Sp. καὶ οὐ Vict. Sp. τὸ scripsi: τοῦτο libri 30 δια V ἀξιοῦσι coni. Sp. 32 ἀλλ' ᾗ Sp.: ἀλλὰ libri

γὰρ εἰ μὲν τὸ πεπερασμένον τῇ αὑτοῦ φύσει ⟨τὸ⟩ πεπεράνθαι ἔχει, τὸ δὲ πρός τι περαίνειν [ἐν] τῇ πρὸς ἄλλο σχέσει τοιοῦτον, οὐκ ἂν εἴη τὸ πεπερασμένον ἐν τῷ περαίνειν πρός τι ὂν ἐκτὸς αὐτοῦ. χρὴ γὰρ τὸν εἰσάγοντα διὰ τῶν λόγων φύσιν οὕτως ἄτοπον καὶ τοῖς οὖσί τε καὶ γινομένοις μαχομένην, ὡς ἐδείξαμεν, οὐκ ἐκ βραχείας πιθανότητος ποιεῖσθαι τὴν κατασκευήν τε καὶ τὴν πίστιν αὐτῆς, οὐδὲ ἀπὸ συμβεβηκότος τινός τισι τῶν πεπερασμένων τὴν φύσιν τοῦ πεπερασμένου λαμβάνοντος. οὔτε γὰρ ἕπεται τοῦτο ἐπὶ τῷ λέγοντι τὸ πᾶν εἶναι πεπερασμένον, οὔτε ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἔχουσί τι περὶ αὐτοῦ τοιοῦτο | λέγειν, ἥ τε ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πεπερασμένων 202
παράθεσις οὐχ ὁμοία, εἴ γε ταῦτα μὲν ὁμολογεῖται πρὸς τῷ πεπεράνθαι [τὸ] καὶ μέρη τοῦ παντὸς εἶναι, τὸ δὲ πᾶν οὐκέθ' οἷόν τε μέρος τινός. ὅτι δὲ μὴ ἐπὶ πάντων τῇ αἰσθήσει χρηστέον, αὐτοὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος δεικνύασιν, ἄτομά γέ τινα μεγέθη τιθέμενοι ἐκπίπτοντα τὴν αἰσθητὴν φύσιν καὶ κενόν τι εἶναι λέγοντες καὶ ἀμερῆ τινα καὶ ἀσώματα καὶ κινήσεις καὶ χρόνους εἰσαγόμενοι.

Ὡς δὲ ἦν τούτου τοῦ λόγου ἀπὸ συμβεβηκότος τοῖς πεπερασμένοις ἡ ἐπιχείρησις, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πεπερασμένου, καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν αἴσθησιν συνηθείας, οὐκ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν λόγον ἀκολουθίας, οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου, ὃς ἀξιοῖ τὸν ἐν τῷ πέρατι τοῦ παντὸς γενόμενον ἐκτείνειν τε ἐπέκεινα τοῦ πέρατος ἢ κωλυθήσεσθαι. ἀμφοτέρως δὲ ἔσεσθαί τι τοῦ παντὸς ἐκτός. καὶ γὰρ οὗτος ἀπὸ τῶν [ἐκ] μερῶν πεπερασμένων τὴν ἐπιχείρησιν ἐπὶ τὸ πᾶν μεταφέρει καὶ ἀξιοῖ τοῖς ἀπὸ τῆς περὶ ταῦθ' ἡμῖν αἰσθήσεώς τε καὶ ἀπ' αὐτῶν φαντασίας γινομένης χρῆσθαι ὡς ἐπὶ πάντων οὕτως ἐχούσης. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. οὐ γὰρ τὸ φαινόμενον ἀληθές. οὐ γὰρ εἰ φαντασίαν ἑαυτοῦ τις λάβοι ὄντος ἔν τισι τόποις, ἐν οἷς ἤ ποτε γέγονεν ἢ | οὐδὲ γέγονε τὴν ἀρχήν, διὰ τοῦτο καὶ ἔστιν ἔνθα. 203
[οἷόν τε] τοῦ γὰρ μὴ πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθὲς εἶναι ἱκανὰ μαρτύρια καὶ τὰ κοιμωμένων καὶ ἐγρηγορότων κενὰ γινόμενα φαντάσματα. οἷς ὅμοιον καὶ τὸ ὑποτίθεσθαι ἐν τῷ πέρατί τινα γίνεσθαι τοῦ παντὸς τῶν δυναμένων ἐπέκεινα τοῦ πέρατος ἐκτείνειν τι κρατούμενον. τί γὰρ διαφέρει τῆσδε τῆς φαντασίας τε καὶ ὑποθέσεως τὸ ἐν τῷ μὴ ὄντι ἑαυτὸν γινόμενον ὑποτίθεσθαι καὶ ζητεῖν, πότερον αὐτὸν προσιόντα αὐτῷ παραδέξεται ἢ οὐ παραδέξεται, καὶ πότερον γινόμενος ἐν αὐτῷ στήσεται ⟨ἢ⟩ οὐδὲν τὸ ἀντιβαῖνον ἕξει καὶ ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα δυνήσεται ἢ ἐμποδὼν ἔσται τι αὐτῷ, ὅτι γὰρ τούτων ὑποθετέον τί ἐστι τὸ μὴ ὄν. διὸ βέλτιον τὰς τοιαύτας φαντασίας ἐλέγχειν οὔσας κενάς, ἑπομένους ταῖς διὰ τῶν λόγων ἀποδείξεσι καὶ χρω-

1 γὰρ s. v. V αὐτοῦ V τὸ add. Sp. ἔχει S^2 Sp.: ἔχειν libri 2 ἐν delevi 3 fortasse ⟨εἶναι⟩ ἐν ἐκτὸς αὐτοῦ scripsi: ἐκ τοσούτου libri 4 γινομένοις BSa Sp.: γινομένοι sic V 7 λαμβάνοντα Schwartz ἐπὶ] fortasse ἔτι 8 τι] τῆς a 11 τὸ del. S^2 Sp. 13 δεικνύασιν scripsi: δείκνυσιν V: δεικνῦσιν Sp. 16 δὲ ἦν GFSa Sp.: δε ην sic V: δέην B τοῖς Vict. Sp.: τι ἡ V: τι ἢ B: τὶ ἡ F: τὶ ἢ Sa 20 τε] fortasse τι κωλυθήσεσθαι Sp.: κωλυθήσεται libri 21 ἐκ delevi 22 τοῖς Sp.: τὰ libri 27 οἷόν τε delevi: οἷον ταί τε G: ᾤετο coni. Sp. 29 τῶν δυν.] δυνάμενον Schwartz 33 ἢ addidi: καὶ add. Vict. 34 ἡ V 35 fortasse τούτῳ

μένους τοῖς δεδειγμένοις διὰ πλειόνων, ταῦτα δ' ἐστίν, ὅτι μὴ σῶμα οἷόν τέ τι ἄπειρον εἶναι μήτε τῶν ἁπλῶν μήτε τῶν συνθέτων, ἀλλὰ μηδὲ τὸ κενόν τι. καθόλου γὰρ ἀδύνατον ὑφεστάναι διάστημα ἄνευ σώματος. οὔτε γὰρ μῆκος οἷόν τέ τι εἶναι καθ' αὑτὸ κεχωρισμένον σώματος, οὔτε πλάτος, οὔτ' οὖν βάθος. τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν γεωμετρῶν λεγόμενα διαστήματα ἐφ' ἕν τε καὶ δύο καὶ τρία οὐχ ὡς ὑπόστασιν οἰκείαν ἔχοντα λέγονται πρὸς αὐτῶν. χωρίζονται γὰρ αὐτῇ τῇ ἐπινοίᾳ τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἃ καὶ κυρίως | ἐστὶ σώματα, καὶ χωρὶς σώματος λαμβάνοντες ποιοῦνται περὶ 204
αὐτῶν τοὺς λόγους ζητοῦντες καὶ δεικνύντες, τίνα ἐστὶ τὰ ὡς τοιούτοις αὐτοῖς ὑπάρχειν τε καὶ συμβεβηκέναι δυνάμενα. οἳ δὲ τὸ κενὸν εἶναι τιθέμενοι οὐδὲν ἄλλο ἢ τρεῖς διαστάσεις ἐν ὑπάρξει λαμβάνουσιν εἶναι χωρὶς ὕλης [οἵ], λέγοντες εἶναι δεκτικὸν σωμάτων, οὐδὲν ἄλλ' ἢ διάστημα διαστήματός φασιν εἶναι δεκτικόν. οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα κατ' ἄλλο τί ἐστιν ἐν τόπῳ, ἢ κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις τὰς ἐν αὐτῷ. οὐ γὰρ καθὸ χρῶμά τι ἢ χυμόν τινα ἢ ἄλλο τι τῶν συμβεβηκότων ἔχει τὸ σῶμα, ἐστὶν ἐν τόπῳ, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἐν αὐτοῖς διαστήματα, ὧν εἰ δεκτικὸν τὸ ἴσον ἐστί, κενὸν ἔσται τὸ διάστημα γινόμενον ἐν διαστήματι· ἀλλ' εἰ μὴ ἀρκεῖ τῷ σώματι πρὸς τὸ εἶναι τὸ οἰκεῖον διάστημα, ἀλλὰ ἄλλου ἴσου τοῦ ἐν αὐτῷ δεῖται διαστήματος, τί δή ποτε οὐ καὶ τὸ κενὸν ἐν ἄλλῳ τινὶ ἔσται διαστήματι, εἴ γε τὰ διαστήματα ἄλλων δεῖται πρὸς τὸ εἶναι διαστήματα; καί τοι εὔλογον, ὡς μῆκος οὐχ οἷόν τε ὑφεστάναι χωρὶς ὕλης αὐτό τι καθ' αὑτό, ὁμοίως δὲ οὐδ' ἐπίπεδον, οὕτω μηδὲ πρὸς τοῦτο ὃ προσειληφὸς τὴν τρίτην διάστασιν, βάθος ἣν ὀνομάζομεν, ὁποῖόν φασι τὸ κενὸν εἶναι. κενὸν μὲν οὖν διὰ τοῦτο οὐκ ἂν εἴη τὸ τοῦ παντὸς ἐκτός. δέδεικται δὲ διὰ πλειόνων καὶ | ὅτι μηδὲ σῶμά τι οἷόν τε ἄπειρον εἶναι· οὐδὲ γὰρ τὰ ἁπλᾶ 205
σώματα οἷόν τε πλείω εἶναι τῶν πέντε σωμάτων, τεσσάρων μὲν τῶν ἐνύλων, πέμπτου δὲ τοῦ θείου σώματος καὶ κυκλοφορητικοῦ, οὔτε τι τούτων ἄπειρον εἶναι. δέδεικται δὲ καὶ ὅτι, τῶν ἁπλῶν ὄντων πεπερασμένων καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος, ἀνάγκη καὶ τὰ ἐκ τῆς τούτων συνθέσεώς τε καὶ μίξεως καὶ κράσεως τὸ εἶναι ἔχοντα εἶναι καὶ αὐτὰ πεπερασμένα. δέδεικται δὲ ὅτι μηδὲ πλείους οἷόν τε κόσμους εἶναι, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσαν τὴν τῶν σωμάτων φύσιν εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ. ὧν οὕτως ἐχόντων οὐδὲν ἂν εἴη τοῦδε κόσμου, ὃ καὶ πᾶν ἐστιν, ἐκτός, οὔτ' ἄλλου σώματος παρὰ ταῦτα εἶναι, οὔτε κενοῦ τινος διαστήματος ὄντος ἔξω τῆς διαστάσεως τῶν σωμάτων, ἃ πάντα ἀναιρεῖν ἄτοπον βραχείᾳ τινὶ ἐνδόντας πιθανότητι, ἀλλὰ χρὴ τοὺς θαρροῦντας πρὸς τοὺς ἐξετάζοντας, εἰ ὁ γενόμενος ἐν τῷ πέρατι τοῦ παντὸς ἐκτείνει τὴν χεῖρα ἢ κωλυθήσεται, λέγειν ἀποκρινομένους, ὅτι οὐκ ἐκτενεῖ, ἀλλὰ κωλυθήσεται, ⟨κωλυθήσεται⟩ δὲ οὐχ ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ὑπό τινος ἀντιβαίνοντος ἐκτὸς περικειμένου τῷ παντί, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὑπὸ

2 τι in lit. V 10 οἳ scripsi: οἱ libri 12 οἵ delevi ἄλλ' scripsi: ἀλλ' libri 16. 17 fortasse ἐστὶ κενόν, 18 τοῦ] fortasse τῷ 21 οὐχ οἷόν τε Sp.: οὐ μόνον τε libri 22 fortasse μηδ' ὃ π. τούτῳ (sic Sp.) [τὸ] 24 τὸ] fortasse τι 25 οὔτε coni. Sp. 31 πᾶσαν Vict.: πᾶσα libri 33 τοῦδε ⟨τοῦ⟩ coni. Sp. 34 εἶναι] fortasse ὄντος 35 ἃ πάντα Sp.: ἅπαντα libri 38 κωλυθήσεται add. Sp.

τοῦ μηδὲν εἶναι. πῶς γὰρ ἄν τις εἰς τὸ μηδὲν ἐκτείναι τι, ἢ πῶς ἂν ἐν τῷ μηδὲ ὅλως ὄντι γένοιτο; τὴν ἀρχὴν | γὰρ οὐδ' ἂν ὁρμήν τι λάβοι 206
εἰς τὸ ἐκτείνειν τι τῶν αὑτοῦ μερῶν ἐν τῷ μηδενί· τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ μὴ ὄντος φύσις.

XIII. Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τινα.

Ἐπεὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστι ἐν λογικῇ συγκαταθέσει (διὰ τοῦτο γὰρ ἐν μόνῳ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἐφ' ἡμῖν, ὅτι καὶ μόνος τῶν ζῴων ἄνθρωπος λογικός τέ ἐστι καὶ βουλευτικός), συγκατατίθεται μὲν γὰρ καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταῖς φαντασίαις ταῖς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων γινομέναις ἐν αὐτοῖς ἑπόμενα καὶ τῷ ἀπὸ τούτων ἐν αὐτοῖς γινομένῳ πάθει τὰς συγκαταθέσεις ποιεῖται ἀγόμενα ὑπ' αὐτῶν, ᾗ ἂν ἐκεῖνα ἄγῃ, ὁ δ' ἄνθρωπος, ὅταν ὡς ἄνθρωπος ποιῆται τὰς συγκαταθέσεις, δεῖται πρὸς ταῖς φαντασίαις καὶ λόγου, ὃν ἔχων παρὰ τῆς φύσεως πρὸς τὴν τῶν τοιούτων κρίσιν ἄνθρωπός ἐστιν, δι' οὗ λόγου κρίνει τὰ φαντάσματα. διὸ κἂν βουλευομένῳ περὶ τῆς προσπεσούσης φαντασίας αὐτῷ μὴ τοιοῦτον δοκῇ, ὁποῖον τήν ἀρχὴν ἐφαίνετο, οὐ συγκατατίθεται αὐτῇ, συγκατατιθέμενος ἂν τῷ ὅσον ἐπὶ τῷ ἀπὸ τῆς φαντασίας πάθει, καὶ ἔστι προαίρεσις ἡ τοιαύτη συγκατάθεσις ὄρεξις οὖσα βουλευτική. τὸ γὰρ ἐκ τῆς βουλῆς περὶ τοῦ ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ [τε] | καὶ πρὸ αὐτοῦ προκριθὲν ἡ προαίρεσις. εἰ 207
μὲν οὖν καὶ βουλευομένοις ἡμῖν εἵπετο τῇ φαντασίᾳ συγκατατίθεσθαι, οὐκ ἂν ἦν ἐφ' ἡμῖν οὐδ' ἡ μετὰ τῆς βουλῆς συγκατάθεσις, ἐπεὶ δὲ ἀλλοιοτέραν ἡμῖν πολλάκις τὸ βουλεύσασθαι τὴν συγκατάθεσιν ποιεῖ τὴν ἐπὶ φαντασίᾳ τοῦ ἀπ' αὐτῆς πάθους, οὐκέτ' ἂν εὐλόγως ταῖς φαντασίαις λεγοίμεθα συγκατατίθεσθαι. ἐπεὶ μηδὲ ταῖς φαντασίαις συγκατατιθέμεθα, ἦν δὲ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρετικὸν τοῦτο, οὐδ' ἂν τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναί τι ἀναιροῖτο. καὶ γὰρ εἰ μὲν εἵπετο πάντως ἡμῖν τὸ βουλεύεσθαι ἐπὶ πάσῃ φαντασίᾳ, ἴσως ἂν ἐδόκει καὶ αὐτὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι, ἀλλὰ σύμπτωμά τι τῆς φαντασίας γενόμενον ὑπ' αὐτῆς, οὗ παρ' ἐκείνης τὸ εἶναι ἔχοντος ἔδοξεν ἂν καὶ ἡ ἐπ' αὐτῷ συγκατάθεσις κατ' ἐκείνην γίνεσθαι, καθ' ἣν καὶ τὸ βουλεύεσθαι, ἐφ' ᾧ ἡ συγκατάθεσις. εἰ δὲ μὴ ἡ φαντασία τοῦ βουλεύεσθαι τὸν ἄνθρωπον κυρία, ἀλλ' ἔστιν ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ βουλεύσασθαι καὶ τὸ μή (πολλαῖς γοῦν φαντασίαις χωρὶς τοῦ βουλεύσασθαι συγκατατιθέμεθα τοῖς ἀλόγοις ζῴοις παραπλησίως), οὐδ' ἂν ἡ τοιαύτη συγκατάθεσις τῆς φαντασίας ἔργον εἴη ὑπεναντιουμένη ἐν πολλοῖς τε αὐτῇ καὶ πολλαχῶς. ὅτι δ' ἡμεῖς τοῦ βουλεύεσθαι περὶ τῶν φαντασιῶν κύριοι, δῆλον ἔκ τε τοῦ προειρημένου τοῦ ἡμᾶς ἔχειν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βουλεύσασθαί τε καὶ μή, καὶ μὴ τὴν φαντα|σίαν εἶναι τούτου κυρίαν. εἰ γὰρ μὴ φαντασία, τί ἂν ἄλλο 208

---

7 μόνῳ Sp.: μὲν libri μόνος Sp.: μόνων libri (μόνων sic V) 16 αὐτῇ scripsi: αὐτῷ libri 17 pr. τῷ] τὸ a Sp.: fortasse delendum 19 τε del. Schwartz 21 ἡ Schwartz: ἦν libri 23 λεγοίμεθα Sp.: λεγόμεθα libri 24 μηδὲ] fortasse δὲ μὴ 26 μὲν F Vict. Sp.: μὴ Va τὸ Sp.: τοῦ libri 34 αὐτῇ Sp.: αὐτῆς libri: αὐτοῖς Vict. 37 φαντασία Sp.: φαντασίαν libri 37. p. 108,1 ἄλλο τεθείη Vict.: ἀλλοιωθείη libri

τεθείη παρ' ἡμᾶς τὸ κύριον τοῦδε; οὐ γὰρ ἐπεὶ κοινότερον λέγομεν φαίνεσθαι ἡμῖν καὶ τὸ κατὰ τὸν λόγον εὑρεθέν τε καὶ δόξαν, ἤδη χρὴ φαντασίαν τε καὶ ἐπὶ φαντασίᾳ λέγειν τὴν τοιαύτην συγκατάθεσιν, εἴ γε ἡ κυρίως φαντασία ἐστὶν κίνησις ὑπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως. ἀλλὰ τὸ ἐπαινεῖσθαι μὲν τοὺς βουλευομένους, ψέγεσθαι δὲ τοὺς μή, σημεῖον τοῦ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ βουλεύεσθαι καὶ μὴ τῆς φαντασίας ἔργον. οἱ γὰρ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, διὸ ἐπὶ ταῖς φαντασίαις οὔτε ἐπαινούμεθα οὔτε ψεγόμεθα, εἰ μή τισιν αὐτῶν ἡμεῖς αἴτιοι, ἐπὶ δὲ ταῖς ἐπ' αὐταῖς συγκαταθέσεσιν ἤδη τούτων θάτερον. ψεγόμεθα γὰρ καὶ τῶν φαντασιῶν ἐπ' ἐκείναις, ὅσαι γίνονταί γε δι' ἀνασκησίαν ἡμῖν τοιαῦται, ἧς ἀσκήσεως ἡμεῖς ἦμεν κύριοι. ἐπεὶ τὸ συμβούλους παραλαμβάνειν ἢ καὶ τοῦδε μᾶλλον ἢ ἀντὶ τῶνδε ἐφ' ἡμῖν, δῆλον ὡς ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ βουλεύεσθαι τὴν ἀρχήν. εἰ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ τοῖσδε χρήσασθαι συμβούλοις, δι' οὓς ἡ τοιαύτη συγκατάθεσις, ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ βουλεύεσθαι. ἐπεὶ περὶ τῶν ἐκ προνοίας ἁμαρτανομένων μείζους αἱ κολάσεις ὡς κατὰ προαίρεσιν πεποιηκότων, δῆλον ὡς καὶ πᾶν τὸ ἐκ προνοίας γινόμενον ἐφ' ἡμῖν. |

XIV. Ἐπιδρομὴ τῶν ἐν τῷ τετάρτῳ Μετεωρολογικῶν, ἀτελής. 209

Εἰπὼν ἐν τῷ δευτέρῳ Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων, πυρὸς ἀέρος ὕδατος γῆς, τίς αὐτῶν ἡ κατ' εἶδος οὐσία τε καὶ αἰτία, δείξας δ' οὖσαν αὐτοῖς καὶ τὴν γένεσιν ἐξ ἀλλήλων κατὰ τὴν τῶν εἰδοποιουσῶν αὐτὰς διαφορῶν εἰς ἀλλήλας μεταβολήν, ἐν τούτῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ μὲν τετάρτῳ Μετεωρολογικῶν, ὄντι δὲ μᾶλλον οἰκείῳ τῇ περὶ γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς πραγματείᾳ πρῶτον ὑπέμνησεν τῶν εἰδοποιουσῶν τὰ στοιχεῖα τὰ τέσσαρα διαφορῶν, αἳ ἦσαν δύο αἱ πρῶται τῶν ἁπλῶν ἐναντιώσεων, θερμότης ψυχρότης, ὑγρότης ξηρότης. τούτων γὰρ τετραχῶς συνδυαζομένων ἀλλήλοις ἕκαστον αὐτῶν εἰδοποιεῖται. μεθ' ἃ ἔδειξεν τῶν τεσσάρων τούτων διαφορῶν τὰς μὲν δύο ποιητικὰς οὔσας, θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα, παθητικὰς δὲ τὰς δύο, τήν τε ξηρότητα καὶ τὴν ὑγρότητα, καὶ ἑκάστῳ τῶν στοιχείων ἐξ ἑκατέρων τῆς ἐναντιώσεως τὴν ἑτέραν, ὡς καὶ τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ πάσχειν δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς πάντα. μεθ' ἃ προέθετο μὲν εἰπεῖν τὰ ἔργα τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν ποιητικῶν δυνάμεων, ἅ ἐστιν, ὡς ἐρεῖ, πέψις, ἀπεψία, καὶ τὰ ἑκατέρου τούτων εἴδη, ἔτι δὲ τῶν πασχόντων ὑπ' αὐτῶν, ταῦτα δέ ἐστι | ξηρόν τε καὶ ὑγρόν, τὰ εἴδη τε 210 καὶ τὰς διαφοράς. καὶ πρῶτον εἰπὼν ἐν οἷς ἐστίν τε καὶ γίνεται ἡ τοιαύτη μεταβολή, ὅτι ταῦτ' ἐστὶν τὰ πεφυκότα καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ τούτων μέρη, ὡς [δ'] ἐκ τῆς τῶν τεσσάρων σωμάτων συνόδου τούτων ὄντων τῶν

---

6 το// V 11 ἐπεὶ Vict.: ἐπὶ libri 11. 12 fortasse καὶ τοῦσδε μᾶλλον [ἢ] ἀντὶ 18 φθορᾶς B²S²a Sp.: διαφθορᾶς VFB¹S¹ 20 τὴν Sp.: τὰς VBSa: τὰ F 22 δε V 23 πρῶτον] 108,28—110,26 = Arist. Meteor. IV, 1. 378b10—379b9 26 συνδοιαζομένων V 29 fortasse ἑκατέρας 30 fortasse πάντα ⟨ἔχειν⟩ 31 μὲν] cf. 110,27 33 πασχόν V 36 δ' del. Sp.

προηγουμένως γινομένων κατὰ φύσιν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀποδιδούς, τί ἐστιν ἡ ἁπλῆ τε καὶ ἡ φυσικὴ γένεσις, ὅτι γὰρ μεταβολὴ ὑπὸ τῶν ποιητικῶν δυνάμεων θερμότητός τε καὶ ψυχρότητος τῆς ὑποκειμένης ὕλης ἐν ἑκάστῃ φύσει κατὰ τὰς δυνάμεις τὰς παθητικάς, ξηρότητά τε καὶ ὑγρότητα, ὅταν ἔχωσι λόγον πρὸς ἀλλήλας, ὡς δύνασθαι τὰς μὲν ποιεῖν τε καὶ μεταβάλλειν, τὰς δὲ μεταβάλλεσθαί τε καὶ πάσχειν * * *. γεννῶσι γὰρ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν τὰ ὑπ' αὐτῶν κατὰ ταῦτα γεννώμενα, κρατοῦντα τῆς ὕλης, ὕλη δέ ἐστιν αὐτοῖς ἡ ἑτέρα ἐναντίωσις, ἥ ἐστι τὸ ξηρόν τε καὶ ὑγρόν. ὅταν δὲ μὴ κρατῇ μηδὲν † τούτῳ τῷ λόγῳ πρὸς τὴν ὑποκειμένην αὐτοῖς ὕλην, [ἢ] εἰ μὲν εἴη κατὰ μέρη τινὰ μὴ κρατοῦντα τῆς ὑποκειμένης ὕλης, μώλυσίς τε καὶ ἀπεψία γίνεται, εἰ δ' ἐν τῇ γενέσει καθόλου γίνοιτο ἡ τοιαύτη τῶν ποιητικῶν ἀσθένεια, εἰς σῆψιν ἡ μεταβολή. ⟨ἡ⟩ γὰρ κατὰ φύσιν πᾶσα φθορὰ ὁδός ἐστιν εἰς σῆψιν, κατὰ φύσιν δ' ἡ εἰς φθορὰν ὁδὸς διὰ γήρως τε καὶ αὐάνσεως, | 211 ὧν ἡ μὲν ξηρότης τε καὶ αὔανσις εἴη ἂν ἐπὶ τῶν φυτῶν κυριώτερον λεγομένη, τὸ δὲ γῆρας ἐπὶ τῶν ζῴων, εἴ γε κατὰ μὲν τὴν ἐν τοῖς μέρεσιν ἀσθένειαν τῶν ποιητικῶν δυνάμεων * * * γίνεσθαι τήν τε μώλυσιν καὶ ἀπεψίαν, ὧν μώλυσις μὲν πάλιν κυριώτερον ἂν ἐπὶ τῶν μερῶν τῶν ζῴων * * *. ἁπάντων γὰρ κατὰ φύσιν γενομένων τὸ κατὰ φύσιν τέλος σαπρότης τε καὶ σῆψις. οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἡ βίαιος φθορά. διὰ τοῦτο γὰρ τὰ κατὰ φύσιν φθειρόμενα πρῶτον μὲν εἰς ὑγρότητα μεταβάλλει τῷ μηκέτι κρατεῖν τὴν ἐν αὐτοῖς θερμότητα τῆς ὑγρότητος, ὡς πέττειν αὐτὴν δύνασθαι, τέλος δέ, τῆς αὐτῆς ὑγρότητος διατμηθείσης καὶ συνεκκριθείσης, ἐκκρινομένης καὶ διακρινομένης τῇ θερμότητι, τὰ ὑπολειπόμενα ξηρά. γίνεται γὰρ τῶν σηπομένων τέλος τὸ εἰς ταῦτα διαλυθῆναι, ἐξ ὧν ἐγένετό τε καὶ συνέστη, ὁριζόντων καὶ μιγνόντων τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν τῶν ποιητικῶν, ἃ ἦν τὸ θερμὸν καὶ ψυχρόν. γίνεται δ' ἡ τοιαύτη φθορά, τουτέστιν ἡ κατὰ φύσιν, ὅταν διὰ τὸ περιέχον κρατῇ τοῦ ὁρίζοντος, ὅπερ ἦν τὸ θερμὸν προηγουμένως, τὸ ὁριζόμενον ὑπ' αὐτοῦ ὃ ἦν ὑγρόν τε καὶ ξηρόν, ἀναλισκομένου ὑπὸ τῆς ἐν τῷ περιέχοντι πλείονος θερμότητος τοῦ ἐν τοῖς φθειρομένοις τε καὶ σηπομένοις θερμοῦ ἢ τῶν πασχόντων πλεονεξία γίνεται. καθόλου | 212 γὰρ σῆψίς τε τῶν σηπομένων γίνεται διὰ τὸν χωρισμὸν τῆς φύσεως ἐξ αὐτῶν, φύσις δ' ἐν ἑκάστῳ τῆς κινήσεως ἐν αὐτοῖς ἀρχή, ἐστὶν δ' ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ φύσιν συνεστῶσι προηγουμένως τοιοῦτο θερμόν. μεθ' ὃ λόγον ἀπέδωκε σήψεως, φθορὰν αὐτὴν εἰπὼν εἶναι τῆς ἐν ἑκάστῳ † περιέχοντι. ἐπεὶ δὲ κατ' ἔνδειαν θερμοῦ ἡ σῆψις, πᾶν δὲ τὸ τοιαύτης δυνάμεως ἐνδεὲς ψυχρόν, ἀμφότερά πως ποιητικὰ τῆς σήψεως

6 tale quid excidit τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς λόγον ἀπέδωκε 9 temptavi μηδὲν τούτων τῷ ⟨μὴ⟩ λόγον (ἐν λόγῳ — εἶναι?) π. τ. ὑ. ἀ. ὕ. ἔχειν, εἰ cf. Alex. ad Arist. Met. 127r9 10 ἢ del. Sp. 12 ἡ add. Vict. 15 εἴγε] εἰ δὲ Sp. fort. recte 16 fortasse ⟨εὔλογον⟩ γίν. 18 fortasse ζῴων ⟨λέγοιτο, ἀπεψία δὲ ἐπὶ τῆς τροφῆς τῶν ζῴων⟩ cf. l. c. 127r16 22 ὡς διατμ. a Sp. 24 σηπομένων Vict.: σημαινομένων libri fortasse ταὐτά 28 ὃ ἦν scripsi: ἢ ὂν libri: ὂν Sp. 29 γὰρ ὑπὸ Vict. 31 τε] ἐπὶ coni. Sp. 32 φύσεως Vict. Sp.: σήψεως libri ἐν θερμότητος αὐ. a 35 ⟨θερμότητος τῆς (immo τῇ) | ἐν τῷ⟩ περ. Vict. 36 τοιαύτης scripsi: τῆς libri, cf. l. c. 127v1

γίνεται, τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρόν· γίνεται γὰρ ὑπὸ πλήθους ἑκατέρου τοῦ τε ψυχροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ, ἀλλὰ ψυχροῦ μὲν οἰκείου, θερμοῦ δὲ ἀλλοτρίου. διὰ γὰρ τὴν τοιαύτην καὶ τοῦτον τὸν τρόπον γινομένην μεταβολὴν τὰ σηπόμενα ξηρότερα γίνεται καὶ τέλος γῆ καὶ κόπρος. γίνεται γὰρ τοῦτο ὅτι ἐξιόντος ἐξ ἑκάστου τῶν σηπομένων τοῦ οἰκείου θερμοῦ συνεξατμίζεται καὶ τὸ οἰκεῖον ἐν αὐτοῖς ὑγρόν, ⟨ὃ⟩ αἴτιον γίνεται τῆς ξηρότητος, τῷ μηκέτι ἐν αὐτοῖς εἶναι τὸ ἐπαγόμενον καὶ ἐπισπώμενον τὸ ὑγρόν, ὃ ἦν ἔμφυτος ἐν ἑκάστῳ θερμότης. προσέθηκεν δὲ ἀκόλουθον οὖσαν τοῖς προειρημένοις καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ ὁμοίως ἐν τοῖς ψύχεσι σήπεσθαί τινα. τῷ γὰρ ἔλαττον τοῦ χειμῶνος εἶναι τὸ θερμὸν ἐν τῷ περιέχοντι οὐχ οὕτως μαραίνεταί τε καὶ κατισχύεται τὸ ἐν ἑκάστῳ θερμὸν οἰκεῖον, ἀλλ' οὐδὲ | τὰ 213
πεπηγότα διὰ ψυχρότητα ὁμοίως σήπεται τῷ διὰ ψυχρότητα πλείονα μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐν τῷ περιέχοντι ἀέρι θερμότητος, ἐπεὶ δὲ εἰ ἔμελλεν αὐτὸ κινεῖν τε καὶ μεταβάλλειν, τῷ κρατεῖν κινεῖν. ἀλλ' οὐδὲ τὰ ζέοντα σήπεται, διότι καὶ τῆς ἐν τούτοις θερμότητος ἐλάττων ἡ ἐν τῷ περιέχοντι αὐτὰ ἀέρι θερμότης. ἀλλ' οὐδὲ τὰ κινούμενα καὶ ῥέοντα ὁμοίως ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ περιέχοντι θερμοῦ κρατεῖται τοῖς ἀκινητίζουσί τε καὶ ἠρεμοῦσι. καὶ γὰρ οὕτως ἀσθενεστέρα γίνεται ἡ ἐν τῷ ἀέρι θερμότης ⟨τῆς⟩ ἐν τῷ κινουμένῳ. ἡ γὰρ κίνησις συναύξει τὸ ἐν ἑκάστῳ θερμὸν ῥιπίζουσά τε καὶ ἐξάπτουσα. τὴν δ' αὐτὴν αἰτίαν εἶπεν εἶναι καὶ τοῦ τὸ πολὺ ἧττον τοῦ ὀλίγου μεταβάλλειν τε καὶ σήπεσθαι. πλεῖον γὰρ καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐν τῷ πλείονι, διὸ κρατεῖ ταῦτα τῶν ἐν τῷ περιέχοντι δυνάμεων. αὕτη γὰρ αἰτία, ᾗ καὶ ἡ θάλαττα καὶ τὸ ἄλλο ὕδωρ διαιρούμενον σήπεται. εἶπεν καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ἐκ τῶν σηπομένων γεννᾶσθαί τινα ζῷα. ἡ γὰρ ἐκ τῶν σηπομένων ἐκκρινομένη θερμότης οὖσα φυσικὴ γεννᾷ τινα καὶ συνίστησι τὰ ἐκκριθέντα, ἐν οἷς ἂν εὔκρατα τύχῃ γενόμενα.

Εἰπὼν δὲ καθόλου περὶ τῆς κοινῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ὁμοίως ἦλθεν ἐπὶ τὸν περὶ ὧν | προέθετο λόγον, ταῦτα δ' ἦν τὸ εἰπεῖν, διὰ τίνων 214
αἱ προειρημέναι δυνάμεις, ἥ τε θερμότης καὶ ἡ ψυχρότης, ἐργάζονται τήν τε γένεσιν τῶν γινομένων καὶ τὴν φθορὰν ἐκ τῶν ὑποκειμένων αὐταῖς, ταῦτα δ' ἦν ἐν τοῖς φυσικοῖς σώμασι τὰ ξηρά τε καὶ τὰ ὑγρά· ταῦτα γὰρ ἐκείνοις ὕλη. ἐπεὶ γὰρ πᾶσα γένεσις καὶ μεταβολὴ ὑπὸ τῶν ποιητικῶν δυνάμεων, ὧν τὸ μὲν θερμότης, * * * κυρίως γενέσεως αἴτιον, κρατοῦντος γὰρ τοῦ θερμοῦ καὶ συγκρίνοντος τὸ ξηρόν τε καὶ τὸ ὑγρὸν πέσσοντος καὶ ὁρίζοντος ἡ γένεσις. εἰ δὲ μὴ κρατοίη τοῦτο τῷ ψυχρὸν πλεῖον εἶναι, κατισχῦον τὸ ψυχρὸν τῶν ἐναντίων αἴτιον φθορᾶς τε καὶ σήψεως. ἐπεὶ δὲ

---

4 ὅτι Sp.: τοῦ libri 6 ⟨ὃ⟩ αἴτιον Vict. Sp. 13. 14 intellegerem v. 13 κινεῖσθαι ὑπὸ et ἐπειδὴ (ἐπεί γε Sp.) ἃ ἔ. et v. 14 αὐτοῦ κρατεῖν et κινεῖν κρατεῖ (κρ. κινεῖ Sp.) 15 διότι scripsi: διὸ libri 16 ὑπὸ τοῦ Sp.: ὑπ' αὐτοῦ libri 17 θερμοῦ S[2] Vict.: θερμῷ libri 18 ἀσθενεστέρα scripsi: εὐσθενεστέρα libri: εὐσθενέστερα Sp. ἢ ἡ Vict. Sp. τῆς addidi 20 εἶπεν om. a Sp. τοῦ τὸ Sp.: τοῦτο libri 22 αὕτη Fa Sp.: αυτη V: αὐτὴ B: αὐτῆ S 23 ᾗ Vict. Sp.: ἣ V: om. FSa ἡ θάλαττα Sp.: τὴν θάλατταν libri 27 κενῆς V 33 fortasse θερμότης, ⟨τὸ δὲ ψυχρότης, θερμότης⟩ 35 τῷ] τῷ τὸ coni. Sp.

καὶ ἡ πέψις πλεοναχῶς καὶ ἡ ἀπεψία, περὶ τούτων εἰπεῖν εὐλόγως προέθετο, καὶ πρῶτον μὲν λέγει, διὰ τίνων τὸ θερμὸν τὰς κατ' αὐτὸ γινομένας ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ποιεῖται μεταβολάς, καί φησιν οἰκεῖον μὲν ἔργον εἶναι τῷ θερμῷ τὴν πέψιν, εἶναι δὲ τῆς πέψεως εἴδη τε καὶ διαφορὰς πέπανσιν ὄπτησιν ἕψησιν, τῆς δὲ ψυχρότητος οἰκεῖον ἔργον μὲν ἀπεψίαν εἶναι, ταύτης δὲ εἴδη πάλιν καὶ διαφορὰς ὠμότητα μώλυνσιν στάτευσιν. ἐφ' οἷς εἰπὼν ὅτι μὴ οἰκεῖα μὲν ταῦτα τὰ ὀνόματα τοῖς καθ' ὧν εἴρηται, τῷ δὲ μὴ κεῖσθαι ἑκάστῳ αὐτῶν ὄνομα οἰκεῖον ἀπὸ τῶν ὠνομασμένων ἀνάγκη μεταφέρειν τὰ ὀνόματα καὶ ἐπὶ τὰ ὅμοια τοῖς ὠνομασμένοις, διὸ οὐ ταῦτα ἀλλὰ [τὰ] τοιαῦτα | χρὴ νομίζειν εἶναι τὰ εἰρημένα, 215 λέγει τε καὶ ὁρίζεται, τί τῶν εἰρημένων ἕκαστόν ἐστιν, καί πρῶτον τί ἐστι πέψις λέγει. καὶ ἐπὶ τούτοις τί ἐστιν ἀπεψία, ἥτις ἐστὶν ἀντικειμένη τῇ κοινῇ πέψει. μεθ' ἃ περὶ πεπάνσεως ποιεῖται τὸν λόγον ὑπὸ τὴν πέψιν οὔσης, καὶ μετὰ τὸν περὶ ταύτης λόγον περὶ ὠμότητος λέγει, ἣ οὖσα ὑπὸ τὴν ἀπεψίαν ἀντίκειται τῇ ἑψήσει. ἐφ' οἷς τί ἐστιν ὄπτησις εἰπών. ἣ καὶ αὐτὴ πέψις τίς ἐστι, λέγει περὶ στατεύσεως, ἣ τῶν ὑπὸ τὴν ἀπεψίαν οὖσα τῇ ὀπτήσει ἀντίκειται. ὧν τὴν μὲν πέψιν εἶπεν εἶναι τελείωσιν ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν (ἀντικείμενα δὲ ἦν ἀλλήλοις παθητικὰ ἡ ἐν ἑκάστῃ ὕλῃ ξηρότης τε καὶ ὑγρότης· ταῦτα γὰρ τὰ πεσσόμενα καὶ ὁριζόμενα ὑπὸ τοῦ θερμοῦ), ἀπεψία δὲ ἀτέλεια δι' ἔνδειαν τῆς οἰκείας θερμότητος, ὃ ψυχρότης ἐστίν. ὧν γὰρ τέλος ἡ πέψις, τούτοις ἡ ἀπεψία ἀτέλεια.

Πάλιν πέπανσιν μὲν εἶπεν πέψιν καὶ τελείωσιν τῆς ἐν τοῖς περικαρπίοις τροφῆς. τελείωσις δὲ τούτοις τὸ δύνασθαι ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι ἄλλο τοιοῦτον (λέγεσθαι εἶπεν καὶ ἄλλα πέπονα κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ ἀναφοράν), ὠμότητα δὲ ἀπεψίαν καὶ ἀτέλειαν τῆς ἐν τῷ περικαρπίῳ τροφῆς. ἐφ' οἷς ἔδειξεν, ὅτι πᾶν τὸ πεπαινόμενον ἀναγκαῖον | ἔχειν μὴ μόνον ὑγρό- 216 τητα, ἀλλὰ καὶ ξηρότητα. ἐφ' οἷς ὡρίσατο τὴν ἕψησιν πέψιν ὑπὸ τῆς ἐν τῷ περιέχοντι ὕδατι θερμότητος τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος ἀορίστου ὑγροῦ, ὅ ἐστιν ἢ πνεῦμά τι ἢ ὕδωρ. προσέθηκεν δὲ καὶ ἐφ' ὧν ἡ ἕψησις κατηγορεῖται κοινότερον ἕψεσθαι λεγομένων. ὡρίσατο δὲ καὶ τὴν μώλυνσιν τὴν ἐναντίαν ἑψήσει ἀπεψίαν εἶναι, ἐπεὶ δὲ πλεοναχῶς ἡ ἕψησις, καὶ τὴν μώλυνσιν τοσαυταχῶς. ἑκάστῃ διαφορᾷ ἑψήσεως οἰκείας τινὸς ἀντικειμένης μωλύνσεως. μεθ' ἃ τί ἐστιν ὄπτησις εἶπεν. ὅτι γὰρ πέψις ὑπὸ θερμότητος ξηρᾶς καὶ ἀλλοτρίας. ὑπὸ ξηρᾶς δὲ εἶπεν γίνεσθαι θερμότητος τότε, ὅταν ξηρότερον γίνηται τὸ πεσσόμενον οὕτως. τὴν δὲ τῇ ὡς ὀπτήσει λεγο-

---

2 πρῶτον] 110, 27—111, 22 = Arist. Meteor. IV, 2. 379b10—380a10 5 ἕψησιν semper V δὲ coni. Sp.: τε libri 6 διαφορὰς Sa Sp.: διαφορᾶς B²: διαφοραὶ VFB¹ 10 τὰ del. Sp. cf. l. c. 379b16; ib. εἰρ. εἴδη 15 ἣ a: ἡ Vict. 18 ἐκ τῶν Arist. 23 πάλιν] 111,23—112,4 = Arist. Meteor. IV, 3. 380a11—381b22 25 λέγεσθαι ⟨δὲ⟩ coni. Sp. πέπονα Sp.: πέπανα libri πρὸς] εἰς B 32 μώλυσιν V 35 ξηρᾶς καὶ ἀλλοτρίας corr. S¹ Sp.: ξηρὰ καὶ ἀλλότρια libri 36 ξηρότερον S¹GF (Arist. 381a28): ξηρὸν VBS²a Sp.

μένῃ πέψει ἀντικειμένην ἀπεψίαν οὐκ εἶπεν μὲν ὠνομάσθαι πάνυ τι, εἶναι δὲ παραπλησίαν στατεύσει, ὅταν τὸ ὀπτώμενον μεταβάλλῃ μέν, μὴ μέντοι καὶ ὀπτηθῇ, ὃ γίνεται ἢ δι' ἔνδειαν θερμότητος τῆς μεταβαλλούσης τὸ ὀπτώμενον, ἢ διὰ πλῆθος τῆς ἐν τῷ ὀπτωμένῳ ὑγρότητος.

Εἰπὼν δὲ περὶ τούτων μετῆλθεν ἐπὶ τὸν περὶ τῶν παθητικῶν δυνάμεων λόγον, αἳ ἦσαν ξηρότης καὶ ὑγρότης, καὶ δεικνύς, τίνες τούτων πάλιν εἰσὶν διαφοραί. καὶ τίνα καὶ πόσα εἴδη τὰ γινόμενα ἐξ αὐτῶν, πρῶτον μὲν ὑπέμνησε τοῦ ἀρχὰς εἶναι τῶν σωμάτων, καθὸ παθητικά ἐστι, | 217 τὸ ὑγρόν τε καὶ ξηρόν, τὰ δ' ἄλλα, ὅσα μὴ ἀρχαί, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρχῶν ὄντα τε καὶ γεγονότα, μικτὰ μὲν ἐκ τούτων εἶναι (ὁποτέρου γὰρ πλέον ἔχει τὸ μεμιγμένον, τούτῳ συντάσσεσθαι αὐτό, τὰ μὲν κατὰ τὸ ξηρὸν πλεονεκτοῦντα τῷ ξηρῷ, τὰ δὲ κατὰ τὸ ὑγρὸν τῷ ὑγρῷ), πάντα δὲ τῶν τε ὑγρῶν καὶ τῶν ξηρῶν τὰ μὲν ἐντελεχείᾳ ταῦτα λέγεται εἶναι, τὰ δὲ δυνάμει. ἐφ' οἷς λαβών, ὅτι ἡ μῖξις τοῦ ὑγροῦ τε καὶ τοῦ ξηροῦ αἰτία τοῦ ὡρίσθαι τὰ ἐξ αὐτῶν μεμιγμένα (ἀόριστον γὰρ ἐκείνων ἑκάτερον καθ' αὑτὸ ὄν), λαβὼν δὲ καὶ τὸ ὑγρὸν μὲν παθητικὸν τῶν στοιχείων τὸ ὕδωρ εἶναι, ξηρὸν δὲ τὴν γῆν, ἐν οἷς καὶ τὸ ψυχρὸν ὂν δοκεῖ μᾶλλον εἶναι καθ' αὑτὸ παθητικὸν ἢ ποιητικόν, προσλαβὼν τὸ πᾶν ὡρισμένον παθητὸν σῶμα ἢ μαλακὸν ἢ σκληρὸν εἶναι, καὶ εἰπών, τί μέν ἐστι τὸ μαλακόν, τί δὲ τὸ σκληρόν (σκληρὸν μὲν γὰρ τὸ ἀντιβαῖνον καὶ μὴ ὑπεῖκον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, μαλακὸν δὲ τὸ ὑπεῖκον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῷ ὑπείκειν, οὐ τῷ διαιρούμενον ἀντιπεριίστασθαι), ἑξῆς, ἐπεὶ πᾶν τὸ ὡρισμένον σῶμα σκληρὸν ἢ μαλακόν, πεπηγὸς δὲ ἤδη τὸ ὡρισμένον, ἐπὶ τὸ περὶ πήξεως λέγειν ἦλθεν, καὶ ὑπομνήσας τῶν παρὰ τὴν ὕλην αἰτίων, ὅτι ἐστὶ τό τε ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ τὸ εἶδος, καὶ λαβὼν ταῦτα αἴτια εἶναι τῶν | 218 γινομένων ἁπάντων φύσει (καὶ γὰρ πήξεως καὶ διαχύσεως, καὶ τοῦ ξηραίνεσθαι καὶ τοῦ ὑγραίνεσθαι), τίνα ἐστὶ τὰ ποιητικὰ καὶ τίνα πάθη τε καὶ εἴδη τῶν γινομένων ἔλαβεν, ποιητικὰ μὲν εἰπὼν εἶναι θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα, πάθη δὲ τὰ ὑπὸ τούτων ἐπιγινόμενα τοῖς σώμασιν, τό τε θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν. ἐφ' οἷς ἐπανελθὼν ἐπὶ τὸν περὶ πήξεως λόγον, καὶ λαβὼν τὸ πήγνυσθαι ξηραίνεσθαί πως εἶναι, ἔφη δεῖν περὶ τούτου πρῶτον εἰπεῖν, καὶ πρῶτον μὲν ἔλαβεν, τίνα τὰ ξηραινόμενα, ὅτι γὰρ ὕδωρ, καὶ ὅσα ὕδατος εἴδη, καὶ ὅσα ἔχει ὕδωρ ἢ σύμφυτον ἢ ἔπακτον. ἐφ' οἷς ἐζήτησεν ὑπὸ τίνων ξηραίνεται, καὶ λαβών, ὅτι πάντα τὰ ξηραινόμενα ἢ θερμαινόμενα ἢ ψυχόμενα ξηραίνεται, προσέθηκεν τὸ καὶ ⟨τὰ⟩ θερμαινόμενα καὶ τὰ ψυχόμενα θερμῷ ξηραίνεσθαι ἢ τῷ ἐντὸς ἢ τῷ ἐκτός, ⟨τῷ μὲν ἐκτός,⟩ ἃ ὑπὸ

---

1 μὲν s. v. V   ωνομάσθαι V   3 γίνεται Vict.: γίνεσθαι libri   5 μετῆλθεν] 112,5—113,22 = Arist. Meteor. IV, 4. 381b23—5, 382b28   6 πάλιν GFSa Sp.: π//// V: lacuna 5 litterarum B   13 fortasse λέγεσθαι   14 ὑγροῦ Vict.: ψυχροῦ libri   18 παθητὸν] παθητικὸν a Sp.   21 τῷ ὑπείκειν Vict. Sp. cf. Arist. 382a13: τῶν ὑπ' ἐκείνου libri   24 ἡ om. a Sp.   26 διαχύσεως V (litteris madore evanidis) Vict. Sp.: om. relicto spatio 9 litterarum B: διαλύσεως GFSa   30. 31 πήγνεσθαι V   35 τὰ add. Sp.   36 τῶ ἐντοσ V   ἢ τῷ ἐκτός, ⟨τῷ μὲν ἐκτός⟩, ἃ Sp.: τῶν ἐνεκτοσ ἃ V: τῶν ἐν ἐκτὸς ἃ FS¹Ga: τῶν ἐνεκτὸς ἃ B: ⟨ἢ⟩ τῷδ ἐκτὸς ἃ Vict.

τοῦ περικειμένου ξηραίνεται θερμοῦ, τῷ δ' ἐντός, ὅσα ὑπὸ ψυχροῦ. ὑπὸ γὰρ τοῦ ψυχροῦ ἀναλισκόμενον τὸ ἐνυπάρχον ἐν τοῖς ξηραινομένοις θερμὸν καὶ διαφορούμενον συνεξατμίζει καὶ τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν αὐτοῖς, οὗ γινομένου ξηραίνεται.

Εἰπὼν δὲ τίνα τ' ἐστὶ τὰ ξηραινόμενα καὶ ὑπὸ τίνων καὶ διὰ τίνος, ὅτι γὰρ διὰ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ἐντὸς ἢ τοῦ ἐκτός, μετῆλθεν ἐπὶ τὸ περὶ τῶν ὑγραινομένων λέγειν, ἃ τοῖς ξηραινομένοις ἐναντίον πάσχει πά- 219 θος, καὶ λαβὼν τοῦ ὑγραίνεσθαι διαφορὰς εἶναι (ὑγραίνεται γὰρ τὰ ὑγραινόμενα τὰ μὲν κατὰ σύστασιν, † ὑγραίνεσθαι τὸν ἀέρα, τουτέστιν εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν, ὃ ἦν παθητικὸν ὑγρόν· ψυχόμενον γὰρ τὸ πνεῦμα καὶ συνιστάμενόν τε καὶ παχυνόμενον καὶ γινόμενον τὴν εἰς ὕδωρ ποιεῖται μεταβολήν, * * *), περὶ τήξεως καὶ τῆς τοιαύτης εἰς ὕδωρ μεταβολῆς εἶπεν ἅμα δῆλον ἔσεσθαι καὶ περὶ πήξεως, ἐπεὶ δοκεῖ τὰ πεπηγότα τηκόμενα. οἷς προσέθηκε, τίνα ἐστὶν τὰ πηγνύμενα. πάντα γὰρ τὰ πηγνύμενα ἢ ὕδωρ ἢ ὕδατος εἴδη ὄντα πήγνυται ἢ γῆς καὶ ὕδατος μόνων, οἷς προσέθηκεν τὸ ὑπὸ τίνων πήγνυται. ἢ γὰρ ὑπὸ θερμοῦ, ἢ ὑπὸ ψυχροῦ, ἢ ὑπὸ ὑγροῦ. διὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἐναντίων λύεται. τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ ξηροῦ θερμοῦ παγέντα, ὅ ἐστι πῦρ, ὑπὸ ὕδατος λύεται, ὅ ἐστιν ὑγρόν τε καὶ ψυχρόν, τὰ δὲ ὑπὸ ψυχροῦ παγέντα ὑπὸ θερμοῦ λύεται, πυρὸς γάρ. οἷς προσέθηκεν, ὅτι ὅσα μὲν τῶν πηγνυμένων ὕδατός ἐστιν, ταῦτ' οὐ πήγνυται ὑπὸ πυρός, λύεται γὰρ ὑπὸ τούτου. καὶ γὰρ εἰ πήγνυται ταῦτα τῷ τὸ ἐν αὐτοῖς θερμὸν χωρίζεσθαι, εὐλόγως ἂν λύοιτο παρουσίᾳ τούτων. ἀλλὰ τῆς τούτων πήξεως τὸ ψυχρὸν πηκτικόν. διὸ μηδὲ παχύνεσθαι τὰ τοιαῦτα τῷ τὴν μὲν πάχυνσιν γενέσθαι τοῦ μὲν ὑγροῦ ἀπιόντος, συνισταμένου | δὲ 220 τοῦ ξηροῦ, καὶ τὸ ὕδωρ μὴ δύνασθαι μόνον τῶν ὑγρῶν παχύνεσθαι διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἐν αὐτῷ ξηρότητος, τὸ μὴ μεμιγμένον ἐξ ὕδατός τε καὶ γῆς ὑπ' ἀμφοτέρων πήγνυσθαι καὶ ὑπὸ θερμοῦ καὶ ὑπὸ ψυχροῦ. ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ παχύνεσθαι ἡ τούτων πῆξις, εἶπεν αὐτὰ παχύνεσθαι μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὑπὸ μὲν τοῦ θερμοῦ τὸ ὑγρὸν ἐξατμίζοντος, ὑπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ τὸ ἐν αὐτοῖς θερμὸν ἐκθλίβοντος, μεθ' οὗ συνεξατμίζεσθαι τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρόν. ἐφ' οἷς προσέθηκεν, τίνα μὲν τῶν μικτῶν παχύνεται, τίνα δὲ οὐ παχύνεται, ἀλλὰ πήγνυται. εἰπὼν δέ, τίνα τε πήγνυται, καὶ πῶς, καὶ ὑπὸ τίνων, ἐφεξῆς εἶπεν περὶ τῶν λυομένων τε καὶ τηκομένων. τὰ μὲν ὑπὸ ψυχροῦ τῶν μικτῶν παγέντα, ἐν οἷς ἐστι γῆς πλέον, ὅσα μὲν τῷ θερμὸν ἐξεληλυθέναι πήγνυται, ταῦτα λύεταί τε καὶ τήκεται θερμῷ, εἰσιόντος πάλιν εἰς αὐτὰ

---

1 τῷ S² Sp.: τὸ libri 6 μετῆλθεν] 113, 5 — 114, 13 = Arist. Meteor. IV, 6. 382ᵇ28 — 383ᵇ17 7 λέγειν Ba Sp.: λέγει FS: λεγεῖ sic V 9 ὡς ὑγραίνεσθαι Vict. Sp. 11 ⟨νέφος⟩ γινόμενον Diels 11. 12 fortasse μεταβολήν, ⟨τὰ δὲ κατὰ τὸ τήκεσθαι τὸ πεπηγός⟩ 12 τήξεως scripsi: πήξεως libri 13 καὶ περὶ πήξεως] cf. l. c. 382ᵇ30: περὶ τήξεως Sp. 21 εἰ Sp.: ἢ libri 22 τούτου coni. Sp. 26 αὐτῷ Sp.: αὐτοῖς libri μὴ] δὲ Sp. fortasse recte 33 πήγνεται V 34 μικτῶν Sp.: μικρῶν libri

τοῦ θερμοῦ, ὡς γίνεται ὑπὸ τοῦ πεπηγότος πηλοῦ διὰ ψυχρότητα, ὅσα δὲ διὰ ψῦξιν μὲν πέπηγεν, οὐχ οὕτως δέ, ὡς τὸ θερμὸν αὐτῶν κεχωρίσθαι μόνον, ἀλλ' ὡς σὺν τούτῳ καὶ τὸ ὑγρὸν ἐξητμίσθαι, ταῦτ' οὐ λύεται, εἰ μὴ ὑπερβαλλούσῃ θερμότητι, ἀλλὰ μαλάττεται καὶ ἐλαύνεται ὡς σίδηρος καὶ κέρας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τήκεσθαι λέγει, διὸ καὶ προσέθηκεν, τίνα καὶ ἄλλα | 221 τήκεται. ⟨ὅσα⟩ μὲν ὑπὸ θερμοῦ ξηροῦ πηγνύμενα, τουτέστι πυρός, τὰ μὲν ἄλυτα μένει, τὰ δ' ὑγρῷ λύεται· κέραμος μὲν ἄλυτον καὶ λίθοι τινές, ὧν ἡ γένεσις ὑπὸ πυρὸς γῆς συγκαυθείσης καὶ ἑνωθείσης [γίνονται], νίτρον δὲ καὶ ἅλες λυτὰ ὑγρῷ, ὥς φησι, ψυχρῷ, λέγων τῷ ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει τε καὶ οὐσίᾳ ἔχοντι τὸ ψυχρόν, ὁποῖόν ἐστι τὸ ὕδωρ. οὐκέτι τὸ ἔλαιον ἐν τῇ αὐτοῦ φύσει καὶ οὐσίᾳ τὸ ψυχρὸν ἔχει. διὸ οὐδ' ἐν τοῖς τοῦ ὕδατος εἴδεσιν ἔλαβεν αὐτό, οὐκ ἔχει δὲ τὸ ψυχρὸν ἐν τῇ αὐτοῦ φύσει, ὅτι ἔχει πολὺ ἀέρος.

Ὅσα γὰρ τῶν μεμιγμένων ὕδατος πλέον ἢ γῆς ἔχει, ⟨παχύνεται μὲν ὑπὸ πυρός,⟩ πήγνυται δέ, ὅσα γῆς πλέον, δι' ὧν ἔδειξεν, ὅτι καὶ τὸ νίτρον καὶ οἱ ἅλες γῆς εἰσι μᾶλλον (πηκτὰ γάρ ἐστι τῷ θερμῷ, ὧν καὶ λίθος καὶ κέραμος). ἑξῆς περὶ ἐλαίου ἠπόρησεν (οὔτε γὰρ πήγνυται ὑπὸ ψυχροῦ, ὃ ἔπασχε τὰ ἐξ ὕδατος ὄντα, οὔθ' ὑπὸ θερμοῦ πήγνυται, ὃ πάσχει τὰ τὸ πλεῖον ἔχοντα γῆς, τὸ δὲ πήγνυται μὲν ὑπ' οὐδετέρου, παχύνεται δὲ ὑπ' ἀμφοῖν), αἰτίαν ἀπέδωκε τὸ εἶναι πλῆρες ἀέρος, οὗ σημεῖον παρέθετο τὸ ἐποχεῖσθαι τῷ ὕδατι, ὃ ποιεῖ ὁ ἀὴρ καὶ ὅσα ἔχει πολὺν ἀέρα ἐν αὐτοῖς, ὡς τὰ ξύλα. ἐφ' οἷς πῶς μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ παχύνεται τὸ ἔλαιον εἶπεν, πῶς δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. τὸ μὲν γὰρ ψυ|222 χρὸν παχύνει αὐτὸ μεταβάλλον τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα εἰς ὕδωρ τῇ ψύξει (ἡ γὰρ τοῦ ὕδατος ψῦξις τῷ ἐλαίῳ παχύτερον αὐτὸ ποιεῖ). ὑπὸ δὲ πυρὸς καὶ χρόνου παχύνεται καὶ λευκαίνεται, ⟨λευκαίνεται⟩ μὲν ἐξατμίζοντος τὸ ὑπολειπόμενον ὑδατῶδες ἐν αὐτῷ, παχύνεται δὲ διὰ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀέρα τὸν ἐν ἑαυτῷ εἰς ὕδωρ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ μαραινόμενον. μαραίνεται γὰρ ὑπὸ τοῦ πλείονος θερμοῦ τὸ ἔλαττον. μεθ' ἃ καθόλου ἔλαβεν ὡς δεδειγμένον τὸ ὅσα μὲν τῶν μικτῶν μὴ παχύνεται ὑπὸ ψυχροῦ, ἀλλὰ πήγνυται, μᾶλλον ταῦτα ὕδατος εἶναι, (τοιαῦτα οἶνος ὄξος κονία οὖρον ὀρρός). ὅσα δὲ παχύνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς μὴ ἐξατμιζομένου τοῦ ἐν αὐτοῖς ὑγροῦ, τὰ μὲν γῆς τὰ δὲ κοινὰ ὕδατος καὶ ἀέρος, μέλι μὲν γῆς, κοινὰ δὲ ἔλαιον [μέλι γάλα αἷμα]. λέγει δὲ κοινὰ εἶναι ὕδατός τε καὶ γῆς, ὥσπερ ἦν τὸ μέλι, οὕτω δὲ καὶ τὸ γάλα, τὸ αἷμα. τοῦ δὲ τὸ γάλα ἐξ ἀμφοῖν ὂν πλεῖον γῆς ἔχειν παρέθετο δεικ-

1 ὑπὸ] fortasse ἐπὶ 6 ἀλλατήκεταί V ὅσα add. Vict. ex Arist. 383^{b}9 7 κέραμος Vict. cf. Arist. 383^{b}11: κέρας libri 8 τῆς γῆς Arist. 9 γίνονται delevi δὲ Sp.: τε libri λυτὰ Vict. cf. l. c. 383^{b}13: αὐτὰ libri 10 οὐσίᾳ Vict.: οἰκείᾳ libri 11 οὐδ' ἐν] οὐδὲν a Sp. 14. 15 παχύνεται μὲν ὑπὸ πυρὸς addidi ex Arist. 383^{b}18: παχύνεται τῷ θερμῷ add. Vict. 15 ἔδειξεν] 114,14—115,22 = Arist. Meteor. IV, 7. 383^{b}18—384^{b}23 17 ἐξ ἧς a fortasse ἀπορήσας 19 τὸ (pr.) Sp.: τε libri 20 οὗ αἰτίαν Vict. 21 ὃ Sp.: ὃν libri 22 εἶπεν Schwartz: εἰς τὸ ἓν (ἐν V) libri 26 λευκαίνεται add. Sp. ex Arist. 30 μᾶλλον Sp. ex Arist.: μάλα libri 31 ὀρρός Sp.: ὄρρος Vict.: ὀρός VB: ὄρος FSa 33 μέλι γάλα αἷμα del. Sp. 34 οὕτω Sp.: τούτῳ libri 35 καὶ τὸ αἷμα Vict.

τικὸν τὸ ἐὰν δὴ χωρισθῇ ὁ ὀρρὸς τοῦ γάλακτος ἑψομένου τοῦ γάλακτος ἐκκαίεσθαι αὐτό, ὡς καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἑψομένων, ἃ πλεῖον γῆς ἔχει. ἐφ' οἷς τὰς αἰτίας ἀπέδωκε τοῦ τὰ μὲν λυτὰ τῶν πεπηγότων εἶναι, τὰ δὲ ἄλυτα. λυτὰ μὲν νίτρον ἅλες, ἄλυ|τον δὲ κέραμος, καὶ τὰ μὲν μαλακτὰ ὡς 223 κέρας, τὰ δὲ ἀμάλακτα ὡς κέραμος καὶ λίθος. ἡ δ' αἰτία, ἐπεὶ δύο ἐστὶ τὰ πηγνύντα, ὡς εἴρηται, θερμόν τε καὶ ψυχρόν, λύεσθαι αὐτά ποτε ἀνάγκη ψυχρῷ τε καὶ θερμῷ, τὰ μὲν ὑπὸ θερμοῦ παγέντα ψυχρῷ, τὰ δ' ὑπὸ ψυχροῦ θερμῷ. διὸ τὰ μὲν πυρὶ λύεται τὰ ὅσα ὕδατι ἐπάγη, τὰ δὲ ὕδατι, ὅσα ὑπὸ πυρὸς ἐπάγη. ὑπὸ ὕδατος μὲν οὖν λυθήσεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς πέπηγεν μόνου, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς πάλιν, ὅσων ὕδωρ τῆς πήξεως αἴτιον. εἰ δή τινα ὑπ' ἀμφοῖν μὲν πηγνύμενα, ταῦτα ἄλυτα ἔσεσθαι μάλιστα, πήγνυται δὲ ὑπ' ἀμφοῖν, ὅσα προθερμανθέντα πήγνυσι τὸ ψυχρόν, οὗ τὴν αἰτίαν ἀπέδωκεν. ὅταν γὰρ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τῶν ὑπὸ ἀμφοῖν πηγνυμένων ἐξατμισθῇ τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τῷ πηγνυμένῳ, τὸ ψυχρὸν μετὰ ταῦτα συνθλίβει τε αὐτὸ καὶ οὕτως πυκνοῖ, ὡς μηδὲ διδόναι μηδ' ὑγρῷ δίοδόν τινα, καὶ διὰ τοῦτο ὑπ' ἀμφοῖν ἄλυτα τὰ οὕτω παγέντα. λέγει δὲ καὶ τὸν σίδηρον ὑπ' ἀμφοῖν πήγνυσθαι, πρῶτον γὰρ ὑπὸ πυρὸς τακέντα (ἡ γὰρ γένεσις αὐτοῦ διὰ τούτου), μετὰ ταῦτα ὑπὸ ψυχροῦ πήγνυσθαι, διὸ καὶ πρὸ ὀλίγου αὐτὸν εἶπεν οὐ τήκεσθαι, ἀλλ' ἐλαύνεσθαι καὶ μαλάσσεσθαι. οὐδὲ τὰ ξύλα δὲ τηκτὰ εἶπεν εἶναι, ἀλλὰ καυστά, διότι ἐκ γῆς ἐστιν καὶ ἀέρος, ἀλλ' οὐχ ὕδατος, οὗ σημεῖον παρέθετο πάλιν τὸ ἐποχεῖσθαι αὐτὰ τῷ ὕδατι· ὁ γὰρ ἀὴρ τοιοῦτος.

[Λείπει τινὰ ὡς προέγραψεν τῇ ἐπιδρομῇ τῶν εἰρημένων ἐν τῇ τε- 224 τάρτῃ τῶν Μετεωρολογικῶν Ἀριστοτέλους.]

XV. Περὶ τοῦ οἱονεὶ ἀμεροῦς.

Τὰ οἱονεὶ ἀμερῆ ἐστιν ὅμοια ἀμερεῖ, οὐκ ἀμερῆ, ὅτι μηδ' ἄλλο τι ὅμοιόν τινι ἐκείνῳ ταὐτόν ἐστιν, ᾧ ἐστιν ὅμοιον. ἐπεὶ ὅμοιον ἀμερές τε φαινόμενον ἀμερές, οὐκ ἀμερές, ὡς καὶ ὁ φαινόμενος συλλογισμὸς οὐ συλλογισμός. ἀλλ' εἰ μὴ ἀμερές, μέρη δῆλον ὅτι ἕξει, οὕτως δὲ οὐδὲν ἀμερὲς ἔσται. πᾶν γὰρ τὸ λαμβανόμενον μέρος αὐτοῦ καὶ αὐτὸ οἱονεὶ ἀμερὲς ἔσται τῷ τὸ εἶναι τῷ λεγομένῳ ἀμερεῖ ἐν τῷ οἱονεὶ ἀμερεῖ εἶναι. * * * εἴ γε διὰ τούτου ἀπολύονται τὸ μὴ συγκεῖσθαι ἐξ ἀμερῶν τὸ μέγεθος. εἰ δὲ λέγοι τις αὐτὸ οἱονεὶ μέγεθος, πάλιν οὐ μέγεθος ἔσται. εἰ δὲ πᾶν μέγεθος μεριστόν, τὸ οἱονεὶ μέγεθος ἀμερὲς ἔσται τῇ αὐτοῦ φύσει. εἰ δ' ἀμερές, ἐκ τῆς τῶν ἀμερῶν συνθέσεως ἔσται τὰ μεγέθη. εἰ δὲ λέγει τις τὸ οἱονεὶ

2 pr. τῶν] ῶ in lit. V   τῶν om. a Sp.   4 καὶ τούτων τὰ Vict.   7 θερμῷ τε καὶ ψυχρῷ corr. in ψυχρῷ τε καὶ θερμῷ V   9 λύθησεται V   11 μὲν Vict.: μὴ libri   18 πήγνεσθαι V   21 ἀὴρ] ἀη in lit. V   23 τῇ ἐπιδρομῇ] ἐπιδρομὴ Sp.   24 Ἀριστοτέλους] ἀτελὴς Vict.   27 ἐπεὶ] ἔτι εἰ coni. Sp. bene   ἀμερές τε] ἀμερεῖ τὸ coni. Sp. bene   28 fortasse ⟨τὸ φαινόμενον ἀμερὲς⟩ οὐκ   31 lacunam indicavi   33 οὐ a   35 οἱονεὶ Sp.: οἷον libri

ἴσον δύνασθαι τῷ δυνάμει, ἔσται τὸ οἱονεὶ ἀμερὲς δυνάμει ἀμερές. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἔσται ἐνεργείᾳ, ὃ ἔσται ἀμερές, εἴ γε μηδὲν τῶν δυνάμει τι ὄντων ἐστὶ τοῦτο ὃ δύναται, ὥστε οὐδὲ τὸ οἱονεὶ | ἀμερὲς ἀμερές ἐστιν. 225 ἀλλ' εἰ μὴ ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει τὸ οἱονεὶ ἀμερὲς ἀμερές ἐστιν, ἄλλο τι ὂν δυνάμει τοῦτό ἐστιν. τί οὖν ὄν ἐστι δυνάμει ἀμερές; καὶ εἰ μέγεθός ἐστι τὸ οἱονεὶ ἀμερές, ἐκ δὲ τούτων τὸ μέγεθος (ἐκ γὰρ τῶν οἱονεὶ ἀμερῶν), ἔσται πᾶν μέγεθος ἐκ μεγεθῶν συγκείμενον καὶ διαιρούμενον εἰς μεγέθη, οὕτω δὲ καὶ ἐπ' ἄπειρον ἡ τομὴ προελεύσεται. ἔτι ⟨εἰ⟩ τὸ οἱονεὶ ἀμερὲς ὕλη τοῦ ἀμεροῦς, πᾶσα δ' ὕλη τινὸς κατά τινα μεταβολὴν * * * τὸ οἱονεὶ ἀμερὲς ἀμερὲς ἔσται, ἐπεὶ ὕλη τοῦ ἀμεροῦς τὸ οἱονεὶ ἀμερές, ἄλλο ἔσται τοῦ ἀμεροῦς. εἰ δὲ τοῦτο, ἤτοι συντιθέμενον ποιήσει τὸ ἀμερὲς ἢ διαιρούμενον, ἕπεταί τε πάλιν τῷ λέγειν εἰς ἀμερῆ αὐτὸ διαιρεῖσθαι τὸ ἐκ τῆς τῶν ἀμερῶν συνθέσεως γίνεσθαι τὰ μεγέθη. |

2 ἀμερεσ V 3 δυναται V οὐδε V οἱονεὶ F coni. Sp.: οἷον libri 4 ἀλλ' ὅτι a 5 ὄν ἐστι VFSa: ὂν ἔσται B: ἔσται Vict. 6 γὰρ delevi 8 εἰ add. Diels 9 ⟨τοῦτ' αὐτὸ γίγνεται, κατά τινα μεταβολὴν⟩ τὸ Schwartz 10 fortasse ⟨καὶ⟩ ἐπεὶ 11 εἰ B Vict.: ἤ V: ἡ GFS

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΣ ΗΘΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Α. 226

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΛΥΣΕΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

α. Ἀπορίαι πρὸς τοὺς τὸ ζῆν ⟨οὐκ⟩ ἀγαθὸν εἶναι λέγοντας. 8

β. Ὅτι μὴ ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναί.

γ. Ὅτι δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας καὶ ὅλως ἀρετῆς καὶ κακίας ἐστί τις ἕξις μεταξύ.

δ. Ἀπορίας λύσις τῆς λεγούσης ὀργάνῳ μὲν μηδὲν εἶναι ἐναντίον, πλούτῳ δὲ πενίαν εἶναι ἐναντίον, διὸ μὴ εἶναι τὸν πλοῦτον ὄργανον.

ε. Ἀπορία ὅτι ἡ κοινὴ ἡδονὴ ὡς γένος λαμβανομένη οὔτ' ἀγαθόν ἐστιν οὔτε κακὸν οὔτ' ἀδιάφορον.

ϛ. Ὅτι τῇ ἡδονῇ ἡ λύπη ἐστὶν ἐναντίον, ἀλλ' οὐ πόνος.

ζ. Διὰ τί, εἰ ἡ λύπη πᾶσα κακὸν τῇ ἑαυτῆς φύσει, οὐχὶ καὶ ἡ ἡδονὴ πᾶσα ἀγαθὸν ἔσται τῇ ἑαυτῆς φύσει.

η. Ὅτι ἡ ἀρετὴ οὔτε γένος οὔτε ὅλον.

θ. Ὅτι μὴ πάντες οἱ ἁμαρτάνοντες ἀγνοίᾳ τοῦ κακὰ εἶναι καὶ βλαβερὰ ἃ πράττουσιν, ἁμαρτάνουσιν.

ι. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν ἀρετῶν χάριν, ἀλλ' οὐκ ἔμπαλιν.

ια. Ὅτι μὴ πολλαχῶς τὸ ἀκούσιον, ἐπεὶ καὶ βίᾳ καὶ δι' ἄγνοιαν. |

ιβ. Λέξεώς τινος ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Νικομαχείων ἠθικῶν Ἀριστοτέλους. 9

ιγ. Ὅτι οἰκεία ἡ ἡδονὴ τῇ ἐνεργείᾳ ἐφ' ᾗ γίνεται.

ιδ. Πῶς σωθήσεται τὸ εἶναί ⟨τι⟩ μεταξὺ ἡδονῆς καὶ λύπης.

ιε. Ὅτι ἡ ἀφροσύνη τούτων ἔσται ἄγνοια, ὧν ἐστιν ἡ φρόνησις ἐπιστήμη· ἔστι δὲ ἡ φρόνησις ἐπιστήμη ποιητέων τε καὶ οὐ ποιητέων.

---

4 οὐκ add. Vict. (οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν B[2]) 8 ἐναντίον ἁπλοῦν τῷ δὲ πλούτῳ a: ἐναντίον τῷ δὲ πλούτῳ Vict. Sp. 9 δὲ om. a Sp. εἶναι om. tit. 10 ὡς] ἡ ὡς tit. 15 οὐ γένος tit. 17 ἃ om. a 20. 21 ἡ λέξις ἐκ τοῦ γ̄ τῶν Ν. tit. Νικομαχιῶν V (semper) 22 περὶ ἡδονῆς tit. 23 θήσεται a Sp. 23 τι add. tit. 24 ἐστιν om. tit. 25 ἔστι — ἐπιστήμη om. tit. ποιητέον (bis) V

ις. Πῶς εἰ ἡ λύπη κακὸν πᾶσα, οὐχὶ καὶ ἡ ἡδονὴ πᾶσα ἀγαθόν.

ιζ. Ὑπὸ τί τῶν ἀγαθῶν ἡ ἡδονὴ ἂν εἴη, πότερον τῶν τιμίων ἢ τῶν ἐπαινετῶν ἢ τῶν ὠφελίμων.

ιη. Διὰ τί φορτικωτάτους εἶπεν εἶναι τοὺς ἐν ἡδονῇ τὸ τέλος τιθεμένους ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Νικομαχείων ἠθικῶν Ἀριστοτέλης.

ιθ. Ὅτι μὴ ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναί.

κ. Ὅτι μὴ χρὴ ἐν πάσῃ πράξει καὶ παντὶ μαθήματι τὸ χρήσιμον ἀπαιτεῖν.

κα. Περὶ αἰδοῦς.

κβ. Ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἀρεταί.

κγ. Πῶς εἰ ἡδονή ἐστιν κατὰ Ἀριστοτέλη ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος, οὐκ ἔσται καὶ ἡ εὐδαιμονία κατ' αὐτὸν ἡδονή.

κδ. Πῶς αἱ ἀρεταὶ δι' αὑτὰς αἱρεταί.

κε. Ἐπιδρομὴ πόθεν ἡ τῶν ἀρετῶν εὕρεσίς τε καὶ σύστασις.

κς. Ὅτι οὐ τὸ καλὸν τῆς ἡδονῆς χάριν, ἀλλ' ἡ ἡδονὴ τοῦ καλοῦ. |

κζ. Διὰ τί αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ μεσότητες.

κη. Περὶ τοῦ πότερον ἡ ἀρετὴ γένος ἢ ὅλον.

κθ. Ὅτι καὶ αἱ κακίαι ταῖς ἀρεταῖς ὁμοίως ἐφ' ἡμῖν, ὃ δείκνυται διὰ λέξεως ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν Ἀριστοτέλους.

λ. Πῶς οὐκ ἔσται δικαιοσύνη μὲν ἐξ ἀδικίας, ἀδικία δὲ ἐκ δικαιοσύνης εἰ τὰ ἐναντία ἐξ ἀλλήλων γίνεται.

I. Ἀπορίαι πρὸς τοὺς τὸ ζῆν ⟨οὐκ⟩ ἀγαθὸν εἶναι λέγοντας. 226

Εἰ τὸ εὖ πλεῖν ἀγαθόν, τὸ δὲ κακῶς κακόν, τὸ πλεῖν οὔτε ἀγαθὸν 7 οὔτε κακόν· καὶ εἰ τὸ εὖ ζῆν ἀγαθόν, τὸ δὲ κακῶς κακόν, τὸ ζῆν οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν. ἢ οὐκ ἀληθὲς τὸ τὰς δυνάμεις τῶν ἀντικειμένων ἀδιαφόρους εἶναι καὶ μέσας. πᾶσα γὰρ τοιαύτη δύναμις ἀγαθόν τε καὶ αἱρετὸν τῷ σκοπὸν ἔχειν τὸ βέλτιον ὧν δύναται· τὸ γὰρ χεῖρον ἐν τοῖς δυνάμει τι οὖσιν γίνεται καὶ κατὰ ἀποτυχίαν τινά. ὅσα τε γὰρ κατὰ τέχνην τῶν τοιούτων γίνεται, τοῦ βελτίονος χάριν τῶν δυναμένων ἐν αὐτῷ γενέσθαι γί|νεται, ὅσα τε κατὰ φύσιν, ὁμοίως. τὸ γὰρ πλεῖν ὑπὸ τῆς 227 κυβερνητικῆς τῆς εὐπλοίας χάριν εὑρέθη, καὶ τὸ πρίειν ὑπὸ τῆς τεκτονι-

2. 3 πότερον — ὠφελίμων om. tit. 5 τῷ om. a Sp. Ἀριστοτέλους a Sp.: om. tit. 7 ἐν—μαθήματι] πανταχοῦ tit. 10 ἀκολουθοῦσιν a 11 ἡ ἡδ. a Sp. 13 ἑαυτὰς a Sp. 15 χάριν αἱρετόν, ἀλλ' tit. τοῦ καλοῦ om. a Sp. 16 μεσότητές εἰσιν τοῦ καλοῦ a Sp. 17 πότερον ἢ (ἡ add. Vict.) ὡς γένος ἢ ὡς ὅλον τῶν ἀρετῶν ἡ ἀρετή tit. Vict. Sp. 18 ἄλλης λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν Ἀριστοτέλους, δι' ἧς δείκνυται, ὅτι καὶ αἱ κακίαι ταῖς ἀρεταῖς ὁμοίως ἐφ' ἡμῖν tit. Vict. Sp. 20 πῶς εἰ ἐκ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία γίνεται, οὐκ ἔσται ἐκ μὲν δικαιοσύνης ἀδικία, ἐκ δὲ ἀδικίας δικαιοσύνη, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν τε καὶ κακιῶν ὁ αὐτὸς λόγος tit. Vict. Sp. 22 οὐκ add. B² Sp. (οὐκ ἀ. οὔτε κακόν B²) 24 τὸ δὲ] καὶ τὸ a Sp. 26 ἀδιαφόρους S²Fa Sp.: διαφόρους VS¹B¹: οὐ διαφόρους B² 29 δυναμένων] δυνάμεων a

κῆς τοῦ πρίειν καλῶς, διὸ καὶ αἱρετὸν τῇ μὲν τὸ πλεῖν τῇ δὲ τὸ πρίειν, ὅτι χωρὶς τούτων οὐχ οἷόν τε ταύταις τοῦ προκειμένου τέλους τυχεῖν. οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν δι᾽ ἀποτυχίαν τινὸς γινομένων ἔν τινι ἡ κρίσις τῶν ὑποκειμένων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ὧν χάριν ἔστιν τε καὶ γίνεται προηγουμένως. ὡς δ᾽ ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς τέχνας γινομένων ἔχει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν. καὶ γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνων σκοπὸς τῇ φύσει τὸ βέλτιον, τῶν δυναμένων ἄμφω, καὶ τούτου χάριν ἡ φύσις δίδωσιν αὐτό. ὅσα γὰρ μὴ οἷόν τε εὐθὺς ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμενα τὴν οἰκείαν ἔχειν τελειότητα, τούτοις ἡ φύσις δίδωσι δύναμιν τοῦ τελείοις γενέσθαι. ἀδύνατον δέ τι δύναμιν ἔχειν τινὸς μὴ καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ δυνάμενον· ταύτῃ γὰρ δύναμις ἐνεργείας διαφέρει. διό εἰσιν μὲν αἱ δυνάμεις προηγουμένως τῶν βελτιόνων. ἕπεται δ᾽ αὐταῖς ἐξ ἀνάγκης τὸ καὶ τῶν ἀντικειμένων εἶναι τούτοις. εἰ δὴ ἡ κρίσις ἑκάστου ἀπὸ τῶν προηγουμένων καὶ ὧν ἐστιν (οὐ γὰρ τοῦ μὴ περιπατεῖν χάριν ἡ δύναμις ἡ περιπατητική, εἰ καὶ γίνεταί ποτε ἐν τῷ τοῦτο δυναμένῳ καὶ ἡ στέρησις αὐτοῦ, καὶ εἰ μὲν αἱρετὸν εἴη τὸ περιπατεῖν, αἱρετὸν τῇ ἑαυτοῦ φύσει καὶ τὸ δύνασθαι περιπατεῖν, εἰ | 228 καὶ τὸ δύνασθαι καὶ μὴ περιπατεῖν ἔχει· εἰ δὲ ἐκεῖνο μὴ αἱρετόν, οὐδὲ τὸ δύνασθαι) καὶ τὸ ζῆν δὴ ἔχον δύναμιν ἐν αὑτῷ τοῦ τε εὖ ζῆν καὶ τοῦ κακῶς δεδομένον παρὰ τῆς φύσεως ἡμῖν τοῦ εὖ ζῆν χάριν (οὐ γὰρ ἦν οἷόν τε εὐθὺς γενομένους ἔχειν τὸ εὖ ζῆν· οὐδὲν γὰρ ἐν ἀτελεῖ τέλειον, πᾶν δὲ ἀτελὲς εὐθὺς τῷ γενέσθαι), εἴη ἂν αἱρετὸν τοῦ ἀρίστου χάριν τῶν ἐν ἡμῖν γενέσθαι δυναμένων [δεδομένον]. ἄριστον μὲν γὰρ καὶ τέλος τὸ εὖ ζῆν, τοῦτο δ᾽ οὐχ οἷόν τε χωρὶς τοῦ ζῆν γενέσθαι. πῶς γὰρ οὐκ ἀπεμφαῖνον τὸ ὁμοῦ μὲν λέγειν ἡμᾶς ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τοῦτο οἰκειῶσθαι καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας χάριν ποιεῖν πάντα, ὁμοῦ δὲ μὴ λέγειν [ἡμᾶς] ὡς πρὸς τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ τὴν φύσιν ἡμᾶς οἰκειοῦν; ὅτι γὰρ ὡς πρὸς τὸ ἀγαθὸν τὸ ζῆν ᾠκειώμεθα, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ περί τε τὸ παῖδας ποιήσασθαι πολλὴν σπουδὴν εἰσφέρεσθαι ὡς ἐσομένους τρόπον τινὰ δι᾽ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ πάντα ἃ φοβούμεθα φοβεῖσθαι μειζόνως, διότι ὑποπτεύεται καὶ θανάτου αἴτια ἔσεσθαι. ὅτι δ᾽ ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ βελτίω δυνάμεως ἡ κρίσις τῶν μεταξύ, δῆλόν ἐστιν καὶ ἐκ τοῦ τὸν ἄνθρωπον ὁμολογεῖσθαι τῶν ἄλλων ζῴων ἄμεινον ζῷον εἶναι, τοῦτο δέ, διότι τῶν ἄλλων οὐδὲν ἀρετῆς δεκτικόν. τῷ, οὗ ἐστιν ἀμείνονος δεκτικόν, τοῦτο τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις γινομένων αἱρετῶν ἄμεινον εἶναι, | 229 τούτῳ βελτίων ὁ ἄνθρωπος, ἐπεί, εἴ γε καὶ ἀπὸ τῶν χειρόνων ἡ κρίσις ἐγίνετο τῶν μεταξύ, οὐδὲν ἐκώλυεν τὸν ἄνθρωπον ἢ κάκιστον τῶν ζῴων λέγειν, τοῦ κακίστου τῶν ὄντων τῆς κακίας ὄντα δεκτικόν, ἢ μηδενὸς τῶν ἄλλων ζῴων εἶναι αὐτὸν βελτίονα, ἐπεὶ ἐν πᾶσι

---

1 τῇδε V 6 δυναμένων Vict.: δυνάμεων libri 8 ἔχειν] ν s. v. V 9 δύν|α|ναμιν V δ᾽ ἔτι a 13 ἐστιν ⟨χάριν⟩ sive ἐστιν ⟨ἕνεκα⟩ coni. Sp. 15 αὐτῶ a alt. καὶ om. a Sp. 18 αὐτῷ V εὐζῆν V 19 γενομένοις Sp. 20 τῷ VBS Vict.?: τὸ Fa: τοῦ Sp. 22 δεδομένον circumscripsi 25 ἡμᾶς circumscripsi τὸ om. a Sp. 26 ἡμᾶς del. Sp. 26. 27 οἰκειώμεθα a Sp. 27 τε del. Sp. 28 ἐκεινω˅˙, ἀλλὰ sic V 29 διότι] ὅτε Schwartz 32. 33 τῷ οὖν οὗ a Sp. 37 ἡ a

τοῖς αἱρετοῖς τε καὶ φευκτοῖς ἕπεσθαι δεῖ τῇ τοῦ σπουδαίου κρίσει αἱρετόν.

II. Ὅτι μὴ ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναί.

⟨Ὅτι μὴ ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναί,⟩ δεικνύοιτ' ἂν πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας. εἰ γὰρ πᾶσα μὲν ἐπιθυμία ὄρεξις ἡδέος, καὶ ἐν τούτῳ αὐτῇ τὸ εἶναι. εἰσὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν ὁμολογουμένως αἱ μὲν αἱρεταί, αἱ δὲ φευκταί, δῆλον, ὅτι μὴ παρ' ἄλλου τινὸς αὐταῖς ἡ διαφορά, ἢ παρὰ τῶν ἡδονῶν, δι' ἃς εἰσι, τῷ τούτων τὰς μὲν εἶναι αἱρετάς, τὰς δὲ φευκτάς. διοίσουσιν ἄρα καὶ ἡδοναὶ ἀλλήλων κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἐπιθυμίαις, εἴ γε παρὰ τούτων καὶ ἐκείναις αἱ διαφοραί. ἀλλὰ δὴ οὐχ οἷόν τε ὁμοειδῆ ἀλλήλοις εἶναι τὰ τῇ ἑαυτῶν φύσει διάφορα. δεύτερον ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν. ἐπεὶ γὰρ πᾶσα ἡδονὴ ἐπὶ ἐνεργείᾳ τινὶ γίνεται, καὶ ἔστιν οἰκειότης ταῖς ἡδοναῖς πρὸς τὰς ἐφ' αἷς γίνονται ἐνεργείας (τέλη γάρ πώς ἐστιν αὐτῶν), | 230 δῆλον, ὅτι οὕτω συνδιαιροῖντο ἂν ταῖς ἐνεργείαις καὶ αὐταί· ἀλλὰ μὴν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐφ' αἷς ⟨αἱ⟩ ἡδοναὶ αἱ μέν εἰσιν αἱρεταί αἱ δὲ φευκταί· ἕξουσιν ἄρα καὶ αἱ ἡδοναὶ τὴν αὐτὴν πρὸς ἀλλήλας διαφοράν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ ὁμοειδεῖς. καὶ γὰρ εἰ πλέον ἀφέστηκεν τὸ ἐφιέμενον καὶ ἐπιθυμοῦν τινος καὶ μηδέπω ἔχον αὐτὸ τοῦ ἔχοντός τε καὶ συνόντος αὐτῷ, εἴη ἂν καὶ ἡ ἐπιθυμία πλέον ἀφεστῶσα τῆς ἡδονῆς τῆς ἐνεργείας, ἐφ' ᾗ ἡ ἡδονή· ἡ μὲν γὰρ ἔφεσίς ἐστιν ἡδονῆς, τῇ δ' ἐνεργείᾳ σύνεστιν ἡδονὴ καὶ παρακολουθεῖ. ὥστ' εἰ ταῖς ἐπιθυμίαις συνδιαιροῦνται αἱ ἡδοναί, πολὺ ἂν μᾶλλον ταῖς ἐνεργείαις συνδιαιροῖντο. ὡμολόγηται δὲ τῶν ἐνεργειῶν, ἐφ' αἷς αἱ ἡδοναί, τὰς μὲν εἶναι αἱρετάς, τὰς δὲ φευκτάς. ὅτι δ' οἰκεῖαι ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἡδοναὶ ἐφ' αἷς γίνονται, καὶ ὁμοίως ταῖς ἐνεργείαις καὶ αὐταὶ κατ' εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσιν, καὶ οὐ μόνον τῷ ἐπὶ διαφερούσαις γίνεσθαι ἐνεργείαις ἡ διαφορὰ αὐταῖς ἡ πρὸς ἀλλήλας, δῆλον ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὴν ἐπ' ἄλλῃ τινὶ ἐνεργείᾳ ἡδονὴν ἐπ' ἄλλῃ γενέσθαι. τῷ γὰρ σώφρονι αἱ τῶν ἀκολάστων ἐνέργειαι οὐ μόνον εἰσὶ φευκταί, ἀλλὰ καὶ ἀηδεῖς, ὡς τῆς ἐπ' αὐτῇ ἡδονῆς οἰκείας οὔσης ταῖς ἐνεργείαις καὶ συνδιαιρουμένης αὐταῖς. εἰ γὰρ μὴ τοῦτ' ἦν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν τὰς μὲν | 231 ἐνεργείας φευκτὰς αὐτοῖς εἶναι, ἡδονὴν μέντοι καὶ τοῖς σώφροσιν αὐτὰς φέρειν. ἔτι εἰ αἱ ἐπ' ἄλλαις

1 δεῖ τὸ τῇ a 1. 2 fortasse ⟨τὸ⟩ αἱρετόν αἱρετὸν suspectum Sp. 3 ὁμοιοειδεῖς a 4 ὅτι — ἡδοναί repetit B Sp. 5 αὔτη a 7 ἢ] ἡ a 9 ταῦτα a ἐπιθυμίας Sp. 11 διαφορά a 13 οὕτω V^2: οὐ των V^1: οὕτων B^1: αὐτῶν GS^{1}F: ὡσαύτως S^{2}B^{2}a Sp. 14 συνδιαιροῖντο V^2: οὖν διαιροῖντο V^{1}B^{1}GS^{1}F: διαιροῖντο S^{2}B^{2}a Sp. 15 αἱ ante ἡδοναὶ add. Ga Sp. 17 εἰ ἐπὶ πλέον SF 20 παρακολουθεῖ a Sp.: γὰρ ἀκολουθεῖ libri 22 ὡμολόγηται] ὁμολογεῖται a Sp. 23 τὰς om. a post φευκτάς, add. ὥστε καὶ αἱ ἡδοναὶ τοιαῦται B^2 24 αὐταὶ a Sp.: αὗται sic V: αὗται SF 28 μόνον sive μόνον οὐ coni. Sp. 28. 29 αὐτῇ scripsi: αὐτῆσ V: αὐταῖς GFSa Sp. 31 ἔτι εἰ αἱ Schwartz: ἕπεται V^1 (V^2? in mg.: γρ. ἐπεὶ αἵ γε ἐπ' ἄλλαις) S^{1}FB^{1}G: εἰ δὲ αἱ B^{2}S^2 (in mg. addit ἔπειτ' αἱ S^2) Sp.: εἰ δὲ αἱ ἔπειθ' αἱ a (ἔπειθ' αἱ lineola subducta del. Vict.?)

ἐνεργείαις ἡδοναὶ ἐμποδίζουσι τὰς ἐπ' ἄλλαις γινομένας (οἱ γοῦν χαίροντες τῇ ἀπὸ τοῦ αὐλεῖν ἡδονῇ οὐκέτι δύνανται, ἐπειδὰν ἀκούσωσιν αὐλοῦ, ἥδεσθαι ταῖς ἐπὶ τῷ μυθολογεῖν φέρ' εἰπεῖν γινομέναις), εἶεν ἂν ἡδοναὶ ἡδονῶν φθαρτικαί. εἰ δ' εἰσὶν ἡδοναὶ ἡδονῶν φθαρτικαί, οὐκ ἂν εἶεν ὁμοειδεῖς, ἔχουσαί γε τοῦτο πρὸς ἀλλήλας ὃ ἔχει τἀναντία πρὸς ἄλληλα. οὐ γάρ, ὥσπερ ἡ αὐτὴ ὑγεία περιγίνεται τοῖς τὰ αὐτὰ ἰατρευομένοις διαφόρως, καὶ οὐδὲν κωλύεταί τις τὴν αὐτὴν ἔχειν ὑγείαν ἄλλοτε ἄλλως θεραπευόμενος, οὕτως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ τῶν ἐπ' αὐταῖς ἡδονῶν. οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ἐπ' ἄλλῃ τινὶ ἐνεργείᾳ ἡδονὴν γινομένην καὶ ἐπ' ἄλλῃ γενέσθαι. οὐ γὰρ οἷόν τε τὰς ἐν ταῖς σωφρονικαῖς ἐνεργείαις ἡδονὰς ἐπὶ τοῖς ἀκολάστοις γενέσθαι ποτέ.

III. Ὅτι δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας καὶ ὅλως ἀρετῆς τε καὶ κακίας ἐστίν τις ἕξις μεταξύ.

Ὅτι δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας καὶ ὅλως ἀρετῆς τε καὶ κακίας ἐστίν τις ἕξις μεταξύ, ἣν | μέσην ἕξιν λέγομεν. εἰ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία δια- 232 θέσεις κατ' αὐτούς, αἱ δὲ διαθέσεις ἀναπόβλητοι, οὔτ' ἂν ἐξ ἀδίκου γίγνοιτό τις δίκαιος, οὔτε ἐκ δικαίου ἄδικος. γίνονται δέ τινες δίκαιοι καὶ ἄδικοι οὐ πρότερον ὄντες· γίνοιντο ἂν ἔκ τινος ἄλλης καταστάσεως. ἀλλὰ μὴν πᾶν τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ἐναντίου γίνεται ἤ τινος μεταξὺ ὄντος τῶν ἐναντίων. καὶ ὁ δίκαιος ἄρα καὶ ὁ ἄδικος ἢ ἐξ ἐναντίου γίνονται ἢ ἐκ τοῦ μεταξύ. οὐ γίνονται δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐκ τοῦ μεταξὺ ⟨ἄρα⟩. ἐξ ἧς ⟨δὲ⟩ καταστάσεως οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι γίνονται, αὕτη ἂν εἴη μεταξὺ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ πάσης ἀρετῆς καὶ κακίας. εἰ δὲ λέγοιεν τὰς κακίας μὴ εἶναι διαθέσεις μηδ' ἀναποβλήτους, ἀλλὰ μεταβάλλειν τινὰς μηδὲν κωλύειν ἐξ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, καὶ ὅλως ἐκ κακίας εἰς ἀρετήν, ἀλλ' εἴς γε τὴν κακίαν πόθεν μεταβάλλουσιν; εἰ γὰρ δὴ ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου τὴν κακίαν εἶναι καὶ πάντας γεννᾶσθαι κακούς, καὶ εἴη ἂν κατὰ φύσιν ἡ κακία τοῖς ἀνθρώποις. οὗ δὲ τὸ ἐναντίον κατὰ φύσιν τινί, τούτῳ τὸ ἐναντίον παρὰ φύσιν· παρὰ φύσιν ἄρα τοῖς ἀνθρώποις ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀρετή. εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, δεῖ γίνεσθαι τὸν ἄδικον ἄδικον, ὥσπερ γίνεται καὶ ὁ δίκαιος ⟨δίκαιος.⟩ ἐξ ἧς δὲ ἕξεως εἰς τὴν ἀδικίαν ἡ | μεταβολή, αὕτη ἂν εἴη ἡ μέση. εἰ δὲ λέγοιεν μηδέπω 233 τοὺς παῖδας λογικοὺς εἶναι, διὸ μηδὲ δικαίους μηδὲ ἀδίκους (λογικοῦ γὰρ

1 γινομέναισ V^1 (corr. V^2) 2 δύναναι V^1 (corr. V^2) αὐλοῦ Vict.?: αὐτοῦ libri 3 ἂν οὖν V^2 5 ὃ V^2 Vict.? Sp.: ἃ V^1: ἃς SFa 6. 7 διαφόρως B^2S^2a Sp.: διαφόροις VFB^1S^1 11 τοῖς] ταῖς Sp. 12 pr. καὶ] τε καὶ a Sp. 14 pr. καὶ] τε καὶ a Sp. 18 ἂν οὖν a Sp. 19 γίνεται Sp.: γίνοιτο libri 21. 22 τοῦ μεταξὺ ἄρα. ἐξ ἧς δὲ B^2a (sed τῆς a) Sp.: τῆσ μεταξὺ ἐξῆσ (ἐξ ἧς S^1) VS^1L: τῆς μεταξὺ οὖν ἐξ ἧς δὲ S^2L: τῆς οὖν μεταξὺ ἐξ ἧς ἄρα F: τῆς μεταξὺ ἐξῆς ἄρα G 26. 27 εἰ γὰρ δὴ] εἰ γὰρ δεῖ L Vict.: ἢ γὰρ δεῖ S^2B^2a („εἰ si verum, καὶ ante εἴη del.“ Sp.) 28 οὐδὲ V: ᾧ δὲ Vict.? 31 ἄδικον alt. m^1 in mg. V δίκαιος add. Sp. δὲ καὶ ἕξεως B 33 fortasse μήτε — μήτε

αἱ ἕξεις αὗται, εἰ δ' αὗται λογικοῦ, καὶ ἡ μέση· διὸ ὁ παῖς ἄλογος ὢν οὔτ' ἐν ἀρετῇ ἐστιν οὔτ' ἐν κακίᾳ οὔτ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἀλόγων), μεταβάλλοντας δ' εἰς τὸ λογικὸν εὐθὺς εἶναι κακούς, ἀλλ' οὐ γίνεσθαι, ὁμολογοῖεν ⟨ἂν⟩ διὰ τούτων τῷ λογικῷ κατὰ φύσιν εἶναι τήν τε ἀδικίαν καὶ τὴν κακίαν, εἴ γε ἐν τῇ εἰς τὸ λογικὸν μεταβολῇ ἅμα καὶ εἰς ταῦτα γίνεται, καὶ ἴσον ἐστὶ τὸ εἰς λογικὸν μεταβάλλειν τῷ εἰς κακίαν· παρὰ φύσιν οὖν τῷ λογικῷ ἡ ἀρετή. ἔτι τε εἰ ὅλως ἐστὶν ἐκ κακίας εἰς ἀρετὴν μεταβολή, τὴν κακίαν ἤτοι εὐκίνητον καὶ εὐαπόβλητον ἐροῦσιν ἢ μόνιμον καὶ δυσκίνητον. ἀλλ' εἰ μὲν εὐκίνητον, τί δή ποτε οὐ ῥᾳδία ἡ εἰς τὰς ἀρετὰς ἐκ τῆς κακίας μεταβολή; εἰ δὲ δυσκίνητον καὶ μόνιμον, δῆλον ὡς ἐν τῇ εἰς ἀρετὴν μεταβολῇ ἐξ αὐτῆς δεῖ πρῶτον ἀποβληθῆναι τῆς κακίας τὸ δυσκίνητον καὶ μόνιμον, ἤ γε διὰ μαθήσεως καὶ ἀσκήσεως εἰς τὴν ἀρετὴν μετέβαλλε καὶ μὴ ἐξαίφνης. ἀλλ' εἰ πρῶτον εὐκίνητος γίνεται, ἣν δὲ τὸ εἶναι αὐτῇ κακίᾳ ἐν τῷ δυσκινήτῳ, ἐν ᾧ ἐστιν εὐκίνητος, οὐκέτ' ἂν ἐν τούτῳ ὡς κακία εἴη. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀρετή. πῶς ἄρα | ἔσται ἐν μέσῃ τινὶ ἕξει ὁ οὕτως ἔχων, ἐπεὶ καὶ ἡ μεταβολὴ ἡ εἰς 234
τὴν ἀρετὴν ἐκ ταύτης τῆς διαθέσεως γίνεται; ἔτι δ' εἰ καὶ ὅτι μάλιστα οἱ παῖδες οὔπω εἰσὶ λογικοὶ καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἀρετὴν ἔχουσιν οὔτε κακίαν, ἀλλὰ τῷ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐκ τῶν οὕτως ἀλόγων λογικούς τε καὶ κακούς, εἶεν ἂν ἐν μέσῃ ἕξει. οὐ γὰρ ὁμοίως οὗτοι ἄλογοι τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ γὰρ ἂν οὐδὲ αὐτοὶ δεκτικοὶ κακίας ἦσαν ἢ ἀρετῆς. εἰ δὲ μηδέτερον ἔχοντες δύνανται ἑκάτερον αὐτῶν δέξασθαι, οὐκ εἰσιν οὕτως ἄλογοι. τὸ δὴ ἄλογον τὸ ἐπιδεκτικὸν λόγου, ἄλλο ὂν τοῦ ἀδυνάτου ἐπιδέξασθαι, ἄλλως ἂν ἄλογον εἴη, καὶ οὐχ οὕτως τὸ κυρίως ἄλογον. ἤδη καὶ κατάστασις ἡ τοῦ οὕτως ἀλόγου εἴη ἂν μέση ἕξις, ἐπεὶ ἅπαντα εἰς ἑκάτερον τῶν ἐναντίων ἡ μεταβολή, καὶ οὕτως ἐστὶ δυνάμει ἑκάτερον τῶν ἄκρων ὡς μηδὲν ὂν ἐνεργείᾳ. ἔστι γάρ τις καὶ περὶ τὸν παῖδα ἕξις τε καὶ κατάστασις, ἀφ' ἧς εἰς τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετὴν μεταβολή, ἥτις ἐν οὐδενὶ τῶν κυρίως καὶ ἁπλῶς ἀλόγων λεγομένων ἐστίν.

IV. Ἀπορίας λύσις τῆς λεγούσης ὀργάνῳ μὲν μηδὲν εἶναι ἐναντίον. πλούτῳ δὲ πενίαν ἐναντίον, διὸ μὴ εἶναι τὸν πλοῦτον ὄργανον.

Τῷ ὀργάνῳ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, πλούτῳ δὲ | ἔστιν τι ἐναντίον, οὐχ 235
ὁ πλοῦτος ὄργανον. εἰ μὲν καθόλου λαμβάνοι μηδενὶ ὀργάνῳ εἶναί τι

3 κακοὺς ἢ σπουδαίους ἀλλ' B^1 4 ὁμολογοῖεν ⟨ἂν⟩ Sp.: ὁμολογοῖεν VFS: ὁμολογεῖεν Ba 12 μό|ν//μον V ἤ γε] εἴ γε LS^2F Vict. Sp.: ἥ γε a 13 μετέβαλε a Sp. 14 αὕτη a κακίᾳ Sp.: κακία libri 16 ἄρ' οὐκ coni. Sp. ἔσται] ἐστὶν a Sp. 19 οὕτωσ V 24 ἤδη καὶ] ἤδη δὲ καὶ Vict. Sp.: fortasse ἡ δὴ [καὶ] 25 ἅπαντα] ἀπαντᾷ Sp.: fortasse ἀπ' αὐτοῦ (αὐτῆς?) 28 μεταβολή] μεταβάλλει coni. Sp. ἥ τισ V 29 λεγομένων (λεγο in lit. V)] λεγομένη S^2Ba Sp. 33 οὐκ ἄρα S^2B^2a Sp. 34 λαμβάνοι] „adversarius, sed fortasse hic et postea λαμβάνοιτο" Sp.

ἐναντίον, οὐ συγχωρητέον τῷ καὶ τῷ πλούτῳ ὄντι ὀργάνῳ εἶναί τι ἐναντίον δοκεῖν, εἰ δὲ ἀδιορίστως καὶ ἐν μέρει λαμβάνοι, δεικτέον ὅτι μὴ συλλογίζεται. γίνονται γὰρ ἀμφότεραι αἱ προτάσεις ἐν μέρει. τότε γὰρ ἀναγκαίως καθόλου ἂν ἐλάμβανε τὸ μὴ εἶναί τι τῷ ὀργάνῳ ἐναντίον, εἰ ἦν ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ τοῦ ὀργάνου ἐμφαινόμενον τὸ μηδὲν εἶναι αὐτῷ ἐναντίον· εἰ δὲ μὴ ἔστιν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ὀργάνου τὸ μὴ εἶναί τι αὐτῷ ἐναντίον, συμβεβηκὸς δέ τι, οὐδὲν κωλύει τοῦτο μὴ πᾶσι συμβεβηκέναι. οὐδὲ γάρ, ἐπεὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχει τῶν πεπερασμένων τὸ παρά τι περαίνειν, ἤδη καὶ πᾶσιν. τὸ μέντοι ὄργανον εἶναι, δι' οὗ ἢ μόνου τι ἢ κάλλιστον γίνεται, εἰ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐστὶ τοῦ ὀργάνου, πάντα ἂν εἴη ὄργανα οἷς τοῦθ' ὑπάρχει· καὶ πᾶσι τοῖς ὀργάνοις τοῦτο. διὸ ἐπεὶ καὶ τῷ πλούτῳ τοῦτο ὑπάρχει (διὰ γὰρ τούτου αἱ κατ' ἐλευθεριότητά τε καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνέργειαι τῷ σπουδαίῳ), εἴη ἂν ὄργανον τῷ σπουδαίῳ· ἀπὸ γὰρ τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ὀργάνου ὄντων ἡ τῶν ὀργάνων κρίσις, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὐκ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων. δεικνύοι δ' ἄν τις καὶ ὅτι μηδετέρα τῶν προτάσεων εἴληπται καλῶς, μήτε ἡ λαμβάνουσα τῷ ὀργάνῳ μηδὲν εἶναι ἐναντίον, | 236 μήτε ἡ λέγουσα τῷ πλούτῳ εἶναί τι ἐναντίον. εἰ μὲν γὰρ διότι τῷ ὅλῳ τε καὶ συναμφοτέρῳ ὀργάνῳ μηδέν ἐστιν ἐναντίον, διὰ τοῦτο μηδὲ τῷ πρίονι μηδὲ τῇ κιθάρᾳ λέγοι τις εἶναί τι ἐναντίον, οὐδ' ἂν τῷ πυρὶ εἴη κατὰ τὸν οὕτως λέγοντα ἐναντίον τι, οὐδὲ ἄλλῃ τινὶ συναμφοτέρῳ οὐσίᾳ τῷ τῇ ὕλῃ τῇ ὑποκειμένῃ πᾶσι τοῖς τοιούτοις μηδὲν εἶναι ἐναντίον· εἰ δὲ κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ποιότητας ⟨ἡ⟩ ἐναντίωσις (τῷ γὰρ πυρὶ κατὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν ξηρότητά ἐστί τινα ἐναντία, καὶ τοῦ σκεπάρνου ἐὰν ληφθῶσιν αἱ ποιότητες, καθ' ἅς ἐστιν αὐτῷ τὸ εἶναι, εὑρήσει κατὰ ταύτας ἐναντιότητά τινα αὐτῷ· τῷ μὲν γὰρ ὀξεῖ τὸ ἀμβλὺ ἐναντίον, τῷ δὲ βαρεῖ τὸ κοῦφον, δεῖ δὲ καὶ βάρους καὶ ὀξύτητος αὐτῷ· ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων λόγος), * * * οὔτε τῷ πλούτῳ δὲ καλῶς ἐλήφθη εἶναί τι ἐναντίον. ἡ γὰρ πενία οὐκ ἐναντίον πλούτῳ, ἀλλὰ πλούτου ἀπουσία τε καὶ στέρησις, ἡ δὲ ὑγεία οὐχ ὡς ὄργανον ἀγαθόν, ἀλλ' ὡς τοῦ σώματος ἀρετή, ἐξ οὗ καὶ τῆς ψυχῆς ὁ ἄνθρωπος. εἰ δέ τις λέγοι τὴν στέρησιν τὴν τοιαύτην, ἀφ' ἧς οἷόν τε τὴν ἕξιν γενέσθαι πάλιν ἐναντίον, πᾶσιν οὗτος λέγοι ⟨ἂν⟩ τοῖς ἐν γενέσει εἶναί τι ἐναντίον, οὐ μόνοις τοῖς ὀργάνοις· ἐν πᾶσι γὰρ ἡ τοιαύτη στέρησις. |

---

4 ἐλάμβανε τὸ Sp.: ἐλαμβάνετο libri   8 παρά] πρός a Sp.   9 κάλλιστον] μάλιστα Sp.: κάλλιστα Schwartz   17—129,23 τῷ πλούτῳ — προαιρούμενοι om. GFSL (G in mg.: ἐντεῦθεν λείπεται τὸ τέλος τοῦδε τοῦ $\bar{δ}$ κεφαλαίου καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα $\bar{δ}$ κεφάλαια ὁλόκληρα. τὸ δ' ἑπόμενόν ἐστι τὸ τέλος τοῦ $\overline{θ^{ου}}$ κεφαλαίου τὸ ἀρχόμενον ἐκ τοῦ "βιάζονται". ὁ ζητῶν δ' ἴσως εὑρήσει. excidisse plura signo notatum in S. lacunae vestigium deest in FL)   22 ἡ add. B²a Sp.   27 ἄλλων V¹ in mg.   οὐδὲ τῷ πλούτῳ δὴ coni. Sp.: lacunam indicavi   32 λέγοι ⟨ἂν⟩ Sp.: λέγοι V Vict.: λέγει a   33 τοιαύτη] τ in lit. V

V. Ἀπορία ὅτι ἡ κοινὴ ἡδονὴ ἡ ὡς γένος λαμβανομένη οὔτ' ἀγαθόν ἐστιν οὔτε κακὸν οὔτ' ἀδιάφορον. 237

Εἰ ἡ κοινὴ ἡδονὴ ἡ ὡς γένος λαμβανομένη οὔτ' ἀγαθόν ἐστιν οὔτε κακόν, διότι ἡ μὲν ἀγαθόν ἐστιν αὐτῆς ἡ δὲ κακόν (τὸ γὰρ κοινὸν οὐκ ἔστιν ἕν τι τῶν ὑπὸ τὸ κοινόν), οὐδ' ἀδιάφορος ἔσται, εἴ γέ εἰσί τινες καὶ ἡδοναὶ ἀδιάφοροι, ὥσπερ καὶ αἱ μὲν ἀγαθαί, αἱ δὲ μοχθηραί. ταῦτα δ' ἄν τις ζητήσειεν καὶ ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν, ὧν τέλη πως αἱ ἡδοναί, διὸ καὶ συνδιαιροῦνται αὐταῖς. εἰ γὰρ τῶν ἐνεργειῶν αἱ μέν εἰσιν ἀγαθαί, αἱ δὲ μοχθηραί, αἱ δὲ ἀδιάφοροι, ἡ κοινὴ καὶ ὡς γένος ἐνέργεια λαμβανομένη οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακὸν οὔτ' ἀδιάφορον ἔσται. ἀλλὰ μὴν πᾶν τὸ ὂν ἀναγκαῖον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ ἀδιάφορον εἶναι. ἢ πᾶν τὸ ὂν ἐν ὑποστάσει καὶ τὸ εἶναι καθ' αὑτὸ δυνάμενον· εἰ δέ τι κοινὸν εἴη, ὑφ' ὃ ταῦτα πάντα ἐστίν, ἐκεῖνο οὐκέτι οἷόν τε τούτων τι εἶναι τῷ πάντα ἔχειν ὑφ' αὑτό. οὐδὲ γὰρ ἐπεὶ πᾶν ζῷον τὸ ἐν ὑποστάσει ὂν ἢ λογικόν ἐστιν ἢ ἄλογον, διὰ τοῦτο καὶ τὸ κοινὸν τὸ ὡς γένος κατὰ τῶν ἐν ὑποστάσει κατηγορούμενον ἐν θατέρῳ τούτων ἐστί. οὔτε οὖν ἡ κοινὴ ἡδονὴ οὔτε ἡ κοινὴ ἐνέργεια ἔσονται ἢ ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἢ ἀδιάφορα, πάσης | ἡδονῆς καὶ πάσης ἐνεργείας τῆς ἐν ὑποστάσει τούτων τι ἐχούσης. ἐπεὶ δὲ αἱ ἡδοναὶ ταῖς 238 ἐνεργείαις, ἐφ' αἷς γίνονται, συνδιαιροῦνται, καὶ αἱ μὲν ἐπιγινόμεναί τε καὶ ἑπόμεναι ταῖς ἀγαθαῖς ἐνεργείαις ἀγαθαί, αἱ δὲ ταῖς μοχθηραῖς μοχθηραί, ἀδιάφοροι δὲ αἱ ταῖς ἀδιαφόροις, ἐπιζητήσαι τις ἄν, πῶς χρὴ περὶ λύπης λέγειν, ἐπειδὴ αὕτη ἐναντία τῇ ἡδονῇ. εἰ γὰρ καὶ ταύτην λέγοι τις συνδιαιρεῖσθαι ταῖς ἐνεργείαις, ἐφ' αἷς γίνεται, πρῶτον μὲν τίνα τρόπον ἡ διαίρεσις ἔσται; πότερον τὰς μὲν ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς ἐνεργείαις γινομένας ἐροῦμεν κακάς, τὰς δὲ ἐπὶ ταῖς μοχθηραῖς ἀγαθάς, τὰς δὲ ἐπὶ ταῖς ἀδιαφόροις ἀδιαφόρους; ἢ ἄτοπον τὸ λέγειν ⟨ἐν⟩ ἀγαθῷ εἶναι τὸ λυπούμενον ἐπὶ ταῖς μοχθηραῖς ἐνεργείαις, ἃς ἐνεργεῖ; ἐν κακῷ γὰρ ὁ τοιοῦτος. πῶς γὰρ οὐκ ἐν κακῷ ὁ ἐν τοιαύταις ἐνεργείαις ὤν; ἔπειτα ἡ μὲν ἡδονὴ εὐλόγως ἐδόκει συνδιαιρεῖσθαι ταῖς πρὸ αὐτῆς ἐνεργείαις (κατ' οἰκειότητα γὰρ τὴν πρὸς αὐτὰς ἐγίνετο καὶ ὡς τέλος τι ἦν αὐτῶν), ἡ δὲ λύπη ἀλλοτριότητός ἐστι σημεῖον τοῖς ἐφ' οἷς γίνεται. ἢ εὔλογον δι' αὐτὸ τὴν ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς ἐνεργείαις γινομένην εἶναι κακήν, διότι ἀλλοτρία ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν, καὶ διὰ ταῦτα τὴν ἐπὶ ταῖς κακαῖς ἀγαθήν, ὅτι ἐστί τις ἀλλοτρία τῶν κακῶν, ὅτι τε ὁ λέγων τὴν τοιαύτην λύπην ἀγαθὸν οὐ τὰς ἐνεργείας ἐφ' αἷς γίνεται, τίθησιν ἀγαθὰς εἶναι, ἀλλὰ τὴν ἀλλοτριότητα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ἢ | περιστάσεις τε καὶ τύχας. ἢ ὅλως ἄτοπον τὸ τὴν λύπην 239

5 οὐδ' scripsi: οὔτ' libri ἀδιάφορόν ἐστιν coni. Sp. 6 ἀδιάφοροι scripsi („indifferentes“ Bagolinus): διάφοροι libri ταῦτα δ'] ταὐτόν coni. Sp. 10 ἀδιάφοροι V 11 ἧ πᾶν coni. Sp. 14 pr. ἢ] ἡ V 15. 16 κατηγορούμενον] inter ο et ν una littera erasa V 16 θατέρω V 21 ἀδιαφόροις] φ in lit. V 26 ἐν add. B²a Sp. alt. τὸ] τὸν B²a Sp. 27. 28 πῶς γὰρ οὐκ] ως γὰρ οὐκ in lit. V 31 τοῖς Vict.: τῆς libri δι' αὐτὸ] fortasse διὰ τὸ

οὕτως διαιρεῖν. δοκεῖ γὰρ ἡ λύπη τῇ ἑαυτῆς φύσει κακὸν εἶναι τοῖς ἔχουσιν αὐτήν. ἀλλ' εἰ λύπη κακόν, τὸ δ' ἐναντίον τῷ κακῷ ἀγαθὸν ἢ κακόν, δεήσει καὶ τὴν ἡδονὴν ἐναντίαν οὖσαν τῇ λύπῃ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. εὑρέθη δὲ οὔτε πᾶσα ἀγαθὸν οὖσα οὔτε πᾶσα κακόν, ἣν δέ τις καὶ ἀδιάφορος. ἆρ' οὖν ἡ μὲν ἀγαθὴ οὕτως ἔσται ἐναντία τῇ λύπῃ, ὡς ἀγαθὸν κακῷ, ἡ δὲ μοχθηρὰ ὡς κακὸν κακῷ; ἀλλ' εἰ οὕτως, τί χρὴ περὶ τῆς ἀδιαφόρου λέγειν; ἣν γὰρ ἐπὶ ταῖς ἀδιαφόροις ἐνεργείαις γινομένη, ἥτις οὐκ ἔσται ἐναντία λύπῃ, ἔσται τῷ κακῷ οὐ μόνον κακὸν καὶ ἀγαθὸν ἐναντία, ἀλλὰ καὶ ἀδιάφορον, ὅπερ οὐ δοκεῖ. ἢ χρὴ τῶν ἡδονῶν καθόλου διαίρεσιν ποιησάμενον λαβεῖν τὰς μέν τινας αὐτῶν εἶναι κατὰ φύσιν τοῖς ἡδομένοις αὐτάς, τὰς δὲ παρὰ φύσιν. κατὰ φύσιν μὲν τὰς γινομένας ἐπὶ ταῖς κατὰ φύσιν ἡδομένοις ἐνεργείαις, παρὰ φύσιν δὲ ὧν καὶ ἐνέργειαι τοιαῦται. ἑκάστῳ γὰρ ζῴῳ εἰσί τινες οἰκεῖαί τε καὶ κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐνέργειαι. καὶ γὰρ ἀνθρώπου εἰσὶν ἐνέργειαί τινες κατὰ τὴν ἀνθρώπου γινόμεναι φύσιν, καὶ ἵππου κατὰ τὴν τοῦ ἵππου, καὶ κυνὸς καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ὁμοίως, ὧν καὶ τὰς ἡδονὰς κατὰ φύσιν καὶ αὐτὰς χρὴ λέγειν ἐκείνοις, τὰς δ' ἐπὶ ταῖς ὑπό τινων οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν αὐτῶν γινομέναις ἐνεργείαις ἡδονὰς παρὰ φύσιν (διὸ καὶ ὁμωνύμους ἐκείνας), ὧν τὰς μὲν κατὰ φύσιν ἑκάστοις καὶ ἡδονὰς κυρίως εἶναι | ῥητέον, τὰς δὲ παρὰ φύσιν ἐκείνοις τοῖς ἡδομένοις αὐτὰς ἡδονάς, οὐ μὴν κυρίως τε καὶ ἁπλῶς 240 ἡδονάς, ὥσπερ καὶ ὑγιεινὰ τὰ μὲν ἁπλῶς, τὰ δὲ τοῖσδε, καὶ τὰς μὲν ἀληθῶς τε καὶ κυρίως ἡδονὰς ἀγαθὰς εἶναι τοῖς ἡδομένοις αὐτὰς ῥητέον, τὰς δὲ παρὰ φύσιν γινομένας τισὶν οὐκ οὔσας ἁπλῶς ἡδονὰς μοχθηράς τε καὶ κακάς. εἰ δὴ μάλιστα ἄνθρωπος καὶ κατὰ φύσιν ἔχων μάλιστα ὁ ἀγαθός, εἶεν ἂν καὶ ἀνθρώπῳ κατὰ φύσιν ἡδοναὶ μάλιστα αἱ τούτῳ φαινόμεναι, καὶ ἡδέα οἷς οὗτος χαίρει. ὅσα δὲ τούτῳ δυσχερῆ, ταῦτα παρὰ φύσιν τε καὶ οὐχ ἁπλῶς ἡδέα, εἰ καὶ ἥδοιντό τινες ἐπ' αὐτοῖς. διαφέροιεν δ' ἂν καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἑκάστῳ ἡδονῶν τῷ αἱ μὲν αὐτῶν μᾶλλον, αἱ δὲ ἧττον οἰκεῖαι εἶναι. οὕτω δ' ἂν εἴη τῇ λύπῃ κακῷ ὄντι ἡ κυρίως τε καὶ ἁπλῶς ἡδονὴ ἐναντία οὖσα ἀγαθὸν πᾶσα, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως, αἱ δὲ παρὰ φύσιν οὔτε ἡδοναὶ ἁπλῶς οὔτε ἀγαθαί, * * * εἶεν δ' ἂν καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδιαφόροις τοιαῦται· οὐδὲ γὰρ τὰ ἀδιάφορα ἐν τοῖς κατὰ φύσιν. ἡδονῇ δὲ ἐναντίον λύπη, ἀλλ' οὐ πόνος, εἴ γε πόνος θλῖψιν σωματικὴν δηλοῖ καὶ λύπην τινά, ἀλλ' οὐ τὴν ἁπλῶς. ἡ δὲ λύπη ἡ καθόλου τὴν τοιάνδε ψυχικὴν διάθεσιν σημαίνει, εἴτ' ἐπὶ θλίψει γίνοιτο σωματικῇ εἴτ' ἐπὶ διαθέσει τινὶ ψυχικῇ, ὥσπερ καὶ ἡ ἡδονὴ οὐχὶ σωματικὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχική. τῇ κοινῇ οὖν ἡδονῇ λύπη κοινὴ οὖσα ἐναντίον, ἡ δ' ἐπὶ ταῖς παρὰ φύσιν | ἡδονή, 241

---

1 δοκεῖ] εῖ in lit. V 8 οὐκ] fortasse εἰ λύπῃ a: λύπη V ἔσται γὰρ οὕτω τῷ a Sp. 11 δὲ | δὲ V 12 ἡδομένοις scripsi: ἡδομένας VB: γινομέναις B²a Sp. 20 ἐκεῖνοισ sic V 20. 21 οὐ μὴν—ἡδονάς om. Ba Sp. 31 lacunam indicavi 34 καθόλον Sp. ψυχικὴν] κὴν in litt. 5 litterarum V 35 pr. εἴτ' B²a Sp.: εἴδ' VB¹ 37 λύπη ⟨ἡ⟩ coni. Sp. fortasse τοῖς ἡδονὴ—p. 126,1 ἀγαθὸν in lit. V

φθείρουσα τὴν ἐπὶ τοῖς κατὰ φύσιν ἡδονὴν οὖσαν ἀγαθὸν, ὁμοίως τῇ οἰκείᾳ λύπῃ, εἴη ἂν καὶ αὐτὴ κακόν † ὡς ὑπερβολὴ γὰρ τὸ ἐφ' οἷς μηδὲ γενόμενον, ὡς εἶναι πᾶσαν μὲν λύπην κακόν, τῶν δ' ἡδονῶν τὰς μὲν κατὰ φύσιν τε καὶ κυρίως ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰ ἐναντίας εἶναι ταῖς λύπαις, τὰς δὲ παρὰ φύσιν ὡς κακὸν κακῷ.

VI. Ὅτι τῇ ἡδονῇ ἡ λύπη ἐστὶν ἐναντίον ἀλλ' οὐ πόνος.

Ὁ μὲν γὰρ πόνος σωματικήν τινα θλῖψιν ἐμφαίνει, ἡ δὲ λύπη ψυχικὴν συστολήν. εἰ μὲν οὖν καὶ ἡ ἡδονὴ πᾶσα ἦν ἐν σωματικῇ διαχύσει, ἦν ἂν ὁ πόνος αὐτῇ ἐναντίος, ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡδονὴ διάχυσίς τις τῆς ψυχῆς οὐ διὰ σώματος οὐδ' ἐπὶ σώματι γινομένη μόνῳ, οὐκ ἂν εἴη τῇ τοιαύτῃ ἡδονῇ ἐναντίον πόνος, ἀλλὰ λύπη. ἡ μὲν γὰρ λύπη καὶ ἐπὶ ταῖς θλίψεσι τοῦ σώματος καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἐφ' αὐτῆς, ὥσπερ καὶ ἡ ἡδονή, ὁ δὲ πόνος ἐπὶ σώματι μόνον. διὸ εἴη ἂν ἁπλῶς μὲν ἡδονῇ λύπη ἐναντία, τινὶ δὲ ἡδονῇ ἡ ὡς πόνος. τῇ γὰρ σωματικῇ διαχύσει καὶ τῇ τοῦ σώματος εὐσθενείᾳ καὶ τῇ ἐπὶ τούτοις ἡδονῇ εἴη | ἂν ἡ τοῦ σώματος θλῖψίς τε 242
καὶ ὀδύνη ἐναντία. ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λεγόμενος πόνος, ὡς λέγονταί τινες φιλόπονοι, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐναντίος ἡδονῇ· μεθ' ἡδονῆς γοῦν γίνεται. εἰ δέ τις ἐπὶ τῷ πονεῖν λυποῖτο, ἡ λύπη ἄν, οὐχ ὁ πόνος εἴη τὸ ἐναντίον τῇ ἡδονῇ. οὔσης δὲ λύπης τῇ ἡδονῇ ἐναντίας πᾶσα μὲν λύπη κακὸν εὐλόγως ἂν λέγοιτο· τῇ γὰρ αὐτῆς φύσει φευκτή. ἡ δ' ἡδονὴ οὐ πᾶσα ἀγαθόν, ἀλλ' ὅσαι μὲν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐφ' αἷς ἡ ἡδονὴ ὑπερβολὴν ἔχουσιν. ἕξουσιν ὁμοίως καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς ὑπερβολὴν ἡδοναί, τοιαῦται δ' αἱ σωματικαί. διότι τούτων αἱ μὲν σύμμετροι αἱρεταί, ὁποῖαί εἰσιν καὶ αἱ περὶ τὰ ἀναγκαῖα τὰ πρὸς τὸ σῶμα (αἱρετὰ γὰρ καὶ τὰ ἀναγκαῖα), αἱ δ' ὑπερβάλλουσαι φευκταί, ὁποῖαί εἰσιν αἱ τῶν ἀκολάστων, καὶ εἴη ἂν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἡ λύπη ὡς ἔνδειά τις κακόν, καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα ἡδονὴ ὡς ὑπερβολή τις, ἡ δὲ σύμμετρος ἀγαθὸν ἐν μεσότητί πως οὖσα τῶν προειρημένων. ὧν δ' ἡδονῶν μὴ ἔστιν ὑπερβολή (τοιαῦται δ' εἰσίν, ὅσαι ἐπὶ ἐνεργείαις γίνονται, ὅσων τὸ αἱρετὸν ἐκ τῆς ἐπιδόσεώς τε καὶ προσθήκης αὔξεται, ὁποῖαί εἰσιν αἱ γινόμεναι κατὰ τὰς ἀρετάς), ἐπὶ τούτων οὐδὲ τῶν ἡδονῶν ἔσται τις ὑπερβολή· διὸ αἱ τοιαῦται αἱρεταί τε καὶ ἀγαθαὶ τῇ οἰκείᾳ φύσει πᾶσαι. |

1 τοῖσ] ταῖσ a Sp. 2 κακόν VB^1: ἐναντίον ὡς κακὸν κακῷ B^2a Sp. τὸ ἐφ' οἷς μηδὲ γενόμενον VB^1: ἐλλείψει B^2a Sp. 8 διαχύσει Vict. (ubique restituit): διαλύσει libri 9 ὁ om. a Sp. αὐτῇ Sp.: αὐτῆς libri διάλυσις V 10. 11 τῇ τοιαύτῃ ἡδονῇ Sp.: τῆς τοιαύτης ἡδονῆς libri 13 ἐναντία V: ἐναντίον Ba 14 διαλύσει V 19 τῇ ἡδονῇ B^2 Sp: τῆς ἡδονῆς libri bis 21 ὅσαι B^2a Sp.: ὅσα libri 22 αὐταῖς] υ in lit. V 23 διό coni. Sp. 31 post τῶν add. ἐνεργειῶν, εἰ δὲ τῶν B^2a: τῶν ⟨ἐνεργειῶν ἡδονῶν⟩ coni. Sp.

VII. Διὰ τί, εἰ ἡ λύπη πᾶσα κακὸν τῇ ἑαυτῆς φύσει, οὐχὶ καὶ ἡ ἡδονὴ πᾶσα ἀγαθὸν ἔσται τῇ ἑαυτῆς φύσει. 243

Ἢ γὰρ πᾶσαν ἔδει καὶ τὴν ἡδονὴν κακὸν εἶναι οὖσαν ἐναντίον τῇ λύπῃ ὡς κακὸν κακῷ. ἢ εἰ μὴ ὡς φευκτὸν μηδὲ κακὸν ἡ ἡδονή, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸν κακῷ ἀντίκειται, πᾶσαν ἀγαθὸν εἶναι. εἰ γὰρ εἴη τις ἡδονὴ κακόν, εἴη ἂν τῶν λυπῶν κακῶν οὐσῶν πασῶν ἡ ἡδονή. ἐναντία οὖσα τῇ λύπῃ. ἡ μὲν ὡς κακὸν κακῷ ἐναντία, ἡ δὲ ὡς ἀγαθὸν κακῷ, ὅτι δεῖται λόγου. ἢ οὐδὲ λύπη πᾶσα κακόν, εἴ γε καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀρετὴ τοῦ μέσου στοχαστική, καί εἰσιν οἰκεῖαι τῷ σπουδαίῳ καὶ λῦπαι τινὲς καὶ πόνοι. εἴη δ' ἂν κοινότερον ὁ πόνος τῆς λύπης. τὶς γὰρ πόνος ἡ λύπη. καὶ γὰρ ὥσπερ ἡ ἡδονὴ ταῖς ἐνεργείαις ἑπομένη καὶ μέρος πως ἢ τέλος οὖσα αὐτῶν παρ' ἐκείνων ἔχει τὸ αἱρετόν τε καὶ φευκτόν (αἱρεταὶ μὲν γὰρ αἱ ἐπὶ ταῖς αἱρεταῖς ἐνεργείαις, φευκταὶ δ' αἱ ἐπὶ ταῖς μὴ τοιαύταις), οὕτως εὔλογον καὶ τὰς λύπας ὑπολαμβάνειν ἐπὶ ἐνεργείαις τισὶ γινομένας παρ' ἐκείνων καὶ αὐτὰς ἔχειν τὸ αἱρετόν τε καὶ φευκτὸν ἔμπαλιν τῶν ἡδονῶν. τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς καλαῖς γινομένας ἐνεργείαις φευκτὰς εἶναι, | 244 τὰς δ' ἐπὶ ταῖς αἰσχραῖς αἱρετάς. εἰ δέ εἰσιν λῦπαί τινες αἱρεταὶ καὶ πόνοι, εἶεν ἂν καὶ ἡδοναὶ φευκταὶ αἱ ταῖς λύπαις ταύταις ἐναντίαι. ἐναντίαι δὲ ἡδοναὶ λύπαις αἱ γινόμεναι ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἐνεργείαις. καὶ διὰ τοῦτο οὐ πᾶσα ἀγαθὸν ἡδονή, ὅτι μηδὲ πᾶσα λύπη κακόν. ἐλέγετο δέ τι καὶ τοιοῦτον, ὅτι οὐδὲ τοῖς ὑποθεμένοις πᾶσαν εἶναι λύπην κακὸν ἀκολουθεῖν ἀνάγκη τὸ ἢ πᾶσαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι ἢ πᾶσαν κακόν, κειμένου τοῦ τὴν λύπην ἐναντίαν εἶναι τῇ ἡδονῇ. ἐφ' ὧν γὰρ ἡδονῶν ὑπερβολαί τινές εἰσιν, ἐν τούτοις εἰσὶ καὶ αἱρεταί τινες ἡδοναὶ καὶ φευκταί. αἱ μὲν γὰρ μέσαι αἱρεταί, αἱ δὲ κατὰ τὰς ὑπερβολὰς φαῦλαι, εἰσὶ δὲ τοῦτο ἔχουσαι αἱ σωματικαὶ τῶν ἡδονῶν. ἐφ' ὧν δὲ μή εἰσιν ὑπερβολαὶ τῷ καὶ τὰς ἐπὶ πλέον αὐτῶν γινομένας ἐν ἐν τῷ αἱρετῷ μένειν, αὗται πᾶσαι αἱρεταί, οἷαί εἰσιν αἱ ἐπὶ ταῖς κατὰ θεωρίαν ἐνεργείαις. εἰσὶ δέ τινες καὶ παρὰ φύσιν ἡδοναί, ὁποῖαί εἰσιν αἱ θηριώδεις τε καὶ νοσηματώδεις, περὶ ὧν εἴρηται ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν Ἠθικῶν, αἳ οὔτε κυρίως ἀνθρώπου λέγοιντο ἂν ἡδοναί, ὅτι μὴ κατὰ φύσιν, οὔτε αἱρεταί. οὕτως δὲ ἐχουσῶν τῶν ἡδονῶν πάσαις μὲν αὐταῖς ἔσται λύπη ἐναντίον ὡς κακὸν τῷ κεῖσθαι πᾶσαν εἶναι λύπην κακόν, τῶν δὲ ἡδονῶν ὅσαι μέν εἰσι παρὰ φύσιν, αὗται ὡς κακὸν κακῷ τῇ λύπῃ ἔσονται ἐναντίαι, εἴ τις καὶ ταύτας ἐν ταῖς | 245 ἡδοναῖς καταλέγοι, ὅσαι δὲ ἔχουσιν ὑπερβολήν, ἐπὶ τούτων αἱ μὲν ὡς ἀγαθὸν ἔσονται τῇ λύπῃ ἐναντίαι, αἱ ἐν μεσότητι καὶ ὡρισμέναι τῷ ὀρθῷ λόγῳ, αἱ δὲ καθ' ὑπερβολήν, ἐν αἷς καὶ

2 ἐστι Ba Sp. 3 ante ἢ titulum iterat Ba Sp. 5 πᾶσαν B²a Sp.: πῶσ ἂν VB 6 πασῶν. ⟨ἢ⟩ ἡ Vict. Sp. 7 ὅτι—λόγου punctis notat B² (in mg.: λύσις οὐ μέντοι ἀκριβής): om. a 8 οὐδὲ Sp.: οὔτε libri 14 λύπας] υ in lit. V 29 ὧν] ν s. v. V 29. 30 ἑβδόμῳ τῶν Ἠθικῶν] Eth. Nic. VII, 1. 1145a15 sqq. 31. 32 ἐναντίον ἔσται λύπη Ba Sp. 36 αἷς Sp.: οἷς libri

αἱ τῶν ἀκολάστων, αὗται δὲ ὡς κακὸν κακῷ, ὧν δὲ οὐκ ἔστιν ὑπερβολή, αὗται ἂν εἶεν πᾶσαι ὡς ἀγαθὸν κακῷ τῇ λύπῃ ἐναντίαι.

VIII. Ὅτι ἡ ἀρετὴ οὔτε γένος οὔτε ὅλον.

Οὔτε γένος μέν, ὅτι τὸ γένος οὐ συναναιρεῖται ἑνὶ τῶν εἰδῶν ἀναιρουμένῳ, ἡ δὲ ἀρετὴ συναναιρεῖται μιᾷ (εἴτε γὰρ ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλαις, ἡστινοσοῦν ἀναιρουμένης ἀναιρεῖται καὶ ἡ ἀρετή, ἔσται γε οὕτως καὶ ἕν τι τῶν εἰδῶν τἆλλα εἴδη συναναιροῦν, ὃ οὐδὲ αὐτὸ ὑγιὲς εἶναι δοκεῖ, εἴτε μὴ ἀντακολουθοῦσι, φρονήσεως ἀναιρουμένης ἀναιροῖτο ἂν ἡ ἀρετὴ τῷ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐν πάσαις αὐταῖς τὸ εἶναι, ὁ δ' ὀρθὸς λόγος ἀπὸ φρονήσεως), ὅλον δὲ οὐκ ἂν εἴη ἡ ἀρετή, ὅτι τὸ μέρος οὐκ ἐπιδέχεται τὸν τοῦ ὅλου λόγον ἐν τοῖς ἀνομοιομερέσιν, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς ἐπιδέχονται λόγον. ἢ ἐν οἷς τὸ μὲν πρῶτόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον, ὡς ἀναιρουμένου τοῦ πρώτου | ἀναιρεῖ- 246 σθαι τό τε κοινὸν καὶ τὰ ἄλλα τὰ μετ' αὐτό, ταῦτα τῶν πολλαχῶς λεγομένων ἐστὶ τῶν ἀφ' ἑνὸς ἢ πρὸς ἓν λεγομένων, ὥστ' εἰ καὶ ἡ ἀρετὴ μιᾶς τινος ἀναιρουμένης ἀναιροῖτο, εἴη ἂν καὶ αὕτη τῶν οὕτως λεγομένων. ἢ μᾶλλον ῥητέον τὸν δοκοῦντα συνωνύμως τῶν ἀρετῶν ὅρον τῆς ἀρετῆς κατηγορεῖσθαι κοινότερον εἶναι καὶ οὐκ ἴδιον τῆς ὅλης ἀρετῆς ἧς αὗται μέρη. εἴη δ' ἂν ἐκείνη λόγος ἡ πάσης λογικῆς ψυχῆς ἕξις ἀρίστη, ὃς λόγος οὐ καθεκάστῃ τῶν ἀρετῶν ἐφαρμόζει. δοκεῖ δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ὅλον τι λέγειν τὴν τέλειον ἀρετὴν ἀλλ' οὐ γένος.

[Περὶ τῆς ἀπορίας ταύτης καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις εἴρηταί τι·]

IX. Ὅτι μὴ πάντες οἱ ἁμαρτάνοντες ἀγνοίᾳ τοῦ κακὰ εἶναι καὶ βλαβερὰ ἃ πράττουσιν, ἁμαρτάνουσιν.

⟨Ὅτι μὴ πάντες οἱ ἁμαρτάνοντες ἀγνοίᾳ τοῦ κακὰ εἶναι καὶ βλαβερά, ἃ πράττουσιν,⟩ ἁμαρτάνουσι, δῆλον ἐκ τῶν πεπεισμένων ὅτι ἁμαρτάνουσι, καὶ μὴ ἀντεχόντων αὐτοῖς διὰ μαλακίαν καὶ ἀνασκησίαν. ὧν εἰσι καὶ οἱ νοσοῦντες καὶ τὰ βλάπτοντα αὐτοὺς πράττοντες, οὐκ ἀγνοοῦν|τες ὁποῖά 247 ἐστιν· ὅτι γὰρ οὐκ ἀγνοοῦσιν, αὐτοῖς ἐπικαλοῦσι, τοὺς μὴ τὰ ὅμοια ἁμαρτάνοντας ἐπικαλοῦνται, εὔχονται τοῖς θεοῖς ὑπὲρ τοῦ κάλλιον φρονῆσαι. ἐν

---

1 alt. δὲ V[1] in mg. 3 οὔτε γένος Ba Sp.: οὐ γένος V 4 ante οὔτε titulum iterat Ba Sp. οὔτε] οὐ B[2]a Sp. 6. 7 γε οὕτωσ V: τε Ba Sp.: fortasse δὲ οὕτως 7 εἰδῶν οὕτως τἆλλα Ba Sp. 8 ἀναιρουμένης] ης s. v. in lit. V 9 ἐν] εἶναι coni. Sp. bene 10 ἀποφρονήσεωσ V οὐκ ἂν] υκ ἂν in lit. V εἴη] η add. v. c. V 17 τῆς ἀρετῆς coll. post κατηγορεῖσθαι Ba Sp. 19 εἴη] η add. v. c. V ἐκείνη a 20 οὐ punctis notat B: om. a 21 τελείαν Sp. 22 τι a Sp.: τισ (ι in lit.) V 25. 26 ὅτι — πράττουσιν add. Ba Sp. 27 ἀνασκησίαν] ἀναισθησίαν Vict. Sp. 28 αὑτοὺς Sp. 30 ἐπικαλοῦνται B[2]a Sp.: ἐπικαλοῦσιν V ἔχονται a

οἷς εἰσι καὶ οἱ ἐρῶντες, οἳ εἰ τὸ ἐρασθῆναι ἐπ' αὐτοῖς ⟨ὡς⟩ τὸ ἐρῶσιν παύσασθαι, ἑκόντες ἂν εἶεν τὰ κατὰ τὸν ἔρωτα πράττοντες. ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀρχομένων ἁμαρτάνειν δῆλον. οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν ἀγνοῶν τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν ἐπ' αὐτὰ τὴν ἀρχὴν ἔρχεται. πάντες γοῦν ἀρχόμενοι αἰδοῦνται καὶ λανθάνειν σπεύδουσιν, καὶ ὡς μὴ καὶ δεύτερον πράξοντες τὰ ὅμοια εἶσιν ἐπ' αὐτά, πεπεισμένοι βλαβήσεσθαί τι ἀπ' αὐτῶν, εἴκοντες τῇ ἡδονῇ, οὐ πίστει τοῦ αἱρετωτέραν αὐτοῖς εἶναι, ἀλλὰ τῷ μὴ βούλεσθαι πονήσαντες ὀλίγον ἀντισχεῖν πρὸς αὐτήν. τοῦ δὲ ταύτην περὶ τῶν κακῶν ἔχειν τὴν πρόληψιν ὡς ἔννοιαν αὐτῶν ἔχειν ὁποῖά ἐστιν αἰτίαν πρώτην μὲν τὴν φύσιν ἔχουσιν (οὐ γὰρ ἀνεννόητοι τῶν βελτιόνων οἱ μηδέπω παντάπασιν διεστραμμένοι, ἀλλὰ τὰς κοινάς τε καὶ φυσικὰς σῴζοντες ἐννοίας· ὅτι γὰρ πρὸς τὰ βελτίω νένευκεν ἡ φύσις ἑκάστου, δῆλόν ἐστιν ἐκ τοῦ καὶ τοὺς ἐν ἁμαρτήμασιν ὄντας ἤδη ἐπαινεῖν ἔτι τοὺς οὐχ ἁμαρτάνοντας, καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας τοὺς αὑτῶν παῖδας μὴ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἄγειν), ἱκανὴ δὲ καὶ ἡ κοινὴ φήμη τε καὶ πρόληψις τῶν ἀνθρώπων τὴν τῶν κακῶν ἀτοπίαν ὁποία τίς ἐστι διδάξαι. ἀλλὰ καὶ οἱ νόμοι ταῦτα κηρύττοντες | ἱκανοὶ τὰ βελ- 248 τίω διδάσκειν. πρὸς δὲ τούτοις διδάσκαλοί τε καὶ παιδαγωγοὶ πάντες κοινῶς τὰ κακὰ φεύγειν παραινοῦντες οὐκ ἀνεννοήτους τῶν βελτιόνων τοὺς νέους ἐῶσιν εἶναι. καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἀγνοίᾳ τῶν κακῶν τὰ ἁμαρτήματα, δῆλον ἐκ τούτων τε καὶ τῶν τοιούτων. ὅτι δὲ μὴ βίᾳ πράττουσιν τὰ φαῦλα, δῆλον ἐκ τοῦ αὐτοὺς εἶναι τοὺς πράττοντας αὐτά, καὶ κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ὁρμὴν κινεῖν ἐπὶ τὰς τοιαύτας πράξεις τὰ ὀργανικὰ μέρη καὶ βουλευομένους περὶ αὐτῶν καὶ προαιρουμένους αὐτά. εἰ γὰρ οἱ προαιρούμενοι βιάζονται, τίνες ἂν εἶεν οἱ μὴ βιαζόμενοι; εἰ δὲ ἐν ἕξει τῶν ἁμαρτανομένων γενόμενοι μήτε αἰδοῦνται αὑτοὺς * * * τῶν κακῶν φρονοῦσιν, οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸ εἶναι αὐτὰ ἀκούσια. τοῦ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ ἕξει γενέσθαι, ὡς τὰ κακὰ μὴ ὑπολαμβάνειν καὶ αὑτοῖς εἶναι κακά. αὐτοὶ αἴτιοι, ὅτε γ' ἦν ἐπ' αὐτοῖς μὴ πράττειν ταῦτα δι' ἃ γεγόνασιν τοιοῦτοι μὴ φυλαξάμενοι. εἰ δὲ ἀρχομένοις μὲν αὐτοῖς τῶν ἁμαρτημάτων οὐκ ἐφαίνετο τὰ κακὰ ὠφέλιμά τε καὶ αἱρετά, προελθοῦσιν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ δι' ἀμέλειαν αὐτῶν ἐν ἕξει γενομένοις μοχθηρᾷ [τὰ] τοιαῦτα φαίνεται, ἑαυτοῖς ἂν εἶεν τῆς ἀπ' αὐ-

---

1 ἐρῶντες B^{2}a Sp.: ἐρωτῶντες sic V: ἐρωτῶντες B^1 ὡς addidi: ἐστὶ καὶ add. B^{2}a Sp. 6 εἶσιν (εἰσιν V)] ἴασιν coni. Sp. fortasse recte πεπεισμένοι μὲν βλαβήσεσθαι B^{2}a Sp. εἴκοντες δὲ τῇ a Sp. 8 αὐτήν] ην in lit. V 9 ἔννοιαν] εὔνοιαν a Sp. 10 ἀ|νεννόητοι (νεν in lit.) V οἱ μηδέπω B Sp.: οἱ μὴ δέπω (μὴ s. v.) V: ὅρμη δέπω a 15 κοινὴ] ὴ in lit. V 17 τούτοις Sp.: τούτους libri 19 ἁμαρτήματα] tert. α in lit. V 20 ὅτι] ο in lit. V δὲ μὴ corr. ex μὴ δὲ V: δὲ μὴ δὲ Ba Sp. βίᾳ] β in lit. V 21 αὐτοὺς ⟨αἰτίους⟩ Diels 22 ὀργ|ικὰ (κὰ in lit.) sic V 23 προαιρουμένους] pr. υ in lit. V 24 εἶεν] ν in lit. V εἰ] οἱ Vict. 25 αὑτοὺς Sp.: αὐτοὺς V: om. a τῶν κακῶν φρονοῦσιν VFB^{1}S^1: ⟨μήτε περὶ τῶν κακῶν ὡς αὐτοῖς ὄν⟩των κ. φρ. Schwartz: τὰ κακὰ πράττοντες, τῶν δὲ (τε Sp.) νόμων καταφρονοῦσιν, τὰ κακὰ οὐχ ἡγούμενοι εἶναι κακά B^{2}S^{2}a Sp. 27 αὐτοῖσ V αὐτοὶ Ba Sp.: αὐτοῖσ V: αὐτοῖς FS ὅτε γ' ἦν Schwartz: ὅτε μὴν VBFS^1: εἴ γε B^{2}a Sp. 28 τὸ μὴ πράττειν B^{2}a Sp. δι' ἃ γεγόνασιν scripsi: διαγεγόνασιν VB^{1}S^{1}F: ὃν διαγεγόνασιν B^{2}S^{2}a Sp. 31 μοχθηρᾷ Schwartz: μοχθηρὰ VFB^{1}S^1: αἱρετὰ B^{2}S^{2}a Sp. τὰ delevi

τῶν τοιαύτης φαντασίας αἴτιοι, ὄντες αὐτοῖς τῆς τοιαύτης ἕξεως αἴτιοι, δι' ἣν φαντασίας περὶ τῶν κακῶν τοιαύτας ἔχουσιν. τούτοις δὲ μαρτυρεῖ καὶ τὸ μισεῖσθαι καὶ κολάζεσθαι τοὺς οὔ|τως ἁμαρτάνοντας, ὡς ἑκουσίως καὶ 249 αὐτοῖς αἰτίους ὄντας τῶν τοιούτων πράξεων, τῶν ἀκουσίως τοιοῦτόν τι πραττόντων συγγνώμης τυγχανόντων. διὰ τί γάρ, εἰ πάντα ἀκούσια, τὰ μὲν αὐτῶν συγγινώσκεται, τὰ δ' οὔ; εἰ γάρ, ὅτε ἐπ' αὐτοῖς ἦν τὸ μαθοῦσιν ὁποῖά ἐστιν ἀπέχεσθαι αὐτῶν, εἰ μὲν εἰδότες τοῦτο ἠμέλουν αὐτοῦ, αὐτοὶ αἴτιοι πάλιν καὶ ἑκόντες τοιοῦτοι, εἰ δὲ κἀκεῖνο ἠγνόουν, πῶς οὐ καὶ αὐτοὶ συγγνώμης ἄξιοι; ἱκανὴ δὲ πίστις τοῦ μήτε βίᾳ μήτε δι' ἄγνοιαν τῶν βελτιόνων τινὰς ἁμαρτάνειν τῶν ἁμαρτανόντων καὶ τὸ μήτε λυπεῖσθαι μήτε μεταγινώσκειν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν· τὰ γὰρ ἀκουσίως πραττόμενα ἐπίλυπά τέ ἐστι καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὅτι δὲ εἰ ἀκούσια τὰ ἁμαρτήματα, οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν ἂν εἴη, δῆλον ἐκ τοῦ ἀκούσια μὲν εἶναι τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν γινόμενα, οὔτε δὲ ἃ βιαζόμενοι ποιοῦμεν ἐφ' ἡμῖν μὴ ποιεῖν (ἃ γὰρ μὴ ἐφ' ἡμῖν καὶ ποιῆσαι καὶ μὴ ποιῆσαι, ταῦτα [οὐ] βίᾳ), τὰ δὲ διὰ θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν ἁμαρτανόμενα βίᾳ φασὶν ποιεῖν τοὺς ποιοῦντας, ὥστε ⟨τὰ⟩ διὰ θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν ἁμαρτανόμενα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. εἰ δὴ αἱ κολάσεις ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, οἱ διὰ θυμὸν ἢ δι' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνοντες οὐκ ἂν εὐλόγως κολάζοιντο. ὅσα δὲ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνεται, ταῦτα εἰ μὲν τῆς ἀγνοίας αὐτοῖς οἱ ἁμαρτάνοντες αἴτιοι, εἶεν ἂν ἐπ' αὐτοῖς· εἶεν δ' ἂν αὐτοῖς αἴτιοι τῆς ἀγνοίας, εἰ ἐνὸν αὐτοῖς ἐπὶ τὰ βελτίω τραπομένοις μὴ γενέσθαι ἐν ἕξει τοιαύτῃ, δι' ἣν ἀγνοήσουσι τὰ ἀγαθά, οἱ δὲ ἠμέλησαν τοῦ τοιούτου. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἄλλως | ἐνῆν αὐτοῖς ἐπὶ τὰ βελτίω τραπέσθαι, εἰ μὴ εἶχόν ποτε 250 ὑπολήψεις τινὰς περὶ τῶν ἀγαθῶν ὡς ὄντων τοιούτων. εἰ γὰρ ἀεὶ τὰ κακὰ αὐτοῖς ἀγαθῶν φαντασίαν ἐπέστελλεν, οὐκ ἦν ἐπ' αὐτοῖς τὸ μὴ αἱρεῖσθαι αὐτά. ἀλλὰ μὴν οἱ ἔχοντες ὑπολήψεις περὶ τῶν ἀγαθῶν ὡς ἀγαθῶν ἔπειτα μὴ αἱρούμενοι αὐτὰ ἑκόντες ἡμάρτανον. οὔτε γὰρ διὰ βίαν οὔτε δι' ἄγνοιαν παρεώρων τὴν τῶν βελτιόνων αἵρεσιν, ὥστε ὡς ἐπ' αὐτοῖς τὸ ἁμαρτάνειν, οὕτως καὶ ἑκούσιον. εἰ δὲ μὴ αὐτοῖς τῆς ἀγνοίας αἴτιοι, οὐδ' ἂν ἐπ' αὐτοῖς εἴη τὸ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνειν, οὕτως δὲ οὐδεὶς ἂν εὐλόγως κολάζοιτο τῶν ἁμαρτανόντων, εἴ γε αἱ κολάσεις μὲν ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, οὐδὲν δὲ τῶν ἁμαρτανομένων ἐφ' ἡμῖν, εἴ γε ἀκούσιον, πᾶν δὲ ἀκούσιον ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ βίᾳ.

X. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν ἀρετῶν χάριν, ἀλλ' οὐκ ἔμπαλιν.

Εἰ ἐν τοῖς φύσει γινομένοις ἐστίν τι, οὗ χάριν τὰ οὕτως γινόμενα γί-

---

1. 2 δι' ἣν] δ' ἦν a 6 εἰ] fortasse καὶ ὅτε Diels, cf. 129,27: ὅτι libri ἠμέλλουν V 13 ἢ δι'—οὐ βίᾳ (15)] om. Ba Sp. del. S[2] 14 fortasse ⟨ποιοῦμεν οὔθ' ἃ δι' ἄγνοιαν⟩ ποιοῦμεν 15 οὐ del. v. c. V βίᾳ—ἁμαρτανόμενα (16) V[1] in mg. 16 τὰ add. B[2]SFa Sp. 17 ἁμαρτανόμενα] ἁμαρτανόμεν̄ | V 20 αὐτοῖς V εἶεν] εἴη Sp. 22 ἀγαθα V οἱ δὲ] οἳ δὲ V 24 ὑπολήψεις] ει in lit. V ἀεὶ] δὴ a 27 ἐπεὶ τὰ a 30 αὐτοῖς VB: αὐτοὶ a Sp. 32 ἀκού|σίον V 35 γινόμενα] ινο in lit. V

νεται, τὸ δέ, οὗ χάριν γίνεταί τινα, τέλος ἐκείνων, ἐν τοῖς φύσει γινομένοις τέλος τί ἐστιν. ἀλλὰ μὴν τὸ τέλος τῶν τοῦ τέλους χάριν γινομένων ἄμεινον. ὥστε καὶ τῶν φύσει γινομένων τὰ τέλη τῶν ἐκείνων γινομένων χάριν ἀμείνω. ἔστι δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν φύσει γινομένων, ὥστε ἐστίν τι καὶ τούτῳ | τέλος, καὶ τοῦτο τῶν ἐφ' οἷς τοῦτο βέλτιον. τέλος δὲ τοῦ ἀν- 251
θρώπου τὸ σπουδαῖον ἄνθρωπον γενέσθαι. τούτου χάριν ὁ ἄνθρωπος. τὸ δὲ σπουδαῖον γενέσθαι ἐστὶ τὸ ἔχειν τὰς ἀνθρώπου ἀρετάς. ἀλλὰ μὴν οὐχ οἷόν τε σχεῖν τῷ ἀνθρώπῳ τὰς ἀρετάς, εἰ μὴ πρῶτον ἄνθρωπος γένοιτο. ὁ ἄνθρωπος ἄρα τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως χάριν, ἀλλ' οὐχ αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀνθρώπου. διὸ καὶ ἀμείνων ὁ κεκτημένος τὰς ἀρετὰς ἄνθρωπος τοῦ χωρὶς τούτων ἀνθρώπου. οὐ γὰρ αἱ ἀρεταὶ γίνονται. οὐ γὰρ ἡμεῖς αὐτὰς κτώμεθα ὡς χωρίον ἢ ἀνδράποδον ἢ οἰκίαν, ἀλλ' ἡ τῶν ἑκάστου ἀρετῶν γένεσις ἐν τῇ κτήσει αὐτῶν. εἰ δὲ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐν τῇ κτήσει, καὶ τὸ εἶναι αὐταῖς ἐν τούτῳ, ἔστι δὲ τὸ τέλος ἡμῖν ἡ κτῆσις αὐτῶν, εἶεν ἂν καὶ αἱ ἀρεταὶ τέλη ἡμῶν καὶ τούτων χάριν ἡμεῖς. διὸ καὶ ἀμείνους ἡμῶν αἱ ἀρεταί, διότι καὶ τὸ τέλος ἡμῶν ἐν τῇ τῶν ἀρετῶν παρουσίᾳ τε καὶ κτήσει.

XI. Ὅτι μὴ πολλαχῶς τὸ ἀκούσιον, ἐπεὶ καὶ βίᾳ καὶ δι' ἄγνοιαν.

Ὥσπερ οὐ λέγεται πολλαχῶς τὸ ζῷον, ἐπεὶ τὸ μέν ἐστιν αὐτοῦ λογικὸν τὸ δ' ἄλογον, ἀλλ' οὐδὲ ἡ κακία πολλαχῶς, ἐπεὶ ἡ μὲν καθ' ὑπερβολήν, ἡ δὲ κατὰ ἔνδειαν, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀκού|σιον πολλαχῶς, ἐπεὶ τὸ μὲν αὐτοῦ βίᾳ, τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν. μέρη γὰρ ἢ εἴδη τοῦ ἀκουσίου ταῦτα. 252
εἰ δὲ μὴ πολλαχῶς τὸ ἀκούσιον, οὐδ' ἂν ὁ τόπος ἔτι διὰ τοῦτο διαβάλλοιτο ὁ ἀξιῶν 'εἰ τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων πολλαχῶς, καὶ τὸ ἕτερον πολλαχῶς· οὐ πολλαχῶς δὲ τὸ ἑκούσιον τοῦ ἀκουσίου τοῦ ἐναντίου αὐτῷ πολλαχῶς λεγομένου'; οὐδὲ γὰρ ἡ κακία πολλαχῶς, ἐπεὶ ἡ μέν ἐστιν ἐν ὑπερβολῇ ἡ δὲ ἐν ἐνδείᾳ. γένος γάρ τι ἡ κακία ἐπὶ εἴδεσιν τῇ τε ὑπερβολῇ καὶ τῇ ἐνδείᾳ. καὶ ὥσπερ κακία μὲν ἑκατέρα. καὶ ἡ ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἡ ἐν ἐνδείᾳ (οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἅμα τὸν κακὸν κατ' ἄμφω κακὸν εἶναι, οὐ μέντοι καὶ ἡ ἀρετὴ ἤδη διπλῇ ἑκατέρᾳ τῶν κακιῶν ἰδία τις ἀντικειμένη· οὐ γὰρ αὔταρκες πρὸς ἀρετὴν τὸ μὴ εἶναι ἐν ὑπερβολῇ, ἢ πάλιν τὸ μὴ εἶναι ἐν ἐνδείᾳ. ἀλλὰ δεῖ, εἰ ἀρετὴ ἔσοιτο, ἐν μηδετέρῳ ἐκείνων εἶναι) οὕτως καὶ τὸ ἑκούσιον ἐν τῇ ἑκατέρου τῶν ἐν οἷς τῷ ἀκουσίῳ τὸ εἶναί ἐστιν ἀντιθέσει ἅμα τὸ εἶναι ἔχει. δεῖ γὰρ τὸν ἑκουσίως τι ποιοῦντα ἐν αὑτῷ

---

6 γὰρ χάριν B[2] coni. Sp. 7 αρετάσ V τ' ἔχειν coni. Sp. 9 ἄρα (in mg. m[1]) VB: ὁ γὰρ ἄνθρωπος GFS (S[2] in mg. ἄρα) MNL: ὁ ἄνθρωπος ἄρα a Sp. 11 οὐ — γίνονται] sententia aut manca (ἀρεταὶ ⟨χωρὶς⟩ Diels) aut delenda 12. 13 ἑκάστου ἀρετῶν] υ ἀρ in lit. V 21 οὐδὲ coni. Sp.: οὔτε libri 22 ἢ] ἡ V 24 post ὁ litura V 26 οὐδὲ Sp.: οὔτε libri 27 γένος] τινὸς a 29 ἐν Sa Sp.: ἐπὶ VB 30 ἡ om. a Sp. διπλῇ a Sp. ἑκατέρα corr. in ἑκατέραι v. c. V 31 ἢ add. v. c. V 32 δεῖ] δὴ a 34 δεῖ S[2]B (in lit.) a: διὰ VS[1] αὑτῷ V

τε τὴν ἀρχὴν ἔχειν τῶν πραττομένων καὶ ἔτι εἰδέναι τὰ καθ' ἕκαστα, ὧν τὸ μὲν τοῦ βίᾳ ἀναιρετικόν ἐστι, τὸ δὲ τοῦ δι' ἄγνοιαν. διὸ ἅμα ἀμφοτέροις τοῖς τοῦ ἀκουσίου μέρεσιν ἀντίκειται τὸ ἑκούσιον ἐκείνων μηδὲ συνυπάρχειν ἤδη δυναμένων. οὐ γὰρ οἷόν τε τὸν βίᾳ τι ποιοῦντα ἢ πάσχοντα καὶ ἀγνοοῦντα τὰ καθ' ἕκαστα ἁμαρτάνειν. οὐδὲν γὰρ | πρὸς τὸ ἀκουσίως 253 ποιεῖν τοὺς βιαζομένους ὑπό τινων συντελεῖ ἡ ἄγνοια ἢ γνῶσις τῶν καθέκαστα. οὐκ ἀναιρεῖται δὲ ὁ τόπος οὐδὲ ὑπὸ τοῦ τὸ μὲν φιλεῖν πολλαχῶς λέγεσθαι, τὸ δὲ μισεῖν ἐναντίον ὂν αὐτῷ μηκέτι λέγεσθαι πολλαχῶς. εἰ μὲν γὰρ ἦν τὸ μισεῖν παντὶ τῷ φιλεῖν ἐναντίον, καὶ μὴ πολλαχῶς ἐλέγετο, ἀνῃρεῖτο ἂν ὁ τόπος· εἰ δὲ τὸ μισεῖν μόνῳ ἐστὶν ἐναντίον τῷ φιλεῖν τῷ κατὰ διάθεσιν, οὐκέτι δὲ καὶ τῷ καταφιλεῖν, οὐ διαβάλλεται ὁ τόπος. τότε γὰρ διαβάλλοιτο ἄν, εἰ παντὶ τῷ σημαινομένῳ ὑπὸ τοῦ πολλαχῶς λεγομένου ὂν ἐναντίον τι μὴ εἴη καὶ αὐτὸ πολλαχῶς λεγόμενον. τῷ γὰρ λευκῷ πολλαχῶς λεγομένῳ τὸ μέλαν ἐναντίον ὂν πολλαχῶς λέγεται, ὅτι πᾶσι τοῖς σημαινομένοις ὑπὸ τοῦ λευκοῦ ἐναντίον ἐστίν· καὶ γὰρ τῷ ἐν χρώματι λευκῷ καὶ τῷ ἐν φωνῇ ἐναντίον τὸ μέλαν, ὡς εἴ γε μόνον ἦν τῷ ἑτέρῳ αὐτῶν ἐναντίον, οὐδ' αὐτὸ ἂν ἐλέγετο πολλαχῶς.

XII. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Νικομαχείων.

“Ἔοικεν δὴ τὸ βίαιον εἶναι, οὗ ἔξωθεν ἡ ἀρχή, μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ βιασθέντος”.

Ὅτι τὸ ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλε|ται ὁ πράττων ἢ ὁ πάσχων 254 εἶπεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀντὶ τοῦ ὁ βιασθείς, διὰ τοῦ νῦν εἰρημένου ἔδειξεν μεταλαβὼν καὶ μηκέτι εἰπὼν ‘μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ πράττοντος ἢ πάσχοντος’, ἀλλὰ ἀντὶ τούτων εἰπὼν τοῦ βιασθέντος. ποτὲ μὲν πράττειν λέγομεν, ποτὲ δὲ πάσχειν· καὶ γὰρ ‘βιασθεὶς ἔπραξεν’ καὶ ‘βίᾳ ἔπαθεν’ λέγομεν. ἀρχὴν δ' ἂν λέγοι ἔξωθεν εἶναι ἐπὶ τῶν βιαζομένων τὴν ποιητικήν. ἡ μὲν γὰρ τελικὴ καὶ οὗ ἕνεκεν αἰτία οὖσα ἔξωθέν ἐστιν ἐπὶ πάντων τῶν πρασσομένων, εἴ γε πᾶς ὁ πράττων ἕνεκά του πράττει ὃ πράττει, ὅ ἐστιν ἐκτὸς αὐτοῦ. ἔτι τε οὐδ' ἂν εἴη ἐν τοῖς βίᾳ τι πράττουσιν ἢ πάσχουσιν ἡ ὡς τέλος αἰτία. οὐ γὰρ ὁ βιαζόμενος ὑπό τινος τέλος τι ἔχει προκείμενον αὐτῷ, οὗ χάριν ὑπὸ τοῦ βιαζομένου βιάζεται. τῷ μὲν γὰρ βιαζομένῳ τινὰ † καὶ τοῦτο πράττον ἢ τέλος τι πρόκειται, καὶ διὰ τοῦτο τοῦτον, ὃν βιάζεται, ⟨βιάζεται⟩, αὐτῷ δὲ οὐδέν. οἱ δὲ

---

2. 3 ἀμφοτέροις] ἀμφοτέρας a 7 ὑπὸ] ἐπὶ a Sp. 10 τῷ B²S²a Sp.: τοῦ VB¹S¹ 14 ὂν om. a Sp. 16 τῷ] τὸ a 18 titulum ea forma reddunt Vict. et Sp. qua exstat in tabula ἐκ τοῦ τρίτου] Eth. Nic. III, 1. 1110b15 21 ἐν ᾗ B²: in lit. Vict.?: ἓν ἢ VB¹a Sp. 22 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν] Eth. Nic. III, 1. 1110a2 23 μεταβαλὼν „vir doctus in exemplo bibl. univ. Monac.“ Sp. 24. 25 μὲν γὰρ πράττειν a Sp. 25 λεγο|μεν (υ sive ου supra ν v. c.?) V 28 τοῦ sic V 29 πράττει ὃ B² Vict.? Sp.: πράττειν ὃ VFa αὐτοῦ V 30 ἢ ὡς a 31 αὐτῷ a Sp. 32 πράττον ἢ V: πράττοντι SB (ante τέλος rasura) a Sp.: fortasse καὶ ⟨τοῦ⟩ τοῦτο πράττειν τέλος 23 ὂν om. a Sp. βιάζεται addidi

πάσχοντες τὰ βίαιά εἰσιν, ὧν ἔξωθέν ἐστιν ἡ ἀρχὴ ἡ ποιητική, μηδὲν εἰς τὸ γινόμενον τοῦ πάσχοντος συμβαλλομένου τε καὶ συμπράττοντος, ὡς ἔδειξεν γινόμενον ἐπὶ τῶν πλεόντων, ὅταν ὑπὸ πνεύματός τινος ἐξωσθῶσιν, καὶ ὑπὸ τῶν κυρίων ὄντων καὶ ἀγόντων τοὺς ἡττημένους, ὅπῃ ἂν αὐτοῖς δοκῇ. οὐκ εἴ τις δὲ βιαζόμενος ὑπό τινος κινῆσαι | 255 τι τῶν ὀργανικῶν μορίων κίνησίν τινα, ᾗ συντελεῖ πρὸς τὸ γινόμενον βίᾳ, οὗτος ἤδη συμβάλλοιτο ἂν [ἡ τοῦ] πρὸς τὸ γινόμενον βίᾳ (οὐ γὰρ εἰ ἀπωσθεὶς ὑπό τινος κινήσας τὰ σκέλη ἐμπέσοι τινὶ ἢ καταβάλοι τι, ἤδη ἂν λέγοιτο συντελεῖν πρὸς τὸ γινόμενον), ἀλλ' εἰ μὲν κατὰ τὴν οἰκείαν ὁρμὴν καὶ πρόθεσιν ποιήσαι τοῦτο, εἴη ἂν συντελῶν· εἰ δὲ κατὰ συνήθη τινὰ καὶ φυσικὴν μεταφορὰν τῶν σκελῶν κινηθείη, οὐκέτι, ὅπερ εἶπεν καὶ Ἀριστοτέλης διὰ τοῦ καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ κινεῖν τὰ ὀργανικὰ μέρη ἐν ταῖς τοιαύταις πράξεσιν ἐν αὐτῷ ἐστιν. ὁ γὰρ ἐκ τῆς νεὼς τὰ φορτία ταῖς αὑτοῦ χερσὶν ἐκβάλλων εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τὸν κίνδυνον, οὐχ ὅτι κινεῖ τὰς χεῖρας ἑκὼν ποιεῖ, ἀλλ' ὅτι προελόμενος τοῦτο ποιῆσαι, οὕτως αὐτὸ ποιεῖ, οὐκέτι ⟨δὲ⟩ οἱ δι' ἡδονῆς τι ποιοῦντες βίᾳ, ὅτι αὐτοὶ ποιοῦσιν ἃ ποιοῦσιν διὰ τὴν ἡδονήν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν τὸ ποιοῦν ἔχουσιν· τὸ γὰρ ἡδὺ ὡς τέλος καὶ σκοπὸς αἴτιον, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ ποιοῦν.

XIII. Περὶ ἡδονῆς.

Ὅτι οἰκεία ἡ ἡδονὴ τῇ ἐνεργείᾳ, ἐφ' ᾗ γίνεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἡ μὲν ἡδονὴ ὁμοειδὴς πᾶσα, | 256 κατὰ τὸν ἀριθμὸν μόνον ἄλλη ἄλλης διαφέρουσα, τὰ δὲ ποιητικὰ τῶν ἡδονῶν διαφέρει, ἀλλ' εἰσὶν καὶ αἱ ἡδοναὶ ὁμοίως ἀλλήλων διαφέρουσαι, ὥσπερ καὶ τὰ ποιητικὰ αὐτῶν, ἐναργῶς ἔδειξεν Ἀριστοτέλης διὰ τοῦ δεῖξαι τὰς οἰκείας ταῖς ἐνεργείαις ἡδονὰς συναυξούσας τὰς ἐνεργείας, ἐφ' αἷς γίνονται. ἡ γὰρ ἐπὶ τῷ γεωμετρεῖν ἡδονὴ συναύξει τὰς κατὰ γεωμετρίαν ἐνεργείας, καὶ ⟨ἡ⟩ ἐπὶ τῷ κιθαρίζειν τὰς κατὰ τὴν κιθαριστικήν, ὡς ἔχουσαι πρὸς αὐτὰς οἰκειότητα καὶ διαφέρουσαι ἀλλήλων κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἐνεργείαις, ἐφ' αἷς γίνονται. εἰ γὰρ ἦσαν αἱ ἡδοναὶ αἱ αὐταί, οὐκ ἂν ἥδε μὲν τάσδε, ἥδε δὲ τάσδε τὰς ἐνεργείας συνηῦξεν. οἷς μὲν γὰρ ἀθροίζειν χρήματα πρόκειται, δι' ὧν ἐνεργειῶν ἡγοῦνται δύνασθαι τοῦτ' αὐτοῖς περιγενέσθαι, ταύτας ἐνεργοῦσιν, καὶ δι' ὧν πλεῖον, μᾶλλον, ὡς ὄν-

---

3 ἔδειξεν] cf. l. c. 1110a3 ὑπὸ] ὁ in lit. V 4 ὑπὸ] ἐπὶ Sp. 6 οὗτος a Sp.: οὕτως libri 7 ἡ τοῦ om. a Sp.: δι' αὐτοῦ Diels καταβάλοι Diels: καταβάλλοι libri 8 κηνήσασ V 10 ποιήσαι Diels: ποιήσει a Sp.: ποιήσῃ V συνήθη sic V 11 εἶπεν] Nic. Eth. III, 1. 1110a15 14 κινεῖ] ι in lit. V 16 δὲ add. B²S²a Sp. δι' ἡδονῆς] διὰ ἡδονὴν a Sp. 19 titulum ea forma qua exstat in tabula reddunt B² Vict. Sp. 21 κτὰ sic V 23 ἔδειξεν] Eth. Nic. X, 5. 1175a20 sqq. 24 ἐφ' αἷς γίνονται add. ante ἡδονὰς FSa Sp. συναυξομένας FS¹ 25 τὰς ἐνεργείας S²B²a Sp.: ταῖς ἐνεργείαις VB¹ 26 ἡ addidi τὰς — (28) γίνονται om. S¹F 28 ταὐτὰ B Vict. Sp.: τ'αῦτὰ V: ταῦτα SFa ἐνεργείαις] ἡδοναῖς Vict. 31 περιγίνεσθαι a Sp.

τος τινὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἀδιαφόρων ἐνεργειῶν περιγινομένου. διὸ οἱ αὐτοὶ διὰ τῶν διαφόρων κτῶνται τὰ χρήματα, καὶ οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῶνδε ἢ τῶνδε, ἅ ἐστι κτημάτων τε καὶ πλούτου περιποιητικά. ἐπὶ δὲ τῶν ἡδονῶν οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ ὡς ἀπὸ πάντων τῶν ποιητικῶν ἡδονῆς τῆς αὐτῆς περιγινομένης ἡδονῆς, δι' ὧν μάλιστα γίνεται ταῦτα, ζητοῦσιν, ἀλλ' ὡς ἄλλων οὐσῶν τῶν ἐπὶ διαφόροις γινομένων ἐνεργείαις τὰς ἐπὶ ταῖσδε γινομένας | αἱροῦνται, καὶ λυποῦνταί γε καὶ ἄχθονται ταῖς ἀπα- 257 γούσαις αὐτοὺς ἀπὸ τῶνδε τῶν ἐνεργειῶν ἐνεργείαις τε καὶ ἡδοναῖς, ὡς ἐμποδὼν γινομέναις ταῖς προκειμέναις αὐτοῖς ἡδοναῖς διὰ τοῦ τὰς ἐνεργείας ἐμποδίζειν, ἐφ' αἷς γίνονται. φθαρτικαὶ γὰρ ἀλλήλων, ὥσπερ ἐνέργειαι, ἐφ' αἷς ἡδοναί, οὕτως δὲ καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς ἡδοναί. καίτοι, εἰ ἦσαν ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναὶ πᾶσαι, καὶ τὰς ἐνεργείας ᾑρούμεθα τῶν ἡδονῶν χάριν, ἦσαν ⟨ἂν⟩ αἱρετώταται ἐνέργειαι αἱ μάλιστα ποιοῦσαι τὴν ἡδονήν. εἰ δ' οὐκ ἀπὸ τῆς γινομένης ἡδονῆς ἡ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ποιητικῶν αὐτῶν κρίσις, ἔμπαλιν δὲ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τὰς ἡδονὰς κρίνομεν, οὔτ' ἂν διὰ τὰς ἡδονὰς αἱ ἐνέργειαι τὸ αἱρετὸν ἔχοιεν, οὔτε ὁμοειδεῖς ἂν εἶεν ἀλλήλαις. ἔτι δέ, εἰ ὃ ποιοῦμεν ἐφ' αἷς λυπούμεθα ἐνεργείαις (παυόμεθα γὰρ τοῦ ἐνεργεῖν αὐτάς), τοῦτο ποιοῦμεν εἰς αὐτάς, ὅταν ἡδώμεθά τισιν ἄλλαις ἐνεργείαις, δῆλον ὡς οἰκεῖαι ταῖς ἐνεργείαις αἱ γινόμεναι ἐπ' αὐταῖς ἡδοναί. ἔτι ⟨εἰ⟩ τοῖς μὲν σώφροσιν αἱ αἰσχραὶ ἐνέργειαι λύπην φέρουσιν, ἡδονὴν δὲ αἱ σωφρονικαί τε καὶ καλαί, τοῖς δὲ ἀκολάστοις ἔμπαλιν, οὐκ ἂν εἶεν αἱ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν ὁμοειδεῖς ταῖς ἀπὸ τῶν καλῶν. οὐχ ὅμοιον τὸ ἐπὶ τῶν χρημάτων· οὐ γὰρ τοῖς φρονίμοις τε καὶ σώφροσιν ἡ πορνοβοσκία πενίας αἰτία, τοῖς δὲ μο|χθηροῖς περιουσίας, ἀλλὰ καὶ τοῖς σώφροσιν τῆς αὐτῆς 258 εὐπορίας ἂν αἰτία γίνοιτο, εἰ φέροιεν αὐτὰς ἐνεργεῖν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἡδονῶν οὐ μόνον αἱ αἰσχραὶ ἐνέργειαι φευκταί, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῷ μηδεμίαν αὐτοῖς ἡδονὴν φέρειν καὶ λύπης αὐτοῖς εἰσιν αἰτίαι.

XIV. Πῶς σωθήσεται τὸ εἶναί τι μεταξὺ ἡδονῆς καὶ λύπης.

Πῶς, εἰ ἡδονὴ ἐνέργειά ἐστι τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος, ὡς εἴρηκεν ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν Νικομαχείων, αἱ δὲ ἐμποδιζόμεναι λυπηραί, δυνήσεται χωρίζεσθαι τῆς ἡδονῆς ἡ ἀλυπία; ἐν ποίαις γὰρ ἐνεργείαις ἔσται; οὔτε

---

1 ἀδιαφόρων GFS^1: ἀδιαφόρων sic V: διαφόρων B^{2}S^{2}a Sp.: διαφορῶν B^1: fortasse αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν διαφόρων 2 αὐτοὶ] οὶ in lit. V διαφορῶν V 3 ἢ] ἡ V περιποιητικά] ε in lit. V 7 γε] τε coni. Sp. 10 post ὥσπερ add. αἱ a Sp. 11 post αἷς add. αἱ a Sp. 13 ἂν add. Sp. αἱρετώτεραι GFS^1 ποιοῦσαι v. c. VS^{2}Ba Sp.: ποιῆσαι V^1: ποιήσασαι GFS^1 14 αὐτῆς coni. Sp. 17 post ὅ paululum erasum V 20 εἰ add. a Sp. αἱ om. a Sp. 25 αἰτία γίνοιτο Sp.: αἴτιοι γίνοιντο libri φέροιεν Sa Sp.: φέροι| sic V^1: εν in mg. add. v. c. V: φέροι B^{1}GF: φέροι ἐν B^2 26 τοῖς σώφροσι add. ante φευκταί B^2 27 αἴτιαι a Sp. 29 ἐνέργειά i. e. ἐνεργεία V 30 ἐν τῷ ἑβδόμῳ] Eth. Nic. VII, 13. 1153a14 30. 31 δυνήσονται a 31 χωρίζεσθαι V Sp.: χωρήσεσθαι SFG Vict.: χωρήσεται a: χωρίσεται Vict.? ἐνεργείαις] ante αις 2 litt. erasae V

γὰρ ἐν ταῖς ἀνεμποδίστοις, οὔτε ἐν ταῖς ἃς ἐνεργοῦμεν ἐμποδιζόμενοι. ἡ δὲ αὐτὴ ἀπορία ἕπεται καὶ τοῖς εἰρημένοις περὶ ἡδονῆς αὐτῷ ἐν τῷ τελευταίῳ, δι' ὧν λέγει αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης, τελείως δὲ τῆς εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν· τοιοῦτον γὰρ μάλιστα εἶναι δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέργεια (αὐτὴν δὲ | λέγειν ἐνεργεῖν ἢ ἐν ᾧ ἐστι μηδὲν διαφε- 259
ρέτω), καθ' ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἄριστα διακειμένου πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ὑπ' αὐτήν. αὕτη δ' ἂν τελειοτάτη εἴη καὶ ἡδίστη· κατὰ πᾶσαν γὰρ αἴσθησίν ἐστιν ἡδονή, ὁμοίως δὲ καὶ διάνοιαν καὶ θεωρίαν, ἡδίστη δ' ἡ τελειοτάτη, τελειοτάτη δ' ἡ τοῦ εὖ ἔχοντος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑπ' αὐτήν. καὶ γὰρ ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ἐφεξῆς λεγομένων ἡ αὐτὴ ἀπορία συνίσταταί τε καὶ μένει. ἀλλὰ μὴν δοκεῖ αὐτοῖς μέση τις εἶναι κατάστασις ἡδονῆς τε καὶ λύπης. ἢ πρῶτον μέν, εἰ ἐν ταῖς ἐνεργείαις αἵ ἡδοναί τε καὶ λῦπαι ταῖς τῶν αἰσθήσεων καὶ ταῖς τῆς διανοίας τε καὶ θεωρίας, δῆλον ὡς ἐν ταῖς ἀνενεργησίαις ταῖς κατὰ ταῦτα ἐν οὐδετέρῳ τούτων ἐσόμεθα. ἔστιν δὲ ὅτε οὔτε κατὰ τὰς αἰσθήσεις οὔτε κατὰ θεωρίαν ἐνεργοῦμεν, ὡς ἔν τε τοῖς ὕπνοις καὶ ἐν ταῖς χωρὶς ὕπνων ἀναπαύσεσιν. ἔπειτα εἰ ἐν ταῖς βελτίσταις ἐνεργείαις τὸ ἥδιστον, βέλτισται δὲ ἐνέργειαι αἱ τῶν ἄριστα διακειμένων ἕξεων, ὅταν γίγνωνται περὶ τὰ κράτιστα τῶν ὑπ' αὐτάς, δῆλον ὡς εἰ μὴ οὕτως ἄμφω ἔχοι, οὐκέτ' ἂν ἥδισται γίνοιντο αἱ ἐνέργειαι. ὀλίγης μὲν οὖν παραβάσεως καὶ ἀνέσεως τοῦ ἐν ἑκατέρῳ κρατίστου γινομένης | ἔτι ἂν μένοιεν ἡδεῖαι, εἰ καὶ μὴ ἥδισται. εἰ δ' ἔτι 260
μᾶλλον ἀνεθεῖεν (δῆλον αἱ εἰς τὸ χωρὶς ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐνεργεῖσθαι· † αἰτίαι τοῦ χρησίμου χάριν γινόμεναι ὄψεις τε καὶ ἀκοαὶ καὶ ὀσφρήσεις καὶ ἁφαί, οἷον τοῦ φυλάξασθαί τι ἢ τοῦ γνωρίσαι), δῆλαί εἰσιν οὔτε τὸ λυπηρὸν ἔχουσαι οὔτε τὸ ἡδύ, εἰ αὐτὸς εἶπεν, ποῖαί εἰσιν ἐνέργειαι μέσαι, δι' ὧν προσέθηκεν, λέγων πῶς οὖν οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται ἢ κάμνει; πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. οὐ γίνεται οὖν οὐδὲ ἡδονή· ἕπεται γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ. ἔνια δὲ τέρπει καινὰ ὄντα, ὕστερον δὲ οὐχ ὁμοίως διὰ ταὐτό· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον παρακέκληται ἡ διάνοια, καὶ διατεταμένως περὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ, ὥσπερ

---

2. 3 ἐν τῷ τελευταίῳ] Eth. Nic. X, 4. 1174b14 3 δὲ καὶ a Sp. 5 post αἴσθησιν add. κειμένων Vict. τοιοῦτον Vict.? B² Sp.: τοιούτων VBSa 6 ᾧ] ante ᾧ lit. 1 litt. V: in lit. B 7 ἑκάστην B² Sp. 8 ὑφ' αὑτὴν a Sp. ex Arist. 11 εὖ ἔχοντος B² Vict. Sp.: περιέχοντος VB¹Sa 11. 12 ὑφ' αὑτὴν a Sp. ex Arist. (ὑπ' αὐ. Arist. Kb) 14 ἡ a μὲν εἰ] μένει a 15 τε καὶ ταῖς a Sp. 20 αἱ om. a Sp. ἄρστα (ι superscr.) sic V 22 ἑκατέρῳ Fa Sp.: ἑκατέρου V 23 μη V 24 δῆλον αἱ εἰς VS¹B¹F: δ. ὡς εἰς B²: δ. ὡς S²a Sp.: fortasse δηλονότι εἰς 25 αἰτίαι VS¹BF: οἷαι αἱ B²S²a Sp.: fortasse αὗται δ' ⟨αἱ⟩ 26 ἄφαι V 27 εἰ VS¹F: ὃς B²a: ὡς S² Vict.? Sp.: εἴ γε Schwartz post εἶπεν add. δηλῶν a Sp. ἐνέργείαι sic V 28 λέγων] Eth. Nic. X, 10. 1175a3 οὐδεῖσ V 29 ἀνθρώπεια corr. ex ἀνθρώπια V 30 καινὰ B²S²a Sp.: κενὰ VB¹S¹F 32 διανοια V 31. 32 παρακέκλιται Sa: παρακέκλισται F

κατὰ τὴν ὄψιν οἱ ἐμβλέποντες, μετέπειτα δ' οὐ γίνεται τοιαύτη ἡ ἐνέργεια. ἀλλὰ παρημελημένη, διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ ἀμαυροῦται. ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις ἀνέσεσίν τε καὶ ἠμελημέναις ἐνεργείαις καὶ ἀμαυρώσεσιν τῆς ἡδονῆς τὸ χωρὶς ἡδονῆς ἄλυπόν ἐστιν εὑρεῖν. ὅτι δέ τινων αἰσθανόμεθα οὔτε ἡδόμενοι οὔτε λυπούμενοι, λέγει καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ Περὶ ψυχῆς. περὶ γὰρ ὀσφρήσεως καὶ τῶν ὀσφρητῶν ἐν αὐτῷ λέγων εἶπεν· φαύ|λως 261 γὰρ ἄνθρωπος ὀσμᾶται καὶ οὐδενὸς αἰσθάνεται τῶν ὀσφραντῶν ἄνευ τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ ἡδέος. εἰ γὰρ φαύλως, διότι μόνων τῶν ἡδέων τε καὶ λυπηρῶν αἰσθάνεται, δῆλον ὡς ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν, αἷς οὐ φαύλως αἰσθανόμεθα, αἰσθανοίμεθ' ἂν καὶ οὔτε ἡδέων οὔτε λυπηρῶν. ἀλλ' εἰ καὶ τῶν στερήσεων τῶν αἰσθητῶν ἑκάστῃ αἰσθήσει τῶν οἰκείων αἰσθανόμεθα, δῆλον ὡς ἡ τούτων αἴσθησις οὔτε μεθ' ἡδονῆς οὔτε μετὰ λύπης γίνοιτο.

XV. Ὅτι ἡ ἀφροσύνη τούτων ἔσται ἄγνοια, ὧν ἡ φρόνησις ἐπιστήμη.

Εἰ ἡ φρόνησις ἐπιστήμη ἐστὶ ποιητέων τε καὶ οὐ ποιητέων, εἴη ἂν καὶ ἡ ἀφροσύνη ἄγνοια τῶν αὐτῶν, καὶ ἄφρονες οἱ τούτων τι ἀγνοοῦντες καὶ περὶ ταῦτα διεψευσμένοι. εἰ δὲ τοῦτο, οὐ πάντες οἱ ψευδόμενοί τι τῷ ἠπατῆσθαι ἄφρονες ἂν εἶεν. οὐ γὰρ πᾶσα γνῶσις ἢ ἀπάτη περὶ τῶν ποιητέων ἢ οὐ ποιητέων ἐστίν. οὔτε γὰρ ἡ περὶ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι τοῦδέ τινος σχήματος γνῶσις ἢ ἀπάτη περὶ ποιητέων ἐστίν, οὔτε περὶ τοῦ γενητὸν ἢ ἀγένητον αὐτὸν εἶναι, ἢ πεπερασμένον ἢ ἄπειρον, ἢ ἕνα ἢ ἀπείρους, οὔτε τὸν τῶν ἄστρων ἀριθμὸν ἢ περιττὸν εἶναι ἢ ἄρτιον, οὔτε τὸ εἶναι τοῦ κόσμου τὸ μὲν ἄνω τὸ δὲ κάτω, οὐθ' ὅλως | τι τῶν εἰς γνῶσίν τε καὶ θεωρίαν συντελούντων μόνην. ἀλλ' εἰ ἔστιν ἡ περὶ ταῦτα ἐπιστήμη 262 ἄλλης ἀρετῆς, ἀλλ' οὐ φρονήσεως, ὁμοίως καὶ ἡ ἀπάτη περὶ αὐτὰ οὐκ ἀφροσύνη, ἀλλὰ κακία τις ἄλλη.

XVI. Πῶς εἰ ἡ λύπη κακὸν πᾶσα, οὐχὶ καὶ ἡ ἡδονὴ πᾶσα ἀγαθόν.

Εἰ ἡ λύπη κακὸν πᾶσα, ἐναντίον δὲ τῇ λύπῃ ἡ ἡδονή, πῶς οὐχὶ καὶ αὐτὴ πᾶσα ἀγαθὸν ἢ πᾶσα κακόν, εἴ γε τῷ κακῷ τὸ ἐναντίον ἀνάγκη ἢ

1 ἐμβλέποντες B^2S^2a Sp.: ἐκβλέποντες VB^1S^1F γίνεται om. Arist. vulg. 2 ἐνέργεια] α s. v. V 3 τοιαύταις] ς in lit. V τοιαύταις — ἠμελημέναις om. a (ἀνέσεσι — ἠμελημέναις add. Vict., qui τοιαύταις delere videtur, quod om. Sp.) 4 τὸ] ὁ in lit. V: τοῦ Vict. 5 ἐν τῷ δευτέρῳ Περὶ ψυχῆς] de an. II, 9. 421 a 10 17 ἡ om. a Sp. 20 τοῦ τὸν B^2 Vict.?: τοῦτον libri τοῦδέ] τοιοῦδέ a Sp. 21 περὶ] πρὸ a 23 ⟨τοῦ⟩ τὸν coni. Sp. τὸ] το V: τοῦ coni. Sp. 26 καὶ coni. Sp.: δέ καὶ V: δὲ καὶ a ἄπατη V 27 ἀφροσύνης a Sp. κακίας τινος ἄλλης coni. Sp. 28 κακὸν πᾶσα] πᾶσα κακόν coni. Sp. item v. 30

ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι; ἢ εἰ μὲν μονοειδὴς ἦν πᾶσα ἡδονή, πᾶσα ἦν ἂν ἢ ἀγαθὸν ἢ κακόν, εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ συνδιαιρεῖται ταῖς ἐνεργείαις ἐφ' αἷς γίνεται (αἱ μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς ἐνεργείαις γινόμεναι ἀγαθαί, αἱ δὲ ἐπὶ ταῖς μοχθηραῖς κακαί, ὥσπερ καὶ αἱ ἐπιθυμίαι· καὶ γὰρ τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν τῶν ἀγαθῶν ἀγαθαί, κακαὶ δὲ αἱ τῶν φαύλων), οὐδὲν κωλύσει τῇ λύπῃ οὔσῃ κακῷ ἐναντίας εἶναι τῶν ἡδονῶν τὰς μὲν ὡς ἀγαθάς, τὰς δὲ ὡς κακάς, τὰς μὲν κατὰ λόγον τε καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς γινομένας ὡς ἀγαθάς, τὰς δὲ παρὰ τὸν ὀρθὸν γινομένας λόγον καὶ ἐπὶ τοῖς φαύλοις ὡς κακάς. ἦν γὰρ τῷ κακῷ τὸ ἐναντίον ἢ ἀγαθὸν ἢ κα|κόν. ὁ 263 δὲ πόνος οὐ πᾶς κακόν· ὁ γὰρ τῶν καλῶν χάριν γινόμενος αἱρετός. ἢ χρὴ ὁμοίως καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν λέγειν καὶ τὴν λύπην κακόν. καὶ γὰρ ἡδονὴν εἴποι ἄν τις πᾶσαν ἀγαθόν, ἀλλὰ τὴν μὲν καὶ ἁπλῶς καὶ τῇ οἰκείᾳ φύσει, ἥτις ἐστὶν ἡ τῶν σπουδαίων (τὰ γὰρ τοῖς σπουδαίοις ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ τῇ αὐτῶν φύσει τοιαῦτα), τὴν δὲ τῷδε ἀγαθὸν τῷ οὕτως ἔχοντι, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς ἀγαθόν· τοιαῦται αἱ τῶν μοχθηρῶν ἡδοναί. ἐκείνοις γὰρ ἀγαθαὶ καὶ αἱρεταί, οὐχ ἁπλῶς. καὶ λῦπαι δὲ αἱ μὲν ἐπὶ τοῖς ὄντως κακοῖς γινόμεναι ἁπλῶς ἂν εἶεν κακαί, αἱ δ' ἐπὶ τοῖς μὴ τοιούτοις ἐκείνοις κακαί, οὐ μὴν καὶ ἁπλῶς ἔτι· ἔσται δέ ποτε καὶ ὁ ἀγαθὸς ἐν τούτῳ τῷ κακῷ, ὡς καὶ ἐν πενίᾳ καὶ νόσῳ· τὰ γὰρ ἐφ' οἷς ὁ σπουδαῖος λυπήσεται κακά.

XVII. Ὑπὸ τί τῶν ἀγαθῶν ἡ ἡδονὴ ἂν εἴη.

Ἐπεὶ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν τίμια, τὰ δὲ ἐπαινετά, τὰ δὲ δυνάμεις, τὰ δὲ ὠφέλιμα, ἐζητήθη ὑπὸ τί τούτων χρὴ εἶναι τὴν ἡδονήν. εἰ μὲν πᾶσαι ἀγαθὸν καὶ πᾶσαι ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναί, περὶ πάσης τε χρὴ ζητεῖν καὶ ὑπὸ τί εἶεν τῶν ἀγαθῶν πᾶσαι, εἰ δὲ οὐ πᾶσαι ἀγαθόν, ἀλλ' ἑπόμεναι ταῖς αἱρεταῖς ἐνεργείαις (οὐ γάρ ἐστιν ἡ ἡδονὴ αὐτὴ καθ' αὑτήν, ἀλλ' ἐπί τινι ἐνεργείᾳ γίνεται, καὶ γίνεται κατ' οἰκειότητα τὴν | πρὸς τὴν ἐνέργειαν· οὐ 264 γάρ ἐστιν ἡ ἀπ' ἄλλης ἐνεργείας ἡδονὴ ἡ αὐτὴ τῇ ἀπ' ἄλλης· φθείρουσιν γοῦν πολλάκις αἱ ἀπ' ἄλλων ἐνεργειῶν ἡδοναὶ τὰς ἀπ' ἄλλων· ὁ γὰρ χαίρων τῇ ἀπὸ τοῦ αὐλεῖν ἡδονῇ σφόδρα, κἂν τύχῃ τινὰ ἐνέργειαν ἡδέως ἐνεργῶν, ἀκούσας αὐλῶν καταλιπὼν τήν τε ἐνέργειαν τὴν ἐν ποσὶν καὶ τὴν ἡδονὴν τὴν ἐπ' αὐτῇ τῷ αὐλοῦντι προσέχει, ὡς τῇ ἀπὸ τοῦ αὐλεῖν ἡδονῇ χαίρων ἄλλῃ οὔσῃ τῆς ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ ἐνεργουμένων), εἰ δὲ ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις καὶ διαφερούσαις ἐνεργείαις γινόμεναι, καί εἰσιν οἰκεῖαι ταῖς ἐνεργείαις, ἐφ' αἷς γίνονται, δῆλον ὡς συνδιαιροῖντο ἂν αὐταῖς, ὡς τῶν μὲν αἱρετῶν αἱρεταὶ εἶναι, φευκταὶ δὲ τῶν φευκτῶν. συνδιαιρούμεναι δὲ ἐκεί-

---

5 alt. αἱ om. a Sp. 7 ἀγαθὰς] pars superior litt. θ in lit. V 10 χάριν] χα in lit. V
14 alt. καὶ om. a Sp. 16 δὲ V²B: δεῖ V¹: δὴ SFGa Sp. 18 ἔτι om. a Sp.
20 λυπήσεσθαι a 22 ἐπεὶ] εἰ in lit. V δυνάμεις SFa Sp.: δύναμις VB 23 ἢ εἰ Vict. 25 εἶεν ⟨ἂν⟩ Schwartz 29 γοῦν SFa Sp.: οὖν VB 33 δὲ] fortasse δὴ
34 ἐνέργειαις V 36 φευκτὰς B²a δὲ om. a

ναις δῆλον ὡς καὶ ὑπὸ τὸ εἶδος τῶν ἀγαθῶν εἶεν ἂν ἐκεῖνο, ὑφ' ὃ καὶ αἱ ἐνέργειαι αἷς εἰσιν οἰκεῖαι. εἰ μὲν γὰρ εἶεν αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐπαινετῶν, ὧν εἰσιν αἱ κατ' ἀρετήν, ἔσονται καὶ αὗται τοιαῦται, εἰ δὲ τῶν ὡς δυνάμεων εἶεν ἀγαθῶν, ὁποῖαί εἰσιν αἱ περὶ τροφήν τε καὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ αὗται ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ τῶν ἀγαθῶν ἔσονται.

XVIII. Διὰ τί φορτικωτάτους εἶπεν τοὺς ἐν ἡδονῇ τὸ τέλος τιθεμένους ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων.

Ἢ διότι τὴν εὐδαιμονίαν ἐν ταῖς σωματικαῖς | ἀπολαύσεσι τίθενται, ἐν αἷς καὶ τὰ ἀνδράποδα καὶ τὰ βοσκήματα, εἰσὶ φορτικοί, ⟨ἢ⟩ διότι καθ' οὓς ἡ μόνη ἡδονὴ αἱρετὴ καὶ ὁ πόνος δι' αὑτὸν φευκτός, οὔτε τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν οὔτε τὸ αἰσχρὸν δι' αὑτὸ φευκτόν. ἔτι εἰ μόνον ἡ ἡδονὴ αἱρετή, ⟨αἱρετὰ⟩ πάντα τὰ ἡδονῆς ποιητικά, ὥστε ἔσται καὶ ἐκεῖνα ἀγαθά· καὶ εἰ τὰ πόνου ποιητικὰ φευκτά, ἔστι δέ ποτε καλὰ πόνου ποιητικά, ἔσται καλά τινα φευκτά, ὁποῖαί εἰσιν καὶ αἱ κατ' ἀνδρίαν ἐνέργειαι. ἔτι καθ' οὓς μηδὲν τῇ αὑτοῦ φύσει καλόν ἐστιν μηδὲ αἰσχρόν, φαίνεται δέ τινα τοιαῦτα διὰ τὰς προλήψεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, δι' ἃς οὐκ ὂν τῇ ἑαυτοῦ φύσει ⟨αἰσχρὸν⟩ τὸ αἰσχρὸν ὡς κακὸν φυλασσόμεθα, εἴημεν ἂν ζημιούμενοι εἰς τὰς ἡδονὰς τὰ μέγιστα τῷ φυλασσόμενοι τὸ αἰσχρὸν ἀπέχεσθαι αὐτῶν, ὃ οὐδὲ ἓν τῶν ἀλόγων ποιεῖ, ὥστε εἴη ἂν ἡμῖν πρὸς κακοῦ τὸ λογικοῖς εἶναι. τὸ δὲ λέγειν, ὅτι μηδ' αὐτοὶ τὰς αἰσχρὰς ἡδονὰς ἀξιοῦμεν αἱρεῖσθαι, εἰ μὲν οὕτως καὶ διὰ τοῦτο λέγοιεν, διότι τὸ αἰσχρὸν δι' αὑτὸ φευκτόν ἐστι, καλῶς μὲν ἂν λέγοιεν, οὐκέτι μέντοι φυλάσσοιεν ⟨ἂν⟩ τὸ μόνον τὸν πόνον εἶναι φευκτὸν δι' αὑτόν, εἰ δὲ μὴ διὰ τὸ αἰσχρὸν αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις [αἱ] ζημίαι τινὲς ὑπὸ τῶν νομοθετῶν ὁρίζονται, εἰ μὲν καλῶς, εἶεν ἂν τῇ αὑτῶν πάλιν φύσει τὰ αἰσχρὰ κακά, εἰ δὲ μὴ κα-|λῶς, τοῦτ' ἐστὶ τὸ λέγειν ζημίαν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις τὸ λογικοῖς εἶναι, εἴ γε διὰ τὸν λόγον τὰ μὴ κακὰ κακὰ ὑπολαμβάνοντες ἀποστεροῦνται δι' αὐτὰ τῶν ὡς ἀληθῶς ἀγαθῶν. τὸ δὲ λέγειν πᾶν ὃ αἱρούμεθα ὡς ἡδὺ ἡμᾶς αἱρεῖσθαι, καὶ τούτῳ χρῆσθαι εἰς πίστιν τοῦ τὴν ἡδονὴν εἶναι τὸ μέγιστον ἀγαθόν, οὐκ ἀληθές, εἴ γε αἱρούμεθα ἕκαστον ὧν αἱρούμεθα ἢ ὡς καλὸν ἢ ὡς συμφέρον ἢ ὡς ἡδύ. τὸ δὲ λέγειν καὶ τὸ συμφέρον ἡδὺ

---

2 οικεῖαι V 3 αὐταὶ a Sp. 4 τὰ om. a Sp. 5 αὐταὶ a Sp. 7 ἐν τῷ πρώτῳ] Eth. Nic. I, 3. 1095b16 8 titulum iterat B ante ἢ διά τι a 9 ⟨ἢ⟩ διότι scripsi 10 ἡδονὴ μόνη B[2] αὑτὸν V[2]Sa Sp.: αὐτὸν V[1]: αὐτῶν G 11 αὑτὸ V[2] Sp.: αὐτὸ V[1]: αὑτὸν Sa αὐτὸ V μόνον] μόνη a Sp. 12 αἱρετὸν GFS[1] αἱρετὰ addidi: καὶ add. V[2]?BSGFa Sp. ἔσται coll. post ἐκεῖνα GSFa Sp. 14 ἀνδρίαν sic V 17 αἰσχρὸν addidi: post τὸ αἰσχρὸν add. S[2]B[2]a Sp. εἴη μὲν a κακὸν S[2]B[2]a Sp.: καλὸν V 18 φυλασσόμενοι B[2]S[2]a Sp.: φυλασσομένῳ V 19 οὐδὲ V ἂν om. a Sp. 21 αὐτὸ V[1] 22 ἂν addidi 23. 24 ἀλλοτι V 24 αἱ del. (sive corr. in εἰ) V[2] 25 εἴη coni. Sp. 26 τουτ' V[1] 27 γε in ras. BSFG a Sp.: δὲ V 28 αὐτὰς a Sp. 31 καλὸν ἢ] ν ἢ in lit. V

εἶναι ψεῦδος. πολλάκις γὰρ φανερῶς αὐτὸ ὂν ἀηδὲς αἱρούμεθα, καὶ εἰ συμβέβηκεν δὲ καὶ τῷ καλῷ, ἧ καλόν ἐστι, καὶ ἡδεῖ εἶναι, ἀλλ' οὐ διότι ἡδὺ αὐτὸ αἱρεῖται. τὸ γοῦν αἰσχρὸν πολλάκις ὂν ἡδὺ ἀποστρεφόμεθα καὶ φεύγομεν. εἰ δὲ τοῦτο διὰ τὸ αἰσχρὸν φεύγομεν, καὶ αἱροίμεθα ἂν διὰ τὸ καλὸν τὸ ἡδύ. ἀλλὰ καὶ τὸ λέγειν μηδὲν εἶναι τῇ αὐτοῦ φύσει καλὸν μηδὲ αἰσχρόν, ἀλλὰ πρὸς ἰδίας προλήψεις λέγεσθαι ταῦτα, καὶ ἀπαιτεῖν διὰ λόγου τινὸς δειχθῆναι τὸ καλὸν αὐτοῖς, ὅμοιον τῷ ἀπαιτεῖν λόγον τοῦ εἶναί τι λευκόν. οὐδὲν γὰρ τῶν ἐναργῶν τῇ αὐτῶν φύσει δεῖται τῆς ἐκ τῶν λόγων πίστεως, ἐναργὲς δὲ πᾶσιν τοῖς μὴ πεπηρωμένοις τὸ ὄμμα τοῦτο τῆς ψυχῆς, ᾧ ταῦτα γνωρίζεται, τὸ εἶναί τι καλὸν καὶ αἰσχρόν. ὅτι δὲ ἐκ φύσεως ἡμῖν τὸ γνωρίζειν τά τε αἰσχρὰ καὶ τὰ καλά, δῆλον τῷ ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς οὐ γινο|μένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ λεγομένοις ἐρυθαίνεσθαι ὥς 267
τι πάσχοντας, καὶ τοῦτο ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἐν τοῖς μικροῖς ἔτι γινόμενον παιδίοις. καὶ γὰρ ταῦτα ἐρυθριᾷ πολλάκις ὡς ἐπὶ αἰσχροῖς τισίν.

XIX. Ὅτι μὴ ὁμοειδεῖς αἱ ἡδοναί.

Τὰ ὁμοειδῆ ἀλλήλοις οὐκ ἔστιν ἀλλήλων φθαρτικά. οὔτε γὰρ λευκὸν ὑπὸ λευκοῦ καθὸ λευκὸν φθείρεται, οὔτε μέλαν ὑπὸ μέλανος, οὔτε θερμὸν ὑπὸ θερμοῦ, ἡδονὴ δὲ ὑπὸ ἡδονῆς ἐστι φθαρτική. αἱ γοῦν ἀπὸ τῶν σφόδρα σπουδαζομένων ἡδοναὶ φθείρουσι τὰς ἀπὸ τῶν σπουδαζομένων ἔλαττον. ἐν γοῦν τοῖς θεάτροις ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκούειν τινὸς κωμῳδοῦντος καλῶς φθείρει τὴν ἀπὸ τοῦ τραγηματίζειν. εἰ δέ, ὃ ἡ ἐναντία λύπη ποιεῖ τῇ ἡδονῇ, τοῦτο ποιεῖ ἡ ἀπό τινος ἄλλου ἡδονή, οὐκ ἂν εἴη ὁμοειδὴς αὕτη, ὡς τῷ ἀριθμῷ διαφέρειν μόνον. ἔτι ⟨εἰ⟩ αἱ ἡδοναὶ οἰκεῖαι ταῖς ἐνεργείαις, ἐφ' αἷς γίνονται, τέλη οὖσαι αὐτῶν τῶν κατ' εἶδος διαφερουσῶν ἀλλήλων ἐνεργειῶν, εἶεν ἂν καὶ αἱ ἡδοναὶ ἕτεραι τῷ εἴδει ἀλλήλων. ἔτι εἰ τὴν τοῦ ἀκολάστου ἡδονὴν μὴ οἷόν τε ἡσθῆναι τὸν σώφρονα, μηδὲ τὴν τοῦ σώφρονος τὸν ἀκόλαστον, οὐκ ἂν εἶεν ὁμοειδεῖς ἀλλήλαις αἱ ἡδοναὶ πᾶσαι. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ ἄρα δεύτερον. |

XX. Ὅτι μὴ χρὴ πανταχοῦ τὸ χρήσιμον ζητεῖν. 268

Ὁ ἐν πάσῃ πράξει καὶ παντὶ μαθήματι τὸ χρήσιμον ἀπαιτῶν καὶ μηδὲν ἀξιῶν μανθάνειν ἢ ποιεῖν, ὃ μὴ ἔστι χρήσιμον, οὗτος ἀναιρεῖ τὸ

---

2 ἧ SFa Sp.: εἰ VB 3 αισχρὸν V 5 post ἡδὺ add. ὃ a 8 αὐτῶν V: αὐτοῦ B[1]: αὑτοῦ B[2]a Sp.: ἑαυτοῦ S[2] 10 ᾧ Vict.? Sp.: ὡς libri δὲ om. a 11 τῷ Vict.? Sp.: τὸ libri 12 ἐρυθαίνεσθαι V[2]GSFB: ἐρυθένεσθαι V[1]: ἐρυθραίνεσθαι a Sp. 13 γινόμενον ἔτι a Sp. 19 τῶν ἧττον σπ. Vict.? 20 κωμωδοῦντος V 21 τραγηματίζειν] μα in lit. V ὃ ἡ Diels: δὴ VS[1]B[1]GF: δὴ ὅπερ S[2]B[2]a Sp. λύπει V[1] (corr. V[2]) 23 αὕτη V: αὐτὴ a Sp.: αὐτῆς SF ἔτι in lit. V εἰ add. Schwartz 25 εἶεν οὖν ἂν V[2]B Vict. Sp. 26 ἀκολάστου] κ in lit. V ἧσθῆναι V[1] (corr. V[2]) 30 χρήσιμον] σι add. V[2] 31 ἡ V ἀναιρεῖ τὸ] ἀναιρεῖτο V

εἶναί τι δι' αὑτὸ ἀγαθόν τε καὶ αἱρετόν, εἴ γε τὸ μὲν χρήσιμον ἄλλου τινὸς χάριν γίγνεται, πρὸς ὃ χρήσιμόν ἐστι, τὸ ⟨δὲ⟩ ἄλλου τινὸς γινόμενον χάριν παρ' ἐκείνου τὸ αἱρετὸν ἔχον ἔχοι ἂν παρ' ἐκείνου καὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι, πᾶν δὲ χρήσιμόν ἐστι τὸ ἀγαθοῦ τινος ποιητικὸν καὶ γινόμενον, διότι ἐκείνου ἐστὶ ποιητικόν. ἀλλ' εἰ τὸ δι' αὑτὸ ἀγαθόν τε καὶ αἱρετὸν μᾶλλον ἀγαθὸν τοῦ παρ' ἄλλου τὸ ἀγαθὸν ἔχοντος, ὁ τὸ χρήσιμον ἐν πᾶσιν ἀπαιτῶν ἀναιρεῖ τὸ εἶναί τι ἀγαθὸν κυρίως τε καὶ καθ' αὑτό. ἔτι ὁ τὸ χρήσιμον μόνον ἀγαθὸν εἶναι λέγων καὶ αἱρετὸν ἀναιρεῖ τὸ εἶναί τι χρήσιμον. εἰ γὰρ τὸ χρήσιμον ὡς ἀγαθοῦ ποιητικόν ἐστιν αἱρετὸν καὶ τὸ εἶναι ἀγαθὸν ἔχει παρὰ τοῦ γινομένου πρὸς αὐτοῦ, μηδὲν δέ ἐστι τοιοῦτο καθ' οὓς μόνον αἱρετόν ἐστιν τὸ χρήσιμον * * * ἀναιρουμένου τοῦ δι' ὃ γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ τὸ χρήσιμον τὸ αἱρετὸν ἔχει. εἰ γὰρ εἴη τὸ χρήσιμον χρήσιμον, διότι χρησίμου τινός ἐστιν ἀγαθοῦ ποιητικόν, ἔσται πᾶν τὸ ὑπὸ τοῦ χρησίμου γινόμενον χρήσιμον, ὃ τῷ | 269 εἶναι χρήσιμον ἐπ' ἄλλο πάλιν ἕξει τὴν ἀναφοράν. οὕτως δὲ ἐπ' ἄπειρον προελεύσεται, ἀεὶ μὲν τοῦ χρησίμου, διότι ποιεῖ τι, ὄντος χρησίμου, παντὸς δὲ τοῦ ὑπὸ τοῦ χρησίμου γινομένου ὄντος καὶ αὐτοῦ χρησίμου. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος οὐδ' ἂν τὸ χρήσιμον ἔτι μένοι χρήσιμον, οὐκ ὄντος ἐσχάτου τινός, ὃ τῷ δι' αὑτὸ αἱρετόν τε καὶ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τοῖς εἰς αὐτὸ συντελοῦσιν καὶ οὖσι πρὸς αὐτὸ χρησίμοις τὸ εἶναι τοῖς τοιούτοις παρεῖχεν. ὡς γὰρ μὴ ὄντος αἱρετοῦ τοῦ γινομένου οὐδὲ τὸ πρὸς τοῦτο χρήσιμον ἔχοι ἂν ⟨τὸ⟩ αἱρετόν, οὕτως οὐδὲ τῶν πρὸς χρήσιμόν τι χρησίμων ἔχοι ἂν τὸ αἱρετὸν τῷ μηδὲν τῶν γινομένων ὑπ' αὐτῶν αἱρετὸν εἶναι δι' αὑτό. εἰ δὴ ἄτοπον τὸ ἀναιρεῖν τό γε εἶναί τι ἀγαθόν (ἀναιρεῖται γὰρ κατὰ τοὺς λέγοντας μόνον δεῖν σπουδάζεσθαι τὸ χρήσιμον, ὡς δέδεικται), ἄτοπον δὲ καὶ τὸ λέγειν μηδὲν εἶναι χρήσιμον, ὃ καὶ αὐτὸ ἀναιροῦσιν οἱ τὸ χρήσιμον μόνον σπουδάζεσθαι λέγοντες, ἄτοπος ἂν ἥδε ἡ δόξα εἴη. πρὸς δὲ τούτοις εἰ τὰ μὲν χρήσιμα ἡμῖν συναίρεται πρὸς τὰς ἐνδείας τε καὶ ἐνοχλήσεις καὶ περιστάσεις τὰς κατὰ τὸν βίον, τέλος δὲ οὐ τὸ ⟨μὴ⟩ ἐνοχλεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ μηδὲν ἐνοχλουμένους ἐνεργεῖν τινας ἐνεργείας, αἱ οἰκεῖαί τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐλευθέρων ἐνέργειαι * * *. ἀνδραπόδων γὰρ τὸ πάντα ποιήσαντας πρὸς τὸ | 270 μὴ

---

1 αὐτὸ V 2 δὲ add. V^2BS^2a Sp. 4 πᾶν δὲ V^2BS^2a Sp.: ἐᾶσαι V^1FS^1: ὥστε G 5 ποιητικόν] ό in lit. V 7 τι] ι in lit. V 9 αγαθοῦ (ϑ in lit.) V^1 10 αυτοῦ V 11 οὓς B^2Sa Sp.: ὃ VB^1F Vict. post μόνον add. τὸ χρήσιμον Vict. Sp. τὸ V^1GF: οὐκ ἔσται τὸ V^2BSa Sp.: fortasse τὸ χρήσιμον, ⟨ἀναιρεθήσεται τὸ χρήσιμον⟩ ἀναιρουμένου 12 ὑπ'] ἐπ' a post ἔχει add. ἀναιρεῖται τὸ χρήσιμον GF 13 χρήσιμον in lit. V διότι χρησίμου] διότι χρη in mg. V^1 ⟨ὡς⟩ ἀγαθοῦ Schwartz 14 ὃ V^2 corr. ex ὁ 17 χρησιμου V 18 ὅτῳ V 20 τοῖς om. SFa 21 τοῦτο] τούτου a Sp. ἔχοι ἂν τὸ scripsi: ἔχοι ἂν VFS^1B^1: ἂν τὸ S^2a: ἂν τὸ (εἴη, quod ante ἂν scripserat, del.) B^2: ἂν εἴη τὸ coni. Sp. 22 οὐδὲ VS^1B^1F: οὐδὲν S^2B^2a fortasse recte: δὲ οὐδὲν Vict. Sp. 23 δὴ] δὲ Vict. Sp. 24 τό γε] τὸ vel τότε coni. Sp. 27 εἰ om. F del. Sp. „nisi apodosis excidit" 28 συναίρεται V^2B Vict. Sp.: συναναιρεῖται VFGa 29 τὸ ⟨μὴ⟩ F Sp.: τὸ VBSa 30 ἐνεργείας] α in lit. V 31 lacunam indicavi πάντα] τα add. V^2

ἐνοχλεῖσθαι ἐν παιδιᾷ τοῦ λοιποῦ καταζῆν μηδεμίαν ἐνέργειαν σπουδῆς ἀξίαν ἐνεργοῦντας. ὡς γὰρ ἄτοπον τὰς τῶν θεῶν ἐνεργείας ἢ πρὸς τὸ χρήσιμον αὐτοῖς γίνεσθαι λέγειν τοῖς μηδενὸς τοιούτου δεομένοις, ἀλλὰ ἔξω πάσης ἐνδείας καὶ παντὸς πάθους οὖσιν, ἢ ἐν παιδιᾷ τὸ τέλος αὐτοῖς τίθεσθαι, οὕτως ἄτοπον καὶ τὸ τοῖς ἀνθρώποις λέγειν τέλος εἶναι τῶν σπουδαίων ἐνεργειῶν καὶ παντὸς τοῦ βίου παιδιάν. καὶ γὰρ εἰ πάντες τῶν ἄλλων ἁπάντων ζῴων διαφέρομεν τῷ ἐπιστήμης τε εἶναι δεκτικοὶ καὶ αἴσθησιν ἀληθείας ἔχειν, δῆλον ὡς καὶ τὸ τέλος ἂν ἡμῖν εἴη ἐν ταῖς κατ' αὐτὰ ἐνεργείαις ταῖς γινομέναις καθ' ὅ ἐσμεν ἄνθρωποι, ἐσμὲν δὲ ἄνθρωποι μάλιστα, καθ' ἃ διαφέρομεν τῶν ἄλλων ζῴων ἁπάντων, ταῦτα δ' ἦν ἐπιστήμη τε καὶ ἀλήθεια, ⟨ἃ⟩ οὔτε ἐν παιδιᾷ κεῖται, οὔτε ἐν τοῖς διὰ τὸ χρήσιμον αἱρετοῖς.

XXI. Περὶ αἰδοῦς.

Εἴρηκεν μὲν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Νικομαχείων, ὅτι πάθος ἐστίν, ἀλλ' οὐχ ἕξις οὐδὲ ἀρετή, λέγει δὲ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ, καὶ δείκνυσίν γε ὅτι πάθος διά τε τοῦ ὁρισμοῦ τῆς αἰδοῦς καὶ διὰ τῶν τοῖς αἰδουμένοις συμβαινόντων. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἐπαινετὸν | αὐτὸ πάθος εἶπεν, ἐνταῦθα δὲ τοῖς μὲν νέοις 271 φησὶν εἶναι αἱρετὸν αὐτό, διότι τῆς ἡλικίας ἐχούσης εὐεμπτώτως πρὸς τὰ ἁμαρτήματα ἡ αἰδὼς πολλοῖς αὐτῶν ἐμποδὼν γίνεται, τοῖς δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν προβεβηκόσιν ἀλλότριόν φησιν αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τῷ εἶναι μὲν δὴ τὴν αἰδῶ φόβον ἀδοξίας, τὸν δὲ φόβον τῆς ἀδοξίας ἢ ἐπὶ γεγονόσιν αἰσχροῖς ἢ ἐπὶ μέλλουσιν γίνεσθαι ἢ ἐπὶ δοκοῦσιν, ὧν οὐκέτι οἱ προβεβηκότες κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς ἀρετὰς ἔχοντες πρακτικοί. ῥᾴδιον γὰρ αὐτοῖς φυλάττεσθαι καὶ ὅσα οὐκ ἔστι μὲν αἰσχρά, δοκεῖ δὲ γίνεσθαι καὶ αὐτὰ ἀδοξίας αἴτια. ἄξιον δὴ περὶ τούτου διαλαβεῖν καὶ μάλιστα, ἐπεὶ σύνισμεν αὐτοῖς ἤδη ταύτην ⟨τὴν⟩ ἡλικίαν γεγονόσιν αἰδουμένοις πολλὰ καὶ πολλάκις. εἰ μὲν οὖν ἦν λεγόμενον τὸ δεῖν καταφρονεῖν τῆς ἀδοξίας, οὐκ ἂν ἡμῖν ἔδει λόγων. ἐπεὶ δ' οὐ τοῦτ' ἐστὶν τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ κεῖται μὲν ὅτι δεῖ φυλάττεσθαι τὴν ἀδοξίαν, εἴ γε ἡ δόξα καὶ τιμὴ μέγιστον τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, λέγεται δὲ ὅτι μηκέτι ἐν ἀδοξίᾳ γίνονται οἱ μήτε ποιοῦντές τι αἰσχρὸν μήτε ποιήσαντες, λέγοιμεν ἄν τι πρὸς τὰ εἰρημένα, ἐφ' οἷς σύνισμεν αὐτοῖς αἰδουμένοις. οὐ γὰρ ἔοικεν ἡ ἀδοξία ἐπὶ τοῖς πραττο-

---

1 παιδιᾷ Vict.?: παιδείᾳ libri item v. 6. 17 καταζῆν scripsi: κατὰ τὴν VB^{1}S^1: ⟨εἶναι⟩ κατὰ S^{2}B^{2}a Sp. σπουδῆς] ς in lit. V 6 παιδιάν Vict.?: παιδείαν libri 7 τε Sp.: γε libri, quod S^{1}F coll. ante ἐπιστήμης 8 εἴη ἡμῖν a Sp. 11 ⟨ἃ⟩ οὔτε B^2 Sp.: οὔτε VS^{2}B Vict.: οὔτε ἃ S^{1}a ἐν τοῖς om. a 13 περὶ αἰδοῦς in lit. V 14 ἐν τῷ δευτέρῳ] Eth. Nic. II, 7. 1108a30 15 ἐν τῷ τετάρτῳ] Eth. Nic. IV, 15. 1128b10 19 αἰδὼς] ante ς una lit. erasa V 20 λοιπὸν αὐτό φησιν εἶναι a Sp. δὴ V^2: διὰ V^{1}a: om. B^2 Vict. Sp. 26 συνίσμεν V^1 (et v. 32) αὐτοῖσ V τὴν add. Sp. αἰδομένοις a Sp. 32 αὐτοῖς V^{2}B^2: αὐτοῖς VFB^1: αὐτοῖς αὐτοῖς a: αὐτοὶ αὐτοῖς Vict.? Sp.

μένοις μὴ καλῶς γίνεσθαι μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑποπτευομένοις καὶ τοῖς διαβληθῆναι δυναμένοις, ἃ μάλιστα ἰσχύει παρὰ | τοῖς ἀγνοοῦσιν. εἰ δὲ 272 γίνεταί τις καὶ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀδοξία, οὐκ ἀποκέκλεισται ὁ μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας τοῦ ἐν ἀδοξίᾳ δύνασθαι γενέσθαι. ἣν ἀδοξίαν εἰ δεῖ φοβεῖσθαι, ἣ οὐδὲν ἔλαττον ἐκ διαβολῶν ἢ ἐκ πράξεων γίνεται [ὁ δὲ τῆς ἀδοξίας φόβος αἰδώς], οὐκ ἀλλότριον τοῦτο ⟨τὸ⟩ πάθος οὐδὲ τῶν ἐπιεικῶν εἴη ἂν καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν προβεβηκότων, οὐδὲ κατ᾽ αὐτόν, εἴ γε δεῖ μὲν φυλάττεσθαι καὶ φοβεῖσθαι τὴν ἀδοξίαν, τοῦτο δ᾽ ἐστιν αἰδώς. ἔτι τοῖς καλῶς τε καὶ σεμνῶς βιοῦσιν τῷ πάντα αἰσχρὰ † πάντα διαβεβλῆσθαι μείζων ὁ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀδοξίας φόβος, καὶ μειζόνως αὐτὸν φυλάττονται, διὸ καὶ συμβέβηκεν τούτοις αἰδεῖσθαι μάλιστα, οἷς σφόδρα ἐστὶ τὰ αἰσχρὰ μισητά. ἡ γὰρ αἰδὼς οὐκ ἔοικεν ἁπλῶς εἶναι φόβος ἀδοξίας, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἀλλοτριότης πρὸς τὰ αἰσχρά, δι᾽ ἣν οἱ οὕτως ἔχοντες φοβοῦνται τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀδοξίαν. εἰ δ᾽ ἐστὶν τοιοῦτον ἡ αἰδώς, οὐκέτ᾽ ἂν οὐδὲ πάθος ἁπλῶς εἴη, ἀλλ᾽ ἕξις τις καὶ διάθεσις, ᾗ τὸ προειρημένον ἕπεται πάθος. τῶν γοῦν κατὰ τὴν ἡλικίαν προβεβηκότων τοὺς μὲν οὐ φυλασσομένους τὰ αἰσχρὰ οὐδ᾽ ὅλως ἂν ἴδοι τις αἰδουμένους· διὰ γὰρ συνήθειαν τῶν πραττομένων αὐτοῖς καταπεφρονήκασιν τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀδοξίας. οἱ δὲ καθαρεύοντες ἀπὸ τῶν τοιούτων μᾶλλον αἰδοῦνται τότε, ὅσῳ | πεπείκασιν 273 καὶ αὐτοὺς αἰσχρότερον εἶναι τοῖς ταύτην τὴν ἡλικίαν γεγονόσιν τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς ἀδοξίαν ἢ τοῖς νέοις.

XXII. Ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἀρεταί.

Ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἠθικαὶ ἀρεταί, δεικτέον καὶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως. εἰ γὰρ ἡ ἀρετὴ μάλιστα τῇ προαιρέσει κρίνεται, ἡ δὲ ὀρθὴ προαίρεσις ἔκ τε φρονήσεως † εἵπετο βουλεύεσθαι τῆς φρονήσεως καὶ ἠθικῆς ἀρετῆς, εἴ γε δεῖ μὲν τῷ καλῶς βουλευομένῳ τὸν σκοπὸν ὀρθὸν κεῖσθαι, εἰς ὃν περὶ τῶν συντελούντων εἰς αὐτὸν βουλεύεται, ὁρίζεται δὲ ὁ σκοπὸς ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς (οὗ γὰρ ἐφιέμεθα, περὶ τούτου βουλευόμεθα, ἡ δὲ τῶν προσηκόντων ἔφεσις ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς, ὥσπερ εἶπεν Ἀριστοτέλης), οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως οὐδ᾽ ἄνευ ἀρετῆς. ἡ μὲν γὰρ τὸ τέλος, ἡ δὲ τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. ἔτι εἰ ἀνάγκη

3 ἀποκέκλεισται B^{2}S^1 Vict.? Sp.: ἀποκέκληται VFB^1: ἀποκέκλειται G: ἀποκέκλεισθαι S^{1}a 4 εἰ δεῖ V^2 Vict. Sp.: εἴδει V^1: ἔδει Fa 5 ἣ V^2 corr. ex ἢ 5. 6 ὁ — αἰδώς circumscripsi 6 τοῦτο ⟨τὸ⟩ coni. Sp.: τοῦ Vict. πάθους Vict. οὐδὲ] fortasse οὐδενὶ 7 αὐτὸν (in mg. οἶμαι Ἀριστοτέλη V^1) V^{1}FS^{1}B^{1}G: αὐτὸν τὸν Ἀριστοτέλη λέγοντα (δηλοῦντα B^2) B^{2}S^{2}a Sp. 8 ἐστιν] στ in lit. V 9 αἰσχρὰ πάντα VFB^{1}S^1: τὰ αἰσχρὰ παρ᾽ αὐτοῖς S^{2}B^{2}a Sp. 10 τῆς] ς in lit. V 23 ἠθικαὶ] θι s. v. V 25 τε VSB^{1}FML: del. B^2: om. a Sp. εἵπετο VB^1: ἔκ τε τοῦ S^{1}FLM (τοῦ corr. ex τὸ): εἵπετο (ἕπετο a: ἕπεται Sp.) τὸ γὰρ S^{2}B^{2}a Sp. fortasse φρονήσεως ⟨καὶ ἠθικῆς ἀρετῆς⟩ εἴ γε τὸ 26 σκοπὸν] inter ο et π paull. eras. V αὐτὸν] αὐτὴν a Sp. 28 ἐφιέμεθα] ι s. v. V 29 ex gr. Eth. Nic. II, 9. 1109 a 20 sqq.

μὲν ἡντινοῦν ἀρετὴν ἠθικὴν ἔχοντα φρόνησιν ἔχειν, εἴ γέ ἐστιν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ πρακτικὴ τῶν ὡρισμένων φρονήσει τε καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν φρόνησιν ἔχοντα ἔχειν ἠθικὴν ἀρετήν, εἴ γε οἰκεῖον τῇ φρονήσει τὸ ζητεῖν, πῶς οἷόν τε τυχεῖν τοῦ δέοντος σκοποῦ, ὃν τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς ὁρίσαι· αὕτη γὰρ τῆς ὀρεκτικῆς δυνάμεως ἀρετή· | ταύτῃ γὰρ φρόνησίς τε καὶ δεινότης διαφέρουσιν, ᾗ ἡ μὲν φρόνησις τῶν πρὸς τὸν 274 ὀρθὸν σκοπὸν φερόντων ἐστὶν εὑρετική τε καὶ ζητητική, ἡ δὲ δεινότης τῶν πρὸς τὸν τυχόντα * * *

XXIII. Πῶς εἰ ⟨ἡ⟩ ἡδονή ἐστι κατὰ Ἀριστοτέλη ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος, οὐκ ἔσται καὶ ἡ εὐδαιμονία κατ᾽ αὐτὸν ἡδονή.

Εἰ οὖν ἐστιν ἡ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ ἐνέργεια ἀνεμπόδιστος ἡδονή, ταύτης δὲ πάντα ἐφίεται, ⟨οὐ⟩ διὰ τοῦτο ἤδη καὶ τέλος ἡ ἡδονὴ καὶ τὸ ζῆν οὕτως. παρ᾽ οὗ γὰρ καὶ τὸ ἀνεμποδίστως, ἐκεῖνο αἴτιον τοῦ ζῆν οὕτως. εἰ μὲν οὖν ἡδονὴ τοῦ κατ᾽ ἀρετὴν ἀνεμποδίστως ἐνεργεῖν αἰτία, ἐν ἐκείνῃ ἂν ἦν τὸ κυριώτατον ἀγαθόν, εἰ δὲ μὴ ἡδονή, ἄλλο δέ τι, ἐκεῖνο ἂν ἦν τοῦ τοιούτου βίου, ὥστ᾽ εἰ τοῦ οὕτως ἐνεργεῖν τοῖς ἀνθρώποις αἰτία μάλιστα ἡ ἀρετή (συντελεῖν γάρ τι δόξει πρὸς τὸ ἀνεμποδίστως καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης), ἐκείνη ἂν τὴν αἰτίαν ἔχοι μάλιστα ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ τοιούτου βίου. διὸ εἰ καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν τῷ ἀνθρώπῳ τεθείη ἐν ταῖς κατὰ φύσιν αὐτῷ, καθ᾽ ἣν εἰ ἄνθρωπός ἐστι, κεῖσθαι ἐνεργείαις, εἰ ἀνεμποδίστως γίγνοιντο, ἡ ἀρετὴ ἂν καὶ μάλιστα γίνοιτο τῆς εὐδαιμονίας αἰτία, καὶ 275 τοῦ τὰς οἰκείας ἐνεργεῖν ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου οὖσα αἰτία καὶ τοῦ ἀνεμποδίστως. ἔτι ⟨εἰ⟩ ἡ ἡδονὴ ἐνέργεια ὡς ἑπομένη τῇ τοῦτον γινομένῃ τὸν τρόπον ἐνεργείᾳ, ὡς ἔδειξεν ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν Ἠθικῶν, ἑπομένη δὲ ἡ ἡδονὴ τῇ τοῦτον γινομένῃ τὸν τρόπον ἐνεργείᾳ, σημεῖον ἂν μᾶλλον εἴη τοῦ παρεῖναι τὸ εὐδαιμονεῖν τοῖς οὕτως ἐνεργοῦσιν, ἀλλ᾽ οὐκ εὐδαιμονία. ἐνέργεια γὰρ ἡ ἡδονὴ λέγεται ὑπ᾽ Ἀριστοτέλους, οὐχ ὡς αὐτὴ κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον οὖσα ἐνέργεια, ἀλλ᾽ ὡς ἐπ᾽ ἐνεργείᾳ τὸ εἶναι ἔχουσα καὶ μὴ δυναμένη χωρὶς ταύτης γίνεσθαι. διὸ ὡς τὸ ἐνέργεια εἶναι ἀνεμπόδιστος ἔχει, οὕτως ἂν ἔχοι καὶ τὸ εἶναι εὐδαιμονία. ἐνέργεια δέ ἐστιν ἀνεμπόδιστος τῷ τοιαύτῃ παρακολουθεῖν ἐνεργείᾳ, καὶ εὐδαιμονία ἐστὶ τῷ παρα-

---

1 ἡντινοῦν] pr. ν in lit. V ἡ om. a Sp. 5 αὕτη M: αὐτὴ (erat αὕτη) V: αυτη L: αὐτὴ a Sp. 8 δοκεῖ μοι ἐλλιπὲς εἶναι G in mg. 9 εἰ ἡ Vict.? Sp.: εἰ V: ἡ Sa ἐνεργεία a 12 εἰ οὖν ἐστιν a Sp.: ἢ οὐκ ἔτι VB: ἢ οὐκ ἔστιν FS φυσιν V 14 ἐφιεται V οὐ add. Schwartz 15 αιτιον V 16 ⟨ἦν⟩, ἐν coni. Sp. 18 fortasse ⟨αἴτιον⟩ τοῦ 21 καὶ om. a Sp. 22 fortasse ⟨καὶ⟩ καθὸ ἄνθρωπός ἐστι, οἰκείαις ἐν. εἰ om. a Sp. 23 γίνοιτο a 25 ἔτι ⟨εἰ⟩ ἡ Vict. Sp.: ἔτι ἡ VSFB²a: ἔτι εἰ B¹ ἐνέργεια] α s. v. V 26 τρόπον] ν in lit. V ἐν τῷ τελευταίῳ] Eth. Nic. X, 4. 5. 1174 b 14 sq. ἡ om. a Sp. 27 εἴη] εἴ in lit. V ἐνεργείᾳ B²a Sp.: ἐνεργείας VB¹ 29 ἡδονη V αὐτη V 31 ἐνεργείᾳ a

κολουθεῖν τῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ εἶναι σημεῖον τῆς παρουσίας αὐτῆς. ὅσον δὲ πρὸς τὸ ἀνεμποδίστως ἐνεργεῖν δεόμεθα πρὸς τὰς ἀρετάς, καθ' ἃς τὰς τοιαύτας ⟨δεῖ⟩ ἐνεργεῖν ἐνεργείας, τοσοῦτον ἀπολείπεται καὶ ἡ κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια τοῦ τὸ πλέον ἔχειν ἐν αὐτῇ. ὅτι μὲν ἀνδραποδῶδες τὸ τὴν εὐδαιμονίαν τίθεσθαι ἐν ταῖς σωματικαῖς ἡδοναῖς καὶ τῷ ἀπολαυστικῷ βίῳ, ἱκανῶς αὐτὸς ἐνεδείξατο διὰ τοῦ τά τε ἀνδράποδα καὶ τὰ βοσκήματα τὸν τοιοῦτον βίον κρίνειν, καὶ ἔτι διὰ τοῦ Σαρδαναπάλου· ὅτι δὲ μηδὲ ἐν ταῖς | κατὰ ψυχὴν ἐνεργείαις αἱ ἐνέργειαι τῆς ἡδονῆς χάριν, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ τῶν 276 ἐνεργειῶν, δῆλον. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα ἡδεῖαι αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι, ἀλλ' οὐ τῆς γε ἡδονῆς ἕνεκα σπουδάζονται, ἀλλ' ἔμπαλιν. τὰς μὲν γὰρ κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας αἱρούμεθα, κἂν λύπης καὶ πόνων αἰτίαι γίνωνταί ποτε, ὡς ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἐνεργειῶν γίνεται, ἡδονὰς δὲ αἰσχρὰς οὐδέποτε αἱρεῖσθαι εὔλογον, ὥστε εἰ αἱ μὲν κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι αἱρεταί, κἂν μετὰ λύπης ὦσιν, ὃ ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἡδονῇ, αἱ δὲ ἡδοναὶ οὐδέποτε αἱρεταὶ μετὰ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ τε καὶ τῷ καλῷ, δῆλον ὡς τὰς ἡδονὰς διὰ τὰς ἐπὶ ταῖς κατ' ἀρετὴν γινομένας ἐνεργείαις αἱρούμεθα, καὶ διὰ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας. μάλιστα δ' ἂν διακριθείη τοῦτο, εἰ τῇ φύσει ἐπακολουθήσαντες κατανοήσαιμέν τε καὶ λάβοιμεν, πότερον ποτέρου χάριν ἡ φύσις ἡμῖν εὐθὺς γινομένοις ἔδωκεν τὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν ἡδονήν, ἢ τὴν ἡδονὴν διὰ τὰς ἐνεργείας. ἀλλὰ μὴν γνώριμον τὸ τὴν ἡδονὴν τοῖς ζῴοις διὰ τὰς ἐνεργείας ὑπὸ τῆς φύσεως δεδόσθαι, εἰ μέλλοι σώζεσθαι· ἀδύνατον γὰρ αὐτοῖς μὴ τρεφομένοις. τούτῳ τὴν ἐπὶ ταῖς τροφαῖς ἡδονὴν ἔχομεν παρ' αὐτῆς, δι' ἣν ἡδονὴν ζητοῦμέν τε τὴν τροφὴν μὴ παροῦσαν καὶ παρούσῃ χρώμεθα, τὴν ἀπὸ τῶν βελτιόνων ἀσχολίαν γινομένην ποτὲ διὰ ταύτης παραμυθούμενοι. παντάπασιν γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τρέφεσθαι ἡμᾶς μὴ ὡς σωθησο|μένους διὰ τούτου, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐπ' αὐτῷ. ἀλλὰ 277 καὶ τὴν ἐπιγινομένην τοῖς ἀφροδισίοις ἡδονήν, εἴ τις φυσικῶς ἐξετάζοι, οὐκ ἄλλου χάριν εὑρήσει παρεσπαρμένην ἢ τῆς τεκνοποιΐας, ὅπως ὑπὸ τῆς ἡδονῆς παραπεμπόμενα τὰ ζῷα μὴ ὀκνῇ πρὸς τὸν συνδυασμόν, ὃς αἴτιος τῆς κατ' εἶδος τοῖς ζῴοις ἀιδιότητος, δι' ἣν καὶ αὐτὸν συμβαίνει τὸν κόσμον ὅμοιον ἀεὶ μένειν ἑαυτῷ. εἰ δὲ φανερῶς ἐπὶ τούτων αἱ ἡδοναὶ τοῖς ζῴοις γίνονται τῶν ἐνεργειῶν χάριν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν τῶν κατὰ φύσιν οὕτως ἔχειν εὔλογον. ὅτι δὲ ἐφ' ὧν συνυπάρχει τό τε καλὸν καὶ ἡ ἡδονή, οὐ τὸ καλὸν τῆς ἡδονῆς χάριν αἱρετόν, ἀλλ' ἡ ἡδονὴ τοῦ καλοῦ, δῆλον (ὡς ἐμνήσθημεν ἤδη) ἐκ τοῦ, εἰ ἦν τῆς ἡδονῆς χάριν

---

2 ταῖς ἀρεταῖς Schwartz 3 δεῖ add. S²B²a Sp. 4 τοῦ τὸ B²a Sp.: τοῦτο VFB¹ πλεῖον a Sp.: τέλεον Schwartz αὐτῇ V μὲν οὖν V²B Vict. Sp. 6 ἐνεδείξατο] Eth. Nic. I, 3. 1095b14 sqq. 7 Σαρδανάπαλου V 8 χάριν coll. ante τῆς FSa 9 ἥδειαι V¹ 10 γε Diels: τε libri: om. a Sp. 16 διὰ τὰς om. a ἐπὶ] ἐν a Sp. γινομένας (ας in lit. B) Ba Sp.: γινομέναις VF 22 τούτῳ VB¹: τούτων S¹F: ζῆν. διὸ S²B²a Sp.: fortasse τοῦτό τοι cf. de an. 8,25. 97,1 25 παραμυθούμενος V¹ (corr. V²) 30 αὐτὴν V¹ (corr. V²) συμβαίνει] μβ in lit. V 33 συνυπάρχει] υ pr. in lit. 4—5 litt. V 34 τὸ ζήτημα τοῦτο γέγραπται αὐτολεξὶ δι' ὅλου τοῦ κ̅ς̅ κεφαλαίου V mg. cf. infra 151,17 sq.

αἱρετὸν τὸ καλόν, ὡς ἐκείνης μὲν οὔσης τέλους τε καὶ δι' αὐτὴν αἱρετοῦ, ὡς ποιητικοῦ δὲ τῆς ἡδονῆς τοῦ καλοῦ τὸ αἱρετὸν ἔχοντος, ὁμοίως τῷ καλῷ τὸ αἰσχρὸν αἱρετὸν γίνεσθαι, ἐπεὶ καὶ τοῦτο ποιητικὸν ἡδονῆς. οἷς γὰρ τὸ αἱρετὸν ὡς ποιητικοῖς, τούτοις τὸ γινόμενον ὑπ' αὐτῶν τῆς αἱρέσεως μέτρον. ἢ γὰρ οὐ χρὴ λέγειν γίνεσθαί τινας καὶ ἐπ' αἰσχραῖς πράξεσιν ἡδονάς, ἀλλ' ἐπὶ μόναις ταῖς καλαῖς, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀληθῶς αἱρετὸν ἔσται καὶ τὸ αἰσχρὸν ὁμοίως τῷ καλῷ, εἰ ἡ γινομένη ὑπ' αὐτῶν ἡδονὴ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν | αἰτία. εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, προξενοῦν ἡμῖν πᾶσαν 278 πρᾶξιν αἰσχρὰν ὡς οὐδὲν ἔλαττον τῆς καλῆς αἱρετὴν ⟨ἢ καὶ μᾶλλον⟩. εἰ καὶ μᾶλλον αὕτη καὶ πλείοσι παρασκευάζει τὰς ἡδονάς, οὐδ' ἂν τὸ καλὸν εἴη διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρετὸν ὡς ἐκείνης ποιητικόν. εἰ δὲ δεῖ μὲν εἶναι ἢ διὰ τὴν ἡδονὴν τὸ καλὸν αἱρετόν, ἢ διὰ τὸ καλὸν τὴν ἡδονήν, μὴ ἔστι δὲ τὸ καλὸν διὰ τὴν ἡδονήν, εἴη ἂν ἡ ἡδονὴ τὸ αἱρετὸν παρὰ τοῦ καλοῦ λαμβάνουσα. οὐ γὰρ δὴ ταὐτὸν οἷόν τε λέγειν εἶναι τὸ καλόν τε καὶ τὴν ἡδονήν, ἐφ' ὧν συνυπάρχει τε καὶ ἅμα ἐστὶν ἀλλήλοις. εἰ γὰρ εἴη ταὐτὸν αὐτοῖς τὸ εἶναι, καὶ ἀντιστρέφειν αὐτὰ ἀλλήλοις ἀνάγκη, ὡς πᾶν τὸ καλὸν ἐν τῷ καλὸν εἶναι καὶ τὸ ἡδὺ εἶναι ἔχειν καὶ πᾶν τὸ ἡδὺ ἅμα τε ἡδὺ εἶναι καὶ καλόν. εἰ δὲ ψεῦδος τὸ λέγειν πᾶσαν ἡδονὴν εἶναι καλὸν τῷ μηδὲν ἔλαττον ὁρᾶν τὰς ἡδονὰς γινομένας ἐπ' αἰσχραῖς ἐνεργείαις, οὐδ' ἂν ⟨αἱ⟩ ἐπὶ ταῖς καλαῖς ἐνεργείαις ἡδοναὶ γινόμεναι αἱ αὐταὶ εἶεν ταῖς ἐφ' αἷς γίνονται ἐνεργείαις. τὸ γὰρ ὁμοῦ μὲν λέγειν τὰς ἡδονὰς μόνας εἶναι δι' αὑτὰς αἱρετάς, τῶν δ' ἄλλων αἱρετῶν ἕκαστον ἐφ' ὅσον εἰς ἡδονήν τι συντελεῖ, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ αἱρετὸν ἔχειν, ὁμοῦ δὲ τὸ μὲν καλὸν αἱρετὸν εἶναι λέγειν ὡς ποιητικὸν ἡδονῆς, μηκέτι δὲ καὶ τὸ αἰσχρὸν φάσκειν αἱρετὸν γίνεσθαι διὰ τὴν γινομένην ἡδονὴν ὑπ' αὐτοῦ, οὐχ ὁμολογούμενα | λεγόντων, ἀλλ' ἀπιθάνως ἀρνουμένων οἷς συγχωροῦσι διὰ τῶν αἱρέσεων 279 οὕτως ἔχειν. οὐδεὶς γὰρ μὴ τοῦτον παρεσκευασμένος τὸν τρόπον οὕτως ἀτόπου προΐσταται δόξης. τὸ γὰρ λέγειν τὰς μὲν ἐπὶ ταῖς καλαῖς ἐνεργείαις γινομένας ἡδονὰς εἰλικρινεῖς τε εἶναι καὶ ἀμίκτους ταῖς ἐναντίαις λύπαις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς ποιητικὰς αὐτῶν ἐνεργείας ἔχειν τὸ αἱρετόν, τὰς δ' ἐπὶ ταῖς αἰσχραῖς ὀλίγον ἐχούσας τὸ τέρπον πολλὰ ἔχειν καὶ πλείω τὰ λυποῦντα, διὸ μηδὲ τὰς ἐνεργείας εἶναι τὰς τοιαύτας αἱρετὰς οὔσας ποιητικὰς λύπης μᾶλλον ἢ ἡδονῆς, πῶς οὐ συνδιαιρούντων ἐστὶ ταῖς ἐνεργείαις ἐφ' αἷς γίνονται τὰς ἡδονὰς καὶ οὐχ' ὁμοειδεῖς φυλασσόντων; εἰ

1 το καλον V μενούσης a δι' αὐτὴν a Sp.: δι' αὐτῆς S[1]F: διὰ αὐτὴν V 2 ἔχοντες a 3 αἱρετὸν om. a Sp. 4 ὑπ' in lit. V 6 ἢ εἰ μὴ V[2]SBFa Sp.: εἴη μὴ V[1] ἀληθὲς a Sp. 9 ἢ καὶ μᾶλλον add. B[2], recte cf. 151,29 9. 10 εἰ καὶ] ἢ καὶ a: εἰ infra 10 αὕτη V[2]B: αυτη V[1]: αὐτὴ Sa Sp.: αὐτῇ F παρασκευάζει (παρασκευάζοι V[2]B[2] infra) τὰς S[2]V[2]B[2]a infra: παρασκευάζοντας V[1]S[1]F 11 καὶ ἢ a Sp. 12 ἡ V 13 ἡ om. a Sp. ἡδονὴ] ἡ s. v. V 16 alt. τὸ Fa Sp.: τε VB infra 20 αἱ ante ἐπὶ add. V[2]B infra ἡδοναὶ] αι in lit. V αἱ αὐταὶ V[2]SFBa Sp. infra: αὗται V εἶεν] ῖε in lit. V 22 αὐτὰς V 26 ἐστιν, ἀλλ' Vict. ἀλλ' ἀπιθάνως Sp.: ἀλλὰ πιθανῶς V(et infra)FB: ἀλλ' ἀπιθανῶς Sa 31 τερπνὸν a Sp. 33 πῶς οὐ συνδιαιρούντων in lit. B[2] Vict. Sp. infra: ὁπωσοῦν διαιρούντων libri ἐστι] ἐπὶ Sp.

γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ τοῖς καλοῖς τοιαῦται, αἱ δ' ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς τοιαῦται, εἴη ἂν τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ αἴτια τῆς τῶν ἡδονῶν διαφορᾶς. οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡδονῶν ταῖς ἐνεργείαις ἐστὶ τὸ αἱρετόν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν ταῖς ἡδοναῖς, καὶ εἶεν ἂν ἄλλαι μὲν τῷ εἴδει αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, ἄλλαι δὲ αἱ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν, εἴ γε πᾶσαι μὲν αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν καθαραί τε καὶ ἄμικτοι καὶ μηδεμιᾶς μετανοίας ἢ λύπης αἴτιαι εἰδοποιούμεναι ταῖς τοιαύταις ἐνεργείαις, πᾶσαι δὲ αἱ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν μικταί τε καὶ ἐν μεταμελείᾳ. οὕτως δὲ ἐχουσῶν τῶν ἡδονῶν πρὸς τὰς ἐνεργείας πρόδηλον, ὅτι μὴ παρὰ τῶν ἡδονῶν ταῖς ἐνεργείαις τὸ αἱρετόν, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐνεργειῶν ταῖς ἡδοναῖς, ταῖς μὲν τὸ αἱρετόν, ταῖς δὲ τὸ φευκτόν, εἴ γε φευκταὶ αἱ πλέον τοῦ ἥδοντος τὸ λυποῦν ἔχουσαι, τοιαῦται δὲ πᾶσαι αἱ ἐπὶ ταῖς αἰσχραῖς ἐνεργείαις.

XXIV. Πῶς αἱ ἀρεταὶ δι' αὑτὰς αἱρεταί.

Καὶ πῶς τις ἂν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας δι' αὑτὰς αἱρετὰς εἶναι λέγοι, εἴ γέ εἰσιν ἡμῖν αἱρεταὶ διὰ τὴν τῶν ἀμέτρων παθῶν ἀποσκευήν; (καὶ γὰρ τὴν μὲν ἀνδρίαν αἱρούμεθα, ὅπως μετρεῖν δυνώμεθα τούς τε φόβους καὶ τὰ θάρρη, τὴν δὲ σωφροσύνην, ὅπως τὰς δι' ἁφῆς λύπας τε καὶ ἡδονάς· αἱρούμεθα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἑκάστην ἢ ἐπὶ παθῶν τινων μέτρον ἢ ἐπὶ πράξεων· τὴν μὲν γὰρ ἐλευθεριότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐπὶ τῷ μετρεῖν δύνασθαι τὰς πράξεις, ἃς διὰ δόσεώς τε καὶ λήψεως χρημάτων ἐνεργοῦμεν, τὴν δὲ μεγαλοψυχίαν τε καὶ φιλοτιμίαν ἐπὶ τῇ συμμέτρῳ καὶ κατ' ἀξίαν τῶν τιμῶν αἱρέσει, τήν τε πραότητα ἐπὶ τῷ περὶ τὰς ὀργὰς συμμέτρῳ, αἱρούμεθα δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, διότι ἐστὶ σωστικὴ τῆς κοινωνίας οὔσης ἡμῖν κατὰ φύσιν, εἴ γέ ἐσμεν φύσει κοινωνικοί τε καὶ πολιτικοί). ὡς γὰρ οὐ δι' αὑτὴν | αἱρετὴ ἡ οἰκοδομική, ὅτι ἐστὶν αἱρετὰ τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲ ἡ παλαιστικὴ δι' αὑτήν ἐστιν αἱρετὴ διὰ τὸ τοῦ καλῶς παλαίειν εἶναι ποιητική, οὐδὲ τῶν ἀρετῶν εἴη τις ἂν δι' αὑτὴν αἱρετή, εἰ τὸ αἱρετόν ἐστιν αὐταῖς παρὰ τῶν γινομένων δι' αὐτῶν. ἢ εἰ μὲν ἦν ἄλλο μὲν τὸ δι' ὅ φαμεν ἑκάστην τῶν ἀρετῶν εἶναι αἱρετήν, ἄλλο δὲ αὐτὴ ἡ ἀρετή, εὐλόγως ⟨ἂν⟩ ἀνῃρεῖτο τὸ εἶναι αὐτῶν ἑκάστην δι' αὑτὴν αἱρετήν, εἰ δέ ἐστιν ἑκάστη τῶν ἀρετῶν τὸ εἶναι ἐν τούτῳ δι' ὅ ἐστιν αἱρετή, εἴη ἂν εὐλόγως λεγόμενον τὸ εἶναι τὰς ἀρε-

7 αἰσχρῶν] κακῶν S¹F μικταὶ] λυπηραὶ Sa 14 δι' αὐτὰσ V 15 αἱρεταὶ FB²a Sp.: ἀρεταὶ VB¹ 16 καὶ B²: εἰ libri δυνώμεθα om. a 19 μέτρον B² Sp.: μέτρων libri 20 τὴν om. SFa ἃς διὰ V: αἱ διὰ Vict. Sp.: διὰ SFMLa 22 τε] δὲ coni. Sp. 24 κοινωνίας coll. post φύσιν a Sp. (⟨τῆς⟩ οὔσης Schwartz) 26 αἱρετὴ V¹ (corr. V²) 27 αὐτὴν V αἱρετη V 28 ἐν αὐταῖς a Sp. 29 δι' αὐτῶν V¹FS¹M² (sed αὐτῶν) L: δι' αὑτάς V²B¹: δι' αὐτάς B²S²a Sp.: ὑπ' αὐτῶν M¹ ἑκάστην V²BS²a Sp.: ἑκάστης V¹FS¹ML 30 αἱρετήν V²B²S²a Sp.: αἱρετή V¹: ἀρετή FS¹ML ἂν addidi 31 δι' αὐτὴν V¹ in mg. ἑκάστη] ι adscripsit V² τῶν] ν s. v. V τὸ] τῷ Vict.? Sp.

τὰς δι᾽ αὑτὰς αἱρετάς. ὡς γὰρ εἰ ἦν ἡ οἰκοδομικὴ οἰκία, δι᾽ ἣν ἐστιν αἱρετή, ἦν ἂν δι᾽ αὑτὴν αἱρετή, οὕτως καὶ τῶν ἀρετῶν ἑκάστη, εἰ ἔστιν ἡ αὐτὴ τούτῳ δι᾽ ὃ ἐστιν αἱρετή, εἴη ἂν δι᾽ αὑτὴν αἱρετή, καὶ ἔτι μᾶλλον καὶ φανερώτερον, εἰ ἕκαστον τῶν κατ᾽ αὐτὰς ἔχοι τὸ αἱρετὸν ἐν αὑτῷ καὶ μὴ διὰ τὴν ἐπ᾽ ἄλλο τι ἀναφοράν, ὡς ἡ οἰκία, δι᾽ ἣν ἡ οἰκοδομικὴ ἔχει τὸ αἱρετόν, διὰ γὰρ τὴν γινομένην ἀπ᾽ αὐτῆς σκέπην χειμῶνός τε καὶ θέρους. ὅτι δὲ αἱ ἀρεταὶ αἱ αὐταὶ τούτοις δι᾽ ἃ αἱρετὰς αὐτὰς εἶναί φαμεν, δῆλον ἐκ τοῦ εἶναι μὲν αὐτὰς μεσότητας παθῶν τε καὶ πράξεων, τὴν μὲν ἀνδρίαν φόβου τε καὶ θάρρους, τὴν δὲ σωφροσύνην λύπης τε καὶ ἡδονῆς τῶν δι᾽ ἁφῆς, τὴν δὲ ἐλευθεριότητα δόσεως καὶ λήψεως χρημάτων, ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λόγος, | 282 ὥστε εἰ ἐν τούτοις τὸ εἶναι αὐταῖς, δι᾽ ἅ εἰσιν αἱρεταί, εἶεν [δ᾽] ἂν δι᾽ αὑτὰς αἱρεταί, καὶ ἔτι μᾶλλον δι᾽ αὑτάς, ὅτι μὴ δι᾽ ἄλλο τι ἡμῖν αἱρεταὶ αἱ μεσότητες αἱ περὶ φόβους τε καὶ θάρρη, ἀλλὰ δι᾽ αὑτὴν ἑκάστη. τὸ γὰρ ἐν αὑτῷ καὶ τῇ αὑτοῦ φύσει τὸ αἱρετὸν ἔχον, τοῦτο δι᾽ αὑτὸ αἱρετόν, τοιαῦται δὲ αἱ μεσότητες αἱ περὶ τὰς κατὰ φύσιν ἡμῖν πράξεις. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εἰ μὲν τοῖς ἀνθρώποις ἡ σωτηρία τῆς τε πολιτικῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς μὴ δι᾽ αὑτὰ αἱρετά, ἀλλὰ δι᾽ ἄλλο τι, οὐδ᾽ ἂν ἡ δικαιοσύνη, οὖσα μεσότης τούτων ἐν οἷς ἐστι ἡ σωτηρία τῶν προειρημένων, εἴη ἂν δι᾽ αὑτὴν αἱρετή, καθ᾽ οὓς τοῦτ᾽ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη. εἰ δέ ἐστιν ἡ κοινωνία καὶ ἡ σωτηρία ταύτης δι᾽ αὑτὴν τοῖς ἀνθρώποις αἱρετή, εἴη ἂν καὶ ἡ δικαιοσύνη δεικνυμένη δι᾽ αὑτὴν αἱρετή, καθό ἐστι μεσότης καὶ ἰσότης τοῦ τε ἐν ταῖς νομαῖς καὶ τοῦ ἐν τοῖς συναλλάγμασιν ἴσου, ἐν οἷς ἡ σωτηρία τῆς πολιτικῆς τε καὶ πρώτης κοινωνίας. ἀλλὰ μὴν ὅτι δι᾽ αὑτὸ τοῖς ἀνθρώποις αἱρετὸν ἡ κοινωνία, γνῶναι πρόχειρον ἀπό τε τοῦ κατὰ φύσιν αὐτοῖς εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὗ σημεῖον φανερώτατον τὸ τούτῳ μάλιστα τῶν ἄλλων ζῴων τὸν ἄνθρωπον διαφέρειν, ὃ μόνον ἐστὶν αὐτῷ χρήσιμον ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους κοινωνίᾳ. ἴδιον μὲν γὰρ ὁ λόγος αὐτοῦ, τούτου δὲ χρεία πρὸς μήνυσιν τοῖς πλησίον τῶν ἰδίων νοημάτων τε καὶ παθῶν. ἐναργὲς | 283 δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ μηδὲ ἐπ᾽ ὀλίγον δύνασθαι ζῆν ἄνθρωπον μόνον γενόμενον. διότι δὲ ἐν κοινωνίᾳ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ εἶναι καὶ ὁ λόγος τούτου χάριν, ἀρίστη δὲ καὶ τελειοτάτη τῶν κατὰ λόγον γινομένων κοινωνιῶν ἡ

---

1 αυτὰσ V ὡς] ς in lit. V εἰ ἦν ἡ scripsi: εἰ ἦν ἡ V^2: εἴην V^1: εἰ ἦν BS^2a Sp.: ἦν FS^1ML 3 αυτη V^1 (corr. V^2) αιρετὴ V^1 (corr. V^2) αυτὴν V^1 (corr. V^2) 4 αἱρετὴν Sp. ἐν αὑτῷ V^2: ἐν αὐτῷ V^1BSF: ἐπ᾽ αὐτῷ (ἐφ᾽ αὑτῷ coni. Sp.) MLSFa Sp. 6 τὴν] ν in lit. V 7 pr. αἱ in lit. V ἃ Sp.: ὃ libri 10 τῶν] ῶν in lit. V καὶ in lit. V 11 αὐτὸς] ὁ in lit. V ὥστε] ὥσ in lit. V 12 δ᾽ del. B^2 Sp. 13 αυτας V^1 (corr. V^2) αἱρεταὶ V^2S^2a Sp.: αἱρετὸν V^1FS^1ML 14 αυτὴν V^1 (corr. V^2) τὸ γὰρ s. v. V αὐτῷ V αὐτοῦ V 15 αυτὸ V^1 (corr. V^2) 17 σωτηρία] ante α una litt. erasa V 18 αὐτὰ (αυτὰ V^1) αἱρετά] αὐτὴν αἱρετή B^2S^2a Sp. 19 ἡ om. a Sp. αυτὴν V 21 αυτὴν V^1 (corr. V^2) εἴη] εἴ in lit. V 22 αυτὴν V^1 (corr. V^2) τοῦ τε VB: τουτέστιν SFMLa Sp. 23 νόμοις a 26 τούτῳ B^2 (in lit.) SFMa Sp.: τούτων (των s. v.) VF^2: τοῦτο L 26. 27 ἄλλων] ἄ in lit. V

πολιτική, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρίστων ἡ τῶν κατὰ φύσιν ἑκάστῳ κρίσις, εἴη ἂν ὁ ἄνθρωπος λογικόν, οὕτως δὲ καὶ πολιτικόν, καὶ τὸ σώζειν δὲ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν εἴη ἂν αὐτῷ μάλιστα κατὰ φύσιν τε καὶ αἱρετὸν δι᾿ αὐτό, τοιοῦτον δὲ ἡ δικαιοσύνη.

XXV. Ἐπιδρομή, πόθεν ἡ τῶν ἀρετῶν εὕρεσίς τε καὶ σύστασις.

Ἐπεὶ ἡ εὐδαιμονία τοῖς ἀνθρώποις σκοπός, καὶ δεῖ πάντα πράττειν, ὅπως ταύτην κτησαίμεθα ὡς τέλος τε καὶ μέγιστον τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, ἀδύνατον δὲ τὸ πράττειν τινὰ ὡς εἴς τι συντελοῦντα ἢ ὅλως γνωρίζειν τὰ δι᾿ ὧν οἷόν τε τυχεῖν τινος σκοποῦ ἀγνοουμένου τοῦ σκοποῦ (ἀρχὴ γὰρ τῆς εὑρέσεως τῶν εἰς τὸν σκοπὸν συντελούντων καὶ τῶν ἐκείνου χάριν γινομένων πράξεων ⟨ἡ⟩ γνῶσις τοῦ σκοποῦ, διὸ καὶ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἀρχὴ τὸ γνῶναι, τί ποτ᾿ ἐστὶν εὐδαιμονία, ἧς χάριν ἡμᾶς δεῖ πάντα πράττειν), ἐζητήσαμεν, τί ποτέ ἐστιν εὐδαιμονία, καὶ εὑρόντες ἑκάστου τῶν ὄντων τὸ ἀγαθὸν ὂν ἐν τῇ οἰκείᾳ | ἐνεργείᾳ τῇ καθ᾿ ὅ ἐστιν αὐτῷ τὸ εἶναι 284 τούτῳ ὅ ἐστιν, εἰ εὖ γίνοιτο· ἐπί τε γὰρ τῶν φύσει συνεστώτων τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τέχνην, μιμεῖται τὴν φύσιν· τοῦ τε γὰρ ἵππου τὸ ἀγαθὸν τοιοῦτον, εἴ γέ ἐστιν μὲν οἰκεῖον ἔργον αὐτῷ καθὸ ἵππος ἐστὶ τὸ τρέχειν, ἀγαθὸν δὲ αὐτῷ τὸ εὖ τρέχειν, ὁ δ᾿ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ κυνός· εἴτε γὰρ τὸ φυλάττειν, εἴτε τὸ θηρᾶν ἔργον κυνός, εἴτε τῶν μὲν τοῦτο, τῶν δὲ ἐκεῖνο, καὶ τὸ ἀγαθὸν αὐτοῖς ἐν τῷ εὖ ταῦτα ποιεῖν· ἀλλὰ καὶ τῷ οἰκοδόμῳ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος ἐν τῷ εὖ οἰκοδομεῖν, ἐπεὶ καὶ ἔργον τὸ οἰκοδομεῖν αὐτῷ, καὶ ἐπεὶ ἐφ᾿ ἑκάστῳ τὸ ⟨τέλος⟩ τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῷ ἔργῳ παρὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς περιγίνεται, ἑκάστου τὸ τέλος ἐν τῷ τὸ οἰκεῖον ἔργον ποιεῖν κατ᾿ ἀρετήν. εἰ δὲ τοῦτο, εἴη ἂν καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀγαθόν τε καὶ τέλος ἐν τῷ κατ᾿ ἀρετὴν [καὶ] οἰκείαν τὰς καθὸ ἄνθρωπός ἐστιν ἐνεργείας ἐνεργεῖν. ἀλλὰ μὴν οἰκεῖαι ἐνέργειαι ἀνθρώπου αἱ γινόμεναι κατὰ ψυχὴν λογικήν· τὸ γὰρ ἀνθρώπῳ εἶναί ἐστιν ἐν τῷ ζῆν τε καὶ κατὰ λογικὴν ψυχὴν ἐνεργεῖν. εἰ δὲ τοῦτο, εἴη ἂν καὶ τὸ τέλος αὐτῷ ἐν τῷ κατ᾿ ἀρετὴν ψυχῆς λογικῆς ἐνεργεῖν, ὥστε εἴη ἂν ἡ εὐδαιμονία, ἐπειδὴ αὐτὴ τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀγαθόν τε καὶ τέλος, ἐνέργεια κατ᾿ ἀρετὴν ψυχῆς λογικῆς, προσκει|μένου τοῦ 285 γε ἐν βίῳ τελείῳ (οὐδὲν γὰρ τέλειον ἐν ἀτελεῖ) καὶ ἔτι τοῦ ἐν προηγουμένοις διὰ τὸ δεῖσθαι ὀργάνων τὰς προηγουμένας τε καὶ βουλευτὰς ἐνεργείας. ὄντος δὲ τούτου σκοποῦ, δῆλον ἐκ τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ καὶ

---

3 εἴη ἂν om. a αὐτὸ (αυτὸ V^1)] αὐτὸν a 8 δὲ τὸ FSa Sp.: δέ τι VB 10 ἡ add. V^2M 13 αὐτῷ a Sp. 14 τούτῳ] τοῦτο B^2 15 εἴ γε ἡ τέχνη ante μιμεῖται add. S^2B^2a Sp. fortasse recte 21 τέλος add. V^2BS^2a Sp. 22 παραγίνεται Vict.? Sp. 23 ἔσται ἐν a Sp. 24 καὶ del. V^2 τὰς οἰκείας [τὰς] Diels 24. 25 οἰκεῖον a Sp. 25 ἐνεργεῖν] γ in lit. 2 litt. V 26 τῷ γὰρ B coni. Sp. ἀνθρώπῳ VBM coni. Sp.: ἄνθρωπον FL: ἀνθρώπου Sa 29 ἂν καὶ ἡ Vict. Sp. αὕτη Diels 31 γε] τε a Sp. τελείῳ SFa Sp.: τελείου VB 32 βουλευτὰς Sp.: βουλητὰς libri

γνώσεως τὸ δεῖσθαι πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς εὐδαιμονίας τῶν τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀρετῶν, ζητοῦντες ⟨δὲ⟩ τίνες εἰσίν, εὐλόγως πρῶτον ἤλθομεν ἐπὶ τὸ ἰδεῖν, τίς ποτ' ἐστὶν ἡ λογικὴ ψυχή, ἐπεὶ τὴν ταύτης ζητοῦμεν ἀρετήν. διττὴ δὴ ἡ λογικὴ δύναμις εὑρέθη, ἡ μέν τις ἄλογος μὲν καθ' αὑτήν, λογικὴ δὲ τῷ πείθεσθαί τε δύνασθαι λόγῳ καὶ ὑπὸ λόγου ῥυθμίζεσθαι (τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ ἐν ἡμῖν ὀρεκτικὴ ψυχή), ἡ δέ τίς ἐστι λογικὴ τῷ αὐτὴν λόγον ἔχειν ἐν αὑτῇ, καὶ ἔστιν ἑκατέρας τῶν προειρημένων δυνάμεων οἰκεία τις ἐνέργεια καὶ ἀρετή, καθ' ἣν τὸ εὖ ἐν τῇ οἰκείᾳ ἐνεργείᾳ γίγνεται, τῆς μὲν ὀρεκτικῆς αἵ τε πράξεις καὶ αἱ κατὰ πάθη κινήσεις, ἀρεταὶ δὲ ἃς ἠθικὰς καλοῦμεν ἀπὸ τοῦ διὰ ἐθῶν τινων ἐγγίγνεσθαι, τῆς δὲ διανοητικῆς ἐνέργειαι μὲν αἱ γνώσεις τῆς φύσεως τῶν γενητῶν καὶ ὅλως τῶν ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. ἀρετὴ δὲ καθ' ἣν ἡ γνῶσις τῆς ἐν τούτοις ἀληθείας, τῆς δὲ νοητικῆς ἐνέργεια μὲν ἡ γνῶσις τῶν ἀιδίων οὐσιῶν, ἀρετὴ δὲ καθ' ἣν ἡ τούτων | ἀληθὴς γίνεται γνῶσις. 286
οὕτως δὲ τῶν ἀρετῶν διῃρημένων, τίς ἐστιν ἑκάστη καὶ τί ἔργον αὐτῆς καὶ τίς ἡ εἰς εὐδαιμονίαν συντέλεια, ἀπὸ τῶν ἔργων τε καὶ ἐνεργειῶν τῶν ἑκατέρας τῆς λογικῆς δυνάμεως εὑρίσκεται. ἔργον τοίνυν τῆς μὲν ὀρεκτικῆς δυνάμεως αἱ πράξεις αἱ περὶ ἡδονάς τε καὶ λύπας, τὰς μὲν αἱρουμένης τε καὶ διωκούσης, τὰς δὲ ἀποστρεφομένης, καὶ ἐπεὶ πέφυκεν ἐν τοῖς τοιούτοις πᾶσιν, ἐν οἷς ἐστιν ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις, ἡ μὲν ἀμετρία φθαρτικὴ εἶναι τοῦ ἐν ἑκάστοις αὐτῶν εὖ. τοιοῦτον δὲ ἥ τε ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, ἡ δὲ συμμετρία σωστικόν τε τοῦ εὖ καὶ ποιητικόν (ὡς δῆλον ἐπί τε τῶν γυμνασίων καὶ τῶν τροφῶν· καὶ γὰρ αἱ τῶν γυμνασίων ὑπερβολαί τε καὶ ἔνδειαι τῆς εὐεξίας, ἥ τίς ἐστιν ἀρετὴ τοῦ σώματος, φθαρτικά, ἡ δὲ συμμετρία αὐτῶν καὶ ἡ μεσότης καὶ ποιητικὰ αὐτῆς καὶ τηρητικά, ὅ ἐστι τὸ ἐν τούτοις εὖ· ἀλλὰ καὶ τῶν σιτίων πάλιν αἱ μὲν ὑπερβολαὶ καὶ ἔνδειαι τῆς ὑγείας εἰσὶ φθαρτικαί, αἱ δὲ συμμετρίαι ποιητικαί τε καὶ τηρητικαί· οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν ἔχει καὶ τῶν περὶ ταῦτα πράξεων), αἱ μὲν ὑπερβολαὶ αὐτῶν καὶ αἱ ἔνδειαι τοῦ εὖ τοῦ ἐν τούτοις εἰσὶ φθαρτικαί, αἱ δὲ συμμετρίαι ποιητικαί τε καὶ τηρητικαί, καὶ ἐπεί ἐστι τὸ εὖ ἐν πᾶσιν ἡ οἰκεία ἀρετὴ καὶ πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἀρετήν, συμβαίνει τὰς περὶ ταῦτα ἀρετὰς συνίστασθαι συμ|μετρίᾳ πράξεων τε καὶ παθῶν. ἥ τε 287
γὰρ σωφροσύνη φθείρεται μὲν ὑπό [τε] τῆς τῶν ἡδονῶν ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας τούτων, περὶ ἃς πέφυκεν ἀρετὴ μὲν γίνεσθαι σωφροσύνη, κακία

---

2 δὲ add. S²B²a Sp. 4 διττὴ] ἡ in lit. V δὴ (in lit.) VB: δὲ GSa Sp. 5 πείθεσθαι] ἐπιδέχεσθαι a Sp. λόγῳ] λόγον a Sp. λόγου] λόγον Vict.? Sp. 6 ὀρεκτικὴ] κτ in lit. V 7 αὐτῇ V 9 ἐνεργείᾳ] εί add. V² post ὀρεκτικῆς add. ἐνέργειαι μὲν V² 10. 11 ἐγγίγνεσθαι] ἐγγί in lit. V 12 ἀρετὴ M Vict.? Sp.: ἀρετὴν Va 13 ἐνέργεια M: ἐνέργειαι Sp.: ἐνεργείαι Vict.?: ἐνέργειας (σ corr. fortasse in ι) V: ἐνεργείας LFa 14 γίνεται] νεται in lit. V 15 αρετῶν V ἑκάστη Ba Sp.: ἑκάστου (ά s. v.) VF τί ⟨τὸ⟩ coni. Sp. 18 δυναμεωσ V αἱρουμένης] η in lit. V 21 τε καὶ a Sp. 22 τε τοῦ] μὲν τοῦ a Sp. 29 alt. αἱ s. v. VB: om. SFa Sp. 32 ταύτας a ἀρετὰς] ὰς in lit. V συνίστασθαι] συν in lit. V 33 pr. τε del. Schwartz: alt. Sp.

δὲ ἀκολασία τε καὶ ἀναισθησία, σώζεται δὲ καὶ συνίσταται ὑπὸ τῆς τῶν αὐτῶν τούτων μεσότητός τε καὶ συμμετρίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνδρία συνίσταται μὲν ἐκ τῆς περὶ φόβους τε καὶ θάρρη μεσότητός τε καὶ συμμετρίας, ὑπὸ δὲ τῆς ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας τῶν αὐτῶν τούτων φθείρεται. ὡς δὲ ἐπὶ τούτων, οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἔχει, ὥστε εἰ τὸ ἐν τούτοις εὖ ἐν μεσότητί ἐστι παθῶν τε καὶ πράξεων, τὸ δὲ εὖ ἐν ἑκάστῳ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετήν, εἶεν ἂν καὶ αἱ περὶ ταῦτα ἀρεταὶ ἐν μεσότητι τῶν προειρημένων, οὐχ ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχεν τοῦ ἐν τούτοις μέσου λαμβανομένου, ἀλλ' ὡς δέδεικται ὡρισμένου κατὰ τὸν ἐκ φρονήσεώς τε καὶ ὀρθὸν λόγον, καὶ εἴη ἂν τὸ κατὰ τὴν ὀρεκτικὴν ψυχὴν εὐδαιμονίας μέρος κείμενον ἐν ταῖς ἀπὸ τῶν ἀρετῶν περὶ τὰ πάθη τε καὶ τὰς πράξεις εὖ γινομέναις ἐνεργείαις. ἔτι δέ, εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετή ἐστιν, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται (καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἕκαστον ἀγαθόν ἐστί τε καὶ γίνεται κατὰ τὴν ἀρετὴν ἑαυτοῦ), ἀγαθὸς δὲ ἄνθρωπος γίνεταί τε καὶ ἔστιν ὁ μήτε ἐν τοῖς πάθεσιν ἄμετρος μήτε ἐν ταῖς περὶ ταῦτα πράξεσιν, εἴη ἂν καὶ ἐκ | τούτου δεικνύμενον τὸ τὴν ἀρετὴν τὴν ἠθικὴν ἐν μεσό- 288
τητι εἶναι τῶν προειρημένων. αἱ γὰρ ἐνέργειαι αἱ περὶ πάθη τε καὶ τὰς πράξεις, ὅταν διὰ τῶν ἐθῶν παιδαγωγηθῶσιν οὕτως, ὡς τοὺς ἐθιζομένους ἥδεσθαι μὲν ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις ταῖς καλαῖς, ἄχθεσθαι δὲ ἐπὶ ταῖς ἐναντίαις, ὃ γίνεται ἐν τῇ αἱρέσει τε καὶ εὑρέσει τοῦ ἐν αὐτοῖς μέσου, τῆς ἀρετῆς εἰσιν ποιητικαί. διὸ καὶ λέγομεν τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἕξεις ἐν μεσότητι οὔσας παθῶν τε καὶ πράξεων ὡρισμένας τῷ ὀρθῷ λόγῳ.

Καὶ τοιαύτη μὲν περὶ ταῦτα ἡ σύστασις τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν. τῆς δὲ διανοητικῆς τε καὶ οὕτως λογικῆς ψυχῆς, ἐπεὶ ἡ μέν ἐστι περὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἀιδίων τε καὶ ἀεὶ ὁμοίως ἐχόντων, ἡ δὲ περὶ τὴν τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐπιστημονικόν, τὸ δὲ δεύτερον λογιστικόν τε καλοῦμεν καὶ βουλευτικόν, ἔσται καὶ περὶ ἑκατέραν ἐνέργειαν τῶν εἰρημένων τό τε εὖ καὶ τὸ κατ' ἀρετήν. ἔστι δὲ ἀρετὴ γνώσεως ἀλήθεια, ἡ δὲ καθ' ἑκατέραν δύναμιν τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀρετὴ περὶ τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν ἔσται τῶν θεωρουμένων ὑπ' αὐτῆς, ἡ μὲν περὶ τὰ βουλευτά τε καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν ἑπομένη τῇ ὀρθῇ ὀρέξει (ἡ γὰρ εὕρεσίς τε καὶ γνῶσις τῶν συντελούντων πρὸς τὰ ὀρεκτὰ τῇ ὀρθῇ ὀρέξει αἱρετή· τὴν τοιαύτην ἕξιν τε καὶ ἀρετὴν καλοῦμεν φρόνησιν· ἡ γὰρ φρόνησις εὑρετικὴ τῶν πρὸς τὸν | ὀρθὸν σκοπὸν συντε- 289
λουσῶν πράξεων, διὸ καὶ τὴν φρόνησιν πρακτικὴν ἀρετήν φαμεν, ἐπεὶ ἡ γνῶσις αὐτῇ περὶ τῶν εἰς ὀρθότητα πράξεων συντελούντων), ἡ δὲ περὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἀιδίων ἐνεργοῦσα ἔχει μὲν τὸ εὖ ἐν τῇ τῶν ἐν τούτοις ἀλη-

2 τούτων s. v. V 5 alt. δὲ om. a Sp. 8 μέσου sic V 9 δέδεικται VB Vict. Sp.: ἔτυχεν MLSFa 10 εἴη] εἰ V¹ (corr. V²) 11 τῶν in lit. V 12 ἡ om. a Sp. 17 αἱ περὶ V² Vict. Sp.: περὶ V¹SFa 26 μὲν om. a Sp. 29 ἡ δὲ B Vict. Sp.: ἢ δὲ V²: ἡ οὐ V¹F: ἢ οὐ S¹M: ἢ δὲ S²a: ἢ οὐ L 30 περὶ scripsi: ἐπὶ libri 33 τὴν δὲ τοιαύτην V² 36 αὐτῇ Schwartz: αὑτη V¹: αὕτη V²: αὐτὴ a Sp. 37 ante pr. τῶν 2—3 litt. erasae V

θῶν εὑρέσει τε καὶ γνώσει οὖσα θεωρητική, ἀλλ' οὐ πρακτική. οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν τούτοις ἀληθῶν εἰς πρᾶξίν τινα τὴν ἀναφορὰν ἔχει, διό ἐστιν αὐτοῖς τέλος ἡ γνῶσις τῶν ἐν τοῖς ἀιδίοις ἀληθῶν, καὶ ἔστιν ἐν τούτοις τὸ μὲν εὖ τε καὶ ἀγαθὸν καὶ ἀληθές, ψεῦδος δὲ τὸ ἐν αὐτοῖς κακόν, ἣν ἀρετὴν ἐπιστήμην καλοῦμεν οὖσαν ἕξιν ἀποδεικτικήν. καὶ ἐπεὶ ἡ ἀπόδειξις διά τινων πρώτων τοῦ δεικνυμένου καὶ οἰκείων καὶ ἀληθῶν καὶ οὐκ ἐπ' ἄπειρον ἐν αὐτοῖς τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἔστιν τι καὶ κυρίως ἐν αὐτοῖς πρῶτον, ἡ τοῦ οὕτως πρώτου γνῶσίς τε καὶ εὕρεσις νοῦς καλεῖται, σοφία δὲ ἡ ἄμφω ἔχουσα τήν τε τῶν ἀρχῶν εὕρεσιν καὶ τὴν διὰ τῶν ἀρχῶν τῶν μετ' αὐτὰς εὕρεσίν τε καὶ δεῖξιν (ὥστ' εἶεν ἂν πάλιν αἱ διανοητικαὶ ἀρεταί, οὖσαι τοῦ εὖ τοῦ ἐν ταῖς προειρημέναις ἐνεργείαις εὑρετικαί τε καὶ ζητητικαί, τὸ κυριώτατον τῆς εἰς εὐδαιμονίαν συντελείας ἔχουσαι τῷ τῶν κυριωτάτων δυνάμεων τῆς λογικῆς ψυχῆς τὰς ἐνεργείας τὸ εὖ παρὰ τούτων ἔχειν), τὴν μὲν ἀρχὴν λαμβάνουσα ἀπὸ τῆς εἰς εὐδαιμονίαν συντελείας, τὸ δὲ εἶναι ἔχουσα ἐν ταῖς καθ' ἑκα|τέραν λογικὴν δύναμιν ψυχῆς [290] ἐνεργείαις, τοῦ εὖ τοῦ ἐν ταύταις οὖσα εὑρετική τε καὶ ἀποδεικτική.

XXVI. Ὅτι οὐ τὸ καλὸν τῆς ἡδονῆς χάριν αἱρετόν, ἀλλ' ἡ ἡδονὴ τοῦ καλοῦ.

⟨Ὅτι⟩ οὐ τὸ καλὸν τῆς ἡδονῆς χάριν αἱρετόν, ἀλλ' ⟨ἡ⟩ ἡδονὴ τοῦ καλοῦ, δῆλον ἐκ τοῦ, εἰ ἦν τῆς ἡδονῆς χάριν αἱρετὸν τὸ καλόν, ὡς ἐκείνης μὲν οὔσης τέλους τε καὶ δι' αὑτὴν αἱρετοῦ, ὡς ποιητικοῦ δὲ τῆς ἡδονῆς τοῦ καλοῦ τὸ αἱρετὸν ἔχοντος, ὁμοίως τῷ καλῷ τὸ αἰσχρὸν αἱρετὸν γίνεσθαι, ἐπεὶ καὶ τοῦτο ποιητικὸν ἡδονῆς. οἷς γὰρ τὸ αἱρετὸν ὡς ποιητικοῖς, τούτοις τὸ γινόμενον ὑπ' αὐτῶν τῆς αἱρέσεως μέτρον. ἢ γὰρ οὐ χρὴ λέγειν γίνεσθαί τινας καὶ ἐπ' αἰσχραῖς πράξεσιν ἡδονάς, ἀλλ' ἐπὶ μόναις ταῖς καλαῖς, ἢ εἰ μὴ τοῦτο ἀληθές, αἱρετὸν ἔσται καὶ τὸ αἰσχρὸν ὁμοίως τῷ καλῷ, εἰ ἡ γινομένη ὑπ' αὐτῶν ἡδονὴ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν αἰτία. εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, προξενοῦν ἡμῖν πᾶσαν πρᾶξιν αἰσχρὰν ὡς οὐδὲν ἔλαττον τῆς καλῆς αἱρετὸν ἢ καὶ μᾶλλον, εἰ μᾶλλον αὕτη καὶ πλείοσι παρασκευάζει τὰς ἡδονάς, οὐδ' ἂν τὸ καλὸν εἴη διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρετὸν ὡς ἐκείνης ποιητικόν. εἰ δὲ δεῖ μὲν εἶναι ἢ διὰ | τὴν ἡδονὴν τὸ καλὸν αἱρετὸν [291] ἢ διὰ τὸ καλὸν τὴν ἡδονήν, μὴ ἔστι δὲ τὸ καλὸν διὰ τὴν ἡδονήν, εἴη ἂν ἡ ἡδονὴ τὸ αἱρετὸν παρὰ τοῦ καλοῦ λαμβάνουσα. οὐ γὰρ δὴ ταὐ-

---

4 καὶ ἀληθές VB^{1}L: καὶ ἀληθὲς τὸ Ma: ἀληθές, τὸ Vict.? Sp.: τὸ ἀληθὲς τὸ B^2 6 δια V 7 τι] τις V^1 (corr. V^2) 14 εἴη ἂν οὖν ἡ ἀρετὴ add. ante τὴν S^{2}B^{2}a cf. 144,34 sqq. 19 ὅτι add. ante οὐ B Vict. Sp. ἡ add. BSFa Sp. supra τοῦ] τούτου Vict. 20 χάριν] χάρ in lit. V 22 καλοῦ το// sic V 24 μέτρον (ον in lit.) BS^2 Vict.? Sp. supra: μέτριον VS^{1}Fa χρὴ add. V^{2}S^{2}Ba Sp. supra: om. V^{1}FS^1 27 ἢ εἰ a αιρεσεως V 29 ἢ καὶ μᾶλλον om. Vict. Sp. εἰ] εἰ καὶ Vict. Sp. αὕτη scripsi: αυτη V: αὐτὴ Sp. cf. 145, 10 29. 30 παρασκευάζει Sp.: παρασκευάζοι libri cf. supra 30 οὐδ' ἂν] οὐδὲν a ἡδονὴν] ονη in lit. V 31 εἶναι καὶ ἢ Vict.

τὸν οἷόν τε λέγειν εἶναι τὸ καλόν τε καὶ τὴν ἡδονήν, ἐφ᾽ ὧν συνυπάρχει τε καὶ ἅμα ἐστὶν ἀλλήλοις. εἰ γὰρ εἴη ταὐτὸν αὐτοῖς τὸ εἶναι, ἀντιστρέφειν αὐτὰ ἀλλήλοις ἀνάγκη, ὡς πᾶν τὸ καλὸν ἐν τῷ καλὸν εἶναι καὶ τὸ ἡδὺ εἶναι ἔχειν, καὶ πᾶν τὸ ἡδὺ ἅμα τε ἡδὺ εἶναι καὶ καλόν. εἰ δὲ ψεῦδος τὸ λέγειν πᾶσαν ἡδονὴν εἶναι καλὸν τῷ μηδὲν ἔλαττον ὁρᾶν τὰς ἡδονὰς γινομένας ἐπ᾽ αἰσχραῖς ἐνεργείαις, οὐδ᾽ ἂν αἱ ἐπὶ ταῖς καλαῖς ἐνεργείαις ἡδοναὶ γινόμεναι αἱ αὐταὶ εἶεν ταῖς ἐφ᾽ αἷς γίνονται ἐνεργείαις. τὸ γὰρ ὁμοῦ μὲν λέγειν τὰς ἡδονὰς εἶναι μόνας δι᾽ αὐτὰς αἱρετάς, τῶν δ᾽ ἄλλων αἱρετῶν ἕκαστον ἐφ᾽ ὅσον εἰς ἡδονήν τι συντελεῖ, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ αἱρετὸν ἔχειν, ὁμοῦ δὲ τὸ μὲν καλὸν αἱρετὸν εἶναι λέγειν ὡς ποιητικὸν ἡδονῆς, μηκέτι δὲ καὶ τὸ αἰσχρὸν φάσκειν αἱρετὸν γίνεσθαι διὰ τὴν γινομένην ἡδονὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ, οὐχ ὁμολογούμενα λεγόντων, ἀλλ᾽ ἀπιθάνως ἀρνουμένων, οἷς συγχωροῦσιν διὰ τῶν αἱρέσεων οὕτως ἔχειν. οὐδεὶς γὰρ μὴ τοῦτον παρεσκευασμένος τὸν τρόπον οὕτως ἀτόπου προΐσταται δόξης· τὸ γὰρ λέγειν τὰς μὲν ἐπὶ ταῖς καλαῖς ἐνεργείαις γινομένας ἡδονὰς εἰλικρινεῖς τε | εἶναι καὶ ἀμίκτους ταῖς ἐναντίαις λύπαις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ 292
τὰς ποιητικὰς αὐτῶν ἐνεργείας ἔχειν τὸ αἱρετόν, τὰς δὲ ἐπὶ ταῖς αἰσχραῖς ὀλίγον ἐχούσας τὸ τέρπον πολλὰ ἔχειν καὶ πλείω τὰ λυποῦντα, διὸ μηδὲ τὰς ἐνεργείας εἶναι τὰς τοιαύτας αἱρετὰς οὔσας ποιητικὰς λύπης μᾶλλον ἢ ἡδονῆς, πῶς οὐ συνδιαιρούντων ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις ἐφ᾽ αἷς γίνονται τὰς ἡδονὰς καὶ οὐχ ὁμοειδεῖς φυλασσόντων; εἰ γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ τοῖς καλοῖς τοιαῦται, αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς τοιαῦται, εἴη ἂν τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ τῆς τῶν ἡδονῶν διαφορᾶς αἴτια· οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡδονῶν ταῖς ἐνεργείαις ἐστὶ τὸ αἱρετόν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν ταῖς ἡδοναῖς, αἷς γε διὰ ταύτας καὶ τὸ εἶναι τοιαύταις, καὶ εἶεν ἂν ἄλλαι μὲν τῷ εἴδει αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, ἄλλαι δὲ αἱ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν, εἴ γε πᾶσαι μὲν αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν καθαραί τε καὶ ἄμικτοι καὶ μηδεμιᾶς μετανοίας ἢ λύπης αἴτιαι εἰδοποιούμεναι ταῖς τοιαύταις ἐνεργείαις, πᾶσαι δὲ αἱ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν μικταί τε καὶ ἐν μεταμελείᾳ. οὕτως δὲ ἐχουσῶν τῶν ἡδονῶν πρὸς τὰς ἐνεργείας πρόδηλον, ὅτι μὴ παρὰ τῶν ἡδονῶν ταῖς ἐνεργείαις τὸ αἱρετόν, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐνεργειῶν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς μὲν τὸ αἱρετόν, ταῖς δὲ τὸ φευκτόν, εἴ γε φευκταὶ αἱ πλέον τοῦ ἥδοντος τὸ λυποῦν ἔχουσαι, τοιαῦται δὲ πᾶσαι αἱ ἐπὶ ταῖς αἰσχραῖς ἐνεργείαις. |

XXVII. Διὰ τί αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ μεσότητες. 293

Ἢ ὅτι πᾶσα ἀρετή, οὗ ἂν ᾖ ἀρετή, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν. ἥ τε γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τόν τε ὀφθαλ-

1 ὧν B^2a Sp. supra: ᾧ V 3 pr. τὸ Sp.: τε libri 4 ἅμα] alt. α in lit. V 6 αἱ om. a Sp. 8 αἱρετάς s. v. (ἱρετὰς in lit.) V 9 αἱρετῶν] αἱρετὸν a Sp. συντελεῖν a 10 μὲν] μ in lit. V 12 ἀλλ᾽ ἀπιθάνως SFa Sp.: ἀλλὰ πιθανῶς VB 18 τερπνόν a Sp. 19 οὔσας BS^1a Sp.: οὔσης VS^2F 20 ἐνεργείαις] ις in lit. ς s. v. V 23 αἰτία a Sp. 27 αἴτιαι V 29 ἐνεργειασ (σ in lit.) V 33 ἐνέργειαι a Sp. 35 αὐτό τε] τότε a 36 αὑτοῦ Sp.

μὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μορίων τοῦ σώματος. ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν ἐπιβάτην καὶ μεῖναι τοὺς πολεμίους· ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἑκάστου. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν οὕτως ἔχει· τῇ γὰρ τῆς γυμναστικῆς ἀρετῇ τό τε σῶμα τῶν ἀνθρώπων εὖ ἔχον γίνεται καὶ τὰς οἰκείας ἐνεργείας εὖ ἀποδίδωσιν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ ἰατρικῆς· τῇ γὰρ ταύτης ἀρετῇ ὑγιαίνομέν τε τὰ σώματα καὶ τὰς ὑγιεινὰς ἐνεργείας ἐνεργοῦμεν. ὁμοίως ὁ λόγος καὶ ἐπὶ οἰκοδομικῆς καὶ ἐπὶ πλαστικῆς καὶ ἐπὶ τεκτονικῆς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν τεχνῶν. ὄντος δὲ ἀληθοῦς τοῦ πᾶσαν ἀρετήν, οὗ ἂν ᾖ ἀρετή, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδιδόναι, δῆλον ὡς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀρετὴ εἴη ἄν, ἀφ' ἧς αὐτός τε ὁ ἄνθρωπος εὖ ἕξει καὶ τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον ὡς ὅτι ἄριστον ἀποδίδωσιν. τί | ποτ' οὖν ἐστι τοιοῦτον, ἐφεξῆς 294
ἰδεῖν· τὸ γὰρ εὑρεθὲν εἴη ἂν ἡ ἀρετή. ἐπεὶ τοίνυν ὁρῶμεν ἐν παντὶ ποσῷ καὶ πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν δεχομένῳ τὸ μὲν ὑπερβάλλον καὶ τὸ ἐλλεῖπον ἐν αὐτοῖς φευκτέα ὄντα, τὸ δ' ἴσον καὶ τὸ σύμμετρον καὶ μέσον αἱρετά τε καὶ ἐν αὑτῷ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἔχοντα (ἐπί τε γὰρ τῆς τῶν σωμάτων εὐεξίας τε καὶ ἀρετῆς τοῦ σώματος τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα καὶ ἐνδέοντα γυμνάσια καὶ γενέσθαι κωλύει τὴν εὐεξίαν καὶ φθείρει γενομένην. τὰ δὲ σύμμετρά τε καὶ μέσα καὶ σώζει καὶ ποιεῖ· ἀλλὰ καὶ τὴν ὑγείαν τὰ μὲν ὑπερβάλλοντά τε καὶ ἐνδέοντα σιτία διαφθείρει, σώζει δὲ οὖσαν καὶ μὴ οὖσαν ποιεῖ τὰ μέσα τε καὶ σύμμετρα· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλαστικῆς ἰδεῖν ἔστιν ἐν τῇ φυλακῇ τῆς ὑπερβολῆς τε καὶ ἐλλείψεως ὂν τὸ γινόμενον κατ' ἀρετὴν ὑπ' αὐτῆς· ὡς δὲ ἐπὶ τούτων, οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ἔχει, ἔστιν δὲ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ περὶ πάθη τε καὶ πράξεις, ἃ καὶ πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν δέχεται), δῆλον οὖν ὡς εἴη ἂν κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ἡ περὶ αὐτὰ ἀρετὴ ἐν μεσότητι τούτων. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ μέσον ὡρίζετο ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν τέχνην λόγου, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τε καὶ τῶν πράξεων εἴη ἂν ὁριζόμενον τὸ μέσον τε καὶ σύμμετρον ὑπὸ φρονήσεώς τε καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καθ' | ὃν ὁρισθέντα τε καὶ πραττόμενα τὸ 295
ἐν τῷ εὖ ἄκρον ἔχοι. διὸ καί φαμεν εἶναι λόγον τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς ἕξιν προαιρετικὴν τῆς μεσότητος τῆς πρὸς ἡμᾶς, τῆς περὶ τὰ πάθη

---

1 αὐτοῦ Sp. 4 ἐπιβάτην] supra η lit. V καὶ ἐπὶ — 5 ἀλλὰ om. a (Vict. suppl., sed falso post λόγος (8), quod perspexit Sp.) 5 ζῴων ἄλλων Vict. Sp. 9 ὁμοίως] ὅμοιος Sp.: ὁμοίοις a: ὁμοῖος Vict.? 9. 10 οἰκοδομικῆς] κ in lit. V 10 pr. ἐπὶ om. a Sp. 11 τε om. a Sp. 13 ἀφ' ὧν B[1] 14 ἀποδίδωσιν V[1]SFa Sp.: ἀποδώσει B: ἀποδώσειν V[2] 16 δεχομένων V[1] (corr. V[2]) 17 ἐν] ὂν Sp. φευκταῖα V[1] (corr. V[2]) τὸ μέσον a Sp. 18 αὑτῷ Sp.: αὐτῷ V[2]: τῷ V[1]Sa: "ἴσως εὖ aut potius ἐν αὐτῷ" Vict. 20 τὴν] τ in lit. V γενομένην Sp.: γινομένην libri 25 alt. δὲ om. a Sp. 26 pr. καὶ om. a ἠθικὴ] ἡ s. v. V ἃ Vict.?: ὃ libri 27. 28 κατὰ ταῦτα καὶ περὶ ταῦτα coni. Sp. 28 τὰ αὐτὰ SFa Sp. 31 τὸ post εὖ coll. Sp. falso, cf. 155,22 et Arist. Nic. Eth. II, 6. 1107a8 33 προαιρετικὴν Vict.?: διαιρετικὴν διὰ libri cf. l. c. 1106b36

τε καὶ τὰς πράξεις, τῆς ὡρισμένης τῷ ὀρθῷ λόγῳ, τοῦ ἐν τοῖς ἄκροις εὖ τε καὶ καλοῦ τυγχάνουσαν. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, δῆλον ἑκάστην τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν προχειριζομένοις. ἥ τε γὰρ ἀνδρεία τὰς ὑπερβολὰς τοῦ τε θάρρους καὶ τῶν φόβων, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐλλείψεις φυλασσομένη τοῦ ἐν τούτοις εὖ τυγχάνει· τῶν δὲ περὶ τὰς ὑπερβολάς τε τούτων καὶ τὰς ἐνδείας ἕξεων ἡ μέν ἐστι θρασύτης, ἡ δὲ δειλία, κακία οὖσα αὐτῶν ἑκατέρα. ἀλλὰ καὶ ἡ σωφροσύνη τοῦ αὐτοῦ περὶ τὰς σωματικάς τε καὶ δι' ἁφῆς γινομένας ἡδονάς τε καὶ λύπας τυγχάνει, φυλαττομένη μὲν τὰς κατὰ ταῦτα ὑπερβολάς τε καὶ ἐνδείας, αἱρουμένη δέ τι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον μέσον ἐν αὐταῖς, τῶν δὲ ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς τούτων καὶ ἐνδείαις ἕξεων ἡ μὲν κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ἀσωτία, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἔνδειαν ἀναισθησία. ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς ἕξεσιν ταύταις ἔχουσιν καὶ περὶ τὰς ἄλλας πράξεις καὶ τὰ ἐν αὐταῖς πάθη αἵ τε ἀρεταὶ μεσότητες οὖσαι καὶ αἱ κατὰ τὰς ὑπερβολάς τε καὶ τὰς ἐνδείας κακίαι. |

Τῶν δὲ οὐ φασκόντων τὰς ἀρετὰς εἶναι μεσότητας ἢ δι' ἄγνοιαν 296 τῶν εἰρημένων ἢ διὰ φιλοτιμίαν τοῦ καὶ πρὸς τοῦτο δοκεῖν τι λέγειν οἱ μὲν οὐ φάσκοντες δύνασθαι μεσότητα τὴν ἀρετὴν εἶναι διὰ τὸ δεῖν μὲν τὸ μέσον ὁρίζεσθαι τοῖς ἄκροις καὶ ἀπὸ τούτων ἴσον ἀφεστάναι, μὴ εἶναι δὲ μήτε ἐν τοῖς πάθεσιν μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν μήτε τὰς ὑπερβολὰς μήτε τὰς ἐνδείας ὡρισμένας, οὔτε γὰρ ἡ τοῦ θαρρεῖν ἀμετρία μέχρι τίνος πρόεισιν, ἐστὶν ὡρισμένον, οὔτε ἡ τοῦ φοβεῖσθαι· πρὸς δὴ τούτους λέγοιτο ἄν, ὅτι μὴ ἐνόησαν τὸ ἐν τῷ ὁρισμῷ προσκείμενον τῇ μεσότητι, ἔστι δὲ τοῦτο τὸ 'πρὸς ἡμᾶς', καίτοι σαφῶς αὐτὸ διορίσαντος Ἀριστοτέλους καὶ δείξαντος, ὅτι τὸ μὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα μέσον δεῖται τοῦ τῶν ἄκρων ὅρου, εἴ γε τὸ οὕτως μέσον ἴσον ἀπέχει τῶν ἄκρων, τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς μέσον οὔτε ἓν ἦν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν οὔτε εὑρίσκεται ἐν τῇ ἴσῃ τῶν ἄκρων ἀποστάσει. τοὐναντίον γὰρ ἡ εὕρεσις τοῦ οὕτω μέσου γνωρίμους ἐποίει καὶ τὰς ἐφ' ἑκάτερα ἐκβάσεις τοῦ μέσου. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν τεχνῶν ὁρισθὲν τὸ καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων μέσον τε καὶ σύμμετρον τῷ τῆς τέχνης λόγῳ τὰς ἐκτροπὰς καὶ παραβάσεις δείκνυσιν τὰς ἐφ' ἑκάτερα τοῦ μέσου, οὕτως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τε καὶ πράξεων. ὁρισθὲν γὰρ τὸ κατ' αὐτὴν 297

---

1 τοῖς] αὐτοῖς V^1 (corr. V^2) 2 ἔχοι a 3 προχειριζομένοις FSa Sp.: προχειριζομένη (οι supra η lit.) V: προχειριζομένης sic B^1 4. 5 φυλασσομένη V^2 Vict.? Sp.: φυλασσομένης V^{1}SL (ex corr.) Fa 5 ἐν VBL Vict.?: ἐκ S^2: εὖ GFMS^1 a Sp. εὖ τυγχάνει V: ἐντυγχάνει G^{1}FLMS^{1}a Sp.: εὐτυγχάνει G^{2}S^2: τυγχάνει Vict.? 6 ἕξεων B^2 Vict. Sp.: ἐξ ὧν libri δειλία in lit. V 8 φυλάττομεν ἡ a 9 κατ' αὐτὰ a ἐνδείας] ἀνδρείας B^1 αἱροῦμεν ἡ a 11 ἕξεων] ἐξ ὧν a 12 pr. καὶ om. a Sp. 16 τοῦ Vict.? Sp.: τῷ VS^{1}B^{1}FG: τούτῳ S^{2}B^{2}a τι corr. ex τε V^2 21 τούτοις a 25 ἓν ἦν V^{2}BFM Vict.?: ἐνῆν V^1: ἐνην G: ἔνην L: εὖ ἦν Sa: ἦν Vict.: ἓν Sp., qui confert Arist. Eth. Nic. 1106^{a}30 26 ἴσῃ] ισ in lit. V 26. 27 τοὐ|ναντίον (ante ν pr. lit. 1 litt.) V 27 γνωρίμους S^2: γνωρίμου VFLMS^2: γνωρίμου γεγονότος man. rec. VBS^{1}a Sp. 28 ὁρισθὲν τὸ V^{2}S^{2}Ba Sp.: ὁρισθέντος V^{1}FGS^{1}ML 31 πράξεων] ων in lit. V

σύμμετρον ἑκάστῳ ὑπὸ τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν λόγου πάσας τὰς τούτου παραβάσεις ποιεῖ γνωρίμους, οὐδὲν δεομένη τῆς προσόδου τῆς ἐπὶ τὰ πέρατα αὐτῶν, ἀλλ' αὐτόθεν κωλύουσα αὐτὰς τῷ ταῖς πρώταις αὐτῶν ἐκτροπαῖς ἐνίστασθαι ταῖς γινομέναις παρὰ τὸ μέσον τε καὶ σύμμετρον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ λέγων μὴ εἶναι τὴν ἀρετὴν μέσην δύο κακιῶν τῶν ἑκατέρωθεν αὐτῆς, μὴ γὰρ ἕπεσθαι αὐτῇ κακίαν ἐναντίαν τῷ τὸ μὲν μέσον μηδετέρου τῶν ἐφ' ἑκάτερα τῶν ἄκρων πλεῖστον ἀφεστάναι, ἐναντία δὲ εἶναι τὰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει πλεῖστον ἀλλήλων διεστῶτα, οὐδὲ οὗτος εἴη ἂν κινῶν τι τῶν κειμένων. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἡ ἀρετὴ αὐτὰ τὰ μέσα πάθη καὶ αὐταὶ αἱ μέσαι πράξεις, ἔλεγον ἄν τι, νῦν δ' οὐ ταῦτα ἡ ἀρετή, ἀλλὰ περὶ ταῦτα. τὸ δὲ εἶναι αὐτῇ ἀρετῇ ἐν τῷ ὡρίσθαι τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ συμμετρίᾳ τὸ εἶναι ἔχειν, ταῖς δὲ ὑπερβολαῖς καὶ ἐνδείαις τὸ κακίαις εἶναι παρά τε τοῦ ἡμαρτημένου λόγου καὶ τῆς ἀσυμμετρίας, καθ' ὅσον ἡ μὲν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἃ πράττει πράττει, καὶ ἔστιν ἐν συμμετρίᾳ, ἡ δὲ κατὰ τὸν ἡμαρτημένον λόγον, καὶ ἐν ἀσυμμετρίᾳ ἡ ἐναντίωσις αὐταῖς, ἐπεὶ κατά γε αὐτὰ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις καὶ τὸ ἐν τούτοις ποσὸν αἱ ἔνδειαι ταῖς ὑπερβολαῖς εἴρηνται ὑπ' αὐτοῦ εἶναι ἐναντίαι.

Καὶ ὁ λέγων δὲ μὴ εἶναι τὴν ἀρετὴν μεσότητα, δεήσειν γὰρ τὸν τὴν 298 ἀρετὴν ἔχοντα τὸ μέσως εὖ μετιέναι, ἀλλ' οὐ τὸ ἄκρως, οὐδ' οὗτος δὴ νοήσας τὰ εἰρημένα λέγει. εἴρηται γάρ, ὅτι ἐστὶν ἡ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις μεσότης κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον ἐν τῷ εὖ ἀκρότης. ἄκρως γὰρ εὖ ἔχει τὸ γινόμενον ἐν ἐκείνοις μέσως τε καὶ συμμέτρως. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ ἄκρων τινῶν ἐν μεσότητι ἄκρον τινῶν εἶναι. διὸ ἄτοπος καὶ ὁ λέγων, εἰ ἡ ἀρετὴ ἀκρότης ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς, μὴ δύνασθαι αὐτὴν εἶναι μεσότητα τῷ μὴ οἷόν τε εἶναι ταὐτὸν ἅμα ἄκρον τε εἶναι καὶ μέσον. εἰ μὲν γὰρ τοῦ αὐτοῦ τις ἠξίου, ἔλεγον ἄν τι, ἐπεὶ δὲ οὐ τοῦτο λέγεται, εἶεν ἂν αἰτιώμενοι τὰ ἀναίτια.

Ἀλλ' οὐδὲ ὁ λέγων, εἰ ἡ ἀρετὴ μέση δύο κακιῶν, εἴη ἂν καὶ συγκειμένη ἐκ τούτων τῷ τὰ μέσα τῶν ἐναντίων ἐκ τῆς μίξεως τῶν ἐναντίων ἔχειν τὴν σύστασιν, ὡς ἐπὶ χρωμάτων καὶ ὀσμῶν καὶ χυμῶν αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ αἰσθήσεως εἴρηκεν, οὐδ' οὗτος δὴ ἅπτεταί τινος τῶν κειμένων. οὐ γὰρ εἰ τὰ προειρημένα τοιαῦτα, ἤδη καὶ πάντα μέσα ἐναντίων τινῶν ἐκ τῆς ἐκείνων μίξεως τὸ εἶναι ἔχει. οὐδὲ γὰρ τὸ κατὰ ποσότητά τινα μέσον ἐκ τῶν ἐναντίων ἔχει τὴν σύστασιν, ἀλλὰ | πᾶν τοὐναντίον ἐν τῇ πρὸς τὰ

1 ἕκαστον coni. Sp. 2 προόδου V 8 alt. τῶν del. V[2] 11 αὐταὶ B[2]Sa Sp.: αὗται VFB ἔλεγεν coni. Sp. νῦν B[2]MS[2]a Sp.: εἰ VB[1]S[1]FL 12 αὕτη ἀρετή a 13 συμμετρία V 15 ἐν om. a 18 ἐναντίαι a: ἐναντία V 19 δεήσει a Sp. 20 τὸ μέσως Schwartz: τῷ μέσῳ libri (⟨οὐ⟩ τῷ μέσῳ ⟨τὸ⟩ εὖ μ., ἀλλὰ τῷ ἄκρῳ coni. Sp.) τῷ ἄκρως B[2] Vict.? M[1] οὐδ'] ἀλλ' a μὴ δὴ a: μὲν δὴ Sp. 22 τὰς s. v. V 23 ἃ μέσως a: ἀμέσως FLM 24 ἄκρων] ἄκρον a Sp. ἄκρον] ἄκρων V[1] (corr. V[2]) a 26 ταὐτὸν εἶναι a Sp. alt. εἶναι om. a Sp. 31 αὐτὸς] τοῖς S[1]F: οἷς S[2]a 31. 32 ἐν τῷ Περὶ αἰσθήσεως] De sensu c. 4. 441 b 14 34 οὐδὲ V[2]B: οὐδὲν V[1]F a Sp.

ἄκρα ἀποστάσει τὸ εἶναι αὐτοῖς μέσοις. ἐπί τε γὰρ τῶν κατὰ τὰς τέχνας 299 γινομένων τὸ μέσον τε καὶ σύμμετρον οὐκ ἐκ τῆς συνθέσεως τοῦ τε ὑπερβάλλοντος καὶ τοῦ ἐνδέοντος, ἀλλ' ἐν τῇ φυγῇ τούτων. οὐ γὰρ ἐκ μίξεως τῶν ὑπερβαλλόντων καὶ ἐνδεόντων γυμνασίων εὐεξία, καίτοι οὖσα ἐν μεσότητι αὐτῶν· ἀλλ' οὐδὲ ἡ ὑγεία τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον· ἀλλ' οὐδὲ ἡ πλαστικὴ τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐνδείας συντίθησιν. οὐδὲ τὸ κέντρον δὲ τοῦ κύκλου ἐκ μίξεως τούτων ἐστὶν ὧν ἀφέστηκε πλεῖστον, ἀλλ' οὐδὲ τὰ μεταξὺ τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν ἐξ ἐκείνων μέμικται. ἀλλ' οὐδὲ τὸν προκόπτοντα συγκεῖσθαι ἐκ κακίας τε καὶ ἀρετῆς φήσαι τις ἄν.

Οὐδὲ ἐκεῖνο ὑγιὲς τὸ λέγειν, εἰ μεσότης ἡ ἀρετή, δεήσει ἀπὸ τῆς ἐνδείας εἰς τὴν ὑπερβολὴν προϊόντα πρῶτον ἐν ἀρετῇ γενέσθαι. εἰ μὲν γὰρ ἦν τὰ μέσα πάθη καὶ αἱ μέσαι πράξεις αἱ ἀρεταί, ἴσως ἄν τι ἦν λεγόμενον, εἰ δ' ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἐν τῷ ὡρίσθαι ταῦτα τῷ ὀρθῷ λόγῳ, οὐ πάντως ὁ ἐν μέσῳ πάθει τινὶ γενόμενος ἤδη γίνεται ἐν αὐτῷ ὡς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον αὐτὸ πάσχειν ἢ τὴν μέσην πρᾶξιν πράττειν ὁμοίως. οὐδὲ ἄλλως δὲ τοῦτο τοῦτον ἐπὶ πάντων συμβαίνει τὸν τρόπον. οὐ γὰρ ἐκ τοῦ δι' ὑπερβολήν τινος τῶν μερῶν αἴσχους εἰς τὸ κατ' ἔνδειάν τε καὶ ἔλλειψιν μεταβάλλον πρῶτον γίνεται κάλλος.

Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ λέγειν, καθ' οὓς μεσότητες | αἱ ἀρεταί, κατὰ 300 τούτους γίνεσθαι καὶ κακίας μέρος ἀρετήν· τῆς γὰρ θρασύτητος εἰ τὸ ὑπερβάλλον ἀφαιρεθείη, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς μέρος ἀνδρεία ἂν εἴη· ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνδρείας εἰ ἀφαιρεθείη μέρος τι, καθ' ὃ τῆς δειλίας ὑπερέχει, γίνεσθαι τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς μέρος δειλίαν. ἱκανῶς γὰρ περὶ τούτων καὶ αὐτὸς εἶπεν, δεικνὺς ὅτι πᾶν τὸ τῆς κακίας μέρος κακία, καὶ πᾶν ἀρετὴ τὸ τῆς ἀρετῆς. ἢ γὰρ οὐ ταῦτα ἦν τὰ λυόμενα διὰ τῆς λέξεως τῆς· οὐ πᾶσα δὲ ἐπιδέχεται πρᾶξις οὐδὲ πᾶν πάθος τὴν μεσότητα· ἔνια γὰρ εὐθὺς ὠνόμασται συνειλημμένα μετὰ τῆς φαυλότητος, οἷον ἐπιχαιρεκακία ἀναισχυντία φθόνος, καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων μοιχεία κλοπὴ ἀνδροφονία. πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ψέγεται τῷ φαῦλα εἶναι, ἀλλ' οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν οὐδὲ ἐλλείψεις. οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατορθοῦν, ἀλλ' ἀεὶ ἁμαρτάνειν, οὐδέ ἐστι τὸ εὖ ἢ μὴ εὖ περὶ [τε] τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ ἣν δεῖ καὶ ὅτε καὶ ὡς μοιχεύειν, ἀλλ' ἁπλῶς ποιεῖν ὁτιοῦν τούτων ἁμαρτάνειν ἐστίν. ὅμοιον | καὶ τὸ ἀξιοῦν περὶ τὸ ἀδικεῖν 301 καὶ δειλαίνειν καὶ ἀκολασταίνειν μεσότητα εἶναι καὶ ὑπερβολὴν

---

9 φήσει V¹ (corr. V²) 10 δεήσειν Schwartz 13 ἡ om. a Sp. ὡρίσθαι] αι in lit. V 14 γινόμενος a Sp. 17 ἔνδειαν] α in lit. V 19 αἱ ἀρεταί] αἱρεταί a 20 εἰς τὸ a 21 ἀφαιρεθείη] εί in lit. V καταλιπόμενον V¹ (corr. V²) item v. 23 25 τὰ del. Sp. λυόμενα] λεγόμενα Vict.? M λέξεως] Eth. Nic. II, 6. 1107ᵃ8 28 ἐπιχαιρεκακίαι V 29 πάντα (ά in lit.) V 30 ψέγεται scripsi cum Arist. vulg.: λέγεται libri τῷ αὐτὰ φαῦλα Vict. ex Arist. vulg. οὐχ αἱ Vict.? ex Arist.: οὐ καὶ libri: οὐ καὶ ⟨αἱ⟩ Schwartz οὐδὲ VM: ἀλλ' οὐδὲ LSa: οὐδὲ αἱ Vict. ex Arist. 32 ἁμαρτάνει a ἢ μὴ V²B Vict.? Sp.: εἰ μὴ S²a: μὴ VS¹LM τε del. V²: om. B Arist. 33 ἣν B² in lit. Vict.? ἦν libri ἁπλῶς τὸ ποιεῖν Vict. ex Arist. 34 ὅμοιον οὖν Vict. Sp. ex Arist. καὶ περὶ Arist. εἶναι μεσ. Arist.

καὶ ἔλλειψιν· ἔσται γὰρ οὕτως γε ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης καὶ ὑπερβολῆς ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἐλλείψεως. ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις διὰ τὸ τὸ μέσον εἶναί πως ἄκρον, οὕτως οὐδὲ ἐκείνων μεσότης οὐδὲ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἀλλ' ὡς ἂν πράττηται ἁμαρτάνεται. ὅλως γὰρ οὔτε ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἐστίν, οὔτε μεσότητος ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις. διὰ γὰρ τούτων οὐ μόνον τὴν προειρημένην λέλυκεν ἀπορίαν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν δόξαν ἀπορεῖσθαι δυνάμενα.

XXVIII. Πότερον ὡς γένος ἢ ὡς ὅλον τῶν ἀρετῶν ἡ ἀρετή.

Ἐπεὶ τοῖς μὲν ὡς γένος τῶν ἀρετῶν τὴν ἀρετὴν κατηγορεῖσθαι λέγουσιν εἵπετο ἄτοπον τὸ μιᾶς ἀναιρουμένης ἀναιρεῖσθαι πάσας (τῆς γὰρ φρονήσεως ἀναιρεθείσης οὐδ' ἄλλην οἷόν τε ἔχειν ἀρετήν, οὐχ οὕτως δὲ τὸ γένος ἔχει πρὸς | τὰ εἴδη, ὡς ἑνὸς εἴδους ἀναιρέσει συναναιρεῖσθαι 302 αὐτό τε καὶ τἆλλα εἴδη), τοῖς δὲ ὡς ὅλον μερῶν εἵπετο τὸ μὲν ὅλον τῶν μὴ ὁμοιομερῶν αὐτῷ μερῶν μὴ κατηγορεῖσθαι συνωνύμως (οὐ γὰρ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδριάντος ὁ ἀνδριὰς καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ· οὐσῶν δέ γε τῶν ἀρετῶν διαφερουσῶν ἀλλήλων ἡ ἀρετὴ κατὰ πασῶν συνωνύμως κατηγορεῖται) * * * ἢ εἰ τὸ ὅλον τὸ ὁμοιομερὲς τῶν μερῶν συνωνύμως κατηγορεῖται, πᾶσαι δὲ αἱ ἀρεταὶ ὅμοιαι ἀλλήλαις, εἴ γε ἣν ἂν λάβῃς ὡς τελείαν, ὁμοίως ἐκ πασῶν μέμικται, εἴη ἂν ὡς ὁμοιομερὴς ὅλη κατηγορουμένη ἑκάστης συνωνύμως. ὁ γὰρ ἔχων τὴν τελείαν ἀρετὴν ὁμοίως πάσας ἔχει, ἔχων δὲ ὁμοίως πάσας λέγεταί ποτε μὲν κατ' ἀνδρείαν, ποτὲ δὲ κατὰ σωφροσύνην ἐνεργεῖν τῷ περὶ ἃ ἰδίως ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, περὶ ταῦτα ἁπάσαις ὁμοίως ἐνεργεῖν. ὡς γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν τοῖς ἐκ διαφερόντων μιγνυμένοις τινῶν τὸ μιχθὲν ὁμοιομερὲς πάντῃ γίνεται, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεών τε καὶ τῶν ἀρετῶν γίνεται. αἱ γὰρ διαφέρουσαι ἀλλήλων ἀρεταὶ τῷ τήνδε μὲν αὐτῶν περὶ τάδε τινὰ εἶναι, τήνδε δὲ περὶ τάδε (ὡς ἔχον ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀρετῶν ὁρῶμεν· αὗται γὰρ ἐν τῇ τελειώσει, ἣ γίνεται ἐν τῇ ἑκάστης αὐτῶν πρὸς τὰς ἄλλας μίξει), τὸ πᾶν | ὁμοιομερὲς ποιοῦσιν, ὡς 303 γίνεσθαι μὲν δοκεῖν καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἐνέργειαν, ὅταν περὶ ταῦτα γίνηται, περὶ ἃ ἣν τῇ ἀτελεῖ τε καὶ φυσικῇ ἀνδρείᾳ φέρ' εἰπεῖν τὸ εἶναι· οὐ μὴν κατ' ἐκείνην μόνην ἐνεργεῖ περὶ αὐτά, ὧν διὰ τὴν τοιαύτην μῖξιν

---

1 ἐλλείψειν V 4 τὸ τὸ] τὸ a Sp. 5 καὶ] οὐδὲ a Sp. 6 ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς a Sp. 7 οὐ] ὑ in lit. V 10 ⟨ἢ⟩ ὡς γένος a Sp. 11 ante ἐπεὶ titulum iterat B, cui B^2 verba praemittit εἰκότως ζητεῖται 14 ἔχει πρὸς] ἔχειν πρὸς a Sp. 15 ὡς ὅλον VBS (scil. τὴν ἀρετὴν): τὸ ὡς ὅλον F: τὸ ὡς ὅλων a Sp. εἵπετο τῶν μὲν a 19 fortasse ⟨μήτε ὡς γένος μήτε ὡς ὅλον δεῖ κατηγορεῖσθαι⟩. ἢ εἰ 20 τελείαν B^2: τελείων VFB^1: τελειῶν a: τελεία coni. Sp. 21 μέμικται (μέμεικται?) Schwartz: δέδεικται VFB^{1}S^1 Vict.: σύγκειται S^{2}B^{2}a Sp. 22 ἔχει SBFa Sp.: ἔχειν V 24 πάσαις a Sp. 26 παντὶ a Sp. 27 τήνδε (τῆν δε V)] τὴν a Sp. 28 τάδε V^{2}F Vict. Sp.: τῆν δὲ V^{1}Sa τήνδε δὲ] τὴν δὲ δὴ Vict. Sp. 29. 30 ἑκάστης] ἑκάστῃ a Sp.
30 μίξει scripsi: μίξεις libri

ὁμοίων οὐσῶν ἀλλήλαις εἰκότως ἡ ἀρετὴ συνωνύμως κατηγορεῖται· ταύτας γὰρ καὶ κυρίως ἀρετάς φαμεν.

XXIX. Ἄλλης λέξεως ἐξήγησις ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν Ἀριστοτέλους, δι᾽ ἧς δείκνυται, ὅτι καὶ αἱ κακίαι ταῖς ἀρεταῖς ὁμοίως ἐφ᾽ ἡμῖν.

"Εἰ δέ τις λέγοι ὅτι πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, τῆς δὲ φαντασίας οὐ κύριοι, ἀλλ᾽ οἷός ποθ᾽ ἕκαστός ἐστι, τοιοῦτον καὶ τὸ τέλος φαίνεται αὐτῷ· εἰ μὲν οὖν ἕκαστος τῆς ἕξεως αὑτῷ ἐστί πως αἴτιος, καὶ τῆς φαντασίας ἔσται πως αὐτὸς αἴτιος, εἰ δὲ μηδεὶς αὑτῷ αἴτιος τοῦ κακὰ ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἡ δι᾽ ἄγνοιαν τοῦ τέλους ταῦτα πράττει, διὰ τούτων οἰόμενος αὑτῷ τὸ ἄριστον ἔσεσθαι. ἡ δὲ | τοῦ τέλους ἔφεσις οὐκ αὐθαίρετος, 304 ἀλλὰ φῦναι δεῖ ὥσπερ ὄψιν ἔχοντα, ᾗ κρινεῖ καλῶς καὶ τὸ κατ᾽ ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται, καὶ ἔστιν εὐφυὴς ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκεν· τὸ γὰρ μέγιστον καὶ κάλλιστον, καὶ ὃ παρ᾽ ἑτέρων μὴ οἷόν τε λαβεῖν μηδὲ μαθεῖν, ἀλλ᾽ οἷον ἔφυ τοιοῦτον ἕξει, καὶ εὖ καὶ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι ἡ τελεία καὶ ἀληθινὴ εἴη ἂν εὐφυΐα."

Ἢ τὸ μὲν πάντας ἐφίεσθαι τοῦ φαινομένου αὐτοῖς ἀγαθοῦ ἀληθές, οὐκ ἀληθὲς δὲ τὸ τῆς φαντασίας μὴ κυρίους ἡμᾶς πως εἶναι. οἷος μὲν γάρ ποτε ἕκαστός ἐστι, τοιοῦτον αὐτῷ καὶ τὸ τέλος φαίνεται, τῆς δὲ ἕξεως, καθ᾽ ἣν ἕκαστος ἡμῶν ἐστι τοιοῦτος, αὐτοῖς ἐσμεν συναίτιοι, εἴ γε ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις, ἐφ᾽ ἡμῖν δὲ αἱ ἐνέργειαι. εἰ γὰρ ἀκούσιον † μὲν τό τε βίᾳ καὶ τὸ διὰ τὴν τῶν καθ᾽ ἕκαστα ἄγνοιαν γινόμενον (δέδεικται γὰρ ὅτι ⟨ἃ⟩ ἀγνοοῦντες πράττουσίν τε καὶ ἁμαρτάνουσιν ὡς ἀγνοίας αὐτοὶ αἴτιοι, ταῦτα οὔτε ἀκούσια οὔτε τὴν ἀρχὴν δι᾽ ἄγνοιαν γίνεται· διὰ ταύτην γοῦν τὴν αἰτίαν οὐδὲ τὰ παρὰ τὰς μέθας ἁμαρτανόμενα ἀκούσια, καίτοι ὑπὸ ἀγνοούντων γίνεται, ἀλλ᾽ ἐπεὶ αὐτοῖς οἱ μεθύοντες αἴτιοι τῆς ἀγνοίας τῆς παρὰ τὴν μέθην, οὐκ ἐν | τοῖς ἀκουσίοις ἁμαρτανομένοις ταῦτα 305 τίθεται· Πιττακὸς γοῦν ὁ Μιτυληναῖος διπλᾶ ἐπιτίμια ὥρισεν τῶν παρὰ τὴν

3 ἐκ τοῦ τρίτου] Eth. Nic. III, 7. 1114a31 6 post φαινομένου add. αὐτοῖς V^2 in mg. 7 post κύριοι add. ὑπάρχουσιν Vict. ὁποῖος Arist. 7. 8 τοιοῦτο a Sp. 8. 9 αὑτῷ τῆς ἕ. Arist. τῆς s. v. V 10 μηδεὶς] μή, οὐθεὶς Arist. vulg. αὑτῷ Vict. Sp.: αὐτῷ V: αὐτοῦ SFMLa ἀλλὰ δι᾽ Arist. 11 τέλους] supra ς lit. V 12 ἔσεσθαι] εσ s. v. V 13 ᾗ κρινεῖ B^2 Arist.: η κρινει ὁ V^1: ἢ κρινεῖ V^2B^2: ἢ εἰ (ἤει G ᾗ εἰ Vict. ἡ εἰ L): κρίνει GMLSF Vict. a: ἢ κρίνει Sp. 14 ᾧ] ὡς a τοῦτο] τοῦ s. v. V 15 ἑτέρου Arist. καὶ τὸ Arist. 17 καὶ (pr.) VB: καὶ τὸ Vict. Sp. ex Arist.: καὶ τὸ om. SFMLa 19 πάντα a Sp. 22 αὐτοῖσ V 23 ἐφ᾽ ἡμῖν coll. post ἐνέργειαι a Sp. αἱ δὲ a Sp. μὲν] om. a Sp.: fortasse μόνον, nisi exciderunt nonnulla post γινόμενον (24) 24 βία V τὸ διὰ V^2B: διὰ τὸ V^1: διὰ SFa Sp. S^2B^2 in mg.: ἴσως οὕτως ὀφείλει λέγειν: τὸ γὰρ δι᾽ ἑκούσιον ἄγνοιαν οὐ βίᾳ οὐδὲ ἀκούσιον 25 ⟨ἃ⟩ ἀγνοοῦντες scripsi: ἀγνοοῦντες ⟨ἃ⟩ Vict. 27 περὶ a Sp. 28 ἐπεὶ corr. ex ἐπὶ V^1 αὐτοῖσ V^1 29 παρὰ] περὶ coni. Sp.

μέθην ἁμαρτανομένων), ἃ γὰρ αἰτίαν ἔχει τῶν ἁμαρτανομένων [ἑκούσιόν τε καὶ ἐφ' ἡμῖν], εἴη ἂν ταῦτα καὶ αὐτὰ ἑκούσιά τε καὶ ἐφ' ἡμῖν. ὡς δὲ τῶν παρὰ τὴν μέθην ἀγνοουμένων οἱ μεθύοντες αἴτιοι, οὕτως καὶ τῶν δι' ἄγνοιαν τῶν καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἁμαρτανομένων οἱ ἀγνοοῦντες αἴτιοι, εἴ γε ἐφ' ἡμῖν ἡ γνῶσις τῶν βελτιόνων τε καὶ χειρόνων. οἱ γὰρ δι' ἀμέλειαν ἀγνοοῦντες τά τε ὑπὸ τῶν νόμων ὡρισμένα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἐπαινουμένων ἀνδρῶν γινόμενα τῆς ἀγνοίας αὐτοῖς αἴτιοι, εἴ γε τὸ ἀμελεῖν ἐφ' ἡμῖν. ἡ γὰρ τῶν καλῶν τε καὶ συμφερόντων ἄγνοια καθόλου οὐ τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας αἰτία. ἐφ' οἷς γὰρ οἱ ψόγοι τε καὶ αἱ κολάσεις, ταῦτα ἑκούσια, ἐπὶ δὲ τῇ τῶν τοιούτων ἀγνοίᾳ ἀφίενταί τε καὶ ζημιοῦνται. οὔτ' οὖν ταῦτα τῶν ἀγνοουμένων ἀκούσια οὔτε τῶν βίᾳ γίνεσθαι λεγομένων, ⟨ὧν⟩ ἐν ἡμῖν ἡ ἀρχή. ὁ γὰρ ὑφ' ἡδονῆς βιαζόμενός τε καὶ ἡττώμενος, ἐν αὑτῷ τὴν ἀρχὴν ἔχων τοῦ ἐπὶ ταῦτα κινεῖσθαι, ⟨ἃ⟩ διὰ τὴν ἡδονὴν ποιεῖ, οὐκ ἔξωθεν ποιεῖ τῆς τοιαύτης βίας τὴν αἰτίαν ζήσας ἀνειμένως καὶ διὰ τῆς τῶν καθ' ἕκαστα ἐνεργείας ἐθίσας αὑτὸν ἡττᾶσθαι τῆς ἡδονῆς, εἴ γε βίᾳ γίνεται ὧν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ αἰτία ἔξω|θεν, μηδὲν 306 ἡμῶν πρὸς τὰ δι' αὐτὴν γινόμενα συντελούντων, ὁ δὲ ἐν αὑτῷ γε τὴν ἀρχὴν τοῦ πράττειν ἔχων ἃ πράττει καὶ τοῦ βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχων, οὗτος οὐκ ἔχει τῶν οὕτως ἁμαρτανομένων βίαιον αἰτίαν. ὄντος δὴ ὡς ἐρρέθη ἀκουσίου τοῦ προειρημένου τὸ ἑκούσιον γίνεται, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν εἰδόσιν τὰ καθ' ἕκαστα, περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. οὔτε γὰρ ὁ τὴν ἀρχήν τε καὶ αἰτίαν τῶν πραττομένων ἔχων ἐν αὑτῷ βίᾳ ταῦτα πράττει, οὔτε ὁ εἰδὼς τὰ καθ' ἕκαστα, περὶ ἃ καὶ δι' ὧν ἡ πρᾶξις, δι' ἄγνοιαν αὐτὰ ποιεῖ, ὥστε εἰ ἀκούσια τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν, ὧν δὲ πραττομένων ἡ ἀρχή τε ἐν ἡμῖν καὶ γνωρίζεται τὰ καθ' ἕκαστα, ταῦτα οὔτε βίᾳ οὔτε δι' ἄγνοιαν, οὐδ' ἂν ἀκούσια εἴη, εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἑκούσια. διὸ καὶ τὰ διὰ θυμόν τε καὶ ἐπιθυμίαν πραττόμενα ἑκούσια. ἐν ἡμῖν γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν τοῦτον γινομένων τὸν τρόπον. προσέτι τε εἰ τὰ διὰ ταῦτα γινόμενα ἀκούσια, οὐδὲν ἂν οὔτε τῶν ἀλόγων ζῴων οὔτε τῶν παιδίων ἑκουσίως τι ποιοῖ· διὰ γάρ τι τούτων τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν γίνεται πάντα. ἔτι τε πολλὰ καὶ τῶν καλῶν διὰ ταῦτα γίνεται. ἔτι δ' εἰ ἄτοπον ἀκούσια λέγειν τὰ γινόμενα κατὰ λόγον τε καὶ εὐλόγως, κατὰ λόγον δὲ ὀρεγόμεθά τινων καὶ ὀργιζόμεθά τισιν, οὐκ ἂν εἴη ἀκούσια τὰ γινόμενα διὰ ταῦτα. | ὄν- 307 των δὴ πάντων τῶν οὕτως γινομένων ἑκουσίων, τῶν ἑκουσίων ταῦτα τὸ

1 ἃ γὰρ] fortasse ἅπερ ἑκούσιον L²BS²a Sp.: ἀκούσιον VS¹FML¹ 1. 2 ἑκούσιον—ἡμῖν del. Sp. 2 pr. καὶ V²S²Ba Sp.: ἠ V¹: ἢ S¹ ἀκούσια a alt. ἡμῖν] ἡ in lit. V 12 λεγομένων] ω in lit. V ὧν add. B² 13 αὐτῷ V ⟨ἃ⟩ διὰ scripsi 14 ποιεῖ ante τῆς om. a Sp. fortasse αἰτίαν ⟨ἔχων⟩, 14. 15 ζήσας ἀνειμένως FML: ζήσασαν εἰ μὲν ὡσ V: ζησας ἀνειμέν ὡς S¹B¹: ζητήσας ὡς S²B²a Sp. 16 βία V 16. 17 μηδὲν μὲν ἡμῶν Vict. 17 αὐτῷ V 18 τε καὶ a Sp. 21 εἰδοσιν V οὔτε γὰρ] ε γὰρ in lit. V 22 αὐτῷ V ταῦτα] τι ML 23 οὔτε V¹ in mg. τὰ] τὰς a 24 τὰ scripsi: η τε sic V¹: οἵ τε V²: ἥ τε FS¹ML: ἢ τὰ S²: τὰ ἢ B in lit. a Sp. βία V 28 ταυτὰ a 30 ὑπ' αὐτῶν Sp.: ὑφ' αὐτῶν libri 31 ακούσια V 34 τὸ B²S²a Sp.: τὰ VB¹: om. S¹FML

ἐφ᾽ ἡμῖν ἔχει, ὅσα ἐστὶ προαιρετά τε καὶ κατὰ προαίρεσιν γινόμενα, πᾶν τε τὸ κατὰ προαίρεσιν γινόμενον μετὰ λόγου τε καὶ προαιρέσεως γίνεται, διὸ καὶ δοκεῖ ἡ προαίρεσις εἶναι ἑκούσιον προβεβουλευμένον. περὶ γὰρ τὰ βουλευτὰ ἡ προαίρεσις, βουλευτὰ δέ ἐστιν περὶ ὧν ἐστι βουλή τε καὶ τὸ βουλεύεσθαι, βουλεύεται δὲ οὐδὲν ζῷον ἄλλο παρὰ τὸν ἄνθρωπον, βουλευόμεθα δὲ οὔτε περὶ τῶν αἰδίων καὶ ἀεὶ ὁμοίως ἐχόντων, οὔτε περὶ τῶν γινομένων μέν, ἀεὶ δὲ γινομένων ὁμοίως τε καὶ κατὰ τάξιν ὡρισμένην, ὧν εἰσιν ἀνατολαί τε καὶ δύσεις καὶ τροπαί, ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐχόντων καὶ γινομένων, οἷον αὐχμῶν τε καὶ ὄμβρων, ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τῶν γινομένων ἀπὸ τύχης, ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τῶν ὑπ᾽ ἀνθρώπων γινομένων ἁπάντων· οὐδεὶς γὰρ τῶν Ἀθήνησιν ὄντων βουλεύεται, πῶς ἂν Σκύθαι ἄριστα πολιτεύοιντο. περὶ γὰρ τούτων βουλευόμεθα, ἃ οἷά τέ ἐστιν δι᾽ ἡμῶν γίνεσθαι· ἔστι γὰρ ἡ βουλὴ περὶ τῶν ἡμῖν τοῖς βουλευομένοις πρακτῶν. οἱ γὰρ βουλευόμενοι βουλεύονται περὶ τῶν δι᾽ αὐτοὺς πρακτῶν, ἔστι δὲ τοιαῦτα, ἃ ἄλλοτε ἄλλως οἷοί τε ποιεῖν ἐσμεν τῷ μὴ ἔχειν ὡρισμένα τὰ ἐφ᾽ οἷς γίνεται, τοιαῦτα δὲ περὶ ὧν δοξάζομεν. ἔτι γίνεται ἡ βουλὴ οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη. ὧν γὰρ τὰ τέλη βουλητά ἐστιν, ὄντων πρακτῶν τούτων, ἐστὶ βουλευτὰ τὰ ἄγοντα ἐπ᾽ αὐτά· βουλευόμεθα γάρ, | δι᾽ ὧν δυνησόμεθα αὐτῶν τυχεῖν. ὄντων δὴ τῶν βουλευτῶν τοιούτων τὸ 308 προαιρετόν ἐστι τὸ ἐκ τῶν βουλευτῶν προκριθὲν ὡς μᾶλλον τῶν ἄλλων συντελοῦν τε καὶ ἄγον πρὸς τὸ προκείμενον τέλος, αἵ εἰσιν αἱ κατὰ τὰ προκριθέντα ἐκ τῶν βουλευτῶν γινόμεναι πράξεις προαιρεταί, αἳ γίνονται μετὰ ὀρέξεως τοῦ προκριθέντος. οὐ γὰρ αὐτάρκης ἡ κρίσις πρὸς τὴν πρᾶξιν τῶν κριθέντων, ἀλλὰ δεῖ καὶ ὀρέξεως, διὸ καὶ ἡ προαίρεσις εἶναι λέγεται ὄρεξις βουλευτική. ὄντων δὲ τῶν κατὰ προαίρεσιν γινομένων ἑκουσίων τε καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν, κειμένου δὲ καὶ τοῦ τὰς ἕξεις τὰς περὶ τὰ πρακτὰ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν περὶ [τὰ] αὐτὰ γίνεσθαι κατὰ προαίρεσιν ἐνεργουμένων, εἴη ἂν διὰ τούτων κείμενον καὶ τὸ τὰς ἕξεις τὰς περὶ τὰ πρακτὰ ἑκουσίους τε εἶναι καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν· ὡς γὰρ τὰς κατὰ τὰς τέχνας ἕξεις ἐκ τῶν κατ᾽ αὐτὰς ἐνεργειῶν κτώμεθα, οὕτως δὲ καὶ τὰς κατὰ τὰς ἀρετὰς ἕξεις κτώμεθα· ἐθιζόμενοι γὰρ τὰ καλὰ πράττειν ἐν ἕξει γινόμεθα τοῦ πράττειν αὐτά, ὡς καὶ τὰ τεκτονικὰ οἱ σπουδάζοντες γενέσθαι τέκτονες. ὥσπερ ἐπὶ τῶν τεχνῶν ἄλλος μὲν ἄλλου ἀμείνων πέφυκεν πρὸς τὸ τὴν ἕξιν κτήσασθαι τῆς προκειμένης τέχνης, οὐ μὴν τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων πεπήρωταί τις πρὸς τὴν ἀνάληψίν τε καὶ κτῆσιν αὐτῆς, οὕτως ἔχει πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, ὅσῳ καὶ κατὰ φύσιν | τοῖς ἀνθρώποις μᾶλλον ἡ τῶν ἀρετῶν 309 κτῆσις τῆς τῶν τεχνῶν. ⟨εἰ⟩ δὲ ἡ τῶν ἀρετῶν, δῆλον ὡς καὶ ἡ τῶν

2 μετὰ λόγου] μεγαλοὶ οὐτὲ V[1] (corr. V[2]) 15 οἷόν V[1] (corr. V[2]) 17 βουλευτὰ a Sp. 18 βουλευτὰ sic V 21 αἵ] fortasse καί αἱ s. v. V 23 ὀρέξεως] infra ἐξ lit. V 25 ἡ ὄρεξις a Sp. τῶν s. v. V 27 τὰ om. a Sp. 29 κατὰ τέχνας a Sp. 31 ἐκτώμεθα a γὰρ om. a τὰ in lit. V 32 ὥσπερ ⟨δ᾽⟩ V[2]S[2]Ba Sp.: ὡς γὰρ S[1]FML 35 ἀνάληψίν] ante ψ una littera erasa V 36 ὅσω V 37 εἰ add. V[2]a Sp.

κακιῶν, εἴ γε διὰ μὲν τῶν ἀντικειμένων ἐθῶν αἱ κακίαι ταῖς ἀρεταῖς συνίστανται, οἷς δὲ τὰ ἀντικείμενα † τί δεῖν ἐφ' αὑτοῖς. ἐπ' ἐκείνοις καὶ τὰ οἷς ἐκεῖνα ἀντίκειται, ὥστε ἀληθὲς συνημμένον τὸ λέγον· εἰ ἕκαστος τῆς ἕξεως ἑαυτῷ ἐστί πως αἴτιος, καὶ τῆς φαντασίας ἔσται πως αὐτὸς αἴτιος. ⟨εἰ⟩ ἀληθὲς δὲ καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἕξεως αἴτιον εἶναί πως ἑαυτῷ, ἀληθὲς ἔσται καὶ τὸ τῆς φαντασίας τῆς γινομένης περί τε τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν ἕκαστον εἶναί πως αἴτιον ἑαυτῷ. τούτου δὲ τοῦτον ἔχοντος τὸν τρόπον καὶ τοῖς κακοῖς, τῆς τοιαύτης ἕξεως ἑαυτοῖς πως οὖσιν αἰτίοις, ἕπεται τὸ ἐπ' αὐτοῖς εἶναί πως καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῖς κακὰ φαίνεσθαι. οὐ γὰρ εἰ ἀγνοοῦντες τὸ τέλος οἱ κακοὶ τὰ κακὰ πράττουσιν, ἤδη καὶ δι' ἄγνοιαν αὐτὰ πράττουσιν. ἐδείχθη γὰρ ἡ τούτων ἄγνοια ἑκούσιος οὖσα, οἳ καὶ τοῦ ἀγνοεῖν αὑτοῖς αἴτιοι. τὸ γὰρ οἴεσθαι τεύξεσθαι [τε] καὶ διὰ τοῦ τὰ φαῦλα πράττειν τοῦ τέλους παρ' αὐτοῖς. εἴ γε ἐπ' αὐτοῖς τὸ γνῶναι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸ πράττειν, δι' ὧν ταῦτα περιγίνεται. φῦναι μὲν γὰρ δεῖ πως τὸν μέλλοντα ἀρετὴν ἢ κακίαν δέχεσθαι, εἴ γε μὴ πᾶν ζῷόν ἐστι τούτων δεκτικόν, ἀλλ' ἄνθρωπος μόνον· οὐ μὴν εἰ ποιᾶς φύσεως τῷ ταῦτα ἕξοντι ζῴῳ, ἤδη δεῖ καὶ ἔχειν αὐτὸν φύσει τὸ ὄμμα τοῦτο, ᾧ κρινεῖ τὰ κρινόμενα καλῶς καὶ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται, ὅπερ ἐστὶν ἀρετή. οὐ γὰρ ὁμοίως αἵ τε αἰσθήσεις καὶ ἀρεταὶ φύσει, ἀλλ' αἱ μὲν αἰσθήσεις αὐταὶ φύσει, ἡ δὲ ἀρετὴ οὐκ αὐτὴ φύσει, ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ δέξασθαι δύναμις αὐτὴν φύσει, αὐτὴ δὲ οὐ φύσει. διὸ μᾶλλον ἡ ἀρετὴ ὁμοίως φύσει ταῖς τέχναις, οὐ ταῖς αἰσθήσεσιν. ὡς γὰρ τῶν τεχνῶν τὸ μὲν εἶναι δεκτικοῖς ἡμῖν αὐτῶν ὑπάρχει φύσει, οὐδεὶς δὲ γίνεται τεχνίτης φύσει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει. διὸ καὶ τὴν μὲν αἰσθητικὴν ὄψιν, εἰ μὴ φύσει τις ἔχοι, οὐδ' ἂν κτήσαιτο αὐτήν ποτε, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ὄψεως οὐ φῦναι ἔχοντα δεῖ τήνδε τὴν ὄψιν, ἀλλὰ φῦναι δεῖ δέξασθαι δύνασθαι αὐτήν. τὸ δὲ ἔχειν αὐτοὺς παρ' αὑτῶν πειρᾶσθαι λαμβάνειν, καὶ ἔστιν εὐφυὴς οὐχ ὁ ἤδη τὴν ἀρετὴν ἔχων καὶ τὸ ὄμμα τοῦτο, ἀλλ' ὁ ῥᾷον ἄλλου λαβεῖν αὐτὴν δυνάμενος. ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν ἔχον ἐδείχθη.

XXX. Πῶς εἰ ἐκ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία γίνεται, οὐκ ἔσται ἐκ μὲν δικαιοσύνης ἀδικία, ἐκ δὲ ἀδικίας δικαιοσύνη, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν τε καὶ κακιῶν ὁ αὐτὸς λόγος.

Ἢ καὶ ταῦτα οὕτως γίνεται. ὁ γὰρ δίκαιος γινόμενος ἤτοι ἐξ ἀδικίας

2 τί δεῖν om. S²B²a Sp.: fortasse ποιεῖν ἐφ' αὐτοῖς] ἐπ' αὐτοῖς a Sp. ἐπ del. Sp. 4 αὐτὸς] inter ο et ς lit. V εἰ add. V²B Vict. 5 αἴτιον] ἕκαστον a Sp.: αὐτὸν Schwartz ἕξεως V²SBa Sp.: λέξεως V¹FLM 6 τῶν ἀγαθῶν] ῶ et pr. ά in lit. V 9 κακὰ] κακοὶ a Sp. 11 οἳ καὶ scripsi: οἷς libri: οἳ coni. Sp. 12 αὐτοῖς V τε delevi 16 εἰ om. a ποιᾶς Diels: ποίας libri ⟨δεῖ⟩ τῷ a Sp. ἕξοντι V 17 κρίνει a Sp. 19 καὶ αἱ ἀρεταὶ a Sp. 20 αὐταὶ] αυται V¹ (corr. V²): αὗται a 21 ὁμοίως ⟨ἔχει⟩ sive ὁμοία coni. Sp. 22 fortasse ⟨ἐπὶ⟩ τῶν 26 fortasse δυνάμενον 27 αὐτοὺς] αὐτὴν a λαμβάνειν] β in lit. V: λαμβάνει a Sp. 33 ante ἢ B iterat titulum usque ad δικαιοσύνη (31)

μεταβάλλει εἰς δικαιοσύνην, ᾗ ἐστιν ἐναντία τῇ δικαιοσύνῃ ἕξις, ἢ ἐκ τῆς μεταξὺ καταστάσεως, καὶ τὰ ἐκ τῶν μεταξὺ δὲ μεταβάλλοντα εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον ὡς ἐξ ἐναντίου τοῦ μεταξὺ μεταβάλλει. τῷ γὰρ τὸ μεταξὺ τῷ ἀμφοτέρων πως μετέχειν τῶν ἄκρων καὶ τὰ μηδετέρου ὁλοκλήρως ἔχειν εἶναι αὐτῶν μεταξὺ τούτων, καὶ ὅταν εἰς τὸ ἕτερον αὐτῶν μεταβάλλῃ, ὡς ἐξ ἐναντίου αὐτοῦ μεταβάλλει τῷ ἐκ τούτων μεταβάλλειν, ἃ ὄντα τῶν μεταξὺ ἐκώλυεν αὐτὸ ἤδη εἶναι ἐν τούτῳ εἰς ὃ μεταβάλλει. εἰ ⟨δὲ⟩ πᾶν τὸ μεταβάλλον εἴς τινα ἕξιν ἐκ τῆς στερήσεως τῆς ἕξεως ἐκείνης μεταβάλλει, ἐναντίον δὲ ἡ τοιαύτη στέρησις τῇ ἕξει, εἰς ἣν ἡ μεταβολή, καὶ ἡ δικαιοσύνη ἂν καὶ ἡ ἀδικία ἐξ ἐναντίων γίγνοιντο. ἐκ γὰρ τῶν στερήσεων· τό τε γὰρ δίκαιον γινόμενον ἐν στερήσει τοῦ δικαίου, καὶ τὸ ἄδικον ὁμοίως τοῦ ἀδίκου. εἰ μὲν οὖν ἡ ὕλη, ἐξ ἧς ἡ κυρίως γένεσις, αὕτη δέ ἐστιν ἡ τῶν | οὐσιῶν, 312 καθ᾽ αὑτὴν ἦν ὑφεστῶσα ἄνευ τοῦ εἶναι σὺν εἴδει τινί, ἁπλῶς ἂν γινόμενα κυρίως ἐκ τῆς ὕλης ἂν ἐγίνετο καὶ τῆς στερήσεως, τῆς μὲν ὕλης ὡς ὑποκειμένου τε καὶ ὑπομένοντος, ἐκ δὲ τῆς στερήσεως ὡς ἐναντίου τε καὶ μὴ ὑπομένοντος· ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον εἶναι τὴν ὕλην ἐν ὑποστάσει χωρὶς εἴδους τινός (οὐ γὰρ οἷόν τε ὕλην τινὰ χωρὶς εἴδους εἶναί τινος· τῷ γὰρ λόγῳ χωριστὴ τῶν εἰδῶν καὶ τῷ παρὰ μέρος δέχεσθαι τὰ ἐναντία, ἐπεὶ ἥ γε ὑπόστασις αὐτῆς ἀεὶ μετά τινος τούτων, εἰς ἃ μεταβάλλει παρὰ μέρος, ὅταν εἴς τι εἶδος μεταβάλλῃ), δῆλον μὲν ὅτι ἐν στερήσει οὖσα αὐτοῦ εἰς αὐτὸ μεταβάλλει. ἐπεὶ δὲ ἡ οὖσα ἐν στερήσει τούτου, εἰς ὃ μεταβάλλει, ἀπ᾽ ἄλλου τινὸς εἴδους ἐστί, δηλονότι τούτῳ εἰς ὃ μεταβάλλει, ἐναντίον εἶδος ἔχει, καθ᾽ ὃ καὶ αὐτῷ ἡ μεταβολὴ αὕτη γίνεται. ἐν ᾧ γὰρ ἀδύνατον μένειν μεταβάλλουσαν, εἰς ὃ μεταβάλλει, κατὰ τοῦτο μεταβάλλει τε καὶ ἀμείβει τὸ εἶδος. τοιαῦτα δὲ τὰ ἐναντία εἴδη, ἐφ᾽ οἷς ἔστι τε καὶ εἶναι δύναται τὸ ὄν τινων ἐν στερήσει, καὶ διὰ τοῦτο προηγουμένως μὲν ἐκ τῆς στερήσεως καὶ τῆς ὡς στερήσεως ἐναντιώσεως ἡ κυρίως γένεσις, ἤδη δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων εἰδῶν, ἐφ᾽ οἷς οὖσα πρὸ τῆς εἰς τὰ ἐναντία αὐτοῖς μεταβολῆς οὐ δύναται μὴ μεταβάλλουσα ἐξ | αὐτῶν μεταβάλλειν εἰς τὸ εἶδος, 313

1 ᾗ] ἡ Sp. ἢ B²N: καὶ Va Sp.: ἢ καὶ F 3 τῷ scripsi: τῶν libri
4 τὰ] τοῦ Vict.: om. N 4. 5 ἔχειν—τούτων (τούτῶν V)] οἷον ἐναντίον ἐστὶ τῶν ὧν ἐστι μεταξύ S²B²a Sp., sed praemissis verbis λείπεται ῥῆμα λείπει (?) ἤ τι τοιοῦτον B² 6 ἃ ὄντα VB Vict. Sp.: ἡδόντα FG¹: ἰδόντα Sa: ἀεὶ ὄντα N: ἢ εἰ οὐδὲν τὰ G¹ et S¹ in mg. τῶν a Sp.: τῷ libri 7 εἰ δὲ πᾶν S²B²a Sp.: εἰ πᾶν VB¹: εἴη ἂν S¹F: ἢ εἰ πᾶν N 9 alt. ἡ om. a Sp. 10 γίγνοιτο a Sp. 11 ἐν τῇ N ἥν, καὶ a Sp. 13 καθ᾽ αὑτὴν B² Sp.: κατ᾽ αὐτὴν libri σὺν εἴδει S²Ba Sp.: συνείδει V: ἐν εἴδει S¹F τινι τὰ a Sp. ἁπλῶς τὰ N 14 καὶ ἐκ τῆς στ. a Sp. 15 ἐκ δὲ τῆς] τῆς δὲ S²B²a Sp. 15. 16 τε καὶ μὴ ὑπομένοντος VFS¹N: τῇ ἕξει εἰς ἣν ἡ μεταβολή S²B²a Sp. ἐκ δὲ — ὑπομένοντος om. B¹ (B² supplet lectionem, quam exhibent S²a) 16 εἶντα a 17 οὐ — τινος om. SFa οἴονται V 18 χωριστὴ VB Sp.: χωρὶς τῆς SFa: χωριστὰ Vict. τῷ] τὸ Vict. 20 μεταβάλλῃ] ῃ in lit. V 21. 22 ἀπ᾽ — εἴδους] ἐν ἄλλῳ τινὶ εἴδει B²S²a Sp. ὁ V 23 αὕτη V: αὐτὴ a Sp. 24 μεταβάλλουσα a Sp. ἀμείβει] βει s. v. V 25 τὰ] τὰ τα V

⟨εἰς⟩ ὃ μεταβάλλει. ὅταν μὲν οὖν ὦσιν αἱ ἕξεις εὐμετάβολοι καὶ αἱ ἐναντιότητες εἰς ἀλλήλας, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων εἰδῶν ἡ μεταβολὴ γίνεται τοῖς εἴς τι μεταβάλλουσιν ὥσπερ καὶ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ εἰς ὃ μεταβάλλει. ὅταν δὲ ᾖ τὰ ἐναντία τοιαῦτα, ὡς μόνιμά τε εἶναι καὶ μὴ ῥᾳδίως μεταβάλλειν, αἱ γενέσεις τοῖς τοιούτοις ἔκ τε τῶν στερήσεων γίνονται καὶ ἐκ τῶν μεταξύ, ἀφ᾽ ὧν ὡς ἀπ᾽ ἐναντίων καὶ αὐτῶν τοῖς εἴδεσιν, εἰς ἃ ἡ μεταβολὴ γίνεται, μεταβάλλει τὰ γινόμενα, ἡ μὲν τῶν κατ᾽ ἀλλοίωσιν καὶ αὔξησιν καὶ μείωσιν καὶ κατὰ τόπον μεταβολῇ γινομένη γένεσις, οὖσά τις γένεσις, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς γένεσις ἐξ ἐναντίων, ἡ δὲ κατ᾽ οὐσίαν οὐκέτι ἐξ ἐναντίων, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς κατὰ ἀντίφασιν ἀντιθέσεως, ὅτι μηδέ ἐστι τῇ οὐσίᾳ τι ἐναντίον.

1 εἰς add. a Sp. αἱ om. a Sp. 5 τῆς στερήσεως a Sp. 6 ἀφ᾽ ὧν S[1]FN: ἀφῶν V: ἀμφοῖν S[2]B[2]a Sp.: ἀφῶν B[1] ἡ om. a Sp. 7 δὲ τὰ a Sp. 9 μεταβολῇ scripsi: μεταβολὴ SFGa Sp.: μεταβολὴν VB 11 μηδέν a Sp. 12 τι om. a Sp.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ.

Ed. Orelli p. 2

I

Ἦν μὲν δι᾽ εὐχῆς μοι, μέγιστοι αὐτοκράτορες Σεβῆρε καὶ Ἀντωνῖνε, αὐτῷ γενομένῳ παρ᾽ ὑμῖν ἰδεῖν τε ὑμᾶς καὶ προσειπεῖν καὶ καθομολογῆσαι χάριν ἀνθ᾽ ὧν ἔπαθον εὖ παρ᾽ ὑμῶν πολλάκις, αἰεὶ τυχὼν πάντων ὧν ἠξίωσα μετὰ μαρτυρίας † ἧς δίκαιος εἶναι τυγχάνειν τοιαῦτα αἰτούμενος. ἐπεὶ δὲ ἐφεῖται, καὶ εἰ μὴ παρών τις τοῖς ἱεροῖς θύειν δύναται, τὸ θύειν αὐτοῖς πανταχόθεν τε καὶ πανταχοῦ καὶ πέμπειν ἀναθήματα, ἃ μὴ κομίζειν αὐτὸς οἷόν τε, ἐθάρσησα πρὸς ὑμᾶς τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἐξουσίᾳ, καί τινα ἀπαρχὴν ὑμῖν τῶν ἡμετέρων καρπῶν ἀνάθημα πέμψαι οἰκειότατον ὑμῖν ἀναθημάτων ἁπάντων. τί γὰρ ἂν οἰκειότερον τοῖς γνησίως φιλοσοφίαν τιμῶσίν τε καὶ προάγουσιν ἀνάθημα γένοιτο βιβλίου ὑπισχνουμένου θεωρίαν φιλόσοφον; περιέχει τε τὸ βιβλίον τὴν δόξαν τὴν Ἀριστοτέλους, ἣν ἔχει περί τε εἱμαρμένης καὶ τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν, οὗ τῆς φιλοσοφίας προΐσταμαι ὑπὸ τῆς ὑμετέρας μαρτυρίας διδάσκαλος αὐτῆς κεκηρυγμένος. ἔστι δὲ οὐδενὸς δεύτερον τῶν κατὰ φιλοσοφίαν δογμάτων τουτὶ τὸ δόγμα· ἥ τε γὰρ ἀπ᾽ αὐτοῦ χρεία πανταχοῦ | 4 τε καὶ ἐπὶ πάντα διατείνει (οὐ γὰρ ὁμοίως περὶ τὰς πράξεις ἔχουσιν οἵ τε πάντα ἐξ ἀνάγκης καὶ καθ᾽ εἱμαρμένην γίγνεσθαι πεπιστευκότες καὶ οἷς δοκεῖ γίνεσθαί τινα καὶ μὴ τοῦ πάντως ἔσεσθαι προκαταβεβλημένας αἰτίας ἔχοντα), ἥ τε εὕρεσις τῆς ἀληθείας τῆς ἐν αὐτῇ χαλεπωτάτη τῷ δοκεῖν τῶν δοξῶν ἑκατέρᾳ πολλὰ ἀντιμαρτυρεῖν τῶν ἐν-

4 αὐτῷ V   ὑμῖν ἰδεῖν τε om. O   4. 5 χάριν καθομολογῆσαι a^2 5 πολλακισ V   6 ἧς Va^1: ὧν a^2: ὢν E mg.: ὡς Lond. Diels: τῆς B^2: ὡς ὧν coni. O: fortasse del.   εἶναι] εἴην coni. O   7 ἐφεῖται in mg. ἐντέλλεται V   τοῖς θεοῖς δύναται Cas. O   8 ἀναθύματα a^1 9 τε ἦν ἐθάρσησα Cas. O   ἡμᾶς a^1 ἐξουσίᾳ] μιμήσει B^2 τινας Lond.   9. 10 ἀπαρχὴν HESO Cas. B^2: ἀπαρχῆς Va^{12}: ἀπ᾽ ἀρχῆς K: ἀπαρχὰς Lond.   10 καὶ ἀνάθημα B^2 ἡμῖν a^2 13 περιέχει B^2: περισχεῖν a^2: περιέχειν Va^1 τε] δὲ coni. O: γὰρ Diels   τε τὸ βιβλίον] καὶ Lond. O   13. 14 τε περί τε a^2 14 προίσταται a^2 16. 17 ἀπ᾽ αὐτοῦ] ἀπανταχοῦ a^1 18 τε καὶ καθ᾽ a^2 19 alt. καὶ] ἃ καὶ a^{2}O   20 ἔχοντα a^1: ἔχοντες V^2: ἔχουσιν V^{1}a^{2}O   εὕρεσιν a^2 ἐν αὐτῷ coni. Casp. O   21 τῷ δοκεῖν Va^1: ἔστιν (ἔστιν del.) δοκεῖ τῷ δοκεῖν E: δοκεῖ τῷ δοκεῖν a^2 ἑκατέρα a^{12}

αργῶν. ἐπεὶ δὲ ἐνίων δογμάτων ⟨ἡ⟩ κατασκευὴ διὰ τὴν πρὸς τοὺς μὴ ὁμοίως λέγοντας ἀντιλογίαν γίνεται φανερωτέρα (ὧν ἐν τοῖς μάλιστα κατ' αὐτοῦ * * * τε εἶεν μείζω ἢ κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους δόξαν εἰπεῖν), ποιήσομαι τὸν λόγον πρὸς τοὺς οὐχ ὁμοίως ἐκείνῳ περὶ τούτων εἰρηκότας, ὅπως ἐν τῇ τῶν λεγομένων παραθέσει φανερώτερον ὑμῖν τἀληθὲς γένηται. ἔστι δὲ ἡ τῶν λόγων τῶν ἡμετέρων προαίρεσις οὐ πρὸς ἐπίδειξιν νενευκυῖα, ἀλλὰ πρὸς ἐξέτασίν τε καὶ διδασκαλίαν τῶν προκειμένων ἀκριβεστέραν, ἣν καὶ ὑμᾶς πᾶσιν οἷς πράσσετε ὁρᾶν ἔνεστιν ἐζηλωκότας. οὐδεμίαν γοῦν πρᾶξιν ὑμῶν ἔστιν εὑρεῖν, ἢ τὴν φαντασίαν πρὸ τῆς ἀληθείας σκοπὸν πεποίηται. εἰ δέ τι κατὰ σχολὴν ἐντυγχάνουσιν ὑμῖν τῷ βιβλίῳ δεῖσθαι δόξει ῥηθῆναι γνωριμώτερον, ἀξιῶ τιμηθῆναι καὶ ταύτῃ τῇ τιμῇ πρὸς ὑμῶν καὶ γραφῆναί μοι περὶ τῶν ζητουμένων· οὐδὲ γὰρ ῥᾴδιον πάντα γνώριμα ποιῆσαι δι' ἑνὸς βιβλίου αὐτά τε τὰ προκείμενα καὶ οἷς τις χρῆται πρὸς τὴν μήνυσιν αὐτῶν.

Τὸ μὲν οὖν εἶναί τι τὴν εἱμαρμένην καὶ αἰτίαν εἶναι τοῦ γίνεσθαί τινα κατ' αὐτὴν ἱκανῶς ἡ τῶν ἀνθρώπων συνίστησιν πρόληψις (οὐ γὰρ κενὸν οὐδ' ἄστοχον τἀληθοῦς ἡ κοινὴ τῶν ἀνθρώπων φύσις, καθ' ἣν περί τινων ὁμοδοξοῦσιν ἀλλήλοις, ὅσοι γε αὐτῶν μὴ διά τινας προκαταβεβλημένας δόξας ὑφ' | αὐτῶν διὰ τὸ σῴζειν βούλεσθαι τὴν πρὸς αὐτὰς ἀκολουθίαν ἄλλως ἀναγκάζονται λέγειν· δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, καίτοι τἆλλα ὢν ἐν τοῖς τὴν φυσικὴν φιλοσοφίαν φιλοσοφήσασιν οὐκ ἀπερριμμένος, οὐκ ἀξιόπιστος ἀντιμαρτυρῶν τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πίστει περὶ εἱμαρμένης· λέγει γὰρ οὗτός γε μηδὲν τῶν γινομένων γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην, ἀλλ' εἶναι κενὸν τοῦτο τοὔνομα), τί δέ ποτ' ἐστὶν ἡ εἱμαρμένη καὶ ἐν τίσιν, οὐκέθ' [οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἀλλήλοις ἅπαντες, ἀλλ' οὐδὲ] ἡ τῶν ἀνθρώπων κοινὴ πρόληψις ἱκανὴ τοῦτο μηνῦσαι. οὔτε γὰρ ἀλλήλοις ἅπαντες, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς αὑτῷ τις περὶ αὐτῆς αἰεὶ [αὑτῷ] τὰ αὐτὰ δοξάζει. πρὸς γὰρ τοὺς καιρούς τε καὶ τὰς περιεστώσας τύχας καὶ

II

6

1 ἡ add. Diels μὴ V^2a^{12}: om. V^1: in lit. B 2 ἀντιλογια sic V^1 (corr. V^2): ἐν ἀντιλογίαν B μάλιστα] pr. α in lit. V lacunam indicavi 3 τε] τει ειεν (in mg. τι ut videtur v. c.) V: τει ειεν sic B: τί εἶεν HSa^2: εἶεν (in mg. εἰρηκότες) E: τί εἴη? K: τί εἴη ἂν Cas. O: οὐδὲν οἶμαι a^1 Lond. μεῖζον Cas. ἢ a^{12}: ει (sic) VH τε—ἢ om. C vacuo relicto 10 litt. τὴν om. O 4 εἰρηκότας] ας in lit. V 5 ἡμῖν a^{12} 6 νευνευκυῖα V 8 πράσσεται a^2 γοῦν] οὖν E: γὰρ O ἔστιν V 9 ἢ V (infra versum) a^1: ἐν ᾗ a^2O πεποίησθε Cas. O τι om. a^2 10 ἡμῖν a^2 δεῖσθαι om. a^2 δόξει V^2a^{12}: δόξαι V^1: δόξει ⟨τινὰ⟩ coni. O ῥηθῆναι δεῖν Cas. 11 πρὸς Va^1: παρ' a^2 12 ῥάδιων V^1 (corr. V^2) 14 ad sequentia cf. Alex. De anima II, 179,25 sq. τι] τε coni. O 20 τἆλλα ὢν ἐν τοῖς V^2a^{12}O: ἄλλα ων αυτοῖς V^1: ἄλλα ὢν αὐτοῖς ES^2 (sed τἆλλα S^2) 21 ἀπεριμμένος Va^1: ἀπερριμένος a^2 οὐκ] ἀλλ' H: del. Casp. O 22 τῶν γινομένων μηδὲν a^2 23 δή ποτ' οὖν a^2 24 οὐκέθ' V: οὐ καθόλου ES: οὐκέτι a^{12}O οὐ γὰρ—οὐδὲ (25) delevi 25 μηνύσαι V 26 αὐτῷ om. a^2O

τὴν περὶ τῆς εἱμαρμένης δόξαν μεταφέρουσιν. ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν πάντα καθ᾽ εἱμαρμένην γίνεσθαι λέγουσιν, τὴν εἱμαρμένην ὑπολαμβάνουσιν ἀπαράβατόν τινα αἰτίαν εἶναι καὶ ἀναπόδραστον, εἰσὶ δ᾽ οἷς οὐ πάντα τὰ γινόμενα γίνεσθαι δοκεῖ καθ᾽ εἱμαρμένην, ἀλλ᾽ εἶναί τινας ὑπολαμβάνουσιν τῶν γινομένων καὶ ἄλλας αἰτίας· ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν εἱμαρμένην αὐτὴν τὸ πάγιόν τε καὶ ἀπαράβατον ἔχειν τίθενται, ἀλλὰ γίνεσθαί τινα καὶ τῶν καθ᾽ εἱμαρμένην γίνεσθαι πεφυκότων οὐ κατ᾽ αὐτήν, ἀλλὰ παρὰ μοῖραν, ὥς οἱ ποιηταί φασιν, καὶ παρὰ τὴν εἱμαρμένην. ἔστι δ᾽ οἷς ποτὲ πάντα γίνεσθαι τὰ γινόμενα δοκεῖ καθ᾽ εἱμαρμένην καὶ μάλιστ᾽ ἂν αὐτοῖς τὰ τῆς τύχης ἀντιπίπτῃ, κατορθοῦντες δὲ ἐν τοῖς προκειμένοις αὑτοὺς αἰτίους εἶναι τῶν κατορθωμάτων ὑπολαμβάνουσιν, ὡς οὐκ ἂν ἀπαντησάντων τῶν ἀπηντηκότων, εἰ μὴ αὐτοὶ τάδε μᾶλλον ἔπραξαν ἀντὶ τῶνδε, ὡς ἔχοντες καὶ τοῦ μὴ πράττειν αὐτὰ τὴν ἐξουσίαν. δι᾽ ἣν διαφωνίαν ἀναγκαία τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἡ ζήτησις ἡ περὶ τῆς εἱμαρμένης, οὐκ εἰ ἔστιν, ἀλλὰ τί ποτ᾽ ἐστὶν καὶ ἐν τίσιν τῶν γινομένων τε καὶ ὄντων ἐστὶν ἡ τοιαύτη φύσις. 8 III

ὅτι μὲν οὖν αἰτίαν τινὰ τὴν εἱμαρμένην τοῖς γινομένοις [ὧν] εἶναι λέγουσιν πάντες οἱ περὶ εἱμαρμένης λέγοντές τι, γνώριμον (ταύτην γὰρ ἀποδιδόασίν τε καί φασιν αἰτίαν εἶναι τοῦ γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὃν τρόπον γίνεται), ἐπεὶ δὲ πλεοναχῶς λέγεται τὰ αἴτια, ἀναγκαῖον τοῖς ἐν τάξει τὸ πρόβλημα μετιοῦσιν πρῶτον λαβεῖν, ὑπὸ τίνα τρόπον τῶν αἰτίων χρὴ τιθέναι τὴν εἱμαρμένην· οὐδὲν γὰρ τῶν πολλαχῶς λεγομένων γνώριμον χωρὶς τῆς οἰκείας διαιρέσεως λεγόμενον. διαιρεῖται δὴ τὰ τῶν γινομένων αἴτια εἰς τρόπους αἰτίων τέσσαρας, καθὼς [αἰτίας] Ἀριστοτέλης δέδειχεν. τῶν γὰρ αἰτίων τὰ μέν ἐστι ποιητικά, τὰ δὲ ὕλης ἐπέχει λόγον, ἔστι δέ τις ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ κατὰ τὸ εἶδος αἰτία· παρὰ δὲ τὰς τρεῖς ταύτας αἰτίας ἐστὶν αἴτιον ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ τέλος, οὗ χάριν καὶ τὸ γινόμενον γίνεται. καὶ τοσαῦται μὲν αἱ τῶν αἰτίων διαφοραί. ὅτι γὰρ ἂν αἴτιον ᾖ τινος, ὑπὸ τούτων τι τῶν αἰτίων ὃν εὑρεθήσεται. καὶ γὰρ εἰ μὴ πάντα τὰ γινόμενα τοσούτων αἰτίων δεῖται, ἀλλὰ τά γε πλείστων δεόμενα οὐχ ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν τὸν εἰρημένον. γνωριμωτέρα

---

4 δοκεῖ γίνεσθαι a^1 5 οὐδὲ a^1O: οὐ a^2: οὐδὲ sic V 7 κατ᾽ αὐτὴν Va^1: κατὰ ταύτην a^2 9 εἱμαρμένην] ην in lit. V τύχης (supra τυ lit.) V: ψυχῆς a^2: ψυχοῖς K 12 ἔπραξαν om. a^1 14 ἡ om. a^2 15 τε καὶ ὄντων om. O τοιάδε a^1 οὖν om. O 16 ὧν del. V^2 17 τε] τι V^1 (corr. V^2) 18 γίνεται V^2a^1: γίνεσθαι V^1a^2 19 τὰ αἴτια om. a^1 πρῶτον V^2a^1: πρώτην V^1a^2 22 δὴ] δὲ Eusebii vulg. O διαιρεῖται — τιθέναι τὴν εἱμαρμένην (169,3)] Euseb. praep. ev. VI, 9. 1—16 268a—270b τόπους Cas. Lond. αἰτιῶν Eusebius Lond. O 23 καθὼς V^2a^1: καθὼσ αἰτίασ V^1: καθ᾽ ἃς αἰτίας a^2: καθὼς ὁ θεῖος Eusebius Lond. O fortasse recte: καθὼς θεῖος Cas. δέδειχεν] cf. Arist. Metaph. I, 3. 983a23 sqq. ποιητὰ Eusebii pars librorum 24 ἐπέχοντα Eusebii vulg. τὸ om. Eusebii p. l. 25 τὰς om. Cas. ἐν αὐτοῖς αἴτιον Eusebius 25 et 26 τὸ om. Eusebius 26 αἱ τῶν om. Eusebii p. l. 27 τι τούτων Eusebius ὃν a^2 28 μὴ] καὶ B^2 γινόμενά τις σκέψαιτο, εὑρήσει οὐχ B^2 28. 29 τοσούτων — δεόμενα Eusebius (τὰ δὲ p. l.): om. (signo in mg. adposito V) codd. a^{12} 29 τὸν εἰρ. ἀρ. Eusebius

δ' ἂν αὐτῶν ἡ διαφορὰ γίγνοιτο, εἰ ἐπὶ παραδείγματός τινος τῶν γινομένων ὁραθείη. ἔστω δὴ ἐπ' ἀνδριάντος ἡμῖν ἡ τῶν αἰτίων δεικνυμένη διαίρεσις. τοῦ δὲ ἀνδριάντος ὡς μὲν ποιητικὸν αἴτιον ὁ ποιήσας τεχνίτης, ὃν ἀνδριαντοποιὸν καλοῦμεν, ὡς δὲ ἡ ὕλη ὁ ὑποκείμενος χαλκὸς ἢ λίθος ἢ ὅτι ἂν ᾖ τὸ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου σχηματιζόμενον κατὰ τὴν τέχνην· αἴτιον γὰρ καὶ τοῦτο τοῦ γεγονέναι τε καὶ εἶναι τὸν ἀνδριάντα. ἔστι δὲ καὶ τὸ εἶδος τὸ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ τούτῳ γενόμενον ὑπὸ τοῦ τεχνίτου καὶ αὐτὸ τοῦ ἀνδριάντος αἴτιον, δι' ὅ ἐστιν εἶδος δισκεύων ἢ ἀκοντίζων ἢ ἐπ' ἄλλου τινὸς ὡρισμένου σχήματος. οὐ μόνα δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ἀνδριάντος γενέσεως αἴτιά ἐστιν· οὐδενὸς γὰρ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως αὐτοῦ δεύτερον τὸ τέλος, οὗ χάριν γεγονός ἐστι, ἢ τιμή τινος ἢ εἰς θεοὺς εὐσέβειά τις. ἄνευ γὰρ τοιαύτης αἰτίας οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ὁ ἀνδριὰς ἐγένετο. ὄντων τοίνυν τοσούτων τῶν αἰτίων καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἐχόντων γνώριμον τὴν εἱμαρμένην ἐν τοῖς ποιητικοῖς αἰτίοις δικαίως ἂν καταριθμοῖμεν ἀναλογίαν σώζουσαν πρὸς τὰ γινόμενα κατ' αὐτὴν τῷ τοῦ ἀνδριάντος δημιουργῷ τεχνίτῃ.

IV τούτου δ' οὕτως ἔχοντος ἀκόλουθον ἂν εἴη περὶ τῶν ποιητικῶν αἰτίων ποιήσασθαι τὸν λόγον. οὕτως γὰρ ἔσται γνώριμον, εἴ τε πάντων τῶν γινομένων χρὴ τὴν εἱμαρμένην αἰτιᾶσθαι, εἴ τε δεῖ καὶ ἄλλοις τισὶν παρὰ τήνδε συγχωρεῖν ὡς οὖσιν ποιητικοῖς τινων αἰτίοις. ἁπάντων δὴ τῶν γινομένων Ἀριστοτέλης ποιούμενος τὴν διαίρεσιν τὰ μὲν αὐτῶν τινος χάριν γίνεσθαι λέγει σκοπόν τινα καὶ τέλος τῶν γινομένων προκείμενον ἔχοντος τοῦ ποιοῦντος αὐτά, τὰ δὲ οὐδενός. ὅσα γὰρ οὐ κατὰ πρόθεσίν τινα ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος γίνεται οὐδ' ἐπὶ τέλος ὡρισμένον ἔχει τὴν ἀναφοράν, τοιαῦτα (ὁποῖά ἐστι καρφῶν τέ τινων διακρατήσεις καὶ περιστροφαὶ καὶ τριχῶν ἐπαφαί τε καὶ ἐκτάσεις καὶ ὅσα τούτοις ὁμοίως γίνεται), [ἃ] ὅτι μὲν γίνεται καὶ αὐτὰ γνώριμον, οὐ μὴν ἔχει τὴν κατὰ τὸ τέλος καὶ τίνος χάριν αἰτίαν.

---

1 δ' Eusebius B² Lond. O: γὰρ Va¹² γένοιτο Eusebius 1. 2 γινομένων] εἰρημένων a¹ δὴ Eusebius O: γὰρ libri 3 δὲ Eusebii p. l. Cas.: δὴ libri ὡς om. Cas. 5 τὸ om. a² 7 τούτῳ γενόμενον om. a² γινόμενον Lond. O 8 εἶδός ἐστιν Eusebius δισκεῦον a¹ Eusebius ἀκοντίζον a¹ Eusebius 9 μόνον Eusebius 10 γὰρ supra versum V ἐστιν—τῶν] ἀλλ' ἔστιν οὐδενὸς τῶν Eusebius δευτερεῦον Eusebii p. l. 10. 11 τέλος] γένος Eusebii p. l. 11 γεγονός ἐστι Va¹²: γέγονε τουτέστιν Eusebius (γεγονέναι τ. D) εἰς] εἰ Cas.: del. B² θεοὺς scripsi: θεὸν Eusebius O: τινος libri 12 τῆς τοιαύτης Eusebius οὐδ' ἂν] οὐ γὰρ V¹ (corr. V²) 13 αἰτίων τῶν τοσούτων a²: τούτων τῶν αἰτίων τοσούτων Lond. 14 ποιητικοῖς V¹ γρ. a¹²: τοιούτοις V¹ 15 σώζουσαν] ωζ in lit. V τῇ τοῦ Eusebius 16 τέχνῃ Eusebius 17 τὸν om. a¹ 18 δεῖ] δὴ Eusebius ἄλλως Eusebii cod. B 19 δὲ Cas. 21 λέγειν V¹ (corr. V²) καὶ τέλος om. a² 22 γὰρ om. Eusebius: γε coni. O οὐ om. Eusebii cod. B πρόθεσιν] προαίρεσιν Eusebii cod. S ὑπὸ om. Eusebius 23 ἐπὶ] ἐπεὶ a² 23. 24 τοιαῦτα ὁποῖα] τοιαῦτα οἷον Eusebius: ὁποῖα B² 24 καρφῶν Eusebius a²: καρπῶν Va¹ 25 ὁμοίως γίνεται Eusebius: ὁμοίως (ὅμοια γρ. H) γίνεται ἃ VHa¹ Lond.: ὅμοια a²: ὅμοια ἃ K: ὁμοίως γίνεται ἃ ⟨γὰρ⟩ O διότι Diels (cf. Ind. Arist. p. 200b49; Doxogr. p. 742) μὲν οὖν a²: μὲν γὰρ Eusebius 26 τὸ om. O τίνος Va¹: τινὸς a²: τὴν οὗ Eusebius

τὰ μὲν οὖν οὕτως γινόμενα ἀσκόπως τε καὶ ἁπλῶς γινόμενα οὐδεμίαν εὔλογον ἔχει διαίρεσιν, τῶν δὲ ἐπί τι τὴν ἀναφορὰν ἐχόντων καί τινος γινομένων χάριν τὰ μὲν κατὰ τὴν φύσιν, τὰ δὲ κατὰ τὸν λόγον γίνεται. τά τε γὰρ φύσιν αἰτίαν ἔχοντα τῆς γενέσεως κατά τινας ἀριθμοὺς καὶ τάξιν ὡρισμένην πρόεισιν εἴς τι τέλος, ἐν ᾧ γενόμενα τοῦ γίνεσθαι παύεται, εἰ μή τι αὐτοῖς ἐνστὰν ἐμποδὼν γένοιτο τῇ κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐπὶ τὸ προκείμενον 12 τέλος ὁδῷ, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ λόγον γινόμενα ἔχει τι τέλος. οὐδὲν γὰρ ὡς ἔτυχεν τῶν κατὰ λόγον γινομένων γίνεται, ἀλλ' ἐπί τινα σκοπὸν ἡ ἀναφορὰ πᾶσιν αὐτοῖς. ἔστι δὲ κατὰ λόγον γινόμενα, ὅσα ὑπὸ τῶν ποιούντων αὐτὰ γίνεται λογιζομένων τε περὶ αὐτῶν καὶ συντιθέντων καθ' ὃν ἂν τρόπον γένοιντο. οὕτως γίνεται τά τε κατὰ τὰς τέχνας γινόμενα πάντα καὶ κατὰ προαίρεσιν, ἃ διαφέρει τῶν γινομένων φύσει τῷ τὰ μὲν φύσει γινόμενα ἐν αὐτοῖς ἔχειν τὴν ἀρχήν τε καὶ αἰτίαν τῆς τοιαύτης γενέσεως (τοιοῦτον γὰρ ἡ φύσις· καὶ γίνεται μὲν κατὰ τάξιν τινά, οὐ μὴν τῆς ποιούσης αὐτὰ φύσεως ὁμοίως ταῖς τέχναις λογισμῷ περὶ αὐτῶν χρωμένης), τὰ δὲ γινόμενα κατὰ τέχνην τε καὶ προαίρεσιν ἔξωθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως καὶ τὴν αἰτίαν τὴν ποιοῦσαν, ἀλλ' οὐκ ἐν αὐτοῖς καὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν τοῦ ποιοῦντος γίνεται περὶ αὐτῶν λογισμός. τρίτον δέ ἐστιν ἐν τοῖς ἕνεκά του γινομένοις καὶ τὰ ἀπὸ τύχης τε καὶ ταὐτομάτου γίνεσθαι πεπιστευμένα ταύτῃ τῶν προηγουμένως ἕνεκά του γινομένων διαφέροντα, ᾗ ἐπ' ἐκείνων μὲν πᾶν τὸ πρὸ τοῦ τέλους γινόμενον τοῦ τέλους χάριν γίνεται, ἐπὶ δὲ τούτων τὰ μὲν γινόμενα πρὸ τοῦ τέλους ἄλλου χάριν γίνεται, ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς ἄλλου χάριν γινομένοις ὡς τέλος τὸ αὐτομάτως τε καὶ ἀπὸ τύχης γίνεσθαι λεγόμενον. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων καὶ πάντων τῶν V γινομένων εἰς τούτους τοὺς τρόπους νενεμημένων ἀκόλουθον ἐπὶ τούτοις ἰδεῖν, ἐν ποίῳ τῶν ποιητικῶν αἰτίων χρὴ τιθέναι τὴν εἱμαρμένην. ἆρά γε ἐν τοῖς οὐδενὸς γινομένοις χάριν; ἢ τοῦτο μὲν παντάπασιν ἄλογον· αἰεὶ

1 τε om. Eusebius 3 τὴν om. Eusebius a¹ τὸν om. Eusebius a¹ 4 τὴν γενέσεως Eusebii cod. I 5 εἴς] ἐπί Eusebius τι om. a² γινόμενα Eusebius γενέσθαι a² παύονται Eusebii vulg. 6 ἐνστὰν Eusebius a²: ἐστ' ἂν V¹: del. V²: om. a¹O γίνοιτο Eusebii vulg. 7 pr. τέλος om. Eusebius τὰ om. a¹ 8 σκοπὸν] φορὰν Eusebii p. l. 11 γένοιτο Eusebius O γίνεται] γίνοιτο a² τε om. Eusebii p. l. a² 12 τὰ κατὰ Eusebius ἃ om. Eusebii cod. I τῷ in lit. 6 litt. V 13 τὰς αἰτίας Eusebius 14 γίνεται a²: γίνεσθαι V Eusebius a¹O (ὡς γίνεσθαι Schwartz) μὲν om. Lond. 15 χρωμένοις vel χρωμένως Eusebii p. l. 16 τῆς om. O 17 ποιοῦσαν] α in lit. V καὶ τὴν ποιοῦσαν αἰτίαν Eusebii p. l. 18 pr. αὐτῶν] αὐτοῖς a² ὁ τοῦ Eusebius O ποιοῦνται Eusebii cod. B γίνεται (γ in lit.) Va¹²: ἡγεῖται Eusebius τρίτον δέ ἐστιν Eusebius: ἔστιν libri 19 οὖν ἐν τοῖς a²: οὖν τοῖς Lond. Cas. καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου a²: καὶ τοῦ αὐτομάτου Eusebius 20 πεπιστευμένα] πε supra versum V προηγουμένως B² Eusebii vulg. Lond. O: προηγουμένων V Eusebii cod. C 21 μὲν ὅτι πᾶν τὸ πρὸ a²: μὲν δῆλον ὅτι πᾶν τὸ πρὸ E: μὲν τὰ πρὸ (πρὸς cod. BC) Eusebius γινόμενον om. Eusebius alt. τοῦ τέλους om. Eusebii cod. BC 23 τε om. a² 25 τρόπους] σκοποὺς a¹ 26 ποίῳ] τίνι Eusebius τῶν] τ in lit. V 27 γενομένοις O ἢ O

γὰρ ἐπὶ τέλους τινὸς τῷ τῆς εἱμαρμένης ὀνόματι χρώμεθα καθ' εἱμαρμένην αὐτὸ λέγοντες γεγονέναι. διὸ ἐν τοῖς ἕνεκά του γινομένοις ἀναγκαῖον τιθέναι 14 τὴν εἱμαρμένην· καὶ ἐπεὶ τῶν ἕνεκά του γινομένων τὰ μὲν γίνεται κατὰ λόγον, τὰ δὲ κατὰ φύσιν, ἢ ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς τὴν εἱμαρμένην ἀναγκαῖον εἶναι τίθεσθαι, ὡς πάντα τὰ γιγνόμενα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι λέγειν, ἢ ἐν θατέρῳ. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ λόγον γινόμενα τούτῳ δοκεῖ γίνεσθαι κατὰ λόγον τῷ τὸν ποιοῦντα αὐτὰ καὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἔχειν ἐξουσίαν. τά τε γὰρ ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν γινόμενα κατὰ τέχνην οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὑπ' αὐτῶν γίνεσθαι δοκεῖ (οὕτως γοῦν ἕκαστον ποιοῦσιν αὐτῶν ὡς καὶ τοῦ μὴ ποιεῖν αὐτὰ τὴν ἴσην ἔχοντες ἐξουσίαν· ἔτι τε πῶς οὐκ ἄτοπον τὴν οἰκίαν καὶ τὴν κλίνην καθ' εἱμαρμένην λέγειν γεγονέναι ἢ τὴν λύραν ἡρμόσθαι καθ' εἱμαρμένην;), ἀλλὰ μὴν καὶ ὧν προαίρεσις κυρία (ταῦτα δ' ἐστὶν ὅσα κατ' ἀρετήν τε καὶ κακίαν πράττεται) καὶ ταῦτα ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ. εἰ ἐφ' ἡμῖν δὲ ταῦτα, ὧν καὶ τοῦ πραχθῆναι καὶ τοῦ μὴ πραχθῆναι ἡμεῖς εἶναι δοκοῦμεν κύριοι, τούτων δὲ οὐχ οἷόν τε λέγειν αἰτίαν τὴν εἱμαρμένην οὐδὲ ἀρχὰς εἶναί τινας καὶ αἰτίας ἔξωθεν προκαταβεβλημένας τοῦ πάντως ἢ γενέσθαι τι αὐτῶν ἢ μὴ γενέσθαι (οὐκέτι γὰρ ἂν εἴη τι τούτων ἐφ' ἡμῖν, εἰ γένοιτο τοῦτον τὸν τρόπον), λείπεται δὴ λοιπὸν τὴν εἱμαρμένην ἐν τοῖς VI φύσει γινομένοις εἶναι λέγειν, ὡς εἶναι ταὐτὸν εἱμαρμένην τε καὶ φύσιν. τό τε γὰρ εἱμαρμένον κατὰ φύσιν καὶ τὸ κατὰ φύσιν εἱμαρμένον. οὐ γὰρ κατὰ φύσιν μέν ἐστιν ἄνθρωπον ἐξ ἀνθρώπου καὶ ἵππον ἐξ ἵππου γίνεσθαι, οὐ καθ' εἱμαρμένην δέ, ἀλλὰ συνοδεύει τὰ αἴτια ταῦτα ἀλλήλοις ὡς ἂν ἔχοντα κατὰ τοὔνομα μόνον τὴν διαφοράν. διὸ καὶ τὰ πρῶτα τῆς κατὰ φύσιν ἑκάστοις γενέσεως αἴτια (ἔστιν δὲ ταῦτα ⟨τὰ⟩ θεῖα καὶ ἡ τούτων εὔτακτος περιφορὰ) καὶ τῆς εἱμαρμένης αἴτια λέγουσιν. πάσης γὰρ γενέσεως ἀρχὴ ἡ τῶν θείων κατὰ τὴν κίνησιν ποιὰ σχέσις πρὸς τὰ τῇδε. οὔσης δὲ τῆς εἱμαρμένης ἐν τούτοις τε καὶ τοιαύτης ἀναγκαῖον ὡς ἂν ἔχῃ 16 τὰ γινόμενα κατὰ φύσιν οὕτως ἔχειν καὶ τὰ καθ' εἱμαρμένην. ἀλλὰ μὴν τὰ γινόμενα κατὰ φύσιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης γίνεται, ἀλλ' ἔστιν ἡ γένεσις τῶν οὕτω γινομένων ἐμποδιζομένη † διὸ ποτὲ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν γίνεται τὰ γινόμενα κατὰ φύσιν, οὐ μὴν ἐξ ἀνάγκης [ἔχει]. χώραν γὰρ ἐν

---

2 τε αὐτὸ Eusebius του γινομένων γινομένοις a^2 ἀνάγκη a^2 5 εἶναι om. a^1O 6 λόγον γινόμενα] ον γ in lit. V 7 ποιεῖ Cas. 9 γοῦν] γὰρ Lond. O αὐτῶν Va^1: αὐτοὶ a^2 10 τε] δὲ EO 11 ἢ] καὶ O 11. 12 καθ' εἱμαρμένην om. a^2 14 ἡμεῖς om. a^2 15 οὐκ a^1 18 εἰ] ἢ a^2 20 κατὰ φύσιν καὶ—εἱμαρμένον add. V^2 21 καὶ om. Cas. 22 οὐ—δέ] καθ' εἱμαρμένην δὲ οὐ a^2O 24 αἴτια (ἔστιν δὲ ταῦτα ⟨τὰ⟩ scripsi: αἴτιασ ἔστι ὀδὲ ταῦτα V^1: αἴτια τάτε V^2Ba^1: αἴτια H: αἰτιά ἐστιν· οἱ δὲ αὐτὰ τὰ KE (pro οἱ δὲ: ἤτοι E^2) Sa^2 Lond. (sed hic οἳ δ') Cas.: αἴτια τὰ O ἡ] τὴν a^2 25 εὔτακτον περιφορὰν a^2 δὲ αἴτια λέγουσιν τὰ αὐτά V^2a^1 26 τὴν om. a^1 τῇδε sic V 27 τε om. a^2 30 ἐμποδιζομένη ποτέ. διὸ [μὲν] ὡς Diels ποτὲ μὲν] περ B μὲν om. a^2O: post γίνεται coll. H 31 ἔχει del. V^2: om. a^1O

αὐτοῖς ἔχει καὶ τὸ παρὰ φύσιν καὶ γίνεται, ὑπό τινος αἰτίας ἔξωθεν ἐμποδισθείσης τῆς φύσεως εἰς τὸ ἔργον τὸ ἑαυτῆς. διὸ οὔτε ἐξ ἀνάγκης ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ὡρίσθαι δοκοῦσαν προθεσμίαν τοῖς γινομένοις κατὰ φύσιν ἕκαστον τῶν οὕτως γινομένων ἀεὶ γίνεται. ὄντος δὲ ἐν τοῖς γινομένοις κατὰ φύσιν καὶ ⟨τοῦ⟩ παρὰ φύσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τέχνην, χώραν ἂν ἔχοι καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὴν εἱμαρμένην γινομένοις τὸ παρὰ τὴν εἱμαρμένην, ὥστ' εἰ χώραν ἔχει τὸ παρὰ φύσιν καὶ μὴ κενόν ἐστιν ὄνομα, ἔχοι ἂν ἐν τοῖς γινομένοις χώραν καὶ τὸ παρὰ τὴν εἱμαρμένην. διὸ καὶ λέγοι τις ἂν εὐλόγως τὴν οἰκείαν φύσιν ἀρχὴν ἑκάστου καὶ αἰτίαν εἶναι τῆς τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν τάξεως. ἀπὸ ταύτης γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἵ τε βίοι τῶν ἀνθρώπων τὴν τάξιν καὶ αἱ καταστροφαὶ λαμβάνουσιν. ὁρῶμεν γοῦν ὅτι καὶ τὸ σῶμα τῷ τοῖον ἢ τοῖον εἶναι τὴν φύσιν καὶ ἐν νόσοις καὶ ἐν φθοραῖς ἀκολούθως τῇ φυσικῇ συστάσει γίνεται, οὐ μὴν ἐξ ἀνάγκης· ἱκαναὶ γὰρ ἐκκροῦσαι τὴν τοιάνδε τάξιν ἐπιμέλειαί τε καὶ ἀέρων ὑπαλλαγαὶ καὶ προστάξεις ἰατρῶν καὶ συμβουλαὶ θεῶν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς εὕροι τις ἂν παρὰ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν διαφόρους γινομένας ἑκάστῳ τάς τε προαιρέσεις καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς βίους. ἦθος γὰρ ἀνθρώπων δαίμων κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, τουτέστι φύσις. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ ταῖς φυσικαῖς κατασκευαῖς τε καὶ διαθέσεσιν τάς τε πράξεις καὶ τοὺς βίους καὶ τὰς καταστροφὰς αὐτῶν ἀκολούθως ἰδεῖν ἔστι. τῷ μὲν γὰρ φιλοκινδύνῳ 18 καὶ θρασεῖ φύσει βίαιός τις καὶ ὁ θάνατος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (αὕτη γὰρ ἡ τῆς φύσεως εἱμαρμένη), τῷ δέ γε ἀκολάστῳ τὴν φύσιν τό τε ἐν ἡδοναῖς τοιαύταις καταζῆν καὶ ὁ τῶν ἀκρατῶν βίος, ἂν μή τι κάλλιον ἐν αὐτῷ γενόμενον ἐμποδίζῃ, ⟨τῷ δὲ καρτερικῷ⟩ κατὰ φύσιν αἱ τῶν πόνων ὑπομοναὶ καὶ αἱ κακοπάθειαι καὶ ⟨αἱ⟩ ἐν τοῖς τοιούτοις τοῦ βίου καταστροφαὶ

1 alt. καὶ infra versum V 1. 2 παρεμποδισθείσης a^2 2 οὔτε] fortasse οὐδὲ 3 ἐξ s. v. V: om. a^1 ὡς V^2a^{12}: οὐκ V^1 ὥστε] ὅθεν a^1 καὶ del. Diels 5 οὐκ ἀεὶ Schultess O τοῦ add. Lond. O 6 τέχνην ⟨τοῦ παρὰ τέχνην⟩ coni. O 7 ἔχοι a^2 12 τὴν καταστροφὴν a^2: αἱ ἀναστροφαὶ B^2 γοῦν] οὖν a^2 ὁρῶμεν— βίους (18)] Eus. pr. ev. VI, 9. 270c — 270d 13 τοῖον bis scripsi cf Al. De an. 169,36: τοιὸν bis libri: τοιόνδε bis Eusebius ἐν ante φθοραῖς om. Eusebius a^2 14 καταστάσει Eusebii p. l. ὁμοίως ἐπὶ πάντων οὐδὲ ἐξ ἀνάγκης Eusebius 15 πολλάκις τὴν Eusebius τοιάνδε a^1: τοιάνδε sic V: τοιὰν δὲ Lond.: τοιαύτην Eusebii p. l. a^2 τάξιν] ἕξιν Eusebius τε om. Eusebius ἀέρων] βίων Eusebius 16 συμβουλίαι Eusebius κατὰ — τρόπον] οὕτως Eusebii p. l. 17 κατὰ O γινομένας] ἐν Eusebius 17. 18 τάς τε om. Eusebius 18 τὰς om. Eusebius τοὺς om. Eusebius βίους ἐξ ἀσκήσεως καὶ ἀπὸ μαθημάτων καὶ ἀπὸ λόγων κρειττόνων βελτιουμένων Eusebius ἀνθρώπῳ Lond. O 21 ἀκολούθους Lond. Cas. O φιλοκινδύνῃ a^1 22 τὸ om. a^2 23 γε om. Lond. O 24 καταγῆν a^2 ἂν μή] ἀλλ' εἴ a^2O αυτῷ V 25 γενόμενον ἐμποδίζῃ scripsi coll. de an. 185,16: γενόμενον ἐκσείσῃ τῆς ⟨ἀκολασίας⟩ Diels: γενόμενος ἐκπισητησ sic V: γενόμενος ἐκ πίσῃ τῆς a^1: γενόμενος ἐκπέσῃ τῆς H: γενόμενον ἐκστῇ τῆς H γρ. ESKa^2 (sed γενώμενον a^2) Lond. Cas. O (sed τοῦ pro τῆς Cas. O) τῷ δὲ καρτερικῷ addidi coll. de an. 185,29 (similiter O in adn.) 26 αἱ ἐν τοῖς ES: ἐν τοῖς a^2O: μεν τοισ V^1: μεν τι τοῖς V^2: μέντοι τοῖς Ha^1

πάλιν εἰσὶ καθ᾽ εἱμαρμένην. καὶ τοῖς ἀνελευθέροις δὲ τὴν φύσιν καὶ ἀπλήστοις περὶ κτῆσιν χρημάτων καὶ τὰ τῆς εἱμαρμένης συνῳδά· ἐν ἀδικίαις γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ τῶν τοιούτων βίος, καὶ ἡ τοῦ βίου δὲ καταστροφὴ τοῖς κατ᾽ αὐτὰ πράττουσιν ἀκόλουθος τούτοις. καὶ ἐπιλέγειν εἰώθασιν τοῖς τοιούτοις, ὅταν ἐν ταῖς ἀκολούθοις τε τοῦ βίου ⟨καὶ⟩ καθ᾽ εἱμαρμένην περιστάσεσιν ὦσιν, ὡς ἑαυτοῖς γεγονόσιν αἰτίοις τῶν παρόντων αὐτοῖς κακῶν. καὶ τοῦτ᾽ ἄν τις παρίστασθαι βουλόμενος τοῖς τὰς μαντείας ἐπαγγελλομένοις τοῦ μὴ πάντως αὐτοὺς ἐπιτυγχάνειν φέροι τὸ αἴτιον, μὴ πάντα τὴν φύσιν ἑκάστου καὶ τὴν εἱμαρμένην εὐοδεῖν, ἀλλὰ γίνεσθαί τινα καὶ παρ᾽ αὐτήν, εἶναι δὲ τοὺς μάντεις μηνυτὰς τῶν γινομένων καθ᾽ εἱμαρμένην, ὥσπερ οὖν καὶ τοὺς φυσιογνώμονας. εἰπόντος γοῦν Ζωπύρου τοῦ φυσιογνώμονος περὶ Σωκράτους τοῦ φιλοσόφου ἄτοπά τινα καὶ πλεῖστον ἀφεστῶτα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸν βίον καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σωκράτη καταγελωμένου οὐδὲν εἶπεν ὁ Σωκράτης ἐψεῦσθαι τὸν Ζώπυρον· ἦν γὰρ ἂν τοιοῦτος ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκ φιλοσοφίας ἄσκησιν ἀμείνων τῆς φύσεως ἐγένετο. καὶ αὕτη μὲν ἡ περὶ εἱμαρμένης ὡς ἐπὶ κεφαλαίων εἰπεῖν κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Περιπάτου δόξα.

Ἡ δὲ κατασκευὴ τῶν εἰρημένων ἔσται φανερωτέρα παρατιθέντων ἡμῶν VII ταῖς προηγουμέναις τῶν κειμένων ἀποδείξεσιν τὰ ἑπόμενα ἄτοπα τοῖς πάντα καθ᾽ εἱμαρμένην γίνεσθαι λέγουσιν· μιγνύντες γὰρ οὕτω τὸν λόγον τῇ [τε] τῶν δοξῶν παρ᾽ ἀλλήλας θέσει γνωριμώτερον τἀληθὲς ποιήσομεν καὶ πρὸς τούτῳ οὐχ ἕξομεν ἀνάγκην μεμνῆσθαι τῶν αὐτῶν πολλάκις. εὐλόγως γὰρ ἄν τις ἀπορήσαι, πῶς φιλοσοφεῖν τινες λέγοντες καὶ τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐν τοῖς οὖσιν μετέρχεσθαι καὶ ταύτην τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πλέον ἔχειν [τοὺς φιλοσοφοῦντας] ὑπολαμβάνοντες καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τοῦτο προτρέποντες ἐπέδοσαν αὑτοὺς τῇ δόξῃ τῇ πάντα ἐξ ἀνάγκης τε καὶ καθ᾽ εἱμαρμένην γίνεσθαι λεγούσῃ, ἐφ᾽ ἣν μόνους ὁρῶμεν καταφεύγοντας τῶν ἰδιωτῶν τοὺς οὐδὲν αὐτοῖς συνειδότας δεξιὸν ἐπὶ τὴν εἱμαρμένην ἀφ᾽ αὑ-

---

1 εἰσὶ in lit. V 2 ἀπλείστοισ V^1 (corr. V^2): ἀπληστοὶς a^1 σύνωδα Va^2
4 κατ᾽ αὐτὰ] fortasse κατὰ ταῦτα τούτοις ES: τούτοις διὸ a^2 Cas.: τούτουσ V^1: διὸ V^2Ha^1 Lond. O: τοῦτο οὖν Schwartz 5 ταῖς] τοῖς Lond. ἀκολούθοισ τε V^1a^1: ἀκολουθοῖσ γε V^2: ἀκολουθίαις τε a^2 καὶ add. V^2a^{12}O 5. 6 εἱμαρμένην H Lond. O: εἱμαρμέναις V: εἱμαρμένας ES: εἱμαρμένης a^{12} Cas. 6 γεγόνοσιν V^1 αἴτιοι a^2
8 πάντως αὐτοὺς Va^1: πάντα αὐτοὺς a^2: πάντα αὐτοῖς O φέρει a^1 10 μηνυτὰς om. Lond. 11 εἰπόντος—ἐγένετο (16) Eus. praep. ev. VI, 9. 270c—271a Ζωπύρου] ποτε Eusebius 12 περὶ τοῦ Eusebii vulg. 14 Σωκράτην a^1 Eusebius
εἶπεν] εἶ in lit. V ἐσφάλθαι Eusebius 16 ἡ om. a^2 17 ἐν κεφαλαίῳ a^2O ἡ κατὰ a^2 δόξας a^1 20 τῇ τὸν λόγον τε O τε om. Cas. 21 παραλλήλας Va^1: παράλληλα a^2: παραλλήλῳ Lond. Cas. O 22 τοῦτο a^2 οὐκ a^2
23 ἀπορῆσαι V^1: ἀπορήσειε V^2a^{12} λέγοντες Schwartz: λέγονται (λεγονται V) libri 24 ταύτῃ a^2 fortasse recte ἄλλων] prius λ in lit. V 24. 25 τοὺς φιλοσοφοῦντας delevi 25 ὑπολαμβάνοντες a^2: υπολαμβάνοντες (υσιν superscr.) sic V: ὑπολαμβάνουσι a^1O 26 προτρέποντες] ε post ρ in lit. 2 litt. V τῇ δόξῃ] utrumque ῃ in lit. V

τῶν τὴν αἰτίαν τῶν περιεστώτων αὐτοὺς κακῶν μεταφέροντας, δόξῃ οὔτε τοῖς ἐναργέσι συναδούσῃ οὔτε τινὰς πιστὰς ἀποδείξεις τοῦ οὕτως ἔχειν ἐχούσῃ προσέτι τε ἀναιρούσῃ τὸ εἶναί τι ἐφ' ἡμῖν, οὗ πιστευθέντος τίς ἂν ἄλλη μείζων ἐκ λόγων γένοιτο ζημία; ὅτι μὲν γὰρ παρὰ τὰ ἐναργῆ, δῆλον ἐκ τοῦ πεπιστεῦσθαι μὲν σχεδὸν ὑπὸ πάντων ἰδιωτῶν τε καὶ φιλοσόφων τὸ γίνεσθαί τινα καὶ αὐτομάτως καὶ ἀπὸ τύχης, εἶναι δέ τινα τῶν γινομένων καὶ ἐνδεχομένως γινόμενα καὶ ἔχειν τινὰ χώραν ἐν τοῖς οὖσιν καὶ τὸ μηδὲν μᾶλλον τόδε τοῦδε, τούτων δὲ μηδὲν σώζεσθαι κατὰ τοὺς ἐξ ἀνάγκης πάντα γίνεσθαι λέγοντας, εἴ γε σώζει μὲν αὐτὰ τὸ ἐφ' οἷς σημαινομένοις τὰ ὀνόματα ταῦτα κεῖσθαι πεπίστευται, ταῦτα μὴ κινεῖν· οὐ γὰρ τὸ ἄλλα τινὰ ὑποβάλλοντα σημαινόμενα τοῖς ὀνόμασιν διὰ τοῦ μένειν ἐκεῖνα μένειν ἡγεῖσθαι καὶ τὰ προειρημένα σωζόντων ἐστὶ τὰ κείμενα. οὐ γὰρ σώζεται τὸ γίνεσθαί τινα ἀπὸ τύχης, ⟨ἂν⟩ ἀνελών τις τὴν τῶν οὕτως γινομένων φύσιν ὄνομα θῆται τοῖς γινομένοις ἐξ ἀνάγκης τὴν τύχην, ἀλλ' αὐτὰ δεῖξαι δυνάμενα σώζεσθαι, ἐφ' ὧν τὸ τῆς τύχης ὄνομα κατηγορεῖσθαι πεπίστευται. 22

Λέγεται δὴ πρὸς ἁπάντων ἀνθρώπων κοιναῖς τε καὶ φυσικαῖς ἐννοίαις VIII ἐμμενόντων ταῦτα ἀπὸ τύχης τε καὶ τοῦ αὐτομάτου γίνεσθαι, ἃ αἰτίαις ἄλλων τινῶν ποιητικαῖς προηγουμέναις ἐπιγίνεται. ὅταν γὰρ ἄλλου τινὸς χάριν γινομένῳ τινὶ μὴ τοῦτο ἀπαντήσῃ οὗ χάριν ἐγένετο, ἄλλο δέ, ὃ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ἠλπίζετο, τοῦτ' ἀπὸ τύχης λέγεται γεγονέναι καθ' αὑτὸ μὲν γεγονὸς ἀναιτίως, κατὰ συμβεβηκὸς δ' ἐσχηκὸς αἴτιον τὸ γενόμενον ἐπ' ἄλλου γενέσει τινός. καὶ ὅτι τοιοῦτόν τι λέγουσιν πάντες τὸ γινόμενον ἀπὸ τύχης δῆλον ἐξ ὧν ὑποβάλλουσιν σημαινομένων οἷς ἀπὸ τύχης φασὶν γίνεσθαι. θησαυρόν τε γάρ φασιν ἀπὸ τύχης εὑρηκέναι τινά, κἂν ἄλλου χάριν ὀρύσσων τίς τινος, ἀλλ' οὐ τοῦ θησαυρὸν εὑρεῖν θησαυρῷ περιπέσῃ (ὁ μὲν γὰρ τούτου χάριν ὀρύσσων οὐκ ἀπὸ τύχης· οὗ γὰρ χάριν ὤρυσσεν, τοῦτο ἀπήντησεν αὐτῷ, ᾧ δὲ μηδὲν τῆς εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ ἔμελε, ποιοῦντι δὲ ἄλλου τινὸς χάριν ἡ εὕρεσις ἀπήντησεν ὡς τέλος ἐκείνου, τοῦτον ἀπὸ τύχης τὸν θησαυρὸν εὑρηκέναι πάντες λέγουσιν), ἀλλὰ καὶ τὸ ἀργύ-

---

1 αὐτοῖς H δόξῃ del. Diels ἀναφέροντας in mg. μεταφέροντας H 3 τι om. a^{1} 4 γίνοιτο O 5 μὲν om. a^{2} 9 σώζει Lond.: σώζειν sic V: σώζειν a^{12} αὐτὰ (supra τὰ m^{2} scripsit η ut videtur) V: αὐτά ἐστι a^{12} 10 ταῦτα om. O 11 ἄλλασ τινασ V^{1} (corr. V^{2}) 13 σώζεται $V^{2}a^{12}$: σώζεσθαι V^{1} ἂν $V^{2}a^{1}$O: om. $V^{1}a^{2}$ ανελών sic V 14 θοῖτο B^{2} ἀλλ'] ἀλλ' ἂν $V^{2}a^{1}$ 14. 15 αὐτὰ δεῖξαι] ἂν ἀποδείξῃ Schwartz bene 15 δυνάμενα a^{2}: δυνάμενασ sic V^{1}: δυνηθῇ $V^{2}a^{1}$O κατηγορεῖσθαι $V^{2}a^{12}$: κατηγορεῖται V^{1} 19 προηγουμέναις $V^{2}a^{1}$O: προηγουμένως $V^{1}a^{2}$, expectas προηγουμένως ποιητικαῖς ὅταν — περιπεσεῖν (173, 10)] Eus. praep. ev. VI, 9. 271^{a} — 271^{b} τὰ δὲ ἀπὸ τύχης τοιαῦτα, ὅταν κ.τ.λ. 20 γινομένου V^{1} (corr. v. c.): γενομένῳ Eusebius δέ τι ὅπερ Eusebius 21 οὐδὲ Eusebius τοῦτ' — γίνεσθαι (24. 25) om. Eusebius 24 σημαινομένου a^{2} 25 φησιν Eusebius τινας a^{2} ἂν $V^{2}a^{1}$: κἂν $V^{1}a^{2}$: ὅταν Eusebius 26 τινος om. a^{1} τίς τινος om. Eusebius οὐ] μὴ Eusebius 27 ὁ μὲν — ἀλλὰ (30) om. Eusebius ὤρισσε a^{1} 28 ἔμελε V^{2}O: ἔμελλε a^{12}: πάλιν V^{1}

ριον ἀπὸ τύχης κεκομίσθαι τινὰ λέγουσιν, ὅταν εἰς τὴν ἀγορὰν προελθὼν ἄλλου τινὸς χάριν ἀργύριον ἔχοντι περιπεσὼν τῷ χρεώστῃ τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ λάβῃ. τῷ γὰρ ⟨τοῦ⟩ προελθεῖν εἰς τὴν ἀγορὰν ἄλλο τι προηγούμενον τέλος ἔχοντι τὸ τὸ προοφειλόμενον λαβεῖν ἀπήντησεν ὡς τέλος κατὰ συμβεβηκὸς αὐτῷ γενόμενον· [τὸ μὲν ποιητικὸν αἴτιον τὸ δὲ τούτου τέλος·] οὐ γὰρ ἀπὸ τύχης ἔτι λέγεταί τις τὸ ὀφειλόμενον εἰληφέναι, εἰ τούτου χάριν εἰς τὴν ἀγορὰν προῆλθεν, ὅτι τὸ προκείμενον αὐτῷ τέλος ἡ πρόοδος ἔσχεν. καὶ ὁ ἵππος δὲ αὐτομάτως τισὶν λέγεται σεσῶσθαι, ὅταν τροφῆς μὲν ἐλπίδι ἢ ἄλλου τινὸς χάριν ἀποφύγῃ τοὺς κατέχοντας αὐτόν, ἀπαντήσῃ δὲ αὐτοῦ τῇ φυγῇ καὶ τῷ δρόμῳ τὸ τοῖς δεσπόταις περιπεσεῖν. καὶ τί δεῖ ὑμῖν πλείω παραδείγματα κατατίθεσθαι ἢ ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τῶν προειρημέ- 24
νων; ἱκανὸν γὰρ ὡς πρὸς τὰ προκείμενα τὸ δεῖξαι ἐφ' ὧν σημαινομένων τὰ ὀνόματα κατηγορεῖται τὰ εἰρημένα. ὄντων δὴ τῶν ἀπὸ τύχης τε καὶ αὐτομάτως γινομένων τοιούτων, ὡς μὴ γίνεσθαι κατὰ προηγουμένην αἰτίαν (τῶν γὰρ σπανίως ἐπὶ τοῖς πρὸ αὐτῶν γεγονόσιν ἀπαντώντων τό τε αὐτόματον καὶ ἡ τύχη), πῶς ἂν σῴζοιτό τι τῶν προειρημένων καθ' οὓς πάντα προηγησαμένοις τισὶν αἰτίοις καὶ προηγουμένοις ἐξ ἀνάγκης ἔστι τε τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα γίνεται ἑκάστου τῶν γινομένων αἰτιόν τι προκαταβεβλημένον ἔχοντος, οὗ ὄντος ἢ γεγονότος ἀνάγκη καὶ αὐτὸ ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, [τὸ] μηδὲν μὲν σῴζοντας τῶν προειρημένων, κατ' ἄλλου δέ τινος τὸ τῆς τύχης νομοθετήσαντας ὄνομα; ⟨τὸ⟩ γὰρ τῷ μὴ ἀναιρεῖσθαι ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ πάντα ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι τιθεμένου μηδὲ τὴν τύχην ἀναιρεῖσθαι λέγειν, σοφιζομένων ἐστὶν ὁμοίως αὐτούς τε καὶ τοὺς ἀκούοντας αὐτῶν· οὕτως μὲν γὰρ οὐδὲν κωλύσει λέγειν ταὐτὸν εἱμαρμένην τε εἶναι καὶ τύχην καὶ τοσοῦτον ἀποδεῖν τοῦ τὴν τύχην ἀναιρεῖν, ὡς καὶ πάντα τὰ γινόμενα γίνεσθαι λέγειν [οὐκ] ἀπὸ τύχης. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ τοὔνομα σῴζειν τὸ τῆς τύχης εἶχον τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἀναιρεῖν τὸ οὕτως γίνεσθαί τινα, ὧν τὸ ἀπὸ τύχης

---

2 χρεωστῇ a[2] 3 αὐτῷ V αὐτῷ λάβῃ] λήψαιτο Eusebii vulg.: αὐτὸ λάβῃ Eusebii p. l. τοῦ addidi 4 τὸ τὸ a[1]: το το (sic) add. v. c. V: τὸ a[2]O προσοφειλόμενον a[2]: προφειλόμενον a[1] 5 αὐτῷ V[1]a[12]: αὐτῶν v. c. V γινόμενον Lond. O τέλος] τ in lit. V: ⟨οὐ⟩ τέλος O τὸ — τέλος] aut multa exciderunt ante haec verba, aut interpretamentum sunt sequentis enuntiati 9 ἀπαντήσῃ a[12] Eusebius: ἀπαντήσει V 10 τὸ] τῷ δὲ Eusebii p. l. περιπεσεῖν. ὧν οὕτως ἐχόντων οὐδὲ ταῦτα ἂν εἴη καθ' εἱμαρμένην Eusebius δεῖ a[2]: δεῖν Va[1] 11 παραδείγματι a[1] 15 τῶν a[2]: τῶν corr. m[1] ut videtur in τὸν V: τὸν γρ. τῶν H: τὸ a[1] τοῖς v. c. Va[12]: τῶν V[1] ἀπαντώντων τό τε a[2]: ἀπαντὼν, τό, τε m[2]? corr. ex ἀπαντῶν το τε V: ἀπαντῶν τότε a[1] τό γε Cas. 19 ἔχοντα a[1] γίνεσθαι O 20 τὸ delevi: τὸ V[1]: τωι ut videtur v. c. infra vers. V: τῷ a[1]: τοὺς a[2]O 21 νομοθετήσαντος a[1]: νομοθετήσαντες O ⟨τὸ⟩ γὰρ τῷ scripsi: τῷ γὰρ v. c. Va[12]: τῷ V[1]: τὸ γὰρ O ἐκεῖνα Lond. O 22 τύχην καὶ Lond. O 22. 23 σοφιζομένων] alt. ο in lit. V: σωφιζωμένων a[1] 23 αὑτοὺς O: αὐτοὺς V καὶ om. a[2] 24 κωλύσει V[2]a[1]: κωλύσαντες (post υ lit. 1 litt.) V[1]a[2]: κωλύσαντας E Cas. 26 ἀπὸ V[2]a[12]: οὐκ ἀπὸ V[1] ἀλλ' (ἀλλὰ a[2]) οὐκ ἐπὶ τῷ B[2]a[2]: ἀλλ' ἐπὶ V[1]: ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τὸ V[2]: ἀλλ' οὐκ ἐπὶ a[1]B[1]: ἀλλὰ ES 27 ἀλλ' sic V τῷ] m[1] corr. ex τῶν V

τε καὶ τὸ αὐτόματον γίνεσθαι κατηγορεῖται. τί γὰρ ἄλλο ποιοῦσιν οἱ τὴν τύχην καὶ τὸ αὐτόματον ὁριζόμενοι αἰτίαν ἄδηλον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, ⟨ἢ⟩ τύχης τι σημαινόμενον ἴδιον εἰσάγουσίν τε καὶ νομοθετοῦσιν; τὸ γὰρ εἰς τὴν τούτου σύστασιν χρήσασθαι τῷ λέγειν τινὰς αὐτομάτως νοσεῖν, ὅταν ἄδηλος ᾖ αὐτοῖς ἡ αἰτία τῆς νόσου, ψεῦδος. οὐ γὰρ ὡς οὔσης μέν τινος αἰτίας, ἀδήλου δὲ αὐτοῖς οὕτω λέγουσιν, ἀλλ' ἐφ' ὧν ἀναιτίως γεγονέναι πείθουσιν αὑτούς, ἐπὶ τούτων τὸ αὐτόματον κατηγοροῦσιν· οὐδεὶς γοῦν, ἐφ' οὗ ζητοῦσιν τὴν αἰτίαν ὡς οὔσης, αὐτομάτως αὐτὸ γεγονέναι λέγει, ἀλλ' οὐδ' ὃ πέπεισταί τις αὐτομάτως γεγονέναι τούτου ζητεῖ τὴν αἰτίαν. διὸ οὐκέθ' 26 οἱ ἰατροὶ περὶ τούτων οὕτω λέγουσιν, κἂν τυγχάνωσιν αὐτῶν ἔτι τὰς αἰτίας ἀγνοοῦντες. οὐ γὰρ ἐφ' ὧν προειρήκαμεν ὡς ἐπὶ πάντων ἀπὸ τύχης γίνεσθαι λεγομένων, ἀλλ' ἐπ' ἄλλων τινῶν κυριώτερος ὁ τοιοῦτος λόγος τῆς τύχης ἂν κατηγοροῖτο, περὶ ὧν οὐδεὶς ὡς ἀπὸ τύχης γινομένων εἶπέν ποτε. τῆς μὲν γὰρ εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ καὶ τοῦ τὸ ὀφειλόμενον λαβεῖν οὐκ ἄδηλα ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ τὰ αἴτια, ἀλλὰ φανερὰ καὶ πρόδηλα. τῆς μὲν γὰρ εὑρέσεως τὸ ὀρύξαι, τοῦ δὲ τὸ ὀφειλόμενον λαβεῖν τὸ εἰς τὴν ἀγορὰν προελθεῖν. οὔτε γὰρ ἂν ἐκεῖνος μὴ ὀρύσσων εὗρεν οὔτε οὗτος μὴ προελθὼν τὸ ὀφειλόμενον ἔλαβεν, ἀλλ' ὅτι μὴ προηγούμενα τούτων αἴτια ⟨τὰ⟩ προειρημένα, ἀλλὰ ἄλλου τινὸς χάριν ἐγίνετο, διὰ τοῦτο ἀπὸ τύχης γίνεσθαι προείληπται. ἄδηλα δὲ τὰ αἴτια ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ ἐκείνων μᾶλλον ἃ κατά τινας ἀντιπαθείας γίνεσθαι πεπίστευται ἀγνοουμένης τῆς αἰτίας δι' ἣν γίνεται, ὁποῖα περίαπτά τέ τινα προσείληπται οὐδεμίαν εὔλογον καὶ πιθανὴν αἰτίαν τοῦ ταῦτα ποιεῖν ἔχοντα, ἔτι δὲ ἐπαοιδαὶ καί τινες τοιαῦται μαγγανεῖαι. τούτων γὰρ ὁμολογεῖται μὲν ὑπὸ πάντων ἄδηλος εἶναι ἡ αἰτία, διὸ καὶ ἀναιτιολόγητα λέγουσιν αὐτά. οὐδεὶς δὲ ἀπὸ τύχης τούτων ⟨τι⟩ ποιεῖν λέγει, ὅτι πεπίστευται κατά τινα ὡρισμένην αἰτίαν ἃ ποιεῖ ποιεῖν, ὡς τῶν ἀπὸ τύχης οὐ διὰ τὸ τῆς αἰτίας ἄδηλον οὕτως γίνεσθαι λεγομένων, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναίτιον τῆς προηγουμένης τε καὶ κυρίως αἰτίας.

Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς τύχης ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα καὶ οὕτως IX τοῖς κειμένοις συνᾴδοντα· ὅτι δὲ καὶ τὸ ἐνδεχόμενόν τε καὶ τὸ ὁπότερ'

---

1 τὸ om. a[2] 2 ἢ add. V[2] 4 τῷ m[1] corr. ex ταῦ V 6 αὐτοῖσ sic V 7 αὐτοὺς V οὐδεὶς γοῦν Va[1]: οὐ δεῖ γὰρ a[2] 8 λέγει Va[1]: λέγειν a[2] οὐδ' om. a[2] 9 ζητεῖ B[2]: ζητεῖν Va[1]O: μὴ ζητεῖν a[2] οὐκέτι a[12] 12 ἀπ' O κυριωτέρως coni. O 13 ἂν a[2]O: ///ν sic V: ὧν a[1] 14 μὲν om. a[2] τοῦτο a[1] 16 τοῦ δὲ] τοῦδε a[2]: τοῦτο δὲ a[1] 18 προηγουμένως a[2] τὰ add. a[2] 20 ἄδηλα κτλ.—λέγουσιν αὐτά (25)] cf. Eus. pr. ev. VI, 9. 271b—271c καὶ ἄδηλα δέ ἐστί τινα Eusebius ἐκεῖνα a[2] ἐκείνων μᾶλλον om. Eusebius

22 ὁποῖα περίαπτά Eusebius coni. O: οἷα περίαπτα a[2]: ὅμοια π^{ει}|απτά sic V: ὅμοια περὶ ἀπτά H: ὅμοια περίαπτά a[1] τέ τινα] τινα ποιεῖν Eusebius προείληπται Eusebii vulg. 23 ἔτι δὲ V Eusebius a[1]: ἔτι τε a[2]: ὅτι τε E τοιαῦταί τινες Eusebius 24 μαγγανεῖαι] μαντεῖαι Eusebii p. l. 25 τύχης om. a[2] τούτων τι Cas. (sed ante ἀπὸ Cas.) Lond. O: τούτων Va[12]: οὐδὲν τούτων B[2] 26 ποιεῖ om. a[2] (ποιεῖν ἃ ποιεῖ Cas.) 27 οὐ om. a[2] 29 περὶ a[2]: ἐπὶ Va[1] 30 τε om. a[2]

ἔτυχεν γίνεσθαί τινα ὑπὸ τῶν πάντα ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι λεγόντων ἀναιρεῖται, αὐτόθεν πρόδηλον, εἴ γε ταῦτα μὲν κυρίως ἐνδεχομένως γίνεσθαι λέγεται, ἐφ᾽ ὧν καὶ τὸ ἐνδέχεσθαι μὴ γενέσθαι χώραν ἔχει, ὡς καὶ αὐτὸ 28 τὸ ὁπότερ᾽ ἔτυχεν λεγόμενον ποιεῖ γνώριμον, τὰ δ᾽ ἐξ ἀνάγκης γινόμενα οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. λέγω δὲ τὸ ἀναγκαῖον οὐκ ἐπὶ τοῦ βίᾳ γινομένου μηδὲ κατὰ τούτου τις εὐθυνέτω τοὔνομα, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν φύσει γινομένων ὑπό τινων, ὧν τὰ ἀντικείμενα ἀδύνατον ⟨ἂν⟩ εἴη γίνεσθαι. καίτοι πῶς οὐκ ἄτοπα καὶ παρὰ τὰ ἐναργῆ καὶ μέχρι τούτων τὴν ἀνάγκην προεληλυθέναι λέγειν, ὡς μήτε κινηθῆναί τινα δύνασθαι κίνησίν τινα μήτε κινῆσαί τι τῶν αὐτοῦ μερῶν, ἣν κίνησιν καὶ μὴ κινεῖσθαι τότε οἷόν τε ἦν, ἀλλὰ τὴν τυχοῦσαν τοῦ τραχήλου περιστροφὴν καὶ τὴν δακτύλου τινὸς ἔκτασιν καὶ τὸ ἐπᾶραι τὰ βλέφαρα ἤ τι τῶν τοιούτων προηγουμέναις τισὶν αἰτίαις ἑπόμενον ἄλλως ὑφ᾽ ἡμῶν μὴ δύνασθαι γίνεσθαί ποτε, καὶ ταῦτα ὁρῶντας ἐν τοῖς οὖσίν τε καὶ γινομένοις πολλὴν οὖσαν διαφορὰν τῶν πραγμάτων, ἐξ ἧς ῥᾴδιον ἦν μαθεῖν ὅτι μὴ πάντα ἐνδέδεται ταῖς τοιαύταις αἰτίαις; ὁρῶμεν γοῦν τῶν ὄντων τὰ μέν τινα οὐδεμίαν ἔχοντα δύναμιν τῆς εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐν ᾧ ἐστι μεταβολῆς, τὰ δ᾽ οὐδὲν μᾶλλον αὐτῶν ἐν τῷ ἀντικειμένῳ ἢ ἐν ᾧ ἐστιν εἶναι δυνάμενα. πῦρ μὲν γὰρ οὐχ οἷόν τε δέξασθαι ψυχρότητα, ἥτις ἐστὶν ἐναντία αὐτοῦ τῇ συμφύτῳ θερμότητι, ἀλλ᾽ οὐδὲ χιὼν δέξαιτ᾽ ἂν θερμότητα χιὼν μένουσα, ὕδωρ δὲ κἂν ᾖ ψυχρὸν οὐκ ἀδύνατον ἀποβαλὸν ταύτην δέξασθαι τὴν ἐναντίαν αὐτῇ θερμότητα· ὁμοίως δὲ καὶ τούτῳ δυνατὸν καὶ τὸν καθεζόμενον στῆναι καὶ τὸν κινούμενον ἠρεμῆσαι καὶ τὸν λαλοῦντα σιγῆσαι καὶ ἐπὶ μυρίων εὕροι τις ἂν δύναμίν τινα ἐνυπάρχουσαν τῶν ἐναντίων δεκτικήν, ὧν, εἰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἐν θατέρῳ οὐκ ἔχει δύναμιν τοῦ δέξασθαι τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τὸ ἐναντίον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη ἐν οἷς ἐστι τὰ καὶ τοῦ ἐναντίου αὐτοῖς δεκτικά. εἰ δὲ μὴ ἐξ ἀνάγκης, ἐνδεχομένως. τὰ δὲ ἐνδεχομένως ἔν τινι οὕτως ἐστὶν ἐν αὐτῷ ὡς οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀλλ᾽ ὡς ἐνδεχομένως ἐν αὐτῷ

---

3 ἐφ᾽ ὧν—δεκτικὴν (24)] cf. Eus. l. c. VI, 9. 271ᶜ λέγεται δὲ ἐνδεχομένως γίνεσθαι ταῦτα ἐφ᾽ ὧν κτλ. ἐνδέχεσθαι om. Eusebius γίνεσθαι Eusebii p. l. 4 τὰ δ᾽—τινα μήτε (9)] οἷον τὸ Eusebius 4 γινόμενα om. a^1 5 γίνεσθαι O δὴ a^2 6 τῶν] τοῦ a^2 6. 7 γινομένου a^2 7 οὐκ ἀδύνατον B^2 ⟨ἂν⟩ εἴη scripsi: εἴη Lond. O: ειη μη (sic i. e. ηει) V: εἴη μὴ a^{12}: μὴ ESH γρ. γίνεσθαι V: γενέσθαι a^{12} 8 fortasse ἄτοπον ἀνάγκης O 10 αὐτοῦ V: αὐτοῦ a^{12}: αὐτῷ Lond. τότε Va^1: ποτὲ a^2: πότε Lond. ἣν—ἀλλὰ] καὶ Eusebius 11 τὴν (alt.) B^2 Cas. Lond. O: τὸ Va^{12}: τὴν τοῦ Eusebius τινος om. Eusebius 12 ἤ τι—τούτῳ δυνατὸν (22) om. Eusebius 13 ἄλλως Schwartz: ἀλλ᾽ ὡς libri 15 ἐνδέδοται a^2: ἐνδέχεται a^1 16 γοῦν ὅτι a^1: γοῦν τὰ Lond. 18 ἢ V^2a^{12}: τῷ V^1: τι ES 19 αὐτοῦ om. O τῆς συμφύτου θερμότητος a^2 20 δέξετ᾽ V^1 (corr. V^2) 21 ἀποβάλλον a^2O: ἀποβαλλὸν a^1 22 pr. καὶ del. B^2 τούτῳ] τῷ αὐτῷ Lond. O: fortasse τοῦτο στῆσαι Eusebius (?) 24 ὧν εἰ τὰ] εἰ οὖν B^2 δεκτικήν, ἃ οὐκ ἂν γένοιτο ἐξ εἱμαρμένης. τὰ γὰρ ἐξ αὐτῆς οὐ δέχεται τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τὸ ἐναντίον Eusebius 27 τὰ Va^1: τὸ a^2 τὰ—ἐνδεχομένως om. ES fortasse ⟨ὄντα⟩ ἔν τινι

γεγονότα. τὸ δὲ ἐνδεχομένως γεγονὸς ἔν τινι καὶ μὴ γεγονέναι ἐν αὐτῷ οἷόν τε ἦν. ἔστι μὲν γὰρ ἕκαστον καὶ τούτων ἐν ᾧ ὂν τυγχάνει, διότι ἦν ἐν θατέρῳ αὐτῷ ἀντικειμένῳ εἶναι, ἐν ᾧ δ' ἐστὶ νῦν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς ἐστιν ἐν τούτῳ διὰ τὴν πρὸς τὰ ἀντικείμενα δύναμιν. ἀλλὰ μὴν τὰ οὕτως ὄντα ἔν τισιν οὐ δι' αἰτίας τινὰς προκαταβεβλημένας [τε] ἐξ ἀνάγκης εἰς ταῦτα ἀγούσας ἐστὶν ἐν αὐτοῖς. ὥστ' εἰ πάντα τὰ ὁμοίως τῶν ἀντικειμένων ὄντα δεκτικὰ ἐνδεχομένως τέ ἐστιν ἐν οἷς ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν ἐν οἷς οὐκ ἔστι, μυρία ἂν εἴη τὰ ἐνδεχομένως ὄντα τε καὶ γινόμενα. ἄτοπον γὰρ ὁμοίως ἐξ ἀνάγκης εἶναι λέγειν ἔν τινι τά τε ἀνεπίδεκτα τῶν ἐναντίων τούτοις ἐν οἷς ἐστι καὶ τὰ μηδὲν μᾶλλον καθ' ὁντινοῦν χρόνον τούτων ἢ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς δεκτικά. εἰ γὰρ τὰ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἔν τινι ἀνεπίδεκτα τοῦ ἐναντίου αὐτῷ, τὰ ἐπιδεκτικὰ τοῦ ἐναντίου οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἂν ἐν ᾧ ἐστιν εἴη.

Τὸ δὲ λέγειν μὴ ἀναιρεῖσθαι πάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην τὸ X δυνατόν τε καὶ ἐνδεχόμενον τῷ δυνατὸν μὲν εἶναι γενέσθαι τοῦτο ὃ ὑπ' οὐδενὸς κωλύεται γενέσθαι, κἂν μὴ γένηται (τῶν δὲ καθ' εἱμαρμένην γινομένων οὐ κεκωλῦσθαι τὰ ἀντικείμενα γενέσθαι· διὸ καίτοι μὴ γινόμενα ὅμως ἐστὶ δυνατά), καὶ τοῦ μὴ κεκωλῦσθαι γενέσθαι αὐτὰ ἀπόδειξιν φέρειν τὸ ἡμῖν τὰ κωλύοντα αὐτὰ [ἂν] ἄγνωστα εἶναι πάντως μέν τινα ὄντα (ἃ γάρ ἐστιν αἴτια τοῦ γίνεσθαι τὰ ἀντικείμενα αὐτοῖς καθ' εἱμαρμένην, ταῦτα καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι τούτοις αἴτια, εἴ γε ὥς φασιν ἀδύνατον τῶν αὐτῶν περιεστώτων γίνεσθαι τὰ ἀντικείμενα· ἀλλ' ὅτι μὴ ἡμῖν ἐστι γνώριμά τινα ἅ ἐστι, διὰ τοῦτο ἀκώλυτον αὐτῶν τὸ | [μὴ] γίνεσθαι λέγουσιν), τὸ δὴ ταῦτα λέγειν πῶς οὐ παιζόντων ἐστὶν ἐν οὐ παιδιᾶς λόγοις δεομένοις; τὸ γὰρ ἡμᾶς ἀγνοεῖν, οὐδὲν πρὸς τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι τὰ πράγματα· δῆλοι γάρ εἰσιν οἱ λέγοντες οὕτως ὡς τῇ ἡμετέρᾳ γνωρίσει τὸ δυνατὸν ἔσται κατ' αὐτούς. τοῖς γὰρ γνωρίζειν αὐτῶν τὰ αἴτια δυναμένοις (οὗτοι δ' ἂν εἶεν

1 γεγονός. τὸ Lond. O: γεγονώς. τὸ E^2K δὲ om. a^1 3 ἦν ἐν θατέρῳ HS: ην ενθ' ατερωι sic V: ην ἐν θατέρω sic B: ἦν ἐν|θατέρῳ E: ἦν ἐνδεχόμενον ἐν θατέρῳ a^{12} αὐτῷ scripsi: αὐτῶν libri ἀντικειμένῳ scripsi: ἀντικειμένων V: καὶ τῶν ἀντικειμένων a^2: καὶ τὸ ἀντικείμενον a^1 5 τε del. V^2: om. a^{12} 6 ἐστιν ἐν αὐτοῖς V: ἐν αὐτοῖς ἐνδεχόμενόν ἐστιν a^{12}: ἐν αὐτοῖς B: ἐν αὐτοῖς ἐστιν O τὰ om. O 7 τῶν ἀντικειμένων ὄντα V^2a^1: τοῖς ἀντικειμένοις ων sic V^1: τοῖς ἀντικειμένοις ὧν a^2 τέ ἐστιν ἐν οἷς ἐστιν V^2a^{12}: ἐν οἷς ἐστιν V^1: ἐν οἷς τέ ἐστιν ESK 9 τε καὶ O 10. 11 ὅντινα οὖν a^2 11 ἐναντίων] τ in lit. V εἰ γὰρ—ἐπιδεκτικὰ τοῦ ἐναντίου (12)] μὴ τοῦ ἐναντίου a^2: τοῦ ἐναντίου ES 14 cf. quae disputavi de sequentibus in Mus. Rhen. XLIV, 613 sq. μὴ (μ add. v. c. V, corr. ex ἢ E, ἢ S)] εἰ γὰρ τὰ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἔν τινι ἀνεπίδεκτα τοῦ ἐναντίου αὐτῷ τὰ ἐπιδεκτικὰ a^2 16 κἂν] ἂν a^{12} δὲ v. c. Va^1: om. a^2 16. 17 γενομένων O 17 κεκωλῦσθαι Usener: κεκώλυται libri 18 φέρει HO 19 αὐτὰ V^2a^{12}: αὐτὰ ἂν V^1 20 γενέσθαι a^1 21 γενέσθαι a^{12} τούτοις] οὗτοι Gercke εἴ γε a^{12}: ουει γε sic V: οὗ εἴ γε ES 23 ἅ om. a^2 μὴ sic V: μὴ a^{12} 24 τοιαῦτα O παιδείας a^2 26 ὡς s. v. V γνωρίσει V^2a^{12}: γνωρίζει (σει) V^1: γνωρίζειν S 27 δυναμένοις] δ in lit. V

οἱ μάντεις) οὐκ ἔσται δυνατὰ † ὄντα δυνατοῖς εἰδόσιν μὲν αὐτὰ κεκωλυκέναι ἀγνοοῦσιν δὲ ὑφ' ἡμῶν κωλύοντες. σώζοντες δὲ τὴν τοῦ δυνατοῦ φύσιν οὕτως ὡς εἰρήκαμεν διὰ τοῦτό φασιν μηδὲ τὰ γιγνόμενα καθ' εἱμαρμένην καίτοι ἀπαραβάτως γινόμενα ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς δυνατὸν γενέσθαι καὶ τὸ ἀντικείμενον, δυνατὸν οὕτως ὡς προείρηται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παιζόντων ὥσπερ εἰπόν ἐστιν, ἀλλ' οὐ παρισταμένων δόγματι. ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ λέγειν, τὸ ἀξίωμα τὸ 'ἔσται αὔριον ναυμαχία' ἀληθὲς μὲν εἶναι δύνασθαι, οὐ μέντοι καὶ ἀναγκαῖον. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ τὸ ἀεὶ ἀληθές. τοῦτο δὲ οὐκέτ' ἀληθὲς μένει, ἐπειδὰν ἡ ναυμαχία γένηται. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἀναγκαῖον, οὐδὲ τὸ ὑπ' αὐτοῦ σημαινόμενον τὸ ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι ναυμαχίαν. εἰ δὲ ἔσται μὲν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀληθές, ἀληθοῦς ὄντος τοῦ ἔσεσθαι ναυμαχίαν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δέ, ἐνδεχομένως δηλονότι. εἰ δὲ ἐνδεχομένως, οὐκ ἀναιρεῖται τὸ ἐνδεχομένως τινὰ γενέσθαι ὑπὸ τοῦ πάντα γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην. πάλιν γὰρ καὶ τοῦτο ⟨ὅμοιον τῷ προειρημένῳ⟩· ὁμοῦ γὰρ παιζόντων ὁμοῦ δὲ ἀγνοούντων περὶ ὧν λέγουσιν. οὔτε γὰρ πᾶν τὸ ἐξ ἀνάγκης γιγνόμενον ἀναγκαῖον, εἴ γε τὸ μὲν ἀναγκαῖον ἀίδιον, τὸ δὲ ἐξ ἀνάγκης γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ γίνεσθαι τοιοῦτον εἶναι κεκώλυται. οὔτε τὸ ἀξίωμα τὸ τοῦτο λέγον ἀναγκαῖον, εἴ γε μὴ τὸ ὑπ' αὐτοῦ σημαινόμενον τοιοῦτον. οὐ γὰρ πᾶν ἀξίωμα, ἐν ᾧ τὸ ἀναγκαῖον περιέχεται, ἀναγκαῖον ἤδη † εἴ γε μήν· οὐ γὰρ | ταύτῃ τὸ ἀναγκαῖον ἀξίωμα κρίνεται, ἀλλὰ τῷ μὴ μεταπίπτειν δύνασθαι εἰς ψεῦδος ἐξ ἀληθοῦς. εἰ τοίνυν μὴ ἀναγκαῖον, οὐδὲν κεκώλυται ἀληθὲς εἶναι [ὡς] τὸ 'ἔσται αὔριον ναυμαχία'· εἰ γὰρ ὡς ἀναγκαῖον λεγόμενον διὰ τὴν τοῦ ἀναγκαίου προσθήκην οὐκ ἀληθές, εἰ μὴ λέγοιτο ἀναγκαῖον τῇ τοῦ ἐξ ἀνάγκης προσθέσει, ἀληθὲς ἂν μένοι ὁμοίως τῷ χωρὶς τῆσδε τῆς προσθήκης λεγομένῳ. ἀλλ' εἰ τότ' ἀληθές, ἀληθὲς ἔσται, ἐνστάσης τῆς αὔριον, ἀξίωμα τὸ ἐξ ἀνάγκης γεγονέναι ναυμαχίαν. εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης, οὐκ ἐνδεχομένως. καὶ γὰρ εἰ ἀληθές ἐστι τὸ 'αὔριον ἔσται ναυμαχία', ἀεὶ γενέσθαι ναυμαχίαν καθ' εἱμαρμένην ἔσται, εἴ γε

---

1 εἰδόσιν V: εἴσι a^{2}: εἴδοσι a^{1} κεχωλυκέναι a^{1} 1. 2 ὄντα — κωλύοντες] αὐτὰ τοῖς εἰδόσι δυνάμενα αὐτὰ (αὐτὰ om. O) κεκωλυκέναι, ἀγνοοῦσι δὲ ἡμῖν τὰ κωλύοντα δυνατὰ ἔσται Lond. O 4 ἐν αὐτοῖς K 5 ἀντικειμενον V δυνατοῦ (alt.) Lond. O ὡς] λεγομένου ὡς Lond. O 6 τοῦτο O μὲν] μὴ a^{1}
7 λέγ. καὶ τὸ ἀξ. a^{2} 9 μένει Usenerus: μὲν libri ἐπειδὰν ἡ Va^{1} Lond.: ἐπειδὰν δὲ ἡ a^{2}: εἰ μὴ ἐπειδὰν B^{2}: ἐπειδὰν μὴ ἡ Usenerus sed cf. l. c. p. 613 γένηται ἀληθές a^{2} 10 ἀνάγκης] εἱμαρμένης Heine 11 ἔσεται a^{2}
13 ἐνδεχομενὸν̈ ωσ i. e. ἐνδεχομένως (alt.) V: ἐνδεχόμενον ὡς a^{12} (ἐνδεχόμενον ὥστε γενέσθαι B^{2}) 14 πάντα λέγοντος γίνεσθαι Lond. O πάλιν] εἰ πάντα H γρ. ES ⟨ὅμοιον τῷ προειρημένῳ⟩· ὁμοῦ scripsi 15 γὰρ παιζόντων V: μὲν γὰρ παιζόντων B: παιζόντων ἐστὶ a^{12} 16 γενόμενον O 17 γίνεσθαι] σθαι in lit. V 18 μὴ τὸ Lond. O: τὸ μὴ Va^{1}: τὸ a^{2}: del. B^{2}; cf. l. c. 614 sq.
19 μὴ τοιοῦτον B^{2} 20 εἴ γε μὴν Va^{1}: om. a^{2}: εἴ γε μὴ B^{2}: fortasse δεῖ λέγειν οὐ γὰρ del. B^{2} ἀναγκαῖον om. a^{2} 22 ὡς delevi 23 λεγόμενον scripsi: γινόμενον libri 24 λέγοιτο scripsi: γίνοιτο (γένοιτο KES) libri
25 τότ' scripsi: τοῦτ' libri 26 ἐνστάσει a^{2} γεγόνεναι V 27 δὲ] γὰρ O

πάντα τὰ γινόμενα καθ' εἱμαρμένην. ἀλλ' εἰ καθ' εἱμαρμένην, ἀπαραβάτως, εἰ ⟨δ'⟩ ἀπαραβάτως, οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. ὃ δὲ οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι, τοῦτο ἀδύνατον μὴ γενέσθαι. ὃ δὲ ἀδύνατον μὴ γενέσθαι, πῶς οἷόν τε τοῦτο λέγειν ἐνδέχεσθαι καὶ μὴ γενέσθαι; τὸ γὰρ ἀδύνατον μὴ γενέσθαι ἀναγκαῖον γενέσθαι. πάντα ἄρα τὰ καθ' εἱμαρμένην γινόμενα ἐξ ἀνάγκης ἔσται κατ' αὐτούς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐνδεχομένως, ὡς παίζοντες λέγουσιν.

XI

Ἀκολουθεῖ δὲ τῷ πάντα τὰ γινόμενα προκαταβεβλημέναις καὶ ὡρισμέναις καὶ προυπαρχούσαις τισὶν αἰτίαις ἔσεσθαι τὸ καὶ βουλεύεσθαι τοὺς ἀνθρώπους μάτην περὶ τῶν πρακτέων αὐτοῖς. εἰ δὲ τὸ βουλεύεσθαι μάτην, μάτην ⟨ἂν⟩ ἄνθρωπος εἴη βουλευτικός. καίτοι εἰ μηδὲν μάτην ἡ φύσις ποιεῖ τῶν προηγουμένων, τὸ δὲ βουλευτικὸν εἶναι ζῷον τὸν ἄνθρωπον | προηγουμένως ὑπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπακολούθημά τι καὶ σύμπτωμα τοῖς προηγουμένως γινομένοις γίνοιτο, συνάγοιτο ἂν ⟨τὸ⟩ μὴ εἶναι μάτην τοὺς ἀνθρώπους βουλευτικούς. ὅτι δὲ τὸ βουλεύεσθαι μάτην πάντων γινομένων ἐξ ἀνάγκης, ῥάδιον γνῶναι τὴν τοῦ βουλεύεσθαι χρείαν εἰδόσιν. ὁμολογεῖται δὴ πρὸς ἁπάντων τὸ τῶν ἄλλων ζῴων τὸν ἄνθρωπον τοῦτο παρὰ τῆς φύσεως ἔχειν πλέον τὸ μὴ ὁμοίως ἐκείνοις ταῖς φαντασίαις ἕπεσθαι, ἀλλ' ἔχειν παρ' αὐτῆς κριτὴν τῶν προσπιπτουσῶν φαντασιῶν περί τινων ὡς αἱρετῶν τὸν λόγον, ᾧ χρώμενος, εἰ μὲν ἐξεταζόμενα τὰ φαντασθέντα, οἷα τὴν ἀρχὴν ἐφάνη, καὶ ἔστι, συγκατατίθεταί τε τῇ φαντασίᾳ καὶ οὕτως μέτεισιν αὐτά, εἰ δὲ ἀλλοῖα φαίνεται ἢ ἄλλο τι αὖ αἱρετώτερον, ἐκεῖνο αἱρεῖται καταλείπων τὸ τὴν ἀρχὴν ὡς αἱρετὸν αὐτῷ φανέν. πολλὰ γοῦν ταῖς πρώταις φαντασίαις ἡμῖν ἀλλοῖα δόξαντα οὐκέτ' ἔμεινεν ἐπὶ τῆς προλήψεως ἐλέγξαντος αὐτὰ τοῦ λόγου. διὸ πραχθέντα ἂν ὅσον ἐπὶ τῇ αὐτῶν γενομένῃ φαντασίᾳ [γενομένῃ], διὰ τὸ βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν οὐκ ἐπράχθη, ἡμῶν τοῦ τε βουλεύσασθαι καὶ τῆς αἱρέσεως τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ὄντων κυρίων. διὰ τοῦτο γοῦν οὔτε περὶ τῶν ἀιδίων βουλευόμεθα οὔτε περὶ τῶν ὁμολογουμένως γινομένων ἐξ ἀνάγκης, ὅτι μηδὲν ἡμῖν ἐκ τοῦ περὶ αὐτῶν βουλεύεσθαι περιγίνεται πλέον. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης μὲν μὴ γινομένων, ἐπ' ἄλλοις δέ τισιν ὄντων βουλευόμεθα, ὅτι μηδὲ ἀπὸ τῆς περὶ ἐκείνων βουλῆς ὄφελός τι ἡμῖν· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἡμῖν μὲν πρακτῶν, παρεληλυθότων δὲ βουλευόμεθα, ὅτι

---

2 δ' om. Va^{1} 4 καὶ s. v. V 9 ἔσεσθαι] fortasse ἕπεσθαι 10 αὐτοῖς O 10. 11 μάτην μάτην ἂν a^{1}: μάτην μάτην V: μάτην ἂν a^{2} 12 φύσιν a^{2} 14 τὸ add. a^{12} cf. 208, 2 16 βουλευεσθαι V χρείαν] ρ in lit. V 17 δὲ Cas. Lond. O ἄλλον Lond. 18 τοῦτο om. O τοῦτο παρὰ τῆς φύσεως— λόγου (25)] cf. Eusebius praep. ev. VI, 9. 272^{a}: ἀλλ' ἐναργῶς φαίνεται τῶν ἄλλων ζῴων ὁ ἄνθρωπος μόνος τοῦτο κτλ. ἔχων Eusebius 19 ἔχειν τῶν προσπιπτόντων κριτὴν τὸν λόγον Eusebius τῶν om. a^{12} 21 τε] τι K: om. ES Eusebius 22 ἢ B^{1}ES: εἰ VB^{2}a^{12}: καὶ Lond. O ἢ—δόξαντα (24) om. Eusebius 23 αὐχὴν a^{2} 25 ἐλέγξαντος] γ s. v. V λόγου διὰ τὸ συμβουλεύσασθαι (βουλεύσασθαι p. l.) περὶ αὐτῶν Eusebius 26 γενομένῃ sic i. e. del. V: γενομένῃ B^{2}: γινομένῃ a^{12} 28 ὄντως κυρίωσ V^{1} (corr. v. c.) γοῦν] γὰρ O

μηδὲ τῇ περὶ τούτων βουλῇ πλέον τι ἡμῖν γίνεται. βουλευόμεθα δὲ περὶ μόνων τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν τε πραττομένων καὶ μελλόντων, δῆλον ὡς ἕξοντές τι διὰ τούτου πλέον εἰς τὴν αἵρεσίν τε καὶ πρᾶξιν αὐτῶν. εἰ γάρ, ἐν οἷς οὐδὲν ἡμῖν πλέον ἐκ τοῦ βουλεύεσθαι ⟨τοῦ βουλεύεσθαι⟩ αὐτοῦ μόνου περιγίνεται, οὐ βουλευόμεθα, δῆλον ὡς ἐν οἷς βουλευόμεθα πλέον τι ἕξοντες ἐκ τοῦ βουλεύεσθαι παρὰ τὸ βουλεύσασθαι βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν † ἐπ᾽ αὐτό τε τὸ βουλεύσασθαι περιγίνεται καὶ περὶ τῶν ἄλλων βουλευομένοις περὶ ὧν προειρήκαμεν. τί ποτ᾽ οὖν τὸ περιγινόμενον ἐκ τῆς βουλῆς; τὸ ἔχοντας ἡμᾶς ἐξουσίαν τῆς αἱρέσεως τῶν πρακτέων, ὃ οὐκ ἂν ἐπράξαμεν μὴ βουλευσάμενοι τῷ ἄλλο πρᾶξαι ἂν διὰ τὸ εἶξαι τῇ προσπεσούσῃ φαντασίᾳ, τοῦτο αἱρετώτερον ὑπὸ λόγου φανὲν αἱρεῖσθαί τε καὶ πράττειν πρὸ ἐκείνου· ὃ γίνοιτ᾽ ἄν, εἰ μὴ πάντα πράττομεν κατηναγκασμένως. εἰ δὲ εἴημεν πάντα ἃ πράττομεν πράττοντες διά τινας αἰτίας προκαταβεβλημένας ὡς μηδεμίαν ἔχειν ἐξουσίαν τοῦ πρᾶξαι τόδε τι καὶ μή, ἀλλ᾽ ἀφωρισμένως ἕκαστον πράττειν ὧν πράττομεν, παραπλησίως τῷ θερμαίνοντι πυρὶ καὶ τῷ λίθῳ τῷ κάτω φερομένῳ καὶ τῷ κατὰ τοῦ πρανοῦς κυλιομένῳ κυλίνδρῳ, τί πλέον ἡμῖν εἰς τὸ πράττειν ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι περὶ τοῦ πραχθησομένου γίνεται; ὃ γὰρ ἂν ἐπράξαμεν μὴ βουλευσάμενοι, τοῦτο καὶ μετὰ τὸ βουλεύσασθαι πράττειν ἀνάγκη, ὥστ᾽ οὐδὲν ἡμῖν πλέον ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι αὐτοῦ τοῦ βουλεύσασθαι περιγίνεται. ἀλλὰ μὴν τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ⟨οὐκ⟩ ἐφ᾽ ἡμῖν δυνάμενοι ποιεῖν ὡς ἄχρηστον ὂν παρῃτούμεθα. ἄχρηστον ἄρα τὸ βουλεύσασθαι, καὶ ἐφ᾽ ὧν αὐτῷ ὥς τι χρήσιμον ἡμῖν παρεχομένῳ χρώμεθα. ᾧ εἵπετο τὸ μάτην ἡμῖν ὑπὸ τῆς φύσεως τὸ βουλευτικοῖς εἶναι δεδόσθαι. ᾧ προστεθέντος τοῦ αὐτοῖς γε τούτοις καὶ κοινῶς πᾶσιν σχεδὸν τοῖς φιλοσοφοῦσιν δοκοῦντος, τοῦ μηδὲν ὑπὸ τῆς φύσεως γίνεσθαι μάτην, ἀναιροῖτο ἄν, ᾧ εἵπετο τὸ μάτην ἡμᾶς εἶναι βουλευτικούς.

---

1 πλέον τι Lond. O: δέοντι Va^{12} βουλευόμεθα] cf. Eusebius pr. ev. VI, 9. 272^b: βουλευόμεθα γοῦν περὶ μόνων ὧν δυνάμεθα (βουλόμεθα p. l.) πράττειν· εἰ δέ ποτε μὴ βουλευσάμενοι πράττοιμεν, πολλάκις μετανοοῦμεν καὶ μεμφόμεθα ἑαυτοῖς τῆς ἀβουλίας· ἀλλὰ κἂν ἄλλους ἴδωμεν ἀβούλως πράττοντας ἐπικαλοῦμεν ὡς ἁμαρτάνουσιν ἀξιοῦμέν τε συμβούλοις τοῖσδε χρῆσθαι ὡς ἐφ᾽ ἡμῖν ὄντων τῶν τοιούτων 2 ἡμων V 3 ἕξοντός a^2 τοῦτο O 4 τοῦ βουλεύεσθαι addidi cf. v. 20 5. 6 πλέον — βουλευόμεθα om. a^{12} 6 τὸ corr. ex τοῦ B: τὸυ sic V: τοῦ HESO 6 (et 7) βουλεύσασθαι] βουλεύεσθαι O 6—8 fortasse αὐτῶν. ⟨εἰ δέ τι⟩ ἐπ᾽ αὐτό γε τ. β. π. [καὶ] π. τῶν ἄλλ. βουλ. π. ὧν προειρήκαμεν, τί ποτ᾽ κτλ. 6 παρὰ τοῦ βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτὸ τὸ βουλεύεσθαι περιγίνεται πλέον coni. Casp. O 7 τε om. a^{12} καὶ] πλέον ἢ Lond. O 9 ἐξουσιαν V: τὴν ἐξουσίαν O 10 ἄλλοὺ sic V: ἄλλο HB^2: ἄλλου B^1a^{12}: ἄλλο τι Cas. O εἶξαι V πρός πεσούσηι V 12 εἴη μὴ a^{12} 14 ἐξουσίαν ἔχειν a^{12} 16 καταφερομένῳ a^{12} τῷ κατὰ om. a^{12} 21 οὐκ add. Lond. O παραιτούμεθα Cas. O 22 ὥς τι] fortasse ὡς ⟨εἷς⟩ τι 23 παρεχομένωι V: παρεχόμενοι v. c. V: παρεχομένων ES: παρεχομένη a^{12} 23—180, 2 ᾧ εἵπετο — ἀντικείμενα] dubito num haec Alexandri sint ᾧ v. c. V: ὡς V^1a^{12}: οἷς Lond. alt. τὸ B^2: τοῦ libri 24 ᾧ v. c. V: ὡς V^1a^{12}: οἷς Lond. 24. 25 κινῶς a^{12} 25 τοῦ B^2: τὸ libri 26 ἀναιρεῖτο a^{12}: ἀνῃρεῖτο Cas. ᾧ B^2: ὡς Va^{12}: οἷς Lond. βουλευτικοῖς K: βουλευτικοῦς a^{12}

εἵπετο δὲ τοῦτο τῷ τῶν πραττομένων ὑφ' ἡμῶν μὴ ἔχειν ἡμᾶς τοιαύτην ἐξουσίαν, ὡς δύνασθαι τὰ ἀντικείμενα. |

Ἀναιρουμένου δὲ ὡς ἐδείχθη τοῦ βουλεύσασθαι κατ' αὐτοὺς ἀναιρεῖται 40 XII καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν προδήλως. τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν πάντες, ὅσοι μὴ θέσει τινὶ παρίστανται, παρειλήφασιν εἶναι, οὗ ἡμεῖς μὲν καὶ τοῦ πραχθῆναι καὶ τοῦ μὴ πραχθῆναι κύριοι, οὐχ ἑπόμενοί τισιν ἔξωθεν ἡμᾶς περιστᾶσιν αἰτίοις οὐδὲ ἐνδιδόντες αὐτοῖς, ᾗ ἐκεῖνα ἄγει, καὶ ἡ προαίρεσις, τὸ ἴδιον ἔργον τῶν ἀνθρώπων, περὶ ταὐτό· ἡ γὰρ ἐπὶ τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς βουλῆς μετὰ ὀρέξεως ὁρμὴ προαίρεσις. διὸ οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίως γινομένοις ἡ προαίρεσις οὔτε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀναγκαίως μὲν μὴ δι' ἡμῶν ⟨δέ⟩, ἀλλ' οὐδὲ ἐν πᾶσιν τοῖς δι' ἡμῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις τοῖς γινομένοις δι' ἡμῶν, ὧν ἡμεῖς καὶ τοῦ πρᾶξαι καὶ τοῦ μὴ πρᾶξαι κύριοι. ὁ γὰρ βουλευόμενος περί τινος ἤτοι περὶ τοῦ δεῖν αὐτὸ πράττειν ἢ μὴ πράττειν βουλεύεται, ἢ σπουδάζων ὡς περὶ ἀγαθόν τι ζητεῖ, δι' ὧν ἂν τούτου τύχοι· κἂν μὲν ἀδυνάτῳ τινὶ ζητῶν ἐντύχῃ, τοῦ μὲν ἀφίσταται, ἀφίσταται δὲ ὁμοίως καὶ τῶν δυνατῶν μέν, οὐκ ὄντων δὲ ἐπ' αὐτῷ, μένει δὲ ἐν τῇ περὶ τοῦ προκειμένου ζητήσει, ἕως ἂν ἐντύχῃ τινί, οὗ τὴν ἐξουσίαν αὐτὸς ἔχειν πέπεισται, μεθ' ὃ παυσάμενος τοῦ βουλεύεσθαι ὡς ἀναγαγὼν τὴν ζήτησιν ἐφ' αὐτό, ὅ ἐστιν ἀρχὴ τῶν πράξεων, ἄρχεται τῆς πρὸς τὸ προκείμενον πράξεως. γίνεται δὲ καὶ ἡ ζήτησις αὐτῷ ὡς ἐξουσίαν ἔχοντι τοῦ πράττειν καὶ τὰ ἀντικείμενα. καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν ὑπὸ τὴν βουλὴν ἡ ζήτησις βουλευομένῳ γίνεται, πότερον τοῦτο ἢ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ πρακτέον μοι, κἂν πάντα λέγῃ γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην. ἐλέγχει γὰρ ἡ ἐν τοῖς πρακτοῖς ἀλήθεια τὰς περὶ αὐτῶν ἡμαρτημένας δόξας· ἣν πλάνην κοινῶς πάντας ἀνθρώπους ὑπὸ τῆς φύσεως πεπλανῆσθαι πῶς οὐκ ἄτοπον λέγειν; ὅτι γὰρ ταύτην ἔχειν τὴν ἐξουσίαν ἐν τοῖς πρακτοῖς προειλήφαμεν, ὡς δύνασθαι διαιρεῖσθαι τὸ ἀντικείμενον, καὶ μὴ πᾶν ὃ αἱρούμεθα ἔχειν προκατα-|βεβλημένας αἰτίας, δι' ἃς οὐχ οἷόν τε ἡμᾶς μὴ τοῦτο αἱρεῖσθαι, ἱκανὴ 42 δεῖξαι καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς αἱρεθεῖσιν γινομένη πολλάκις μετάνοια. ὡς γὰρ ἐνὸν ἡμῖν καὶ μὴ ᾑρῆσθαι καὶ μὴ πεπραχέναι τοῦτο μετανοοῦμέν τε καὶ μεμφόμεθα αὐτοῖς τῆς περὶ τὴν βουλὴν ὀλιγωρίας. ἀλλὰ κἂν ἄλλους ἴδωμεν

---

2 δύνασθαι ⟨πράττειν⟩ O   5 οὗ] ᾧ Casp. O   6. 7 παριστᾶσιν a^{12}: περιισταμένοις B^2 7 αὐτοῖς (αὐτοισ V) a^{12}: αὐτοῖς B: αὐτοὺς Lond. O: αὐτοὶ ES: αὐτοὺς Cas.   ᾗ ἂν O   ἄγει B^2a^{12}: ἄγῃ sic V: ἄγῃ B^1HES: ἄγῃ O   8 περὶ ταὐτό] τοῦτο ES: περὶ ταὐτεξούσιον Casp. O   τὸ om. O   10 alt. μὴ] ἡμιν (sic i. e. ἡμιν corr. v. c. in μὴ) V: ἡμῖν a^{12}: μὴ B^2H: εἰ μὴ Lond. O   δὲ add. B^2 12 pr. καὶ om. a^{12} κύριοι ἐσμέν HO   14 ἀγαθόν HB^2 Cas.: αγαθῶν sic V: ἀγαθῶν a^{12} 15 ἀδυνάτατωι sic V   ἐντύχῃ scripsi: τύχῃ V: τύχοι a^{12}: ἐντύχοι Cas.   τοῦ] κἂν Lond.   16 μένει B^2 Lond. O: εἰ Va^{12} 17 ἐντύχοι B^2 18 πέπεισται] πεπίστευται a^{12} ἀναγαγὼν] alterum γ in lit. V   19. 20 προσκείμενον O   21 καθ' sic V   23 γίνεσθαι] ι in lit. V   26 τοισ V   27 διαιρεῖσθαι] fortasse αἱρεῖσθαι   28 αἱρεισθαι V   30 ἡμῖν καὶ τὸ μὴ a^{12} ἡρεῖσθαι a^{12} 31 ἰδῶμεν V

μὴ καλῶς περὶ τῶν πρακτέων διαλαμβάνοντας, κἀκείνοις ἐπικαλοῦμεν ὡς ἁμαρτάνουσιν, ἀξιοῦμεν δὲ συμβούλοις † τοιοῖσδε χρῆσθαι ὡς ἐφ' ἡμῖν ὂν τό τε παραλαμβάνειν αὐτοὺς συμβούλους ὄντας ἢ μὴ παραλαμβάνειν τοὺς πρᾶξαι ἂν διὰ τὴν τῶν τοιούτων παρουσίαν ἄλλα [καὶ] τινὰ καὶ μὴ ταῦτα ἃ πράσσομεν. ἀλλ' ὅτι μὲν τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐπὶ τούτων κατηγορεῖται, ὧν ἐν ἡμῖν ἡ ἐξουσία τοῦ ἑλέσθαι καὶ τὰ ἀντικείμενα, γνώριμον ὂν καὶ ἐξ αὐτοῦ, ἱκανὰ ὑπομνῆσαι καὶ τὰ προειρημένα.

XIII τοιούτου δ' ὄντος αὐτοῦ, τὸ μὲν δεικνύναι τοῦτο σωζόμενον κατὰ τοὺς πάντα λέγοντας γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην οὐδὲ ἐπιχειροῦσιν τὴν ἀρχήν (ἴσασιν γὰρ ἐγχειρήσαντες ἀδυνάτοις). ὡς δὲ ἐπὶ τῆς τύχης ἄλλο τι σημαινόμενον ὑποθέντες τῷ τῆς τύχης ὀνόματι παράγειν πειρῶνται τοὺς ἀκούοντας αὐτῶν ὡς σώζοντες καὶ αὐτοὶ τὸ ἀπὸ τύχης γίνεσθαί τινα, οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ποιοῦσιν. ἀναιροῦντες γὰρ τὸ ἐξουσίαν ἔχειν τὸν ἄνθρωπον τῆς αἱρέσεώς τε καὶ πράξεως τῶν ἀντικειμένων λέγουσιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ γινόμενον καὶ δι' ἡμῶν. ἐπεὶ γάρ, φασίν, τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων αἱ φύσεις ἕτεραί τε καὶ διάφοροι (οὐ γὰρ αἱ αὐταὶ τῶν ἐμψύχων τε καὶ τῶν ἀψύχων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐμψύχων ἁπάντων αἱ αὐταὶ πάλιν· αἱ γὰρ κατ' εἶδος τῶν ὄντων διαφορὰὶ τὰς τῶν φύσεων αὐτῶν διαφορὰς δεικνύουσιν), γίνεται δὲ τὰ ὑφ' ἑκάστου γινόμενα κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, τὰ μὲν ὑπὸ λίθου κατὰ τὴν | λίθου, τὰ δ' ὑπὸ πυρὸς κατὰ τὴν πυρὸς καὶ τὰ ὑπὸ ζῴου κατὰ τὴν 44 [ὑπὸ] ζῴου, οὐδὲν μὲν τῶν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ὑφ' ἑκάστου γινομένων δύνασθαί φασιν ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' ἕκαστον τῶν γινομένων ὑπ' αὐτῶν γίνεσθαι κατηναγκασμένως, κατ' ἀνάγκην οὐ τὴν ἐκ βίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸ μὴ πεφυκὸς οὕτως (ὄντων τῶν περιεστώτων τοιούτων ⟨ὡς⟩ ἀδύνατον αὐτῷ μὴ περιεστάναι) τότε ἄλλως πως καὶ μὴ οὕτως κινηθῆναι. μήτε γὰρ τὸν λίθον, εἰ ἀπὸ ὕψους ἀφεθείη τινός, δύνασθαι μὴ φέρεσθαι κάτω μηδενὸς ἐμποδίζοντος — τῷ βαρύτητα μὲν ἔχειν αὐτὸν ἐν αὑτῷ, ταύτην δ' εἶναι ⟨τὴν⟩ τῆς τοιαύτης κινήσεως κατὰ φύσιν ⟨αἰτίαν⟩, ὅταν καὶ τὰ ἔξωθεν αἴτια τὰ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν κίνησιν τῷ λίθῳ συντελοῦντα παρῇ, ἐξ ἀνάγκης τὸν λίθον ὡς πέφυκεν φέρεσθαι· πάντως δ' αὐτῷ καὶ ἐξ

---

1 πρακτέων] πρα v. c. s. v. V ὡς in lit. B Schulthess O: οἷς Va^{12} 2 τοιοῖσδε] fortasse τοιούσδε, scil. τοὺς μὴ καλῶς διαλαμβ. (v. 1) 3 αὐτοὺς—ὄντας] fortasse αὐτοῖς συμβουλεύσοντας τοὺς Va^{12}: τῷ B^{2}: τοῦ ES Cas.: ὡς Lond. O: fortasse καὶ τὸ 4 καὶ del. V^{1}: καὶ a^{12} 5 ἃ v. c. s. v. V ἡμῶν O 9 γὰρ ⟨ἂν⟩ Schwartz ἐγχειρήσαντες Va^{12}: ἐγχειρήσοντες B^{2}: ἐπιχειρήσοντες O 11 σώζεσθαι καὶ αὐτοῖς H γρ. ES 14 τὸ B^{2} Lond.: τό τε Cas.: τε sic V: τε a^{12} καὶ del. B^{2} idem in mg.: ἴσως δεῖ λέγειν: λέγουσιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ ὑπό τε τῆς εἱμαρμένης γινόμενον καὶ δι' ἡμῶν 15 ἐπεὶ] ἐπὶ vel εἰσὶ Gercke 16 διάφοραι sic V 21 ὑπὸ om. Cas. O μὲν] δὲ S: μὴν Gercke 23 τὴν] μὴν Gercke fortasse ἀλλ⟨ὰ τὴν⟩ 24 μὴ s. v. v. c. (?) V: om. ES: δὴ Gercke οὕτως] ὅλως Gercke ὡς add. Lond. O 25 pr. μὴ sic V περιεστάναι καὶ ἀδύνατον τότε a^{12} 26 μηδὲ Gercke 28 τὴν addidi κατὰ del. O: κάτω Casp. O αἰτίαν add. B^{2} ὅταν] ὥστ' ἂν Schwartz bene 29 παρῆν sic V^{1} 29. 30 παρῇ ὡς ἐξ Lond. O

ἀνάγκης παρεῖναι ταῦτα τὰ αἴτια, δι' ἃ κινεῖται τότε, — οὐ μόνον μὴ δυνάμενον μὴ κινεῖσθαι τούτων [μὴ] παρόντων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης κινεῖσθαι τότε, καὶ γίνεσθαι τὴν τοιαύτην κίνησιν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης διὰ τοῦ λίθου· ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λόγος. ὡς δὲ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἔχει, οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων ἔχειν φασίν. εἶναι γάρ τινα καὶ τοῖς ζῴοις κίνησιν κατὰ φύσιν. ταύτην δ' εἶναι τὴν καθ' ὁρμήν· πᾶν γὰρ ζῷον ὡς ζῷον κινούμενον κινεῖσθαι ⟨τὴν⟩ καθ' ὁρμὴν κίνησιν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης διὰ ζῴου γινομένην. οὕτως δὲ τούτων ἐχόντων, καὶ γινομένων ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης κινήσεών τε καὶ ἐνεργειῶν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν μὲν διὰ γῆς, ἂν οὕτω τύχῃ, τῶν δὲ δι' ἀέρος, τῶν δὲ διὰ πυρός, τῶν δὲ δι' ἄλλου τινός, γινομένων δέ τινων καὶ διὰ ζῴων (τοιαῦται δὲ αἱ καθ' ὁρμὴν κινήσεις), τὰς διὰ τῶν ζῴων ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης γινομένας ἐπὶ τοῖς ζῴοις εἶναι λέγουσιν, ὁμοίως δὲ ὡς πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τοῖς ἄλλοις γινομένας ἅπασιν, τῷ δεῖν καὶ τοῖς ἐξ ἀνάγκης | τὰ ἔξωθεν αἴτια παρεῖναι 46 τότε, ὥστε αὐτὰ τὴν ἐξ ἑαυτῶν τε καὶ καθ' ὁρμὴν κίνησιν ἐξ ἀνάγκης οὕτω πως ἐνεργεῖν. ὅτι δὲ αὗται μὲν δι' ὁρμῆς τε καὶ συγκαταθέσεως, ἐκείνων δὲ αἱ μὲν διὰ βαρύτητα γίνονται, αἱ δὲ διὰ θερμότητα, αἱ δὲ κατ' ἄλλην τινά * * *, ταύτην μὲν ἐπὶ τοῖς ζῴοις λέγοντες, οὐκέτι δὲ ἐκείνων ἑκάστην, τὴν μὲν ἐπὶ τῷ λίθῳ, τὴν δὲ ἐπὶ τῷ πυρί. καὶ τοιαύτη μὲν αὐτῶν ἡ περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν δόξα ὡς δι' ὀλίγων εἰπεῖν.

XIV

ἔνεστι δ' ὁρᾶν, εἰ ταῦτα λέγοντες σῴζουσιν τὰς κοινὰς περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν πάντων ἀνθρώπων προλήψεις. οἱ γὰρ ἀπαιτοῦντες αὐτούς, πῶς οἷόν τε πάντων ὄντων καθ' εἱμαρμένην τὸ ἐφ' ἡμῖν σῴζεσθαι, οὐχ ὄνομα μόνον τοῦ ἐφ' ἡμῖν τιθέντες τοῦτ' ἀπαιτοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σημαινόμενον ἐκεῖνο τὸ αὐτεξούσιον. διὰ γὰρ τὸ τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐφ' ἡμῖν πεπιστεῦσθαι εὐθύνουσιν τοὺς ἐξ ἀνάγκης πάντα γίνεσθαι λέγοντας. οἱ δὲ δέον αὐτόθεν μὴ σῴζεσθαι λέγειν καὶ τοῦ μὴ σῴζεσθαι ζητεῖν τε καὶ παρέχεσθαι τὰς αἰτίας, ἐπεὶ τοῦτο ἑώρων παντάπασιν ἄδοξόν τε ὂν καὶ πολλὰ τῶν καὶ αὐτοῖς † τοῦ ἐφ' ἡμῖν πᾶσάν τε ταὐτὸ δεικνὺς συνοδεῦον τῷ τῆς εἱμαρμένης λόγῳ, ⟨τῷ⟩ διὰ τῆς ὁμωνυμίας παρακρούεσθαι τοὺς ἀκούοντας ἡγοῦνται φεύγειν τὰ ἄτοπα, ὅσα ἕπεται τοῖς μηδὲν ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγουσιν. ταῦτα δὲ λέγοντας αὐτοὺς πρῶτον μὲν ἂν ἀπαιτήσαι τις εὐλόγως, τί δή ποτε ἄλλου δι' ἄλλων

2 δυνάμενον a[12]: δυναμενων sic V[1]: δυναμένων B[1]ES: δυναμένου B[2] κινῆσθαι a[1] μὴ om. a[1] 5 δὲ om. O: δὴ ES 7 τὴν add. B[2] ὑπὸ] διὰ O 10 πυρός, ⟨τῶν δὲ δι' ὕδατος⟩ coni. O 13 ἀναγκαῖον] γ in lit. V 14 γινομένοις Schwartz 16 ὁρμησ V συγκαταθέσεως a[12]: νυνθέσεωσ sic V: συνθέσεως HBES[1] 18 lacunam indicavi 21 περὶ B[2]: ἐπὶ libri 26 λέγοντες ES Lond. ⟨ὅτε⟩ δέον Lond. O αὐτόθεν] αὐτοῖς Lond. 28 καὶ αὐτοῖς] παρ' αὐτοὺς λεγόμενα (λεγομένων O) περὶ Lond. O τοῦ] περὶ τοῦ B[2]: τῶ ES 29 post ἡμῖν B[2] add. δοκούντων ἀναιρετικόν πᾶσαν] ὡς ἂν Lond. πᾶσαν — συνοδεῦον] μὴ συνοδεύοντα coni. O δεικνύναι Lond. λόγῳ, πειρώμενοί τε B[2] τῷ add. Schwartz 30 φεύγειν ⟨τε⟩ Lond. O 31 λέγοντασ] τασ in lit. V 32 ἄλλου] ἄλλως v. c. V

γινομένων ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης, καὶ διὰ τῆς οἰκείας φύσεως τῶν ὄντων
ἑκάστου τῆς εἱμαρμένης ἐνεργούσης, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐδενὸς τὸ ἐπ'
αὐτοῖς εἶναι κατηγοροῦσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ζῴων μόνον. δι' ἃ γὰρ λέγουσιν
ἐπὶ τῶν ζῴων τὰ διὰ τοῦ ζῴου γινόμενα, ταῦτ' ἔνεστι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων
ἑκάστου λέγειν. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἄλλως γένοιτο τὰ διὰ τοῦ | ζῴου γινόμενα, 48
μὴ ὁρμήσαντος τοῦ ζῴου, ἀλλὰ διὰ τὸ συγκατατίθεσθαι μὲν τὸ ζῷον καὶ
ὁρμῆσαι γίνεται, μὴ συγκαταθεμένου δὲ οὐ γίνεται, ταῦτα ἐπὶ τῷ ζῴω
φασὶν εἶναι, ἐξ ἀνάγκης μὲν ἐσόμενα ὑπ' αὐτοῦ (οὐ γὰρ οἷόν τε ἄλλως),
τῷ δὲ μὴ δύνασθαι δι' ἄλλου τινὸς ἢ διὰ τούτου γενέσθαι, μηδ' ἄλλως
ἢ οὕτως διὰ τούτου, τὸ εἶναι αὐτὰ ἐπὶ τῷ ζῴῳ οἰηθέντες. ἀλλὰ τοῦτό
γε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου λέγειν ἔστιν. οὔτε γὰρ τὸ διὰ τοῦ πυρὸς
γινόμενον ὑπ' ἄλλου τινὸς ἂν γένοιτο οὔτ' ἄλλως διὰ τοῦ πυρὸς ἢ
διὰ τοῦ θερμῆναι, ὥστ', ἐπεὶ μηδ' ἄλλως γένοιτο τὰ διὰ τοῦ πυρὸς
γινόμενα ἢ θερμήναντος τοῦ πυρός, καὶ θερμήναντος μὲν αὐτοῦ ἔσται,
μὴ θερμήναντος δὲ οὐκ ἔσται, εἴη ἂν ἐπὶ τῷ πυρὶ ταῦτα. τὰ δ' αὐτὰ
καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἄλλων ἔσται λέγειν. τί γὰρ δεῖ μακρολογεῖν γεγο-
νότος τοῦ λεγομένου γνωρίμου; ὀνομάτων μὲν οὖν οὐδεὶς φθόνος, τὸ δ'
ἡγεῖσθαι πλέον τι τοῖς ζῴοις διδόναι ἐν τοῖς γινομένοις δι' αὐτῶν παρὰ
τἆλλα, δι' ὧν τι καὶ αὐτῶν γίνεται, μηδὲν πλέον τοῦ ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματος
τηροῦντας αὐτοῖς, τοῦτ' αὐτὸ αἰτιατέον, ὡς αὐτῶν ἀπατωμένων διὰ τὴν
τοῦ ὀνόματος κοινωνίαν, ἢ ὡς τοῦ ἄλλους ἀπατᾶν προαιρουμένων. ἐπὶ
τούτῳ δὲ ἐκεῖνο ἄν τις αὐτῶν θαυμάσειεν, τί παθόντες ἐν τῇ ὁρμῇ τε
καὶ συγκαταθέσει τὸ ἐφ' ἡμῖν φασιν εἶναι, δι' ὃ καὶ ὁμοίως ἐν πᾶσιν
τοῖς ζῴοις τηροῦσιν αὐτό. οὐ γὰρ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐν τῷ φαντασίας προσπε-
σούσης εἶξαί τε ἐξ ἑαυτῶν τῇ φαντασίᾳ καὶ ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸ φανέν, ἀλλὰ
τοῦτο μὲν ἂν ἴσως εἴη τοῦ ἑκουσίου κατασκευαστικόν τε καὶ δεικτικόν. οὐ
μὴν ταὐτὸν τό τε ἑκούσιον καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν. ἑκούσιον μὲν γὰρ τὸ ἐξ
ἀβιάστου γινόμενον συγκαταθέσεως, ἐφ' ἡμῖν δὲ τὸ γινόμενον μετὰ τῆς
κατὰ λόγον τε καὶ κρίσιν συγκαταθέσεως. διὸ εἴ τι μὲν ἐφ' ἡμῖν, τοῦτο
καὶ ἑκούσιον, οὐ μὴν πᾶν τὸ | ἑκούσιον ἐφ' ἡμῖν. ἑκουσίως μὲν γὰρ καὶ τὰ 50
ἄλογα ζῷα, ὅσα κατὰ τὴν ὁρμήν τε καὶ συγκατάθεσιν τὴν ἐν αὐτοῖς ⟨ποιεῖ⟩,
ποιεῖ, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῷ τι εἶναι τῶν γινομένων ὑπ' αὐτοῦ ἴδιον ἀνθρώπου.
τοῦτο γάρ ἐστιν αὐτῷ τῷ εἶναι λογικῷ τὸ ἔχειν ἐν αὐτῷ λόγον τῶν προσπι-
πτουσῶν φαντασιῶν καὶ ὅλως τῶν πρακτέων τε καὶ μὴ κριτήν τε καὶ

---

1 γινομένου ES Lond. 2. 3 ἐπ' αὐτοῖς] ἐφ' ἡμῖν O 4 fortasse ἐπὶ τῷ ζῴῳ 6 μὴ] fortasse ἢ 7 fortasse ὁρμῆσαν συγκατατιθεμένου a^{12} ταῦτα] διὰ τοῦτο B^2 8 ἐπ' αὐτῷ O: ἐπ' αὐτοῦ Cas. 9 ἄλλως] ἄλλω a^{12} 10 τούτου] ου in lit. V τὸ in lit. B^2: τῷ libri 13 ὡς δ' O 15 αὐτα V 16 ἐφ'] ὑφ' Cas. Lond. O 17 λεγομένου] inter ο et μ lit. 1 litt. V γνώριμου V οὖν] γὰρ H γρ. ESO 19 τἆλλα V τις a^{12} γίνηται O 20 τοῦτ' αὐτὸ] τοῦτ' αὐτοῖς H: τοῦτο ES 21 τοῦ (alt.) Va^{12}: τοὺς KESO: fortasse τὸ 27 γὰρ om. O 29 λόγον] λο in lit. V 31 ποιεῖ add. Schwartz 32 τι εἶναι H γρ. ESO: τιθέναι Va^{12} ὑπ' αὐτοῦ] ὑπὸ τοῦ K: ὑπ' τοῦ a^2 33 τῷ Lond. O: τὸ Va^{12}: τὸ corr. ex τῷ B ἐν αὐτῷ V τῶν om. O

εὑρετήν. διὸ τὰ μὲν ἄλλα ζῷα, ἃ εἴκει ταῖς φαντασίαις μόναις, κατ᾽ αὐτὰς ἔχει τῶν συγκαταθέσεών τε καὶ τῶν κατὰ τὰς πράξεις ὁρμῶν αἰτίας, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔχει τῶν προσπιπτουσῶν ἔξωθεν φαντασιῶν αὐτῷ περὶ τῶν πρακτέων κριτὴν τὸν λόγον, ᾧ χρώμενος ἑκάστην αὐτῶν ἐξετάζει, μὴ μόνον εἰ φαίνεται τοιαύτη, ὁποία φαίνεται, ἀλλὰ καὶ εἰ ἔστι. κἂν εὕρῃ ζητῶν κατὰ τὸν λόγον ἀλλοῖον αὐτῆς τοῦ φαίνεσθαι τὸ εἶναι, οὐ διότι τοιάδε τις φαίνεται συνεχώρησεν αὐτῇ, ἀλλ᾽, ὅτι μὴ καὶ ἔστι τοιαύτη, ἐνίσταται πρὸς αὐτήν. οὕτως γοῦν καὶ ἡδέων τινῶν φαινομένων πολλάκις ἀπέχεται, καίτοι ὄρεξιν ⟨ἔχων⟩ αὐτῶν, ὅτι μὴ τὸν λόγον ἔσχεν τῷ φαινομένῳ συνᾴδοντα, ὁμοίως δὲ καὶ συμφέροντα φανέντα τινὰ παρῃτήσατο, τῷ λόγῳ τοῦτο δόξαν. εἰ δὲ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι ἐν τῇ λογικῇ συγκαταθέσει, ἥτις διὰ τοῦ βουλεύεσθαι γίνεται, οἱ δὲ ἐν τῇ συγκαταθέσει τε καὶ ὁρμῇ φασιν εἶναι, ὅτι καὶ ἀλόγως γίνεται, δῆλοι δι᾽ ὧν λέγουσιν ῥᾳθυμότερον περὶ τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν διαλαμβάνοντες, ⟨ὅτι⟩ οὔτε ὅτι ποτ᾽ ἐστὶν αὐτό, οὔτε ἐν τίνι γίνεται, λέγουσιν. τὸ γὰρ εἶναι λογικῷ οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ τὸ ἀρχὴν πράξεων εἶναι. ὡς γὰρ ἄλλῳ ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι, τῷ μὲν ζῴῳ ἐν τῷ ὁρμητικῷ, τῷ δὲ πυρὶ ἐν τῷ θερμῷ τε καὶ θερμαντικῷ, ἄλλῳ δὲ ἐν ἄλλῳ, οὕτως δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ λογικῷ, ὃ ἴσον ἐστὶ τῷ ἐν αὑτῷ ἀρχὴν ἔχειν τοῦ καὶ ἑλέσθαι τι καὶ μή· καὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω, ὥστε ὁ τοῦτο ἀναιρῶν ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐοί|κασιν δὲ παραλελοιπότες τὸν λόγον ἐν τῇ ὁρμῇ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν τίθεσθαι, ὅτι μηκέτ᾽ ἐν τῷ βουλεύεσθαι λέγουσιν αὐτοῖς τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι προχωρεῖ τὸ σόφισμα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ὁρμῆς ἔχουσιν λέγειν τὸ ἐπὶ τοῖς ζῴοις εἶναι τὰ γινόμενα καθ᾽ ὁρμήν, ὅτι μὴ οἷά τε χωρὶς ὁρμῆς τὰ δι᾽ αὐτῶν γινόμενα ποιεῖν, εἰ δ᾽ ἐν τῷ βουλεύεσθαι τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἔνθεν οὐκέτ᾽ αὐτοῖς εἵπετο τὸ μὴ δύνασθαι τὰ δι᾽ ἀνθρώπου γινόμενα ἄλλως γενέσθαι τῷ τὸν ἄνθρωπον ὄντα βουλευτικὸν μὴ πάντα τὰ γινόμενα δι᾽ αὐτοῦ βουλευόμενον ποιεῖν. οὐ γὰρ πάντα, ἃ ποιοῦμεν, βουλευσάμενοι ποιοῦμεν, ἀλλὰ πολλάκις μέν, οὐ συγχωροῦντος τοῦ καιροῦ τῶν πραχθῆναι δεόντων τῷ βουλεύσασθαι χρόνον, καὶ μὴ βουλευσάμενοί τινα ποιοῦμεν, πολλάκις δὲ καὶ δι᾽ ἀργίαν ἤ τινα ἄλλην αἰτίαν. εἰ δὲ τὰ μὲν βουλευσαμένων ἡμῶν, τὰ δὲ καὶ μὴ βουλευσαμένων γίνεται, οὐκέτι χώραν ἔχει τὸ λέγειν τὸ τὰ διὰ τοῦ βουλεύεσθαι γινόμενα

1 εὑρέτην V ἄλλα] ἄλογα H 1. 2 κατ᾽ αὐτὰς] καὶ ταύτας H γρ. ES 2 πράξεις v. c. Va^{12}: τάξεις V^1ES 3 προσπιπτουσῶν] σων in lit. m^1 sive v. c. s. v. V αὐτῷ φαντασιῶν a^{12} 5 ὁποία] ὅμοια Lond. 6 ζητῶν] ζη supra vers. V αὐτοῖς O 9 καιτοι V ὄρεξιν ἔχων B^2HES: ἔχων ὄρεξιν a^{12}: ὄρεξιν V 11 ⟨ὅτι⟩ τῷ Lond. O 13 ὅτι περ B^2 14 ὅτι addidi: ante ῥαθυμότερον (13) Casp. Or. („vel λέγουσιν del.") 15 αὐτῷ a^{12} λογικὸν Lond. O 16 ἡ V ἄλλῳ ἐν Cas. O: ἁπλῶς ἐν Casp. O: ἄλλως libri 18 alt. ἐν om. a^{12} αὑτῷ scripsi: αὐτῷ Lond. O: τῷ Va^{12} 19 ἑλέσθαι scripsi: ἔχεσθαι libri: ἐνεργεῖν B^2 τι] τοῦ coni. O ἄμφω] scil. τὸ λογικὸν et ἄνθρωπος (καὶ τὸ αὐτὸ ἀφιέναι coni. Casp. O) 20 παραλελιπότεσ V: παραλελειπότες H 24 μὴ HSB in lit. Lond. O: μὴν sic V: μὴν a^{12} 25 ἡμιν V 27 ποιεῖ a^2 30 ἀργιαν V 32 λέγειν τὸ om. O

ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι τῷ μὴ δύνασθαι ἄλλως τι δι' αὐτοῦ γίνεσθαι. ὥστ', εἰ τὰ μὲν βουλευσάμενοι, τὰ δὲ μὴ βουλευσάμενοι ποιοῦμεν, οὐκέθ' οὕτως τὰ δι' ἡμῶν γινόμενα ἁπλῶς γίνεται, ὡς τὰ γινόμενα διὰ τῶν ζῴων ἢ διὰ τοῦ πυρὸς ἢ διὰ τῶν βαρέων δύο σωμάτων. εἰ δ' ἔχομεν καὶ τοῦ βουλευσάμενοί τι ποιεῖν παρὰ τῆς φύσεως τὴν ἐξουσίαν, δῆλον ὡς ἔχοιμεν ⟨ἂν⟩ ἐξουσίαν καὶ τοῦ διὰ τοῦ βουλεύσασθαι ἄλλο τι πρᾶξαι, καὶ μὴ πάντως τοῦτο ὃ καὶ βουλευσάμενοι † ἦν ἂν βουλευοίμεθα. | τὸ δ' ἐποχου- 54 XV
μένους τῷ 'εἰ δὴ τῶν αὐτῶν περιεστώτων ὁτὲ μὲν οὕτως ὁτὲ δὲ ἄλλως ἐνεργήσει τις, ἀναίτιον κίνησιν εἰσάγεσθαι' διὰ τοῦτο λέγειν μὴ δύνασθαι οὐ πράξει τις πρᾶξαι τὸ ἀντικείμενον, μήποτε καὶ αὐτὸ τῶν ὁμοίως τοῖς προειρημένοις παρορωμένων. οὐ γὰρ πάντως ἀεὶ τὰ γινόμενα κατὰ αἰτίαν ἔξωθεν ἔχει τοῦ γίνεσθαι τὴν αἰτίαν. διὰ γὰρ τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν ἐστί τι ἐφ' ἡμῖν, ὅτι τῶν οὕτως γινομένων ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι, ἀλλ' οὐκ ἔξωθέν τις αἰτία. διὸ ⟨οὐκ⟩ ἀναιτίως τὰ οὕτω γινόμενα γίνεται, παρ' ἡμῶν τὴν αἰτίαν ἔχοντα. ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν δι' αὐτοῦ γινομένων πράξεων, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἶναι ἀνθρώπῳ τὸ τοῦ πράττειν οὕτως τὴν ἀρχὴν ἔχειν ἐν αὐτῷ, ὡς * * * τῇ σφαίρᾳ τὸ κατὰ τοῦ πρανοῦς κυλιομένῃ φέρεσθαι. διὸ τῶν μὲν ἄλλων ἕκαστον ἕπεται ταῖς ἔξωθεν αὐτῷ περιεστώσαις αἰτίαις, ὁ δ' ἄνθρωπος οὔχ, ὅτι ἐστὶν αὐτῷ τὸ εἶναι ἐν τῷ ἔχειν ἀρχήν τε καὶ αἰτίαν ἐν αὐτῷ, ⟨ὡς⟩ μὴ πάντως ἕπεσθαι τοῖς περιεστῶσιν ἔξωθεν αὐτῷ. καὶ γὰρ ⟨εἰ⟩ ἦν ἡμῖν ἡ περὶ τῶν πρακτέων κρίσις πρὸς ἕνα γινομένη σκοπόν, ἴσως ⟨ἂν⟩ εἶχέ τινα λόγον τὸ ἀεὶ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίας ἡμῖν γίνεσθαι τὰς κρίσεις. ἐπεὶ δ' οὐχ οὕτως ἔχει (αἱρούμεθα γάρ, ἃ αἱρούμεθα, ποτὲ μὲν διὰ τὸ καλόν τι, ποτὲ δὲ διὰ τὸ ἡδύ, ποτὲ δὲ διὰ τὸ σύμφορον, καὶ οὐ ταὐτὰ τούτων ποιητικά), ἐνδέχεται νῦν μὲν ἐπὶ τὸ καλὸν κινηθέντας ἡμᾶς * * * τάδε τῶν περιεστώτων προκείμενα, αὖθις δὲ ἄλλα, πρὸς τὸ ἡδὺ ἢ τὸ συμφέρον τὴν ἀναφορὰν τῆς κρίσεως ποιουμένους. ὡς γὰρ οὐ ζητοῦμεν ἄλλην τινὰ αἰτίαν, δι' ἣν κατὰ βαρύτητα τὴν ἐν αὐτῇ ἡ γῆ φέρεται κάτω, ἢ δι' ἣν αἰτίαν, ἃ πράσσει τὸ ζῷον, πράσσει καθ' ὁρμήν, τῷ ταύτην ἕκαστον αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὰ γινόμενα συντελεῖν, τοιοῦτον | ὂν τὴν φύσιν, οὕτως οὐδ' ἐπὶ τῶν ἄλλοτ' 56

1 ⟨οὐκ⟩ ἐπὶ Schulthess τῷ ἀνθρώπῳ Lond. O: τῶν ἀνθρώπων Va^{12}: τοῖς ἀνθρώποις B^{2} γινεσθαι V 3 ὡς δ' O 5 τι ⟨καὶ τοῦ μὴ βουλευσάμενοι⟩ Schwartz 6 ἂν addidi ⟨μὴ⟩ βουλεύσασθαι Schulthess 7 βουλευσαμένων Cas. O ἦν ἂν a^{12}: ην αν (sic) V: ην ἂν sic B: ἣν ἂν K βουλευώμεθα a^{2} καὶ ⟨μὴ⟩ βουλευσάμενοι ⟨ἂν ἐπράξαμεν· μάτ⟩ην ⟨γὰρ⟩ ἂν β. Schwartz 7. 8 ἐποχουμένους scripsi, cf. 196,15: ἐποχουμένων libri 8 τῷ εἰ δὴ Schwartz: τωιειδει V: τῷ εἴδει a^{12}: τῷ εἰ Casp. O ὅτε . . ὅτε Lond. O 9 νομίζειν κίνησιν B^{2} ⟨καὶ⟩ διὰ B^{2} Cas. Gercke 12 ἔχει] χει in lit. V 13 ἐστί] ἔτι Cas. 14 alt. οὐκ add. Schultess O ἀναιτίως ⟨τῶν ἔξωθεν⟩ Cas. 15 τὴν supra vers. V αὐτου V 17 lacunam indicavi 20 ⟨ὡς⟩ μὴ scripsi: μὴ Va^{12}: τὸ μὴ H: τῷ μὴ SO: τοῦ μὴ E 21 καὶ] εἰ O εἰ addidi ἦν om. a^{12} 22 ἂν addidi εἶχέ Lond. O: εἰ δὲ Va^{12} τῶν om. HO 23 ὁμοίως a^{12} 25 σύμφορον Ba^{1}: συμφορον V: συμφέρον a^{2} 26 lacunam indicavi 27 ἄλλα ⟨αἱρεῖσθαι⟩ Schultess O 28 κατὰ τὴν B^{2} 29 αὐτη V πράσσει] σσει in lit. V 30 ὁρμην V fortasse τῷ ⟨διὰ⟩ ταύτην

ἄλλως ὑφ᾽ ἡμῶν γινομένων ἐπὶ περιεστῶσι τοῖς ἄλλοις ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἀπαιτητέον παρ᾽ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι, τὸ γὰρ ἀρχὴ καὶ αἰτία εἶναι τῶν δι᾽ αὐτοῦ γινομένων πράξεων. τὸ δὲ λέγειν καὶ τοὺς βουλευσαμένους τῷ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῇ φαντασίᾳ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἕπεσθαι, οὐκ ἀληθές. οὐ γὰρ φαντασία τὸ φαινόμενον πᾶν. ἡ μὲν γὰρ φαντασία ἁπλῆ τε καὶ χωρὶς λόγου ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων γίνεται, ἐοικυῖα ταῖς αἰσθητικαῖς ἐνεργείαις, διὸ καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ἔχει μάλιστα, φαίνεται δέ τινα καὶ διὰ λόγου τε καὶ παρὰ συλλογισμοῦ τὴν αἰτίαν τοῦ φαίνεσθαι λαμβάνοντα, ἃ οὐκέτ᾽ ἄν τις φαντασίας λέγοι. ὁ γὰρ διὰ τὸν γινόμενον παρ᾽ αὐτοῖς ἐν τῷ βουλεύεσθαι συλλογισμὸν συγκαταθέμενός τινι αὐτὸς αὑτῷ τῆς συγκαταθέσεως αἴτιος.

XVI

Ἀλλ᾽ ὅτι μὲν οὔτε σῴζουσι τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν οἱ λέγοντες πάντα καθ᾽ εἱμαρμένην ⟨γίνεσθαι⟩ (οὐ γὰρ περὶ οὗ ζητοῦμεν, εἰ σῴζεται κατ᾽ αὐτούς, τοῦτο σῴζεται, οἵ γε καὶ αἰτίαν ἀποδιδόναι πειρῶνται τοῦ μηδὲ τὴν ἀρχὴν δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα), οὐδὲ ἣν ἀποδιδόασιν αἰτίαν ἐπ᾽ ἀναιρέσει τῆς τοιαύτης ἐξουσίας, ἀληθής, μὴ ἔχουσά τι εὔλογον, ἐκ τῶν εἰρημένων γνώριμον. ἀλλὰ μὴν τοῖς ἀναιροῦσιν τὸ εἶναί τι οὕτως ἐφ᾽ ἡμῖν ἕπεται τὸ συγχεῖν τε καὶ ἀνατρέπειν, ὅσον ἐπ᾽ αὐτοῖς, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον. εἰ γάρ, ἐχόντων μὲν οὕτως τῶν πραγμάτων ὡς ἔχει (οὐδὲ γὰρ αὐτῶν τινα πεῖσαι δυνατὸν μὴ πράττειν, ἃ πράττουσιν ὡς ἔχοντες τοῦ καὶ πράττειν αὐτὰ καὶ μὴ πράττειν τὴν ἐξουσίαν, | [58] μή τι γε τῶν ἄλλων τινά· τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει τἀληθὲς καὶ τὴν παρὰ τῶν γινομένων μαρτυρίαν ἐναργῆ), εἰ δὴ τούτων οὕτως ἐχόντων ἰσχὺν αὐτῶν ἡ δόξα τοσαύτην λάβοι, ὡς πάντας ἀνθρώπους πιστεῦσαι, ὅτι ἡμεῖς μὲν οὐδενὸς κύριοι, ἑπόμεθα δὲ τοῖς περιεστῶσιν ἀεί, τούτοις ἐνδιδόντες τε καὶ συγκατατιθέμενοι, καὶ πραττόμέν τε ἃ πράττομεν τῷ πάντως ὀφείλειν ταῦτα πράττειν (μὴ γὰρ εἶναι δυνατὸν ἡμῖν ὄντων τῶν περιεστώτων τοιούτων ἄλλο τι ποιεῖν), οὐ πραττόμέν τε πάλιν ὁμοίως διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἀντιβαίνειν τοῖς περιεστῶσιν οὖσιν τοιούτοις, τί ἄλλο ἢ συμβήσεται, πάντας ἀνθρώπους διὰ τὴν τοιάνδε πίστιν τὰ μὲν ὅσα μετὰ πόνου τινὸς καὶ φροντίδος γίνεται, τούτοις μὲν

---

1 ὑφ᾽ ἡμῶν quod scripserat post τῶν (185,31) transposuit post ἄλλως V[1]: ὑφ᾽ ἡμῶν ἄλλοτ᾽ ἄλλως a[12]   ἄλλοις] fortasse αὐτοῖς   2 ἄνθρωπον εἶναι O   3 γὰρ del. O   5 τῇ φαντασίᾳ Schwartz: τὴν φαντασίαν libri   6 πᾶν τὸ φαινόμενον φαντασία HO   ἁπλῆ] fortasse ἁπλῶς   9 συλλογισμοῦ] alterum σ supra vers. V (παρασυλλογισμοῦ a[12])   του V   11 αὐτοις V: αὑτῷ Lond. O   14 γίνεσθαι add. O   σῴζεται a[2]: σῴζεσθαι Va[1]   15 εἴγε E: fortasse οἷς γε   16 οὔτε Cas.   ἀποδόασιν a[12]   ἐπαναιρέσει V   19 συγχεῖν a[12]: συνεχεῖν sic V: συνεγχεῖν H: τυχεῖν K: συνέχειν ES   τὸν om. O   20 εἰ] καὶ O   αὐτὸν a[12]   21 ἔχοντες scripsi: ἔχοντα Lond. O: ἔχοντας libri   22 μή τε] μήτε O   24 δὲ Lond. O   ἰσχὴν a[2]   ἡ] ἣ a[12]   δόξα B[2] Lond. O: δόξαν sic V: δόξαν a[12]   λαβεῖν H: λαβόντων a[2]   27 τῷ B[2]a[12]: τὰ V   πάντωσ οφίλειν sic V   ταῦτα a[12]: ταυτη (supra η: ην v. c.) V: ταῦτα corr. ex ταύτη B: ταύτην E: τοῦτο O   29 τε Va[1]: δὲ a[2]   30 [ἢ] συμβήσεται ⟨ἢ⟩ coni. O   πάντας HE: πάνταν V: ἂν πάντας a[12]

χαίρειν λέγειν, αἱρεῖσθαι δὲ τὰς μετὰ ῥαστώνης ἡδονάς; ὡς, πάντως ἐσομένων τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι, μηδὲν αὐτοὶ περὶ αὐτῶν † ὦσιν καλόν. οὕτως δ' αὐτῶν διακειμένων καὶ τῶν πραττομένων ἀκολουθούντων ταῖς αἱρέσεσιν αὐτῶν (οὐ γὰρ δὴ διὰ τὴν περὶ αὐτῶν ἐψευσμένην πίστιν ἄλλως πως ἕξει τὰ πράγματα, ⟨ἢ⟩ ὡς ἔχει) ἄλλο τι ἢ τῶν μὲν καλῶν παρὰ πάντων ὀλιγωρία τις ἔσται (πάντων γὰρ ἡ κτῆσίς τε καὶ παρουσία τῶν τοιούτων μετὰ καμάτου περιγίνεται), τῶν δὲ κακῶν αἵρεσις ἅτε γινομένων μετὰ ῥαστώνης τε καὶ ἡδονῆς; πρὸς οὓς τίς ἂν ὁ παρὰ τούτων εἴη λόγος, ὧν πεισθέντες τοῖς δόγμασιν ἦλθον ἐπὶ ταῦτα; λέγοιεν ἂν γὰρ δικαίως πρὸς αὐτούς, εἰ αἰτιῷντο αὐτούς, ὅτι μὴ οἷόν τε ἦν αὐτοῖς τῶν περιεστώτων ὄντων τοιούτων ἀλλοῖόν τι πράττειν. οἷς πῶς ἐπιτιμήσουσιν εὐλόγως οἱ διὰ τῶν δογμάτων τούτων αὐτοῖς διδάσκαλοι γεγονότες; μᾶλλον δὲ οὔτε ἐπιτιμήσεις οὔτε κολάσεις οὔτε προτροπὴ οὔτε τιμὴ οὔτ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων τὴν οἰκείαν σώσει κατ' αὐτοὺς φύσιν, ἀλλ' ἔσται καὶ τούτων ἕκαστον γινόμενον κατηναγκασμένως, ὥσπερ κἀκεῖνα, ἐφ' οἷς ταῦτα γίνεται. | πῶς γὰρ ⟨ἂν⟩ ἔτι Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου ἐν αἰτίᾳ εἴη ὡς διαμαρτὼν 60 περὶ τὴν τῆς Ἑλένης ἁρπαγήν; πῶς δ' ἂν Ἀγαμέμνων εὐλόγως αὑτοῦ καταψηφίζοιτο λέγων "οὐδ' αὐτὸς ἀναίνομαι"; εἰ μὲν γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν ὑπεριδεῖν ἢ Ἀλέξανδρος τῶν τότε περιεστώτων αὐτὸν καὶ παρακαλούντων ἐπὶ τὴν ἁρπαγὴν [ἢ Μενέλαος τῶν ἀγανακτεῖν ἐπαιρόντων] ἢ Ἀγαμέμνων, ἐφ' οἷς ὡς ἂν ἁμαρτήσας αὑτοῦ κατατρέχει, εὐλόγως ἂν ἦσαν ἐν αἰτίᾳ. εἰ δ' ἦν πάλαι καὶ πρόπαλαι καὶ πρὸ τοῦ τὴν ἀρχήν τινα αὐτῶν γενέσθαι ἀληθὲς περὶ ἑκάστου προλεγόμενον τούτων ἕκαστον, ἐφ' οἷς ποιήσας εὐθύνεται, πῶς ἂν ἔτ' αὐτῶν τῶν γενομένων τὴν αἰτίαν ἔχοιεν; πῶς δέ τις ἐξηγήσεται καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τάς τε ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας; εἰ γὰρ οὕτως † ἔτι δι' ἡμῶν, πῶς ἔτ' ἂν εὐλόγως οἱ μὲν εἶεν ἐν ἐπαίνοις, οἱ δὲ ἐν ψόγοις; οὐδὲν γὰρ ἀλλ' ἢ συνηγορίαν τοῖς κακοῖς τὸ δόγμα τοῦτο προξενεῖ. ὁρῶμεν γοῦν τῶν μὲν ἀγαθῶν τε καὶ καλῶν πράξεων οὐδένα τὴν εἱμαρμένην οὐδὲ τὴν ἀνάγκην αἰτιώμενον, τοὺς δὲ κακοὺς δι' ἐκείνην τοιούτους εἶναι λέγοντας. ὃ πιστεύσαντες καὶ τοὺς φιλοσόφους λέγειν πῶς οὐ μετὰ παρρησίας αὐτοί γε ἐπὶ ταῦτα ἐλεύσονται τούς τε ἄλλους

---

1 χαιρει λέγει sic V δὲ v. c. s. v. V 2 ὀφιλόντων V κἂν μηδὲν B[2] αὐτῶν ὦσιν καλόν] αὐταὶ πονῶσιν B[2] ὦσι] οἴσωσι vel ἔχωσι coni. O 4 δὲ Lond. 5 ἢ add. a[2] 8 μετὰ] κατὰ Cas. πρὸς οὓς τίς ἂν ὁ scripsi: πρὸς οὓς τίς ἂν Lond.: προσουτισινό V: πρόσου τισιν ὁ a[1]: πρὸς οὖσιν ὁ E: πρὸς οὓς τίς ὁ Cas.: πρὸς οὕς τις ὁ a[2] 10 αἰτιωντο V 12 οἱ B[2]: εὖ a[12]: εὖ V 13 ἐπιτίμησις . . κόλασις γρ. HE 14 οικείαν V τούτων HB[2]E Cas. Lond.: τούτῳ Va[12] 16 ἂν add. B διαμαρτῶν V 17 ἂν om. O 18 καταψηφίζοιτο] ι et οι s. v. V 19 καὶ om. a[12] 20 ἢ — ἐπαιρόντων delevi 21 ἂν ἁμαρτήσας scripsi: ἀναμάρτήτοσ (σασ) alter accentus et σασ sive ιασ v. c. s. v. V: ἐναμάρτητος Casp. O: ἀναμάρτητος a[12] 24 αὐτοὶ H γρ. EO γινομένων a[12] 25 ἐξηγήσηται V ἡμιν V καὶ τὰς] καὶ a[2]: om. a[1] 26 εἰ—ἡμῶν] ἐπεί γε οὕτως ὄντων ἡμῶν a[2]O (qui pro ὄντων coni. ἐχόντων) ἔτι] fortasse ὡς τὰ 28 γοῦν] γὰρ HE 31 παρησιασ V[1] (corr. v. c.): παρουσίας E

XVII

προτρέψουσιν; πῶς δ' ἂν σώζοιεν τοιαῦτα λέγοντες τὴν ὑπὸ τῶν θεῶν γινομένην τῶν θνητῶν πρόνοιαν; εἰ γὰρ αἵ τε τῶν θεῶν ἐπιφάνειαι, ἅς φασιν γίνεσθαί τισιν, κατά τινα γίνονται προκαταβεβλημένην αἰτίαν, ὡς πρὸ τοῦ γενέσθαι τινὰ αὐτῶν ἀληθὲς εἶναι τὸ τοῦδε μὲν ἔσεσθαί τινα ἐκ θεῶν κηδεμονίαν, τοῦδε δὲ μή, πῶς ἂν ἔτι τοῦτο πρόνοιάν τις δικαίως λέγοι, τὴν οὐ κατ' ἀξίαν γινομένην, ἀλλὰ κατά τινα ἀνάγκην προκαταβεβλημένην; πῶς δ' ἂν σώζοιτο καὶ ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβεια τῶν εὐσεβεῖν δοκούντων, διότι μὴ ἐπ' αὐτοῖς | ἦν τὸ τοῦτο μὴ ποιεῖν, οὕτως ποιούντων; γί- 62 νοιτο δ' ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν, εἰς οὓς γίνεταί τι παρὰ τοὺς ἄλλους πλέον, ὅτι καὶ τούτων ἦσαν αἱ ἀρχαὶ καὶ πρὸ τοῦ τούτους εἶναι προκαταβεβλημέναι. πῶς δ' οὐκ ἀναιροῖεν ἂν καὶ μαντικήν, τῆς ἀπὸ μαντικῆς χρείας ἀναιρουμένης; τί γὰρ ἂν ἢ μαθεῖν ἢ διὰ τὸ μαθεῖν παρὰ τῶν μάντεων φυλάξαιτ' ἄν τις, εἰ μόνα ταῦτα ἡμῖν τε μαθεῖν ἐκείνοις τε μηνῦσαι δυνατόν, ὧν τοῦ μαθεῖν ἡμᾶς καὶ ποιῆσαι ἢ μὴ ποιῆσαί τι ἕκαστον ἦν καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας γενέσεως κατηναγκασμένον, τοῦ τε ἐμμένειν τοῖς ὑπὸ τῶν θεῶν προαγορευομένοις οὐχ ἡμεῖς κύριοι τῷ τῶν ἐσομένων ὑφ' ἡμῶν προκαταβεβλῆσθαι τὰς αἰτίας.

XVIII

ἀλλ' ὅτι μὲν τὸ δόγμα τοῦτο ἀνατροπῆς αἴτιον παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου, παντί που μαθεῖν ῥᾴδιον, ὅτι δὲ καὶ ψεῦδος, ἱκανὸν μαρτύριον τὸ μηδ' αὐτοὺς τοὺς προστάτας αὐτοῦ δύνασθαι πείθεσθαι τοῖς ὑφ' αὐτῶν λεγομένοις. οὕτω γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις φυλάσσουσιν τὸ ἐλεύθερόν τε καὶ αὐτεξούσιον, ὡς μὴ ἀκούσαντές ποτε παρ' ἄλλου τοιούτου τινὸς δόγματος, τοῦτο μὲν προτρέπειν τινὰς πειρώμενοι, ὡς τοῦ τε ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν τοῦτο τὴν ἐξουσίαν

---

3 φησιν V[1] (corr. v. c.) προκαταβεβλημένην] τα s. v. V 5 τι Cas. 8 διότι] fortasse ἀλλ' ὅτι 10. 11 προκαταβεβλημένους a[2] 11 ἀναιροῖεν ἂν Casp. O (vel ἀναιροῖτ' ἂν καὶ μαντικὴ idem): ἀναιροῖαν καὶ sic V: ἂν ἀναιρεῖ ἄν KB[1] (ἀναιροῖ B[2]): ἀναιρεῖ ἂν a[12]: ἀναιροῖ ἂν O 12 χρείαις O μαθεῖν ⟨δέοι⟩ B[2]: μάθοι Schwartz 13 φυλάξαιτ' V: φυλάξετο a[2]: φυλάξασθ' a[1] εἰ K Cas. Lond. O: ἢ sic V: ἢ a[12] ταῦτα Va[1]: ταῦθ' ἃ a[2]: ταῦθ' K 14 τοῦ] fortasse τὸ τι del. Schwartz 15 πρὸ a[1]: πρὸς Va[2] τοῦ τε a[2]: τοῦτο Va[1]: τούτοις E ἐνμένειν sic V 16 προαγορευόμενοι (σ s. v.), οὐχ V[1] 17 μὲν V 19 ὅτι] cf. Eusebius pr. ev. VI, 9. 272b ὅτι δὲ ψεῦδος ἦν αὐτῶν ὁ περὶ εἱμαρμένης λόγος, ἱκανὸν κτλ. το, δ' (μη s. v.) sic V 20 ὑπ' αὐτῶν Eusebius, qui pergit: καὶ γὰρ καὶ προτρέπειν καὶ διδάσκειν ἐπαγγέλλονται, καὶ μανθάνειν καὶ παιδεύεσθαι συμβουλεύουσιν, ἐπιτιμῶσί τε καὶ ἐπιπλήττουσι τοῖς οὐ τὰ προσήκοντα δρῶσιν, ὡς κατὰ προαίρεσιν ἰδίαν ἁμαρτάνουσιν. ἀλλὰ καὶ συγγράμματα πλεῖστα καταλείπουσι, δι' ὧν ἀξιοῦσι παιδεύεσθαι τοὺς νέους. ἐπαύσαντο δ' ἂν τῆς ἐν τοῖς λόγοις φιλοτιμίας, εἰ προσέσχον ὅτι καὶ συγγνώμης ἀξιοῦσι τοὺς ἀκουσίως ἁμαρτάνοντας, τοὺς δὲ ἑκουσίως πλημμελοῦντας κολάσεως ἀξίους εἶναί φασιν (ἀ. ε. φ. del. cum l. p. Gaisford), ὡς ἐπ' αὐτοῖς δηλονότι τοῦ τε ἁμαρτάνειν καὶ τοῦ μὴ κειμένου. ὥστε καὶ κατ' αὐτοὺς ἀναιρεῖσθαι τὴν ἐξ εἱμαρμένης ἀνάγκην, συνίστασθαι δὲ κατὰ φύσιν ἡμῖν ὑπάρχειν τὸ αὐτεξούσιον· μετὰ τοῦ πλεῖστα εἶναι καὶ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν, ὥσπερ τὰ κατὰ φύσιν, καὶ τὰ ἐκ τύχης, ἕτερα ὄντα καὶ αὐτὰ παρὰ τὸν τῆς εἱμαρμένης λόγον, καθὼς προδέδεικται 22 μὲν v. c. i. v. V: δὲ V[1]a[12]

ἔχοντες αὐτοί, καὶ τῶν προτρεπομένων διὰ τοὺς παρ' αὐτῶν λόγους αἱρεῖσθαί τινα δυναμένων ⟨ὧν⟩ ἔπραξαν ἂν τἀναντία αὐτῶν σιωπώντων, τοῦτο δὲ ἐπιτιμῶντες καὶ ἐπιπλήττοντές τισιν ὡς οὐ τὰ προσήκοντα πράττουσιν. ἀλλὰ καὶ συγγράμματα πλείω καταλείπουσίν τε καὶ συγγράφουσιν, δι' ὧν ἀξιοῦσιν παιδεύεσθαι τοὺς νέους, οὐχ ὡς κεκωλυμένοι τοῦτο συγγράφειν διὰ τὸ τὰ περιεστῶτα αὐτοῖς εἶναι τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς ὂν μὲν ἐπ' αὐτοῖς συγγράφειν τε καὶ μή, αἱρούμενοι δὲ τὸ γράφειν διὰ φιλανθρωπίαν. 64 XIX

Ἐπαύσαντο δ' ἂν τῆς ἐν τοῖς λόγοις φιλοτιμίας καὶ συγχωρησάντων εἶναι τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐλεύθερόν τε καὶ αὐτεξούσιον καὶ κύριον τῆς τῶν ἀντικειμένων αἱρέσεώς τε καὶ πράξεως * * * ἐπὶ περιεστῶσιν ἀνθρώποις δίκαιος γίνεσθαι πεπιστευμένος ὁμοίως ἰδιώταις τε καὶ νομοθέταις. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ συγγινώσκεσθαι μὲν ἀξίους εἶναι τοὺς ἀκουσίως τοιοῦτόν τι πράξαντας, οὐχ ὡς ἐπὶ τῷ γιγνομένῳ πράγματι τῆς κολάσεως ὁριζομένης, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τρόπῳ τῆς πράξεως· ὅπερ οὔτε τῶν ἄλλων τις οὔτε αὐτῶν τούτων ὡς οὐ καλῶς ἔχον αἰτιᾶται. καίτοι τί τῶν δι' ἄγνοιαν [πραττομένων] ἁμαρτανόντων ἢ βίᾳ ἧττον ἂν εἶεν συγγνώμης ἄξιοι ⟨οἱ⟩ εἰδότες μὲν ἃ πράττουσιν, οὐκ ἔχοντες δὲ ἐν αὑτοῖς τὴν ἐξουσίαν τοῦ, τούτων αὐτοῖς περιεστώτων, ἃ πάντως αὐτοῖς καὶ ἐξ ἀνάγκης περιεστάναι δεῖ, ἄλλο τι παρ' ἃ πράττουσιν ⟨πράττειν⟩ τῷ τὴν φύσιν αὐτῶν εἶναι τοιαύτην, καὶ εἶναι τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν αὐτοῖς φύσιν ἕκαστα πράττειν ὧν πράττουσιν καθ' εἱμαρμένην, ὡς τοῖς βαρέσιν ἀφεθεῖσιν ἄνωθεν τὸ φέρεσθαι κάτω, καὶ τοῖς περιφερέσι τὸ κατὰ τοῦ πρανοῦς, εἰ ἀφεθεῖεν, ἀφ' αὑτοῦ κινεῖσθαι; ὅμοιον γὰρ τὸ [τοῦ] τὸν ἵππον κολάζειν ἀξιοῦν, ὅτι μὴ ἔστιν ἄνθρωπος, καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἕκαστον, ὅτι ταύτης τῆς τύχης καὶ μὴ βελτίονος τετυχήκασίν τινος. ἀλλ' οὐδεὶς Φάλαρις οὕτως ὠμός τε καὶ ἀνόητος, ὡς ἐπί τινι τῶν οὕτως γινομένων κολάζειν τὸν ποιήσαντα. ἐπὶ τίσιν οὖν αἱ κολάσεις εὔλογοι; οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισίν, ἢ ἐπὶ τοῖς παρὰ τὴν αὐτῶν μοχθηρὰν αἵρεσιν γινομένοις.

---

1 ἔχοντας αὐτοὺς B^2 τῶν προτρεπομένων Cas. Lond. O: τῷ προτρεπομένῳ Va^{12}: τὸ προτρεπομένω E τοὺς παρ' αὐτῶν λόγους Lond. O: τῶν παρ' αὐτῶν λόγους Va^1: τῶν παρ' αὐτοῖς λόγων a^2 2 ὧν add. Cas. Lond. O αὐτῶν O: τῶν libri σιωπώντων] primum ω supra vers. V 3 ἐπιπλῆττες a^1 4 πλείω] fortasse πλεῖστα 5 κεχωλυμένοι a^1 6 fortasse τοῦτο ⟨μὴ⟩ 9 συγχωρήσαιντο Lond. O: fortasse συνεχώρησαν τῷ 11 τε] τι Cas. lacunam indicavi γὰρ περιεστώτων O δίκαιος om. K ἄνθρωποι δίκαιοι Lond. O 12 πεπιστευμένος Va^{12}: πεπιστευμένοις H: πεπιστευμένοι Lond. O Casp. Or. καὶ ἰδ. καὶ ν. O 14 τοῖς γινομένοις πράγμασι τῆς a^2 πραγματικῆς κολάσεως a^1

16 οὐ καλῶς a^{12}: ουκαλλῶσ sic V: οὐκ ἄλλως HE πραττομένων delevi: ἀπατωμένων coni. O: ⟨τῶν⟩ πραττομένων Casp. O 17 ἢ Cas. Lond. O: ἡ V: ἥ H: οἱ in lit. B^2: ἡ a^{12} συγγώμης a^1 οἱ addidi 18 τοῦ om. a^2 αυτοῖσ V 19 αυτοῖς V 20 πράττειν add. B^{2}O (sed post τι v. 19) 21 ἕκαστον O 22 βαρεσιν V 23 αὐτῶν B^2 τοῦ del. B^2 25 ὅτι] ὡς O τύχης] ψυχῆς a^2: ψύχης Lond. τινες O 27 τὸ κολάσαι O εὔλογοι a^2: εὔλογον Va^1 οὐχ O 28 ἢ om. a^{12}

ἐφ᾽ ὧν γὰρ αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς αἱρέσεως ἔχοντες, καταλιπόντες τὸν
σκοπὸν τῶν πραττομένων ὑφ᾽ αὐτῶν ποιεῖσθαι τό τε καλὸν καὶ τὸν νό-
μον, κέρδους χάριν ἢ ἡδονῆς τινος, ὑπερορῶντες ἐκείνων, πράττουσι τὰ
φαῦλα, τούτους | ἀξίους ἡγοῦνται κολάσεως πάντες ἄνθρωποι, συγγνώμην 66
διδόντες τοῖς οὐχ οὕτως ἁμαρτάνουσιν. ὅρα δὴ πᾶσιν τοῖς κακοῖς τὸ
θαυμαστὸν δόγμα τοῦτο παρὰ τῶν φιλοσόφων μαθοῦσιν διδάσκειν τοὺς
διδάσκοντας, ὅτι εἰσὶ καὶ αὐτοὶ συγγνώμης ⟨ἄξιοι⟩, οὐδὲν ἔλαττον τῶν ἀκου-
σίως ἁμαρτανόντων. οὐ γὰρ ὑπό τινος ἔξωθεν καταναγκάζοντος αὐτοὺς
ποιοῦσιν ἃ ποιοῦσιν, ὧν ἴσως ἐνῆν αὐτοῖς καὶ φυλάξασθαι, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς
φύσεως τῆς ἐν αὐτοῖς οὐδὲν οἷόν τ᾽ ἐστὶν λαθόντας ποιῆσαι καὶ τίς οὐκ
ἂν † αὐτοῖς τοῖς ἁμαρτανομένοις αἴτιον. εἰ δ᾽ οὔτ᾽ ἄλλος τις οὔτ᾽ οἱ τοῦ
δόγματος τούτου κύριοι συγγνώμην δοῖέν τινι ταύτην τῶν ἁμαρτανομένων
φέροντι τὴν αἰτίαν ὡς ψεῦδός τι [καὶ ψευδεῖ] λέγοντι, δῆλον ὡς ὑπὸ τούτων
καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁμοίως πεπίστευται τὸ εἶναι τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν
οὐχ οἷον ὑπὸ τούτων πλάσσεται, ὅταν εἰς τὸ πρόβλημα μελετῶντες λέγω-
σιν, ἀλλ᾽ οἵῳ εἶναι αὐτῷ [δεῖ] διὰ τῶν ἔργων οὗτοί τε αὐτοὶ καὶ πάντες
ἄνθρωποι μαρτυροῦσιν. εἰ γὰρ ἦσαν οὕτως ἔχειν πεπιστευκότες, συνεγί-
γνωσκον ἂν πᾶσιν τοῖς ἁμαρτάνουσιν ὡς οὐκ ἔχουσιν τοῦ μὴ πάντα πράτ-
τειν ἐξουσίαν. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν καὶ ἔστι τι ἐφ᾽ ἡμῖν ὀνομάσαι, καὶ οὐ διὰ XX
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἀναιτίως τι γίνεται, τῷ τῶν οὕτως γινομένων αἴτιον
τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀρχὴν αὐτὸν ὄντα τῶν γινομένων ὑφ᾽ αὐτοῦ, ἱκανὰ
μὲν δεῖξαι καὶ τὰ εἰρημένα, ἱκανῶς δ᾽ ἂν ἐπείσθησαν καὶ οἱ ἀντιλέγειν
πρὸς αὐτὸ πειρώμενοι, εἰ κἂν πρὸς ὀλίγον πάντα ἃ πράττουσιν ὑπέμειναν
πρᾶξαι ὡς ἀληθεύοντες περὶ ὧν λέγουσιν, πιστεύσαντες τῷ μηδὲν τῶν γι-
νομένων ὑπό τινος οὕτως γίνεσθαι, ὡς καὶ τοῦ μὴ πράττειν αὐτὸ τὴν ἐξου-
σίαν ἔχοντος τότε. τῷ γὰρ τοῦτο πεπιστευκότι οὐκ ἐπιτιμῆσαί τινι, οὐκ
ἐπαινέσαι τινα, οὐ συμβουλεῦσαί τινι, οὐ προτρέ|ψασθαί τινα, οὐκ εὔξασθαι 68
θεοῖς, οὐ χάριν αὐτοῖς γνῶναι περί τινων, οὐκ ἄλλο τι ποιεῖν οἷόν τε τῶν
ὀφειλομένων εὐλόγως γίνεσθαι ὑπὸ τῶν καὶ τοῦ ποιεῖν ἕκαστον ὧν

1 καταλειπόντες (supra ει m[1]: ι) V 2 αὐτῶν a[2] Cas. O: αὐτοῦ Va[1] (ὑπ᾽ αὐτῶν Lond.) 2. 3 τὸ νόμιμον coni. O 3 κέρδος a[2] 5 ὥρα E Cas. Casp. Or. 7 ἄξιοι add. a[2] 8 ἄξιοι add. B[2] ante οὐ καταναγκάζοντος a[2] Cas.: καταναγκάζοντας Va[1]: καταναγκάζοντες Lond. 9 ἃ ποιοῦσιν om. a[1] 10 fortasse ⟨ἣν⟩ οὐδὲν λαθόντας] ἄλλως coni. O: ἑκόντας Casp. O: λαχόντας Gercke 10. 11 καὶ — ἂν] ἥτις οὖν Lond. O: ἥτις οὖν ἐν Gercke 11 τῶν ἁμαρτανομένων coni. O αἴτιος a[2] alt. οὔτ᾽ scripsi: οὐδ᾽ libri οἱ τοῦ in lit. B[2]: οὗτοι (supra οι: ος ut videtur m[1]) Va[12] 12 ταύτην v. c. (?) VO: ταύτῃ V[1]a[12] 13 ψεῦδός τι] ψεῦδος τε B[2]: ψεύδοντι sive ψῦθός τι Casp. O καὶ ψευδεῖ sic V: delevi: καὶ ψευδῆ a[12] 16 οἷον εἶναι αὐτὸ a[2]: οἷον εἶναι αὐτῷ E δεῖ] δεῖν Lond.: delevi 19 pr. καὶ om. a[12] τι a[2]O: τις Va[1] ὀνομάσαι] ἐξουσία Lond. 20 ἀναιτίως] ἐναντίως a[1] οὕτωσ sic V 21 αὐτοῦ a[12] 22 ἀνεπείσθησαν V 23 εἰ κἂν a[2]: εἰ κἂν sic V: εἴκ ἂν B: εἴη ἂν a[1]: ἢ κἂν E: οἱ μὴ ἂν Lond. πάντα πρὸς ὀλίγον a[1] Lond. ὑπέμεινεν a[2]: ὑπὸ μένειν E 24 ἂν πρᾶξαι a[2] 25 ὑπο V τινος O: τινων libri 26 ἔχοντες a[2] πεπιστευκότι Schwartz: πεπιστευμένῳ libri 28 οὐδ᾽ O

ποιοῦσιν τὴν ἐξουσίαν πεπιστευκότων. ἀλλὰ μὴν ἔξω τούτων ἀβίωτος ὁ τῶν ἀνθρώπων ⟨βίος⟩ καὶ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἀνθρώπων ἔτι. XXI μηδὲ ἐκεῖνο δὲ ἡμῖν ἀνεξέταστον παραλελείφθω, εἴ τις ὑποθοῖτο, μηδὲν μᾶλλον ἀληθῆ εἶναι τὸ εἶναί τι οὕτως ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἡμεῖς τε ἀξιοῦμεν καὶ ἡ τῶν πραγμάτων φύσις ἔχειν μαρτυρεῖ, τοῦ πάντα ἐξ ἀνάγκης τε γίνεσθαι καὶ καθ' εἱμαρμένην, ἀλλ' εἶναι ἐπ' ἴσης ἑκάτερον ἢ πιστὸν ἢ ἄδηλον αὐτό, ποτέρᾳ δόξῃ πείθεσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἀσφαλέστερόν τε καὶ ἀκινδυνότερον, καὶ ποῖον ψεῦδος αἱρετώτερον, πότερον τὸ πάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην [ἢ] μὴ οὕτως ἔχειν ὑπολαμβάνειν, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡμᾶς τοῦ τι πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶξαι κυρίους, ἢ ὄντος τινὸς καὶ ἐφ' ἡμῖν οὕτως, ὡς προειρήκαμεν, πεπεῖσθαι τὸ τοῦτο μὲν ψεῦδος εἶναι, πάντα δὲ καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν πραττόμενα κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν γίνεσθαι κατηναγκασμένως. ἢ γνώριμον ὅτι οἱ μὲν ἁπάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην αὑτοὺς πείθοντες ὡς ἐξουσίαν ἔχοντάς τινων τοῦ τε πράττειν αὐτὰ καὶ μὴ οὐδὲν ἂν παρὰ τήνδε τὴν πίστιν ἐν τοῖς πραττομένοις ἁμάρτοιεν, τῷ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τῶν γινομένων τινὸς ὑφ' αὑτῶν εἶναι κύριοι, ὥσθ' ὁ κίνδυνος τῆς κατὰ τοῦτο διαμαρτίας πρόεισιν μέχρι ῥημάτων. εἰ δέ γε, ὄντος τινὸς καὶ ἐφ' ἡμῖν καὶ μὴ πάντων γινομένων ἐξ ἀνάγκης, πείθεσθαι μὲν μηδενὸς ἡμᾶς εἶναι κυρίους, πολλὰ παραλείψομεν τῶν δεόντως ἂν πραχθέντων ὑφ' ἡμῶν καὶ διὰ τὸ βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐπὶ τοῖς πραττομένοις καμάτους προθύμως ὑφίστασθαι, ἀργότεροι γενόμενοι πρὸς τὸ δι' αὑτῶν τι | [70] ποιεῖν διὰ τὴν πίστιν τοῦ, καὶ μηδὲν ἡμῶν πραγματευομένων περὶ τῶν πρακτέων, τὸ ὀφεῖλον ⟨ἂν⟩ γενέσθαι. οὕτως δὲ τούτων ἐχόντων πρόδηλον ὡς αἱρετώτερον τοῖς φιλοσοφοῦσιν, τὴν ἀκινδυνοτέραν ὁδὸν αὐτούς τε αἱρεῖσθαι καὶ τοὺς ἄλλους ἄγειν.

XXII Οὐ χεῖρον δέ, τούτων προτεθεωρημένων καὶ αὐτὰ τὰ περὶ τῆς εἱμαρμένης ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα παραθεμένους ἰδεῖν, εἴ τινα τοιαύτην ἔχει βίαν, ὡς εὔλογον εἶναι διὰ τὴν πρὸς τὸ ἀληθὲς οἰκειότητα καὶ τῶν ἐναργῶν οὕτως ὑπερορᾶν. ἔσται δὲ ἡμῖν καὶ ὁ περὶ τούτων λόγος ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἐστὶ χρήσιμος πρὸς τὰ προκείμενα. φασὶν δὴ τὸν κόσμον τόνδε, ἕνα ὄντα καὶ πάντα τὰ ὄντα ἐν αὑτῷ περιέχοντα, καὶ ὑπὸ φύσεως διοικούμενον ζωτικῆς τε καὶ λογικῆς καὶ νοερᾶς, ἔχειν τὴν τῶν ὄντων

---

1 fortasse ποιοῦσιν ⟨ἢ μὴ ποιεῖν ἔχειν⟩ 2 ἀνθρώπων βίος a^2: ἀνθρώπων Va^1 3 ὑποθοῖτο V: ὑπόθοιτο a^{12}: ὑποτίθοιτο Lond.: ὑποθεῖτο K ἀληθῆ sic V: ἀληθεῖ K 4 τε om. a^1 5 μαρτυρεῖ a^{12}: μαρτυρεῖν VH 6 fortasse αὐτῶν 8 πάντως γινόμενον H γρ. E ἢ del. B^2: τὰ Lond. O 9 τουτί vel τοῦ τί V: τοῦ τε E 11 τὸ om. O: fortasse τῷ 11. 12 πραττόμενα] exspectas πράττεσθαι δοκοῦντα καὶ 12 γίνεσθαι Cas. Lond. O: γίνεται libri ἢ] οὐ O 16 κύριος a^1 ὥσθ'—ἡμᾶς εἶναι (18) om. a^1 τούτων O 18 ἁπάντων τῶν O πείθεσθαι μὲν] πεισθείημεν B^2: διὰ τὸ πείθεσθαι aut πειθόμενοι coni. O ἡμᾶς εἶναι Va^1: εἶναι ἡμᾶς H: ὄντας a^2 19 παραλείψομεν B^2: παραλίπομεν V: παραλείπομεν a^{12}: παραλείποιμεν Lond. 20 alt. τὸ Cas. Lond. O: τοῦ libri 21 γευόμενοι, sed υ et μ litura obscurae V: γινόμενοι E αὐτῶν V 23 ὄφειλον O ἂν add. Schwartz 24 αυτοὺσ V 24. 25 τε αἱρεῖσθαι a^2: ἐπαίρεσθαι Va^1: τε ἑλέσθαι B^2 27 προθεμένους a^{12} 30 ἐφόσον V 31 αὐτῷ V

διοίκησιν ἀίδιον κατὰ εἱρμόν τινα καὶ τάξιν προιοῦσαν, τῶν πρώτων τοῖς μετὰ ταῦτα γινομένοις αἰτίων γινομένων καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ συνδεομένων ἀλλήλοις ἁπάντων, καὶ μήτε οὕτως τινὸς ἐν αὐτῷ γινομένου, ὡς μὴ πάντως ἐπακολουθεῖν αὐτῷ καὶ συνῆφθαι ὡς αἰτίῳ ἕτερόν τι, μήτ' αὖ τῶν ἐπιγινομένων τινὸς ἀπολελύσθαι δυναμένου τῶν προγεγονότων, ὡς μή τινι ἐξ αὐτῶν ἀκολουθεῖν ὥσπερ συνδεόμενον, ἀλλὰ παντί τε τῷ γενομένῳ ἕτερόν τι ἐπακολουθεῖν, ἠρτημένον ⟨ἐξ⟩ αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης ὡς αἰτίου, καὶ πᾶν τὸ γινόμενον ἔχειν τι πρὸ αὐτοῦ, ᾧ ὡς αἰτίῳ συνήρτηται. μηδὲν γὰρ ἀναιτίως μήτε εἶναι μήτε γίνεσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τὸ μηδὲν εἶναι τῶν ἐν αὐτῷ ἀπολελυμένον τε καὶ κεχωρισμένον τῶν προγεγονότων ἁπάντων. διασπᾶσθαι γὰρ καὶ διαιρεῖσθαι καὶ μηκέτι τὸν κόσμον ἕνα μένειν αἰεί, κατὰ μίαν τάξιν τε καὶ οἰκονομίαν διοικούμενον, εἰ ἀναίτιός τις εἰσάγοιτο κίνησις· ἣν εἰσάγεσθαι, εἰ μὴ πάντα τὰ ὄντα τε καὶ γινόμενα ἔχοι τινὰ αἴτια προγεγονότα, | οἷς ἐξ ἀνάγκης ἕπεται· ὅμοιόν τε εἶναί φασιν καὶ ὁμοίως ἀδύνατον τὸ ἀναιτίως τῷ γίνεσθαί τι ἐκ μὴ ὄντος. τοιαύτην δὲ οὖσαν τὴν τοῦ παντὸς διοίκησιν ἐξ ἀπείρου εἰς ἄπειρον ἐναργῶς τε καὶ ἀκαταστρόφως γίνεσθαι. οὔσης δέ τινος διαφορᾶς ἐν τοῖς αἰτίοις, ἣν ἐκτιθέντες (σμῆνος γὰρ αἰτίων καταλέγουσιν, τὰ μὲν προκαταρκτικά, τὰ δὲ συναίτια, τὰ δὲ ἑκτικά, τὰ δὲ συνεκτικά, τὰ δὲ ἄλλο τι· οὐδὲν γὰρ δεῖ τὸν λόγον μηκύνειν πάντα τὰ λεγόμενα παρατιθέμενα τὸ βούλημα αὐτῶν δεῖξαι τοῦ περὶ τῆς εἱμαρμένης δόγματος), ὄντων δὴ πλειόνων αἰτίων, ἐπ' ἴσης ἐπὶ πάντων αὐτῶν ἀληθές φασιν εἶναι τὸ ἀδύνατον εἶναι, τῶν αὐτῶν ἁπάντων περιεστηκότων περί τε τὸ αἴτιον καὶ ᾧ ἐστιν αἴτιον, ὁτὲ μὲν δὴ μὴ οὑτωσί πως συμβαίνειν, ὁτὲ δὲ οὕτως. ἔσεσθαι γάρ, εἰ οὕτως γίνοιτο, ἀναίτιόν τινα κίνησιν. τὴν δὲ εἱμαρμένην αὐτὴν καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸν λόγον, καθ' ὃν διοικεῖται τὸ πᾶν, θεὸν εἶναί φασιν, οὖσαν ἐν τοῖς οὖσίν τε καὶ γινομένοις ἅπασιν καὶ οὕτως χρωμένην ἁπάντων τῶν ὄντων τῇ οἰκείᾳ φύσει πρὸς τὴν τοῦ παντὸς οἰκονομίαν. καὶ τοιαύτη μὲν

2 συνδεδεμένων a[2] 3 ἁπάντων ἀλλήλοις a[12] γενομένου Gercke 6 ἐπακολουθεῖν Lond. O παντί B[2]O: πάντη Va[12] 7 ἐξ add. O 8 πρὸ] ἐξ H (in mg. πρὸ) 10 pr. τῶν om. O 13 εἰ s. v. V[1] 14 ἔχει a[12] 15 τῶι sic v. c. s. v. V: om. EH 16 ἐνεργῶς Usener 17 supra ἀκαταστρόφως: μετὰ B[2] 18 ἐκτίθενται H γρ. E σμῆνος E Cas. O: μηνὸς Va[12] αἰτίων E Cas. O: αἴτιον Va[12] σμῆνος—αἰτίων] [μηδὲν ἀναίτιον] sic Lond. 19 ἑκτικά K Cas. Lond.: ἀκτικά V: ἀρκτικά E: ἐκτικά a[12] 20 εἰς πάντα Lond. O: ἢ σύμπαντα Usener: διὰ (vel εἰς) τὸ πάντα Gercke παρατιθέμενα Va[1]: παρατιθεμένους HKE Cas. Lond. O: παρατιθέμενους a[2]: παρατιθέντας in lit. B (s. v. βουλομένους B[2]): παρατιθέμενον Gercke 21 δὲ O: δ' ἤδη E 23. 24 ὁτὲ μὲν δὴ μὴ οὑτωσί πως συμβαίνειν Usenerus: ὁτὲ δε μὴ ἢ ὁτε | δε μη οὕτως εἴπως συμβαίνει (sic acc. et spir. supra η, οτε, ουτως del.) V: ὅτε δὲ μὴ ηοτεδεμη οὕτως πως συμβαίνει B[1]: ὁτὲ μὲν ὁτὲ δὲ μή, οὕτως εἴπως συμβαίνει H: ὁτὲ μὲν ὁτὲ δὲ μὴ οὕτως πως συμβαίνειν E: ὅτε μὲν καὶ ᾧ ὅτε δὲ μὴ οὕτω συμβαίνειν K: ὁτε μὲν οὑτωσί πως συμβαίνειν B[2]: ὁτὲ μὲν δὲ μὴ οὕτως συμβαίνειν a[1] Lond.: ὁτὲ μὲν ὁτὲ δὲ μὴ οὕτω συμβαίνειν a[2]: ὁτε μὲν μὴ οὕτω συμβαίνειν Cas.: ὁτὲ μὲν δὴ μὴ οὕτω συμβαίνειν O 24 οὕτως ⟨εἴ πως συμβαίνει⟩. ἔσεσθαι O 27 χρωμένην a[12]: χρωμένησ V

ὡς διὰ βραχέων εἰπεῖν ἡ περὶ τῆς εἱμαρμένης ὑπ' αὐτῶν καταβεβλημένη δόξα. ἔστι δὲ τὸ ψεῦδος τῶν λεγομένων οὐ λόγων τινῶν οὐδὲ ἐλέγχων XXIII ἔξωθεν δεόμενον, ἀλλ' αὐτόθεν γνώριμον. τίς γὰρ ἔλεγχος λόγου φανερώτερος τοῦ μὴ ἐφαρμόζειν τούτοις περὶ ὧν λέγεται; τὸ γοῦν πρῶτον εἰρημένον ὡς πάντων τῶν ὄντων αἰτίων τινῶν γινομένων τῶν μετὰ ταῦτα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχομένων ἀλλήλων τῶν πραγμάτων τῷ δίκην ἁλύσεως τοῖς πρώτοις συνηρτῆσθαι τὰ δεύτερα, ὃ ὥσπερ οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης ὑποτίθενται, πῶς οὐ φανερῶς ἀπᾴδει τῶν πραγμάτων; εἰ γὰρ τῶν τέκνων οἱ πατέρες αἴτιοι καὶ δεῖ | κατ' οἰκειότητα τὰς αἰτίας ἀπαιτεῖν, 74 ὡς ἀνθρώπου μὲν ἄνθρωπον αἴτιον εἶναι, ἵππου δ' ἵππον, τίνος αἴτιοι τῶν μετ' αὐτοὺς οἱ τὴν ἀρχὴν μηδὲ γήμαντες, τίνος δὲ οἱ παῖδες οἱ πρὸ τῆς ἡλικίας διαφθαρέντες; πολλὰ γὰρ τῶν γινομένων, ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ ποσὸν ἐκλείψεως ἢ μὴ κινηθέντα ἢ φθαρέντα πρότερον, οὐδενὸς ἔφθη γενόμενα [τῷ] κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν αὐτοῖς αἴτια. τίνος δὲ ἐροῦσιν αἴτια τὰ ἔν τισιν μέρεσιν τοῦ σώματος φυόμενα περιττώματα; τίνος δὲ τὰ τέρατά τε καὶ γινόμενα παρὰ φύσιν, ἃ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ διαμένειν οἷά τε; εἰ δ' ὁ μὲν [εἰ] φλοιὸς ἐν τοῖς φυτοῖς ἕνεκα τοῦ περικαρπίου, τὸ δὲ περικάρπιον τοῦ καρποῦ χάριν, καὶ ἀρδεύεται μὲν ἵνα τρέφηται, τρέφεται δὲ ἵνα καρποφορῇ, ἀλλ' ἔστιν γε πολλὰ ἐν αὐτοῖς εὑρεῖν καὶ μὴ τοῦτον γινόμενα τὸν τρόπον. τίνος γὰρ ἄν τις εἴποι τὰ σεσηπότα καὶ τὰ ξηρὰ τῶν καρπῶν αἴτια τῶν μετὰ ταῦτα; τίνος δὲ τήν τινων φύλλων διδυμότητα; ἐξ ὧν φανερὸν τοῖς ὁρᾶν τἀληθῆ βουλομένοις τε καὶ δυναμένοις, ὅτι, ὥσπερ οὐ πᾶν τὸ δυνατὸν ἐνεργεῖν ⟨ἐνεργεῖ⟩, οὕτως οὐδὲ πᾶν, ὃ ἂν γένοιτο αἴτιον, καὶ ἔστιν αἴτιον ἤδη ἢ γέγονεν ἢ γενήσεται. ἀλλ' οὐδὲ πᾶν τὸ γεγονὸς εὐθὺς τῷ εἶναι ἤδη καὶ αἴτιόν ἐστιν ἐσομένου τινός. τὸ δ' ὁμόσε χωροῦντας μὲν λέγειν καὶ ταῦτα, καταφεύγειν δὲ ἐπὶ τὸ ἄδηλον εἶναί τινος αἴτια (ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τῆς προνοίας τῆς κατ' αὐτοὺς ἀναγκάζονται ποιεῖν πολλάκις) εὐπορίαν ἐστὶ τοῖς ἀπόροις μηχανωμένων. τούτῳ γὰρ χρωμένους ἐνέσται περὶ πάντων τῶν ἀτοπωτάτων λέγειν ὡς καὶ ὄντων καὶ εὐλόγους ἐχόντων τινὰς αἰτίας, ἡμῖν δὲ ἀδήλους ἔτι. ἆρ' οὖν τούτων οὕτως ἐχόν- XXIV των ἀναιτίως τι γενήσεται καὶ τοῦθ' ἡμῶν ὁ λόγος προξενεῖ; ἢ δύναται | 76

---

1 τῆν a^2 3 γνωριμώτερος (mg. φανερώτερος) H 4 τούτοις a^{12}: τοῦτο (ν supra alt. ο v. c.) V: τούτω τούτω B^1E λέγεται v. c. Va^{12}: λέγονται V^1 5 εἰρημένον V: εἰρημένων a^{12} πάντων τῶν V: περτῶ a^2: περτῶν τῶν a^1: τῶν B^2 alt. τῶν om. a^{12} 6 τούτῳ τῷ τρόπῳ O: τούτων τὸν τρόπον Cas. 7 συνῆρτῆσθαι sic V 8 οὐ φανερῶς om. a^{12}: φανερῶς om. Cas.: οὐ φανερωτέροις E 9 εἰκειότητα a^2 ἀπατεῖν a^1 10 ἵπον V 11 τὴν del. B^2 12 ἡλικίας] κ in lit. V τὸ ποσὸν] τόπον a^1 13 ἐλλείψεως a^{12} alterum ἢ in lit. V 14 τῷ del. B^2O 15 περιπτώματα a^2 16. 17 εἰ δ' ὁ μὲν a^{12}: εἴδομεν | εἰ V: εἴδομεν εἰ H 18 τρέφεται τρέφεται a^{12}: τρέφηται τρέφηται Lond. 19 καρποφορῇ] alt. ο in lit. V 20 σησεπότα a^2 ξηρανθέντα τῶν H mg. E: ξηρανθέντα τὰ O 21 διδημότητα a^2 23 πᾶν τὸ Schwartz: πάντα libri ἐνεργεῖ addidi 24 εὐθὺς] ς in lit. V 25. 26 λέγειν μὲν καὶ ταῦτα εἶναι αἴτια καταφεύγειν B^2 26 fortasse αἰτίαν 29 ἕν ἐσται V 31 ⟨ἢ⟩ ἀναιτίως Schultess O λόγος] alt. ο in lit. V

σώζεσθαι τὸ μηδὲν ἀναιτίως τῶν γινομένων γίνεσθαι καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχόντων ὡς ἡμεῖς λέγομεν τῶν πραγμάτων. ἂν γὰρ παυσάμενοι τῆς ἀλύσεως τῶν αἰτίων καὶ τοῦ τοῖς πρώτοις γενομένοις λέγειν ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι τὸ αἰτίοις φύσει ὀφείλειν γίνεσθαι ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν τὸ αἴτιον περιέχουσιν, ἀπὸ τῶν γινομένων τε καὶ ὑστέρων τὴν ἀπόδοσιν τῶν αἰτίων ποιώμεθα ἔτι τε τῶν γινομένων κυρίως ζητῶμεν τὰς αἰτίας, οὔτε ἀναιτίως τι τῶν γινομένων γενήσεται οὔτε διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης καθ' εἱμαρμένην τοιαύτην πᾶν τὸ γινόμενον ἔσται. οὐκ ἐξ ἀνάγκης μὲν γὰρ ὁ Σωφρονίσκος τῷ εἶναι ἤδη καὶ πατήρ ἐστι καὶ αἴτιός τινι τῶν μετ' αὐτόν. εἰ μέντοι Σωκράτης εἴη ἐξ ἀνάγκης, αὐτῷ τῆς γενέσεως Σωφρονίσκος ἐξ ἀνάγκης αἴτιος. ὡς γὰρ θεμελίου μὲν ὄντος οὐκ ἀναγκαῖον οἰκίαν γενέσθαι, οἰκίας δὲ οὔσης προκαταβεβλῆσθαι τὸν θεμέλιον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν ὑποληπτέον καὶ ἐν τοῖς γινομένοις φύσει τὰ αἴτια ἐξ ἀνάγκης, οὐ τοῖς πρώτοις ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον τὸ αἰτίοις εἶναί τινων, ἀλλὰ τοῖς ὑστέροις γινομένοις τὸ ἐξ ἀνάγκης ἔχειν τι τῶν πρὸ αὐτῶν αἴτιον. ἔστι δέ τινα τῶν γινομένων καὶ τοιαῦτα, ὡς ἔχειν μὲν αἴτιόν τι, οὐ μὴν οἰκεῖον οὐδὲ προηγούμενον, ἀλλ' ὡς ἡμῖν ἔθος λέγειν κατὰ συμβεβηκός. ὁ γὰρ εὑρεθεὶς θησαυρὸς ὑπὸ τοῦ διὰ τὸ φυτεύειν σκάπτοντος ἔχει μὲν τὸ σκάπτειν αἴτιον, ἀλλ' οὐκ οἰκεῖον οὐδὲ γενόμενον δι' αὐτόν. τὰ μὲν γὰρ κυρίως αἴτια ἢ ἐξ ἀνάγκης μόνον ὡς τούτοις δοκεῖ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑπόμενον ἔχει τὸ αἴτιον, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτως αἴτια σπανίως γίνεται τῶν τοιούτων αἴτια. ὥστε τοῖς τοῦτον τὸν τρόπον λέγουσιν ἅμα μὲν ἕπεται τὸ μηδὲν ἀναιτίως γίνεσθαι λέγειν, ἅμα δὲ τὸ σώζειν τό τε ἀπὸ τύχης καὶ αὐτομάτως γίνεσθαί τινα καὶ εἶναι καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον 78 ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλλ' οὐ φωνὴν μόνον. πῶς γὰρ οὐ φανερῶς τὸ λέγειν XXV ψεῦδος πᾶν τὸ ἑπόμενόν τινι ἐξ ἐκείνου τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι ἔχειν καὶ πᾶν τὸ προηγούμενόν τινος αἴτιον ὑπάρχειν ἐκείνῳ; ὁρῶμεν γὰρ ὅτι τὰ ἐφεξῆς ἀλλήλοις ὄντα τῷ χρόνῳ οὐ πάντα διὰ τὰ ἔμπροσθεν καὶ πρὸ αὐτῶν γεγονότα γίνεται. οὔτε γὰρ τὸ βαδίσαι διὰ τὸ ἀναστῆναι, οὔτε νὺξ διὰ τὴν ἡμέραν, οὔτε ὁ τῶν Ἰσθμίων ἀγὼν διὰ τὸν τῶν Ὀλυμπίων, ἀλλ'

---

1 τῶν s. v. v. c. V 3 ἀλύσεως Schultess O: ἀναλύσεως libri αἰτιων V ante λέγει (λέγειν corr. v. c.) lit. 4 litt. V 4 φύσει ὀφείλειν γ. B^2 Cas.: φησὶν ὀφείλειν (ν ει superscr.) γ. (sic ν sive υ et ει superscr. v. c.) V: φησὶν ὀφείλειν γ. a^{12}: φησὶν ὀφείλειν φύσιν γ. H: φησὶ γ. ὀφείλειν E: τισιν ὄφειλον γ. Lond. O 6 κυρίας Lond. O 7 ἀνάγκης (ἀνάγκη K) γενήσεται a^2 8 πᾶν τὸ B^2: πάντοθεν libri μὲν om. a^{12} 9 ἔσται O 10 εἴη add. v. c. V: exh. a^{12} 11 αἴτιος ante Σωφρονίσκος colloc. B^2 μὲν om. O οἰκεῖαν a^1 12 προκαταβεβλῆσθαι] alt. β add. v. c. V 13 ἐξ ἀνάγκης del. B^2: fortasse ⟨τὰ⟩ ἐξ ἀ. 13. 14 οὐ τοῖς πρώτοις (m^1 scripserat αὐτοῖς πρώτης (sic), sed οὐ τοῖς corr. v. c., πρώτοις m^1) V: οὐκ αὐτοῖς πρώτοις a^2: αὐτοῖς πρώτοις a^1: αὐτοῖς ἠρώτησεν E 19 ἀλλ' οὐκ] οὐ μὴν H fortasse αὐτό 20 καὶ] fortasse ἢ 21 τὸ αἰτιατὸν B^2: τοιοῦτον Lond.: fortasse τὸ ⟨οὗ⟩ αἴτια τῶν] τὰ O 24 αὐτομάτου O τινα B^2 Lond. O: τινας sic V: τινας a^{12} 25. 26 ψεῦδος τὸ λέγειν HB^2: τὸ λ. τὸ ψ. Cas. 28 τὰ] τὸ KE 29 βαδίζειν O

οὐδὲ διὰ τὸν χειμῶνα τὸ θέρος. ὅθεν καὶ θαυμάσειεν ἄν τις αὐτοὺς τὴν τῶν αἰτίων ἀπόδοσιν τοῦτον ποιουμένους τὸν τρόπον ὡς αἰεὶ τὸ πρῶτον γεγονὸς αἰτιᾶσθαι τοῦ μετὰ τοῦτο καὶ ποιεῖν ἐπισύνδεσίν τινα καὶ συνέχειαν τῶν αἰτίων, καὶ ταύτην τοῦ μηδὲν ἀναιτίως γίνεσθαι φέρονται τὴν αἰτίαν. ὁρῶμεν γὰρ ἐπὶ πολλῶν ⟨τὸ⟩ αὐτὸ καὶ τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς ὑστέροις γινομένοις ὂν αἴτιον. τοῦ γοῦν ἀναστῆναι καὶ τοῦ περιπατῆσαι τὸ αὐτὸ αἴτιον, οὐ γὰρ τὸ ἀναστῆναι τοῦ περιπατῆσαι, ἀλλ' ἀμφοτέρων ὁ ἀναστὰς καὶ περιπατῶν αἴτιος καὶ ἡ τούτου προαίρεσις. ὁρῶμεν δ' ὅτι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τάξιν τινὰ ἐχουσῶν πρὸς ἀλλήλας ἓν καὶ ταὐτὸν αἴτιον, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς τῶν καιρῶν μεταβολῆς· οὐ γὰρ ὁ χειμὼν αἴτιος τοῦ θέρους, ἀλλ' ἐκείνων τε καὶ τούτου ⟨ἡ⟩ τοῦ θείου σώματος κίνησίς τε καὶ περιφορὰ καὶ ἡ κατὰ τὸν λοξὸν κύκλον ἔγκλισις, καθ' ἣν ὁ ἥλιος κινούμενος ἁπάντων ὁμοίως τῶν προειρημένων αἴτιος. καὶ ὅτι μὴ ⟨ἡ⟩ νὺξ τῆς ἡμέρας αἰτία ἢ ὁ χειμὼν τοῦ θέρους μηδὲ ἐμπέπλεκται ταῦτα ἀλλήλοις ἀλύσεως δίκην, † ἂν ἕως ταῦτα γίνεται, ἢ εἰ μὴ οὕτως γίνοιτο, διασπασθήσεται ἡ τοῦ κόσμου τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γινομένων τε καὶ ὄντων ἕνωσις. ἱκανὰ γὰρ τὰ θεῖα καὶ ἡ τούτων περιφορὰ τὴν τῶν γινομένων ἐν τῷ κόσμῳ συνέχειαν φυλάσσειν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ περιπατεῖν ἀναίτιον, ἐπεὶ μὴ ἐκ τοῦ ἀναστῆναι τὴν αἰτίαν ἔχει. ὥστ' οὐχ † οὕτως αἰτίων εἱρμὸς ὑπ' αὐτῶν λεγόμενος εὐλόγως ἂν τοῦ μηδὲν ἀναιτίως γίνεσθαι φέροιτο τὴν αἰτίαν. ὡς γὰρ αἱ κινήσεις καὶ οἱ χρόνοι ἔχουσι μέν τινα αἰτίαν (οὐ μὴν οὔτε ἡ κίνησις τὴν πρὸ αὐτῆς οὔτε ὁ χρόνος τὸν πρὸ αὐτοῦ χρόνον), οὕτως ἔχει καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τε καὶ τὰ δι' αὐτῶν γινόμενα πράγματα. τῆς μὲν γὰρ συνεχείας τῶν γινομένων ἐστί τις αἰτία, δι' ἣν ὁ κόσμος εἷς τε καὶ ἀίδιος κατὰ τὸ αὐτό τε καὶ ὡσαύτως ἀεὶ διοικούμενος, καὶ δεῖ ταύτην ζητεῖν τε καὶ ⟨μὴ⟩ παραλιπεῖν τὴν αἰτίαν, οὐ μὴν χρὴ τοιαύτην ὑπολαμβάνειν, ὡς ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου γίνεσθαι τὸ νεώτερον, ὡς ὁρῶμεν γινόμενον ἐπὶ τῆς τῶν ζῴων γενέσεως. εὔλογον δὲ καὶ ἀρχήν τινα ἐν τοῖς αἰτίοις εἶναι λέγειν, οὐκέτ' ἄλλην πρὸ αὐτῆς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἔχουσαν. οὐ γὰρ εἰ [πάντα] τὰ γινόμενα πάντα αἴτια ἔχει, ἤδη καὶ πάντων εἶναί τινας αἰτίας ἀνάγκη. οὐ

2 αἰτίων B^2 Cas. O: ἰσθμίων Va^{12} 3 τοῦ] τὸ Cas. O ποιεῖ V^1 (corr. v. c.) 4 φέρεσθαι B^2 5 τὸ αὐτὸ B^2: τὸ E: αὐτὸ rel. 6 τὸ (sic) ante αὐτὸ add. v. c. V 9 ἐχουσῶν Lond. B^{2}O: ἔχουσιν Va^{12} 10 καιρῶν] καρπῶν a^{12} 11 ἐκείνου O τούτου v. c. Va^2: τούτω V^1 ⟨ἡ⟩ τοῦ B^2 12 ἔγκλισις a^{12}: ἔγκλησις V 13 αἴτιος] τι s. v. V: αἴτιον KEa^2 ὅτι del. O ἡ addidi νῦξ V 14 ἐμπλέκεται a^{12} ταῦτα om. H 15 ἂν ἕως ταῦτα a^{12}: αν ἕως ταῦτα sic V: ἕως ἂν ταῦτα Cas. O: fortasse ⟨οὐ διὰ τοῦτ'⟩ ἀναιτίως ταῦτα γίνεται

γίνοιτο] γένοιτο Lond. O 16 pr. τε om. O 19 οὐχ (i. e. υχ del. v. c.) V οὕτως] ὁ τῶν B^2 fortasse recte αὐτῶν v. c. V: αὐτοῦ V^{1}a^{12} 24 γινομένων] αἰτίων O 26 καὶ] αἰ in lit. V μὴ παραλιπεῖν B^2: παραλιπειν V: παραλιπεῖν a^{12}: παραλίπειν E: παραλαβεῖν Cas. O μὴν] γὰρ Lond. ὡς HEB^{2}O: ἕως Va^{12}: ὥστ Casp. O 29 ἔχουσαν a^{12}: ἔχουσα V πάντα ante τὰ del. V: exh. a^{12} 30 πάντα om. EO

γὰρ πάντα τὰ ὄντα γίνεται. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον τὸ λέγειν ἐπ' ἄπειρον εἶναι τὰ αἴτια καὶ τὸν εἱρμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπισύνδεσιν ὡς μήτε πρῶτόν τι εἶναι μήτε ἔσχατον; τὸ γὰρ μηδὲν εἶναι πρῶτον αἴτιον λέγειν ἀναιρεῖν ἐστι τὸ αἴτιον· ἀναιρουμένης γὰρ ἀρχῆς ἀναιρεῖσθαι καὶ τὸ μετ' αὐτὴν ἀνάγκη. ἀναιροῖτο δ' ἂν καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν λόγον τοῦτον, εἴ γε ἐπιστήμη μέν ἐστι κυρίως ἡ τῶν πρώτων αἰτίων γνῶσις, οὐκ ἔστι δὲ κατ' αὐτοὺς ἐν τοῖς αἰτίοις τὸ πρῶτον. οὐ πᾶσά τε τάξεως παράβασις ἀναιρετικὴ τῶν ἐν οἷς γίνεται· γίνεσθαι γὰρ ἔνια καὶ παρὰ τὴν τοῦ βασιλέως τάξιν οὐκ ἀδύνατον, ἃ οὐ πάντως τῆς βασιλείας ἤδη γίνεται φθαρτικά, οὐδὲ εἴ τι τοιοῦτον ἐν τῷ κόσμῳ γίνοιτο, πάντως ἤδη τοῦτο λύει τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ κόσμου, | καθάπερ οὐδὲ τὴν τοῦ οἴκου καὶ τὴν τοῦ δεσπότου 82 ἡ τυχοῦσα τῶν οἰκετῶν ῥᾳδιουργία.

XXVI

Ἃ δὲ ἀποροῦσιν πρὸς τὸ εἶναι τοιοῦτον τὸ ἐφ' ἡμῖν, ὁποῖον ἡ κοινὴ πρόληψις τῶν ἀνθρώπων πεπίστευκεν, ἀπορεῖν μὲν οὐκ ἄλογον, τὸ δὲ τοῖς ἀπορουμένοις ἐποχουμένους ὡς ὁμολογουμένοις ἀναιρεῖν μέν, ἃ οὕτως ἐναργῆ, σκιαγραφίαν δέ τινα καὶ παιδιὰν ἀποφαίνειν τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον καὶ συναγωνίζεσθαι τοῖς ἀπορουμένοις καθ' αὑτῶν, πῶς οὐ παντάπασιν ἄλογον; οὐδὲ γὰρ τῷ μὴ δυναμένῳ λύειν τινὰ τῶν Ζήνωνος λόγων τῶν κατὰ τῆς κινήσεως ἤδη κίνησιν ἀναιρετέον. ἱκανωτέρα γὰρ ἡ τοῦ πράγματος ἐνάργεια πρὸς συγκατάθεσιν πάσης τῆς διὰ λόγων ἀναιρούσης αὐτὸ πιθανότητος. οὐ χεῖρον δὲ ἴσως καὶ ἡμᾶς τῶν ἀπορουμένων ὑπ' αὐτῶν, οἷς μάλιστα θαρροῦσιν, ταῦτα προχειρισαμένους ἐξετάσαι, πῶς ἔχει. ἴσως γὰρ οὐδὲ ἄγαν φανεῖται † εἰς αὐτά. ἔστι δή τι τῶν ἀπορουμένων ὑπ' αὐτῶν καὶ τοιοῦτον. 'εἰ, φασίν, ταῦτά ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, ὧν καὶ τὰ ἀντικείμενα δυνάμεθα, καὶ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οἵ τε ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι, προτροπαί τε καὶ ἀποτροπαί, κολάσεις τε καὶ τιμαί, οὐκ ἔσται τὸ φρονίμοις εἶναι καὶ τὰς ἀρετὰς ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἔχουσιν, ὅτι μηκέτ' εἰσὶν τῶν ἀντικειμένων κακιῶν ταῖς ἀρεταῖς δεκτικοί, ὁμοίως δὲ οὐδὲ αἱ κακίαι ἐπὶ τοῖς κακοῖς· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τούτοις τὸ μηκέτ' εἶναι κακοῖς· ἀλλὰ

1 ἐπάπειρον V 2 ὡς μὴτε (sic) v. c. V: ὡς V^{1}a^{12} 3 τι μὴ a^{12} εἶναι om. Lond. 5 ἂν om. O τοῦτον ante τὸν colloc. HO 9 γίνεται] νεται in lit. V: om. Cas. 10 τοιοῦτον] τούτων O γίνεται O πάντων V^{1} (corr. v. c.) 11 alt. τὴν om. a^{1} 12 ραδιουργία V 13 alt. τὸ om. O 14 πεπίστευκεν a^{12}: πεπιστευκεναι sic V: πεπιστευκέναι E 16 ἃ Va^{12}: τὰ B^{2}HE Cas. O τῶν om. O 18 πῶς οὐ B^{2}E mg. O: πῶς (corr. ex ὡσ m^{1}) οὖν Va^{1}: ὡς οὖν a^{2} ἄλογον E mg. Lond. O: ὀλίγον Va^{12}: ὀλίγωρον B^{2} οὐδὲ γὰρ τῷ μὴ (sic transp. μὴ τῷ m^{1}) VB^{2}: οὐδὲν γὰρ μὴ τῷ KB^{1}: οὐδὲ γὰρ μὴ τῷ a^{2}: οὐ γὰρ O 20 ἐνάργεια Lond. O: ἐνέργεια libri 23 οὐδὲ V^{1}: οὐδὲν v. c. Va^{12} εἰς αὐτά] fortasse δύσλυτα 25 τοιούτοις] αὐτοῖς Gercke 27 εἶναι ⟨ἐπὶ τοῖς φρονίμοις⟩ Gercke ἔχει a^{1} 27. 28 ὅτι μὴ δὲ τισὶ (supra δ: κ, supra ισ: εἰ v. c., accentus supra μη et δε deleti) V: ὅτι μηκέτισι B^{1}: ὅτι μηκέτεισι B^{2}: ὅτι μηκέτι εἰσὶ H: ὅτι μὴ δέ τισι a^{12}: ὅτι μηδέ εἰσι Lond. O 28 κακιῶν [corr. m^{1} (v. c.?) ex κάκεινῶν] VO: κακείνων a^{12} δεκτικοί v. c. VB (οι in lit.) O: δεκτικαὶ V^{1}a^{12} 29 οὐδὲ γὰρ ἐπὶ (corr. v. c. ex οὐδὲ γὰρ ἐπεὶ μὴ) VB^{2}: οὐδὲ γὰρ ἐπεὶ μὴ a^{12}: οὐδ' ἐπὶ H mg.: οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπὶ E: οὐδὲ γὰρ ἐπὶ μὲν Cas. Lond. O

μὴν ἄτοπον τὸ μὴ λέγειν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας ἐφ' ἡμῖν μηδὲ τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς ψόγους ἐπὶ τούτων γίνεσθαι· οὐκ ἄρα τὸ ἐφ' ἡμῖν τοιοῦτον. | [84] [XXVII] οἱ συγχωρήσαντες ἀναποβλήτους τὰς ἀρετάς τε καὶ τὰς κακίας εἶναι, ἴσως προχειρότερον λαμβανόμενον λέγοιμεν ἂν κατὰ τοῦτο τὰς ἕξεις ἐπὶ τοῖς ἔχουσιν εἶναι, καθόσον πρὸ τοῦ λαβεῖν αὐτὰς ἐπ' αὐτοῖς ἦν καὶ μὴ λαβεῖν. οἵ τε γὰρ τὰς ἀρετὰς ἔχοντες καὶ τοῦ τῶν βελτιόνων ἀμελεῖν ἑλόμενοι τὰ βελτίω αὑτοῖς αἴτιοι τῆς τῶν ἀρετῶν ἐγένοντο κτήσεως, οἵ τε τὰς κακίας ἔχοντες παραπλησίως. ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν λόγος· καὶ γὰρ τῶν τεχνιτῶν ἕκαστος πρὸ μὲν τοῦ τὴν τέχνην ἔχειν εἶχεν καὶ τοῦ μὴ γενέσθαι τὴν ἐξουσίαν, γενόμενος δὲ οὐκέτ' ἔσται κύριος τοῦ μὴ γεγονέναι τε καὶ εἶναι τοιοῦτος. αἱ γὰρ γενέσεις τῶν τοιούτων ἐφ' ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὅμοιον τὸ ἀληθὲς ἐπί τε τῶν μελλόντων καὶ ἐπὶ τῶν ὄντων τε καὶ γεγονότων, ὅτι ⟨τὸ⟩ μὲν ὄν τε καὶ γεγονὸς οὐχ οἷόν τε ἢ μὴ εἶναι ἢ μὴ γεγονέναι, τὸ δὲ μέλλον γίνεσθαι ἐνδέχεται καὶ μὴ γίνεσθαι. διὸ πρὸ μὲν τοῦ τὴν ἀρετὴν ἔχειν τόνδε τινὰ ἀληθὲς ἦν τὸ ἐνδέχεσθαι καὶ μὴ γενέσθαι τοιοῦτον, ὃ δὲ τοιοῦτον γίνεται, τοῦτο καὶ γενόμενον ἀληθὲς οὕτως λέγειν γεγονέναι. εἰ μὲν οὖν ἦν ἐκ γενετῆς ὁ φρόνιμος τοιοῦτος καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῷ δεδομένοις εἶχεν παρ' ἐκείνης λαβών, οὐδ' ὅλως ἂν ἦν ἐπ' αὐτῷ τὸ εἶναι τοιούτῳ, ὥσπερ οὐδὲ τὸ εἶναι δίποδι ἢ λογικῷ, οὐδ' ἂν ἐπῃνεῖτο ἔτι ἐπὶ τῷ τοιοῦτος εἶναι, ἀλλ' ἐθαυμάζετο ὡς ἔχων παρὰ τῆς θείας φύσεως δῶρον τηλικοῦτον. ὡς γὰρ τῶν ὑγιαινόντων, ὅσοι μὲν ἀσθενεῖς ὄντες τὴν φύσιν διὰ τῆς οἰκείας ἐπιμελείας εἰσὶ τοιοῦτοι, τούτους μὲν ἐπαινοῦμεν ὡς ἑαυτῶν πρόνοιαν τὴν προσήκουσαν ποιουμένους, δι' ἣν πρόνοιαν οὐκ εἰσιν ἐν τῷ νοσεῖν, τοὺς δὲ ἐκ φύσεως ὑγιεινοὺς [καὶ τοὺς νοσοῦντας] ἄνευ πραγματείας καὶ φροντίδων οὐκέτι μὲν ἐπαινοῦμεν, μακαρίζομεν δὲ ὡς χωρὶς καμάτων τοῦτο ἔχοντας. ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαπητόν. [86] εἰ καὶ μετὰ καμάτου παρείη, τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἐποιοῦμεν ἄν, εἰ ἦσαν ἐκ φύσεώς τισιν παροῦσαι, ὅπερ ἀμέλει ποιοῦμεν ἐπὶ τῶν θεῶν. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ἡμῖν τοῦτο, καὶ οὐδὲν ἀδύνατον δεῖ παρὰ τῆς φύσεως ἀπαιτεῖν (αὕτη γὰρ δυνατῷ τε καὶ ἀδυνάτῳ μέτρον·

---

2 ψόγος a² γίνεσθαι ἐπὶ τούτοις E 3 οἱ om. B: ἡμεῖς δὲ B² (supra lit. 2 litt.): οἷς EO: ὃ vel οὐ vel del. Gercke: fortasse ἢ alt. τὰς om. O 4 ἴσως del. O λαμβάνοντες λέγοιεν Lond. O: λαμβανόμενοι Gercke 5 ἐπ' Cas.: ἔτι V¹a¹²: ἔτι ἐπ B² Lond. O 6 τοῦ τῶν E: τουτωι (sic) V: τούτῳ a¹: τούτων a²: τὸ τῶν Lond.: ἐξὸν καὶ τῶν Cas. Casp. O: ἐξὸν καὶ τὸ τῶν O 9 τεχνιτῶν sic V τὴν om. a¹² 12 ὁμοίως O 13 ὄντων] μενόντων a¹²: μὲν ὄντων Lond. τὸ μὲν ὄν H γρ. O: μόνον V¹: μένον v. c. Va¹: μὲν ὄν Lond.: ὄν a² 14 pr. ἢ] ἦν O 15 καὶ s. v. V¹ 17 ἦν om. BO ἐκ γενετῆς] εγγενετησ (sic, acc. deletus) V 18 καὶ μὴ a² τοῖς om. O τῆς om. a¹² 19 δεχομένοις O 22 ὑγιαινόντων B²E mg. Lond. O: ἐπαινούντων Va¹² 25 καὶ τοὺς μὴ E Lond. O: καὶ μὴ vel καὶ διὰ τοῦτο μὴ Gercke νοσουντας sic V: εὐεκτοῦντας B² καὶ — νοσοῦντας delevi 26 ἄνευ] εὔευ a² φροντίδος O 27 alt. καὶ om. O: del. B² 28 ἢ Casp. O: εἰ libri 31 τῆς s. v. V

τελειότης μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ καὶ [ἡ] ἀκρότης τῆς οἰκείας φύσεως ἑκάστου, ἀδύνατον δὲ ἀτελές τι ὂν ἐν τελειότητι εἶναι, ἀτελὲς δὲ τὸ γενόμενον εὐθὺ τῷ γενέσθαι), οὐδὲ τὴν ἀρετὴν οἷόν τε τὸν ἄνθρωπον ⟨ἔχοντα⟩ φῦναι. οὐ μὴν ἀσύμβολος ἡ φύσις αὐτῷ πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτῆς. ἀλλ᾽ ἔχει παρ᾽ αὐτῆς δύναμίν τε καὶ ἐπιτηδειότητα δεκτικὴν αὐτῆς, ἣν οὐδὲν τῶν ἄλλων ζῴων ἔχει. καὶ διὰ τήνδε τὴν δύναμιν ὁ ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζῴων φύσει διαφέρει, καίτοι πολλῶν ζῴων ἀπολειπόμενος ἐν τοῖς σωματικοῖς πλεονεκτήμασιν. εἰ μὲν οὖν οὕτως εἴχομεν παρ᾽ αὐτῆς τὴν δύναμιν τὴν τῶν ἀρετῶν δεκτικήν, ὡς προιόντες καὶ τελειούμενοι καὶ ταύτην λαμβάνειν, ὡς τὸ περιπατεῖν, ὡς τὸ ὀδόντας, ὡς τὸ γένεια φύειν, ὡς ἄλλο τι τῶν ἐπιγινομένων ἡμῖν κατὰ φύσιν, οὐδ᾽ οὕτως ἂν ἐφ᾽ ἡμῖν ἦσαν αἱ ἀρεταὶ ὥσπερ οὐδὲ τῶν προειρημένων τι, ἐπεὶ δὲ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον αὐτὰς κτώμεθα (εἰ γὰρ ἦν ὥσπερ τὰ ἄλλα, οὕτως δὲ καὶ φρόνησίς τε καὶ ἀρετὴ τοῖς ἀνθρώποις συγγενῆ, πάντες ἂν ἢ οἵ γε πλεῖστοι, ὥσπερ τῶν ἄλλων κατὰ φύσιν αὐτοῖς τυγχάνουσιν, οὕτως οὐ τὴν δύναμιν τὴν τῶν ἀρετῶν δεκτικὴν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς παρ᾽ ἐκείνης ἂν εἴχομεν καὶ οὐδὲν οὐδ᾽ οὕτως ἂν ἔδει ἐπαίνων ἢ ψόγων ἤ τινος τῶν τοιούτων ἐπὶ [δὲ] ταῖς ἀρεταῖς τε καὶ κακίαις θειοτέραν πρόφασίν τε καὶ οὐσίαν τῆς παρουσίας αὐτῶν ἔχουσιν), ἐπεὶ δὴ οὐχ οὕτως ἔχει (οὐ γὰρ τοὺς πάντας οὐδὲ τοὺς πλείστους ὁρῶμεν τὰς ἀρετὰς ἔχοντας, ὃ τῶν κατὰ φύσιν γινομένων ση|μεῖόν ἐστιν, ἀλλ᾽ ἀγαπητὸν ἕνα 88 που λαβεῖν τοιοῦτον, ὃς δι᾽ ἀσκήσεώς τε καὶ διδασκαλίας δείκνυσιν τὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα φυσικὴν πλεονεξίαν, δι᾽ αὐτοῦ προστιθεὶς τὸ ἀναγκαῖον ἐνδέον ἡμῶν τῇ φύσει), διὰ τοῦτο ἐφ᾽ ἡμῖν τέ ἐστιν ἡ τῶν ἀρετῶν κτῆσις καὶ οὐκ ἄχρηστοι οὐδὲ μάτην οὔτε οἱ ἔπαινοι οὔτε οἱ ψόγοι οὔτε ⟨αἱ⟩ πρὸς βελτίω προτροπαὶ οὔθ᾽ ἡ διὰ τῶν βελτιόνων ἐθῶν κατὰ τοὺς νόμους ἀγωγή. τῶν μὲν γὰρ φύσει τισὶν ὑπαρχόντων οὐδὲν οἷόν τε ὑπό τινος ἔθους ἀλλοῖον γενέσθαι (οὐχ οὕτως πολλάκις τὸ βάρος ἔχον ἀναρριφθήσεται, ὡς ἐθισθῆναι κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἄνω φέρεσθαι), τὰ δὲ ἤθη τῶν ἀνθρώπων τοῖα καὶ τοῖα διὰ τῶν διαφερόντων ἐθῶν γίνε-

1 ἡ del. Schwartz 2 εὐθυ·σ sic H 3 τῷ ἀνθρώπῳ Lond. O ἔχοντα add. B[2] συμφῦναι Lond. O 4 μὴν] μέντοι Lond. O αυτῆς V 5 αυτῆς V 7 πολλῶν] τῶν ἄλλων O 8 εἴχομεν Cas. O: ἔχομεν libri 9 τε καὶ τελ. a[2] 12 δὲ μὴ (sic coll. m[1] quod scripserat μὴ δὲ) V: μηδὲ a[12] εἰ γὰρ ἦν Lond. O: οὐ γὰρ ἦν Va[1]: οὕτω ἦν a[2]: ἢ γὰρ ἂν ἦν B[2]: εἰ μὲν γὰρ ἦν Cas. 13 καὶ πάντες B[2] 14 ἂν αὐτῶν ἐτύγχανον καὶ B[2]: αὐτῶν τύγχανοιεν Lond. O: αὕτως τυγχάνουσιν Gercke 14. 15 οὕτως οὐ τὴν B[2]E: οὕτως οὖν τὴν Va[12]: οὕτως οὖν καὶ τὴν K: οὕτως οὖν οὐ τὴν Cas.: οὕτως οὖν οὐδὲ τὴν Lond. O 16 ἂν εἴχομεν (εἴ et ο in lit.) B Cas.: ἂν ἔχωμεν Va[1]: ἂν ἔχομεν E: ἀνέχομεν a[2] 17 δὲ delevi ἔπαινοί τε καὶ ψόγοι γίνονται post κακίαις ins. B[2] 18 οὐσίαν] ὁσίαν Casp. O: αἰτίαν Gercke εἴχομεν Cas. O δὴ οὐχ scripsi: δ᾽ οὐχ libri: οὖν οὐχ in lit. B[2] 20 ἀγαπητὸν] ν in lit. V 21 ὅς] ς s. v. V[1] 22 τα V αὐτοῦ V 23 τί ἐστιν Lond. O 24 οὐδὲ] οὔτε O pr. οὔτε] ὅτ in lit. V 25 οὔτε αἱ πρὸς βελτίω B[2]: οὐ πρὸς βελτίων V[1]: οὔτε πρὸς βελτίων v. c. Va[12]: οὔτε αἱ πρὸς βέλτιον HEO: οὔτε πρὸς βελτίω Cas.: οὔτε πρὸς βέλτιον Lond. 27 οὐχ] οὐδ᾽ vel οὐ γὰρ Gercke 28 ἀναριφθήσεται V παρὰ Gercke 29 τοιὰ — τοιὰ V

ται. καὶ ἐπὶ μὲν τῶν φύσει πρώτας τὰς ἕξεις κτησάμενοι οὕτως ἐνεργοῦμεν κατ᾿ αὐτάς (οὐ γὰρ ἰδόντες πολλάκις τὴν ὁρατικὴν ἕξιν κτώμεθα, ἀλλ᾿ ἔχοντες αὐτὴν οὕτως ὁρῶμεν), ἐπὶ δὲ τῶν οὐ φύσει ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τὰς ἕξεις κτώμεθα. οὐ γὰρ ἄλλως τέκτων τις ἂν γένοιτο μὴ πολλάκις ἐνεργήσας τὰς τοῦ τέκτονος ἐνεργείας κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ διδάσκοντος. ὥστ᾿ ἐπεὶ καὶ τὰς ἀρετὰς οὕτως κτώμεθα (ἐνεργοῦντες γὰρ καὶ τὰ σωφρονικὰ γινόμεθα σώφρονες), οὐκ ἂν ἡμῖν ὑπάρχοιεν φύσει.

XXVIII οἱ δὲ φάσκοντες ἐξ ἀνάγκης ἡμᾶς εἶναί τε καὶ γίνεσθαι τοιούτους, καὶ μὴ καταλιπόντες ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ ταῦτα πράττειν τε καὶ μή, δι᾿ ὧν ἂν τοιοῦτοι γενοίμεθα, καὶ διὰ τοῦτο μήτε τοῖς κακοῖς γινομένοις ἐξεῖναι μὴ ταῦτα πράττειν, ἃ πράττοντες γίνονται τοιοῦτοι, μήτε τοῖς ἀγαθοῖς, πῶς οὐχ ὁμολογήσουσιν κάκιστον γεγονέναι τῶν ζῴων ἁπάντων ὑπὸ τῆς φύσεως τὸν ἄνθρωπον, δι᾿ ὅν φασιν πάντα τἆλλα γενέσθαι ὡς συντελέσαντα πρὸς τὴν τούτου σωτηρίαν; εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀρετή τε καὶ ἡ κακία μόναι κατ᾿ | αὐτοὺς ἡ μὲν ἀγα- 90 θόν, ἡ δὲ κακόν, καὶ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζῴων οὐδετέρου τούτων ἐστὶν ἐπιδεκτικόν, τῶν δὲ ἀνθρώπων οἱ πλεῖστοι κακοί, μᾶλλον δὲ ἀγαθὸς μὲν εἷς ἢ δεύτερος ὑπ᾿ αὐτῶν γεγονέναι μυθεύεται, ὥσπερ τι παράδοξον ζῷον καὶ παρὰ φύσιν σπανιώτερον τοῦ φοίνικος τοῦ παρ᾿ Αἰθίοψιν, οἱ δὲ πάντες κακοὶ καὶ ἐπίσης ἀλλήλοις τοιοῦτοι, ὡς μηδὲν διαφέρειν ἄλλον ἄλλου, μαίνεσθαι δὲ ὁμοίως πάντας ὅσοι μὴ σοφοί, πῶς οὐκ ἂν ἀθλιώτατον ζῷον ἁπάντων ὁ ἄνθρωπος εἴη, ἔχων τήν τε κακίαν καὶ τὸ μαίνεσθαι σύμφυτα αὑτῷ καὶ συγκεκληρωμένα; ἀλλὰ τὸ μὲν τὰς παραδοξολογίας αὐτῶν τὰς ἐν τοῖς δόγμασιν ἐξετάζειν, δι᾿ ὧν πρὸς τἀληθῆ διαφωνοῦσιν, πλεῖστον παραιτητέον τοῦ νῦν, ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξετραπόμεθα.

XXIX ἐδείξαμεν δὲ ὅτι οὕτως ἐπ᾿ αὐτῷ τῷ φρονίμῳ τὸ εἶναι τοιούτῳ, ὅτι τῆς τοιαύτης ἕξεως καὶ τῆς κτήσεως αὐτῆς αὐτὸς αἴτιος τῷ καὶ τοῦ μὴ γενέσθαι τοιοῦτος ἔχειν πρότερον τὴν ἐξουσίαν. τὴν μὲν οὖν ἕξιν μηκέτ᾿ ἔχει ὡς ἐπ᾿ αὐτῷ (ὥσπερ οὐδὲ τῷ αὑτὸν ἀπὸ ὕψους ἀφέντι τὸ στῆναι καίτοι τοῦ ῥῖψαί τε καὶ μὴ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντι), ἐπ᾿ αὐτῷ δὲ τῶν ἐνεργειῶν ὧν τὴν ἕξιν ἔχων ἐνεργεῖ καὶ μὴ ποιῆσαί τινα. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα εὔλογον τὸ τὸν φρόνιμον ⟨τὰς⟩ κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν φρόνησιν ἐνεργείας ἐνεργεῖν, πρῶτον μὲν οὐχ ὡρισμένως αἵδε τινὲς τοιαῦται ἢ μέχρι τοῦδε ἐνεργούμεναι, ἀλλ᾿

---

1 πρῶτας a[1]: οὐ πρῶτον Schulthessius 6 post γὰρ add. τὰ δίκαια γινόμεθα δίκαιοι B[2] 10 γινομένης a[2]: γενομένοις Cas. O μη ταῦτα sic V 13 συντελέσοντα H Casp. O 17 fortasse δεύτερός ⟨τις⟩ μηθεύεται a[2] 21 πάντων a[12] 22 τὰ μὲν a[2] παρὰ | τὰς δοξολογίας m[1] corr. in τὰς παραδοξολογίας V: τὰς παραδ. HB[2]: παρὰ τὰς δοξολογίας a[12]: παρὰ τ. δ. Schulthess 24 ἐπανητέον a[2] τοῦ νῦν] τοίνυν E: τὰ (ὰ in lit.) νῦν B ἐδείξαμεν] cf. 197,2 sq. 25 οὕτως del. B[2] ⟨ἐστὶ⟩ τὸ B[2] ὅτι] fortasse ὡς ἕξεως m[1] corr. ex ἐξετάσεως V: ἐξετάσεως B[1]Ka[12] Cas. Lond.: ἕξεως B[2]HEO 26 αὐτὸς om. O τοῦ HO: τὸ Va[2] 27 ἔχειν] σχεῖν Gercke ἔχει scripsi: ἔχειν libri ὡς ἐπ᾿ Va[12]: ἐπ᾿ Lond. O: οὐκ (in lit.) ἐπ B[2] coni. O: μηκέτ᾿ ἐπ Casp. O 28 ὑπὸ O ῥίψ///αι V 29 ἐπ᾿ αὐτῷ scripsi: ⟨ἐπὶ⟩ τῷ Gercke: ἐπ᾿ αὐτῶν libri 30 ἐνεργεῖ ἐπ᾿ αὐτῷ καὶ B[2] 31 τὰς add. B[2]

ἔστιν ἐν πλάτει τινὶ πάντα τὰ γινόμενα τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν ἐν τούτοις οὐκ ἀναιρεῖ τὸ προκείμενον· ἔπειτα δὲ οὐ κατηναγκασμένως ὁ φρόνιμος ὢν αἱρεῖταί τι πράττει, ἀλλ᾿ ὡς καὶ τοῦ μὴ πρᾶξαί τι τούτων αὐτὸς ὢν κύριος. εὔλογον γὰρ ἂν δόξαι ποτὲ τῷ φρονίμῳ καὶ ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι τὸ τῶν ἐνεργειῶν ἐλεύ|θερον καὶ μὴ ποιῆσαί ποτε τὸ γι- [92] νόμενον ἂν εὐλόγως ὑπ᾿ αὐτοῦ, εἰ προείποι τις αὐτῷ μάντις ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν τοῦτο πράξειν. τοῦτό τοι καὶ οἵ μάντεις εἶναι λέγουσίν γε ὑφορώμενοι φεύγοντες τοὺς παρὰ πόδας ἐλέγχους οὐδὲν τοιοῦτο προλέγουσιν τοῖς ἐλέγξαι δυναμένοις, ἀλλ᾿ ὥσπερ τὸ τοὺς χρόνους ὁρίζειν τῶν προλεγομένων ὑπ᾿ αὐτῶν ὡς ἐσομένων ὡς εὐέλεγκτον φυλάσσονται, οὕτω φεύγουσιν καὶ τὸ λέγειν τι καὶ μαντεύεσθαι τοῖς δυναμένοις παραχρῆμα τὸ ἀντικείμενον ποιῆσαι τοῦ μαντεύματος. τὸ δὲ λέγειν εὔλογον εἶναι τοὺς θεοὺς τὰ ἐσό- [XXX] μενα προειδέναι (ἄτοπον γὰρ τὸ λέγειν ἐκείνους ἀγνοεῖν τι τῶν ἐσομένων) καὶ τοῦτο λαμβάνοντας κατασκευάζειν πειρᾶσθαι δι᾿ αὐτοῦ τὸ πάντα ἐξ ἀνάγκης τε γίνεσθαι καὶ καθ᾿ εἱμαρμένην οὔτε ἀληθὲς οὔτε εὔλογον. τῆς μὲν γὰρ φύσεως τῆς τῶν πραγμάτων τοῦτο χωρούσης, οὐδένα [μᾶλλον] εὐλογώτερον εἰδέναι μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ μέλλοντα, ἀδυνάτου δ᾿ οὔσης τὴν τοιαύτην πρόρρησιν καὶ πρόγνωσιν δέχεσθαι, οὐδὲ τοὺς θεοὺς εὔλογον ἔτι γίνεται [τὸ] εἰδέναι τι τῶν ἀδυνάτων. τὰ γὰρ ἀδύνατα τῇ αὑτῶν φύσει καὶ παρὰ τοῖς θεοῖς τὴν αὐτὴν φυλάττει φύσιν. ἀδύνατον γὰρ καὶ τοῖς θεοῖς ἢ τὸ τὴν διάμετρον ποιῆσαι τῇ πλευρᾷ σύμμετρον ἢ τὰ δὶς δύο πέντε εἶναι ἢ τῶν γεγονότων τι μὴ γεγονέναι. οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν βούλονται † ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων οὕτως γὰρ ἦν ἐν τοῖς λεγομένοις δυσχωρία. οἷς ὁμοίως ἀδύνατον καὶ τὸ ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει ἔχον τὸ δύνασθαι γενέσθαι τε καὶ μὴ ὡς ἐσόμενον πάντως ἢ ὡς μὴ ἐσόμενον οὕτως προειδέναι. εἰ γὰρ ἡ περὶ αὐτῶν πρὸ αὐτῶν πρόγνωσις ἀναιρεῖ τὸ ἐν αὐτοῖς ἐνδεχόμενον, δῆλον ὡς, εἰ σώζοιτο τοῦτο, ἀδύνατος ἂν ἡ περὶ αὐτῶν πρόγνωσις εἴη. ὅτι γὰρ | καὶ [εἰ] κατὰ τούτους τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον ἐκ τοῦ λαβόντας [94] αὐτούς, ὅτι οἱ θεοὶ προγιγνώσκουσιν τὰ μέλλοντα, δι᾿ αὐτοῦ κατασκευάζειν τὸ ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ γίγνεσθαι, ὡς οὐκ ἂν εἰ μὴ οὕτως γίγνοιτο προγνωσομένων. εἰ δὲ τῇ τῶν θεῶν προγνώσει τε καὶ προαγορεύσει τὸ ἀναγκαῖον ἕπεται, καὶ κατ᾿ αὐτούς, εἰ μὴ τὸ ἀναγκαῖον ἐν τοῖς γινομένοις εἴη, οὐκ ἂν κατ᾿

---

1 κατὰ τοῦτον HO 3 πράττειν a^2 5 καὶ s. v. V^1 5. 6 γινόμενον Lond. O: λεγόμενον libri 7 οἵ Casp. O: οἱ libri γε scripsi: τε libri: τε del. B^2 7. 8 ὑφορώμενοι τε καὶ φεύγοντες B^2 8 παραπόδας a^{12} λέγουσι a^{12} 11 προλέγειν O καὶ om. a^{12} 16 χωρούσης a^2: χωροῦσιν Va^1 οὐδένα a^2: οὐδενασ V: οὐδένας a^1: οὐδὲν Lond. μᾶλλον del. B^2 Lond. O 17 μᾶλλον del. ES Cas. τῶν θεῶν εἰδέναι ES 18 πρόρρησιν SE Cas. O: πρόσρησιν Va^{12} 19 τὸ delevi 22 τι] τὸ a^1 23 ἐπὶ τῶν] ἐπὶ τὴν B^1a^{12}: τι τῶν B^2O: τὴν ἐπὶ τῶν Cas. ἡ ἐν SE δυσχέρεια B^2 (ἐπεὶ τ. ἀ. αὐτοῖς παρῆν ⟨ἡ⟩ ἐν Diels) 24 τῇ om. O 25 pr. ὡς om. Lond. 26 ἡ sic add. v. c. V πρὸς B^2 28 εἰ del. B^2: om. SE: εἰ (ο s. v. m^1) V: ει a^{12} 30 αὐτὰ v. c. Va^{12}: αὐτῷ V^1: fortasse πάντα ἂν suspectum 32 καὶ fortasse del. οὐκ ἂν Lond. O: οὐ γὰρ Va^{12}: οὐδὲ B^2

αὐτοὺς οἱ θεοὶ προγινώσκοιεν τὰ μέλλοντα. ὥστε καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν τοῖς θεοῖς φυλάσσουσιν, εἴ γε κατ' ἀδυναμίαν χρὴ καὶ ἀσθένειαν λέγειν γίνεσθαι τὸ τὰ ἀδύνατα μὴ δύνασθαι. οὐ δὴ τῷ θείῳ πλέον τι δύνασθαι διὰ τῆς προρρήσεως ἀνάπτουσιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ προσλαμβάνειν τοῦτο τὴν φύσιν τὴν τῶν πραγμάτων τοιαύτην εἰσάγουσιν οὐδαμῶς ἀκόλουθα καὶ συνῳδὰ τοῖς γινομένοις τε καὶ ἐναργέσιν λέγοντες. τούτῳ γὰρ προσχρωμένους ἐνέσται πάντα τὰ ἀδύνατα ⟨δυνατὰ⟩ δεικνύναι τῷ εὔλογον εἶναι μὴ ἀγνοεῖν αὐτὰ τοὺς θεούς. δύναται γάρ τις λαβὼν τὸ ἄτοπον εἶναι τοὺς θεοὺς μὴ εἰδέναι τὸ ἄπειρον πόσων ἐστὶ μέτρων, θέμενος τοῦτο προσλαμβάνειν τὸ δυνατὸν εἶναι γιγνώσκεσθαι τὸ ἄπειρον πόσων ἐστὶ μέτρων. εἰ δὲ τοῦτο, δυνατὸν εἶναι τὸ ἄπειρον ὡρισμένων τινῶν μέτρων. εἰ γὰρ μὴ ἦν, οὐδ' ἂν οἱ θεοὶ ᾔδεσαν αὐτὸ πόσων ἐστὶ μέτρων. ἐπεὶ δέ, εἰ τὸ προγινώσκειν τὰ μέλλοντά ἐστι τὸ ὁποῖά ἐστι τοιαῦτα αὐτὰ γνωρίζειν ὄντα (ἄλλο γὰρ τὸ προγινώσκειν τοῦ ποιεῖν) δῆλον ὅτι ⟨ὁ⟩ τὰ ἐνδεχόμενα προγινώσκων ὡς τοιαῦτα προγνώσεται. οὐ γὰρ πρόγνωσις τὸ τὸ ἐνδεχόμενον ὡς ἐσόμενον ἀναγκαίως ἔσεσθαι λέγειν. ὥστε καὶ οἱ θεοὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἂν ὡς ἐνδεχόμενα προγιγνώσκοιεν, ᾧ οὐ πάντως ἀκολουθήσει τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν τοιαύτην πρόγνωσιν. οὕτως δὲ καὶ προλεγόντων ἀκούομεν. οἱ γὰρ μετὰ τοῦ συμβουλεύειν τινὰ αἱρεῖσθαί τε καὶ πράττειν ἃ χρὴ προλέγοντες οὐχ ὡς ἐξ ἀνάγκης | ἐσομένων περὶ ὧν προ- 96
λέγουσιν ⟨λέγουσιν⟩. καθόλου δὲ εἰ μὲν πάντα τοῖς θεοῖς δυνατά φασιν εἶναι, ἔσται δὲ καὶ τὰ ἀδύνατα ἐκείνοις δυνατά, οὐ μὴν δειχθήσεται διὰ τῆς ἐκείνων περὶ τῶν μελλόντων προγνώσεως τὸ πάντα ἐξ ἀνάγκης τὰ γινόμενα γίνεσθαι. εἰ δὲ συγχωροῦσιν τὰ ἀδύνατα καὶ τοῖς θεοῖς εἶναι τοιαῦτα, πρῶτον μὲν αὐτοὺς χρὴ δεικνύναι δυνατὴν εἶναι τὴν τοιάνδε πρόγνωσιν, εἶθ' οὕτως αὐτὴν ἀνατιθέναι τοῖς θεοῖς. οὔτε γὰρ ἐναργὲς οὔτε ὑπὸ τῶν γινομένων ὁμολογούμενον τὸ τοιαύτην τὴν περὶ τῶν μελλόντων πρόγνωσιν ποιεῖσθαι τοὺς θεούς. ἡμεῖς μὲν οὖν οὔτε ἀναιροῦμεν μαντικὴν οὔτε τὴν πρόγνωσιν τῶν θεῶν, ὡς ἔχει φύσεως τὰ πράγματα οὕτως αὐτοὺς περὶ αὐτῶν προλέγειν λέγοντες, ἀλλ' οὐδὲ ἀφαιρούμεθα τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀπὸ XXXI
μαντικῆς χρήσιμον, ὃ γίνεται τῷ δύνασθαί τινα καὶ φυλάξασθαί τι, μὴ φυλαξάμενον ἂν μὴ συμβουλεύσαντος τοῦ θεοῦ· οἱ δὲ ὑμνοῦντες τὴν μαν-

---

2 γε] γὰρ O: fortasse γοῦν   3 δύνασθαι] γίνεσθαι B^1 4. 5 προσλαμβάνειν scripsi: προλαμβάνειν libri   7 τούτῳ Va^1: τούτων a^2 προσχρωμένοις O   ἔνεσται V   δυνατὰ add. Casp. O   8 γάρ a^2: εἰ γάρ Va^1 9 εἴδεναι V   9. 10 μέτρων, θέμενος Casp. O: θέμενος μέτρων libri: μέτρων O Schwartz   10 τούτῳ a^2 Schwartz   ἀδύνατον a^2 10. 11 γιγνώσκεσθαι—εἶναι om. a^1 11 ἀδύνατον a^2 12 μέτρον a^{12} ἦν οὕτως οὐδ' a^2 13 εἰ τὰ corr. in εἰ τὸ V: ///τὸ B   μέλλοντα τά ἐστι a^2 alt. τὸ Va^1: καὶ a^2 ποῖα K   15 ὁ addidi   τὰὸ sic V   16 τὸ τὸ] τὸ O   17 ἂν post ὡς ἐνδεχόμενα coll. a^{12} 20 ὧν] οὗ Cas.: αὐτῶν coni. O   20. 21 προλέγουσιν ⟨λέγουσιν⟩ scripsi: προλέγουσιν a^{12}: λέγουσιν V: ⟨λέγουσι⟩ πρ. Casp. O   21 τοῖς ES Cas. O: τὰ τοῖς V: τὰ δυνατὰ τοῖς a^{12} 22 τῆς s. v. V: om. ES   23 τῆς τῶν ESa^2 Cas.   27 τοιαύτην] ταύτην O   31 ὃ] ὅτι a^2 μη V   32 οἱ δὲ S Lond. O: δ' VH: om. B: δι' a^2 Cas.: εἰ δ' H mg.: δ' Ea^1

τικὴν καὶ κατὰ τὸν αὐτῶν λόγον μόνον σώζεσθαι λέγοντες αὐτήν. καὶ ταύτῃ ⟨τῇ⟩ πίστει τοῦ πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι χρώμενοι πρὸς τῷ μηδὲν ἀληθὲς λέγειν προσέτι καὶ ἄτοπά τινα καὶ ἀλλότρια παντάπασιν θεῶν πέρι αὐτῶν τολμῶσι λέγειν. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπα τὰ περὶ τούτων ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα; ἀπορούντων γάρ τινων πρὸς αὐτούς, τί δήποτε, εἰ πάντα τὰ γινόμενα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, αἱ παρὰ τῶν θεῶν μαντεῖαι μὲν γίγνονται συμβουλαῖς ἐοικυῖαι ὡς δυναμένων δι' ὃ ἤκουσαν καὶ φυλάξασθαί τι καὶ ποιῆσαι τῶν ἀκουσάντων, καὶ δὴ καὶ τὸν τῷ Λαΐῳ δοθέντα χρησμὸν παρεχομένων, δι' οὗ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Πύθιος περὶ τοῦ μὴ δεῖν παιδοποιεῖσθαι 98

"εἰ γὰρ φυτεύσεις παῖδα, ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς
καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι' αἵματος"

⟨οὔ⟩ φασιν, ὡς κηρύττει τὰ συγγράμματα αὐτῶν, οὕτως αὐτὸν χρῆσαι ὡς οὐκ εἰδότα ὅτι μὴ πεισθήσεται (παντὸς γὰρ μᾶλλον ᾔδει), ἀλλ' ὅτι μηδὲν μὲν αὐτοῦ τοιοῦτον χρήσαντος οὐδὲν ἔμελλεν τῶν κατὰ τὴν περιπέτειαν τὴν περὶ τὸν Λάιόν τε καὶ τὸν Οἰδίπουν γενομένων γίνεσθαι. οὔτε γὰρ ἂν ἐξέθηκεν ὁ Λάιος τὸν γενόμενον αὐτῷ παῖδα, ὡς ἐξέθηκεν, οὔτ' ἀναιρεθεὶς ὁ παῖς ὑπὸ τοῦ βουκόλου καὶ δοθεὶς πρὸς εἰσποίησιν τῷ Κορινθίῳ Πολύβῳ, ἀνδρωθεὶς καὶ περιτυχὼν τῷ Λαΐῳ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀγνοῶν τε καὶ ἀγνοούμενος ἀπέκτεινεν αὐτόν. οὐ γὰρ ἄν ποτε ὡς υἱὸς ἔνδον παρ' αὐτῶν τρεφόμενος ἠγνόησε τοὺς γονεῖς, ὡς τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτεῖναι, τὴν δὲ ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον. ὅπως οὖν πάντα ταῦτα σωθῇ καὶ πληρωθῇ τὸ τῆς εἱμαρμένης δρᾶμα, φαντασίαν ὁ θεὸς διὰ τοῦ χρησμοῦ τῷ Λαΐῳ παρέσχεν ὡς δυναμένῳ φυλάξασθαι τὰ λεγόμενα, καὶ ἐπεὶ μεθυσθεὶς ἐπαιδοποιήσατο, ἐξέθηκεν τὸ γενόμενον παιδίον ὡς διαφθερῶν, ἥτις ἔκθεσις αἰτία τῶν ἀνοσίων μύθων ἐγένετο. εἶτά τις ταῦτα λέγων πῶς ἢ σώζει μαντικήν, ἢ περὶ θεῶν εὐσεβεῖς διδάσκει προλήψεις, ἢ χρήσιμόν τι δείκνυσιν ἔχουσαν τὴν μαντικήν; ἡ μὲν γὰρ μαντικὴ δοκεῖ τῶν μελλόντων

---

1 αὐτῶν SE Lond. O: αὐτοῦ V 1. 2 καὶ ταύτῃ H Lond. O: καὶ ταύτην Va^{12} Cas.: καίτοι Casp. O: καὶ διὰ ταύτην Gercke 2 τῇ addidi χρώμενοι a^{12}: χρώμενοσ (supra σ: ι m^{1}) V^{1}: χρώμενος H 4 ἄτοπα] α in lit. V τὰ add. v. c. V τούτων V: αὐτῶν a^{2}: (τὰ περὶ) τούτων om. a^{1} 6 μὲν del. B^{2} 7 δι' ἃ ἤκουσαν HO 8. 9 παραδεχομένων a^{12} 9 διὸ οὐ K: δι' ὃ O λέγει] cf. *Euripides Phoen. 19* 10 φυτεύσεις] τεκνώσεις Euripides φύς] παῖς a^{2} 12 οὔ addidi κηρύττει B^{2}O: κηρύττειν Va^{12} τα V αὐτῶν a^{12} scil. Stoicorum: αὐτων (sic, supra ν: ι) V: αὐτῷ H ⟨οὐχ⟩ οὕτως Usenerus 13 οὐχ ὡς B^{2} Cas.: μὴ ὡς Lond. O ουκ V παντὸς a^{12} Casp. O: πάντοσ (supra ος: ως m^{1}) V: πάντως Lond. O: τὸ SE ᾔδι V^{1} (corr. m^{1}) ἀλλ'οτι sic V 14 μηδὲ ἓν αὐ. Gercke τῶν B Lond. O: τῷ Va^{12} 14. 15 περιπετείαν V 15 γινομένων O 16 ἀνέθηκεν (ἐξ supra ἀν v. c.) V 17 ἤγουν ἀναληφθείς B^{2} 18 καὶ add. v. c. V 20 αὐτῶν Schwartz: αὐτὸν libri τὸν] ν s. v. V 21 ταῦτα πάντα a^{12} 24 διαφερων (sic, supra φ: θ v. c.) V: διαφέρον ES: διαφθερῶν a^{12} 25 τίς et del. πῶς B^{2} 26 ἢ περὶ sic V εὐσεβεῖς SE: εὐσεβέας O: εὐσεβείας libri προλήψεις v. c. corr. ex πρόληψις V

προαγόρευσις εἶναι, οἱ δὲ τὸν Ἀπόλλω ποιητὴν ὧν προαγορεύει ποιοῦσιν. ὃ γὰρ οὐκ ἂν οὕτως ἐγένετο μὴ τοῦτον τὸν τρόπον χρήσαντος τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἔχρησεν, ὅπως γένηται τὰ ἐπ' αὐτοῖς γενόμενα, πῶς οὐκ ἔργα τοῦ χρήσαντος, ἀλλ' οὐ μήνυσις τῶν ἐσομένων; ἀλλ' εἰ καὶ δεῖ πλέον τι τῶν ἄλλων μάντεων ἔχειν τοὺς θεούς, ὡς καὶ συμπράσσειν τοῖς ἐσομένοις πρὸς τὸ γίνεσθαι † συνεργούμενον (καὶ γὰρ οἱ ποιηταὶ τοῦτό γε περὶ θεῶν ὑμνοῦντες διατελοῦσιν, ὅτι ἄρα εἰσὶ δωρητῆρες ἑάων) κατά γε τὰ ὑπὸ τούτων λεγόμενα εἰς ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν ὁ Πύθιος τῷ Λαΐῳ συντελεῖ, ἀγωνίζεται δὲ καὶ πάντα πράττει πρὸς τὸ μηδὲν τῶν ἀνοσιωτάτων τε καὶ ἀσεβεστάτων παρελθεῖν τὸν οἶκον αὐτοῦ. ὧν ἀκούσας τίς οὐκ ἂν εὐσεβεστέραν εἴποι τὴν λεγομένην ὑπὸ τῶν περὶ Ἐπίκουρον ἀπρονοησίαν τῆς τοιαύτης προνοίας; πῶς δὲ συνῳδὰ ἀλλήλοις τὸ ὁμοῦ μὲν θεὸν λέγειν τὴν εἱμαρμένην καὶ χρῆσθαι τοῖς οὖσίν τε καὶ γινομένοις ἐν τῷ κόσμῳ ἐπὶ σωτηρίᾳ αὐτοῦ τε τοῦ κόσμου καὶ τῆς τῶν ἐν αὐτῷ τάξεως, ὁμοῦ δὲ τοιαῦτα περὶ αὐτῆς λέγειν ὡς παραλαμβάνειν πρὸς τὰς πράξεις τὰς ἀνοσιωτάτας διὰ τὴν περὶ αὐτὰ σπουδὴν καὶ τὸν Πύθιον συνεργόν; ἐπὶ τίνων γὰρ σωτηρίᾳ ἐροῦσι χρῆσθαι τὴν εἱμαρμένην πατρὸς ὑπὸ παιδὸς ἀναιρέσει καὶ γάμῳ μητρὸς καὶ παιδὸς ἀνοσίῳ καὶ γενέσει παίδων ἀδελφῶν καὶ πατρί; τί τῆς ἐν κόσμῳ διοικήσεως ἐκ τούτων ἔχειν εὔλογον τὴν σωτηρίαν, ὡς καὶ τὸν Ἀπόλλω φοβεῖσθαι μή τι παρέλθῃ τούτων ἄπρακτον; πότερον ἐμπόδια μὴ γινόμενα τῇ τῶν ἀνθρώπων κατὰ πόλεις τε καὶ νόμους οἰκήσει, ἢ τῇ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου σωτηρίᾳ, ἢ τῇ τῶν θείων εὐτάκτῳ τε καὶ ἀιδίῳ περιφορᾷ ἤ τίνι τῶν ἐξ ὧν τὸν κόσμον συνεστάναι τε καὶ διοικεῖσθαι κατὰ λόγον συμβέβηκεν; δῆλον δ' ὅτι, κἂν ἄλλον τινὰ μῦθον πάλιν ἀκούσωσιν παρά τινος τῶν τραγῳδοποιῶν, οἷς ἔργον τὰ τοιαῦτα πλάσματα, ἢ γυναῖκά τινα διὰ ζηλοτυπίαν ἐπιβουλεύσασαν μὲν ἀλλοτρίοις τέκνοις, ἀποκτείνασαν δὲ τὰ ἑαυτῆς, ἢ Θυέστην τινὰ δυστυχῆ γέροντα τῶν σαρκῶν τῶν παίδων αὐτοῦ ἐσθίοντα Ἀτρέως τινὸς ἀδελφοῦ τοιαύτην παραθέντος αὐτῷ τράπεζαν, πιστεύουσί τε τοῖς μύθοις ὡς γεγονόσι καὶ τὴν εἱμαρμένην τε καὶ πρόνοιαν δι' αὐτῶν κατασκευάζουσιν, ὥσπερ ἔργον ποι-

2 ὃ γὰρ libri: εἰ γὰρ B^{2} ἐγίνετο a^{12} 3 καὶ ⟨ἃ⟩ διὰ O   γενόμενα] ο in lit. V   4 ἀλλ' οὐ] ἄλλου V: om. K: ἀλλὰ ES   6 συνεργοῦντας Casp. O (supra συνεργούμενον B^{2}: τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοὺς δεῖ συνεργεῖν)   7 διατελῶῦσιν a^{2} ἆρα V   δοτῆρες a^{12} γε scripsi: δὲ libri   8 Λαΐ a^{12} 8. 9 συντελεῖ Cas.: συντέλει Va^{2}: συνετέλει a^{1}: συνεργεῖ H γρ. O   9 δὲ] om. a^{12}: γὰρ Lond. O   10 ὧν τίς (τίς in lit.) ἀκούσας (litura 3 litt.) οὐκ B   12 σύνωδα V   15 παραλαμβάνει a^{2} 15. 16 ἀνοσιωτάτους Lond.   17 πατέρα μὲν a^{2} ἀναιρεθῆναι a^{2} 18 ἀδελφῶν a^{12}: ἀδελφων (sic, supra ω: ι m^{1}) V^{1}: ἀδελφῶ/// B: ἀδελφῷ HO (παίδων ἀδελφῶν πατρί Casp. O)   19 τῆς v. c. Va^{12}: τῶν V^{1}: fortasse τῆς ⟨τῶν⟩   20 τούτων B^{2}H γρ. ES Lond. O: τούτῳ Va^{12}: τοῦτο K   21 ἐμποδιεῖ H γρ. ES   νομοὺς Lond. O   24 κατὰ λόγον om. O   26 ζηλωτυπίαν V   ἐπιβουλευσαμένην O   27 τὰ] καὶ a^{2} 28 παιδίων O   αὑτοῦ V   29 πιστεύσουσι Schwartz   τε v. c. VB^{2}: δε V^{1}: δὲ a^{12}: δὴ HO   30 κατασκευάσουσι Schwartz

ούμενοι ἃ βούλονται κατασκευάζειν δι᾽ αὐτῶν τῶν κατασκευῶν ἀναιρεῖν.
καί|τοι μακρῷ βέλτιον ⟨ἂν⟩ ἦν καὶ εὐγνωμονέστερον ἀναιρεῖν τὰς ὑποθέσεις διὰ 102
τὴν τῶν ἑπομένων αὐταῖς ἀτοπίαν, ἢ τοῖς οὕτως ἀτόποις διὰ τὰς ὑποθέσεις παρίστασθαι. οἱ δὲ καὶ πιστεύουσιν τοῖς ἀτοπωτάτοις ῥαδίως καὶ τοῦ κατὰ λόγον αὐτὰ γενέσθαι αἰτίας τινὰς λέγειν οὐκ ὀκνοῦσιν. ἀλλὰ τῶν XXXII
μὲν τοιούτων ἅλις (ἱκανὸν γὰρ ἐφ᾽ ἑκάστου τὸ ἐνδείξασθαι τὴν τῆς δόξης ἀτοπίαν), ἱκανῶς δ᾽ οἶμαι δεδηλῶσθαι, πῶς λέγεται τὸ ἐπὶ τῷ φρονίμῳ εἶναι τὸ φρονεῖν καίτοι μὴ δυναμένῳ μὴ φρονεῖν· οὐ γὰρ ὅτι νῦν, ὅτε ἐστὶ φρόνιμος, ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ εἶναι τοιούτῳ (ἦν γὰρ ἂν καὶ τοῦ νῦν μὴ φρονεῖν κύριος), ἀλλ᾽ ὅτι πρὸ τοῦ τοιοῦτος γενέσθαι εἶχεν ὥσπερ [δὲ] τοῦ γενέσθαι οὕτως δὲ καὶ τοῦ μὴ γενέσθαι τοιοῦτος τὴν ἐξουσίαν, δι᾽ ἣν προειρήκαμεν αἰτίαν πρὸς τὸ γενέσθαι τοιοῦτος συνήργησεν αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τῶν θεῶν οὐκ εἴη ἂν τὸ εἶναι τοιούτοις (ὅπερ ἦν καὶ αὐτὸ ἐν τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν ἀπορουμένοις), ὅτι γάρ ἐστιν αὐτῶν ἐν τῇ φύσει ⟨τὸ⟩ τοιοῦτον, οὐδὲν δὲ τῶν οὕτως ὑπαρχόντων ἐπ᾽ αὐτῷ. διὰ τοῦτο γὰρ τὰ μὲν ἐκείνων ἀγαθὰ τίμιά τε καὶ μακαριστά, μεῖζόν τι τῶν ἐπαινετῶν ἀγαθῶν ἔχοντα, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἡ φύσις αὐτῶν ἀνεπίδεκτός ἐστιν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τῇ κτήσει τῶν ἀρετῶν ἐπαινούμεθα, ὅτι, τῆς φύσεως ἡμῶν ἐπιδεκτικῆς οὔσης καὶ τοῦ χείρονος, οὐκ ὠκνήσαμεν πρὸς τὰ βελτίω, καὶ τῶν μὲν χειρόνων ἀνιδρωτὶ καὶ χωρὶς καμάτων περιγίνεσθαι δοκούντων, τῆς δὲ ἀρετῆς μετὰ πόνων τε καὶ μετὰ καμάτων καὶ πολλῶν ἱδρώτων. ἔχει μέντοι καὶ ὁ φρόνιμος ἐπὶ τῶν καθέκαστα πράξεων τοῦ καὶ μὴ πράττειν αὐτὰς τὴν ἐξουσίαν, εἴποτε κἀκείνοις πράξεις τινὲς γίνοιντο περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν. οὐ
γὰρ ἀφῄρηται τὴν ἐξουσίαν οὔτε ὁ Πύθιος τοῦ τῷ αὐτῷ χρῆσαί τε καὶ 104
μή, οὔτε ὁ Ἀσκληπιὸς τοῦ παρίστασθαι. πάντες γοῦν σχεδὸν ἄνθρωποι καταφεύγουσιν ἐπ᾽ αὐτόν, ἔνθα ἂν ἐπιφανέστατος ᾖ, πεπιστευκότες ὅτι τοῖς σπουδάζουσιν αὐτὸν ἔχειν ἰατρὸν μᾶλλον τῶν οὐ σπουδαζόντων ἐπιδίδωσιν αὐτόν.

---

1 ἀναιρεῖν] ἀν add. v. c. V 2 ἂν addidi καὶ om. a^{12} 3 ἢ Lond. O: οὐ sic V: οὐ rel. 7 δι a^{2} 7. 8 τὸ — εἶναι τὸ φρονεῖν] ἐν μηδενὶ ὂν (ὂν φύσει ES) τὸ φρονεῖν φύσει H γρ. ES 8 pr. τὸ] ὁ in lit. V φρονεῖν καίτοι] ρονειν καίτοι in mg. V^{1} δυναμένῳ μὴ scripsi: δυναμένων τὸ Va^{12}: δυναμένου τὸ μὴ B^{2}: δυναμένῳ τὸ οὐ Lond. O: δυναμένῳ οὐ Cas.: [μὴ] δυναμένῳ τότε οὐ coni. O: δυναμένῳ τότε οὐ Casp. O ὅτι del. B^{2}: ἔτι Gercke 10 alt. τοῦ ES: δὲ τοῦ V: //// τοῦ B: δὲ τοῦ a^{12}: γὰρ τοῦ H mg.: δὴ τοῦ Casp. O 11 καὶ δι᾽ ἣν Lond. O 12 αὐτῷ V 13 οὐκ εἴη scripsi: οὐκέτ᾽ libri: οὐκ ἔστ᾽ ES τοιοῦτοι Gercke ὑπ᾽ ἐκείνων O 14 τὸ add. HO 15 ἐπ᾽ αὐτῶν Gercke μὲν om. O 16 μακάριστα V 17 αὐτῶν ⟨τοῦ χείρονος⟩ O ἀνεπίδεκτος ὢν ἐναντίων B^{2} τῇ om. O κτίσει a^{12} 19 καὶ] καίτοι Gercke fortasse recte 20 παραγίνεσθαι Casp. O 22 εἴποτε] εἴτε V^{1} (corr. v. c.) 24 ἀφήρτηται a^{2} τοῦ τῷ a^{12}: τοῦ τῶ sic V: τούτῳ ES: του τῷ Cas. χρῆσαι Grotius (in vers.) Schwartz: χρῆσθαί τε καὶ v. c. V: χρήσεται καὶ V^{1} 25 ἀσκληπιοσ V παρίστασθαι coni. O: προίστασθαι libri fortasse παρίστασθαι ⟨τε καὶ μή⟩ 27 οὐ v. c. Va^{12}: ὡσ V^{1} 28 αὐτὸν V

Τὸ δὲ λέγειν † ἡγεῖσθαι τοὺς οὐχ ἡγουμένους ἐν τῷ σώζεσθαι τὴν XXXIII καθ' ὁρμὴν τῶν ζῴων ἐνέργειαν ἤδη σώζεσθαι καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν τῷ [μὴ] πᾶν τὸ καθ' ὁρμὴν γινόμενον ἐπὶ τοῖς ὁρμῶσιν εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτᾶν, εἰ μὴ ἐνέργημά τι τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ λαβόντας ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐρωτᾶν, εἰ μὴ τῶν ἐνεργημάτων τὰ μὲν εἶναι δοκεῖ καθ' ὁρμήν, τὰ δ' οὐ καθ' ὁρμήν, ὃ λαβόντας πάλιν προστιθέναι τούτῳ τὸ μὴ τῶν ἐνεργημάτων μέν, μὴ καθ' ὁρμὴν δὲ εἶναί τι ἐφ' ἡμῖν, οὗ καὶ αὐτοῦ συγχωρούμενου ἐπὶ τούτοις λαμβάνειν τὸ πᾶν τὸ καθ' ὁρμὴν γινόμενον ἐπὶ τοῖς οὕτως ἐνεργοῦσιν εἶναι, ἐπειδὴ ἐν μηδενὶ τῶν ἄλλως ἐνεργουμένων ἐστί, καὶ διὰ τοῦτο λέγειν σώζεσθαι κατ' αὐτοὺς καὶ τὸ τοιοῦτον ἐφ' ἡμῖν, ὃ δυνατὸν ὑφ' ἡμῶν γενέσθαι τε καὶ μή, εἶναι δὴ καὶ τὰ οὕτως γινόμενα ἐν τοῖς καθ' ὁρμὴν γινομένοις [ἔστι], πῶς οὐ παντάπασιν ἀγνοούντων ταῦτα, πρὸς ἃ ποιοῦνται τοὺς λόγους; οὐ γὰρ εἰ ἐν τοῖς καθ' ὁρμὴν ἐνεργουμένοις τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναι συγκεχώρηται, διὰ τοῦ λόγου ἤδη πᾶν τὸ καθ' ὁρμὴν ἐνεργούμενον ἐφ' ἡμῖν. ταῦτα γὰρ μόνα τῶν καθ' ὁρμὴν γινομένων τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔχει, ὅσα κατὰ λογικὴν ὁρμὴν ἐνεργεῖται. λογικὴ δ' ἐστὶν ὁρμὴ ⟨ἡ⟩ ἐν τοῖς βουλευτικοῖς τε καὶ προαιρετικοῖς γινομένη, τουτέστιν ἡ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἐπὶ τούτοις γίνηται. τῶν γὰρ ἄλλων ζῴων αἱ καθ' ὁρμὴν ἐνέργειαι οὐ τοιαῦται, ὅτι μηκέτ' ἐν ἐκείνοις ἐξουσία τοῦ καὶ μὴ ποιῆσαι τὸ καθ' ὁρμὴν ἐνερ|γούμενον. διὸ ἐν ταῖς καθ' ὁρμὴν ἐνεργεί- 106 αις τὸ ἐφ' ἡμῖν, οὐ μὴν διὰ τοῦτο πᾶσα καθ' ὁρμὴν ἐνέργεια γινομένη τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔχει. πῶς δ' οὐκ ἀγνοούντων τὰ ὑφ' αὑτῶν γινόμενα τὸ τῇ XXXIV ἀληθείᾳ τῶν γινομένων, ἣν ἀναιροῦσιν διὰ τοῦ δόγματος, αὐτῇ [πρὸς τὸ] κεχρῆσθαι πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἀναιροῦντος αὐτὴν δόγματος; λαβόντες γὰρ τὸ ἕκαστον τῶν συνεστώτων φύσει καθ' εἱμαρμένην εἶναι τοιοῦτον, ὁποῖόν ἐστι, ὡς ταὐτοῦ ὄντος τοῦ τε φύσει καὶ τοῦ καθ' εἱμαρμένην, προστιθέασιν τὸ 'οὐκοῦν κατὰ τὴν εἱμαρμένην καὶ αἰσθήσεται τὰ ζῷα καὶ ὁρμήσει, καὶ τὰ μὲν τῶν ζῴων ἐνεργήσει μόνον τὰ δὲ πράξει τὰ λογικά, καὶ τὰ μὲν ἁμαρτήσεται τὰ δὲ κατορθώσει. ταῦτα γὰρ τούτοις κατὰ φύσιν μέν, ὄντων δὲ καὶ ἁμαρτημάτων καὶ κατορθωμάτων καὶ τῶν τοιούτων

---

1 ἡγεῖσθαι] ⟨οὐχ⟩ ἡγεῖσθαι Casp. O: πλᾶνασθαι B^2: ληρεῖν sive νηπιάζεσθαι Gercke: ⟨ἄτοπα⟩ ἡγεῖσθαι Heine οὐχ sic V: del. Casp. O 2 μὴ sic V: μὴ rel. (τὸ μὴ Casp. O) 4 ἐνέργημάτι V: ἐνὲρωτήματι ES τι τὸ] τι τῶν coni. O 4. 5 εἰ μὴ — ἐρωτᾶν om. a^{12} 6 τούτῳ] ῳ in lit. B μὴ scripsi: μήτε libri: del. Heine: μηδὲν B^2 7 δὲ ⟨μηδὲ⟩ Heine τι] τὸ Gercke: τε a^2: del. B^2 οὗ καὶ αὐτοῦ (καὶ in lit.) B: οὐκ αὐτοῦ (ὐ in lit. 3 litt.) V: οὐκ αὐτοῦ a^{12}: καὶ αὐτοῦ Lond. O 10 τούτου Lond. O 12 ἔστι delevi: coll. post παντάπασιν B^2 οὐ corr. ex οὖν V ἀγνοοῦντες B^2 ταυτα V 17 ἡ addidi 18 γίνεται O 19 οὐ] αἱ a^2 του V 20 μή τι a^{12} τῶν . . ἐνεργουμένων coni. O 22 οὐκ] υ in lit. V γινόμενα] λεγόμενα Casp. O 23 αὐτην (sic, supra ν: ι) προστὸ (i. e. αὐτῇ) V: αὐτῇ Lond. O: αὐτὴν πρὸς τὸ KB (his verbis B^2 lineolam subducit, i. e. del.) a^{12} Cas.: αὐτῇ πρὸς τὸ HES 24 nonne χρῆσθαι? αὐτὸν a^{12} 26 ωσταυτοῦ sic V 28 μόνον] χρόνον a^1 29. 30 fortasse κατὰ φύσιν. ⟨κατὰ φύσιν⟩ μὲν ⟨οὖν⟩ ὄντων [δὲ] καὶ 30 μενόντων τῶν δὲ a^2

φύσεων καὶ ποιοτήτων μὴ ἀγνοουμένων, καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι καὶ κολάσεις καὶ τιμαί. ταῦτα γὰρ οὕτως ἔχει ἀκολουθίας τε καὶ τάξεως. οὐ μὴν ἀκολουθεῖ ταῦτα ἔτι τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον τοῖς τὴν φύσιν τε καὶ τὰ γινόμενα κατὰ φύσιν εἰς τὴν εἱμαρμένην τε καὶ τὴν ἀνάγκην μεταφέρουσιν. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ τοῖς πρακτικοῖς τε καὶ λογικοῖς ζῴοις τὸ καὶ ἁμαρτάνειν καὶ κατορθοῦν δύνασθαι τῷ μηδέτερον αὐτῶν ποιεῖν κατηναγκασμένως, καὶ τοῦτ' ἀληθές ἐστι καὶ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. οὐ μὴν τοῖς πάντα ἃ ποιοῦμεν ἐξ ἀνάγκης ἡμᾶς ποιεῖν λέγουσιν ἕπεται τοὺς μὲν κατορθοῦν τῶν λογικῶς ἐνεργούντων, τοὺς δ' ἁμαρτάνειν. ἐξ ἀνάγκης δὲ πάντα ποιοῦμεν καθ' οὓς ἀδύνατον μὲν τῶνδέ τινων περιεστώτων μὴ πράσσειν ἡμᾶς, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης | ἡμᾶς ἀεὶ περιστήσεται 108 ταῦτα δι' ἃ πράσσομεν. οὐ γὰρ τὸν ὁπωσοῦν χαρίεν ποιοῦντα καθορθοῦν τις λέγει, ἀλλ' οὐδ' ἁμαρτάνειν τὸν ὁπωσοῦν φαῦλόν τι πράττοντα, ἀλλ' εἰ ὁπωσοῦν ἐν ἐξουσίᾳ τις ὢν τῶν χειρόνων αἱρεῖται καὶ πράσσει [ἢ] τὰ βελτίω τοῦτον λέγομεν κατορθοῦν. τὸν γοῦν τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀπὸ τύχης ποιήσαντα οὐκέτι λέγομεν κατορθοῦν ὡς τοῦ κατορθοῦν τὴν κρίσιν οὐκ ἀπὸ τῶν πραττομένων ἔχοντος μόνον, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἀπὸ τῆς ἕξεώς τε καὶ δυνάμεως ἀφ' ἧς πράσσεται. καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων. ὧν δὲ ἡ ἐξουσία τοῦ πράττειν ἄλλα τινὰ παρ' ἃ πράττουσιν ὑπὸ τῶν περιεστώτων ἀφῄρηται, οὐδὲν αὐτοὶ συντελοῦσιν εἰς τὸ [τὰ] αὐτοῖς περιεστάναι δι' ἃ πράττουσιν. πῶς ἂν ἔτι τούτους τις ἢ ἁμαρτάνειν ἢ κατορθοῦν λέγοι; οὔτε γὰρ τῆς τοιαύτης ἕξεως, ἀφ' ἧς τῶνδέ τινων περιεστώτων περὶ τὸ τάδε τινὰ πράττειν ὁρμὴ γίνεται, αὐτός ἐστιν ἐν ἐξουσίᾳ οὔτε τοῦ τὰ περιεστῶτα τοιαῦτα εἶναι. διὰ τοῦτο γὰρ τῶν ἀλόγων ζῴων οὐδὲν τούτων κατηγορεῖται. ἀγόμενος δὴ ἐπὶ τὸ πράττειν ὑπό τε ἕξεως καὶ περιστάσεών τινων μηδενὸς κύριος αὐτὸς τοῦ μὴ τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον, οὐδ' ἂν ἁμαρτάνειν ἔτι ἢ κατορθοῦν ἐπὶ τοῖς οὕτως πραττομένοις λέγοιτο. ἐπεὶ δὲ οἵ τε ἔπαινοι καὶ ψόγοι, κολάσεις τε καὶ τιμαὶ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασίν τε καὶ κατορθώμασιν, ὡς καὶ αὐτοὶ λέγουσιν, δῆλον ὡς ἀναιρουμένων τούτων ἀναιροῖτ' ἂν κἀκείνων ἕκαστον. τὸ δὲ κατορθοῦν ἐπὶ τῶν θεῶν οὐ κυρίως ἂν λέγοιτο, ἀλλ' ὡς ἴσον τῷ τὰ ἀγαθὰ

---

1 ποιητήτων a^{2} ἔπαινοι m^{1} corr. ex ἐπαινουμενου V 1. 2 τιμαὶ καὶ κολάσεις HO 2 τομαὶ a^{1} 3 ἔτι ταῦτα a^{12} 4 alt. τὴν om. a^{2} ανάγκην V 7 μὴν τοῖς Va^{1}: μέντοι γε τοῖς a^{2}: μέντοι γε ES: μέντοι γε ὅτι Lond. O 8 πάντα] pr. α in lit. V: πάντα ⟨ποιεῖν ἃ⟩ Schwartz ἕπεται scripsi: ἔπειτα libri 10. 11 περιστώτων a^{2} 11 τὰ] fortasse ταῦτα 12 ταῦτα suspectum 13 ἁμαρτάνειν sic V 14 εἰ v. c. V: om. a^{12} 15 τὰ βελτίω HESO: /////βελτίω B: ἡ τὰ βελτίων sic V: ἢ τὰ βελτίω a^{12} 16 του V 18 των V 19 ὧν H: ἡμῶν sic V: ἡμῶν a^{12}: εἰ γὰρ (del. δὲ) B^{2}: οἷς Lond. O 19. 20 ἃ πράττομεν B^{2} 20 αὐτοὶ] αὐτοὶσ sic V: αὐτοῖς a^{12} τὰ om. ES: ταῦτα (coll. v. 12) Diels 21 αυτοῖσ V ⟨περιιστάμενα⟩ περιεστάναι B^{2} τούτοις a^{2} 23 ἡ ὁρμὴ K: ὁρμὴν a^{12} 24 ἐν om. a^{2} 25 δὲ a^{12} 28 οἵ τε v. c. corr. ex οὔτε V 29 τιμαὶ] τι s. v. V 30 τὸ γὰρ O

ποιεῖν, εἴ γε ἐν οἷς μὲν τὸ κατορθοῦν, ἐν τούτοις καὶ τὸ ἁμαρτάνειν, [ἐν τούτοις] ἀνεπίδεκτον δὲ ἁμαρτημάτων τὸ θεῖον. διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐπαινοῦμεν τοὺς θεούς, ὅτι κρείττους εἰσὶν ἢ κατ' ἐπαίνους καὶ τὰ ἐφ' οἷς οἱ ἔπαινοι κατορθώματα. | 110 XXXV μηδὲ ἐκεῖνον δὲ παραλείπωμεν τὸν λόγον, ᾧ θαρροῦσιν ὡς δεικνύναι δυναμένου τῶν προκειμένων τι. λέγουσιν γὰρ 'οὐ γὰρ ἔστι μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι δὲ πεπρωμένη, * * * οὐκ ἔστι δὲ αἶσα, οὐδὲ ἔστι μὲν αἶσα, οὐκ ἔστι δὲ νέμεσις, οὐδὲ ἔστι μὲν νέμεσις, οὐκ ἔστι δὲ νόμος, οὐδ' ἔστι μὲν νόμος, οὐδ' ἔστιν δὲ λόγος ὀρθὸς προστακτικὸς μὲν ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν οὐ ποιητέον. ἀλλὰ ἀπαγορεύεται μὲν τὰ ἁμαρτανόμενα, προστάττεται δὲ τὰ κατορθώματα. οὐκ ἄρα ἔστι μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι δὲ ἁμαρτήματα καὶ κατορθώματα. ἀλλ' εἰ ἔστιν ἁμαρτήματα καὶ κατορθώματα, ἔστιν ἀρετὴ καὶ κακία, εἰ δὲ ταῦτα, ἔστι καλὸν καὶ αἰσχρόν. ἀλλὰ τὸ μὲν καλὸν ἐπαινετόν, τὸ δὲ αἰσχρὸν ψεκτόν. οὐκ ἄρα ἐστὶ μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι δὲ ἐπαινετὸν καὶ ψεκτόν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπαινετὰ τιμῆς ἄξια, τὰ δὲ ψεκτὰ κολάσεως. οὐκ ἄρα ἔστι μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι δὲ τιμὴ καὶ κόλασις, ἀλλ' ἔστιν μὲν τιμὴ γέρως ἀξίωσις, ἡ δὲ κόλασις ἐπανόρθωσις. οὐκ ἄρα ἔστι μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι ⟨δὲ⟩ γέρως ἀξίωσις καὶ ἐπανόρθωσις. εἰ δὲ ταῦτα, ⟨οὐκ⟩ ἀπείρηται μὲν εἶναι πάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην κατορθώματά τε καὶ ἁμαρτήματα καὶ τιμαὶ καὶ κολάσεις καὶ γέρως ἀξιώσεις καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι'. XXXVI ἀλλὰ ταῦτά γε εἰ μὲν ὑπό τινων αἰτίων περιεστώτων αὐτοῖς οὕτως ἀναγκάζονται λέγειν, συγγινώσκειν αὐτοῖς ἄξιον, καὶ οὐδὲν δεῖ οὐθ' ἡμᾶς περὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων κατ' ἀνάγκην λεγομένων πολυπραγμονεῖν, οὔτε ἐκείνους περὶ τῶν οὐχ ὁμοίως αὐτοῖς λεγόντων (ἑκάστοις γὰρ τῶν λεγομένων τε καὶ δοξαζομένων αἰτία ἡ τῶν περιεστώτων δύναμις). καὶ οὐδὲν δεῖ τοὺς λέγοντας αἰτιᾶσθαι οὐδὲν εἰς τὸ οὕτως λέγειν 112 συντελοῦντας, εἴ γε μήτε τῶν περιεστώτων μήτε τῆς ἕξεως, καθ' ἣν ὑπὸ τῶν περιεστώτων οὕτως αὐτοῖς κινεῖσθαι συμβέβηκεν, τὴν αἰτίαν ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς. εἰ δὲ ἐξουσίαν ἔχομεν καὶ χεῖρόν τι καὶ βέλτιον εἰπεῖν, τίς οὐκ

---

1. 2 ἐν τούτοις del. V[1]: om. a[12] 2 δὲ τῶν Lond. O γὰρ om. Lond. O 3 τοῦ ὅτι O ἢ B[2]HES: οὐ (η superscr. v. c.) V: οὗ a[12]: οὐ B[1] Cas. 4 μηδὲ] μ add. v. c. V παραλείπωμεν KE Cas. O: παραλίπωμεν V: παραλείπομεν a[12] 5 δυναμένου Va[12]: δυνάμενον ES: δυναμένῳ Lond. O: om. K 5. 6 οὐ γάρ ἐστι] οὐκ ἔστι Lond. O cf. 208,19 6 οὐκ ἔστι δὲ V[1]a[12]O: οὐδέ ἐστι v. c. V: οὐκ ἔστι ES 6. 7 οὐκ ἔστι δὲ αἶσα Va[12]: ⟨οὐδὲ ἔστι μὲν (μὲν om. Lond. coni. O) πεπρωμένη⟩, οὐκ ἔστι δὲ αἶσα B[2] Lond. O recte 7 οὐδέ ἐστι μὲν νέμεσις v. c. V: οὐδέ ἐστι νέμεσις V[1]a[12]: οὐκ ἔστι μὲν νέμεσις O: οὐδὲ νέμεσις Lond. 8 δὲ νόμος v. c. Va[12]O: μὲν νόμος V[1]: νόμος HES μὲν νόμος v. c. Va[12]O: δὲ νόμος V[1]: νόμος ES οὐδ V: οὐκ a[12]O δὲ λόγος a[12]O: μὲν λόγος HB[1]: /// μὲν λόγος V: λόγος ES 9 προστατικός a[12] 13 αισχρόν V 17 alt. δὲ V 18 ἔστι ⟨δὲ⟩ B[2]S 19 εἰ V[1]a[12]: οὐ v. c. V ταῦτα ⟨οὐκ⟩ B[2] ἀπείρηται V: ἀπήρηται a[12]: ἀφήρηται Lond. O: ἅπερ εἴρηται ES μὲν] μὴ B[2] 21 ἀξίωσις O 25 δοξαζομένων αἰτία Schwartz: δοξάντων αἰτία Lond. O: δοξαζόντων αἰτία καὶ B[2]: δοξαζόντων τινὰ libri 28 αὐτοῖς] αὐτὴν a[12]: αὐτοὺς O ἐν add. v. c. V: exh. a[12]: om. HKES

ἂν αὐτῶν θαυμάσαι τὴν σύνθεσιν τοῦ λόγου ὡς ἀπέριττον καὶ ἐξ ὁμολογουμένων καὶ ἐναργῶν συνάγουσαν τὸ μὴ δεῖν † ὧν ἦν τὸ ἄρα τῆς περὶ τοὺς συλλογισμοὺς ἀσχολίας μακρᾶς. θέμενοι γὰρ τὸ τὴν εἱμαρμένην χρῆσθαι πᾶσιν τοῖς γεγονόσι τε καὶ γινομένοις καθ' εἱμαρμένην πρὸς τὴν ἀκώλυτον τῶν ὑπ' αὐτῆς γινομένων ἐνέργειαν οὕτως, ὡς γέγονεν ἕκαστον αὐτῶν καὶ φύσεως ἔχει, λίθῳ μὲν ὡς λίθῳ, φυτῷ δὲ ὡς φυτῷ, ζῴῳ δὲ ὡς ζῴῳ, εἰ δὲ ὡς ζῴῳ, καὶ ⟨ὡς⟩ ὁρμητικῷ, ἐν τῷ τιθέναι τὸ χρῆσθαι αὐτὴν τῷ ζῴῳ ὡς ζῴῳ τε καὶ ὁρμητικῷ καὶ γίνεσθαι τὰ ὑφ' αὐτῶν διὰ τῶν ζῴων γινόμενα κατὰ τὴν τῶν ζῴων ὁρμὴν ἑπομένων καὶ τούτων τῶν ἐξ ἀνάγκης περιεστώτων αὐτὰ τότε αἰτίοις ἅτινα ἂν * * * ἡγούμενοι διὰ τοῦ τὸ καθ' ὁρμὴν ἐνεργεῖν τὰ ζῷα τηρεῖν ἐν τῷ ἅπαντα γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναί τι τηρεῖν, τούς τε ἄλλους [οὓς] ἐρωτῶσιν λόγους καὶ δὴ καὶ τὸν προειρημένον ἐμοὶ δοκεῖ ὡς οὐκ ἀληθεῖ πιστεύοντες τοσοῦτον αὐτῷ ὅσον διὰ μῆκός τε καὶ πλῆθος ὀνομάτων καὶ ἀσαφῆ σύνθεσιν παράξειν ἡγούμενοι τοὺς ἀκούοντας. ἴδωμεν δὲ τὸ λεγόμενον ἡμεῖς δι' αὐτοῦ τὰ πολλὰ τῶν κειμένων ὀνομάτων παραιτησάμενοι τὸ νῦν, τὴν δὲ πεπρωμένην καὶ τὴν αἶσαν καὶ τὴν νέμεσιν ὑφελόντες, οἷς ὀνόμασιν ἐφ' ὧν αὐτοῖς δοκεῖ σημαινομένων χρῶνται, ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐξετάσωμεν. ἄξιον γὰρ μαθεῖν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀκολουθίας τῆς 'οὐ γὰρ ἔστι μὲν τοιαύτη ἡ εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι δὲ νόμος'. εἰ γὰρ τὰ μὲν γινόμενα καθ' εἱμαρμένην ἕπεται τοῖς ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ περιεστῶσιν αἰτίοις καὶ οὐχ | οἷόν τε τὸν καθ' 114
ὁρμὴν ἐνεργοῦντα μὴ ἀκολουθεῖν τούτοις τοῖς αἰτίοις τὴν αἰτίαν τὴν ἐξ αὐτοῦ πάντως ἐκείνοις συνάπτοντα, ὡς οὐδὲ τὸν ἀπὸ ὕψους ἀφεθέντα λίθον μὴ κάτω φέρεσθαι ἢ τὴν σφαῖραν κατὰ τοῦ πρανοῦς μὴ κυλίεσθαι ἀφεθεῖσαν κατ' αὐτοῦ, τίς ἔτι χρεία νόμων; ὡς γὰρ ὁ λίθος οὐκ ἂν ὑπὸ τοῦ λέγοντος μὴ δεῖν κάτω φέρεσθαι κωλυθείη ποτ' ἂν τῷ αὐτός τε τὴν φύσιν εἶναι τοιοῦτος τά τε ἔξωθεν ἔχειν αἴτια συνεργὰ πρὸς τοῦτο, οὕτως οὐδὲ

---

1 περίττην O: ἀπέραντον Casp. O 2 pr. τὸ] τοι B^{2}? δεῖν — ἄρα] δέον, οἷον ἦν τὸ ἀπόρημα Diels 3 μακράς a^{12} 4 γινομένους O εἱμαρμένης a^{2} 6 μὲν om. O 7 καὶ ⟨ὡς⟩ scripsi: del. Gercke ὁρμητικη (sic, supra η: ω) V: fortasse ὁρμητικῷ, ⟨καὶ⟩ τῷ χρῆσθαι a^{2} 8 ὑπ' αὐτῆς Gercke διὰ τῶν ζῴων del. Heine 10 αἰτίοις a^{12}: αἰτίοισ (supra οις: ων m^{1}) V: αἰτίων HK: αἰτίαις Lond. O τοῦτο HKES: τοῦ Gercke lacunam indicavi τούτων τοῖς .. περιεστῶσιν .. αἰτίοις Gercke: ταῖς τῶν .. περιεστώτων .. αἰτίαις Heine ⟨πράττῃ⟩ ἡγούμενοι Heine 12 καὶ τὸ a^{12}: τὸ καὶ V τε] δὲ a^{2} οὓς delevi: ·οὖσ· sic V: οὓς a^{12}: οὖν Lond. O 13 τὸν] τὸ V^{1} (corr. v. c. V) 14. 15 παρέξειν E: ταράξειν Lond. 15 λεγόμενα a^{2} δι' αὐτοῦ (αὐ m^{1} s. v.) V: διὰ τοῦ a^{12}: καὶ διὰ τοῦ Lond. O: διὰ τούτων περὶ Cas.: διὰ τοῦτο coni. O aut del. 19 alt. τῆς] ταύτης Cas. O: om. ES 20 δὲ B^{2}S Lond. O: γὰρ Va^{12} 22 ⟨καὶ⟩ τὴν αἰτίαν Cas. O 23 συνάπτοντα B^{2} Lond.: συνάπτον VB^{1} (sed ο in lit. B) a^{12}: συνάπτειν E Cas. O: συνάπτων S ὡς H: ὥστε sic V: ὥστε a^{12}: ὥσπερ B^{2} οὐδὲν a^{2} ἀφεθέντα Gercke: ἀφέντα libri 24 σφαίραν a^{1} κυλύεσθαι a^{1}: κωλύεσθαι a^{2} 27 αἴτια ἔχειν a^{12} ουτοσ ηδὲ V^{1} (corr. v. c.)

ἡμῶν τις πεισθείη ποτ' ἂν λόγῳ ἢ νόμῳ ἄλλως ἀξιοῦντι πράττειν παρὰ τὴν τῶν περιεστώτων ἀνάγκην. οὐ γὰρ πλέον τι ἡμῖν ἐκ τοῦ συνιέναι τῶν προστασσομένων ὑπὸ τῶν νόμων ἔχουσιν προκαταβεβλημένας αἰτίας, αἷς περιεστώσαις ἀκολουθεῖν τὴν ὁρμὴν ἀνάγκη. οὕτως δὲ ἀναιροῖτ' ἂν τὸ ἐκ τῶν νόμων χρήσιμον, εἴ γε οἱ μὲν νόμοι προστακτικοὶ μέν εἰσι τῶν ποιητέων, ἀπαγορευτικοὶ δὲ τῶν οὐ ποιητέων, οὐχ ἕπεται δὲ τῇ τῶν νόμων προστάξει τὸ καθ' ὁρμὴν ἡμᾶς ἐνεργεῖν, ὅταν τὰ περιεστῶτα αἴτια ἐξ ἀνάγκης ἡμᾶς ἐπ' ἄλλα τινὰ κινῇ τε καὶ φέρῃ. ἀναιρουμένου δὲ διὰ τὴν τοιαύτην εἱμαρμένην τοῦ ἀπὸ τῶν νόμων χρησίμου, ἀναιροῖντ' ἂν καὶ ⟨οἱ⟩ νόμοι. τί γὰρ ὄφελος νόμων, οἷς πείθεσθαι τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης ἀφῃρήμεθα; οὐκ ἄρα τῷ τοιαύτην εἶναι τὴν εἱμαρμένην ἕπεται τὸ νόμον εἶναι. ἐναντία γὰρ εἱμαρμένη τε καὶ νόμος, εἴ γε ὁ μὲν νόμος προστακτικός ἐστι τῶν πρακτέων τε καὶ μή, ὡς τῶν πραττομένων δυναμένων αὐτῷ πείθεσθαι κελεύοντι (διὸ καὶ τοὺς μὴ πειθομένους ὡς ἁμαρτάνοντας ζημιοῖ, τιμῶν τοὺς πειθομένους ὡς κατορθοῦντας), ἡ δὲ εἱμαρμένη πάντα τὰ γινόμενα ἀναγκαίως τε καὶ δι' ὁμοίας αἰτίας φησὶ γίνεσθαι, τῶν δὲ δι' ὁμοίας γινομένων αἰτίας οὐχ οἷόν τε τὰ μὲν ἁμαρτήματα λέγειν, τὰ δὲ κατορθώματα. εἰ γὰρ λέγοι τις καὶ τὸν νόμον ἐν τοῖς | ἀναγκαίοις τε 116 καὶ προκαταβεβλημένοις ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης αἰτίοις εἶναι, δῆλον ὡς καὶ τοῖς πράσσουσιν καθ' ὁρμὴν τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τοῖς περιεστῶσιν αἰτίοις καὶ αὐτὸς ἔσται κατηναγκασμένως, οὐ περιστήσεται δὲ τοῖς πράττουσιν τὰ μὴ κατ' αὐτόν. οἱ δὲ ταύτην τοῦ μὴ πράσσειν τὰ κατὰ τοὺς νόμους ἔχοντες τὴν αἰτίαν πρόδηλον ὡς οὐκ ἂν ψέγοιντο. πῶς γὰρ ἄξιοι; τὸ γοῦν ἐν τοῖς περιεστῶσιν κατ' ἀνάγκην αἰτίοις, οἷς μὴ ἕπεσθαι τὴν ὁρμὴν οὐχ οἷόν τε, οὐκ ἦν ἐκ τῶν νόμων αἰτία, κατ' ἀνάγκην τινὰ καὶ εἱμαρμένην παρεῖναι κεκωλυμένη. ἀλλὰ οὕτως γε οὐδ' ἂν νόμος ἔτι εἴη ἔχων καὶ πειθομένους αὐτῷ, εἴ γε χρὴ τούτῳ πείθεσθαι λέγειν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένους, καὶ τοὺς μὴ πειθομένους ὑπὸ ἀνάγκης τινὸς πείθεσθαι κεκωλυμένους. ὥστε πολὺ ἂν ἀληθέστερον εἴη συνειλημμένον τὸ 'εἰ ἔστι τοιαύτη εἱμαρμένη, οὐκ ἔστι νόμος'. ἀναιρουμένου δὲ νόμου καὶ σὺν αὐτῷ ἁμαρτήματός τε καὶ κατορθώματος, ἀναιροῖτ' ἄν, ὡς καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς ἀκολουθίας ἐλάμβα-

---

3 ἀντίας a^{2} 7 τὸ HB^{1} (ex corr.) O: τὰ rel. τὰ s. v. V 9 ἀναιροῖντ' (alt. ν s. v.) Va^{12}: ἀναιροῖτ' KS 10 οἱ add. a^{12} τὸ γὰρ a^{12} 12 τὸ] τὸν a^{12} 13 πραττόντων ES Cas. Lond. O 13. 14 δυνάμεων K 14 αὐτῷ corr. ex αὐτῶν V 15 τῇ δὲ εἱμαρμένῃ coni. O 16 φασι coni. O 16. 17 τῶν .. γινομένων Lond. O: τῷ .. γινομένῳ libri 18 λέγει a^{12} 20 πράσσουσιν] προσουσιν V^{1} (corr. v. c. V) κατ' αὐτὸν Lond. O: καθ' αὐτοῖς Va^{12}: καθ' αὐτοὺς HES Cas.: κατ' αὐτοὺς B^{2} 21 κατηναγκασμένως KES: κατηναγμένωσ (sic, supra ω: ο m^{1}) V: κατηναγκασμένος a^{12} 22 αὐτόν Lond. O: αὐτούς libri νόγους a^{1} 23 τὸ] ὅτι Lond.: fortasse τότε 24 καθ' ὁρμὴν O 25 fortasse ἦν ⟨ἡ⟩ ἐκ 26 κεκωλυμένη Lond. O: κεκωλυμένην V: κεκωλυμένης (supra η: οι) ES νόμοις a^{2} ἔχων] ἐξὸν Casp. O 26. 27 καὶ πειθομένους H γρ. S^{2} Cas. Casp. O: καίπερ θεμένους Va^{1}: καὶ περιθεμένους a^{2} 27 αὐτῷ scripsi: αὐτῷ H γρ. Cas.: αὐτῶν Va^{12}: αὐτὸν B^{2} Lond. O τούτῳ] τοῦτο (supra ο: ω m^{1}) V 29 συ|νει|λημμένον sic V: συνειλημένον a^{1} 30 νόμον a^{2}

νον τῆς κατὰ τὸν λόγον, ἀρετή τε καὶ κακία καὶ τὸ εἶναί τι ἐν ἀνθρώποις αἰσχρόν τε καὶ καλὸν καὶ ἐπαινετόν τε καὶ ψεκτὸν καὶ τιμῆς τε καὶ κολάσεως ἄξιον. οὐδὲν ἄρα μένει τοῦ ὑπὸ τοῦ μετὰ τοσαύτης τέχνης ἠρωτημένου λόγου κατεσκευασμένου, ἀκολουθήσει τε αὐτοῖς ἀρξαμένων κάτωθεν ἀκολουθία, ἣν ἕπεσθαι λέγουσιν τοῖς ἀναιρεῖν πειρωμένοις τὸ ἐφ' ἡμῖν † εἶναι ὡς αὐτοὶ τηροῦντες ὁμολογουμένως αὐτὸ διὰ τοῦ προλαβόντας ἄλλοις ἐπιφέρειν αὐτὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἔχεσθαι τὸ καὶ τοῖς διαφεύγειν ἡγουμένοις. εἰ γὰρ μή εἰσι τιμαὶ μηδὲ κολάσεις, οὐδὲ ἔπαινοι οὐδὲ ψόγοι, εἰ δὲ μὴ ταῦτα, οὐδὲ κατορθώματά τε καὶ ἁμαρτήματα, εἰ δὲ μὴ ταῦτα, οὐδὲ ἀρετὴ καὶ κακία, εἰ δὲ μὴ ταῦτα, φασίν, ὅτι μηδὲ θεοί. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον τὸ μὴ εἶναι μήτε τιμὰς μήτε κολάσεις ἕπεται τῷ πάντα γίνεσθαι 118 καθ' εἱμαρμένην, ὡς δέδεικται. ⟨καὶ⟩ τὸ τελευταῖον ἄρα, ὃ ἄτοπον καὶ ἀδύνατον. ἀναιρετέον ⟨ἄρα⟩ τὸ πάντα γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην, ᾧ τοῦτ' εἵπετο. ἴδωμεν δὲ καὶ ⟨τὸν⟩ ἐπὶ τούτῳ λόγον ἠρωτημένον, εἰ μὴ τὰς ὁμοίας XXXVII ἀνάγκας ἔχει. λέγει δὲ οὕτως· 'οὐ πάντα μὲν ἔστι καθ' εἱμαρμένην, οὐκ ἔστι δὲ ἀκώλυτος καὶ ἀπαρεμπόδιστος ἡ τοῦ κόσμου διοίκησις. οὐδὲ ἔστι μὲν τοῦτο, οὐκ ἔστι δὲ κόσμος, οὐδὲ ἔστι μὲν κόσμος, οὐκ εἰσὶν δὲ θεοί. εἰ δέ εἰσι θεοί, εἰσὶν ἀγαθοὶ οἱ θεοί, ἀλλὰ εἰ τοῦτο, ἔστιν ἀρετή, ἀλλ' εἰ ἔστιν ἀρετή, ἔστι φρόνησις, ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔστιν ἡ ἐπιστήμη ποιητέων τε καὶ οὐ ποιητέων. ἀλλὰ ποιητέα μέν ἐστι τὰ κατορθώματα, οὐ ποιητέα δὲ τὰ ἁμαρτήματα. οὐκ ἄρα πᾶν μὲν γίνεται καθ' εἱμαρμένην, οὐκ ἔστι δὲ ἁμάρτημα καὶ κατόρθωμα. ἀλλὰ τὰ μὲν κατορθώματα καλά, τὰ δὲ ἁμαρτήματα αἰσχρά, καὶ τὰ μὲν καλὰ ἐπαινετά, τὰ δὲ κακὰ ψεκτά. οὐκ ἄρα πάντα μέν ἐστι καθ' εἱμαρμένην, οὐκ ἔστι δὲ ἐπαινετὰ καὶ ψεκτά. ἀλλ' εἰ τοῦτο, εἰσὶν ἔπαινοι καὶ ψόγοι· ἀλλ' ἃ μὲν ἐπαινοῦμεν τιμῶμεν, ἃ δὲ ψέγομεν κολάζομεν, καὶ ὁ μὲν τιμῶν γεραίρει, ὁ δὲ κολάζων ἐπανορθοῖ. οὐκ ἄρα πάντα μὲν γίνεται καθ' εἱμαρμένην, οὐκ ἔστι δὲ γεραίρειν καὶ ἐπανορθοῦν'. καὶ οὗτος δὴ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς αὐτῆς παλαίστρας ὢν δῆλον ὡς διὰ τῶν αὐτῶν ἂν ψευδὴς ὢν ἐλέγχοιτο. πρῶτον μὲν γὰρ ἄν τις συγχωρήσειε προχείρως τῷ 'οὐ πάντα μέν ἐστι καθ' εἱμαρμένην, οὐκ ἔστι δὲ

2 alt. καὶ s. v. V   4 κατασκευασμένου V: καὶ κατεσκευασμένου B^2S mg.: κατεσκευασμένον Cas. Casp. O   τε] τὸ a^2 ἀρξαμένοις B^2 5 fortasse ⟨τῆς⟩ ἀκολουθίας   6 ὡσ corr. ex πωσ V^1: πῶς a^{12}: ὡς Lond. O   τοῦ προλαβόντος KES: τὸ προβάλλειν Lond. O   7 ἄλλους Lond.   ἐφέρειν a^1: ἀφαιρεῖν Lond. O   αὐτὸ Lond. O   τὸ μὴ Va^{12}: τῷ μὴ H mg. E Lond. O: το (supra ο: ω) μὴ S   ἔχεσθαι τὸ καὶ τοῖς Va^{12}: ἕπεσθαι τὸ καὶ τοῖς KES: ἕπεσθαι καὶ τοῖς H mg.: ἔχεσθαι ὃ καὶ Lond. O   7. 8 ἡγοῦνται Lond. O   11 τὸ μὴ HB^2E Cas. O: μὴ τὸ Va^{12}: τὸ μηδὲ S   pr. μήτε om. a^{12} τιμαὶ Lond.   12 καὶ add. B^2 13 ἀναιρεῖται HES   ἄρα add. B^2 14 τὸν addidi   ἠρωτημένων a^{12} 15 οὗτοσ corr. in οὕτωσ V^1: οὗτος ES, fortasse recte: οὕτως rel.   16 pr. ἔστι s. v. V   17 μεν ·τοῦτο· sic V   18 ἀλλὰ εἰ τοῦτο, ἔστιν ἀρετή, ἀλλ' v. c. Va^{12}: ἀλλὰ εἰ το ἔστι ἀρα ἀλλ' sic V^1: ἀλλ ἀεὶ τὸ εἴ ἐστιν ἄρα ἀλλ' sic S: ἀλλὰ εἰ το ει (supra το ει: θεοίδε) ἐστὶν ἀρετη ἀλλ' sic E: ἀλλὰ τοῦτο ἔστι ἀρετή, ἀλλ' K   tert. εἰ om. a^{12} 19 τουτο V   ἡ del. Gercke   24 pr. ἐστι] εἰσι a^{12} 25 εἰσιν] οὐκ εἰσιν O: οὐκ ἂν Lond.   28 οὗτοι a^1: ουτοι a^2 29. 30 συγχωρήσειε B^2: συγχωρήσει Va^{12}: συγχωρήσῃ ES   30 τὸ Cas. Lond. O

ἀκώλυτος καὶ ἀπαρεμπόδιστος ἡ τοῦ κόσμου διοίκησις' [ἐν] τῷ γίνεσθαι τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης, τὰ δὲ ἐνδεχομένως, καὶ τούτων τὰ μὲν κατὰ φύσιν, τὰ δὲ κατὰ προαίρεσίν τε καὶ λόγον, τὰ δὲ καθ' ὁρμήν, τὰ δ' ἀπὸ τύχης τε καὶ αὐτομάτως. ἀναιρεῖται δὲ πάντα τὰ ἄλλα ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης. οὐκ ἄρα ⟨οὐκ ἂν⟩ ἀπαρεμπόδιστος οὐδὲ ἀκώλυτος ἡ τοῦ κόσμου διοίκησις μένοι. | ἀλλ' εἰ καὶ συγχωρηθείη τοῦτό τε καὶ τὸ κόσμος εἶναι καὶ κόσμου ὄντος 120 θεούς, καίτοι κατ' Ἐπίκουρον ἐκτὸς ὄντας αὐτούς, καὶ τοὺς θεοὺς ἀγαθοὺς εἶναι, εἴη δὲ καὶ τὸ ἀρετὴν εἶναι τοῖς θεοῖς ἑπόμενον, πῶς τῷ τὴν τῶν θεῶν ἀρετὴν εἶναι ἕποιτ' ἂν τὸ εἶναι φρόνησιν; τίς γὰρ ἡ τῆς ἀκολουθίας ταύτης ἀνάγκη; εἰ μὲν γὰρ ἦν εἰλημμένον τὸ τὴν ἀνθρώπων ἀρετὴν εἶναι, ἕποιτ' ἂν τούτῳ καὶ ἡ φρόνησις, ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν κειμένων εἴληπται τὸ τὴν τῶν θεῶν ἀρετὴν εἶναι, πῶς ἂν ἔτι ἕποιτο τῇ τῶν θεῶν ἀρετῇ φρόνησις, ἀνθρώπων οὖσα ἀρετή; οὐ γὰρ τὰς αὐτὰς ἀρετὰς οἷόν τε λέγειν εἶναι τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν. οὔτε γὰρ ἄλλως ἀληθὲς τὸ τὰς τῶν τοσοῦτον ἀλλήλων κατὰ τὴν φύσιν διεστώτων τὰς αὐτὰς τελειότητάς τε καὶ ἀρετὰς λέγειν, οὔθ' οἱ πρὸς αὐτῶν περὶ αὐτῶν λεγόμενοι λόγοι εὔλογόν τι ἐν αὐτοῖς ἔχουσιν. ἀνθρώπου δὲ ἡ φρόνησις ἀρετή, ἥ ἐστιν, ὥς φασιν, ἐπιστήμη ποιητέων τε καὶ οὐ ποιητέων. ἐν οἷς γὰρ οἷόν τε ⟨μὴ⟩ πραχθῆναί τι καὶ τῶν ποιητέων, ἐν τούτοις ἡ τῶν ποιητέων τε καὶ οὐ ποιητέων ἐπιστήμη χώραν ἔχει. ἀλλὰ μὴν πάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην ἄχρηστος ἡ γνῶσις τῶν ποιητέων τε καὶ μή. τί γὰρ ὄφελος τῆς τοιαύτης γνώσεως τοῖς μηδὲν ὧν πράττουσι φυλάξασθαι δυναμένοις; εἰ δὲ μηδὲν ἡ τούτων ἐπιστήμη χρήσιμον, ἀναιροῖτ' ἂν ἡ φρόνησις, ὡς εἶναι τὴν ἀκολουθίαν ἀληθεστέραν τὴν εἰ ἔστιν εἱμαρμένη, μὴ εἶναι φρόνησιν. καθ' ὃν γὰρ λόγον ὁ νόμος ἀνῃρεῖτο κειμένης τῆς εἱμαρμένης, κατὰ τοῦτον ἀναιρεθήσεται καὶ ⟨ἡ⟩ φρόνησις, ἧς ἀναιρουμένης δῆλον ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἓν ἕκαστον ἀναιροῖτ' ἂν τῶν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τὴν πρὸς τὴν φρόνησιν τιθεμένων. ὅτι δὲ μηδὲ [οἱ] ἐκ τοῦ δεικνύναι τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν τοῖς XXXVIII ζῴοις μένουσαν πάντων γινομένων καθ' εἱμαρμένην σῴζουσιν τὸ ἐφ' ἡμῖν, εἰ μὴ βούλοιτό τις ἁπλῶς | τὸ ὑπό τινος κατὰ τὴν οἰκείαν γινόμενον φύσιν 122 ἐπ' ἐκείνῳ λέγειν ἄλλο τι σημαινόμενον τοῦ ἐφ' ἡμῖν εἰσάγων παρὰ τὸ πεπιστευμένον τε καὶ προειλημμένον, ὅ φαμεν εἶναι διὰ τὸ ἔχειν ἡμᾶς ἐξουσίαν τῶν ἐν τοῖς πραττομένοις ἀντικειμένων, φθάνει διὰ τῶν πρώτων

---

1 ἐν circumscripsi 4 δὲ] γὰρ B[2] ἄλλα] αὐτὰ H Lond. O (πάντα ταῦτα O) 5 οὐκ ἂν add. Diels: οὐκ add. a[12] ἀνεμπόδιστος a[12] Lond. O μένει Cas. 6 pr. καὶ om. a[12] τὸ κόσμον H Cas.: τὸν κόσμον Lond. O τοῦ κόσμου O ὄντος] ἐντὸς Diels 7 αὐτοῦ O 8 εἰ δὲ Lond. O 10 εἰ s. v. v. c. V 12 τῶν θεῶν] ἀνθρώπων Lond. 13 ἀνθρώπων — ἀρετή om. O 15 τοσούτων a[1]: τοιούτων a[2] 17 οὐθ' εὔλογον Lond. O αὐτοῖς V ἀρετησ ἥσ sic (i. e. ἀρετη ἥ) V 18 μὴ add. Lond. O 19 καὶ ⟨μὴ⟩ τῶν Schwartz τε om. O 20 μὴν] μὴ V[1] (corr. v. c.) 25 τοῦτον B[2]H Cas.: τοῦτο Va[12]: τούτῳ K 25. 26 ἀναιρηθήσεται a[2] 26 ἡ add. K ἓν om. a[12] 27 καὶ τῶν a[2] πρὸς φρόνησιν O 28 οἱ del. B[2] 31 παρεισάγων H 32 διὰ suspectum ἡμᾶσ V

πλεονάκις εἰρῆσθαί τε καὶ δεδεῖχθαι. παραπλήσιοι δὲ τούτοις καὶ ὅσους ἄλλους εἰς σύστασιν τοῦδε τοῦ δόγματος λόγους παρατίθενται ἐπὶ πλέον καὶ μέχρι ῥημάτων τὴν κομψείαν ἔχοντες, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς πρὸς τὰ πράγματα περὶ ὧν λέγονται συμφωνίας τὴν πίστιν λαμβάνοντες.

Ταῦτα ὑμῖν, ὦ θειότατοι αὐτοκράτορες, τῆς Ἀριστοτέλους δόξης περί τε XXXIX
εἱμαρμένης καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν κατ' ἐμὴν δόξαν τὰ κεφάλαια, καθ' ἣν δοξάζοντες εἴς τε θεοὺς εὐσεβήσομεν, τὰ μὲν εἰδότες αὐτοῖς χάριν ἀνθ' ὧν φθάνομεν ὑπ' αὐτῶν εὖ πεπονθότες, τὰ δὲ αἰτούμενοι παρ' αὐτῶν ὡς ὄντων καὶ τοῦ δοῦναι καὶ τοῦ μὴ κυρίων· ἐσόμεθα δὲ καὶ περὶ τοὺς ἡμῖν ὁμοίους ἄρχοντας εὐχάριστοι † ταῦτα πράττεται εἰς ἡμᾶς τε καὶ ἡ περὶ * * * ὑμῶν οἰκεία προαίρεσις πράττειν ὑμᾶς αἱρέσει τοῦ βελτίονος καὶ τοῦ περὶ τὴν κρίσιν αὐτοῦ φροντίζειν ποιοῦντας ἃ ποιεῖτε, ἀλλ' οὐ προκαταβεβλημένοις τισὶν αἰτίοις ἑπομένους, οἷς ἀναγκαῖον ἕπεσθαι ᾗ ἂν ἐκεῖνα ἄγῃ. ποιησόμεθα δὲ καὶ ἀρετῆς ἐπιμέλειαν ὡς ὄντες αὐτοὶ κύριοι τοῦ βελτίους ἢ χείρους γενέσθαι. τούτων γὰρ μόνων κύριός τις, ὧν καὶ τοῦ μὴ πράττειν αὐτὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν * * * καὶ τὰ ἄλλα δὲ ὅσα πράττομεν κατὰ τὸν βίον ὅτι μόνως εὐλόγως πράττειν ἂν δοκοῖμεν, εἰ κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους δόξαν περὶ αὐτῶν ἀποδιδοίημεν τὰς αἰτίας, ⟨ἃς⟩ διὰ παντὸς ἐπειράθην ὑμῖν παραστῆσαι τοῦ λόγου.

---

1 τε] σε a² 1. 2 ὅσοις ἄλλοις O 2 λόγοις O ἐπὶ πλέον] ἐπιπόλαιον Schwartz bene 3 ἀλλ' om. O 5 ὑμῖν HB (sed ῖν in lit. B): ὑμεῖς Va¹²: μὲν ὑμεῖς K: ἡμῖν ES 6 δόξαντες O 8 pr. αὐτων V 9 καὶ του V κυρίων B² Cas. Lond.: κυρίους Va¹²: δοῦναι κυρίοις ES (sed κυρίων s. v. S) δὲ—ὁμοίους] δὲ περί τε ὑμᾶς καὶ περὶ τοὺς ὑμῖν ὁμοίους Cas. O ὑμῖν Lond. ὁμοίως E 10 οὐκ ἀχάριστοι τοιαῦτα πράττεται ὑφ' ὑμῶν εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ περὶ ἡμῶν οἰκεία Cas. ταῦτα ⟨γὰρ⟩ O πράττοντας Lond. O ante ταῦτα B² in mg.: νομίζοντες ἃ περὶ ἡμῶν τε καὶ τὴν ἡμετέραν πρό(ν) ποιεῖτε εἰς—ὑμῶν] εἰς ἡμᾶς ἃ ποιεῖ ὑμῶν Lond. O τε om. ES lacunam indicavi 11 ὑμᾶς] ἡμεῖς K: ἡμᾶς a² αἵρεσις ES: αἱραίσει a¹ alt. τοῦ] τῷ O αὐτῶν B² 12 φροντίζειν sic V ποιοῦντες ES ποιεῖτε] ποιεῖται V¹ (corr. v. c.) καταπροκαταβεβλημένοις VH 13 ἕπεσθαι γρ. ἄγεσθαι H: ἄγεσθαι ES 15 μόνον Cas. Casp. O ὧν O: ὢν libri τοῦ om. Casp. O αὐτὸς] αὐτὰ Lond. 16 lacunam indicavi ὅτι] οὕτω B² 17 πράττειμεν ἂν a¹² 17. 18 αὐτῆς a¹² 18 ἃς add. HB²ES δια V ὑμῖν (ὑ in lit.) V: ἡμῖν a¹²

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΣ ΠΕΡΙ ΚΡΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΕΩΣ.

Ed. Ideler p. 589

I * * * πῶς δ' ἂν παραδέξαιτό τις τὸ ἐν τῇ τοιαύτῃ κράσει τῶν σωμάτων ἕκαστον τῶν κιρναμένων φυλάττειν δύνασθαι τὴν οἰκείαν ἐπιφάνειαν, ὡς ὁμοῦ μὲν μηδὲ τὸ τυχὸν αὐτοῦ μόριον εἶναί [τε] καθ' αὑτὸ κεχωρισμένον θατέρου, ὁμοῦ δὲ φυλάττειν ἕκαστον αὐτῶν τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἑαυτοῦ, ἣν εἶχε καὶ πρὸ τῆς κράσεως; τοῦτο γὰρ ὑπεραίρει καὶ τὰς ἐν τοῖς μύθοις παραδοξολογίας, ὃ τίθησι Χρύσιππος ὅσον ἐν τούτῳ τὸ δύνασθαι τὰ κεκραμένα χωρίζεσθαι πάλιν. τοῦ τε γὰρ λέγειν δύνασθαι χωρίζεσθαι τὰ κεκραμένα, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηδ' ὅλως κιρνᾶσθαί τινα δύνασθαι λέγειν μακρῷ παραδοξότερον καὶ παρὰ τὰς ἁπάντων ἐννοίας τὸ λέγειν ὁμοῦ μὲν δι' ὅλων ἀλλήλων χωρεῖν τινα σώματα, ὡς μηδὲν αὐτῶν μόριον εἶναι καθ' αὑτό, ὁμοῦ δ' ἕκαστον αὐτῶν ὑπὸ τῆς οἰκείας ἐπιφανείας περιέχεσθαι, ὑφ' ἧς περιείχετο καὶ πρὸ τῆς μίξεως. τό τε οὖν σῶμα διὰ σώματος † οὐδεμιᾶς ἐλάττω διαφορὰν ἔχειν συμβέβηκε τῶν κατὰ φιλοσοφίαν δογμάτων καὶ τῶν περὶ μίξεώς τε καὶ κράσεως λόγων. οὐ γὰρ μόνον διηνέχθησαν πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦδε τοῦ δόγματος οἱ μίαν ὕλην ὑποκεῖσθαι πᾶσι τοῖς ἐν γενέσει σώμασιν λέγοντες πρὸς τοὺς ἐκ διωρισμένων τε καὶ κεχωρισμένων σωμάτων ποιοῦντας αὐτήν (ὧν οἱ μὲν ἄτομα σώματα ἄπειρα τῷ πλήθει, κατὰ σχῆμα καὶ μέγεθος μόνον τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἔχοντα, τὰς ἀρχὰς | καὶ τὰ στοιχεῖά φασιν εἶναι, καὶ τῇ τούτων συνθέσει 590
τε καὶ ποιᾷ περιπλοκῇ ἔτι τε τάξει καὶ θέσει τἆλλα γίνεσθαι· ἐφ' ἧς δόξης πρῶτοι μὲν Λεύκιππός τε καὶ Δημόκριτος γενέσθαι δοκοῦσιν, ὕστεροι δὲ Ἐπίκουρός τε καὶ οἱ τὴν αὐτὴν τούτῳ τραπέντες· οἱ δὲ αὐτῶν,

---

1 περὶ κράσεως καὶ μίξεως B: περὶ μίξεως Ra 4 μηδὲ scripsi: μήτε libri τε circumscripsi 7 ὅσον] fortasse ὡς ὄν (ὡς ὄντος ἐν τούτῳ τοῦ Apelt) τὸ] τῷ a 9 ἀλλὰ] ἀλλ' ἢ Ra δύνασθαι Ra: δύναται (υνατ ex corr.) rel. 10 ἐνοίας Ra ante τὸ add. ἢ man. rec. Ra 11 εἶναι] ᾗ Ra 14 οὐδεμιᾶς] μηδεμιᾶς Ra 15 λόγον A[1] (corr. A[2]) 16 οἱ] οὐ Ra 17 γενέσει a: γενέσι codd. τε om. a 18 ποιοῦντες Ra 19 post μέγεθος 2 litt. erasae A 21 ποιά a γίνεσθαι Ra: inter τἆλλα et ἐφ' 7—8 litterae evanuerunt in A: fenestra in B: om. CPS 23 τούτῳ τραπέντες] τούτων ἐπέντες Ra: τούτων ἐπιόντες δόξαν Ideler

οὐκ ἀτόμους, ὁμοιομερῆ δέ τινά φασιν ἄπειρα εἶναι σώματα, ἐξ ὧν ἡ τῶν αἰσθητῶν γένεσις σωμάτων γινομένη κατὰ σύγκρισιν καὶ σύνθεσιν, ἧς δόξης Ἀναξαγόρας τε καὶ Ἀρχέλαος δοκοῦσι γεγονέναι· ἤδη δέ τινες καὶ ἀμερῆ τινα σώματα τὰς ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα τῶν πάντων προήχθησαν εἰπεῖν· ἔστι δέ τις δόξα καὶ ἐξ ἐπιπέδων τὴν γένεσιν ποιοῦσα τῶν σωμάτων καὶ ἐξ ἀριθμῶν τις ἄλλη), οὐ δὴ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ὡς ἔφην, οὗτοι διηνέχθησαν κατὰ τὴν πρὸς τὰς ἀρχὰς διαφόρους οὔσας ἀκολουθίαν καὶ τὰς κράσεις διαφόρως γίνεσθαι λέγοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἡνωμένην τὴν ὕλην λεγόντων καὶ πάλιν αὖ τῶν διωρισμένην τε καὶ κεχωρισμένην ἐστί τις πρὸς ἀλλήλους διαφωνία. αἰτία δ' αὐτοῖς τῆς διαστάσεως τῆς τοσῆσδε ἡ χαλεπότης τοῦ δόγματος. ⟨τῷ⟩ μὲν γὰρ ἐναργές εἶναι κιρνᾶσθαί | τινα τῶν σωμάτων πρὸς ἄλληλα πάντες σχεδὸν οἱ περὶ φύσεώς τε καὶ 591 τῶν γινομένων φύσει φιλοσοφοῦντες ἦλθον ἐπὶ τὸ ζητεῖν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, τῷ δ' εἶναι χαλεπήν τε αὐτοῦ τὴν εὕρεσιν καὶ ἑκάστῃ τῶν ἀποδιδομένων αἰτιῶν οἰκείας τινὰς ἕπεσθαι δυσχερείας ἄλλος ἄλλῃ ἀπετράπετο.
II Διὸ οὐ χεῖρον καὶ ἡμᾶς περὶ αὐτῆς διαλαβεῖν καὶ μηνῦσαι τὰ δοκοῦντα ἡμῖν εὐλογώτερα λέγεσθαι τῶν περὶ κράσεως εἰρημένων τοῦ δοκεῖν οὕτως ἔχειν παρεχόμενους τὰς αἰτίας. Δημόκριτος μὲν οὖν ἡγούμενος τὴν λεγομένην κρᾶσιν γίνεσθαι κατὰ παράθεσιν σωμάτων, διαιρουμένων τῶν κιρναμένων εἰς μικρὰ καὶ τῇ παρ' ἄλληλα θέσει τὴν μῖξιν ποιουμένων, οὐδὲ τὴν ἀρχήν φησιν εἶναι πρὸς ἀλήθειάν τινα κεκραμένα, ἀλλ' εἶναι τὴν δοκοῦσαν κρᾶσιν παράθεσιν σωμάτων ἀλλήλοις κατὰ μικρὰ σωζόντων αὐτῶν ἑκάστου τὴν οἰκείαν φύσιν, ἣν εἶχον καὶ πρὸ τῆς μίξεως· δοκεῖν δ' αὐτὰ κεκρᾶσθαι τῷ τὴν αἴσθησιν διὰ μικρότητα τῶν παρακειμένων μηδενὸς αὐτῶν αἰσθάνεσθαι δύνασθαι μόνου. φιλαλήθως τε καὶ φιλοσόφως οὐκ ὤκνησεν εἰπεῖν τὸ ἑπόμενον τοῖς οὕτω τὰς κράσεις λέγουσι γίνεσθαι. παραθέσει δὲ τοιαύτῃ τὰς κράσεις ἀνάπτουσι καὶ οἱ τὰς ὁμοιομερείας ὕλην εἶναι τῶν γινομένων λέγοντες. Ἐπίκουρος δὲ φεύγειν βουλόμενος τὸ ὑπὸ Δημοκρίτου ῥηθὲν ἕπεσθαι [βούλεται] τοῖς παραθέσει τῶν κιρναμένων τὴν κρᾶσιν γίνεσθαι λέγουσι παραθέσει μέν τινων σωμάτων καὶ αὐτὸς τὰς κράσεις γίνεσθαι λέγει, ἀλλ' οὐκ αὐτῶν τῶν μιγνυμένων σωμάτων σωζο-

---

1 οὐκ ἀτόμους Diels Apelt: οὐ κατ' ἄλλους libri 2 post σύνθεσιν fenestra 7 litt. in fine versus A fort. ⟨ἐφ'⟩ ἧς 9 αὖ τῶν Diels: αὐτῶν libri διωρισμένη . . κεχωρισμένη Ra 10 τοσῆσδε] τοιῆσδε Ra 11 ⟨τῷ⟩ μὲν scripsi: μὲν ARa: ὅτι μὲν BPS: ἐπεὶ μὲν Ideler εἶναι] ἐστιν εἶναι A²a 14 χαλεπήν τε Diels: χαλεπὴν (χαλεπὸν SP) δὲ ABSCP: χαλεπὴν Ra ἑκάστη A 15 ante ἄλλος C del. δὲ ἄλλος ἄλλῃ ABCP: ἄλλος S: ἄλλῃ ἄλλην Ra 15. 16 ἀπετράπετο] ἐράπτετο Ra 16 διαλαβεῖν] διαλαχεῖν Ra 17 ⟨καὶ⟩ τοῦ Ideler 18 παρεχομένους] παρεχόμενα BRa 19. 20 κατὰ — κιρναμένων om. PS 19 τῶν διαιρουμένων Ra τῶν ABC: καὶ Ra 24 παρακειμένων] περικειμένων Ra 25 δύνασθαι om. a 26 ὤκνησεν Schwartz: ὤκνησαν libri 27 παραθέσει δὲ τοιαύτῃ A²Ra: παράθεσιν δὲ τοιαύτην A¹BCPS κρίσεις A¹ καὶ οἱ ACPS: καὶ ὁ B: οἱ Ra 27. 28 εἶναι ὕλην Ra 28 βουλόμενος om. BCPS 29 βούλεται om. A¹: βουλῆς CP: fortasse δὲ 31 λέγει A¹: λέγων rel.

μένων ἐν τῇ διαιρέσει, ἀλλ' ἀναλυομένων εἰς τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς ἀτόμους, ἐξ ὧν ἕκαστον αὐτῶν συγκείμενόν πως τὸ μὲν οἶνος ἦν, τὸ δὲ ὕδωρ, τὸ δὲ μέλι, τὸ δὲ ἄλλο τι, ἔπειτα ποιᾷ τούτων τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν ἦν τὰ κιρνάμενα πρὸς ἄλληλα, συνθέσει γεννώντων τὸ κεκραμένον | σῶμα, 592 συμμιγνυμένων ⟨οὐχ⟩ ὕδατός τε καὶ οἴνου, ἀλλὰ τῶν ὑδροποιῶν ἀτόμων, ὡς ἂν εἴποι τις, ταῖς οἰνοποιοῖς, φθορᾷ τε καὶ γενέσει τινῶν τὴν κρᾶσιν γίνεσθαι λέγων· ⟨ἡ⟩ γὰρ εἰς τὰ στοιχεῖα ἀνάλυσις ἑκάστου καὶ ἡ ἐκ τῶν στοιχείων σύνθεσις αὐτῶν ⟨τὸ μὲν γένεσις⟩, τὸ δὲ φθορά. τούτων μὲν οὖν οὔτε οἱ τὴν παράθεσιν αἰτιώμενοι τῆς κράσεως οὔθ' οἱ τὴν εἰς τὰ στοιχεῖα ἀνάλυσιν τὴν περὶ τῆς κράσεως σώζουσι πρόληψιν, εἴ γε ἡ μὲν κρᾶσις εἶναι δοκεῖ ἐν ἑνώσει τῶν κεκραμένων, ὡς μηδὲν μόριον τοῦ κράματος ἄμικτον εἶναί τινος τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν τὸ κεκραμένον, οὔτε δὲ ἡ παράθεσις ἕνωσις, οὔτε ἡ φθορά τε καὶ ἀναστοιχείωσις μῖξίς ἐστι· ἡ γὰρ μῖξις σωζομένων γενέσθαι δοκεῖ. οὐ γὰρ αὐτὰ μιγνύουσιν οἱ τοῦτον τὸν τρόπον τὴν κρᾶσιν γίνεσθαι λέγοντες, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐστι ταῦτα ἐκεῖνα μιγνύουσιν. εἰ δὲ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων οἷόν τε καὶ ὕδωρ καὶ οἶνον γενέσθαι τῇ ποιᾷ συνθέσει τε καὶ περιπλοκῇ τῆς τῶν γινομένων ἐξ αὐτῶν διαφορᾶς γεννωμένης, οὐδ' ὅλως ἂν ἔτι κρᾶσις τούτων γίνοιτο τῷ τῇ ἀναστοιχειώσει φθείρεσθαι ταῦτα, καθ' ἃ ἡ κρᾶσις τῶν κιρναμένων γίνεται. γίνεται μὲν γὰρ ἡ κρᾶσις δια|φερόντων τινῶν κατὰ ποιότητα, ἀναιρεῖται δὲ ἡ κατὰ 593 τοῦτο διαφορὰ τοῖς ἔχουσιν αὐτὴν ἐν τῇ τῶν αὐτῶν ποιᾷ συνθέσει τῆς συνθέσεως αὐτῶν ἀναιρεθείσης. † ὃ ἴσως δὲ καὶ τοῖς ἐξ ἐπιπέδων γεννῶσι τὰ σώματα ἡ κρᾶσις γίνεται κατὰ ἀναστοιχείωσίν τινα. εἰ μὲν οὖν ἦν ἔχουσά τι ἧδε ἡ περὶ τῶν ἀρχῶν δόξα εὔλογον, ἴσως ἐπὶ πλέον ἔδει τὴν ἐξέτασιν ποιεῖσθαι τῆς τοῦτον τὸν τρόπον γίνεσθαι λεγομένης κράσεως. ἐλεγχομένης δὲ ἐκείνης περιττὸν τὸ ζητεῖν ἔτι, εἰ κατὰ παράθεσιν μερῶν ἢ μῖξιν ἀτόμων ἢ ἐπιπέδων ἢ ἀμερῶν τινων σωμάτων ἡ κρᾶσις γίνεται. διὸ περὶ μὲν τῆς τῶν τοιαύταις ἀρχαῖς χρωμένων διαφωνίας τε πρὸς ἀλλήλους καὶ δόξης περὶ κράσεως οὐδὲν δεῖ μηκύνειν τὸν λόγον. οὐ γὰρ ἐπίδειξις ἡμῖν ἱστορίας καὶ πολλῆς γνώσεως τὸ προκείμενον, ἀλλ' ἐξέτασίς τε καὶ ζήτησις τοῦ, πῶς ἄν τις λέγων γίνεσθαι τὰς κράσεις τῶν σωμάτων συμφώνως λέγοι ταῖς περὶ αὐτῶν αἰσθήσεσί τε καὶ κοιναῖς προσλήψεσι.

---

1 εἰς] εἰ a: ἐς R 3 ἔπειτα ποιᾷ Usener, *cf. Epicurea p. 207,13*: ἐπὶ τὰ ποιὰ libri 4 σῶμα ⟨οὐ⟩ Ideler 5 συμμιγνυμένων ⟨οὐχ⟩ Usener τε s. v. A 6 φθορᾷ τε Usener: φθοραῖς libri 7 ἡ add. Usener ἀνάλυσις Usener: ἀναλύσεις libri ἡ] ἐστιν Ideler 8 τὸ μὲν γένεσις add. Usener τὸ del. Ideler φθορά Usener: φθεῖρα ACRa: φθεῖραι BP: φθεῖρας S 9 οὔθ' οἱ Ideler: οὗτοι libri 10 ἀνάλυσιν Ideler: ἀνά libri εἴ γε] εἴτε Ra 11 κράμματος Ra 12 δὲ scripsi: δὴ libri 13 ἕνωσις a ἐστι] ἔτι ARa 15 ἐκεῖνα om. Ideler 16 pr. καὶ om. Ideler 17 ποιὰ a διαφορᾶς] διαφθορᾶς Ra 18 γεννωμένης] γενομένης Ideler 19 pr. γίνεται om. B 22 ὃ ἴσως] ὁμοίως Diels bene: ἴσως Ideler 26 ἐκείνης] ης periit in A 28 περὶ] παρὰ BCPS μὲν οὖν τῆς Ra 29 fortasse δόξης ⟨τῆς⟩ μηκύνειν] μηνύειν a τὸν] τὸ AB 30 πολλῆς SRa: πολλῶν ABCP 31 λέγων] λέγειν Ra κράσεις] σεις evanuit in A 32 κοιναῖς om. Ra

III Μετέλθωμεν δὲ ἐπὶ τοὺς κοινῶς ἡνῶσθαι τὴν ὕλην λέγοντας καὶ μίαν πᾶσι τοῖς γινομένοις καὶ τὴν αὐτὴν ὑποθέντας, ὧν καὶ αὐτῶν παραιτησάμενοι τὰς ἐπιπολαιότερόν τε καὶ προχειρότερον εἰρημένας τὰς μάλιστα δοκούσας ἔχεσθαί τινος λόγου αὐτὰς ἐξετάσωμεν προχειρισάμενοι. τῶν δὴ ἡνῶσθαι τὴν ὕλην λεγόντων δοκοῦσι μάλιστά τε καὶ περὶ κράσεως οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς περὶ κράσεως διαλαμβάνειν. οὔσης δὲ καὶ ἐν τούτοις πολυφωνίας (ἄλλοι γὰρ ἄλλως αὐτῶν τὰς κράσεις γίνεσθαι λέγουσιν), ἡ μάλιστα δοκοῦσα δόξα εὐδοκιμεῖν παρ' αὐτοῖς περὶ κράσεώς ἐστιν ἡ ὑπὸ Χρυσίππου λεγομένη. τῶν γὰρ μετ' αὐτὸν οἱ μὲν Χρυσίππῳ συμφέρονται, οἱ δέ τινες αὐτῶν τῆς Ἀριστοτέλους δόξης ὕστερον ἀκοῦσαι δυνηθέντες πολλὰ τῶν εἰρημένων ὑπ' ἐκείνου περὶ κράσεως καὶ αὐτοὶ λέγουσιν· ὧν εἷς ἐστι καὶ Σωσιγένης, ἑταῖρος | Ἀντιπάτρου. 594 οἷς οὐ δυνάμενοι πάντῃ συμφέρεσθαι διὰ τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις διαφωνίαν ἐν πολλοῖς αὐτοῖς λέγοντες εὑρίσκονται μαχόμενα. ἔστι δὲ ἡ Χρυσίππου δόξα περὶ κράσεως ἥδε· ἡνῶσθαι μὲν ὑποτίθεται τὴν σύμπασαν οὐσίαν, πνεύματός τινος διὰ πάσης αὐτῆς διήκοντος, ὑφ' οὗ συνέχεταί τε καὶ συμμένει καὶ σύμπαθές ἐστιν αὐτῷ τὸ πᾶν, τῶν δὲ μιγνυμένων ἐν αὐτῇ σωμάτων τὰς μὲν παραθέσει μίξεις γίνεσθαι λέγει, δύο τινῶν ἢ καὶ πλειόνων οὐσιῶν εἰς ταὐτὸν συντεθειμένων καὶ παρατιθεμένων ἀλλήλαις, ὥς φησιν, καθ' ἁρμήν, σωζού|σης ἑκάστης 595 αὐτῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ παραθέσει κατὰ τὴν περιγραφὴν τὴν οἰκείαν οὐσίαν τε καὶ ποιότητα, ὡς ἐπὶ κυάμων φέρε εἰπεῖν καὶ πυρῶν ἐν τῇ παρ' ἀλλήλους θέσει γίνεται, τὰς δέ τινας συγχύσει δι' ὅλων τῶν τε οὐσιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ποιοτήτων συμφθειρομένων ἀλλήλαις, ὡς γίνεσθαί φησιν ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων κατὰ σύμφθαρσιν τῶν μιγνυμένων, ἄλλου τινὸς ἐξ αὐτῶν γεννωμένου σώματος· τὰς δέ τινας γίνεσθαι μίξεις λέγει δι' ὅλων τινῶν οὐσιῶν τε καὶ τῶν τούτων ποιοτήτων ἀντιπαρεκτεινομένων ἀλλήλαις μετὰ τοῦ τὰς ἐξ ἀρχῆς οὐσίας τε καὶ ποιότητας σώζειν ἐν τῇ μίξει τῇ τοιᾷδε, ἥντινα τῶν μίξεων κρᾶσιν ἰδίως εἶναι λέγει. τὴν γὰρ δύο ἢ καὶ πλειόνων τινῶν σωμάτων ὅλων δι' ὅλων ἀντιπαρέκτασιν ἀλλήλοις οὕτως, ὡς σώζειν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῇ μίξει τῇ τοιαύτῃ τήν τε οἰκείαν οὐσίαν καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ποιότητας, λέγει κρᾶσιν εἶναι μόνην τῶν μίξεων. εἶναι γὰρ ἴδιον τῶν κεκραμένων τὸ δύνασθαι χωρίζεσθαι πάλιν ἀπ' ἀλλή-

---

2 ὑποθέντας Ideler: ὑποθέτας ABRC?S?a: ὑποθέσεως P 3 ἐπὶ πολαιότερον a προκειρότερον Ra 4 αὐτὰς] δόξας Diels 5 περὶ κράσεως] fortasse πρὸ πάντων 6 περὶ κράσεως del. Ideler 9 αὐτὸν] αὐτῶν a 11 ἐκείνου] κείνου ex corr. ut videtur A εἷς A: εἰς P 14 μαχόμενα] μαχόμενοι R(?)a, cf. Ind. s. v. Neutrum 16 οὗ s. v. A συνέχεται] συνάγεται Ra 16. 17 τὸ πᾶν, τῶν Apelt: τὸ πάντων A¹Ra: τῶν πάντων A²BCPS 17 παραθέσει μίξεις Ideler: παραθέσεις μίξει libri 18 ταὐτὸν] ταυτὸ Ra 19 ἁρμήν scripsi, cf. p. 219, 3: ὁρμὴν ABCPS: ὁρμῆς Ra 20 περιγραφὴν Ra: περιγραμμὴν rel. 21 φέρε corr. ex φέρειν A 22 γίνεται scripsi: γίνεσθαι libri (θέσει· γίνεσθαι τὰς Apelt) συγχύσει Ideler: συγχύσεις ABCRSa: συγχύσεως P 23 τῶν om. Ra 26 τοιούτων A¹ 28 τοιάδε a δύο] διὸ a 30 τε s. v. A 31 λέγειν A¹ 32 τὸ] τῷ a

λων, ὃ μόνως γίνεται τῷ σώζειν ἐν τῇ μίξει τὰ κεκραμένα τὰς αὑτῶν φύσεις. τὸ δὲ ταύτας τὰς διαφορὰς εἶναι τῆς μίξεως πειρᾶται πιστοῦσθαι διὰ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, μάλιστα δὲ κριτήρια τῆς ἀληθείας φησὶν ἡμᾶς παρὰ τῆς φύσεως λαβόντας. ἄλλην γοῦν φαντασίαν ἔχειν ἡμᾶς τῶν καθ' ἁρμὴν συγκειμένων, καὶ ἄλλην τῶν συγκεχυμένων τε καὶ συνεφθαρμένων, καὶ ἄλλην τῶν κεκραμένων τε καὶ ἀλλήλοις δι' ὅλων ἀντιπαρεκτεινομένων οὕτως, ὡς σώζειν ἕκαστον αὐτῶν τὴν οἰκείαν φύσιν. ἣν διαφορὰν φαντασιῶν οὐκ ἂν εἴχομεν, εἰ πάντα τὰ ὁπωσοῦν μιγνύμενα παρέκειτο ἀλλήλοις καθ' ἁρμήν. τὴν δὲ τοιαύτην ἀντιπαρέκτασιν τῶν κιρναμένων ὑπολαμβάνει γίνεσθαι χωρούντων δι' ἀλλήλων τῶν κιρναμένων σωμάτων, ὡς μηδὲν μόριον ἐν αὐτοῖς εἶναι μὴ μετέχον πάντων τῶν ἐν τῷ τοιούτῳ κεκραμένῳ μίγματι. οὐκέτι γὰρ ἄν, εἰ μὴ τοῦτο εἴη, κρᾶσιν, ἀλλὰ παράθεσιν τὸ γινόμενον εἶναι.

IV Τοῦ δὲ τοῦτο οἴεσθαι γίνεσθαι πίστεις φέρουσιν οἱ προϊστάμενοι τῆσδε τῆς δόξης τό τε πολλὰ τῶν σωμάτων σώζειν τὰς ἑαυτῶν ποιότητας ἐπί τ' ἐλαττόνων ἐναργῶν ὄγκων καὶ ἐπὶ μειζόνων ὄντα (ὡς ὁρᾶν ἔστιν ἐπὶ τοῦ λιβανωτοῦ, ὃς ἐν τῷ θυμιᾶσθαι λεπτυνόμενος ἐπὶ πλεῖστον τὴν | αὑτοῦ φυλάσσει ποιότητα), ἔτι τε τὸ πολλὰ εἶναι, ἃ καθ' 596 ἑαυτὰ μὴ οἷά τε ὄντα ἐπί τι ἐλθεῖν μέγεθος ὑπ' ἄλλων βοηθούμενα ἐπ' αὐτὸ πρόεισι. τὸν γοῦν χρυσὸν ὑπό τινων μιγνυμένων φαρμάκων ἐπὶ πλεῖστον χεῖσθαί τε καὶ λεπτύνεσθαι, ἐφ' ὅσον καθ' αὑτὸν ἐλαυνόμενος οὐκ ἐδύνατο. καὶ ἡμεῖς δέ, ἃ καθ' αὑτοὺς ὄντες οὐκ ἐσμεν οἷοί τε ἐνεργεῖν, σὺν ἄλλοις ἐνεργοῦμεν. τούς τε γὰρ ποταμοὺς διαβαίνομεν ἀλλήλων ἐφαπτόμενοι, οὓς οὐχ οἷοί τέ ἐσμεν διαβαίνειν καθ' αὑτούς. καὶ βάρη τινὰ φέρομεν μετ' ἄλλων, ὧν τὸ ἐπιβάλλον ἡμῖν μέρος μόνοι γενόμενοι φέρειν οὐ δυνάμεθα. καὶ ἄμπελοι δὲ καθ' αὑτὰς ἵστασθαι μὴ δυνάμεναι ἀνίστανται ἀλλήλαις ἐμπλεκόμεναι. ὧν οὕτως ἐχόντων οὐδέν φασι θαυμαστὸν τὸ καὶ σώματά τινα βοηθούμενα ὑπ' ἀλλήλων οὕτως ἀλλήλοις ἑνοῦσθαι δι' ὅλων, ὡς αὐτὰ σωζόμενα μετὰ τῶν οἰκείων ποιοτήτων ἀντιπαρεκτείνεσθαι ἀλλήλοις δι' ὅλων ὅλα, κἂν ᾖ τινα ἐλάττω τὸν ὄγκον καὶ μὴ δυνάμενα καθ' αὑτὰ ἐπὶ τοσοῦτον χεῖσθαί τε καὶ σώζειν τὰς οἰκείας ποιότητας. οὕτω γὰρ καὶ τὸν κύαθον τοῦ οἴνου κιρνᾶσθαι τῷ ὕδατι τῷ πολλῷ βοηθούμενον ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἔκτασιν. τοῦ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχειν ὡς ἐναργέσι χρῶνται μαρτυρίοις τῷ τε τὴν ψυχὴν ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχουσαν, ὥσπερ καὶ τὸ δεχόμενον αὐτὴν σῶμα, δι' ὅλου τοῦ σώματος διήκειν ἐν τῇ μίξει τῇ πρὸς αὐτὸ σώζουσαν τὴν οἰκείαν οὐσίαν (οὐδὲν γὰρ ψυχῆς ἄμοιρον τοῦ τὴν ψυχὴν ἔχοντος σώματος), ὁμοίως δὲ ἔχειν καὶ τὴν τῶν φυτῶν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἕξιν ἐν τοῖς συνεχομένοις

---

1 γίνεται A²: γίνεσθαι BA¹CPS: γίνεσθαι τάττεται Ra   τῷ A²Ra: τὸ A¹BPS   2 τὰς om. Ra   4 λαβόντας] fortasse λαβεῖν ταύτας   τῶν om. Ra   5 ἁρμὴν scripsi: ὁρμὴν libri   6 ἀλλήλοις Apelt: ἀλλήλους libri   9 ἁρμήν scripsi: ὁρμήν libri   11 τῷ] αὐτῷ Ra   κεκραμένῳ om. Ra   18 τε] δὲ Ideler   19 τὸν SR Ideler: τὸ ABCPa   24 γενόμενοι] γινόμενοι Ideler   25 δὲ om. Ra   26 ἀλλήλαις om. R? Ideler   33 τοῦθ'] τόσοθ Ra   35 αὐτὸ] αὐτὴν Ideler   οὐσίαν] φύσιν Ideler

ὑπὸ ⟨τῆς⟩ ἕξεως. ἀλλὰ καὶ τὸ πῦρ ὅλον δι' ὅλου χωρεῖν τοῦ σιδήρου λέγουσι, σῴζοντος αὐτῶν ἑκατέρου τὴν οἰκείαν οὐσίαν. καὶ τῶν στοιχείων δέ φασι τῶν τεσσάρων τὰ δύο, τό τε πῦρ καὶ τὸν ἀέρα, λεπτομερῆ τε καὶ κοῦφα καὶ εὔτονα ὄντα, διὰ τῶν δύο, γῆς τε καὶ ὕδατος, παχυμερῶν καὶ βαρέων καὶ ἀτόνων ὄντων διαπεφοιτηκέναι ὅλα δι' ὅλων, σῴζοντα τὴν οἰκείαν φύσιν καὶ συνέχειαν αὐτά τε καὶ ἐκεῖνα. δηλητήριά τε τὰ φθείροντα καὶ τὰς ὀσμάς, ὅσαι τοιαῦται, ἡγοῦνται κιρνᾶσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν πάσχουσιν, ὅλα δι' ὅλων παρατιθέμενα. καὶ τὸ φῶς δὲ τῷ ἀέρι ὁ Χρύσιππος κιρνᾶσθαι | λέγει. καὶ αὕτη μὲν ἡ περὶ κράσεως δόξα Χρυσίππου 597 τε καὶ τῶν κατ' αὐτὸν φιλοσοφούντων. Θαυμάσαι δ' ἄν τις αὐτῶν, πῶς ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις δεῖν χρῆσθαι λέγοντες πρὸς τὰς τῶν τιθεμένων ἀποδείξεις, ὡς οὔσαις φυσικοῖς τῆς ἀληθείας κριτηρίοις, οὐ πάσαις μᾶλλον ἢ ταύταις χρῶνται πρὸς τὰς θέσεις τῶν οἰκείων δογμάτων. τὰ γοῦν περὶ κράσεως ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα οὐ μόνον οὐ προσχρῆται ταῖς φυσικαῖς ἐννοίαις, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον ὅσον ἀποδεῖ. τό τε γὰρ σῶμα διὰ σώματος χωρεῖν ὅλον ὅλῳ παρεκτεινόμενον οὐ μόνον ⟨οὐ⟩ προσπίπτει κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον εἶναι προείληπται. φυσικὴ γὰρ ἔννοια τὸ τὸ πλῆρες μηκέτ' ἐν αὑτῷ δύνασθαι δέχεσθαί τι. μὴ γὰρ ἔτι πλῆρες εἶναι δύνασθαι τὸ χώραν ἔχον ἐν αὑτῷ δεκτικὴν ὁμοίου τινός, † ὤφθησαν ἔχειν δεῖ ἣν φυσικήν τε καὶ κοινὴν πρόληψιν ἤδη δοκεῖ τισιν εὔλογον, εἶναί τι τῶν σωμάτων δεκτικόν, ὃ καλοῦμεν τόπον. πῶς γὰρ ἄν τις μὴ φωνὰς κενὰς βουλόμενος λέγειν ἐπινοῆσαι σῶμά τι πλῆρες αὑτοῦ καὶ μηδὲν ἔχον ἐν αὑτῷ κενὸν διάστημα, δεχόμενον ἐν αὑτῷ ἄλλο σῶμα ὁμοίως πλῆρες αὑτοῦ; εἰ μὲν γὰρ διὰ πόρων τινῶν χωρεῖν αὐτὰ δι' ἀλλήλων λέγει, οὐ κενοὺς ἐρεῖ τοὺς πόρους τοὺς δεχομένους τὸ σῶμα; ἀλλ' οὕτω ἐν τῷ σώματι κενά. εἰ δὲ πλήρεις ἄλλου τινὸς σώματος, εἰ μὲν ὑπεξιόντος τούτου καὶ παραχωροῦντος τῆς χώρας τῷ ἐπεισκρινομένῳ σώματι, οὐδ' οὕτως ἔσται τὸ σῶμα, καθὸ σῶμα, δεχόμενόν τι σῶμα ἐν αὑτῷ, εἴ γε ὑποχωρεῖ θάτερον θατέρῳ, εἰ δὲ ὑπομένοντος, πῶς οἷόν τε τοὺς πεπληρωμένους πόρους σώματος ἐν αὑτοῖς ἄλλο τι δέχεσθαι σῶμα; καὶ γὰρ διὰ τῆς αἰσθήσεως γνώριμον, ὅτι μηδὲ τὰ λεπτότατα τοῦ σώματος ἀγγεῖα πεπληρωμένα οἷά τέ ἐστι δέξασθαι σῶμα ἐν αὑτοῖς τῷ κεκωλῦσθαι καὶ ἐπιπεφράχθαι τὰς τῆς μεταστάσεως | αὐτῶν ὁδούς. ἔτι δ' εἰ διὰ πεπλη- 598 ρωμένων τῶν πόρων ἡ πάροδος τοῖς σώμασι, περιττόν ἐστι τὸ πόρους εἰ-

---

1 τῆς add. Ideler R? 5 ἀτόνων Ra: τόνων (α suprascr.) A: τόνων BCPS 6. 7 φθείροντα] φάρμακα Ideler 12. 13 οὐ πάσαις μᾶλλον ἢ ταύταις scripsi: οὔσαις μᾶλλον ἢ ταύταις ABCPS: μᾶλλον ἢ τούταις R: μᾶλλον ἢ τούτοις a 15 ἀποδεῖ Apelt: ἅπαν δεῖ libri 16 οὐ add. Apelt 17 φυσικῇ ABPa τὸ] τῷ Ra: om. PS 19. 20 ὤφθησαν—ἣν] σαφήνειαν ἔχει, δι' ἣν Diels: ὀφθαλμοῖς ἔστιν ἰδεῖν. ἣν Ideler: ὤφθησαν ἔχειν. δι' ἣν Apelt 20 δοκεῖν BCPS 21 τι Apelt: τὸ libri δε|χόμενον ἐν αὑτῷ ἄλλο σῶμα|κτικὸν R ὃ scripsi: ὃν libri 24. 25 λέγει] ἔχει Ra: ἐρεῖ Apelt 25 οὐ scripsi: ἢ libri ἀλλ' οὕτω scripsi: ἀλλὰ τὰ (τῶ S) libri: ἢ ἄλλα τινὰ Ideler 26 πλήρεις Apelt: πλῆρες libri 28. 29 εἴ γε Apelt: εἴτε libri 31 λεπτότατα τοῦ] λεπτοτάτου R²a 33 μετὰ στάσεως A ἔτι δ' εἰ Apelt: ὅτι δεῖ libri 34 ἔτι A

ναι λέγειν. δέχοιντο γὰρ ἂν ἄλλα σώματα καὶ χωρὶς τῶν πόρων. καθόλου γὰρ ἡ διὰ τῶν πόρων πάροδος οὐ κρᾶσίς ἐστιν, οἵαν ἀξιοῦσιν, ἀλλὰ παράθεσις, ὡς αὐτοὶ λέγουσι κατὰ ἁρμήν, εἰ μή τις πᾶν τὸ σῶμα πόρους ποιοίη. οὕτως γὰρ μόνως ἔσται τὸ διὰ τῶν πόρων διερχόμενον διὰ παντὸς ἐρχόμενον τοῦ σώματος, εἰ πᾶν εἴη πόρος· ἀλλὰ μὴν ἄτοπον τοῦτο. τινὸς γὰρ ὁ πόρος (καὶ ἄλλο τὸ ἔχον καὶ τὸ ἐχόμενον), εἴ γε ὁ πόρος διάστημά τί ἐστι κενὸν τοῦ ἔχοντος τοὺς πόρους σώματος. ὥστ' εἰ πᾶν εἴη * * *, οὕτως δ' ἂν οὐκ ἂν εἴη τι· μὴ ὂν δ' οὔτ' ἂν κιρνῷτο ἔτι οὔτ' ἂν πόρους
VI ⟨ἔχοι⟩. Εἰ δ' οὕτω μὲν οὔ φασι τὰ σώματα ἄλληλα δέχεσθαι, καθὸ δὲ μεστά ἐστι αὐτά, χωρεῖν δι' ἀλλήλων αὐτά φασιν, πρῶτον μὲν ἐπιζητήσαι τις, τί δήποτε οὐ τὸ τυχὸν σῶμα τὸ τυχὸν πάντη συναυξητικὸν τοῦ ὁμοίου. τὰ γὰρ ποσὰ [τὰ] κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύνθεσιν τὴν τοιαύτην τὸ ἐξ αὐτῶν μεῖζον ἑκατέρου ποιεῖ τῶν συγκειμένων. γραμμαί τε γὰρ κατὰ σημεῖον ἀλλήλαις συντεθεῖσαι τὸ μῆκος αὔξουσιν (οὕτως γὰρ συντιθέμεναι ἐξ ἀνάγκης ἕξουσί τι παρὰ τὴν ἁφήν), ἐπίπεδά τε τὸ αὐτὸ ποιεῖ. ἂν κατὰ τὴν γραμμὴν συντεθῇ, τὸ σῶμα. τὸ τριχῇ τε καὶ πάντῃ διεστάναι, καθ' ὃ ἐὰν ἄλλῳ ὁμοίως αὐτῷ διεστῶτι συντεθῇ, ἐξ ἀνάγκης συναύξει τοῦτο. εἰ δὴ τοῦτο μὲν οἰκεῖον τοῖς σώμασιν καὶ ἴδιον αὐτῶν, οἱ δὲ λέγοντες σῶμά τι διὰ σώματος χωρεῖν καὶ ἔλαττόν ποτε καὶ ἴσον τὸ ἐξ ἀμφοῖν ποιεῖν ἀναιροῦσι τοῦτο, ἀναιροῖεν | ἂν τὴν τοῦ σώματος φύσιν. 599
συναναιρεῖται γὰρ ἀναιρουμένῳ τῷ ἰδίῳ τινὸς τὸ πρᾶγμα, οὗ ἦν ἴδιον τὸ ἀναιρούμενον. συμβήσεται δὲ κατ' αὐτοὺς καὶ κενὸν γίνεσθαι τὸν κατεχόμενον τέως τόπον ὑπὸ τοῦ οὕτως ἔν τινι γινομένου σώματος, ὡς μηδένα προσεπιλαμβάνειν ἄλλον τόπον τὸ σῶμα, ἐν ᾧ τοῦτο γίνεται, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῷ καὶ πρὸ τῆς τούτου μίξεως ὑπ' ἐκείνου πεπληρωμένῳ. ὁ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος τόπος ἔσται κενὸς τῶν δύο σωμάτων εἰς τὸν θατέρου χωρησάντων τόπον. τί γὰρ ἔσται τὸ ἐξ ἀνάγκης γινόμενον ἐν τῷ τοῦ εἰς τὸ σῶμα μεταστάντος τόπῳ; ὅσα δ' αὖ πάλιν ἐν τῇ πρὸς ἄλληλα μίξει τῶν κιρνᾶσθαι λεγομένων αὔξεται, αὐτόθεν ἤδη προσπίπτει τὸ μὴ τὸ σῶμα εἶναι τὸ σῶμα δεδεγμένον ἐν αὐτῷ, εἴ γε ἄλλην τινὰ χώραν προσείληφε καὶ οὐκ ἠρκέσθη τῇ χώρᾳ τῇ τοῦ λεγομένου αὐτὸ ἐν αὐτῷ δέχεσθαι σώματος. ὅτι δὲ μὴ σῶμά ἐστι τὸ δεύτερον ἐν αὐτῷ τὸ πρῶτον δεχόμενον τὸ σῶμα, δηλοῖ καὶ ἡ γενομένη διαίρεσις ὑπ' ἀλλήλων τῶν

2 οἵαν A²R: οἷαν A¹: οἳ BCPS 3 ἁρμὴν ABCS: ἀρμὴν PR: ἀρχὴν a: ὁρμὴν Ideler 4 ποιοίη] ποιήσῃ Ra ἔσται om. Ideler 7 τοὺς corr. ex τοῦ A πόρους τοῦ σώματος Ra fortasse ὡς δ', εἰ πᾶν εἴη ⟨πόρος, διάστημα πᾶν ἂν εἴη⟩ 8 ἂν] fortasse ὂν ἔτι] ἔχοι Apelt alt. οὔτ' Schwartz (idem add. ἔχοι): δ' οὐδ' libri 10. 11 ἐπιζητήσαι τις Apelt: ἐπιζητῆσαν libri: ἐπιζητητέον Ideler 11 τί] εἰ Ra οὐ ex corr. A alt. τὸ τυχὸν om. Ideler: fortasse τοῦ τυχόντος 12 τὰ del. Schwartz 14 σημεῖον] στοιχεῖον Ra συντεθείσαις R¹ 15 ἕξουσί] ἕξ in lit. A: προέξουσι Diels fortasse τι ⟨πλέον⟩ παρὰ 16 fortasse τὸ ⟨δὲ⟩ σῶμα τῷ 17 καθ' ὃ] fortasse καὶ αὐτό, συντεθῇ (corr. ex συντεθεῖ) ARa: συντεθεῖ BCPS 20 ἀναιροῦσι AB (σι add. B²) CPS: ἀναιρεῖ Ra: ἀναιροῖεν Apelt 21 ante τινος fenestra 8 litt. R 22 τὸν corr. ex τὸ AR: τὸν a: τὸ BCPS 26 κενὸς ἔσται Ra 29. 30 μὴ τὸ] fortasse μηδὲ 30 δεδεγμένου a 31 οὐ ἠρκέσθαι a 32 fortasse δεύτερον ⟨τὸ⟩ ἐν et τὸ (33) del. 33 γενομένη] γινομένη Ra

κιρναμένων σωμάτων. τὰ γὰρ διαιροῦντα διΐστανται· διαιρούμενα δὲ χώραν ἑαυτοῖς παρασκευάζει, ὡς μὴ δυνάμενα διὰ συνεχοῦς καὶ ἀδιαιρέτου τοῦ ὑποκειμένου σώματος εἰς τὸ † προσελθεῖν. καθόλου δὲ εἰ ἔδει μὲν τὸ δεχόμενον σῶμα ἐν αὑτῷ ἄλλο σῶμα †, μηδέν τι μεῖζον γίνεσθαι· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δέξασθαι ἐν αὑτῷ τι. ἐπὶ μηδενός τινος σωμάτος ἡ μῖξις τῶν σωμάτων ἴσον τηρεῖ τὸν ὄγκον ἑνὶ τῶν μιγνυμένων. ἐφ' ὧν γὰρ ἴσον δοκεῖ μένειν, ἐπ' ἐκείνων οὐ σώματων μῖξίς ἐστι, ἀλλ' ἢ εἶδός ἐστι καὶ ὕλη τὰ λαμβανόμενα, ὡς ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἢ σῶμα καὶ πάθος, ὡς ὁ σίδηρος καὶ ἡ θερμότης, ἢ μεταβολή τινος γίνεται οἷον ἔς τι ἄλλο, ὡς ἐπὶ τῆς τέφρας. οὔτε δὲ τὰ πάθη οὔτε τὰ εἴδη σώματα, † οὐδ' ἂν ἄλλο σῶμα ἐν αὑτῷ δέχοιτο. καὶ γὰρ εἰ οἷά τε εἴη τὰ σώματα ἄλληλα δέχεσθαι, οὐδ' ἂν τῆς ἀντιπεριστάσεως ἔτι δέοι πρὸς τὴν κίνησιν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δὴ χωρὶς κινήσεως σῶμα δίεισι διὰ σώματος. πρὸς δὲ τούτοις, πῶς οὐκ ἄλογον καὶ τὸ λέγειν ἓν βραχύτατον σῶμα παρισοῦσθαί τε καὶ παρεκτείνεσθαι τῷ | μεγίστῳ, ὡς τὸν κύαθον τοῦ οἴνου πολλοῖς ὕδατος 600 μέτροις ἴσον γινόμενον κατὰ μέγεθος αὐτῷ; πῶς δ' οὐκ ἄτοπον τὸ πειρᾶσθαι κατασκευάζειν διὰ τοῦ τὸν λιβανωτὸν καὶ τὰ ἄλλα τὰ θυμιώμενα ἐν τῇ θυμιάσει ἐπὶ πλεῖον ὁρᾶσθαι χεόμενα; ὁ μὲν γὰρ λιβανωτὸς καὶ τὰ ὁμοίως τούτῳ θυμιώμενα καὶ εἰς ἄλλο τι σῶμα μεταβάλλοντα λεπτότερον, οὕτως τὴν ἐπὶ πλέον δέχεται χύσιν, τὰ δὲ κιρνάμενά τε καὶ μιγνύμενα καὶ κατ' αὐτοὺς σώζοντα τὴν οἰκείαν φύσιν κιρνᾶται, ὡς καὶ χωρισθῆναι δύνασθαι πάλιν. ὥστε οὐδὲν αὐτοῖς εἰς παραμυθίαν τῶν ἑπομένων ἀτόπων
VII τοῖς κενῶς λεγομένοις ἡ τούτων συντελεῖ παράθεσις. Τό τε οὖν σῶμα διὰ σώματος χωρεῖν, ᾧ χρῶνται πρὸς τὴν τῆς κράσεως ἀπόδοσιν, ψεῦδός τε καὶ παρὰ τὰς κοινὰς προλήψεις καὶ τὰ φυσικὰ κατ' αὐτοὺς τῆς ἀληθείας κριτήρια, καὶ πολὺ μᾶλλον ἔτι τούτου τοιοῦτον τὸ σώματά τινα λέγειν, δύο ἢ καὶ πλείω, δύνασθαι πάντῃ παρεκτεινόμενα αὐτοῖς καὶ μιγνύμενα δι' ὅλων αὐτά τε σώζεσθαι τὰ ἐξ ἀρχῆς μένοντα, καὶ σώζειν τὰς οἰκείας ποιότητας. τοῦτο γὰρ ἡ κρᾶσις αὐτοῖς τῆς συγχύσεως διαφέρει, ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς συγχύσεως ἕν τι τὸ ἐκ τῶν συγχεομένων γίνεται, μηδενὸς τῶν ἐν τῇ συγχύσει μήτε κατὰ τὴν οὐσίαν σωζομένου, μήτε κατὰ τὰς ποιότητας, ἐπὶ δὲ τῆς κράσεως ἑκάτερον τῶν ἐν τῷ κεκραμένῳ σωμάτων ἔτι σώζεται καὶ κατὰ τὸ ὑποκείμενον καὶ κατὰ τὰς ποιότητας, καίτοι δι' ὅλων ἀλλήλοις κεκραμένων τῶν σωμάτων. ὃ λέγουσι μὲν βουλόμενοι σώζειν τὸ δύνασθαι καὶ τὰ κεκραμένα χωρίζεσθαι πάλιν ἀλλήλων. ἀδυνάτου δ' ὄντος τοῦ λεγομένου, ἀδύνατον ἂν εἴη κατ' αὐτοὺς ἢ τὸ τὴν κρᾶσιν διὰ πάντων εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι χωρίζεσθαι τὰ κεκραμένα. εἰ μὲν γὰρ ὅλα δι' ὅλων

1 τὰ] fortasse αὐτὰ, nisi praestat ἄλληλα cf. 221,25 3 προσελθεῖν] fortasse πρόσω ἐλθεῖν εἰ del. Ideler 3.4 fortasse [εἰ] ἔδει, ⟨εἰ⟩ ἕν τι δεχ. σ. ἐν αὑτῷ ἄλλο σ. ⟨μηδὲν μεῖζον γίνεται⟩, μηδέν τι μεῖζον γίνεσθαι 5 μηδενὸς ex corr. A: fortasse μηδενὸς ⟨δέ⟩ 7 σωμάτων] σώματος Ra 9 ἔς τι Apelt: ἐστὶν libri 12 τῆς] τις Ra: τι Ideler 14 ἓν Diels: μὲν libri 16 πῶς δ' οὐκ Diels: οὕτως δ' ὂν libri τὸ corr. ex τῷ A 18 χεόμενα Diels: καιόμενα libri 19 μεταβάλλοντα] μεταβαλόντα Ra 21 alt. καὶ om. Ra 23 τό τε] τότις PCS 24 χωρεῖν] χαίρειν R[1]a 29 fortasse τούτῳ 30 τῇ] αὐτῇ Ra 34 ὃ] ἃ Ra

τὰ κεκραμένα μέμικται καὶ μὴ ἕτερον αὐτῶν ἐν τῷ μίγματι ἄμικτον θατέρου μόριον ἔχει, ἀδύνατον αὐτῶν ἑκάτερον ὑπὸ ἰδίας ἐπιφανείας περιέχεσθαι· πᾶν γὰρ μόριον αὐτῶν, τὸ ὑπὸ οἰκείας ἐπιφανείας περιεχόμενον, ἄμικτον ἔσται θατέρου. | οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν τοῦ οἴνου ἐπιφάνειαν ὕδατος 601 εἶναι, ἢ τὴν τοῦ ὕδατος οἴνου, ὥστε οὕτως οὐκ ἔσται δι' ὅλων μῖξις ἡ κρᾶσις, ἀλλ' εἶεν ἂν παράθεσιν τὴν κρᾶσιν μορίων μορίοις λέγοντες· ὃ φυλασσόμενοι ἄλλο φασὶ μῖξιν καὶ ἄλλο κρᾶσιν εἶναι. εἰ δὲ μηδὲν μόριον κατ' οἰκείαν περιγραφήν τε καὶ ἐπιφάνειαν εἴη τῶν μεμιγμένων, ἀλλ' εἴη πᾶν ὁμοιομερὲς γεγονὸς τὸ σῶμα, οὐκέτι μὲν ἂν εἴη παράθεσις, ἀλλὰ δι' ὅλων κρᾶσις· οὐ μὴν ἔτι σώζοιτο ἂν τὰ ἐξ ἀρχῆς σώματα τῶν μεμιγμένων, ἀλλ' εἴη ἂν συγκεχυμένα τε καὶ συνεφθαρμένα. εἰ δὴ ἔδει τὰ χωρισθησόμενα σώζεσθαι καὶ μὴ συγκεχύσθαι (τούτῳ γὰρ ἡ κρᾶσις κατ' αὐτοὺς τῆς συγχύσεως διαφέρει), ἀναγκαῖον δὲ τοῖς δι' ὅλων μεμιγμένοις συγκεχύσθαι, ἀδύνατον τὰ δι' ὅλων μεμιγμένα κατ' αὐτοὺς χωρίζεσθαι δύνασθαι. ἔτι δέ, εἰ ἀνάγκη μὲν τὰ κεκραμένα δι' ὅλων μεμῖχθαι, τὰ δὲ δι' ὅλων μεμιγμένα ἀδύνατον μὴ συγκεχύσθαι, τὰ δὲ συγκεχυμένα τε καὶ συνεφθαρμένα οὐχ οἷόν τε αὐτὰ σώζεσθαι, οὐδ' ἂν ἕξεις σώζοιντο αὐτῶν, εἴ γε ἕν μέν τι τὸ γεγονὸς ἐκ τῶν συγκεχυμένων τε καὶ συνεφθαρμένων. ἀνάγκη δὲ τὸ ἓν σῶμα ὑπὸ μιᾶς, ὥς φασιν, ἕξεως συνέχεσθαι, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ἂν ἀχώριστα ἀλλήλων εἴη τὰ κεκραμένα κατ' αὐτούς. εἰ δὲ κατὰ μὲν τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν ἀχώριστα ἀλλήλων ἀναγκαῖον εἶναι τὰ κεκραμένα (οὐ γὰρ δὴ οἷόν τε τὴν δι' ὅλων κρᾶσιν γενέσθαι χωρὶς συμφθάρσεως, ἀχώριστα δέ φασιν εἶναι τὰ συνεφθαρμένα), ὁρῶμεν δὲ ἐπ' ἐνίων χωριζόμενα, δῆλον ὡς οὐκ ἂν ἡ κρᾶσις γένοιτο κατὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν εἰρημένον τρόπον.

VIII Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ διαιρούντων ἄλληλα τῶν κιρναμένων ἡ κρᾶσις γίνοιτο (διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς ὑγροῖς ἡ κρᾶσις μάλιστα, ὅτι ἐστὶν εὐδιαίρετα ταῦτα καὶ ῥᾳδίως θάτερον διὰ θατέρου δίεισι διαιροῦν αὐτό, ὡς ὁρᾶται καὶ ὁ οἶνος ὁ εἰς τὸ ὕδωρ ἐπιχεόμενος, κιρνάμενος αὐτῷ), εἰ μὲν οὖν διαιροῦντα ἄλληλα ἀδιαίρετα ἀλλήλων καταλείπει τινὰ μέρη, οὐκέτ' ἂν εἴη ἐκεῖνα τὰ μέρη κεκραμένα (ἀμιγῆ γὰρ καὶ ἄμικτα ἀναγκαῖον εἶναι τὰ μὴ διῃρημένα μέρη, εἴ γε ἡ κρᾶσις καὶ ἡ κατ' αὐτὴν μῖξις | κατὰ τὴν 602 διαίρεσιν γίνεται καὶ ταύτην ὅρον ἔχει· οὕτω τε πάλιν γίγνοιτο ἂν ἡ κρᾶσις γινομένη παραθέσει, ἀλλ' οὐχ ὅλων ἀλλήλων δι' ὅλου τῶν κεκραμένων διηκόντων), εἰ δὲ μηδὲν ἀδιαίρετον ἀλλήλων ἐν τῇ κράσει καταλελοίπασιν, εἴη ἂν πάντῃ διῃρημένα καὶ οὐκ εἰς μέρη, ἀλλ' εἰς διαιρέσεις ἡ τομὴ γεγονυῖα, εἴ γε μηδὲν αὐτῶν μόριον παρὰ τὴν διαίρεσιν καταλέλειπται. καὶ

---

2 μόριον ἔχει] ἔχει μόριον R: ἔχειν μόριον a 5 ἢ R (man. rec.) a: τι rel. ὥστε Apelt: ὡς ὁ libri 6 ὃ Apelt: οἱ libri 8 περιγραφὴν Ra: περιγραμμὴν rel. τε om. a 12 τούτῳ] τοῦτο a 14 ante τὰ add. δὲ Ra: δὴ Ideler 17 ἕξ εἰς AB[1] 18 τε om. Ra 19 συνέχεσθαι Apelt: συνελέσθαι (συνελέχθαι B) libri καὶ om. Ideler 20 τὰ om. Ideler 22 οὐ γὰρ δὴ scripsi: εἰ γὰρ μὴ libri 23 ἐνίνων a 25 εἰ Ideler: ἢ libri 27 διὰ om. Ideler αὐτὸς Ra 28 ἐπικεόμενος Ra 29 διαιροῦντα CPRS: διαιροῦν τὰ ABa ἀδιαίρετα Ideler: διαιρετὰ libri 32 γίγνοιτο] φαίνοιτο Schwartz 33 γενομένη BCPS 35. 36 ἡ τομὴ γεγονυῖα ABC: ἡ τὸ μὴ γεγονυῖα PS: ἡ μὴ γεγονυῖα Ra: om. Ideler 36 παρὰ A: περὶ rel.

ἔτι εἰ ἕκαστον, εἰς ἃ διαιρεῖται ἕκαστον, ἐκ τούτων συντιθεμένων πάλιν γίνεται, εἴη ἂν τὰ οὕτως διῃρημένα ἐκ διαιρέσεων, οὐκ ἐκ μερῶν οὐδὲ ἐκ σωμάτων συγκείμενα. ἡ γὰρ διαίρεσις οὐ σῶμα, ἀλλὰ πάθος σώματος. ἕπεται δὲ τοῖς λέγουσιν ἐπ' ἄπειρον τὴν τομὴν καὶ τὸ ἢ ἀδύνατον λέγειν πάντῃ διαιρεῖσθαί τι σῶμα ἐνεργείᾳ (οὕτως δὲ καὶ μίγνυσθαι δι' ὅλων) ⟨ἢ⟩ τὸ εἰς ἄπειρα ἐνεργείᾳ διαιρεῖσθαι τὰ σώματα. εἰ μὲν γὰρ λέγουσιν ἐπ' ἄπειρον εἶναι διαιρετὰ τὰ σώματα τῷ μηδέποτε ἐπιλείπειν τὴν τομήν, ἀλλ' ἀεὶ ἐκ τῶν τεμνομένων περιλείπεσθαί τι τέμνεσθαι δυνάμενον, οὐχ οἷόν τε ἔσται σώματι παντὶ διαιρεῖσθαι ὡς μηκέτι ὑπολείπεσθαί τι ἐξ αὐτοῦ τομὴν ἀναδέξασθαι δυνάμενον. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδέποτε ἂν εἴη τὰ κιρνάμενα δι' ὅλων κεκραμένα, εἰ δὲ κίρνανται μὲν † ἀλλήλοις, καὶ παρεκτείνεται διαιροῦντα ἄλληλα * * * διῃρηκέναι, ὡς μὴ ὑπολείπεσθαί τινα αὐτῶν μέρη μὴ διῃρημένα. κατὰ γὰρ τὰ μὴ διῃρημένα οὐδέπω ἂν ἀλλήλοις εἴη κεκραμένα. εἰ δὲ λέγοιεν ἐπ' ἄπειρον εἶναι τὰ σώματα διαιρετά, τῷ εἰς ἄπειρον δύνασθαι διαιρεῖσθαι [τὸ] πᾶν διῃρημένον σῶμα, κατ' αὐτοὺς εἴη ἂν εἰς ἄπειρα ἐνεργείᾳ διῃρημένα τὰ κεκραμένα ἀλλήλοις. εἰ γὰρ πάντῃ κέκραται, πάντῃ διῄρηται. πάντῃ δὲ διῃρημένα * * * καὶ εἰ μὲν τὰ εἰς ἃ διῄρηται μεγέθη καὶ αὐτά, εἴη | ἂν ἕκαστον τῶν οὕτως μιγνυμένων ἄπειρον (τὸ γὰρ 603
ἐξ ἀπείρων μέγεθός τι καὶ διάστασιν ἐχόντων συγκείμενον ἄπειρον· γίνεται γὰρ ἑκάτερον τῶν κεκραμένων ἐξ ἀπείρων μέγεθός τι ἐχόντων, εἴ γε εἰς ἃ τέμνεταί τι καὶ συγκεῖσθαι αὐτὸ ἐκ τούτων ἀναγκαῖον, συμβαίνοιτο ⟨δ'⟩ ἂν οὕτω καὶ πλείω ἂν εἶναι σώματα ἄλλα ἄπειρα), εἰ δὲ μὴ μεγέθη τὰ ὑπολειπόμενα εἰς ἃ ἡ τομὴ τῶν πάντῃ διῃρημένων (οὐ γὰρ δὴ ἐλάχιστά τινα ἐροῦσιν εἶναι καὶ ἀδιαίρετα σώματα), εἴη ἂν αὐτοῖς τὸ μέγεθος οὐκ ἐκ μεγεθῶν συγκείμενον, ᾧ ἕπεται τὸ καὶ τῆς γραμμῆς μέρη λέγειν τὰ
IX σημεῖα. Πῶς δὲ σωζόντων ἐστὶ τὴν περὶ κράσεως κοινὴν πρόληψιν τὸ λέγειν καὶ τὴν ἕξιν τοῖς ἔχουσιν αὐτὴν μεμῖχθαι, καὶ τὴν φύσιν τοῖς φυτοῖς καὶ τὸ φῶς τῷ ἀέρι καὶ τὴν ψυχὴν τῷ σώματι, εἴ γε κιρνᾶσθαι μὲν προείληπται ⟨τὰ⟩ κατ' ἰδίαν πρὸ τῆς κράσεως ὑφεστάναι δυνάμενα; διὰ τοῦτο γοῦν καὶ αὐτοί φασι τὰ κεκραμένα χωρίζεσθαι πάλιν δύνασθαι, καὶ ταύτῃ διαφέρειν κρᾶσιν συγχύσεώς τε καὶ φθάρσεως. οὔτε ἕξις τις χωριστὴ τοῦ ἔχοντος αὐτήν, ὡς καθ' αὑτὴν εἶναι δύνασθαι, οὔτε ἡ τῶν φυτῶν φύσις χωρὶς φυτῶν ὑποσταίη ποτ' ἄν. τό τε φῶς πῶς οἷόν τε ἐπινοῆσαι κεχωρισμένον τῶν διαφανῶν σωμάτων; ἀλλ' οὐδ' ἡ ψυχὴ τοιοῦτον, ὡς οἷόν τε, εἴ γε εἶδος ἔνυλον οὐχ οἷόν τε εἶναι χωρὶς ὕλης τε καὶ σώματος. ἀλλ' οὐδὲ τὸ πῦρ τῷ σιδήρῳ, καθά φασι, μίγνυται, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς χυμοῖς

4 ἢ del. Ideler 5 ⟨ἢ⟩ τὸ scripsi: τὸ libri: τῷ Apelt 9 παντὶ] fortasse πάντῃ post τι A[1] del. τέμνεσθαι δυνάμενον 11 κίρναται B fortasse εἴ γε κίρναται μόνα, ⟨ἃ⟩ ἀλλήλοις καὶ παρεκτ. παρεκτείνονται a 12 fortasse ἄλληλα, ⟨ἀδύνατον δὲ οὕτως ἄλληλα⟩ διῃρηκέναι del. Ideler: καὶ διῃρημένα Apelt 13 post κεκρ. lacunam ind. Caninius 15 τὸ del. Schwartz 17 lacunam indicavit Ideler 21 δ' addidi 29 τὰ add. Schwartz 31 χωρὶς BCPRSa 32 δύναται Ideler 34. 35 οἷόν τε] fortasse οἴονται 35 εἶναι om. Ra 36 φασι scripsi: φησι libri

οὐδὲ τοῖς ξύλοις. ὅλως γὰρ ἄτοπον τὴν ὕλην τῷ εἴδει μίγνυσθαι λέγειν. ὕλη δὲ πυρὸς τὰ καιόμενά τε καὶ πεπυρωμένα πάντα. ἀλλ' ἡ μὲν ἄφθαρτος, ἡ δ' οὔ. διὸ καὶ μέχρι πολλοῦ σβεννύμενά τινα ταὐτὸ εἶδος τῷ ἐξ ἀρχῆς δύναται φυλάττειν, οὐ μὴν ἀμείωτα πάντῃ· καὶ γὰρ τούτων ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀναλίσκεταί τι καὶ φθείρεται. διὸ καὶ ταῦτα χρονίζοντα ἐν αὐτῷ πλέον ἀπόλλυταί τε καὶ τοῦ οἰκείου εἴδους ἐξίσταται.

X Πῶς δ' οὐκ ἄτοπον καὶ τὸ λέγειν ἡνῶσθαι τὴν σύμπασαν οὐσίαν πνεύματός τινος διὰ πάσης αὐτῆς διήκοντος, ὑφ' οὗ συνέχεταί τε καὶ συμμένει τὸ πᾶν καὶ συμπαθές ἐστιν αὑτῷ; τὴν γὰρ κυριωτάτην αἰτίαν τῆς τοῦ παντὸς ἑνώσεως οὐκ εἰδότες (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τοῦ | 604 θείου τε καὶ κυκλοφορητικοῦ καὶ αἰθερίου σώματος φύσις, ἥτις περιέχουσα πᾶσαν τὴν ἔνυλόν τε καὶ παθητὴν καὶ μεταβλητὴν οὐσίαν τῇ συνεχεῖ τε καὶ διηνεκεῖ κινήσει καὶ ἄλλοτε ἀλλοίᾳ σχέσει πρὸς αὐτὰ τὰς εἰς ἄλληλα τῶν ἐν γενέσει σωμάτων μεταβολὰς ἐν ὡρισμένῃ τάξει ποιουμένη συνέχει καὶ σῴζει τὸ πᾶν), ταύτην μήτ' ἰδόντες ἑαυτοῖς, μήτε τοῖς ἰδοῦσιν ἀκολουθῆσαι δυνηθέντες, διὰ τὸ ὑπὸ πολλῶν τινων δοξῶν προειλῆφθαι δεσμοῖς τισι καὶ ὑλικαῖς αἰτίαις καί τινι πνεύματι διὰ πάσης τῆς οὐσίας διήκοντι ἀνατιθέασιν αὐτοῦ τὴν ἕνωσιν. ἥτις δόξα, πρὸς τῷ κεχρῆσθαι τῷ ψευδεῖ σῶμά τι διὰ σώματος διήκειν, καὶ διὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐστὶ ψευδής, ἤδη ἐλέγχεται· φανερῶς γὰρ ἔνια τῶν σωμάτων οὐχ οἷά τε ἐνεργείᾳ τι ὂν ἔχειν πνεῦμα ἐν αὐτοῖς· τὸ γοῦν ὕδωρ τοσοῦτον ἀποδεῖ τοῦ ἔχειν διὰ παντὸς αὐτοῦ μεμιγμένον πνεῦμά τι, ὡς μηδ' ἂν τὸ τυχὸν ἐν αὐτῷ γένηταί ποτε, ἢ ἀποπνιγέντος ἐν αὐτῷ ζῴου τινὸς τῶν ἀναπνευστικῶν ἢ καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν τινὰ γενομένου, μηδ' ἐπ' ὀλίγον ἐν αὐτῷ δύνασθαι μένειν, ἀλλὰ παραχρῆμα μετὰ βίας ἀναφέρεσθαί τε καὶ ἐκκρίνεσθαι, κἂν ἐν βυθῷ γενόμενον τύχῃ. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, πῶς ἂν ἔτι ἀληθὲς εἴη τὸ πᾶν ἡνῶσθαί τε καὶ συνέχεσθαι, πνεύματός τινος διὰ παντὸς διήκοντος αὐτοῦ; ἔπειτα δ' εὔλογον μὲν ἦν, ὁποίαν τὴν ἀπὸ τοῦ πνεύματος συνοχὴν γινομένην ἐν πᾶσιν εἶναι τοῖς σώμασιν· οὐχ οὕτως δ' ἔχει. τῶν γὰρ σωμάτων τὰ μέν ἐστι συνεχῆ, τὰ δὲ διωρισμένα. διὸ εὐλογώτερον, ἕκαστον αὐτῶν ὑπὸ τοῦ οἰκείου εἴδους συνέχεσθαί τε καὶ ἡνῶσθαι λέγειν πρὸς ἑαυτό, καθό ἐστιν αὐτῶν ἑκάστῳ τὸ εἶναι, τὴν ⟨δὲ⟩ συμπάθειαν αὐτῶν σῴζεσθαι τὴν πρὸς ἄλληλα διά τε τὴν τῆς ὕλης κοινωνίαν καὶ τὴν τοῦ περικειμένου θείου σώματος αὐτῷ φύσιν, ἢ τὸ διὰ τοῦ πνεύματος· δεσμώτης γὰρ καὶ ὁ τόνος τοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ συνδούμενα τήν τε συνέχειαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα μέρη καὶ συνῆπται τοῖς παρακειμένοις. βιαζόμενον μὲν γὰρ ὑπό τινος τὸ πνεῦμα, διὰ

4 ἀμείωτα Ideler: ἀμείω τὰ libri 7 καὶ om. Ideler 10 αὕτη Ideler: αὐτὴ libri 13 αὐτὰ] αὐτὰς Ra γενέσει] γένεσι a Ideler 14 συνέχει RSa: συνεχεῖ ABCP 15 αὐτοὶ Diels 16 ὑλικαῖς] ὑτικαῖς BCPS: om. a 17 οὐσίαις a 18 τῷ scripsi: τὸ libri σώματι Ra 19 ψευδεῖς A[1] 20 τι ὂν] τινι Ra 22 ποτε Ideler: τότε libri 27 fortasse ⟨ἂν⟩ ἦν 28 ὁποίαν] ὁποία ἂν ⟨ᾖ⟩ Diels: ὁποιαντινοῦν (om. τὴν) Schwartz γενομένην Ideler 32 δὲ addidi alt. τὴν Apelt: τῇ libri tert. τὴν om. a 34 τὸ] τῷ Ra: fortasse del. τοῦ om. a δεσμώτης — πνεύματος om. Ra 35 συνδεόμενα Apelt 36 μὲν s. v. A

τὴν πρὸς τοῦτο εὐφυΐαν, τῷ μηδεμίαν ἀντίβασιν ἔχειν τῷ κινοῦντι δι' εὐπάθειαν δύνασθαι, ὑπὸ τῆς ἀθρόας κινήσεως ἰσχύν τινα λαμβάνει, ἀπαθὲς δὲ ὂν | κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν. ὑγρὸν δ' ἐστὶ καὶ εὐδιαίρετον, ὡς καὶ 605 τῶν ἄλλων, ἐν οἷς ἂν ᾖ τοῦτο μεμιγμένον, κατὰ τοῦτο μάλιστά τε καὶ ἀρεστὴν γίνεσθαι τὴν διαίρεσιν. διὰ τοῦτο γοῦν οἱ μὲν κενόν τι αὐτὸ ᾠήθησαν εἶναι καὶ φύσιν τινὰ ἀναφῆ, οἱ δὲ πολλὰ ἔχειν ἐν αὐτῷ κενά. καὶ γὰρ εἰ τοῦ μὴ διαπίπτειν, ἀλλὰ συμμένειν τὰ σώματα, αἴτιον τὸ συνέχον αὐτὰ πνεῦμα, τὰ διαπίπτοντα τῶν σωμάτων δῆλον ὡς οὐκ ἂν ἔχοι τὸ πνεῦμα τὸ συνδέον. πῶς δ' ἂν τὴν ἀρχὴν ἡ διαίρεσις σῴζοιτο τῶν σωμάτων, εἴ γε ἡ μὲν διαίρεσις χωρισμός ἐστι τῶν ἡνωμένων, μένει δὲ κατ' αὐτούς, πάντων ἡνωμένων ὁμοίως ἀλλήλοις, πάντα, κἂν διαιρεθῇ; πῶς δ' οὐκ ἂν πάντα φαίνοιτο τὰ παρακείμενα ἀλλήλοις καὶ ῥᾳδίως ἀλλήλων χωρίζεσθαι δυνάμενα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὁμοίως ἀλλήλοις ἡνῶσθαι λέγειν, τοῖς συνεχέσι τε οὖσι καὶ χωρὶς διαιρέσεως μὴ δυναμένοις τινὸς ἀλλήλων χωρισθῆναί ποτε; πρὸς δὲ τούτοις, εἰ τὸ πνεῦμα γεγονὸς ἐκ πυρός τε καὶ ἀέρος διὰ πάντων πεφοίτηκε τῶν σωμάτων ⟨τῷ⟩ πᾶσιν αὐτοῖς κεκρᾶσθαι καὶ ἑκάστῳ αὐτῶν ἐκ τούτου ἠρτῆσθαι τὸ εἶναι, πῶς ἂν ἔτι ἁπλοῦν τι εἴη σῶμα; πῶς δ' ἄν, εἰ ὕστερον τὸ ἔκ τινων συγκείμενον τῶν ἁπλῶν, τὸ πῦρ ἂν καὶ ὁ ἀὴρ εἴη, ἐξ ὧν μιγνυμένων τὸ πνεῦμα γίνεται, οὗ χωρὶς ἀδύνατον εἶναί τι σῶμα; εἰ γὰρ ἐξ ἐκείνων μὲν ἡ γένεσις τῷ πνεύματι, ἀδύνατον δὲ ἐκείνων εἶναί τι χωρὶς πνεύματος, οὔτ' ἂν ἐκείνων τι εἴη πρὸ τῆς τοῦ πνεύματος γενέσεως, οὔτ' ἂν τὸ πνεῦμα γίνοιτο, οὐκ ὄντων, ἐξ ὧν ἡ γένεσις αὐτῷ. πῶς δ' ἄν τις ἐν τῷ ψυχρῷ ἐνεργείᾳ τι θερμὸν εἶναι λέγοι; τίς δὲ καὶ ἡ εἰς τὸ ἐναντίον ἅμα κίνησις αὐτοῦ, καθ' ἣν συνέχει τὰ ἐν οἷς ἂν ᾖ, ὂν ὥς φασι, πνεῦμα κινούμενον ἅμα ἐξ αὐτοῦ τε καὶ εἰς αὐτό; καὶ κατὰ τί εἶδος κινήσεως γίνεται; κατ' οὐδὲν γὰρ οἷόν τ' ἐστὶ νοῆσαί τι ἅμα εἰς τὰ ἐναντία κινούμενον καθ' αὐτό.

XI Ἀλλὰ γὰρ ἐοίκασιν, ὡς εἶπον, οἱ οὕτω λέγοντες τῷ μὴ δυνηθῆναι διαλαβεῖν τῷ λόγῳ τῆς ὕλης τὸ εἶδος, καθὸ εἶδος ἕκαστόν τ' ἐστὶ τῶν ὄντων ὅ ἐστι, καὶ πρὸς τἆλλα διαφορὰν ἔχει, κατὰ τὴν ὕλην οὐδὲν ἀλλήλων | διαφέροντα, καθὸ εἶδος ἔχει, καὶ τῷ σῴζε- 606 σθαί τε καὶ μένειν ταῦτα, ἅ ἐστι, πνεύματι ὡς διὰ πάντων διήκοντι ἀνάπτειν τό τε εἶναι ἑκάστου καὶ τὸ σῴζεσθαί τε καὶ συμμένειν. αἰτιάσαιτο δ' ἄν τις εὐλόγως αὐτῶν ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος καὶ τὸ δύο ἀρχὰς τῶν πάντων λέγοντας εἶναι ὕλην τε καὶ θεόν, ὧν τὸν μὲν ποιοῦντα εἶναι

---

1 δι' scripsi: δ' libri 2 ἀπαθὲς δὲ] εὐπαθὲς Schwartz 3 δ' om. BCPS 4 μάλλιστα AB 5 ἀρεστὴν] ἀρίστην Diels τὴν s. v. A 8 ἔχοιτο Ra 11 πάντων scripsi: τῶν libri 11. 12 πάντα φαίνοιτο] fortasse ἀπεμφαίνοι τὸ 12 ἀλλήλων om. Ra: ἀλλήλοις BS 13 λέγειν del. Ideler 14 ἀλλήλοις Ideler 16 ⟨τῷ⟩ πᾶσιν Ideler 21 τοῦ om. Ra 22 ἂν τὸ] αὐτὸ a 23 ἡ om. Ra 24 τὸ] τὸν a αὐτοῦ Apelt: αὐτοῖς; οὐ libri συνέχει Ideler: συνέχειν libri ᾖ CPRSa: ἢ AB ὂν Apelt: ὧν libri 25 πνεύματος Ideler κινούμενον Apelt: κινουμένου libri τί Apelt: τι libri 26 γίνεται] λέγεται Ideler: fortasse κινεῖται 28 διαλαλεῖν Ra 29 ἔχει] ἔχειν Ideler 32 alt. τε om. a αἰτιάσαιτο] αἰτιᾶσαι a: αἰτιάσαι Ideler 33 εὐλόγως om. Ideler ἐνταῦθα] ἐνθάδε Ra 34 ποιοῦντα scripsi: ποιοῦν libri

τὴν δὲ πάσχουσαν, μεμῖχθαι τῇ ὕλῃ λέγειν τὸν θεόν, διὰ πάσης αὐτῆς διήκοντα καὶ σχηματίζοντα αὐτήν, καὶ μορφοῦντα καὶ κοσμοποιοῦντα τούτῳ τῷ τρόπῳ. εἰ γὰρ θεὸς κατ᾽ αὐτοὺς σῶμα, πνεῦμα ὢν νοερόν τε καὶ ἀίδιον, καὶ ἡ ὕλη δὲ σῶμα, πρῶτον μὲν ἔσται πάλιν διῆκον σῶμα διὰ σώματος, ἔπειτα τὸ πνεῦμα τοῦτο ἤτοι τι τῶν τεσσάρων τῶν ἁπλῶν ἔσται σωμάτων, ἃ καὶ στοιχεῖά φασιν, ἢ ἐκ τούτων σύγκριμα (ὥς που καὶ αὐτοὶ λέγουσιν· καὶ γὰρ ἀέρος καὶ πυρὸς ὑφίστανται τὴν οὐσίαν ἔχειν τὸ πνεῦμα), ἤ, ⟨εἰ⟩ ἄλλο τι εἴη, ἔσται τὸ θεῖον αὐτοῖς σῶμα πέμπτη τις οὐσία, χωρὶς ἀποδείξεώς τινος καὶ παραμυθίας λεγομένη τοῖς πρὸς τὸν μετὰ τῶν οἰκείων τιθέμενον τοῦτο ἀντιλέγουσιν ὡς λέγοντα παράδοξα. εἰ δὲ ἢ τῶν τεσσάρων τι εἴη ἢ τι ἐξ ἐκείνων σύγκριμα, ἔσται τὸ ἐκ τῆς ὕλης γεννώμενον σῶμα πρὸ τοῦ γενέσθαι πεφοιτηκὸς δι᾽ αὐτῆς καὶ τεκνοῦν ἐξ ἐκείνης ὁμοίως τοῖς ἄλλοις καὶ ἑαυτό. ἔτι τε ὕστερον ἂν ὁ θεὸς τῆς ὕλης εἴη, εἴ γε πᾶν μὲν τὸ ἔνυλον σῶμα τῆς ὕλης ὕστερον. τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἀρχῆς ὕστερον, ὁ δὲ θεὸς τοιοῦτον σῶμα· οὐ γὰρ δὴ τῇ ὕλῃ ὁ αὐτός. τοιοῦτος δὲ ὢν εἴη ἂν μέχρι φωνῆς ἀίδιος αὐτοῖς μόνης· εἰ γὰρ γέγονε (γέγονε δὲ ἐκ τῆς ὕλης), εἴτε τι τῶν ἁπλῶν ἐστι σωμάτων, εἴτε ἐκ τούτων σύγκριμα. πρὸς δὲ τούτοις ἐπιζητήσαι τις ἄν, εἰ τῶν ἐκ τῆς ὕλης γενομένων οἷόν τε δημιουργὸν λέγειν τὸν διαπεφοιτηκότα τῆς ὕλης καὶ ὄντα ἐν αὐτῇ θεόν. φέρουσι μὲν γὰρ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦδε τὸ μὴ ὁμοίως τοῖς φύσει γινομένοις γίνεσθαι τὰ κατὰ τὰς τέχνας. τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως ἀποτελέσματα οὐκ ἐπιπολῆς, ἀλλὰ δι᾽ ὅλων εἰδοποιεῖταί τε καὶ 607 διαπλάττεται, καὶ τὰ ἔνδον αὐτῶν γλαφυρώτατα πεφιλοτέχνηται, τὰ δὲ τῶν τεχνῶν διαμεμόρφωται, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδριάντων ἔχει· τὰ γὰρ ἔνδον τούτων ἀδιάπλαστα. διὰ δὴ τοῦτό φασιν τῶν μὲν γινομένων κατὰ τέχνην ἔξωθεν εἶναι καὶ κεχωρισμένον τὸ ποιοῦν, ἐπὶ δὲ τῶν γινομένων φύσει ἐν τῇ ὕλῃ εἶναι τὴν δύναμιν τὴν μορφοῦσάν τε καὶ γεννῶσαν αὐτά. ταῦτα δὲ οὐχ ὁρῶμεν τοῖς γινομένοις συνᾴδοντα. ἐπὶ γὰρ πάντων τῶν γινομένων φύσει ἔξωθέν τί ἐστι τὸ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως αὐτῶν ἔχον καὶ τῆς πρώτης ἐν τῇ ὕλῃ μεταβολῆς αἴτιον. τά τε γὰρ ἁπλᾶ σώματα τῆς τε εἰς ἄλληλα μεταβολῆς ἔξωθεν ἔχει τὴν αἰτίαν. ψῦξις γὰρ καὶ θερμότης ἡ γινομένη διὰ τὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων ἄλλοτε ἀλλοίαν πρὸς αὐτὰ σχέσιν τῆς γενέσεως αὐτοῖς καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς αἴτια. ἀλλὰ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων ἕκαστον ὑπό τινος ἔξωθεν

---

1 λέγειν Apelt: λέγει libri: λέγουσι Ideler 6 ὥς που] ὥσπερ Ra 8 εἰ add. Apelt 9 λεγομένη Apelt: λεγομένης libri τοῖς] τῆς Ra 10 λέγοντα Ideler: λέγοντι libri 12 πεφοιτηκὼς Ideler δι] τι Ra τεκνοῦν Apelt: τέκνων libri 13 ἑαυτό Apelt: ἑαυτῷ libri τε] δὲ Ideler 16 μέχρι φωνῆς ἀίδιος αὐτοῖς Schwartz: μέχρι φωνῆς αἰδοῖος αὐτοῖς A: μέχρι φωνῆσαι δ᾽ αὐτοῖς BCPS: μέχρι φωνῆσαι δύο αὐτοῖς Ra: εἰ χρὴ φωνῆσαι, δι᾽ αὐτῆς Apelt μόνοις Ideler 17 δὲ] δὴ Apelt sive del. 21 τὰ κατὰ τὰς] τὰς κατὰ Ra ἀπὸ] ὑπὸ Ideler 22 ἐπιπολῆς A: ἐπιπολλῆς BPCS: ἐπὶ πολλῆς Ra: ἐπιφανείᾳ Ideler 25 φασιν scripsi: φησάντων libri: ἔφησαν Apelt 26 ⟨εἶναι⟩ τὸ ποιοῦν Ideler 28 τῶν om. Ra 32 ἡ γινομένη] ἡγουμένη Ra ἄλλοτε om. a

ὄντος κεχωρισμένου τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἕκαστον αὐτῶν γίνεται, τὴν ἀρχήν τε τῆς γενέσεως λαμβάνει * * * καὶ τὰ κατ' αὐτῆς πηγνύμενα πάντα καὶ τὰ ἐν τοῖς μετεώροις συνιστάμενα κεχωρισμένα κεχωρισμένον ἔχει τὸ ποιοῦν. οὔτε γὰρ τὸ θερμαινόμενον καὶ διὰ τοῦτο μεταβάλλον αὐτὸ θερμαίνει· ψυχρὸν δὲ καθὸ θερμαίνεται. ἀλλὰ καὶ οἷς ἡ γέννησις ἀπὸ σπέρματος, ἔξωθεν τὸ γεννῶν διὰ τῆς προέσεως τοῦ σπέρματος. εἰ δ' οὕτως τὰ ἐκ τῆς ὕλης γινόμενα γίνεται, πῶς ἂν ⟨αἴτιος⟩ ἔτι ὁ θεὸς αὐτῶν εἴη διὰ τοῦ τῇ ὕλῃ μεμῖχθαί τε καὶ κεκρᾶσθαι; τοῦ γὰρ οὕτως ἐν τοῖς γινομένοις φύσει ποιοῦντος ἄλλο τι πρῶτόν ἐστιν αἴτιον ἔξωθεν ὄν. οὐδὲν δὲ ποιητικὸν πρῶτον τοῦ θεοῦ. ἐοίκασι δὲ δι' ὧν λέγουσιν εἶδος τῆς ὕλης λέγειν τὸν θεόν. εἰ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς μέμικται τῇ ὕλῃ κατ' αὐτούς, ὡς ἐν τοῖς ζῴοις ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, καὶ ἡ δύναμις τῆς ὕλης ἐστὶ ὁ θεὸς (φασὶ γὰρ τὴν ὕλην ποιεῖν τῇ ἐν αὐτῇ δυνάμει), εἶδός πως ἂν λέγοιεν αὐτῆς τὸν θεόν, ὡς τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ δυνάμει. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πῶς ἂν ἔτι ἡ ὕλη ἀνείδεος εἴη κατὰ τὸν αὐτῆς λόγον, | 608 εἴ γε τὸ συμμένειν αὐτῇ καὶ εἶναι ὕλῃ παρὰ τῆς οὔσης ἐν αὐτῇ δυνάμεως; μάλιστα δ' ἐν τῇ ἐκπυρώσει φαίνεται κατ' αὐτοὺς ὁ θεὸς τῆς ὕλης εἶδος ὤν, εἴ γε ἐν τῷ πυρί, ὃ μόνον ἐστὶ κατ' αὐτοὺς τότε, ἡ ὕλη καὶ ὁ θεὸς [τῆς ὕλης] σῴζονται μόνοι. εἴη γὰρ ἂν ὁ θεὸς τότε εἶδος τὸ ἐπὶ τῇ ὕλῃ τοῦ πυρός. εἰ δὲ τοῦτο, μεταβάλλει δὲ τὸ πῦρ εἰς ἄλλα τινὰ σώματα, τὸ εἶδος ἀλλάσσον εἴη ἂν ὁ θεὸς φθειρόμενος τότε, εἴ γε κατὰ φθορὰν τοῦ προυπάρχοντος εἴδους ἡ μεταβολὴ εἰς ἄλλο σῶμα τῇ ὕλῃ γίνεται. καὶ εἰ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ὁ θεὸς αἴτιος, εἴη ἂν ὁ θεὸς κατ' αὐτοὺς φθείρων ἑαυτόν, οὗ τί ἂν ἀτοπώτερον ῥηθείη ποτ' ἄν; πῶς δ' οὐκ ἀνάξια τῆς θείας προλήψεως τό τε τὸν θεὸν διὰ πάσης τῆς ὑποκειμένης πᾶσιν ὕλης κεχωρηκέναι λέγειν καὶ μένειν ἐν αὐτῇ, ὁποία ποτ' ἂν ᾖ, καὶ τὸ προηγούμενον ἔχειν ἔργον, τὸ ἀεί τι γεννᾶν τε καὶ διαπλάσσειν τῶν ἐξ αὐτῆς γενέσθαι δυναμένων, καὶ ποιεῖν τὸν θεὸν δημιουργὸν σκωλήκων τε καὶ ἐμπίδων, ἀτέχνως ὥσπερ κορόπλαθόν τινα τῷ πηλῷ σχολάζοντα καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι τοῦτο ποιοῦντα; πρὸς δὲ τούτοις εἰ τὰ κιρνάμενα ἀλλήλοις σώματα ἀντιπάσχειν ὑπ' ἀλλήλων ἀνάγκη (διὰ τοῦτο γὰρ οὐδέτερον αὐτῶν φθείρεται, ὅτι ἑκάτερον αὐτῶν πάσχον ὑφ' ἑκατέρου ἐν τῷ πάσχειν ἀντιποιεῖ), τὰ δὲ δι' ἀλλήλων χωροῦντα σώματα κιρνᾶται ἀλλήλοις, εἴη τ' ἂν ἄλληλα * * *

XII Ταῦτα μὲν εἰπεῖν προήχθην διὰ τοὺς ἀντιλέγοντας μὲν Ἀριστοτέλει περὶ τοῦ πέμπτου σώματος καὶ τοῖς μόνοις κατ' ἀξίαν τῶν

---

2 γεννέσεως AC lacunam indicavi κατ' αὐτῆς] κατὰ γῆς Apelt 3 κεχωρισμένα suspectum 5 γένεσις RSa 6 προέσεως Apelt: προθέσεως libri διὰ τοῦ σπ. Ra 7 αἴτιος add. Diels τῇ ὕλῃ] τὴν ὕλην Ra 12 φασὶ] φύσει Ra Apelt 13 ποιεῖν Ideler: ποιεῖ libri τῇ Apelt: τὴν libri πως Apelt: ὡς libri 16 ὕλῃ A: ὕλη rel. παρὰ AB: περὶ rel. 18 τῷ] τῇ a ἐστὶ om. Ra τῆς ὕλης del. A: om. a 19 ἂν om. Ra 20. 21 ἀλλάσσον R: ἀλάσσον rel. 22 εἰ R²a: ἡ rel. 29 κορόπλασθόν RC¹a: κορόπλαστόν Ideler 33 χωροῦντα om. Ideler 34 lacunam indicavi. sententia quae excidit legitur 227,23—25 προήχθω a μὲν] τῷ Ideler 35 τοῖς τοὶ a μόνοις Schwartz: νόμοις libri

θείων εἰρημένοις ἐνίστασθαι πειρωμένους διὰ φιλοτιμίαν, τῆς δὲ ἀτοπίας τῶν ὑφ' αὐτῶν λεγομένων μηδὲ τὴν ἀρχὴν συνιέντας, οἷς καὶ τὰ κυριώτατα καὶ μέγιστα τῶν κατὰ φιλοσοφίαν δογμάτων ἤρτηται καὶ τὴν κατασκευὴν ἀπὸ τοῦ θαυμαστοῦ δόγματος ἔχει τοῦ 'σῶμα χωρεῖν διὰ σώματος·' ὅ τε γὰρ περὶ κράσεως αὐτοῖς λόγος οὐκ ἐν ἄλλῳ τινί, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ ψυχῆς ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα ἐντεῦθεν ἤρτηται ἥ τε πολυθρύλλητος αὐτοῖς εἱμαρμένη καὶ ἡ τῶν πάντων πρόνοια | δὲ τὴν πίστιν λαμβάνουσιν, 609 ἔτι τε τὸ περὶ ἀρχῶν τε καὶ θεοῦ καὶ ἡ τοῦ παντὸς ἕνωσίς τε καὶ συμπάθεια πρὸς αὐτό. πάντα γὰρ αὐτοῖς ταῦτ' ἐστὶν ὁ διὰ τῆς ὕλης διήκων θεός. τούτου δὲ τοῦ σῶμα χωρεῖν διὰ σώματος, ἐξ οὗ σχεδὸν πάσης τῆς φυσιολογίας αὐτοῖς ἀνήρτηται τὰ πείσματα, παρά τε τὰς κοινὰς προλήψεις λεγομένου καὶ παρὰ τὰς ἁπάντων δόξας τῶν φιλοσόφων, τὴν πίστιν κατ' αὐτοὺς λαμβάνει ὡς ἂν ἀπὸ ἐναργοῦς τοῦ τὸν σίδηρον, ὅταν ᾖ πεπυρωμένος [μὲν] μὴ αὐτὸν ἐξάπτεσθαί τε καὶ πυροῦσθαι λέγειν ὁμοίως τοῖς οἷς ὕλη τὸ πῦρ, ἀλλὰ διὰ παντὸς αὐτοῦ χωρεῖν τὸ πῦρ ὑπολαμβάνειν μετὰ τῆς ὕλης ἐκείνης, ἐφ' ἧς ὂν γειτνιᾶσαν τῷ σιδήρῳ ἐθέρμαινέ τε καὶ ἐξῆψεν αὐτόν. καίτοι πῶς οὐ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄτοπον τὸ τὴν τῆς φλογὸς ὕλην, μὴ κατέχουσαν τὴν ἔξωθεν χορηγίαν, μὴ καταναλίσκεσθαι, σώζεσθαι δὲ ἐπὶ τοσοῦτον λέγειν ἐν τῷ πυρὶ τῷ μεμιγμένῳ τῷ σιδήρῳ, ἕως ἂν ὁ σίδηρος πεπυρωμένος μένῃ, ἐναργοῦς ὄντος τοῦ τὴν φλόγα συνεχοῦς δεῖσθαι τῆς κατὰ τὴν ὕλην χορηγίας, ὡς ἐχουσαν ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι διὰ τὴν τῆς ὑποβεβλημένης ὕλης αὐτῇ ταχεῖαν φθοράν. [καὶ ὁ θεὸς κιρνάμενος τῇ ὕλῃ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἀντιπάσχων ὑπ' αὐτῆς· οἷς ἕπεται τό τε τὸν θεὸν πάσχειν καὶ τὸ τὴν ὕλην ποιεῖν, ἀλλὰ ταῦτα * * *]. εἰ γὰρ μὴ ὁ σίδηρος ὕλη ποτὲ τῷ πυρί, τίνα χρὴ τὴν καιομένην ὕλην λέγειν εἶναι; ὅλως δὲ ἐπεὶ ὁ σίδηρος ὑπό τινος ἐξάπτεται πυρὸς ὄντος ἐφ' ὕλης τινός, εἰ διὰ τοῦ σιδήρου δίεισι τὸ πῦρ, δεῖ φυλάσσον αὐτὸ τὴν ὕλην, ἐφ' ἧς ὂν ἐπλησίασε τῷ σιδήρῳ, χωρεῖν δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὔτε τὰ ξύλα οὔτε οἱ ἄνθρακες οὔτε τις ἄλλη τῶν ὑποκειμένων ὕλη τῷ πυρὶ τῷ πυροῦντι τὸν σίδηρον, ἐν τῷ σιδήρῳ γίνεται. λείπεται δή, χωριζόμενον 610 αὐτὸ τῆς ὕλης γίνεσθαι ἐν αὐτῷ. ἀλλ' εἰ χωρίζοιτο, ἀναγκαῖον αὐτὸ ἐν τῇ μεταβάσει ὕλην τινὰ μεταλαμβάνειν, καὶ ἔστιν οὐκ ἄλλη τις ἢ ὁ σίδηρος αὐτός. καθόσον γὰρ ἡ ὑγρότης ἐστὶν ἐν αὐτῷ, κατὰ τοσοῦτον ὕλη τῷ

---

1 πειρωμένους AR: πειρωμένοις Ra: πειρωμένου CPS τῆς δὲ BCP: τῆσδε ARSa 5 λόγος RS: λόγοις ABCPa 6 πολυθλύλλητος A 7 δὲ] fortasse τήνδε 8 ἔτι τε] εἴτε Ra: εἴ γε Apelt τὸ scripsi: ὁ libri: ὁ ⟨λόγος⟩ Apelt 9 αὐτοῖς om. Ra 10 τούτου δὲ libri: τοῦτο δὲ Apelt τοῦ scripsi: τὸ libri 11 πείσματα] πύσματα Ra περὶ BCPSa 12 λεγόμενον Ideler περὶ BCPSa 13 ἂν Apelt: αἱ libri ᾖ] εἰ a 14 μὲν delevi 16 ἐθέρμανε Diels 18 ἔξωθεν] ἔξω μὲν Ra 19 δὲ om. Ra 20 τῷ σιδήρῳ om. Ideler 21 φλόγα RSa: φλόγαν ABCP 23. 24 καὶ — ταῦτα circumscripsi, cf. 226,34 24 τὸ ante τὴν om. Ideler ταῦτα ⟨ἄτοπα⟩ Ideler 26 πυρὸς ἐξάπτεται Ra 27 τινός om. Ra εἰ Apelt: ᾗ libri φυλάσσειν A²Ra 28 ⟨καὶ⟩ ἐφ' Ideler ἧς ὂν Schwartz: ὅσον libri ἐπλησίαζε Ra 28. 29 οὔτε τὰ scripsi: οὐ τά τε libri: οὐδὲ τὰ Ideler 29 pr. οὔτε scripsi: οὐδὲ libri 30 δὴ χωριζόμενον scripsi: διαχωριζόμενον libri 32 ἢ] ἡ A 33 αὐτός Ideler: αὐτή libri

πυρὶ γίνεται, σκληρότερος γοῦν ὁ πυρούμενος σίδηρος μετὰ τὴν σβέσιν τοῦ πρώτου γίνεται, ὡς ἀναλισκομένης ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ὑγρότητος τῆς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐξάπτεταί τε μέχρις ἂν ὑγρότης ᾖ τις ἐν αὐτῷ, ὥσπερ οὖν καὶ ξύλα. ἀλλὰ τούτων μὲν ἅλις.

XIII Ἐπανίωμεν δὲ ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον. εἰ γὰρ τὰ εἰρημένα οὕτως περὶ κράσεως παντελῶς ἄτοπα, ἀναγκαῖον ἄλλως πως τὰς κράσεις γίνεσθαι λέγειν. λείπεται δὲ παρὰ ταύτας, ὧν ἄξιον ποιεῖσθαι λόγον τινά, ⟨ἡ⟩ ὑπ' Ἀριστοτέλους εἰρημένη δόξα. εἴπωμεν δὴ καὶ περὶ ταύτης, καὶ δείξωμεν τίς ποτ' ἐστίν, ἐπεὶ μηδὲ γνώριμός ἐστι τοῖς πολλοῖς τῶν φιλοσοφούντων διὰ συντομίαν τῶν περὶ αὐτῆς εἰρημένων ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου. πρῶτον μὲν ὁρίσωμεν, τίνα ἐστὶν ἀλλήλοις κιρνᾶσθαι λεγόμενά τε καὶ δυνάμενα. ὁρισθὲν γὰρ ἡμῖν τοῦτο ἀποσκευάσεται πολλὰ τῶν ἐνοχλούντων τὸν περὶ κράσεως λόγον. ἔστι δὴ ἡ μῖξίς τε καὶ ἡ κρᾶσις ἐν τοῖς καθ' αὑτὰ ὑφεστάναι φύσιν ἔχουσι. διὸ καὶ δοκεῖ δύνασθαι χωρίζεσθαι πάλιν ἀλλήλων τὰ μεμιγμένα ὅτι ἐκ τούτων συνῆλθεν. εἰ δὲ μηδὲν ἄλλο χωριστὸν παρὰ τὴν οὐσίαν, οὐσιῶν ἂν ἡ μῖξίς τε καὶ ἡ κρᾶσις εἴη. εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν Ἀναξαγόρας εἴη καλῶς λέγων, πάντα ἐν πᾶσιν μεμῖχθαι. οὔτε γὰρ τὰ πάθη χωριστά, ὡς καθ' αὑτὰ εἶναι δύνασθαι (διὸ οὐδὲ μῖξίς τε καὶ κρᾶσις ἂν εἴη παθῶν πρὸς ἄλληλα, ἢ παθῶν πρὸς τὰ ὧν ἐστι πάθη), ἀλλ' οὐδὲ τὰ εἴδη τῶν οὐσιῶν. καὶ γὰρ εἰ οὐσίαι καὶ ταῦτ', ἀλλ' οὐ καθ' | αὑτὰ συνυφίστανται. οὐ γὰρ οἷόν τε χωρὶς ὕλης εἶναί τι αὐτῶν. ἀλλ' 611 οὐδὲ ἡ ὕλη μικτή. οὐδὲ γὰρ αὕτη χωρὶς εἴδους ἐνεργείᾳ ποτ' ἐστίν. οὔτ' οὖν ἐν ἄλλοις τισίν, ἢ ἐν οὐσίαις ἡ μῖξίς τε καὶ κρᾶσις, οὔτε ἄλλαι τινὲς τῶν οὐσιῶν εἰσὶ μικταὶ παρὰ τὰς χωριστάς τε καὶ κατ' ἰδίαν ὑφεστάναι δυναμένας καὶ κατεχούσας τόπον. τοιαῦτα δὲ τὰ σώματα. τούτου τοίνυν διωρισμένου μετὰ ταῦτα ἄξιον ἐπιστῆσαι, πότερον ταὐτόν ἐστι μῖξίς τε καὶ κρᾶσις, ἢ διαφορὰν ἔχει τινά. ἔοικε δὴ διαφέρειν, ᾗ τὸ μὲν κοινότερόν ἐστιν ἡ μῖξις, ἡ δὲ κρᾶσις ἰδικώτερον. ποιὰ γὰρ μῖξις ἡ κρᾶσις. τῶν γὰρ μίξεων ἡ μέν τις κατὰ παράθεσιν τῶν οὐσιῶν καὶ ἁφὴν γίνεται, ἣν λέγομεν τῆς μίξεως γίνεσθαι κατὰ σύνθεσιν (οὐ πᾶσα μὲν γὰρ σύνθεσις μῖξις· σύνθεσις μὲν γὰρ καὶ τῶν ὁμοίων τε καὶ ὁμοειδῶν γίνεται, ἡ δὲ μῖξις ἐκ διαφερόντων τε καὶ ἐν διαφέρουσι· διὸ ὁ μὲν τῶν πυρῶν σωρὸς κατὰ μόνην σύνθεσιν, ὁ δὲ τῶν πυρῶν τε καὶ κυάμων ἤδη τῇ συνθέσει καὶ τὴν μῖξιν προσείληφεν), ἡ δὲ ὡς κρᾶσις μῖξις γίνεται, οὐ σωζομένων ἔτι τῶν μιγνυμένων καὶ οὕτως ἀλλήλοις παρακειμένων, ἀλλ' ἑνουμένων κατὰ τὸ ὑποκείμενον. διὸ ἐν τοῖς εὐορίστοις τε καὶ ὑγροῖς ἡ ὡς κρᾶσις μῖξίς ἐστιν. ὥσπερ δὲ οὐχ ἡ τῶν τυχόντων σύνθεσις μῖξις ἦν, οὕτως οὐδὲ

---

1 πυρὶ γίνεται] περιγίνεται a 3 τις corr. ex τῆς A 7 ἀνάξιον Ideler ἡ add. Ideler 8 εἰρημένα A[1] δὴ] δὲ Ideler 9 ποτ' ἐστίν Ra: τότ' ἔσται A: τότεστιν BCPS 10 αὐτῆς] αὐτῶν Ra 12 ἀποσκευάσεται Diels: ἀποσκευάσαι τε libri 13 ⟨δὲ⟩ δὴ Ideler 15 τοιούτων CPSRa χωριστὸν Apelt: χωρὶς τῶν libri 16 ἂν om. a 23 οὔτε scripsi: οὐδὲ libri 25 τόπον] τότε BPS 30 fortasse σύνθεσιν ⟨γένεσιν⟩ 32 πυρῶν corr. ex πυρὸς A 35 περικειμένων Ra 36 εὐχωρίστοις vel εὐδιαιρέτοις Diels 37 τῶν om. Ideler

ἡ τῶν τυχόντων ὑγρῶν ἕνωσις κρᾶσίς τε καὶ μῖξις. οὐ γὰρ ὕδωρ ὕδατι κιρνᾶται, καίτοι ἑνούμενον αὐτῷ, οὐδὲ ἔλαιον ἐλαίῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἔλαιον ὕδατι· ἀλλὰ τοῦτο μὲν διὰ γλισχρότητα. ὅταν δὲ ᾖ τοιαῦτα τὰ ἑνούμενα, ὡς ἔχειν ποιότητας, καθ' ἃς τὰ μιγνύμενα ποιεῖν τε καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων ἐστὶν οἷά τε (ἡ γὰρ κρᾶσις ἐν τοῖς ποιεῖν τε καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων δυναμένοις), τότε καὶ τούτων κρᾶσις γίνεται. διὰ τοῦτο γὰρ ἄμικτον πᾶν τὸ θεῖον σῶμα τὸ ποιητικὸν ὂν μηκέτ' ἀντιπάσχειν ὑπὸ τοῦ πάσχοντος ὑπ' αὐτοῦ δύναται. μόνα γὰρ τὰ ἔνυλα πάσχει. διὸ ταῦτα μόνα τῶν ποιούντων ἀντιπάσχει ὅσα τῆς αὐτῆς κεκοινώνηκεν ὕλης. ταῦτα δὲ τῶν τῆς αὐτῆς | (612) ὕλης κεκοινωνηκότων ὑπ' ἀλλήλων ἀντιπάσχειν οἷά τε, ὅσα ἐναντίωσιν ἔχει τινὰ πρὸς ἄλληλα. οὐ γὰρ τὸ τυχὸν ὑπὸ τοῦ τυχόντος οἷόν τε πάσχειν· οὐδὲ γὰρ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. ἀπαθῆ γὰρ ὑπ' ἀλλήλων τὰ ὅμοια. ἐν διαφέρουσι γὰρ καὶ ὑπὸ διαφερόντων τὸ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν γίνεται. ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἕτερα πάντῃ πάσχει τι ὑπ' ἀλλήλων. οὐδὲ γὰρ παθεῖν οἷόν τε φωνὴν ὑπὸ γραμμῆς, τῷ μηδὲν ὑπ' ἀλλήλων ἀντιπάσχειν, * * * κοινὴν ὑποκεῖσθαί τινα φύσιν τῶν ἑκατέρων παθῶν ἐπιδεκτικήν. διό ἐστιν ἐν τούτοις τὸ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν, ὅσα τὴν αὐτὴν ὕλην ὑποκειμένην ἔχοντα ἐναντίωσίν τινα ἔχει πρὸς ἄλληλα. οὔτε γὰρ ὑπὸ χρώματος τὸ γλυκύ, καθὸ γλυκύ, πάθοι ποτ' ἄν, οὔτε ὑπὸ θερμοῦ τὸ ξηρόν, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ ψυχροῦ τὸ ὑγρὸν καθὸ ὑγρόν, ὅτι μὴ ἔστι ταῦτα ἀλλήλοις ἐναντία, ἀλλὰ * * * ἐναντίοις τε καὶ τοῖς μεταξύ. οὐ γὰρ μόνον τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ τὸ ψυχρὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ μεταβάλλεταί τε καὶ πάσχει, οὐδὲ τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ξηροῦ καὶ τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ μεταξὺ ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅτι κατὰ μῖξίν ἐστι τῷ πρὸς ἑκάτερον τῶν ἐναντίων τὸ μεταξὺ τὸν θατέρου τῶν ἐναντίων σῴζειν λόγον. τοῖς γὰρ προειρημένοις συμβέβηκε τὴν αὐτὴν ὕλην ἔχουσιν καὶ ἐναντίωσιν κατὰ τὸ εἶδος ἔχειν πρὸς ἄλληλα. τῆς γὰρ ὕλης ἴδιον τὸ τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἐναντίων ἐπιδεκτικήν. πάντα γὰρ τὰ ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ σώματα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀλλήλοις ἐστὶν ὕλης, ἡ δὲ διαφορὰ αὐτῆς κατά τε εἴδη καὶ συμβεβηκότα πάθη. τὰ γοῦν τέσσαρα σώματα, ἃ στοιχεῖα λέγεται, ἔστι ταῦτα· γῆ καὶ ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ, ἃ ὕλην τὴν αὐτὴν ἀλλήλοις ἔχοντα κατὰ τὰ εἴδη τὴν πρὸς ἄλληλα σῴζει διαφοράν. διαφέρουσι γὰρ ἀλλήλων τῷ τὸ μὲν αὐτῶν θερμόν τ' εἶναι καὶ ξηρόν (ἐν γὰρ τούτοις τὸ εἶναι τῷ πυρί πυρί· ἐστὶ μὲν γὰρ καὶ ἐν τῇ ὕλῃ αὐτῷ τὸ εἶναι τῇ ταῦτα

---

2 καίτοι BR²a: καί τι rel. 3 μὲν] fortasse μένει τοιαῦτα CPRS: ταῦτα ABa 5 οἷόν τε Ra: διά τε S 5. 6 ἐστὶν — ἀλλήλων om. Ideler 8 δύναται Ideler: δύνασθαι libri 9 ἐκκοινώνηκεν R Ideler: ἐκκοινώνημεν a 10 τῆς αὐτῆς] τῆς B: τοιαύτης a: τῆς τοιαύτης Ideler ἐκκοινωνηκότων Ra 11 ἐναντίωσιν] αἰτίωσιν Ra 12 οὐδὲ scripsi: οὔτε libri 14 πάντῃ] πάντα Ra 16 ἀντιπάσχειν ⟨μηδὲ⟩ Ideler: fortasse ἀντιπάσχειν ⟨, εἰ μὴ διὰ τὸ⟩ 18 ἔχει] ἔχε A: ἔχειν B οὔτε scripsi: οὐδὲ libri 20 καθὸ ὑγρόν om. a 21 ἐναντία A¹ Apelt: ἐναντίοις rel. ἐναντίοις] ⟨ἐν⟩ ἐναντίοις Apelt: ἐναντίους Ideler: ante ἐναντίοις fenestra 15 litterarum A: 20 litterarum BC: fortasse ἀλλ' ⟨ἔστι τὸ ἀντιπάσχειν μόνον ἐν τοῖς⟩ ἐναντίοις 24 ἐστι τῷ] fortasse ἔνεστι τὴν 30 γοῦν] γὰρ in ras. C 34 πυρὶ semel Ideler μὲν s. v. A: om. BCPS τὸ εἶναι om. Ideler

δεδεγμένη, ἀλλ' ἐν | τούτοις ὡς πυρί τε καὶ τῶν ἄλλων διαφέροντι· κατὰ 613
γὰρ τὴν ὕλην τὰ αὐτὰ ἀλλήλοις τὰ τέσσαρα), τὸ δέ τι αὐτῶν ἐστιν ὑγρόν τε καὶ θερμόν (ἐν τούτοις γὰρ πάλιν τὸ εἶναι τῷ ἀέρι), τὸ δὲ ψυχρόν τε καὶ ὑγρόν (τῷ γὰρ ὕδατι ἐν τούτοις τὸ εἶναι), τὸ δὲ ξηρόν τε καὶ ψυχρόν (τοιοῦτον γὰρ ἡ γῆ). ἃς ἔχοντα διαφοράς τε καὶ ἐναντιώσεις πρὸς ἄλληλα, ποιοῦντά τε καὶ πάσχοντα εἰς ἄλληλα ποιεῖ τὰς μεταβολάς, τῆς ὕλης μεταβαλλούσης εἰς τὸ τῶν ποιούντων κρατοῦν. ὅταν γάρ τι αὐτῶν πλεονάσαν τινὸς τῶν ἐναντίωσιν ἐχόντων πρὸς αὐτὸ κατισχύῃ ταῖς ἐναντιώσεσι ταῖς ἐν αὐτῷ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς ἀποβάλλουσαν τὴν ὑποκειμένην ὕλην, ἣν πρότερον εἶχε ποιότητα μεταλαβεῖν τὸ τοῦ κρατήσαντος εἶδος, τότε γίνεται τοῦ μὲν οὕτω μεταβάλλοντος φθορά, γένεσις δέ, εἰς ὃ γένονεν ἡ μεταβολή. αἱ μὲν οὖν γενέσεις καὶ φθοραὶ τῶν σωμάτων αἱ γινόμεναι κατὰ μεταβολὴν τὴν κατὰ τὸ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν τοῦτον γίνονται τὸν τρόπον.

XIV Ἐπεὶ δὲ ἄλλο γένεσις καὶ φθορά, καὶ ἄλλο κρᾶσις (ἡ γὰρ κρᾶσις σωζομένων τινῶν μῖξις εἶναι δοκεῖ· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ ἑτέρου φθαρέντος καὶ μεταβάλλοντος εἰς τὸ κρατῆσαν κρᾶσις, ἀλλὰ τοῦ μὲν αὔξησις, τοῦ δὲ φθορά — διὸ οὐδὲ ἡ τροφὴ λέγεται κιρνᾶσθαι καὶ τὸ τρεφόμενον — οὔτ', εἰ ἀμφότερα παντάπασιν φθαρείη τὰ μιγνύμενα, τὰ μεμιγμένα κρᾶσις ἔτι· σωζομένων γάρ τινων μῖξις ἡ κρᾶσις), ἀκόλουθον ἂν εἴη τὴν τῆς κράσεως πρὸς τὴν γένεσίν τε καὶ φθορὰν ⟨λέγειν διαφοράν⟩. κοινὸν μὲν γὰρ αὐταῖς ἥ τε κατὰ τὴν ὕλην κοινωνία, καθ' ἣν ὥσπερ φθείρεταί τι, οὕτως καὶ κιρνᾶται, καὶ ἡ διὰ ἐναντίωσιν διὰ τοῦ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν μεταβολή. ἴδιον δὲ κράσεως πρὸς τὴν γένεσίν τε καὶ φθορὰν τὸ ἐπὶ μὲν τούτων τέλεον θάτερον εἰς θάτερον μεθίστασθαι καὶ μεταλαμβάνειν τὰς ἐναντιώσεις, καθ' ἃς παθὸν ἀπέβαλε τέλεον, ἃς εἶχε πρὸ τούτου, ἐπὶ δὲ τῶν κιρναμένων οὐ τοῦτον ἔτι γίνεται τὸν τρόπον. ἀλλ' ὅταν πλείω σώματα τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων ἔχοντα δύναμιν ἀλλήλοις συνέλθῃ, ἔχῃ δὲ οὕτως, ὡς μὴ ὑπερέχειν κατὰ τὰς ἐναντιώσεις ἄλλο ἄλλου δύνασθαι ὡς φθεῖραν αὐτὸ εἰς τὴν ἑαυτοῦ μεταστῆσαι φύσιν, τότε ταῦτα διὰ τὴν τῶν δυναμένων |
ἰσότητα, καθ' ἃς ποιεῖ καὶ πάσχει, ὁμοίως ὑπ' ἀλλήλων ἀντιπάσχοντα 614
μέχρι τούτου πρόεισιν, ἕως ἀποβαλόντα τὰς κατὰ ἐναντιώσεις ὑπεροχάς, δι' ἃς ἕτερά τε ἦν ἀλλήλων καὶ ἐναντία, μίαν ἐξ ἁπασῶν τῶν δυνάμεων γεννήσει ποιότητα. ἑνωθείσης καὶ μιᾶς γενομένης τῆς ἀμφοτέροις ἢ πᾶσιν αὐτοῖς ὕλης ὑποκειμένης. γίνεται δὲ ἡ τοιαύτη μῖξις, ἣν κρᾶσιν καλοῦμεν, ἐν τοῖς ὑγροῖς τῶν σωμάτων. καὶ γὰρ ἡ ἐν τοῖς ξηροῖς γίνεσθαι δοκοῦσα κρᾶσις οὐ γίνεται χωρὶς ὑγρότητος. ἑνοῦται γὰρ τὰ ὑγρὰ συντιθέμενα καὶ

---

1 ὡς πυρί τε scripsi: ὡς πῦρ ἐστι Apelt: ὥσπερ εἴτε libri   διαφέροντι] διαφέρον τι Apelt   6 ποιεῖ τὰς Apelt: ποιεῖται libri   8 αὐτὸ scripsi: αὐτὸν libri   8 κατισχύῃ Apelt: καὶ ἰσχύει libri   11 fortasse δὲ ⟨τοῦ⟩, εἰς   16 ἀλλὰ] fortasse οὔτε   17 καὶ del. Apelt   τὸ τρεφόμενον scripsi: τῷ τρεφομένῳ libri   18 μεμιγμένα Apelt: μὴ μιγνύμενα libri   20 λέγειν διαφοράν addidi   26 ὅταν] ὅτε Ra   27 ἔχῃ scripsi: ἔχει libri   31 ἀποβάλλοντα Ra   τὰς κατὰ Apelt: κατὰ τὰς libri: καὶ τὰς Ideler   33 γενήσει Ra

οὐ φυλάσσει τὰς οἰκείας ἐπιφανείας, ἐὰν μὴ ᾖ γλισχρόν. ὅταν δὴ τοῖς κατὰ τὴν ὕλην διὰ τὴν ὑγρότητα κατὰ τὴν παράθεσιν ἑνουμένοις σώμασιν προσήκῃ τὸ ἐναντίωσιν ἔχειν ἰσοκρατῆ πρὸς ἄλληλα, γίνεται αὐτοῖς κατὰ τὰς ποιότητάς τε καὶ δυνάμεις ἕνωσις, ὅπερ ἐστὶν ἡ κρᾶσις. ἑκάτερον γὰρ τῶν οὕτως ἐχόντων διὰ μὲν τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτοῖς ἐναντίωσιν καὶ τὴν τῆς ὕλης κοινωνίαν μεταβάλλει τε καὶ πάσχει, διὰ δὲ τὴν ἰσότητα τῶν ἐναντιώσεων οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον ποιεῖ τὴν μεταβολήν, ὡς ταὐτὸν γενέσθαι θατέρῳ θάτερον. ἀντιπάσχον γὰρ τὸ ποιοῦν ὑπὸ τοῦ πάσχοντος πρὸς αὐτοῦ καὶ μὴ μένον ὅμοιον αὐτῷ, παύεται τοῦ ποιεῖν ἔτι δύνασθαι πρὸ τοῦ κρατῆσαι τέλεον αὐτοῦ. καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἡ κρᾶσις· ἡ γὰρ διὰ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν τῶν παρακειμένων ἀλλήλοις σωμάτων διὰ μεταβολῆς χωρὶς φθορᾶς αὐτῶν τινος ἕνωσις.

XV Συνεργεῖ δὲ τοῖς ὑγροῖς πρὸς τὴν θᾶττω μεταβολήν τε καὶ κρᾶσιν καὶ τὸ εὐδιαίρετον. διαιροῦντα γὰρ ἄλληλα πρὸ τῆς ἑνώσεως καὶ κατὰ μικρὰ παρατιθέμενα ἀλλήλοις, ῥᾷον καὶ θᾶττον ἀντιπάσχοντα ὑπ᾽ ἀλλήλων, ταχέως ἕν τι γίνεται σῶμα καὶ κατὰ τὸ ὑποκείμενον καὶ κατὰ τὴν ποιότητα. ἐνεργείᾳ μὲν οὐδὲν ὂν τῶν μεμιγμένων, δυνάμει δὲ πᾶν τι, τοσοῦτον ἀπολειπόμενον τοῦ καὶ ἐνεργείᾳ σώζειν τὰ ἐν αὐτῷ μεμιγμένα, ὅσον διὰ τοῦ ποιεῖν τε καὶ πάσχειν ἀφῄρηται διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστου. διὸ καὶ ὀλίγης δεῖται βοηθείας τῆς πρὸς † αὐτὴν εἰς ταύτην μεταβολὴν ὃς ἦν γε αὐτῶν τοιαῦτα χωρεῖ μὴ πάντα χωριστὰ τὰ πεπραγμένα. προσθήκης γὰρ δεῖταί τινος εἰς τελειότητα, ἀλλ᾽ οὐ παντελοῦς γενέσεώς τε καὶ μεταβολῆς. διὸ καὶ προσφερομένων αὐτοῖς τινων, ἃ πρὸς τὴν τοιαύτην τελειότητα συνεργεῖν ἐστιν οἷά τε, ῥᾳδίως ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀνατρέχει φύσιν, οὐ τοῦ πρότερον ὄντος ὕδατος ἢ οἴνου [τοῦ] ἐκκρινομένου πάλιν (οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐσώζετο ἐν τῷ μίγματι, παράθεσις γὰρ ἄν, οὐ κρᾶσις ἦν· ἐν γὰρ τοῖς κεκραμένοις ἕν τε καὶ ὁμοιομερὲς πᾶν τὸ γεγονὸς ἐκ τῆς κράσεως), ἀλλὰ δυναμένου [ἀπὸ] τοῦ τοιούτου κράματος εἰς ὕδωρ μὲν ῥᾳδίως μεταβάλλειν † μεταβαλόντος εἰς τοῦτο ἀρχήν, μὴ μιχθὲν ἐκ τοιούτων ἐπὶ τοιαύτης ποιότητος. ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ γάλακτος ὄντος ὁμοιομεροῦς σώματος, ἔχοντος δὲ ἐν αὐτῷ [τι] δυνάμει καὶ ὑγρόν τι καὶ στερεόν, ὁ πεπυρωμένος ἐμβληθεὶς λίθος ἑκάτερον αὐτῶν ἐξ αὐτοῦ διέκρινε γεννήσας τρόπον τινά, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ τυρὸν ἐποίησε, τὸ δὲ ὀρρόν, οὐ μέρος τι ἐνυπάρχον αὐτῷ ἐνεργείᾳ χωρίσας, ἀλλ᾽ ἀπὸ παντὸς μορίου

---

3 προσήκῃ scripsi: προσῆκε libri ἄλλη Ra 11 περικειμένων Ra 12 θᾶττον A[2] 13 διαιροῦντα] διαιροῦν Ra πρὸ BCRS: πρὸς APa 14 περιτιθέμενα Ra 17 πᾶν τι Ideler: παντὶ libri τοσοῦτον BCPS: τὸ σοῦτο A[1]: τοσούτων A[2]: τοσούτῳ Ra τοῦ Apelt: τὸ libri: τῷ Ideler 19 αὐτῶν om. PRa ὀλίγης] ὀλιγάκις Ra: ὀλίγης τινὸς Apelt 19. 20 πρὸς αὖ τὴν Apelt 20 ὅς ἦν γε αὐτῶν ABCPS: ὃς ἦν γε Ra: ἦν γε Ideler, qui ante ἦν lacunam esse statuit: ὅση γε Apelt χωριεῖ Apelt 20. 21 πάντῃ ἀχώριστα Apelt recte ut videtur, reliqua ita constituerim [τῆς] πρὸς ⟨τὴν⟩ αὐτῶν εἰς ταύτην (scil. δύναμιν) μεταβολήν, ὅσα γε αὐτῶν τοιοῦτο χωρεῖ, ⟨ἐπεὶ⟩ μὴ πάντῃ ἀχώριστα τὰ κεκραμένα 21 τὰ om. Ra εἰς] πρὸς Ra 24 τοῦ circumscripsi 26 καὶ οὐ Ra 27 ἀπὸ circumscripsi τοιούτου corr. ex τοσούτου A 28 μεταβάλλοντος (sc. τοῦ κράμ.) εἰς τὸ τὴν ἀρ. Diels 30 τι delevi

γεννήσας αὐτῶν ἑκάτερον, οὕτως ὑποληπτέον ποιεῖν καὶ τὴν καθιεμένην σπογγίαν εἰς τὸ ἀγγεῖον τὸ ἔχον ἐν αὐτῷ κεκραμένον οἶνον ὕδατι. τῇ γὰρ οἰκείᾳ ποιότητι ἀπὸ παντὸς τοῦ μίγματος γεννῶσα τὸ δυνάμενον ῥᾳδίως ὕδωρ καθαρὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι ὑπὸ τοσαύτης τε καὶ τοιαύτης δυνάμεως χωρίζον ἀναφέρει. ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ γλεύκους, ὁμοιομεροῦς ὄντος σώματος, ἡ ὀλίγη πέψις προσελθοῦσα ἐξ ἅπαντος αὐτοῦ γεννᾷ τε καὶ διακρίνει πνεῦμά τε καὶ οἶνον (ὅτι γὰρ μὴ πρότερον ἦν ἐν αὐτῷ ταῦτα ἐνεργείᾳ, δῆλον ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι μὲν οὕτως ὑγρῷ κατέχεσθαι ἐνεργείᾳ πνεῦμα, ὡς εἴρηται καὶ πρὸ ὀλίγου, ἀλλὰ τὸ γενόμενον ἐκκρίνεσθαι παραχρῆμα πᾶν ἐπὶ τῆς πέψεως), οὕτως ὑποληπτέον καὶ τὰ χωρίζοντα ἀπὸ τῶν κεκραμένων, ἐξ ὧν κέκραταί τινα, οὐκ ἐνυπάρχοντα ἐνεργείᾳ χωρίζειν, ἀλλὰ μεταβάλλοντα δυνάμει τινὶ καὶ τελειοῦντα τὰ δυνάμει διὰ τὴν κρᾶσιν ἐνυπάρχοντα | αὐτοῖς. ὡς γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνων ἐπιπόλαιός τινος γένεσις γίνεται (οὐ γὰρ τοῦ γάλακτος εἰς ἐναντίας τινάς, αἷς ἔχει, μεταβαλόντος ποιότητας τὸ μὲν ὀρρὸς τὸ δὲ τυρὸς γίνεται, ἀλλὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ δυνάμει οὕτως, ὡς ὀλίγης τινὸς πρὸς τὸ ἐνεργείᾳ εἶναι δεῖσθαι βοηθείας, εἰς τὸ ἐνεργείᾳ εἶναι γίνεται), οὕτως μεταβολὴν ἡγητέον γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν κεκραμένων. ἕπεται δὲ τῇ ἐπὶ τῶν κεκραμένων τοιαύτῃ μεταβολῇ [ἢ] τὸ διακρίνεσθαι δύνασθαι δοκεῖν αὐτά, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκ μίξεως τοιούτων ἡ γένεσις τῷ ταῦτα πάσχοντι σώματι. καὶ ἔστιν ὁ χωρισμὸς λεγόμενος τῶν κεκραμένων οὔτε ὅμοιος τῷ ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις παρακειμένων, οὔτ᾽ αὖ τῷ πάλιν τῶν κατὰ φθορὰν καὶ γένεσιν καὶ τὴν εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀποκρινομένων, ὡς ἐξ ὕδατος ὁρῶμεν εἰς ἀέρα γινομένην ἀπόκρισιν, ἀλλ᾽ ἔστι τὸ γινόμενον μεταξὺ τούτων. οὔτε γὰρ ἐνεργείᾳ ἐνυπάρχοντα διακρίνεται οὔτε εἰς τοὐναντίον τῷ ὑποκειμένῳ μεταβάλλοντα ἀποκρίνεται. ἐπὶ μὲν γὰρ τούτων ταὐτὸν κατὰ τὸ εἶδος μένει μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τὸ ὑπομένον τῷ πρὸ τοῦ, μόνον κατὰ ποσὸν ἐλαττούμενον, ἐπὶ δὲ τῶν κεκραμένων οὐχ ὁμοίως, τῷ ἕκαστον τῶν ὄντων δυνάμει ἐν τῷ ἐκ τοῦ κράματος γεγονότι σώματι ἐκκρίνασθαι, μεταβάλλον εἰς τὴν τελειότητα, ἧς ἀφῃρέθη διὰ τοῦ ἐπ᾽ ἴσης αὐτὰ ἀντιπαθεῖν ὑπ᾽ ἀλλήλων, δι᾽ ὃ πάθος καὶ ἐπὶ τούτων τὸ χωρίζεσθαι κατηγορεῖται. εἰ οὖν τά τε διὰ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς τελειούμενα οὐ γενέσθαι, ἀλλὰ χωρίζεσθαι λέγειν εὔλογον, τά τε ἄλλα περὶ τῆς γενέσεως τῆς κράσεως εἰρημένα ἀκόλουθά τε ταῖς ὑποκειμέναις ἀρχαῖς καὶ συνῳδὰ ταῖς μεταβολαῖς τε καὶ γενέσεσι τῶν σωμά-

5 χωριζόμενον Apelt τοῦ γλεύκους] τοὺς λευκοὺς A[1] ὁμοιομεροῦ Ideler 6 προελθοῦσα Ra αὐτοῦ] αὐτῶν Ra γεννᾷ τε Apelt: γεννᾶται libri 8 fortasse κατέχεσθαι ⟨σώματι τὸ⟩ 9 εἴρηται] 223, 19 πρὸς Ra γεννώμενον Apelt 10 ἀπὸ] fortasse ἐπὶ 14 ἔχει] εἶχε Ideler μεταβάλλοντος BRa 18 τοιαύτης a ἢ del. Apelt 19 διακρίνασθαι a 21 ὅμοιος Ideler: ὁμοίως libri ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις scripsi: ἐπὶ τοῖς (τῆς a) ἀλλήλων (ἀλλήλοις A[2]) libri: ἐπιπολῆς ἀλλήλων Apelt παρακειμένων] περικειμένων Ra: περιθέσεως κειμένων Ideler 22 αὖ τῷ scripsi: αὐτὰ libri: ὁ αὐτὸς Ideler: αὖ Apelt τῶν scripsi: τῷ libri 25 τὸ ἐναντίον Ra 26 ταὐτὸν] ταὐτὰ Ideler 27 ὑποκείμενον BCP τοῦ] τούτου Ideler πόσον Ideler 29 ἐκκρίνεσθαι Apelt 30 ὑπ᾽] δι᾽ a Ideler 32 fortasse γίνεσθαι

των καὶ σώζοντα τὰς περὶ τῆς κράσεως κοινὰς προλήψεις. μόνος Ἀριστοτέλης εἴη ἂν τὸν ἀληθῆ περὶ τῆς κράσεως ἀποδεδωκὼς λόγον. ὅτι δὲ ⟨τὰ⟩ κιρνάμενα διαιροῦντά τε πρῶτον ἄλληλα καὶ τῇ κατὰ μικρὰ παραθέσει 617 εὐπαθέστερα γινόμενα ἑνοῦταί τε καὶ ὁμοιοῦται κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὰς ὁμοιότητας, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησίν ἐστι γνώριμον. ἕως γὰρ ἔτι μένει τῶν κιρναμένων ἑκάτερον ἐπὶ τῆς οἰκείας οὐσίας, ἡ ὑπ᾽ ἀλλήλων γινομένη διάκρισις αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῆς τῶν χρωμάτων διαφορᾶς γίνεται γνώριμος· ὑγρὰ ὄντα καὶ εὐδιαίρετα καὶ ἀνόμοια ὑπὸ τῆς πληγῆς τῆς κατὰ τὴν ἐπίχυσιν θατέρῳ θάτερον ἀρχὴν λαβόντα τοῦ διαιρεῖν ἄλληλα, ὄντα καὶ ἀνισόρροπα, εἰ οὕτως τύχοι, τὸ μὲν βαρύτερον αὐτῶν διαιροῦν φέρεται κάτω, τοῦ δὲ κουφοτέρου τὰ μόρια ὑποχωροῦντα τοῖς βαρυτέροις ἐπιπολῆς αὐτῶν σπεύδει γενέσθαι. ἣν τοπικὴν μετάβασιν αὐτῶν ἵστησι φθάνουσαν ἡ κατὰ πάθη μεταβολή, ἑνοῦσα αὐτὰ τῇ κατὰ πάντα ὁμοιότητι, ὃ καὶ αὐτὸ τῇ ὄψει γίνεται γνώριμον.

XVI Ἐπεὶ δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ σῶμα διὰ σώματος χωρεῖν χρῶνται καὶ ταῖς τῶν ζῴων διὰ τῆς τροφῆς αὐξήσεσιν (εἰ γὰρ [αὔξησις] τῇ προσθήκῃ τῆς τροφῆς πάντῃ καὶ αὔξεται τὰ αὐξανόμενα, πάντῃ ἂν ἡ τροφὴ προσκρίνοιτο τῷ ὑπάρχοντι σώματι· οὐχ οἷόν τε δὲ πάντῃ προσκριθῆναι τὴν μὴ διὰ παντός τε καὶ πρὸς πᾶν ἐνεχθεῖσαν· ἀλλ᾽ εἰ διὰ παντὸς ἡ τροφὴ τοῦ σώματος φέρεται, σῶμα οὖσα, ἀναγκαῖον εἶναι δόξει, σῶμα διὰ σώματος χωρεῖν, εἴ γε μόνως οὕτως οἷόν τε τὴν ἐκ τῆς τροφῆς προσθήκην παντὶ τῷ τρεφομένῳ γίνεσθαι σώματι), ὅτι οὖν μὴ οὕτως τὸ τρέφεσθαί τε καὶ αὔξεσθαι γίνεται (οὐδὲν γὰρ τῶν ἀδυνάτων γίνεται) φέρε † καὶ ὧν ἐκθέμενος τὴν Ἀριστοτέλους δόξαν τὴν περὶ αὐξήσεώς τε καὶ τροφῆς. ποιήσομαι δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τῶν κυρίως αὔξεσθαι λεγομένων, ἐπὶ τούτων γὰρ καὶ ἡ ἀπορία πρόεισιν· ἔστι δὲ ταῦτα τὰ διὰ τοῦ τρέφεσθαι τὴν προσθήκην λαμβάνοντα. τρέφεται δὲ ὅσα τὴν θρεπτικὴν ἔχει δύναμιν ἐν αὑτοῖς, | τοιαῦτα δὲ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα. ὅσα δὴ 618 τοῖς οὕτως αὐξανομένοις ὑπάρχει καὶ ὅσα δεῖ φυλάττειν τοὺς περὶ αὐξήσεως λέγοντας, ἀνάγκη ταῦτα πρῶτον ἐκθέσθαι· ταῦτα γὰρ ἡμῖν ὄντα γνώριμα συντελέσει πρὸς τὴν τῶν ῥηθησομένων κρίσιν. τὰ δὴ αὐξανόμενα πάντα προσιόντος γέ τινος αὐτοῖς ἔξωθεν αὔξεται, εἴ γε διὰ τοῦ τρέφεσθαι τὸ αὔξεσθαι γίνεται, ἔτι τε ⟨οὐ⟩ κατὰ μόριον τὴν ἐπίδοσιν λαμβάνει. οὐ γὰρ ἕν τι ἡ αὔξησις τοῖς αὐξανομένοις κατὰ φύσιν, ὥσπερ οἷς ἔξωθέν τι

1 κοινοὺς a 1. 2 Ἀριστοτέλους Ra 2 λόγου a 3 τὰ addidi διαιροῦντά Schwartz: διαιρεῖταί libri 4 εὐπαθέστερα Apelt: ἀπαθέστερα libri 5 ὁμοιότητας] fortasse ποιότητας 7 τῆς] τὰς Ideler 8 fortasse ὑγρὰ ⟨γὰρ⟩ 10 τύχοι] τύχῃ a 11 κουφοτάτου Ra 13 ἑνοῦσα] ἐνοῦσα sic A: ἐνοῦσαν P 15 αὐξήσεσιν, ⟨καὶ περὶ τούτων διαλεκτέον⟩ Ideler εἰ scripsi: ἡ libri 16 αὔξησις delevi τροπῆς a πάντῃ] fortasse πάντα 17 ὑπάρχοντι A^{1}BPSC (signo praeposito): προυπάρχοντι A^{2}Ra 17 et 18 πάντῃ] fortasse παντὶ 18 μὴ scripsi: μίαν libri πρὸς ἐνεχθεῖσαν a: προσενεχθεῖσαν Ideler 23 φέρε καὶ ⟨νῦν ἀποδειξώμεθα⟩ ἐκθέμενοι Ideler: fortasse φέρ᾽ εἴπωμεν ἐκθέμενοι ἐκθέμενοι BCPS 27 ἔχει coll. post αὐτοῖς Ra δὴ] δεῖ Apelt 28 ὑπάρχει scripsi: ὑπάρχειν libri δεῖ Ideler: δὴ libri τοὺς A^{2}Ra: τῆς A^{1}BCPS 29 ὄντα om. Ideler 32 αὐξάνεσθαι Ra ἔτι τε οὐ scripsi: ἔτι τε libri: ἔτι δὲ Ideler: οὔτι δὲ Apelt 33 fortasse ⟨καθ᾽⟩ ἕν τι: ἐστι Apelt

προσπλάσσεται (οὐ γὰρ τῶν αὐξομένων τινὸς ὁ ποῦς αὔξεται μόνος), ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν μορίων ἐπίδοσις κατ' ἀναλογίαν γίνεται. καὶ γὰρ ταὐτὸν ὑπομένον τε καὶ σῶζον τὴν οἰκείαν φύσιν τὸ αὐξόμενον τὴν προσθήκην λαμβάνει. οὔτε γὰρ μὴ ὑπομένοντος τοῦ αὔξεσθαι λεγομένου αὔξησις τὸ γινόμενον * * * εἰς ὄγκον μεταβάλλειν μείζονα (διὰ τοῦτο γὰρ οὔτε τῶν κιρναμένων τι αὔξεσθαι λέγεται μεταβαλλόντων εἰς ἄλλο τι σῶμα ὂν ἐπ' ὄγκου μείζονος, ὡς ὁρῶμεν γινόμενον ἐκ τῆς ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα μεταβολῆς, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν γένεσις καὶ φθορά, ὕδατος μὲν φθορά, γένεσις δὲ ἀέρος, ἐκεῖ δὲ μίξις τε καὶ κρᾶσις), οὔτε τὸ τυχὸν τῶν εἰς τὴν αὔξησιν συντελούντων αὔξεται, ἀλλὰ τὸ σωζόμενόν τε αὐτῶν καὶ ὑπομένον, καὶ ἔτι τὴν αὐξητικήν τε καὶ θρεπτικὴν ἔχον δύναμιν ἐν αὑτῷ. διὰ ταῦτα γὰρ οὐχ ἡ τροφὴ αὐξανόμενον, καίτοι καὶ αὐτὴ σῶμα καὶ γινομένη τῆς αὐξήσεως αἰτία, ἀλλ' ᾧ ἡ τροφὴ προσκρίνεται. ἡ μὲν γὰρ μεταβάλλει, τὸ δὲ σώζεται· καὶ ἡ θρεπτικὴ δύναμις, ἡ μεταβλητικὴ δὴ καὶ προσκριτικὴ τῆς τροφῆς, ἐστὶν ἐν τούτῳ. ⟨τούτων⟩ τοίνυν τοῖς αὐξανομένοις ὑπαρχόντων ζητεῖται, ἐπεὶ ἡ αὔξησις προστιθεμένῳ γίνεται, τί ἐστι ⟨τὸ⟩ προστιθέμενον; ἢ γὰρ σῶμα ἢ ἀσώματον εἶναι δεῖ τὸ προστιθέμενον. οὔτε δὲ ἀσωμάτῳ τὴν αὔξησιν εἶναι λέγειν εὔλογον, οὔτε σώματι εἶναι δοκεῖ. ἀσωμάτῳ μέν, ὅτι οὐκ ἀσώματος ἡ τροφή, ἀκολουθήσει τε τοῖς κατὰ ἀσωμάτου τινὸς προσθήκην τὴν αὔξησιν εἶναι λέγουσι † κατέχειν τόπον· οὐ κατεῖχε δὲ τόπον τὸ αὐξῆσαν αὐτό· ὃν γὰρ ἐπιλαμβάνει τὸ αὐξανόμενον, οὗτός ἐστι πρὸ τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ κενός, | 619 εἴ γε μόνων σωμάτων τὸ κατέχειν τινὰ τόπον. εἰ δὲ σώματι λέγοιτο ἡ αὔξησις γίνεσθαι προστιθεμένῳ, ἔσται σῶμά τε διὰ σώματος χωροῦν καὶ † γινόμενον σώματι, εἴ γε καθὸ μὲν αὔξεταί τι, κατὰ τοῦτο τὴν προσθήκην λαμβάνει, κατὰ πάντα δὲ τὸ αὐξόμενον αὔξεται, ὥστε κατὰ πᾶν καὶ προσθήκην λήψεται. ἀλλ' εἰ σῶμα ὂν κατὰ πᾶν ἑαυτὸ τὴν προσθήκην λαμβάνει, δεήσει διὰ παντὸς αὐτὸ χωροῦν τὸ προστιθέμενον αὐτῷ (τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τροφή) τὴν αὔξησιν αὐτοῦ ποιεῖσθαι. εἰ γὰρ λέγει τις διά τινων κενῶν γενέσθαι τὴν δίοδον τῆς τροφῆς, ἀνάγκη τούτῳ λέγειν, πᾶν τὸ τρεφόμενον σῶμα εἶναι κενόν, εἰ καθ' ὃ μὲν ἡ πάροδος τῆς τροφῆς, κενὸν κατὰ τοῦτο, κατὰ πάντα δ' αὐτοῦ ἡ πάροδος τῆς τροφῆς, εἰ δὴ κατὰ πάντα αὔξεται. τῷ δὴ μέλλοντι φυλάττειν τε τὰ τοῖς αὐξανομένοις ὑπάρχοντα καὶ λύσειν τὰ ἀπορούμενα ἀναγκαῖον πρῶτον, τί ποτέ ἐστι τὸ αὐξόμενον λαβεῖν, καὶ κατὰ

1 αὐξανομένων RSa 2 τῶν om. Ra ταὐτὸν Apelt: τοιοῦτον Ideler: τρίτον libri 5 εἰς] fortasse ⟨εἰ καὶ⟩ εἰς fortasse μεταβάλλει μεῖζον A[1] 6 λέγεται ⟨οὔτε τῶν⟩ Apelt 7 ἐκ] fortasse ἐπὶ 9 τῶν om. a 10 ἐπιτελούντων Ra ὑπομένον scripsi: ὑποκείμενον libri 12 αὐξανομένη Ra 14 δὴ scripsi: δὲ libri 14. 15 προκριτικὴ Ra 15 ἐστιν ἐν τούτῳ. ⟨τούτων⟩ scripsi: ἐστιν. τούτων Apelt 16 ἐπεὶ] ἐπὶ? A προστιθεμένῳ scripsi: προστιθεμένου libri τὸ add. Diels 19 μὲν ⟨οὐ⟩ Apelt 20 intellegerem λέγουσι ⟨τὸ αὐξῆσαν αὐτὸ μὴ λέγειν⟩ κατέχειν τόπον· [οὐ] κατεῖχε δὲ 23 δὲ Apelt: τε libri 24 γινόμενον σώματι] fortasse δεχόμενον σῶμά τι 28 αὐτὸ] αὑτοῦ Apelt δ' om. BCPSR 30 τούτῳ scripsi: τοῦτο libri 32 post αὔξεται add. Ideler: κενὸν ἄρα κατὰ πάντα 33 τε] δὲ a 34 πρῶτον ⟨μὲν⟩ Ideler λαβεῖν] λέγειν Ra

ποῖα μόρια τῶν αὐξομένων τῆς προσθήκης γινομένης τὰ ὅλα αὔξεται. ἐπεὶ τοίνυν ἐν τοῖς αὐξομένοις ἐστὶ τῶν μερῶν τὰ μὲν ἀνομοιομερῆ, τὰ δὲ ὁμοιομερῆ (καὶ ἀνομοιομερῆ μὲν τὰ ἐκ διαφερόντων μερῶν συνεστῶτα, ὡς πρόσωπον καὶ χείρ, ὁμοιομερῆ δὲ σάρξ τε καὶ ὀστᾶ, μῦς καὶ αἷμα καὶ φλέψ, καὶ ὅλως ὧν τὰ μόρια τοῖς ὅλοις ἐστὶ συνώνυμα), καὶ σύγκειται ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν τὰ ἀνομοιομερῆ, ἀλλ' οὐκ ἀνάπαλιν (οὐ γὰρ ἐκ προσώπων ἡ σάρξ, ἀλλ' ἐκ σαρκῶν τε καὶ ὀστῶν τὸ πρόσωπον), ἡ αὔξησις κατὰ τὴν τοῖς ὁμοιομερέσι προσθήκην γίνεται. τούτοις γὰρ αὐξομένοις ἕπεται καὶ ἡ τῶν ἀνομοιομερῶν ἐπίδοσις. οὐ γὰρ ἡ προσκρινομένη τροφή, πρόσωπον ἢ χεὶρ γινομένη, προσκρίνεται, ἀλλ' εἰς σάρκα καὶ ὀστοῦν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοιομερῶν ἕκαστον μεταβάλλουσά τε καὶ προσκρινομένη τούτοις τῆς τοῦ παντὸς αὐξήσεως σώματος αἰτία γίνεται. εἰ τοίνυν ἡ μὲν αὔξησις τοῦ αὐξανομένου σωζομένου τε καὶ μένοντος, αὔξεται δὲ τὰ ὁμοιομερῆ, δῆλον ὅτι ταῦτα σώζεσθαί τε καὶ μένειν δεῖ. ἀκόλουθον τοίνυν 620 τούτοις ἰδεῖν, πῶς τις λέγων ὑπομένειν ταῦτα ἀληθεύσει. καθὸ γὰρ ὑπομένειν οἷόν τε ταῦτα, κατὰ τοῦτ' αὐτῶν καὶ τὴν αὔξησιν ἀναγκαῖον εἶναι λέγειν. πᾶν δὴ τὸ ἐξ ὕλης τε καὶ εἴδους συγκείμενον καθ' ἑκάτερον τῶν ἐξ ὧν ἐστιν εἶναι λέγεται· καὶ γὰρ κατὰ τὴν ὕλην καὶ κατὰ τὸ εἶδος. ἐκ τούτων δὲ καὶ τὰ ὁμοιομερῆ, καθ' ἃ λέγομεν τὴν τῶν ζῴων αὔξησιν γίνεσθαι. διὸ καὶ ταῦτ' ἔχει τὸ διττόν. καὶ λέγεται ἕκαστον αὐτῶν ποτὲ μὲν κατὰ τὴν ὕλην, ποτὲ δὲ κατὰ τὸ εἶδος. ὅταν μὲν γὰρ λέγωμεν τὴν σάρκα ῥεῖν καὶ εἶναι ἐν συνεχεῖ ἀποκρίσει τε καὶ προσκρίσει, κατὰ τὴν ὕλην τὴν σάρκα ταῦτα πάσχειν λέγομεν, ὅταν δ' αὖ πάλιν λέγωμεν τὴν σάρκα τὴν αὐτὴν μένειν, ἀπὸ τοῦ εἴδους καὶ τὴν κατὰ τὸ εἶδος σάρκα λαβόντες ταῦτα αὐτῇ μαρτυροῦμεν. πάντα γὰρ τὰ ἐν ὕλῃ τὸ εἶναι ἔχοντα κατὰ μὲν τὴν ὕλην ἄλλοτε ἄλλα γίνεται, διὰ τὸ μὴ μένειν ταύτην κατὰ τὸν ἀριθμὸν μίαν, συνεχῶς κατὰ τὰ μόρια μεταβάλλουσάν τε καὶ γινομένην ἄλλοτε ἄλλην, κατὰ δὲ τὸ εἶδος ἐν αὐτῷ κατ' ἀριθμὸν ἕκαστον μένει. κατὰ γὰρ τὸ εἶδος ἡ σὰρξ ἡ αὐτὴ κατ' ἀριθμὸν μένει. κἂν τὸ μὲν ἀπορρέῃ τῆς ὑποβεβλημένης ὕλης αὐτῇ, τὸ δὲ ἐπιρρέῃ, † ἔστι μένον αὐτῆς ἐν αὐτῷ, φυλάσσει τὸ τῆς σαρκὸς εἶδος, τῇ κατὰ διάδοσιν μονῇ κωλῦον αὐτοῦ τὴν παντελῆ φθοράν. οὐ γὰρ τὸ εἶναι τῇ σαρκὶ ἐν τῷ τόσῳδε μεγέθει, ὃ οὐ ταὐτὸ μένει διὰ τὴν τῆς ὕλης ῥύσιν, ἀλλ' ἐν τῷ εἴδει τῷ τοιῷδε, ὃ ταὐτὸν μένει, ἔστ' ἂν σώζηταί τι τῆς σαρκός. οὕτως τοίνυν

2 ὁμοιομερῆ A[1] 2. 3 τὰ δὲ — καὶ ἀνο add. A[2] in mg. 4 τε] τις Ra μῦς a: ex corr. AR: om. BPS: om. cum indicio lacunae C 5 pr. καὶ om. Ra 6 ἀνομοιομερῆ A[2]Ra: ὁμοιομερῆ A[1]B (post ὁ spatium 2 litt.) CPS 6. 7 ἐκ προσώπων scripsi: εἰς πρόσωπον libri: ἐστι πρόσωπον sive ἐκ προσώπου Apelt 10 εἰς καὶ σ. κ. Ra 14 δεῖ Diels: διὸ libri 17 δὲ a 23 λέγωμεν a 24 ἀπὸ] αὐτὸ Ra τὸ εἶδος] τοῦ εἴδους Ra 25 μαρτηροῦμεν Ra 29 κατὰ τὸν ἀρ. Ideler 30 ἔστι μένον] ἔτι μενον Ideler: εἴ τι μένοι Apelt: fortasse ἔστ' ἄν τι μένῃ cf. v. 34 32 αὐτοῦ Apelt: αὐτὸ libri 32. 33 ἐν τῷ τοσῷδε Apelt: ἐντὸς τόσῳ δὲ libri 33 μεγέθη Ra ὅ οὐ Apelt: οὐ libri εἴδη a 34 ὅ Apelt: οὐ libri

τούτων ἐχόντων, κειμένου δὲ καὶ τοῦ τὸ αὐξανόμενον δεῖν ὑπομένειν, ἂν μὲν κατὰ τὴν ὕλην τις λέγῃ γίνεσθαι τὴν τῆς σαρκὸς αὔξησιν, ἀναιρήσει τὸ τὸ αὐξόμενον τὸ αὐτὸ σωζόμενον κατ' ἀριθμὸν αὔξεσθαι (αὐτὴ γὰρ ἄλλοτε ἄλλη), εἰ δέ τις κατὰ τὸ εἶδος λέγοι τὴν αὔξησιν γίνεσθαι, οὐκέτι ἂν ὁ λόγος ἐμποδίζοιτο. τοῦτο γὰρ ὑπομένει, τοῦ δὲ ὑπομένοντος ἦν. κειμένου δὲ τοῦ τὰ αὐξανόμενα κατὰ τὸ εἶδος αὔξεσθαι, ἐπὶ τούτοις ἄξιον ἰδεῖν, πῶς τῆς τοῦ αὔξοντος αὐτὰ προσκρίσεως αὐτοῖς γινομένης αὔξεται. | εἰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὕλην ἡ αὔξησίς τε καὶ ἡ πρόσκρισις ἐγίνετο, ἀναγκαῖον 621 ἂν ἦν λέγειν τῷ κατὰ πᾶν μόριον αὔξεσθαι τὰ αὐξανόμενα λέγοντι, κατὰ πᾶσαν τὴν ὕλην γενέσθαι τὴν προσθήκην τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς, ἥτις οὐκ ἄλλως ἐδύνατο γίνεσθαι (τῆς γε ὕλης τῆς αὐτῆς ὑπομενούσης), ⟨ἢ⟩ σώματος χωροῦντος διὰ σώματος, εἴ γε σῶμα ἡ τροφή· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ εἶδος ἡ αὔξησις, οὐκέτι ἀναγκαῖον, εἰ καὶ κατὰ πᾶν τὸ εἶδος αὔξεται, τοῦτο γίνεσθαι σώματος χωροῦντος διὰ σώματος. οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν προϋπάρχον ὑπομένει, ὥστε γίνεσθαι τῷ αὔξοντι σώματι δι' αὐτοῦ τὴν ὁδόν, ἀλλὰ γίνεται μὲν ἡ τροφὴ τῆς σαρκὸς ὕλη, προσκρινομένη δὲ κατὰ μέρη τινὰ τῇ τῆς προϋπαρχούσης ἔτι, μενούσης δὲ καὶ τὸ εἶδος φερούσης, εἰ μὲν εἴη ἐλάττων ἢ ἴση τῆς ἀπορρεούσης, σώζει οὐ μόνον τό, ᾧ προσκρίνεται, τρέφουσα αὐτὸ καὶ κωλύουσα πᾶν διαφθαρῆναί τε καὶ φθαρῆναι διὰ τὴν συνεχῆ ῥύσιν, ὅταν δὲ πλείων ἡ ὑπὸ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως κατεργαζομένη τε καὶ προσκρινομένη ὕλη τῆς ἐπαναλισκομένης τε καὶ ἀπορρεούσης, τότε πρὸς τῷ τρέφεσθαι τὸ ὑποκείμενον καὶ αὔξεται, τῆς μὲν οὐσίας τοῦ σώζοντος εἰς τὸ εἶναί τε καὶ σώζεσθαι συντελούσης τῷ τρεφομένῳ, τῆς δὲ ποσότητος εἰς αὔξησίν τε καὶ μέγεθος. διὸ ὅταν μὲν ἐνεργῇ καθὸ τροφή, τότε μόνον σώζει τὸ ὑποκείμενον, ὅταν δὲ καὶ ὡς ποσή, πρὸς τῷ σώζειν καὶ συναύξει. [μὴ] πάντῃ δὲ τῆς προσκρίσεως γινομένης, αὔξεται πάντως, ὅτι τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως τῆς ἀλλοιούσης τε τὴν τροφὴν καὶ ἐξομοιούσης καὶ προσκρινούσης τῷ τρεφομένῳ ἴδιον ὥσπερ τὸ σώζειν τὸ ὑπ' αὐτοῦ τρεφόμενον, οὕτω δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτὸ τηρεῖν σχήματος· μᾶλλον δὲ ἕπεται καὶ τούτῳ τὸ σώζειν. τότε γὰρ κυρίως σώζεταί τι, ὅταν τηρῆται μετὰ παντὸς τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος αὐτῷ, ὧν ἐστι καὶ τὸ σχῆμα. πᾶν γὰρ ἔμψυχον αὐτό τε μετά τινός ἐστι οἰκείου σχήματος καὶ τῶν | μερῶν ἕκαστον αὐτοῦ, ὃ φυλάσσεται τότε 622 σχῆμα, ὅταν προσκρινόμενον ἐκ τῆς τροφῆς μὴ μένῃ τὴν καθὸ προσετέθη

2 μὲν om. Ra λέγῃ corr. ex λέγει A[1] 3 τὸ τὸ ACPSa: τὸ RB αὐξανόμενον Ra τὸ τὸ αὐτὸ A 4 τὸ om. Ra 7 αὐτοῖς] corr. in αὐτοὺς B: αὐτὰ Ideler 9 τῷ Apelt: τὸ libri 11 τῆς αὐτῆς ὕλης Ra 12 ⟨ἢ⟩ σώματος Ideler 13 εἰ καὶ Ideler: εἶναι libri: om. a cum indicio lacunae 17 τῇ] τῆς σαρκὸς Ideler 18 σώζει Ideler: σώζειν libri 22 ἐπιρρεούσης a πρὸς— τότε (25) om. Ideler 26 ποσή A[2]R: πόσει A[1]: ποσ. BC: ποσ PS: πόση a τὸ Ra συναύξειν Ideler μὴ del. Ideler 27 πάντως A: πάντῃ BCPS: πάντα Ra 29 alt. τὸ om. Ideler 34 fortasse ὅταν ⟨τὸ ἀεὶ⟩ ἐκ om. Apelt μένει Ra προσετάθη Ra

χώραν φυλάσσον καὶ κατὰ τοῦτο προσκείμενον, ἀλλὰ προωθῇ τὸ πρὸ αὐτοῦ, κἀκεῖνο τὸ πρὸ αὐτοῦ πάλιν, μέχρι τοσούτου, ἕως ἂν ἕκαστον τῶν μορίων αὐτοῦ κατὰ ἀναλογίαν προστιθεμένου τοῦ τρέφοντός τε καὶ αὔξοντος ἴσην ἐπίδοσιν λαβὸν ταὐτὸν ἔχοντα σχῆμα μείνῃ, ὃ ἔχει καὶ πρὸ τῆς προσκρίσεως τοῦ τρέφοντος. ὡς γὰρ τῆς γῆς βαρέος ὄντος σώματος καὶ κάτω τε καὶ ἐπὶ τὸ μέσον φερομένου καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν καὶ τῷ ἰδίῳ μέσῳ τὸ τοῦ παντὸς κατέχοντος μέσον τε καὶ κέντρον, ἂν βάρος ἐπ' αὐτῇ τι μεῖζον τεθῇ κατὰ θάτερον ἡμισφαίριον, οὐ διὰ τῆς προϋπαρχούσης γῆς διαδύεται τοῦτο τῆς ἐν τῷ μέσῳ μενούσης, ὡς τῆς ἰδίας ῥοπῆς τὸ κέντρον ἔχειν κατὰ τὸ τοῦ παντὸς μέσον, ἀλλ' ἄνωθεν τῇ προϋπαρχούσῃ γῇ μέχρι τοσούτου τὸ πρὸς αὐτὸ μόριον τῆς γῆς προωθεῖ, ἕως ἂν τὸ γενόμενον τοῦ τῆς γῆς βάρους κέντρον διὰ τὴν προσθήκην τοῦ βάρους γένηται κατὰ τοῦ παντὸς μέσον (τοῦτο γὰρ κατὰ φύσιν τοῖς βαρέσι τε καὶ κάτω φερομένοις σώμασιν· οὗ γινομένου καὶ τὸ σχῆμα ἅμα ἡ γῆ φυλάσσει τὸ σφαιρικόν, ὃ εἶχε καὶ πρὸ τοῦ), οὕτως ὑποληπτέον καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν [γίνεσθαι], τῶν αὐξομένων διὰ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς πρόσκρισιν, εὐθὺ τῇ προσκρίσει τε καὶ ἐξομοιώσει πρὸς τὸ τρεφόμενον τῆς τροφῆς παρ' αὐτῶν τῶν μερῶν τοῦ τρεφομένου πρόσοδόν τινα γίνεσθαι καὶ μετάστασιν ἄλλου προωθοῦντος ἄλλο, ἕως ἂν τὸ πᾶν, ἐν ᾧ πρότερον ἦν σχήματι, ἐν τούτῳ καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς προσθήκην γένηται. ὡς γὰρ αὔξεταί τε καὶ φυλάσσεται τὰ τῶν ὁμοιομερῶν τοῦ τρεφομένου σχήματα ἐν τῇ τῶν ὁμοιομερῶν αὐξήσει, οὕτως καὶ τὰ τῶν ἀνομοιομερῶν ὑποληπτέον φυλάσσεσθαι σχήματα τῆς κατὰ μόρια προσκρινομένης αὐτοῖς τροφῆς ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ θρεπτικῆς δυνάμεως εἰς πάντα αὐτὰ ἀγομένης ἀναλόγως. καθ' ἣν ¦ [623] ἀναλογίαν μετὰ τῆς τοῦ σώματος σωτηρίας ἕκαστον αὐτῶν πᾶν αὔξεται, καὶ δεῖ τὸ γινόμενον ὑπὸ τῆς φύσεώς τε καὶ θρεπτικῆς δυνάμεως τοῖς διὰ τῆς τροφῆς αὐξανομένοις ὑπολαβεῖν ὅμοιον εἶναι, ὡς ἂν εἰ οἶνόν τις ἐπινοήσαι διά τινος σωλῆνος φερόμενον, φυλάσσοντος μὲν τὸ σχῆμα ταὐτόν, δι' ὑγρότητα δὲ καὶ μαλακότητα, ὅταν μὲν ἔλαττον ᾖ τὸ δι' αὐτοῦ φερόμενον ὑγρόν, συστελλομένου τε καὶ τὸ σχῆμα ἐπὶ ἐλάττονι σῴζοντος ὄγκῳ, ὅταν δὲ πλεῖον ᾖ τούτων, ἀνευρυνομένου τε πάντῃ καὶ μείζονα τὸν ὄγκον λαμβάνοντος. ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ σωλῆνος τοῦ τοιούτου οὐ τὸ ὕδωρ τὸ αὐξανόμενόν ἐστιν, ὅ γε τὴν ἀρχὴν οὐδὲ ὑπομένει,

---

3 τοῦ Apelt: καὶ libri 4 ἔχοντα] ἔχον τὸ Ideler μείνῃ] μένῃ Ideler ἔχει] εἶχε Ideler 6 τὸ om. Ideler 8 τι Diels: ἢ libri: del. Apelt 9 τοῦτο Apelt: τὸ ὑπὸ libri: del. [Ideler 10 ἄνωθεν ⟨ἐν⟩ Schwartz 11 πρὸς αὐτὸ] πρὸ αὐτοῦ Apelt 13 fortasse κατὰ ⟨τὸ⟩ τοῦ 14. 15 φυλάσσειν ἡ γῆ Ra 16 γίνεσθαι delevi αὐξανομένων BPRa 18 γενέσθαι Ra 19 ἄλλου προωθοῦντος Apelt: ἀλλ' οὐ προσδοῦντος libri 21 ὁμοιομερῶν Apelt: ἀνομοιομερῶν libri 21. 22 σχήματος Ra 22 pr. τῶν] τῆς Ra ὁμοιομερῶν A (corr. ex ἀνομοιομερῶν) BRa: ἀνομοιομερῶν CPS 23 σχήματα A: σχηματι rel. 26 δεῖ Apelt: διὰ libri 27 τῆς om. a 28 εἰ ⟨ὕδωρ πρὸς⟩ οἶνον sive εἰ ⟨ὕδωρ ἢ⟩ οἶνον Diels τις Ra: τις εἰς A: τις εἰς BCPS διά om. A[1] 29 ὑγρότητος Ra μαλακότητος Ra 31 ᾖ Ra: ἦν ABCPS

ἀλλὰ ἄλλο τι γίνεται, καὶ ποτὲ μὲν πλέον, ποτὲ δὲ ἔλαττον, τὸ δ' ἐπὶ τῷ ὕδατι σχῆμά ἐστι τὸ μένον καὶ τὴν ἐπίδοσίν τε καὶ τὴν συστολὴν λαμβάνον, οὕτως ὑποληπτέον γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν αὐξανομένων φύσει· τὴν μὲν ὕλην, ἐφ' ἧς τὸ αὐξόμενον εἶδος, ἄλλοτε ἄλλην εἶναι δεῖ διὰ τὰς συνεχεῖς ἀποκρίσεις, τὸ δὲ εἶδος τὸ μὲν ἐπὶ τῇ ὕλῃ τῇ ῥεούσῃ ἀναλόγως τῷ σωλῆνος σχήματι μειοῦσθαι μέν, ὅταν ἐλάττων ἡ ὕλη γένηται, αὔξεσθαι δέ, πλείονος τῆς κατὰ τὴν ὕλην προσκρίσεως γινομένης, μετὰ τῆς τοῦ οἰκείου σχήματος σωτηρίας. τὸ γὰρ ἐπὶ πλείονι ὕλῃ ταὐτὸν εἶδος μεῖζον τοῦ ἐπ' ἐλάττονι, ὡς καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σωλῆνος, τοῦ δι' ὑγρότητα συμμεταπίπτοντος τῷ δι' αὐτοῦ ῥέοντι. ἡ δὲ πρόσκρισις ἡ τῆς τροφῆς τοῖς τρεφομένοις γίνεται μὲν κατὰ μεταβολὴν ἐξομοιουμένης αὐτῆς τῷ τρεφομένῳ, οὐ γενομένη δὲ πρῶτον ἡ αὐτὴ τῷ τρεφομένῳ, ἔπειτ' αὐτῷ προσκρίνεται. γένεσις γὰρ τοῦτο σαρκός, ἀλλ' οὐ τροφή. ἀλλ' ἡ ἐσχάτη τροφή, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἐναίμων τὸ αἷμα, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τὸ ἀνάλογον, ἑκάστῳ τῷ τρεφομένῳ διὰ τῶν ἀγγείων φερομένη τῶν καθηκόντων ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐπιρρέουσα ὑπὸ τῆς ἐν ἑκάστῳ δυνάμεως, μεταβάλλεταί τε καὶ ἐξομοιοῦται τῷ τρεφομένῳ. καὶ δεῖ τὸ γινόμενον ἐπινοῆσαι, ὡς εἰ οἴνῳ ἐπιχεομένου ὕδατος | ἡ ἐν τῷ οἴνῳ δύναμις ἀεὶ τὸ ἐμπῖπτον εἰς 624 αὐτὸν ὕδωρ οἶνον ποιοῦσα, σῴζει τε καὶ αὔξει τὸν οἶνον. ὅπερ ὁρᾶται καὶ τὸ πῦρ ποιοῦν, ἐπειδὰν αὐτῷ γειτνιάσῃ τι τῶν καυστῶν. οὕτως δὲ γινομένης τῆς αὐξήσεως οἶμαι φανερὸν εἶναι τὸ μηδὲ τὴν αὔξησιν συντελεῖν τοῖς σῶμα διὰ σώματος χωρεῖν λέγουσιν πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ παραδόξου τε καὶ θαυμαστοῦ δόγματος.

1 fortasse ἀλλ' ⟨ἀεὶ⟩ πλεῖον a 3 οὕτως om. A¹ 4 fortasse δεῖν 10 συμμεταπίπτοντος] σύμμετρα πίπτοντος Ra 12 γενομένην a 13 ἡ Ideler: ἢ libri 14 ἐναίμων om. cum indicio lacunae BCPS 15 φερόμενα Ra 18 οἴνῳ ἐπιχεομένου Apelt: οἶνον, ᾧ ἐπιχέον οὗ libri: οἶνον ᾧ ἐπιχεομένη Ideler 19 αὐτὸ Ra σῴζει τε Apelt: σῴζεται libri 21 μηδὲ] μὴ Ideler 22 σώματα Ra 23 τε om. Ra

INDICES

I INDEX VERBORUM

II INDEX NOMINUM

---

[1]) Praeter Simplicii verba p. 101,10 adn. citata cf. eiusdem in Ar. De caelo comm. (ed. *Karsten*) p. 128b 12

III LOCI ARISTOTELICI

[Asterisco notata sub falsa specie interpretationis verborum Aristotelicorum De an. II 413a20—22 et 416b32—33 tradita sunt cf. Praef. c. I.]